books2ebooks.eu

Vilhelm Thomsen

Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog : en sproghistorisk undersøgelse

København : Blanco Lunos, 1890
1890

eBooks from your library by eBooks on Demand
digitised by University of Tartu Library
UNIVERSITY OF TARTU LIBRARY

EOD – Millions of books just a mouse click away! In more than 10 European countries!

Thank you for choosing EOD!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook.

Enjoy your EOD eBook!

- Get the look and feel of the original book!
- Use your standard software to read the eBook on-screen, zoom in to the image or just simply navigate through the book
- *Search & Find*: Use the full-text search of individual terms
- *Copy & Paste Text and Images*: Copy images and parts of the text to other applications (e.g. word processor)

Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions provided by the library owning the book. EOD provides access to digitized documents strictly for personal, non-commercial purposes. For any other purpose, please contact the library.

- Terms and Conditions in English: http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/en/agb.html
- Terms and Conditions in Estonian: http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/et/agb.html

More eBooks

Already a dozen libraries in more than 10 European countries offer this service.
More information is available at http://books2ebooks.eu

Vidensk. Selsk. Skr., 6te Række, historisk og philosophisk Afd. 1ste Bd. 1.

Beröringer

mellem

de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog.

En sproghistorisk Undersøgelse

af

Vilh. Thomsen.

Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og philosophisk Afd. I. 1.

København.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

1890.

Pris: 9 Kr. 65 Øre.

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter,

5te Række.

Historisk og philosophisk Afdeling.

		Kr.	Øre
	I, 1852	6.	»
1.	**Petersen, F. C.** Om Epheterne og deres Dikasterier i Athen. 1847	2.	»
2.	**Rosenvinge, J. L. A. Kolderup-.** Om Rigens Ret og Dele. 1847	1.	35.
3.	**Scharling, C. E.** Mystikeren Michael Molinos's Lære og Skjæbne. 1852	4.	»
4.	**Ussing, J. L.** Om Italienernes Deelagtiggjørelse i den romerske Borgerret ved Bellum sociale. 1852	1.	65.
	II, med 12 Tavler, 1857	8.	50.
1.	**Ussing, J. L** Græske og latinske Indskrifter i Kjøbenhavn. 1854	1.	»
2.	**Westergaard, N. L.** Om den anden eller den sakiske Art af Akhæmenidernes Kileskrift. 1854	3.	35.
3.	**Ussing, J. L.** Attiske Studier. 1. Om Sokrates's Hermes Propylæos og Chariterne. 2. Om Planen og Indretningen af Parthenon. Med 3 Tavler. 1856	2.	»
4.	**Paludan-Müller, C.** Herredagene i Odense 1526 og 1527. Et Bidrag til en kritisk Behandling af den danske Reformationshistorie. 1857	2.	»
5.	**Müller, J.** Den thraciske Konge Lysimachus's Mynter. Med 9 Tavler. 1857	4.	»
	III, med 5 Tavler, 1869	8.	»
1.	**Ussing, J. L.** Om de Kejser Trajan tillagte Breve til Plinius. 1860	»	75.
2.	**Müller, L.** Oversigt over de puniske Gudebilleder. Med Træsnit. 1861	»	65.
3.	—— Religiøse Symboler af Stjerne-, Kors- og Cirkelform hos Oldtidens Kulturfolk. Med 1 Tavle og Træsnit. 1864	1.	75.
4.	—— Undersøgelse af et gammelt persisk Symbol, bestaaende i en Ring med forskjellige Tilsætninger. Med 1 Tavle. 1864	»	50.
5.	—— Hermes-Stavens Oprindelse. Med 1 Tavle. 1865	»	65.
6.	**Ussing, J. L.** To græske Vaser i Antik-Kabinettet i Kjøbenhavn. Med 2 Tavler. 1866	»	75.
7.	**Allen, C. F.** Om Christiern den Andens saakaldte geistlige Lov eller Loven for Landet. 1867	»	50.
8.	**Westergaard, N. L.** De indiske Keiserhuse fra det 4de til det 10de Aarhundrede og nogle ældre Fyrsteslægter efter samtidige Aktstykker. Résumé en français. 1867—69	3.	15.

(Fortsættes paa Omslagets S. 3.)

Beröringer

mellem

de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog.

En sproghistorisk Undersøgelse

af

Vilh. Thomsen.

Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og philosophisk Afd. I. 1.

København.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

1890.

Indhold.

Indledning. Side

I. Tidligere Behandlinger af Æmnet . . . . . 5.

II. De baltiske (litauisk-lettiske) og de finsk-ugriske Folk og Sprog . . . . . 14.

Exkurs. Nogle Punkter af Lydudviklingen (Vokalismen) i Livisk . . . . . 40.

Efterskrift . . . . . 58.

Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog . . . . . 64.

I. De enkelte Lyd.

A. Konsonanter . . . . . 72.

B. Vokaler . . . . . 84.

II. Endelserne.

A. Nominer . . . . . 107.

1, a. Hanköns-stammer paa *-a-* . . . . . 112.

1, b. Hanköns-stammer paa *-ja-*, *-ia-* . . . . . 114.

1, c. Hunköns-stammer paa *-a-* og *-ja-*, *-ia-* . . . . . 121.

1, d. Hunköns-stammer paa *-é-* . . . . . 124.

2. Stammer paa *-i-* . . . . . 126.

3. Stammer paa *-u-* . . . . . —

4. Konsonantiske Stammer . . . . . 127.

B. Verber . . . . . 128.

Tilbageblik. Slutning . . . . . 134.

Ordfortegnelse I. Baltiske (litauisk-lettiske) Ord i de finske Sprog . . . . . 156.

Ordfortegnelse II. Lettiske (og litauiske) Ord af finsk Oprindelse . . . . . 252.

Register . . . . . 289.

Rettelser og Tilföjelser . . . . . 307.

Afkortninger.

Abl. = Leskien, Ablaut der Wurzelsilben im Litauischen, Abhandl. d. Kgl. Sächs. Ges. d. Wissensch. IX, 1884.
ags. = angelsaksisk.
Anderson, se S. 8.
BB. = Beiträge zur kunde der indogerm. sprachen, hrsg. v. Bezzenberger.
BGLS., se S. 17 Note 3.
Bielenstein, se S. 16 Note 1.
Brückner = dennes Litu-slavische studien. I. Die slav. fremdwörter im litauischen. Weimar 1877.
čer. = ceremissisk (S. 24).
čuv. = čuvasisk (S. 153).
Einfl., s. S. 7 Note 1.
est. = estisk (S. 21).
f. = finsk (S. 19).
gl. = gammel.
got. = gotisk.
gr. = græsk.
GSI., se S. 7 Note 1.
ht. = höjtysk.
kar. = karelsk (S. 19).
KB. = Beiträge zur vergleich. sprachforschung hrsg. v. A. Kuhn &c.
kreev. = kreevinsk (S. 21).
KWFS., se S. 8 Note 1.
KZ. = Zeitschr. für vergleich. sprachforschung, hrsg. v. Kuhn &c.
lap. = lappisk (en. = Enare-; n. = norsk-; r. = russisk-; sv. = svensk-).
lett. = lettisk (S. 15 f.).
lit. = litauisk (S. 16 f.)
liv. = livisk (K., Kolk. = Kolkensk Dialekt; P., Pis. = Pisensk Dialekt; S. 22).
LS. = Geitler, Litauische studien. Prag 1875.
magy. = magyarisk.
mnt. = middelnedertysk.
mord. = mordvinsk (e. = Ersa; m. = Moksa; S. 23).
ndl. = nederlandsk.
nt. = nedertysk.
oht. = oldhöjtysk.
oldn., on. = oldnordisk.
olon. = olonetsisk (S. 20).
osl., oslav. = oldslavisk (oldbulgarisk).
ostj. = ostjakkisk (S. 19).
perm. = permisk (S. 19).
pr., preuss. = preussisk (S. 18).
Qvigstad, se S. 25 Note 2.
r., russ. = russisk.
skr. = sanskrit.
slov. = slovensk.
St. = Stamme.
sv. = svensk; estl.-sv. = Svensk i Estland.
syrj. = syrjænsk (S. 19).
tat. = tatarisk.
Techmer = Internationale Zeitschr. für allgem. Sprachwissensch. hrsg. v. Techmer.
Thunmann, se S. 5.
Ulm., Ulmann, se S. 16 Note 1.
veps. = vepsisk (S. 20).
VFSK., se S. 8 Note 1.
vog. = vogulsk (S. 19).
vot. = votisk (S. 21).
votj. = votjakkisk (S. 19).
zem. = zemaitisk (S. 16).
ÖSz. = Budenz, Magyar-ugor összehasonlító szótár. Budapest 1873—81.

Indledning.

I. Tidligere Behandlinger af Æmnet.

Man har allerede længe været opmærksom paa, at Finsk og de hermed nærmest beslægtede Sprog indeholde et ikke ganske ringe Antal Ord, som genfindes i de fuldstændig ubeslægtede, til den indoeuropæiske Æt hørende «baltiske» Sprog, Litauisk og Lettisk (samt det uddøde Oldpreussiske).

Den første Forfatter, der kommer ind paa en udførligere Omtale af dette Forhold, er J. Thunmann i sine «Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischen Völker» (Berlin 1772). I den første af de i dette Arbejde optagne Afhandlinger, «Ueber den Ursprung der alten Preussen und der übrigen Lettischen Völker», søger han at vise, at de lettiske Folk ere Slaver, men at deres ejendommelige Udvikling skyldes en efter deres Ankomst til Østersøen foregaaet Blanding med Goter og Finner (S. 8); Finnerne betragter han som de oprindelige Beboere af disse Egne. Til Støtte for denne Antagelse gennemgaar han bl. a. ogsaa en Række af Ord, som han genfinder baade i de lettiske og i de finske Sprog (S. 75 ff., særlig 88 ff.). Hans Opfattelse af Forholdet er den, at alle disse Ord — blandt hvilke han navnlig fremhæver en Del, der angaa Søvæsen, til Dels ogsaa saadanne, der vedrøre Husvæsen, Agerdyrkning, Slægtskabsforhold m. m. — fra Finsk ere gaaede over til Lettisk-litauisk igennem den af ham antagne Folkeblanding. Denne Thunmanns Opfattelse er allerede kort og klart imødegaaet af Rask, der — uden for øvrigt at komme ind paa Enkelthederne med Hensyn til de omtalte Ordligheder — bemærker herom (Undersøgelse om det gamle Nordiske eller Islandske Sprogs Oprindelse, 1818, S. 153 f.[1]): «Denne [den lettiske] Sprogklasses Indretning er saaledes for det meste ligesom modsat

[1]) Jf. det i Nord. Tidskr. for Filologi, N. R., I (1874), S. 301 meddelte Stykke af Rask, ligesom ogsaa Vater, Die Sprache der alten Preussen, 1821, S. XXVI ff. og XXXI; samme, Analekten der Sprachkunde 2. Hft., S. 85 f.; Pott, De Borusso-Lithuan. ... principatu, 1837, S. 5 ff.; samme, De linguarum lettic. sum vicinis nexu, 1841, S. 2 ff., 69 ff.

den finniske[1]), og derimod saa overensstemmende med den græske Sprogbygning, at jeg ikke begriber hvorledes en saa granskende, fordomsfri og sprogkyndig Historiker, som Thunmann, kunde antage den for en Blanding af Finsk, Slavisk og Gotisk, og derimod (S. 7) haanlig forkaste den Mening, at den nedstammede fra Græsken[2]). Det er klart, at Lighederne imellem Finnisk og Lettisk ene maa tilskrives Blanding, eller i det mindste et yderst fjernt Slægtskab, og de finniske Folk kan ligesaavel have blandet sig med de lettiske og laant af dem, som omvendt; rimeligvis have begge laant noget gjensidig, dog sikkerlig de finniske langt mere end de lettiske; af disse er de egentlige Letters Sprog mest blandet med Finnisk, af hines er Lappernes mest blandet med Lettisk» (denne sidste Bemærkning er, som det senere vil vise sig, afgjort urigtig). Af Thunmanns c. 110 Sammenstillinger maa for øvrigt efter vor Tids strængere Methode omtrent de 70 betegnes som ganske vilkaarlige og uholdbare, i c. 30 Tilfælde maa antages Laan til de finske Sprog fra Litauisk-lettisk, og i de øvrige dels omvendt Laan fra Finsk (Estisk eller Livisk) til Lettisk, dels parallele Laan i begge Sproggrupper fra Gotisk, Nordisk eller Tysk.

En herhen hørende Afhandling af C. F. Watson «Ueber die Abstammung der lettischen Sprachen von der slavisch-russischen und über den Einfluss des Gothischen und Finnischen auf's Lettische» (trykt i Jahresverhandlungen der kurländ. Gesellschaft für Literatur und Kunst, II, 1822, S. 269—281, i Forbindelse med en Afhandling «Ueber den lettischen Völkerstamm» smst. S. 254—268) er mig ikke tilgængelig; jeg kender kun Resultaterne fra den temmelig udførlige Gengivelse af disse hos Köppen, «Ueber den Ursprung, die Sprache u. Literatur der lithauischen [oder lettischen] Völkerschaften» (i Magazin herausgeg. von der Lettisch-literär. Gesellschaft, I, 3. Stück, 1829) S. 13 ff. Herefter synes der imidlertid ikke nu til Dags at kunne være noget af Betydning at hente fra dette Arbejde. Watsons Anskuelse om de lettiske Folks Oprindelse staar i det væsentlige temmelig nær ved Thunmanns. Ogsaa han antager Letterne (og Litauerne) for at være et Folk af slavisk Oprindelse, men blandet med Goter, som allerede för hines Indvandring havde staaet i Forbindelse med Finner. Da de lettiske Folk trængte frem til Østersøegnene, trak Finnerne sig tilbage for dem, uden at nogen fuldstændig Blanding af de to Folkeslag fandt Sted; kun til Betegnelse af nye Genstande optoge Letterne finske Ord i deres Sprog,

---

[1]) Man erindre, at Rask bruger Formen finnisk som en bredere Fællesbenævnelse (jf. anf. Skr. S. 93; Saml. Afh. I, S. 13 ff., 27, 40), hvorimod han med finsk kun betegner Sproget i Finland.

[2]) Det turde ikke være overflødigt at minde om, at Rask strængt taget opfatter Forholdet saaledes (jf. anf. Skr. S. 301), at Lettisk-litauisk (ligesom længere ude Nordisk og Germansk) er en Gren af den Stamme, som han efter det geografiske Midtpunkt kalder den «thrakiske», og hvortil han umiddelbart henregner Græsk og Latin; Kilden til alle disse Sprog er «det gamle Thrakiske», hvormed han egentlig blot mener, hvad vi vilde kalde «Grundsproget for de indoeuropæiske Sprog i Europa». Græsk er imidlertid det ældste og oprindeligste af disse Sprog og kan derfor træde i Stedet for det tabte «Thrakiske».

dels umiddelbart fra Finnerne, dels middelbart gennem Goterne. Ogsaa han fremhæver blandt disse navnlig en Række Ord, der angaa Skibsfart, Agerbrug og Livsbekvemmeligheder, hvori han ser en Antydning af, at Finnerne ikke blot bedre kendte de lokale Fornødenheder, men ogsaa stode paa et höjere Kulturtrin end Letterne. Omtrent 1/6 af Ordforraadet baade i Lettisk og Litauisk er efter Watsons Mening af finsk Oprindelse. Hvor urigtigt alt dette er, vil forhaabentlig fremgaa af det følgende.

I et i 1869 udkommet Arbejde «Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske»[1]) har jeg ved Siden af det egentlige Æmne ogsaa paa forskellige Steder omtalt Beröringerne mellem de finske og baltiske Sprog og anført en Række Exempler paa Ord, som de finske Sprog bevislig have optaget fra de baltiske, idet jeg den Gang maatte forbeholde mig senere at komme udförligere tilbage til dette Spörgsmaal. S. 108 gjorde jeg opmærksom paa, at denne Indflydelse (ved Siden af hvilken der staar en yngre og mere begrænset Indflydelse af Lettisk paa dets nærmeste Nabosprog af finsk Stamme, Livisk og til Dels Estisk) forudsætter en Forandring i de to Stammers Beboelsesforhold, og at den, at dömme efter den ensartede Maade, hvorpaa vedkommende Ord ere udbredte i alle de vestfinske Sprog, maa være af en lignende Alder som den ældste Indflydelse fra Gotisk. Hvad Tiden for denne sidste angaar, har jeg vist, at den maa tilhøre de förste Aarhundreder af vor Tidsregning, og at Folkene af den finske Stamme paa den Tid enten endnu ikke havde forgrenet sig eller i al Fald levede i langt nærmere Forbindelse med hverandre, end det i deres nuværende Boliger vilde være tænkeligt. Derimod har jeg tillige gjort opmærksom paa, at Finnerne først noget senere kunne være komne i umiddelbar Beröring med Slaverne, idet de i de vestfinske Sprog forekommende slaviske Laaneord i det væsentlige maa tilhøre et noget yngre Trin, for største Delen endog en temmelig ny Tid[2]).

Omtrent samtidigt hermed er det i sit Anlæg betydeligt mere omfattende Arbejde

---

[1]) Citeres i det følgende med GSI. — Ogsaa oversat paa Tysk af E. Sievers: «Ueber den einfluss der germanischen sprachen auf die finnisch-lappischen», Halle 1870 (citeres «Einfl.»).

[2]) Jeg bemærker paa dette Sted — hvad jeg haaber engang senere at kunne komme tilbage til —, at der ved det GSI. S. 2 f. berörte, aabenbart meget gamle Lag af Laan fra indoeuropæiske Sprog (Ord som f. Ex. f. *sata* hundrede) ikke mere kan tænkes paa Muligheden af Indflydelse fra Slavisk eller Litauisk, hvormed Lydforholdene, efter hvad vi nu vide, ikke vilde stemme, men at Oprindelsen til disse Ord (ligesom til en Række forholdsvis yngre Laaneord i de østlige finsk-ugriske Sprog og i Magyarisk) i det væsentlige er at søge i Eranisk (Skythisk, Sarmatisk o. l.). Et ikke ringe Antal Sammenstillinger af finsk-ugriske Ord med eraniske findes bl. a. i Tomascheks interessante Arbejde om Pamirdialekterne (= Centralasiatische Studien II, i Sitz.-ber. d. Wien. Akad. 96, 1880, S. 735 ff.). Adskillige af dem turde imidlertid være temmelig tvivlsomme, en Del aabenbart falske, som naar han S. 796 under «Gelage, Hochzeitfest» opfører et f. *syli* o. s. v. «Festschmaus», der skal være laant fra Skolotisk; men f. *syli* og de anførte beslægtede Ord betyde «Favn»; hele Sammenstillingen maa altsaa hvile paa en Misforstaaelse, som jeg kun kan forklare mig ved at T. i en eller flere Ordfortegnelser har fundet den latinske Oversættelse «orgyia» og har opfattet dette som «orgia».

af A. Ahlqvist: «De vestfinska språkens kulturord» (Helsingfors 1871)[1]), hvori han søger at give et almindeligt Billede af de vestfinske Folks Kulturhistorie, saaledes som den afspejler sig i Benævnelserne paa de forskellige Kulturgenstande. Af hans Undersøgelser fremgaar det tydeligt, hvilke overordentlig stærke Sprog- og Kulturpaavirkninger de finske Folk have modtaget udefra, i Sammenligning med hvilke de fra dem selv udgaaede Indflydelser paa andre Folk og Sprog næsten ere for intet at regne. Imidlertid kan jeg ikke nægte, at saa aandfuldt og lærerigt dette Arbejde i mange Henseender er, saa skorter det dog jævnligt i höj Grad paa Skarphed i den sprogsammenlignende Methode, hvorfor ogsaa Forfatterens Resultater ofte ere temmelig løse og tvivlsomme. Paa hvad Tid og ad hvilken Vej Ahlqvist antager at de lit.-lett. Ord ere gaaede over i de finske Sprog, derom udtaler han sig ikke bestemt eller udførligt, og dette Punkt staar derfor lidt uklart; hvorledes han imidlertid i Almindelighed tænker sig Forholdet, turde fremgaa af Steder som disse: «I dessa [de lit.-lett. Sprog] heter ärten litth. *žirnis* pl. *žirnei*, lett. *sirni*. Häraf hafva Letternas närmaste finska grannar Liverna fått sitt *jernas*, hvaraf de öfriga finska namnen för ärten äro modifikationer: f. *herne* o. s. v.» (S. 33), eller: «Originalet för detta ord [f. *kypärä* Hue o. l.] är litth. *kepurre* hatt. ... Ordet är inkommet öfver Liviskan och Estniskan till Finskan och sedan till Lappskan» (S. 137). At Ahlqvist nødvendigvis maa tænke sig denne Paavirkning fra Lit.-Lett. — ad den antydede Vej gennem Livisk og Estisk til Finsk — fortsat meget langt ned i Tiden, synes at fremgaa af, at han f. Ex. lader Ord som f. *pakana* Hedning eller *apostoli* Apostel være indkomne fra henholdsvis lat. *paganus* og gr. *ἀπόστολος* med Lit.-lett. som Mellemled (S. 221). Men herom mere i det følgende.

Af herhen hørende Arbejder[2]) maa dernæst nævnes Nik. Anderson's «Studien zur vergleichung der ugrofinnischen und indogermanischen sprachen» (Dorpat 1879), skönt dette Arbejde indtager en noget ejendommelig Stilling til vort Spörgsmaal. Anderson vil vel ikke nægte Muligheden af, at et eller andet Ord kan være gaaet over fra Litauisk i de vestfinske Sprog og selv i Mordvinsk (S. 102), ligesom det er mig en Glæde at fremhæve den imødekommende Maade, hvorpaa han i det hele stiller sig til mine Undersøgelser over den gotisk-nordiske Indflydelse; men for øvrigt synes han dog forholdsvis sjældent at ville indrömme denne Udvej. For saa vidt han ikke f. Ex. antyder Muligheden af Laan fra Finsk til Litauisk (henholdsvis Svensk eller andre Sprog) eller af gammelt fælles Laan fra en

---

[1]) Citeres i det følgende med VFSK. De förste to Kapitler, svarende til S. 1—48, havde tidligere været trykte i Tidskriftet Suomi, 2. jakso, VI, S. 67 ff., 1866. Senere er kommet en noget omarbejdet tysk Udgave: «Die Kulturwörter der westfinnischen Sprachen», Helsingfors 1875 (citeres KWFS.).

[2]) En Række Sammenstillinger af finske Ord med litauisk-lettiske findes ogsaa i L. Diefenbachs Völkerkunde Osteuropas, særlig II (1880), S. 219 ff., men uden at Spörgsmaalets Behandling egentlig kan siges at være væsentlig fremmet herved, da der ikke göres noget Forsøg paa nærmere at klare Forholdet i de enkelte Tilfælde.

anden Kilde (som de gamle Skythers Sprog), betragter han i en Række af Tilfælde, selv hvor Laan synes uomtvisteligt, Overensstemmelsen som Vidnesbyrd om et ældgammelt Grundslægtskab mellem de indoeuropæiske og de finsk-ugriske Sprog[1]). Paavisningen af et saadant Slægtskab er overhovedet det Maal, Anderson her har sat sig. Vistnok maa det indrömmes, at han i dette alvorlige og skarpsindige Arbejde i ikke faa Tilfælde har rettet tidligere Forskninger og fremdraget Synspunkter, der fortjene al Opmærksomhed. Men selv om man ikke i og for sig vil bestride Muligheden af det af Anderson hævdede Grundslægtskab mellem de indoeuropæiske og de finsk-ugriske Sprog (jf. GSI. S. 1 f.), lader det sig paa den anden Side ikke nægte, at han i det hele aldeles ikke naar det Maal, han har sat sig, idet han skyder altfor langt ud over det. En væsentlig medvirkende Grund hertil er — ved Siden af de mange tvivlsomme Sammenstillinger dels indenfor selve de finsk-ugriske Sprog, dels indenfor de indoeuropæiske — ikke mindst netop hans Stilling i Spörgsmaalet om de sproglige Laan mellem de finske og de indoeuropæiske Sprog; med Hensyn til dette Punkt synes han paa en besynderlig Maade at være forudindtagen, og den kritiske Methode, som han andensteds med saa stort Held anvender, lader ham her kun altfor ofte i Stikken[2]).

---

[1]) Jeg kan ikke undlade at anføre nogle tilfældig valgte Exempler paa Forfatterens Betragtningsmaade og Methode. S. 248 og 250 f. afleder han (tildels i Overensstemmelse med Donner, Vergl. Wörterbuch der Finn.-Ugr. Sprachen, Nr. 141) f. *karvari* Garver og *karvata* at garve, af f. *karva* Haar, hvilket han atter anser for rodbeslægtet med oldnord. *hár* Haar, *hörr* Hør o. l., lit. *gauras* Haar, russ. *kovër* Tæppe, uanset at disse sidstnævnte Ord aldeles ikke kunne være beslægtede indbyrdes. Han finder det derhos sandsynligt, at svensk *garfva*, *garfvare* er laant fra Finsk. Her er det dog saa klart som noget, at Forholdet er omvendt, at de nævnte finske Ord ere laante fra de tilsvarende svenske (GSI. 121), hvilke atter ligesom dansk *garve, -r* ere indkomne fra Tysk (mnt. *gerwen, gerwer* o. s. v., etymologisk samme Ord som vort *göre*, oldn. *gera*, *gøra*, **garwia-*). Lige saa besynderligt er det, naar A. S. 297, 310 f., om end med Tvivl, sammenstiller lapp. *gierddo* Tøndebaand, med de østlige finsk-ugriske Sprogs Benævnelse paa Jærn, syrj. *kört* o. s. v. (som sikkert ikke er ægte, men maa være af eranisk Oprindelse: zend *kareta*, nypers. *kārd* o. s. v. Kniv) og med f. *karta*, Jærnblik, i Stedet for at det er Laan, med regelmæssig Lydudvikling, fra oldnord. *gjörð*, Gjord, Tøndebaand (GSI. 124), eller naar han S. 317 f. lader lapp. *garre* vas, *gærra*, *gierra* calix, være oprindeligt og oldn. *ker*, norsk *kjer* atter laant derfra, i Stedet for at disse sidste Former ere den regelmæssige Fortsættelse af ældre **kaza-*, got. *kas* (GSI. 121); saaledes m. a. I ingen Henseende bedre er f. Ex. Forsøget paa (S. 122 ff., 132 ff.) at hævde f. *kirves*, Øxe, som ægte, beslægtet med votjak. *tir*, syrjæn. *čer* id., og lade lit. *kirvis* være laant fra Finsk i Stedet for omvendt.

[2]) Jf. den ganske lignende Bedømmelse af dette Skrift i J. Budenz's udførlige Anmeldelse i Hunfalvy's Literar. Berichte aus Ungarn IV (Budapest 1880), S. 160—174. S. 173 f. siger Budenz: «Uebrigens mag der Grund davon, dass Anderson mit allem Ernst und Eifer den Nachweis einer ugrisch-indogerm. Verwandtschaft zu führen unternommen, einigermassen auch darin liegen, dass er das Entlehnungsverhältniss insbesondere des süd-ugrischen Zweiges, namentlich der finnischen Sprache zu indogermanischen, und zwar nicht blos germanischen, sondern auch letto-slavischen Sprachen nicht mit gehöriger Unbefangenheit betrachtet hat. Er sträubt sich sehr stark gegen die Annahme der Entlehnung und nimmt die betreffende Wortübereinstimmung lieber für ein Merkmal der Verwandtschaft oder acceptirt höchstens eine gewisse umgestaltende Einwirkung der benachbarten Sprachen.

Vort Æmne har endelig for kort Tid siden været Genstand for en særlig Behandling af den finske Sprogforsker O. Donner i en Afhandling «Über den Einfluss des Litauischen auf die finnischen Sprachen» (trykt i Techmers Internationale Zeitschrift für allgem. Sprachwissenschaft, I, 1884, S. 257—271)[1]. Ifølge Donner (S. 259) «beløber det samlede Antal af litauiske Ord, der ere gaaede over i de finske Sprog, derunder ogsaa indbefattet nogle lettiske, der hidtil ikke ere efterviste i Litauisk, sig til noget over 120. Deraf forekomme omtrent 20 kun i Estisk-livisk og ere forholdsvis senere optagne i disse Sprog. Af de øvrige over 100 ere nogle og 80 fælles for Finsk og andre af de finske Østersøsprog, og i de lappiske Dialekter, ligesom tillige i Finsk eller andre af de baltiske Sprog forekomme omtrent 19 Laaneord.» Han tilføjer dernæst, at «Berøringen imellem de saa forskellige Folkeslag ingenlunde var ensidig udgaaende fra Litauerne til Finnerne. Ogsaa i modsat Retning ere forskellige finske Udtryk trængte ind i de litauisk-lettiske Sprog, hvorvel det ved flere er temmelig vanskeligt at afgöre deres Oprindelse.» Donner anslaar Antallet af saadanne Ord til omtrent 20, «hvoraf kun sex ogsaa forekomme i Lappisk, de øvrige i Finsk og de andre Sprogarter». Hvad Tiden angaar, slutter Donner sig til den Opfattelse, som jeg havde udtalt GSI. S. 108, at «Berøringen mellem de litauiske Folk og de endnu en Enhed udgörende finske i Egnene SO. for det baltiske Hav falder i de første Aarhundrede af vor Tidsregning». Derimod ere hans Anskuelser om Tid og Omraader for de Indflydelser, som de finske Sprog have modtaget dels fra Gotisk, dels fra de nordiske Sprog, og om Tidsforholdet mellem disse og Berøringen med Litauisk-lettisk temmelig vilkaarlige, hvad jeg senere vil faa Lejlighed til at komme tilbage til.

I Sammenligning med Donners tidligere udkomne «Vergleichendes Wörterbuch der Finnisch-Ugrischen Sprachen» (Helsingfors 1874—76) fortjener det at fremhæves, at medens han her overhovedet gik altfor uhyre vidt i at nægte Laan fra andre Sprog, har han i den

---

In solchem Fall würde das vorsichtige Verfahren darin bestehen, dass man die im Verdacht der Entlehnung stehenden Wörter beim Nachweise der Verwandtschaft ganz bei Seite lasse. Dass aber namentlich die finnische Sprache auch vom Letto-Slavischen (oder wenn es beliebt, theilweise von einem arischen Zweige des Indogerm.) viel entlehnt habe, erscheint schon im Vorhinein unzweifelhaft, wenn wir erwägen, welch' wichtige einzelne Fremdwörter sich im Finnischen finden, deren Entlehnung nicht einmal nothwendig gewesen. Ein solches ist z. B. das finnische *hambasa* = lit. *žambas* «dens» (das ursprüngliche ugrische Wort ist *pii*, aber nicht mehr mit der Bedeutung von «dens» [jf. GSI. S. 73]) oder *tyttäre* = mord. *tejter*, *texter* und *stir* «filia». Wo dergleichen vorkommen kann, dort kommt ganz gewiss auch mehr vor.» Han föjer dertil Ønsket om, at Forholdet med disse Laan jo för jo heller maa blive omhyggelig undersøgt. (Jfr. om Andersons Arbejde ogsaa H. Winkler, Uralaltaische Völker und Sprachen, Berlin 1884, S. 75 f.) — Jeg tilföjer her, at Budenz ogsaa i sit fortjenstfulde Værk «Magyar-ugor összehasonlító szótár» (Budapest 1873—1881) oftere henviser til slige Laan, uden dog just i Enkelthederne at fremdrage synderligt nyt i denne Retning.

[1]) Jf. en kortere Meddelelse paa Finsk i Tidskriftet Suomi, 2. jakso, XV, 1882, S. 366 ff.

sidste Afhandling behandlet et temmelig stort Antal Ord som laante fra Litauisk, hvilke han tidligere ansaa for ægte. Det er at haabe, at han da ogsaa har forandret Mening med Hensyn til en Mængde andre Ord, som han tidligere ligeledes søgte at hævde som ægte, f. Ex. saa tydelige Laaneord, dels fra Nordisk, dels fra Gotisk, som f. *juusto* Ost (Wörterb. Nr. 359), *kakko* Kage (5), *kaltio* Kilde (231), *kello* Klokke (on. skella, 196), *keula* Forstavn (on. kjóll, 299), *kiulu* Mælkespand (sv. skjula, ligeledes 299), *kulta* Guld (215), *tappi* Tap (525), lap. *dælle, tele* haard Sne (on. þeli, 513), *fjerva* Strand (on. fjara, II, S. 89) o.m.a.[1]) Men for øvrigt kan jeg ikke tilbageholde den Mening, at Donners Afhandling gennemgaaende forekommer mig at have saa mange Huller og at lide af saa betydelige Mangler, hvad angaar saavel de sproghistoriske Principer som den filologiske Akribi, at jeg ikke kan anse Spörgsmaalet for endelig løst herved. Ikke blot er Bestemmelsen af de litauisk-lettiske Grundformer og Sondringen mellem de forskellige Lag af Laaneord og de forskellige Retninger, i hvilke disse have bevæget sig, ofte temmelig mangelfuld, men medens der paa den ene Side er ikke faa mere eller mindre sikre Laaneord, som han ikke har faaet med, har han paa den anden Side her medtaget mange Ord, som aabenbart ikke høre herhen. De af ham angivne Tal miste derfor i væsentlig Grad deres Betydning; særlig er Angivelsen af de for Estisk-livisk ejendommelige lit.-lett. Ord til omtr. 20 altfor latterlig lav; i Livisk turde snarere henved Halvdelen af hele Ordforraadet være rent lettisk eller dog skyldes Efterdannelse af lettisk Sprogstof (som de talrige Sammensætninger med lettiske Præpositioner), og ogsaa i Estisk naar Antallet af slige yngre Laan fra Lettisk i ethvert Tilfælde over 20.

Til Ord, der paa denne Maade maa udskydes, høre for det første adskillige, der i Virkeligheden ere optagne fra Slavisk (Russisk), ikke fra Litauisk (ved nogle ganske enkelte

[1]) Dette Punkt staar i Forbindelse med, hvad der maa betegnes som en Grundfejl i den Methode, Donner følger i sin Vgl. Wb. (og som ogsaa er optagen af Anderson i det nysnævnte Værk), nemlig i første Linie at operere ikke med de virkelige Ord, men med vilkaarlige «Rødder», der baade i Form og Betydning kunne göres saa elastiske, som det skal være. Det er tilvisse ingen vanskelig Sag at göre f. Ex. *kakko* Kage eller *kakla* Hals (= lit. *káklas*) til ægte finske Ord blot ved at opstille dem under en «Rod»: «*kak, kok, kuk*; *kek, kik* gebogen, krumm; mit vokalsteigerung: *kauk, kouk, kuok*; *keik, kiek, kīk, kiuk*«. Man maa blot ikke tro ad denne Vej at kunne bevise noget som helst, lige saa lidt som f. Ex. ved under en fingeret «Rod»: «*kal, kol, kul, kel, kil* glatt, glänzend, blass, kalt; Steigerung: *kāl, (hāl), kuol, kuel, kīl*» at forene Ord som *kalea* glat, *keli* Slædeføre (med mange andre som Nr. 201), *kala* Fisk (202), *kallo* Hjerneskal (204), *kallio* Klippe (205), *kalvo* Hinde (206) *kileä* klar (207), *kalma, kalmea* ligbleg (208, men *kalma* Liglugt, Grav, 222, under en helt anden Rod), *kelta* gul Farve, *kulea* bleggul (ligeledes 208), *kulo* vissent Græs (209), *kulun* aftage (210), *kuolen* dø (211), *kylmä* kold (212), *kuu* Maane (! 214), *kulta* Guld (215; jeg maa, protestere mod et «got. *gulthas*», hvoraf D. lader mig aflede det f. Ord) foruden en Række andre Ord. Jf. den mange sande Bemærkninger indeholdende Afhandling af Ahlqvist, Om möjligheten af ett finskt-ugriskt etymologiskt lexikon och om Donners komparativa ordbok, i Öfversigt af Finska Vetenskaps-Societetens Förhandlingar 1878—79, S. 83 ff.

antyder Donner slavisk Oprindelse som en Mulighed), saaledes f. *kassa* Haarflætning, *kurva* Skøge, *moisio* Herregaard (ogsaa indhegnet opdyrket Mark i en Skov; opr. finsk?), *paasma* Fed Garn, *pakana* Hedning, *patukka*, *paatukka* Pisk, Ferle, *piirakka*, *piiras*, *piiro* Bagværk, *porkkana* Roe, Gulerod, *sipuli* Rødløg, *sirppi* en Segl, *tuuma* Raad, Hensigt, rimeligvis *turku* Torv, Staden Åbo o. fl. af de tilsvarende russ. *kosá*, *kúrva*, *mýza* (?), *pásmo*, *pogányj* (*poganŭ*), *batóg*, *piróg*, *borkán*, *cybúlja* (igennem Tysk fra lat. *cepulla*), *serp* (*sĭrpŭ*), *dúma*, *torg* (*tŭrgŭ*), ikke af lit. *kasà*, *kùrva*, lett. *muiſcha*, lit. *pósmas* (lett. *pāsms*, *pāsma*), *pagónas* (lett. *pagans*), *botágas* (lett. *pātaga*), *pyrágas* (lett. *pīrags*), *burkantai* (lett. *burkāns*), lett. *sīpols*, *zirpe*, lit. *dūmà*, *tùrgus*, hvilke alle i Lit.-lett. ere yngre Laan fra Slavisk[1]). Paa samme Maade forholder det sig med f. *saapas* (med flere Sideformer), votisk *sāppoga* o. s. v. Stövle, der, ligesom de tilsvarende Former i andre finsk-ugriske Sprog, aldeles utvivlsomt er laant fra russ. *sapóg* d. s., hvilket Ord Donner ikke nævner; derimod betragter han S. 263 f., ligesom tidligere i Vergl. Wörterb. Nr. 762, de finsk-ugriske Ord som ægte og lader lit. *sopágas*, lett. *ſābaks* være laant fra Finsk, skönt ogsaa disse Ord i Virkeligheden aldeles tydeligt ere laante fra Russisk (jf. Brückner S. 135 og 189). De Ord, han anfører for at støtte de finske Ords Oprindelighed, vise intet; thi f. *saapukka* ell. *saapka*, Hue (!), er laant fra russ. *šapka* d. s. (af tyrkisk-tatarisk Oprindelse), og f. *säpäke*, der af Lönnrot forklares som «fotlös benbeklädning af renbenlingar l. renskinn (sträckande sig från fotvristen upp öfver knäna)», staar i sin Form for fjernt til at kunne have nogen Beviskraft. Allerede Ahlqvist har i VFSK. S. 133 (= tysk Udg. S. 149) og udførligere i den S. 11 Note 1 nævnte Afhandling uimodsigelig godtgjort, at de finske Ord ere laante, skönt han lader det uafgjort, om det er fra Russ. eller fra Lit.-lett., og har tillige vist, at Brugen af Stövler er ligesaa ny hos Finnerne, som upraktisk efter hele deres Maade at leve paa i ældre Tid.

Andre finske Ord er der, som Donner afleder fra Lit.-lett., men som i Virkeligheden maa være indkomne fra Gotisk eller Nordisk. Dette gælder f. Ex. om f. *siekla*, *siegla*, *seula*, Sold (udbredt i alle de vestfinske Sprog), hvilket Ord han, i Henhold til en dristig Tanke af Ahlqvist, udleder fra lit. *sėkla* Sæd. Det stammer, som S. Bugge slaaende har vist[2]), fra got. **sēdl* = oldn. *sáld*. — Finsk *liista* (*liiste*) Liste, Pind, maa sikkert være Laan fra Nor-

[1]) Jf. A. Brückner, Die slavischen fremdwörter im litauischen (Weimar 1877), under vedkommende Ord. Man tænke sig f. Ex. blot, at den fra lat. *paganus* stammende, igennem Kristendommen opkomne Benævnelse paa Hedning allerede skulde være naaet til Litauisk saa tidligt, at dette Ord derfra, altsaa «i de förste Aarhundreder af vor Tidsregning», kunde optages i de finske Sprog. I Virkeligheden er det först i 9de Aarh. bragt til Slaverne i Mæhren og Pannonien af tyske Missionærer og derfra efterhaanden med Kristendommen og det kirkelige Sprog vandret videre ogsaa til de russiske Slaver og fra dem atter dels til Finnerne, dels til Litauerne og Letterne, til hvem det ikke kan være kommet för tidligst i det 12te Aarh.; jf. f. Ex. Miklosich, Die christl. terminologie der slav. sprachen (Wien 1875), S. 10.

[2]) Zeitschr. f. vgl. Sprachf. XX, S. 139 f.; jf. Tidskrift for Philologi og Pædag. VIII, S. 291.

disk (oldn. *lista*), medens lit. *lýsta*, *lýste*, lett. *līste*, samt est. *liśt*, ere parallele Laan fra Tysk (nyht. *Leiste*, mht. *līste*). — Paa samme Maade ere f. *piki* og lit. *pikis*, lett. *pik'is*, Beg, parallele Laan, det første fra oldn. og gl. sv. *bik*, det sidste fra Tysk (mnt. *pik*; jf. Bielenstein, Die lett. Sprache I, § 311 b). — At f. *viina*, Vin, som Donner mener S. 265, skulde være laant fra lit. *výnas*, er meget lidet sansynligt (skönt jeg selv har antydet denne Mulighed GSI. S. 160) efter det Kulturtrin, som ellers afspejler sig i disse Laan; det maa utvivlsomt stamme enten fra Nordisk eller fra russ. *vinó*. (Jf. bl. a. ogsaa nedenfor i Ordfortegnelse I under *katilas*, *kuņigas*, *rugys*, *runa*, *vads*, *vagis*, *vertas*.)

Endelig er der hos Donner adskillige Sammenstillinger, der maa betegnes som i höj Grad tvivlsomme, tildels afgjort falske. Dette gælder f. Ex., naar han S. 268 forklarer «*Rongoteus*», efter Mich. Agricola (i et Indledningsdigt til hans finske Oversættelse af Davids Psalmer, 1551) en karelsk Guddom, der beskyttede Rughøsten, af «lett. [S. 259 urigtigt «lit.»] *runģitis* myth. Hüter der Ackerfelder». Hvorfra Donner har et lettisk Ord med denne Betydning, er mig ubekendt, og han oplyser selv intet derom; jeg ved ikke af, at det forekommer i noget af de mig tilgængelige Arbejder paa eller om Lettisk eller Litauisk. Derimod læses ganske vist i Stenders, Lett. Gramm. nebst Lexico (Braunschweig 1761) II, S. 122 «*ruńģitis*, *rudſu-* [Gen. af *rudſi* Rug], soll ein Drache seyn, der Korn zubringt oder im Mahlen zuschüttet», og i sammes Lett. Lexicon (Mitau 1789) II, S. 230 «*ruńģis*, *rudſu ruńģitis* Kornalp, der das Korn einem abnehmen und dem andern zubringen, oder im Mahlen zuschütten soll». Denne sidste Forklaring genfindes i Ulmanns Lett. Wörterbuch (Riga 1872) under *ruńģis* (ogsaa «ein Hahnrei (?); Jemand der seinen Leib gut pflegt»), af hvilket Ord *ruńģitis* blot er en Deminutivdannelse (jf. Bielenstein, Die lett. Spr. § 236). Dette Ord synes imidlertid hverken i Betydning eller i Form at passe til Agricolas «*Rongoteus*», der derfor vistnok indtil videre maa henstaa som ligesaa usikkert og tvivlsomt, som det hidtil har forekommet alle[1]). — Ligesaa tvivlsom synes mig den Forklaring, som Donner S. 261 og 269, i Overensstemmelse med en Gisning af Ahlqvist (VFSK. S. 72), giver af f. *pakla*, *paula*, est. *pael*, Baand, Snor, Snare, som Laan fra lit. *pakelė*, lett. *pak'eles* Pl., Strömpebaand (af lit. *kėlis*, Knæ, sammensat med *pa-*, under). Er det i og for sig lidet sandsynligt og i al Fald uden Exempel, at et Ord, hvis Sammensætningsmaade føles saa levende som dette, optages helt og holdent i Finsk, bliver et saadant Forhold dobbelt usandsynligt dels ved det finske Ords langt bredere Betydning,

[1]) Jf. Castrén, Finsk mythologi (= Nord. resor och forskningar III), S. 91; Boecler, Der Ehsten abergläub. Gebr., Weisen und Gewohnheiten (St. Petb. 1854), S. 53; Kreutzwald & Neus, Mythische u. magische Lieder der Ehsten (St. Petb. 1854), S. 108 f. — Hr. Pastor Dr. Bielenstein har i et under Trykningen heraf modtaget velvilligt Svar paa en Forespörgsel af mig angaaende det lett. Ord fuldstændig bekræftet mine ovenfor fremsatte Tvivl.

dels ved at heller ikke Formen ganske passer[1]). — S. 261 og 265 opstiller Donner lit. *siúlas* (*súlas*), Traad til at sy med (af *siúti*, *súti* sy), som Stamordet til f. *siula*, hvilket han gengiver «Faden, Band am Rande des Netzes»; efter Lönnrots store finske Ordbog betyder imidlertid *siula* «den yttre utskjutande delen af ngt.; yttre stängselsgrenarne på hvardera sidan om en rengård; *verkon s.* nätteln; *nuotan s.* notarm; *rysän s.* yttre delen af en ryssja» o. s. v. (jf. Kalevala 48, 68), og paa samme Maade forklares det i Renvalls Lex. linguae finnicae (1826) «margo naviculæ superior, Bootsrand; margo extremus retis, pars extensa nassæ, cujus maculæ majores, äusserer Theil des Netzes.» Det ses let, at dette ligger saa fjærnt fra «Sytraad», at en Forbindelse her ikke synes mulig. Det finske Ord er aldeles utvivlsomt blot en Afledning af f. *sivu* (ogsaa *siu*), Side. — Endnu blot et Exempel paa en meget løs Sammenstilling. S. 267 fremstilles lett. *zenna*, Pris, som laant fra f. *hinta*, d. s., der utvivlsomt er ægte finsk. Men lett. *zenna* (*zena*, *z* = *ts*) er ganske simpelt laant fra russisk *cěna*, d. s., hvilket intet som helst har at göre med f. *hinta*[2]).

I Betragtning heraf turde en fornyet Undersøgelse af Berøringerne mellem de finske og de litauisk-lettiske Sprog ikke være overflødig, og for at give mit Bidrag hertil fremlægger jeg her en fuldstændig Behandling af det Materiale, jeg efterhaanden har samlet og med hvis endelige Bearbejdelse jeg just var sysselsat, da Donners Afhandling kom mig i Hænde, efter at jeg allerede i April 1877 havde givet Videnskabernes Selskab en foreløbig Meddelelse om de Resultater, hvortil jeg var naaet. Jeg anser det ikke for overflødigt at fremhæve, at mit Materiale altsaa er samlet aldeles uafhængigt af Donners Arbejde, og at jeg ikke i dette har fundet nogen eneste ny Sammenstilling, til hvilken jeg har kunnet slutte mig; derimod glæder jeg mig over enhver Overensstemmelse imellem os, idet jeg deri ser en Støtte for Sammenstillingens Rigtighed.

II. De baltiske (litauisk-lettiske) og de finsk-ugriske Folk og Sprog.

Det turde ikke være overflødigt, inden vi gaa over til vort egentlige Æmne, at give en Udsigt over de Folk, hvis Sprog vi her ville faa at göre med, samt over de historiske Forhold, der maa forudsættes som Baggrund for Berøringerne mellem disse Folk.

[1]) For øvrigt gör f. *pakla* ganske Indtryk af at være laant fra et indoeuropæisk Sprog; men jeg ser ikke, at vi have Midler til sikkert at føre det tilbage et bestemt Ord i noget af disse. Est. *pakel*, *pakal*, Blaar (= russ. *páklja*; lit. *pákulos*, lett. *pakulas*), som Ahlqvist (ovf. anf. St.) er mest tilböjelig til at sætte det i Forbindelse med, er dog vistnok forskelligt.

[2]) Jf. Brückner a. St. S. 169; Joh. Schmidt i Ztschr. f. vgl. Spr. XXV, S. 78; Miklosich, Etymol. Wörterb. der slav. Spr. (Wien 1886), S. 28.

Paa den ene Side have vi da de **litauisk-lettiske** eller, som man ogsaa kalder dem, de **baltiske** Folk, der som bekendt udgöre en egen, skönt nu kun temmelig lille Stamme indenfor den indoeuropæiske Æt. Blandt de øvrige Led af denne Æt staa Slaverne dem i det hele taget nærmest, og disse to Stammer maa ogsaa antages bestandig at have levet i hinandens Naboskab. Slavernes oprindelige Fælleshjem maa vistnok væsentlig søges syd for de baltiske Folks, men allerede tidlig (navnlig fra omtr. det 5te Aarh. af) begyndte Slaverne at udbrede sig saa stærkt, at de ikke blot kom til at omgive de baltiske Folk ogsaa mod Øst og til Dels mod Vest, men tillige i Tidens Løb mere og mere have indskrænket disses Omraade i Syd og Øst.

Fra umindelige Tider synes den baltiske Stamme at have boet ved Østersøens østlige Kyststrækninger, og de antages her at have strakt sig fra den finske Bugt omtrent indtil Pregel, senere endnu længere mod Vest indtil Weichselens Munding, efterat de germanske Stammer havde trukket sig tilbage fra disse Egne[1]). Det er aabenbart denne Stamme, som vi hos Tacitus (Germania Kap. 45) finde omtalt under Navnet *Aestui*; hos Jordanes omtales (36 og 96, Mommsens Udg.) *Vidivarii* som boende ved Weichselens Munding, og hinsides dem langs Østersøens Kyst *Aesti*, «pacatum hominum genus omnino» (36 og 120); endnu i Vulfstáns Rejseberetning (Rask, Saml. Afh. I, S. 324 f.) finde vi Navnet *Estas* i samme Betydning (*Estmere*, det friske Hav) og *Vitland* om en af «Ester» beboet Strækning ved Weichselens Munding. Det tör vistnok antages, at Navnet Aister[2]) i hine fjærne Tider særlig har været brugt af Germanerne om disse deres nordøstlige Naboer; det lever endnu som bekendt med forandret Betydning i Navnet Ester og Estland (jf. nedf.), skönt vi for øvrigt ingen udtrykkelige Efterretninger have om, at denne Landstrækning engang har været beboet af litauisk-lettiske Folk, men kun en vis Sandsynlighed for at dette har været Tilfældet.

Den baltiske eller litauisk-lettiske Stamme omfatter kun to nulevende Folkeslag og Sprog.

Det nordligste af disse to Folkeslag ere Letterne (lett. *Latwëschi*, plur. af *Latwëtis*, eller *Latwji*, plur. af *Latwis*). Letternes Omraade, der i den historiske Tid (det vil egentlig kun sige fra omtr. det 12te Aarhundrede, hvad der ikke tillader nogen Slutning med Hensyn til tidligere Tider) ikke vides at være bleven synderlig indskrænket, medens det imod Vest endogsaa er bleven noget udvidet paa Bekostning af finske Stammer, Liver og Kurer (hvorom mere nedenfor), omfatter nu til Dags den större sydlige Halvdel af Liftland (lett. *Widseme*) indtil en Linie, der gaar fra noget nord for Salis over til Pleskauer-

[1]) Jf. Zeuss, Die Deutschen und ihre Nachbarstämme, 1837, S. 267 ff. 667 ff.

[2]) Jf. endvidere *Haesti*, Cassiodori Varia V, ep. 2; *Aisti*, Einhardi Vita Karoli magni Kap. 12.

søen eller den nordlige Spids af Guvernementet Vitebsk; endvidere hele Kurland (der som politisk Benævnelse omfatter det egentlige Kurland mellem Rigabugten og Østersøen, Semgallen, lett. *Semgale* [med «stemt» *ſ*], gl. russ. *Zimĕgola*, «Lavlandet», syd for Rigabugten, og «Höjlandet», lett. *Augsch-ſeme*, længst mod Øst) med Undtagelse af en lille Kyststrækning, der endnu er beboet af Liver (se nedf.); endelig den nordvestligste Del af Guvernementet Vitebsk, hvor deres Østgrænse omtrent kan betegnes ved en Linie dragen fra Østspidsen af Kurland lige mod Nord. De forskellige Lokaldialekter samle sig til 3 Hovedgrupper: den «tamiske» eller nordvestkuriske Dialekt imellem Rigabugten og Østersøen (i det egl. Kurland), den mellemste Dialekt, «nederlettisk» (den der nærmest ligger til Grund for det lettiske Skriftsprog), væsentlig i den större Del af Lifland og Semgallen, og den «overlandske», «höjlettiske» eller, som man ogsaa har kaldt den i al Fald i dens østligste Omraade, den «inflantiske» i den sydøstlige Del af Lifland, i det kurlandske «Höjland» og i Guvern. Vitebsk (det tidligere [indtil 1772] polske Lifland, «Inflanty polskie»)[1]).

Det andet af de herhen hørende Folkeslag ere Litauerne, hvis Sprog i det hele staar paa et betydeligt ældre og oprindeligere Standpunkt end Lettisk. Litauernes Omraade omfatter i vore Dage det nordøstligste Hjörne af Preussen indtil omtrent en Linie fra Labiau ved det kuriske Hav lige mod SO., samt en langt större Strækning i Rusland; deres Sproggrænse kan her omtrent betegnes ved en Fortsættelse af den allerede nævnte Linie indtil noget nord for Byen Grodno, hvorfra den böjer imod NO. (vest om Byen Vilna) indtil omtr. Sydvestspidsen af Kurland for saa endelig paa det nærmeste at følge Grænsen mellem Guvernementet Kovno og Kurland indtil Østersøen. Hvad Dialektforholdene angaar, kan sondres imellem de egl. Litauere (lit. *Lëtùvininkai*, *Lëtùviai*) i den störste Del af saavel det preussiske som det russiske Omraade, men med mange forskellige Afskygninger (Østlitauerne kaldes i al Fald tidligere *Auksztóczai*, Höjlændere, jf. lett. *Augschſeme*), og Žemaiter (lit. *Žemaíczai*, i Sing. *Žemaítis*, af *žémas*, lav = lett. *ſems*, hvoraf *Semgale*) i den nordvest-

[1]) De vigtigste af mig benyttede Arbejder om Lettisk ere foruden de ældre af Stender (Lett. Gramm., Braunschweig 1761 [2den Udgave, Mitau 1783, er mig ikke tilgængelig], og Lett. Lexikon, Mitau 1789) i Særdeleshed Bielenstein, Die lett. Sprache, I—II, Berlin 1863—64; Ulmann, Lett.-deutsches Wörterbuch, Riga 1872; Ulmann & Brasche, Deutsch-lett. Wörterb., smst. 1880; Bezzenberger, Lett. Dialektstudien, Göttingen 1885. — Hvad den her brugte Lydbetegnelse for Lettisk angaar, følger jeg den konventionelle Retskrivning i Brugen af *z* = *ts*, *ſ* = stemt («blødt») *s*, der i andre Sprog betegnes med *z*, og *ſch* = *ž*. Det almindelige stemmeløse *s* (i Skriftlettisk udtrykt ved gennemstrøget *ſ*) betegner jeg *s*; *sch* som paa Tysk = *š*. De øvrige gennemstrøgne (ɔ: mouillerede) Bogstaver gengiver jeg ved ′ over Tegnet: *ģ*, *ķ*, *ļ*, *ņ*, *ŗ*. Vokalernes Længde, der i den konventionelle lett. Retskrivning udtrykkes ved Tilföjelsen af *h*, betegner jeg ved en Streg over Tegnet; det almindelige *ee*, Bielensteins *ê* og *î*, gengiver jeg med det af Schleicher for den tilsvarende Lyd i Litauisk indførte Tegn *ë*, og det almindelige *oh*, Bielensteins *ô* og *û*, ligeledes med det lit. Tegn *û*. De forskellige Tonelag betegner jeg overhovedet ikke, da de ingen Rolle spille for vort Æmne.

lig Del af Guvernementet Kovno[1]), hvortil endnu kommer den ejendommelige, noget lettiserende memelske Dialekt i den nordligste Spids af Preussen omtr. fra Heidekrug af[2]). Litauisk er, ligesom Lettisk, fuldstændig indskrænket til at være Landalmuens Sprog; i Preussen svinder den litauiske Nationalitet Aar for Aar med rivende Hastighed og ogsaa i Rusland trænges den mere og mere tilbage, om end næppe saa stærkt som i Preussen[3]).

At Litauerne i ældre Tid have strakt sig en Del længere mod Øst og Syd, end Tilfældet nu er, vide vi med Sikkerhed, skönt vi mangle Midler til nöjere at bestemme Forholdet til forskellige Tider[4]). De Antydninger af Litauens Grænse, som vi have fra noget ældre Tid, navnlig 15—16de Aarhundrede[5]), ere uden væsentlig Betydning i denne Henseende, da de öjensynlig kun vedröre den politiske Grænse, ikke Sproggrænsen; men vi vide, at den litauiske Stat i sin Tid ogsaa omfattede et stort russisk (hviderussisk) Element. Paa samme Maade er det vel at forstaa, naar der f. Ex. forekommer Navne som Brest Litovskij ved Floden Bug, hvor der ikke nogensinde har boet egentlige Litauere (men vel engang i Tiden Stammefrænder af dem, se ndf.). For en endnu ældre Tids Vedkommende (omtr. 11te Aarh.) fremgaar det af de russiske Krøniker, at Litauernes nærmeste Naboer i Øst vare Krivičerne, en slavisk Stamme, der boede «ved Udspringet af Volga og af Dvina og af Dnjeper»[6]) med Hovedbyen Smolensk (derunder ogsaa indbefattet de saakaldte Poločaner ved Floden Polota med Byen Polotsk). Paa den Tid maa altsaa Litauernes Østgrænse i ethvert Tilfælde have gaaet betydeligt nærmere hen ad Dnjeper til, end den nu gör. At Krivičerne ogsaa have været Letternes Naboer — hvad der atter gör det sandsynligt, at

---

[1]) At anvende Navnet žemaitisk om hele det russisk-litauiske Omraade eller dog hele den nordlige Del deraf (som f. Ex. Schleicher gör) er i sproglig Henseende urigtigt, om end det ældre Landskabsnavn Samogitien omfatter næsten hele det nuværende Gouvernement Kovno (sml. ogsaa Brückner, Die slav. fremdwörter im lit., S. XIII f.; Bezzenberger, Lit. Forschungen S. 38).

[2]) Muligvis er Befolkningen her egentlig litauiserede Letter eller opstaaet ved Blanding af Litauere og Letter; jf. Mittheil. d. litauischen liter. Gesellsch. I, S. 80; 163 f.

[3]) Af vigtigere Skrifter om Litauisk nævner jeg her: Nesselmann, Wörterbuch der lit. Sprache, Königsberg 1851; Schleicher, Handbuch der lit. Sprache, 1. Gramm., 2. Leseb. u. Glossar, Prag 1856—57; Kurschat, Gramm. der lit. Sprache, Halle 1876; samme, Wörterbuch der lit. Sprache, 1. Deutsch-lit., 2. Lit.-d., Halle 1870, 1883; Geitler, Litauische studien, Prag 1875; Bezzenberger, Beiträge zur Geschichte der lit. Sprache, Göttingen 1877 (betegnes her BGLS.); samme, Lit. Forschungen, smst. 1882 (betegnes LF.). — Hvad Lydbetegnelsen i Litauisk angaar, følger jeg den almindelig brugte Retskrivning (bruger altsaa f. Ex. *sz*, ikke *š*, *cz*, ikke *č*). Accenten betegner jeg i Overensstemmelse med Schleicher (´ lang, ` kort betonet Vokal), da Adskillelsen af de forskellige Arter af Accent ingen væsentlig Betydning har for vort Æmne.

[4]) Litauernes ældre Historie er overhovedet endnu meget lidet opklaret; jf. Brückner, Die slav. fremdwörter im lit., S. 2 ff. og E. Wolters i Mittheil. d. litau. lit. Ges. II, 5, S. 306 ff. (største Delen af de der citerede Arbejder ere mig desværre ikke tilgængelige).

[5]) Jf. Zeuss, Die Deutschen u. ihre Nachbarst. S. 680. Kurschat, Gramm. d. lit. Spr. § 5.

[6]) Nestors russ. Krønike overs. af C. W. Smith, Kbh. 1869, S. 24 Kap. VII; jf. S. 21 Kap. III, S. 29 K. XV, S. 207. Brückner, anf. St. Perwolf, i Archiv f. slav. Philol. VII, S. 594 f.

disse i det mindste i den sydligste Del af deres Omraade, Egnene omkring Düna, ligeledes engang have strakt sig noget længere mod Øst end nu til Dags — turde med temmelig stor Sikkerhed kunne sluttes af at «en Russer» endnu paa Lettisk hedder *Krëws* (*Kreews*), et Navn der aabenbart stammer ned fra Navnet Krivičer. Hvad der ligger forud for disse ældste historiske Efterretninger, taber sig naturligvis mere eller mindre i Mörke. Kan der end ikke lægges stor Vægt paa de i de russiske Krøniker overleverede slaviske Vandringssagn, hvorefter bl. a. ogsaa Krivičerne (Poločanerne) og de nord for dem fremtrængte Novgorod-Slaver engang skulde være indvandrede syd fra[1]), saa turde det dog i det følgende blive sandsynligt, at en saadan Indvandring virkelig maa have fundet Sted, og det næppe för omtrent i det 4de eller 5te Aarhundrede, i nær Sammenhæng med andre slaviske Folkevandringer, og at Litauerne eller en litauisk-lettisk Befolkning för den Tid maa have strakt sig ind over Krivičernes senere Omraade eller en Del deraf, medens Slaverne dengang endnu kun have boet sydligere.

Ved Siden af de to nu omtalte Folk, Letter og Litauere, har den baltiske Stamme i tidligere Tid omfattet to andre nu uddøde Folk, hvis Skæbne viser, at det ikke blot er mod Øst, men ogsaa mod Syd og Vest, at denne Stammes Omraade i Tidens Løb er bleven indskrænket. Det ene af disse to Folk boede syd for Litauerne. Det var Jatvingerne (gl. russ. *Jatvjazi*, *Jatvjagi* plur. af *Jatvjagŭ*, polsk *Jadźwingowie* plur. af *Jadźwing*), et Folk, der i sin Tid har levet i Egnene omkring Pripets øverste Løb, Bug, Narev og Niemen, deri indbefattet det sydostligste Hjörne af det nuværende Østpreussen[2]). Dette Folk, der skildres som i höj Grad vildt og raat, knækkedes allerede fuldstændig i det 13de Aarhundrede og forsvandt derefter snart uden at have efterladt sig noget som helst sprogligt Mindesmærke.

Imod Vest endelig har den baltiske Stamme, som ovenfor antydet, engang naaet helt hen til Weichselens Munding. Her boede de med Litauerne nær beslægtede gamle Preussere, hvis Sprog fuldstændig uddøde i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. I dette Sprog have vi dog endnu nogle faa, om end ikke meget omfattende Mindesmærker tilbage, af hvilke de væsentligste ere et preussisk-tysk Vokabular, optegnet i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede i Marienburg, altsaa i den vestligste Egn af det preussiske Omraade (Pomesanien), og nogle Oversættelser af Luthers Katechismus fra Midten af det 16de Aarhundrede, blandt hvilke særlig den vigtigste, fra 1561, synes at høre hjemme i Samland, altsaa længst mod Øst[3]).

---

[1]) Smith, anf. St. S. 21 og 24 samt 196. Jf. nedf. S. 38.

[2]) Jf. Sjögren, Ueber die Wohnsitze und Verhältnisse der Jatwägen; Mémoires de l'Acad. imp. des sciences de St. Pétb., Série VI, tome IX, 1859, især S. 168 (8) f.

[3]) Nesselmann, Thesaurus linguae prussicae. Der preussische Vocabelvorrath. Berlin 1873.

Ligeoverfor den Gruppe af Sprog, vi nu have betragtet, staa som den anden Side af vort Æmne de **finsk-ugriske** Folk og Sprog[1]). Medens det vil være unødvendigt at dvæle ved de østligere Folk af denne Æt ([den ugriske Stamme:] Ostjaker og Voguler; Magyarer; [den permiske Stamme:] Syrjæner, Permiere og Votjakker), hvilke ikke staa i nogen umiddelbar Forbindelse med vort Æmne, skal her kun omtales de Folk, hvis Sprog vi i det følgende ville faa at göre med. Disse ere:

I. Den finske (Ahlqvists og Donners vestfinske) Stamme, der omfatter følgende Folk, hvis Sprog (eller, om man vil, Dialekter) alle staa hinanden meget nær, saaledes at Grænsen mellem hvad man vil kalde Sprog og hvad Dialekt, tildels er temmelig vilkaarlig[2]):

a. Finnerne i hele Finland (finsk *Suomi*) med Undtagelse af nogle Kyststrækninger i Nyland og Österbotten, der have ægte svensk Befolkning. Finnerne tilhøre egentlig to i Sprog- som i Legemsform[3]) forskellige Grene, som den historiske Udvikling har forenet til ét Folk og tildels blandet sammen, og imellem hvilke Grænserne i selve Finland nu ikke lade sig skarpt drage, selv om Forskellen paa Yderpunkterne endnu stedse er stærkt fremtrædende, nemlig Tavasterne eller Jæmerne (f. *Hämäläiset*) i den vestlige Del af Landet, og Karelerne (f. *Karjalaiset*) mod Øst, særlig i Landskabet Karelen[4]). Udenfor selve Finland finde vi endvidere

b. Karelere med mere udprægede Sprog- og Folkeejendommeligheder, men tillige med stærkere Paavirkning fra Russisk, i russisk Karelen (hele Strækningen Ø. for Fin-

---

[1]) Inddelingen af de til den finsk-ugriske (af andre mindre heldigt kaldet den finske, af Budenz den ugriske) Æt hørende Sprog er først opstillet af Rask i 1819 (se hans Samlede Afhandlinger I, S. 1 ff., særlig S. 40; jf. ogsaa Donner i Acta Soc. scient. fenn. XI, S. 411), og hans Inddeling ligger i Virkeligheden til Grund for de senere, navnlig Castréns. De nyeste Arbejder om dette Punkt ere Budenz, Ueber die verzweigung der ugrischen sprachen, i Bezzenbergers Beitr. z. K. d. idg. Spr. IV, S. 192 ff. og Donner, Die gegenseitige verwandtschaft der finnisch-ugrischen sprachen, i Acta Soc. scient. fenn. XI, S. 409 ff., og Die Finnisch-ugrischen Völker i Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirja = Journal de la société finno-ougrienne I, Helsingfors 1886, hvor der ogsaa findes et Sprogkort for hele den finsk-ugriske Æt. Om disse Afhandlinger mere nedenfor. Jf. ogsaa J. Szinnyei, Suomen kielen heimolaiset, Borgå 1883.

[2]) Jf. GSI. S. 9 ff. Navnet finsk, Finner, bruger jeg i det følgende dels om Sproget og Folket i Finland dels som Fællesbenævnelse paa den her nævnte Stamme («de finske Sprog»), men ikke i endnu videre Betydning (finsk-ugrisk).

[3]) Se G. Retzius, Finska kranier, Stockholm 1878, S. 153 ff.

[4]) Af lexikalske Arbejder over Finsk nævner jeg her blot Lönnrot, Finskt-svenskt Lexikon, I—II, Helsingfors 1874—80. Naar jeg i Ordfortegnelsen foretrækker at oversætte de finske Ord paa Latin, følger jeg oftest Renvall, Lexicon linguæ finnicæ, Åbo 1826, til Dels ogsaa Geitlin, Lexicon Fennico-Latinum, Helsingf. 1883. Grammatiske Arbejder og Dialektundersøgelser er det overflødigt her at opregne (en Fortegnelse med Litteraturhenvisninger og tilhørende Kort over de hidtil undersøgte Dialekter findes i Virittäjä, toimittanut Kotikielen Seura I, Borgå 1883, S. 261 f.). — Jeg bibeholder uforandret den for det finske Skriftsprog engang vedtagne Retskrivning, hvorefter altsaa f. Ex. Vokallængde betegnes ved Fordobling.

land fra Kandalaks og det Hvide Hav indtil et Stykke V. for Onega)[1]). Til denne Gren maa endvidere vistnok nærmest henregnes den Dialekt, der tales i Olonets (f. *Aunus*) Ø. for Ladoga indtil henimod Onega, skönt denne Dialekt i adskillige Henseender staar nær ved Nabosproget Vepsisk (se nedf.) og ligesom danner et Overgangsled dertil[2]). Som Følge af yngre Indvandringer træffe vi endelig rene Karelere, dels i störste Delen af Ingermanland, hvorhen de dog först ere komne efterhaanden i forholdsvis yngre Tid (efter c. 1200) fra forskellige nordligere Egne og hvor de i Sprog som i Sæder og Skikke tydelig sondre sig i 4—5 til Dels endog meget skarpt adskilte Befolkninger[3]), dels spredt imellem Russere længere inde i Rusland, i Guvernementerne Novgorod og Tver, hvor de först ere indvandrede efter Freden i Stolbova og tale en russisk-karelsk Dialekt[4]). Det er utvivlsomt, at Karelernes Sprog ingenlunde bör betragtes som en Dialekt af Finsk i Finland, men med fuldt saa megen Ret som flere af de nedenfor nævnte Sprog som et eget Sprog, hvilket altsaa efter det foregaaende fortsætter sig fra russisk Karelen ind i det østlige Finland, om end med gradevis Aftagen i Dialekterne af de typiske karelske Karaktermærker.

Hvorledes Adskillelsen i de to Grene, der, som vi have set, mödes i Finland, er opstaaet — i hvilket Omfang Spirerne dertil allerede have været tilstede, förend de finske Folk begyndte at forgrene sig, og i hvilket Omfang den beror paa, at Karelsk efter den Tid er gaaet sin egen Vej og har udviklet sig paa ejendommelig Maade, til Dels aabenbart under fysisk Blanding og stærk sproglig Paavirkning udefra — dette skal her ikke undersøges. Sikkert er det imidlertid, at Karelsk nu indtager en særlig Stilling i Modsætning til de øvrige Sprog, der alle slutte sig nærmere til den jæmiske Gren[5]).

c. Vepserne (jf. Note 2), et mærkeligt lille Folk, der nu kun bor dels i et langt smalt Bælte paa Vestsiden af Onega dels sydligere omkring Floden Ojats øvre Løb indtil henimod Vestkysten af Bjelozero[6]).

---

[1]) A. Genetz, Versuch einer karelischen Lautlehre, Helsingfors 1877; samme, Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä, i Tidskr. Suomi, 2. j., XIV (1880), S. 1—247.

[2]) Genetz, Tutkimus Aunuksen kielestä, i Suomi, 2. j., XVII (1885), S. 1—194. Beboerne i Olonets kalde i alt Fald delvis sig selv *Livviköt* (*Liy'iköt*), og deres Sprog *Livvin kieli* (*Liygi*), aabenbart det samme Navn som det, hvormed störste Delen af Vepserne benævne sig selv og deres Sprog, *Ljūdikot*, *Ljydikot* eller *Lyydikot*, *Ljūdin*, *Ljydin*, *Lyydin kēl*.

[3]) Sjögren, Ueber die finnische Bevölkerung des St. Petersburgischen Gouvernements und über den Ursprung des Namens Ingermanland, i Mém. d. l'Acad. imp. des sciences de St. Pétb., VI. Sér., II, 1833, S. 123 ff. (= Gesammelte Schriften I, St. Petb. 1861, S. 543 ff.). Porkka, Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksicht. der übr. finnisch-ingermanl. Dialekte, Helsingfors 1885.

[4]) Jf. Ahlqvist i Suomi, 2. j., IV (1865), S. 1 ff.

[5]) Naar Yrjö Koskinen i sin Tid (Sur l'antiquité des Lives en Livonie, i Acta soc. scient. fenn. VIII, 2, 1866) stillede Liverne i et nærmere Forhold til Karelerne, tör det vistnok antages, at han ikke mere holder fast ved denne Anskuelse, som heller ikke fra nogen Side har vundet Tilslutning.

[6]) Lönnrot, Om det nord-tschudiska språket, Helsingfors 1853. Ahlqvist, Anteckningar i nordtschudiskan, i Acta Soc. scient. fenn. VI, 1859, S. 94 ff. Genetz, Vepsän pohjoiset etujoukot, i Kieletär toimittanut Ahlqvist, I, 4, S. 1 ff. og 5, S. 1 ff., Helsingfors 1872—73.

d. Voterne (*Vadjalaiset*), der nu kun bo i nogle Sogne i den nordvestligste Del af Ingermanland, men i tidligere Tid have beboet i det mindste en stor Del af Ingermanland[1]). Herhen hørte ogsaa de saakaldte «Kreeviner», der tidligere levede i Nærheden af Byen Bauske i Kurland; endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede gaves der enkelte, der talte «Kreevinsk»; men nu ere de fuldstændig gaaede op i Letterne, og deres Sprog kende vi kun lidet til gennem nogle Optegnelser fra forrige Aarhundrede (1774) og Begyndelsen af dette. De stammede fra votiske Krigsfanger, som den liflandske Ordensmester Heinrich Vinke under en Krig mellem Ordenen og Novgorod 1444—47 bortførte fra Ingermanland og nedsatte i Kurland. Da de bragtes herhen efter en Krig med Rusland, fik de Navnet Kreeviner, en Afledning af lett. *Krëws* (*Kreews*), Russer[2]). Da denne lille Befolkning saaledes havde været skilt fra sine Stammefrænder i Ingermanland siden Midten af det 15de Aarhundrede, kan Sproget tjene til Oplysning om, hvad der i Votisk er ældre end denne Tid, og hvad der er yngre. Til det sidste hører, som det paa denne Maade viser sig, f. Ex. den for Votisk ejendommelige Forandring af *k* foran palatale Vokaler til *č*, hvilken ikke kendes i Kreevinernes Sprog. Her hed det f. Ex. endnu *käzi* («*käji*, *kejji*») Haand, *kivi* Sten, *külmä* («*külm*, *külme*») kold, *enki* Aand, Sjæl, medens Votisk har *čäsi*, *čivi*, *čülmä*, *enči* o. l.[3]).

e. Esterne i Estland og den nordlige Del af Livland, hvor de støde op til Letterne (se ovf.); ogsaa paa nogle enkelte Steder udenfor dette sammenhængende Omraade forekommer der estiske Sprogøer midt imellem Letterne[4]). Navnet Ester er for øvrigt fremmed for selve dette Folk og overhovedet for Finnerne (ligesom ogsaa for Letterne) og kan sikkert kun være blevet til hos de germanske Folk ved en Overførelse af det ovenfor S. 15 omtalte Navn Aister. De estiske Dialekter, af hvilke der er omtrent lige saa mange, som der er Sogne, lade sig samle til to Hovedgrupper: en større nordlig, som man sædvanlig benævner Reval-estisk, i Estland og den nordligste, navnlig nordvestlige Del af Livland, og en mindre sydlig, omfattende de to Undergrupper, som man plejer at kalde Dorpat-estisk og Verro-estisk, i den sydostlige Del af det estiske Omraade omkring Byerne Dorpat og Verro[5]).

---

[1]) Jf. Sjögren a. St., særlig S. 146 ff. (= 557 ff.). Ahlqvist, Votisk grammatik jämte språkprof och ordförteckning, i Acta Soc. scient. fenn. V, 1856, S. 1 ff. Mustonen, Muistoonpanoja Vatjan kielestä, i Virittäjä, toim. Kotikielen Seura, I, Borgå 1883, S. 144 ff.

[2]) Wiedemann, Ueber die Nationalität und die Sprache der Kreewinen in Kurland, 1871, i Mém. de l'Ac. imp. des sciences de St. Pétb. VII. série, XVII.

[3]) Ogsaa omtalt af Anderson, Studien S. 137.

[4]) Jf. især Wiedemann, Die Ehsteninseln in den lettischen Kirchspielen Marienburg und Schwaneburg in Livland, i Bull. de l'Acad. imp. de St. Pétb. XIII (1868), S. 497 ff. = Mélanges russes, IV, S. 634 ff.

[5]) Wiedemann, Ehstnisch-deutsches Wörterbuch, St. Petersb. 1869; samme, Grammatik der ehstnischen Sprache, smst. 1875. — Den af Wiedemann brugte fonetiske Skrivemaade er bibeholdt her;

f. Liverne, der nu ere indskrænkede til en lille Befolkning af Fiskere paa en kort Kyststrækning af Kurland fra Egnen om Domesnæs indtil henimod Lyserort, medens de fra Landsiden helt ere omgivne af Letter[1]). I sproglig Henseende er der indenfor dette lille Omraade nogen Forskel mellem den østlige Dialekt med Hovedbyen Kolken og den vestlige med Hovedbyen Pisen. I tidligere Tid har dette Folk imidlertid strakt sig betydelig videre, og det paa begge Sider af Rigabugten[2]). Den nordlige Afdeling, til hvilken Navnet Liver (de russiske Krønikers *Lib'*, lett. *Lībĕschi*, plur. af *Lībĕtis*) oprindelig nærmest har været knyttet (uden at det for øvrigt kan afgöres, om det fra först af tilhører dem selv eller kun har været tillagt dem af deres Naboer), boede paa den Tid, da vi först faa udførligere Efterretninger om disse Egne, d. v. s. i det 12te Aarhundrede, i den vestlige Del af det efter dem opkaldte Landskab Lifland, nemlig i en bred Strækning langs Kysten mellem Salis og Düna (ved denne Flods nederste Løb vistnok ogsaa paa den venstre Bred af den); nord for dem boede Esterne, øst for dem Letterne (de russiske Krönikers *Lètgola*, *Latygola* = Henrik Lettes *Letgalli*, i Modsætning til *Zimĕgola* syd for Düna; jf. S. 16). I Tidens Løb er imidlertid denne liviske Befolkning helt gaaet op i Letterne; Sjögren fandt i 1846 ved Salis kun 22 Personer, der endnu kunde noget Livisk, skönt det almindelige Talesprog allerede var Lettisk, Wiedemann i 1858 kun 8, og nu maa det liviske Sprog i Lifland antages at være helt uddødt. Den sydlige Afdeling vare de gamle Kurer, hvis Navn forlængst er forsvundet som Folkenavn, men hvis finske Nationalitet maa anses for at være fuldt bevist navnlig af Wiedemann. Disse maa engang, og vistnok endnu i det 13—14de Aarh., have udgjort Hovedbefolkningen i det egentlige Kurland, den fremspringende Halvø mellem Rigabugten og Østersøen, navnlig langs hele Kyststrækningen, og maaske endog lige ned til det kuriske Hav. Deres Naboer i Øst maa altsaa have været sydligst Žemaiterne, nordligere Letterne, og ligesom i Lifland saaledes maa disse ogsaa her efterhaanden have opslugt den liviske (kuriske) Nationalitet blot med Undtagelse af den sidste lille Levning, som endnu er tilbage, men som med stærke Skridt gaar sin Undergang imøde[3]).

---

mærkes maa kun, at *õ* betegner en ogsaa i visse af de beslægtede Sprog forekommende Lyd, der «forholder sig til *e* ligesom russisk *y* forholder sig til *i*» (Wiedemann, Gramm. § 8; Genetz, Lautphysiolog. Einleitung in das Studium der westfinn. Sprachen, Helsingfors 1877, S. 11).

[1]) J. A. Sjögren, Gesamm. Schriften II, 1—2, bearbeitet von F. J. Wiedemann, St. Petersb. 1861 (1. Livische Gramm. nebst Sprachproben. 2. Liv.-deutsches u. deutsch-liv. Wörterb.). Jf. ogsaa Wiedemann, Ueber die liv. Sprache und ihr Verhältniss zu der ehstnischen, i Bull. de la classe hist.-philol. de l'Acad. imp. des sciences de St. Pétb. XVI (1859). — Om nogle Punkter af den ejendommelige Lydudvikling i Liv. jf. det følgende Exkurs (S. 40 ff.).

[2]) Sjögrens Gesamm. Schr. II, 1, S. IX ff.

[3]) Angaaende liviske Stednavne i hele det egl. Kurland og i det sydvestlige Lifland jfr. Wiedemann anf. St. S. XVI; Bielenstein, die lett. Spr. I, S. 318. Man har endvidere gjort opmærksom paa

II. Foruden de nu omtalte Folk, hvilke vi særlig sammenfatte under Navnet Finner, er der to andre finsk-ugriske Folk, hvis Sprog vi i det følgende undertiden ville faa Lejlighed til at sysselsætte os med. Almindeligvis sammenfattes disse to Folk til en Stamme under Navnet Volgafolkene (eller naar man bruger Finner som Fællesbenævnelse paa hele Ætten, Volgafinnerne), og i Overensstemmelse hermed betragte vi dem her samlede, idet det for øvrigt lades uafgjort, hvorvidt Opstillingen af en saadan Stamme overhovedet er berettiget, eller om man paa Videnskabens nuværende Standpunkt maaske gjorde rigtigere i at opstille vedkommende Folk og Sprog hvert for sig. Disse to Folk ere:

1) Mordvinerne (*Mordva* i deres eget Sprog og i de russiske Krøniker), der bo — i höj Grad spredte og blandede med Russere — over en temmelig stor Strækning mellem Floderne Tsna og Oka mod Vest og Volga mod Øst (pletvis, ved yngre Nedsættelser, endog paa mange Steder øst for Volga), i Guvernementerne Nižnij Novgorod, Simbirsk, Tambov, Penza og Saratov. Sproget deler sig i to Hoveddialekter: Ersa-mordvinsk imod Nord, i de to førstnævnte Guvernementer, og Mokša-mordvinsk mod Syd; den sidste Dialekt er i det hele oprindeligere og renere end den første[1]). Første Gang, vi finde Mordvinerne omtalte, er hos Jordanes Kap. 116 (23), hvor «*Mordens*» nævnes blandt de af Ermanarik undertvungne Folkeslag. Efter den Tid forekommer Navnet oftere (f. Ex. hos Konstantin Porphyrogen., de adm. imp. Kap. 37, hvor *Μορδία* siges at ligge 10 Dagsrejser borte fra Pečenegernes Land); selve denne Omstændighed tyder hen paa, at det maa have været et temmelig betydeligt Folk, ligesom Mordvinerne endnu den Dag idag, til Trods for at deres Nationalitet efterhaanden paa store Strækninger har maatte

(Wiedemann anf. St., Bielenstein I, S. 14 f., 98 ff. og navnlig Yrjö Koskinen i Historiallinen Arkisto III, Helsingfors 1871, S. 150 f.), hvorledes de gamle Grænser for den liviske Befolkning i Kurland (Kurerne) netop synes at falde sammen med Grænserne for den saakaldte «tamiske» Dialekt af Lettisk, hvad der tyder hen paa en vis Sammenhæng mellem disse to Forhold, og hvorledes endog visse Ejendommeligheder ved denne Dialekt (som Udviskning af Femininum og dermed af Könsforskellen, af Verbernes Personendelser [?] o. a.) netop kunde synes at bero paa, at de, der tale den, oprindelig vare Liver, som have antaget lettisk Sprog. Mod det sidste synes der dog at kunne rejses visse Tvivl, saa meget mere som de anførte Fænomener ikke ere indskrænkede til tamisk Dialekt, men ogsaa træffes andensteds, skönt ganske vist fortrinsvis atter paa gammelt livisk Omraade, i Nord-Livland; jf. Bezzenberger, Lett. Dialekt-Studien S. 136 og fra den anden Side Bielenstein i Gött. gel. Anz. 1885, S. 367, 369 (naar det paa det sidste Sted hedder: «Die finn. Sprachen haben eben keine Personalendungen und keine Geschlechtsunterschiede», da er vel det sidste rigtigt, men det første ganske urigtigt selv for et saa afslebet Sprog som Livisk). Jf. endvidere J. Dörring, Ueber die Herkunft der kurländ. Letten, i Sitzungsber. d. kurl. Gesellsch. f. Lit. u. Kunst, 1880, Mitau 1881 (mig kun bekendt gennem et Referat af Stieda i Sitzungsber. d. gel. estn. Ges. 1881, Dorpat 1882, S. 228 ff.).

[1]) A. Ahlqvist, Versuch einer Mokscha-mordwinischen Grammatik nebst Texten und Wörterverzeichniss, St. Petersb. 1861. F. J. Wiedemann, Grammatik der Ersa-mordwin. Sprache nebst Wörterbuch, smst. 1865 (= Mém. de l'Acad. imp. des sciences, VIIe série, IX, No. 5). J. Budenz, Mordvin közlések, i Nyelvtudományi közlemények, V, Pest 1866, S. 81—238.

vige for den russiske, er det talrigste af alle finsk-ugriske Folk næst efter Magyarer og Finner.

Nær beslægtede med Mordvinerne, ja maaske blot en vestlig eller nordvestlig Forgrening eller Fortsættelse af dem, maa Muromerne have været, et for længe siden uddødt Folk, der nævnes i de russiske Krøniker under Navnet *Muroma*. Navnet lever endnu i forskellige Stednavne vest for Oka f. Ex. Byen Murom i Guvern. Vladimir[1]).

2) Čeremisserne (eller som de kalde sig selv, *Mari*), der bo Nord for Mordvinerne paa begge Sider af Volga (for største Delen dog paa den venstre Bred), i Guvernementerne Kazan og Nižnij-Novgorod. Deres Sprog[2]), der deler sig i to Hoveddialekter, hver paa sin Side af Volga, har i adskillige Henseender fjærnet sig betydeligt mere fra det oprindelige end Mordvinsk, hvad der til Dels skyldes en stærk Paavirkning fra Tatarisk.

Et nu uddødt Folk, der utvivlsomt maa have staaet Čeremisserne nær og udgjort en Slags vestlig Fortsættelse af dem, vare Merierne (*Merja* i de russiske Krøniker), som synes at have boet i de nuværende Guvernementer Kostroma, Jaroslav og Vladimir (efter de russ. Krøniker omkring Rostov- og Kleščino- [= Perejaslavl-] søerne)[3]). Deres Navn, der aabenbart er det samme som det čeremissiske *Mari*, forekommer allerede hos Jordanes Kap. 116 (23) i Formen «*Merens*» ved Siden af det ovenfor nævnte «Mordens» (og «Imniscaris» [?] = Čeremisser?).

III. Endnu en tredje finsk-ugrisk Stamme skal her blot nævnes, nemlig Lapperne. Som bekendt bo Lapperne nu kun i den nordligste Del af den skandinaviske Halvø og Finland samt paa Kysten af den russiske Halvø Kola. I ældre Tider maa de imidlertid øst for den botniske Bugt (til Dels vistnok ogsaa paa den skandinaviske Halvø, men her i ethvert Tilfælde i ringere Grad) have strakt sig betydelig længere mod Syd; i Finland og de tilgrænsende Egne af Rusland skal der være Spor til, at der endnu ved Middelalderens Slutning fandtes Lapper saa sydligt som c. 62°, og det er ikke usandsynligt, hvorvel det ikke kan afgörende bevises, at de i en fjærnere Fortid have naaet endnu videre og f. Ex. udgjort den oprindelige Befolkning i Finland[4]).

---

[1]) Jf. D. E. D. Europæus i Tidskr. Suomi, 2. j., VII (1868), S. 152 ff. Dog ere næppe alle de der anførte Stednavne umiddelbart afledte af Folkenavnet. Om Oldsager fra Mordvinernes og Muromernes Omraade se Aspelin, Antiquités du Nord finno-ougrien, 3e livr., p. 179 ff.

[2]) Castrén, Elementa grammatices tscheremissæ, Kuopio 1845. Budenz, Cseremisz tanulmányok, i Nyelvtudományi közlemények, III og IV, Pest 1864 og 1865. Samme, Vocabularium ceremissicum utriusque dialecti, Pest 1866 (= Nyelvtud. közlem. IV, S. 332 ff.).

[3]) Jf. A. Ouvaroff, Étude sur les peuples primitifs de la Russie. Les Mériens. Trad. du russe par M. F. Malaqué, St. Pétersbourg 1875. Aspelin, Antiquités du Nord finno-ougrien, 3me livr., p. 201 ff.

[4]) Jfr. v. Düben, Om Lappland och Lapparne, Stockh. 1873, S. 360 ff. Retzius, Finska kranier S. 148 ff. Y. Koskinen i Suomi, 2. j., XV, S. 345 ff.

Tilbage staar endelig endnu at forsøge paa at komme til Klarhed over Forholdet mellem de forskellige her nævnte finsk-ugriske Stammer og deres Forhistorie, to Spörgsmaal, der maa behandles i Sammenhæng og hvis Besvarelse er en nødvendig Forudsætning for den følgende Undersøgelse.

Hvad først angaar Forholdet mellem Lapperne og Finnerne, da er det ubestrideligt, at det lappiske Sprog frembyder en stor Masse af særlige Overensstemmelser med Finsk, og de tidligere Forskere have da ogsaa alle henregnet Lapperne og Østersøfinnerne til én Gruppe[1]), saaledes at Mordviner og Čeremisser af nogle (som Rask, Ahlqvist) medregnedes som et tredje Led i denne Gruppe, af andre (som Castrén, Hunfalvy) opstilledes som en særlig Gruppe for sig.

En herfra væsentlig afvigende Opfattelse med Hensyn til Lappernes Stilling har Budenz søgt at hævde i sin Afhandling «Ueber die verzweigung der ugrischen sprachen» (i Bezzenbergers Beiträge zur Kunde der indogerm. Sprachen, IV, 1878, S. 192—258; jf. Magyar-ugor összehasonlító szótár, S. 383 ff.). Han deler her alle de finsk-ugriske (eller som han kalder dem, ugriske) Sprog i 2 Hovedgrupper, hvilke han benævner den nordugriske og den sydugriske; den sidste omfatter efter ham kun 1) Finsk (for Kortheds Skyld bruger jeg her og i det følgende denne Benævnelse som omfattende alle de S. 19—22 opregnede Sprog) og 2) Mordvinsk og Čeremissisk, hvorimod alle de øvrige Sprog, deriblandt særlig ogsaa Lappisk, henregnes til den nordugriske Gruppe. Hvad angaar de ganske vist overordentlig talrige Overensstemmelser mellem Lappisk og Finsk, navnlig i Ordforraadet — og de Exempler, han anfører, kunde let forøges med mange andre[2]), — men ogsaa til Dels i Former, søger han at vise, at disse dels skyldes en uhyre stærk sekundær Indflydelse fra Finsk paa Lappisk — som allerede maa have begyndt i en meget gammel Tid, vistnok forud for Finnernes og Lappernes nuværende Beboelsesforhold, og som, navnlig for visse lappiske Dialekters Vedkommende, er fortsat lige ned til vore Dage, — dels i Virkeligheden ikke ere saa ejendommelige for disse Sprog, som man hidtil har antaget.

Imod denne Opfattelse har Donner taget til Genmæle i en Afhandling «Die gegenseitige verwandtschaft der finnisch-ugrischen sprachen» (Helsingfors 1879, trykt i Acta Societ. scient. fenn. XI). Han søger her at hævde en noget anden Inddeling, hvorefter bl. a. Lappisk, lige som man hidtil almindelig har gjort, stilles sammen med Finsk til en Gruppe, den vestfinske[3]), der sammen med Volgagruppen udgör en særlig Afdeling,

[1]) Jeg tager her naturligvis ikke Hensyn til Andenhaandsfremstillinger, der ikke have selvstændige Sprogstudier at støtte sig til, som f. Ex. hos Schiern, Europas Folkestammer, Kbh. 1851, S. 50 ff.

[2]) Jf. J. K. Qvigstad, Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der lappischen und der finnischen Sprache, Helsingfors 1881 (Acta Societ. scient. fenn., XII).

[3]) Naar Donner finder et særlig nært Slægtskab mellem Lappisk og Livisk (jf. Sjögren-Wiedemann, Liv. Gramm., S. XXXVIII o. fl. St.), bygges denne Opfattelse væsentlig kun paa en vilkaarlig Tydning

den Volga-baltiske. Det vilde ikke være paa sin Plads her at komme nærmere ind paa hele det komplicerede Spörgsmaal om det indbyrdes Forhold mellem de forskellige Stammer af den finsk-ugriske Æt, et Spörgsmaal, hvis Besvarelse utvivlsomt frembyder endnu större Vanskeligheder end Bestemmelsen af Slægtskabsforholdet mellem de gennem en lang Udvikling kendte indoeuropæiske Sprog og ganske sikkert endnu mindre nogensinde vil kunne gives i Form af et simpelt «Stamtræ», saaledes som baade Budenz (S. 228 = 38) og Donner (S. 565 = 157) opstille det[1]). Dog kan jeg ikke undlade at udtale, at, medens Budenz's Argumentation for, at Lappisk maa henregnes til hans «nordugriske» Gruppe forekommer mig i sig selv at være lidet overbevisende[2]) (den støtter sig egentlig kun paa ét Fænomen, nemlig den fælles Forekomst af Lyden *ń* i Forlyd i bestemte Tilfælde) og at göre Afstanden mellem Lappisk og hans «sydugriske» Sprog större, end det synes foreneligt med andre Fænomener, maa jeg derimod i det væsentlige slutte mig til ham i hans Opfattelse af det særlige Forhold mellem Finsk og Lappisk. Jeg mener derfor i ethvert Tilfælde, at Lappisk bör udskilles som en Stamme for sig[3]), uden at dennes Stilling i det mindste for Öjeblikket nærmere kan bestemmes, og at Sprogvidenskaben bör afholde sig fra at operere med et «finsk-lappisk Fællestrin».

I den nysnævnte Afhandling (D. gegens. verwandtsch. S. 54 og 154 f. = Acta Soc. sc. fenn. XI, S. 462 og 562 f.) henter Donner bl. a. en Støtte for sin Opfattelse af Forholdet mellem Finsk og Lappisk fra de i begge Sprog forekommende «gotiske» Laaneord, idet han betragter disse som optagne i en Periode, da Østersøfinner og Lapper endnu udgjorde en Enhed efter at have skilt sig fra Volgafolkene. Det samme gentages som en Kendsgerning i Techmers Zeitschrift I, S. 257 og 259. Da vi ere enige om, at Finnernes Berøring med Goterne fandt Sted i Østersøegnene i de förste Aarhundreder af vor Tidsregning, skulde der altsaa endnu paa den Tid ikke have existeret Finner og Lapper som særlige Sprogindividualiteter, men kun et i hine Egne levende Folk eller Folkekomplex, af hvilket senere i Tiden de to Folk (hvert med sine Underafdelinger) skulde være fremgaaede. Medens jeg aldeles ikke vover at bestride Muligheden af, at Finner og Lapper allerede paa

---

af visse ejendommelige Vokaludviklinger i Kurlandsk-livisk (ikke engang i Liflandsk-liv,), som han kalder «Steigerung», saaledes navnlig Difthongeringen af opr. kort *o* og *e* til *uo* og *ie*, et Fænomen, som vel ligeledes er almindeligt i Lappisk, skönt i langt större Formrigdom og uden særlig Overensstemmelse med Livisk i det enkelte, men som tillige genfindes i saa mange andre Sprog (f. Ex. ital. *buono*, *viene* o. m. a.) og er fysiologisk saa let at forklare, at der allerede af denne Grund intet kan bygges derpaa med Hensyn til Bestemmelse af sprogligt Slægtskab.

[1]) Jfr. O. Schrader, Sprachvergleichung und Urgeschichte, 1885, S. 97 ff. og Brugmann i Techmers Internationale Zeitschrift I, S. 226 ff. De der udviklede Principer gælde lige saa fuldt for de finsk-ugriske som for de indoeuropæiske Sprog.

[2]) Saaledes ogsaa Anderson, anf. St. S. 92*.

[3]) Jf. ogsaa Winkler, Uralalt. Völker und Sprachen, S. 248, 373.

den nævnte Tid og i de nævnte Egne kunne have berört hinanden som Naboer (Lapperne da naturligvis nord for Finnerne), maa jeg lige over for den af Donner fremsatte Anskuelse paa ny (jf. GSI. S. 99, 102) hævde ikke blot Usandsynligheden, men den sproglige og historiske Umulighed af det af ham formodede Forhold. Idet jeg ser bort fra de Indvendinger, der ellers kunde rejses imod ham — saasom det exempelløse og utænkelige i, at en saa gennemgribende Forskel, som den, der findes (og i det mindste for 250 Aar siden fandtes ganske paa samme Maade som nu) imellem Finsk og Lappisk saa vel i Lydforhold som i grammatiske Former og i Ordforraad, skulde kunne være udviklet i Løbet af lidt over et Aartusende, — maa jeg her kun fremhæve det aldeles uberettigede i de Slutninger, Donner drager af Laaneordene; ja, jeg forstaar ikke engang, hvorledes min ærede Ven kan forene disse Slutninger med de Fakta, han selv anfører. Da baade Budenz og Donner, hver paa sin Maade, have hentet Argumenter fra disse Laaneord, vilde jeg gerne benytte Lejligheden til at dvæle lidt nærmere ved dette Spörgsmaal.

Af de i Ordfortegnelsen til mit oftere anførte Arbejde optagne Ord ere, som ogsaa Donner siger, omtr. 150 fælles for Finsk og Lappisk. Blandt disse er der imidlertid mindst omtr. 50, der her ikke kunne komme i Betragtning, idet de bevisligt maa være langt yngre og dels ere parallele Laan dels — hvad der vistnok er det hyppigste — ere optagne i Finsk fra ældre eller nyere Svensk og fra Finsk atter i Lappisk[1]). Af Laaneord, der fore-

[1]) I Virkeligheden er Antallet af saadanne Ord langt større end c. 50, idet jeg i min Ordfortegnelse kun har optaget slige yngre Ord i et Udvalg, der let kunde forøges med mange flere (jf. Registeret S. 162 ff. og Qvigstad anf. Afh. S. 121 ff.). Som nogle faa Exempler paa Ord af denne Gruppe nævner jeg (jf. Ordfortegnelsen i GSI. under vedkommende Ord): finsk *auskari, heluntai, herra, huora, joulu, kannu, kirkko, kirnu, kynttilä, laki, lykky, markka, markkina, merkki, mylly, piika, puksut, punta, sielu, siunaan, sänky, tasku, tiima* o. a. — I D. gegens. verwandtsch. S. 155 udtrykker Donner sig for øvrigt saaledes, at man maa tro, at 150 er Antallet af de paa «det finsk-lappiske Fællestrin» optagne «gotiske» Ord; smst. S. 54 taler han derimod, i Overensstemmelse med Budenz, kun om omtr. 100. Atter en anden Betragtningsmaade synes at ligge til Grund for nogle korte Bemærkninger af Donner i Tidskriftet Suomi XV (1882), S. 366 f., der væsentlig indeholde statistiske Opgivelser om de forskellige Lag af Laaneord. Derefter skal der f. Ex. af Laan fra «Oldnordisk» findes: i Lapp. alene 130—140 Ord (hvoraf c. 1/3 tilhøre de ældre Runeindskrifters Sprog), i Finsk alene 57, fælles for Finsk, Est. og Liv. 27 (hvoraf i begge Tilfælde 1/3 ældre), fælles for F. og Lap. c. 70 (hvoraf 1/6 ældre), fælles for F., Lap. og Liv. 27 (deraf kun 4 ældre); af dette Forhold sluttes, at Lapper, Finner, Ester og Liver senest i det 5te Aarhundrede ere komne i Berøring med Nordboerne. Af endnu ældre «gotiske» Laaneord skal der findes: i Lap. alene 26, i Finsk alene 28, fælles for F., Est. og Liv. 17, fælles for F. og Lap. 23, fælles for F., Lap. og Liv. 24! Desværre meddeles der ikke et eneste Exempel, hvoraf man kunde se, hvilken Rettesnor Forf. har brugt for at naa til en saa sikker og nöjagtig Optælling. Da imidlertid flere af Tallene ere afgjort aldeles falske (f. Ex. 26 for Lappisk ejendommelige gotiske Laaneord!), og da det, som enhver, der er inde i germansk Sproghistorie, vil vide, i mangfoldige Tilfælde er umuligt at sige med Bestemthed, om en eller anden løsreven Ordstamme f. Ex. er gotisk eller nordisk, er det indlysende, at disse paa en Gang alt for abstrakte og alt for specialiserede Talangivelser ingen som helst Betydning kunne have.

komme baade i Finsk og i Lappisk, er der dernæst mindst c. 20, som enten i begge Sprogene eller kun i det ene af dem maa tilhøre det ældste Lag af Laan, men som temmelig sikkert kunne betegnes som parallele Laan — i Lappisk fra Nordisk, i Finsk enten fra det Trin, jeg betegner som Gotisk, eller fra Nordisk, f. Ex. sv. lap. *habres*, n. lap. *harves* og f. *kapris*, *kauris* Gedebuk (on. *hafr*), sv. lap. *malte* og f. *mallas* St. *maltaha-* Malt, n. lap. *skaidda* og f. *kaide* (hvoraf n. lap. *gaidaš* i enkelte Dialekter er laant) Væverkam, -ske (on. *skeið*), n. lap. *daigge* og f. *taikina* Dej (on. *deigr*, GSI. S. 151), maaske lap. *vacca*, *facca* og f. *vanttu*, *vantus* Vante, o. a. (nogle flere Exempler nedenfor). Tilbage staar der da i det höjeste omtr. 80 Ord (i Virkeligheden dog næppe mere end omtr. 60), som med större eller mindre Sikkerhed kunne henføres til det eller de ældste Lag af Laan og som foreligge i begge Sprogene i saa overensstemmende Former, at det — selv om maaske nogle af dem desuagtet turde være parallele Laan — dog for de allerflestes Vedkommende (som ogsaa udtalt baade af Budenz, Verzweig. S. 54 = Bezzenb. Beitr. IV, S. 244, og af Donner anf. St.) er höjst usandsynligt, at de skulde være optagne særskilt og uafhængigt i hvert af de to Sprog[1]). Inden man imidlertid kan tænke paa i disse Ord eller en Del af dem at ville se Minder om et «finsk-lappisk Fællestrin», maa først det nævnte Tal atter betydeligt formindskes, idet en temmelig stor Del af dem — hvad jeg selv har paavist for adskillige og Budenz, anf. St., gjort sandsynligt for mange flere — aldeles aabenbart ere optagne i Lappisk fra Finsk[2]): dels forudsætte de i deres Form Lydovergange, Stamme-

[1]) De Ord, jeg tænker paa, ere i det væsentlige følgende (se nærmere Ordfortegnelsen i GSI.; med Hensyn til en Del af disse, maaske c. 1/4, der ikke ellers frembyde særlige Aldersmærker og kun kunne eftervises i Finsk i Finland og i Lappisk, deriblandt navnlig adskillige med Endelsen *a* paa Finsk, er det dog höjst usikkert, om de høre til det ældste Lag af Laan; ved andre, som jeg her betegner med(?), er germansk Oprindelse overhovedet noget tvivlsom): finsk *aalto*, *ainoa* (sv. lap. *ainas* parallelt Laan), *airo*, *airut*, *akkio*, *ansaitsen*, *arina*, *arka*, *armo*, *autuas* (for **audugas*), *hartio*, *havukka* (for **habukka*), (*van*)*hurskas*, *ja*, *kakko*, *kallio*, *kaltio*, *kana*, *kansa*(?), *kartano*, *kauppa*, *kihla*, *kiusa*, *kuningas*, *lammas* (for *lambas*), *lato*, *lattia*, *laukka*, *leipä*, *liina*, *lunastan*, *lupa*, *mainitsen*, *mato*(?), *miekka*, *mitta*, *nakla*, *nauta*, *nautitsen*, *nuotta*, *paita*, *panta*, *pelto*, *raippa*, *ranta*, *rauha*(?), *raumo*, *rauta*, *rengas*, *riita*, *rikas*, *saha* (men n. lap. *savva*, sv. l. *sako* parallelt), *saipio*, *sama*, *santa*, *sauma*, *siima*, *sukka*, *tarve* (men lap. *darbbo*, *tarbo* parallelt), *tauti*, *telta*, *tila*, *tina*, *tiuris*, *työ*, *tuomio* (f. *tuomitsen* og lap. *dubmit*, *duobmet* vistnok parallele), *turska*, *vaaja*, *vaiva*, *valas*, *valin*, *valta*, *vara*, *varjo*, *vartoon*, (*vertaan*), *vihin*, *viina*, *viisas*, *vitja*. Ord, som jeg til Dels med Tvivl havde optaget i Ordfortegnelsen og hvis germanske Oprindelse jeg nu betragter som lidet sandsynlig, ere: finsk *aika*, *heimo*, *kunta*, *mure*, *napa*, *nepas*, *pöytä*, *rakentaa*, *solki*, *surku*, *tapa*, *terva*, *vero*, *virka*, og maaske enkelte andre. En Del af disse ere snarere laante fra Litauisk, andre maaske ægte finske.

[2]) For enkelte Undtagelsestilfælde indrömmes dette ogsaa af Donner: «Dass einzelne lehnwörter erst durch das finnische ins lappische gelangt sein können, scheinen lapp. *naule*, *navlle* = westfinn. *naula*, ostfinn. *nakla* schlüssel [læs «nagel»] anzudeuten» (D. gegens. Verwandtsch. S. 155, Note). Tilföjelsen: «Doch ist dieser Lautübergang nicht specifisch finnisch, wie z. b. aus lapp. *okta*, *ofta*, gen. *ovta* eins, *ovtse* neun hervorgeht» modbeviser intet, da der ingen Lighed er mellem de to Tilfælde.

dannelser ell. lign., der kun ere karakteristiske for Finsk (saasom Forandring af oprindeligt *s* til *h*, af *k*, *g*, *p*, *b*, foran *l*, *r* til *u*, Verbaldannelse paa *-itse-* > lapp. *-aše-*, GSI. S. 98 o. l.), dels stemme de ikke med de Lydovergange, der ellers i ikke-laante Ord regelmæssig fremtræde i Forholdet mellem Lappisk og Finsk, dels endelig forekomme de i Lappisk kun dialektvis, særlig i saadanne Dialekter, der ogsaa ellers ere stærkest blande med Finsk. Men er der saaledes blandt de omhandlede Ord en ikke ubetydelig Del, der nødvendigvis maa være optagne i Lappisk fra Finsk, saa er der paa den anden Side ikke et eneste af dem alle sammen, der ikke kan være gaaet denne Vej. At dette sidste i Virkeligheden er den ene rigtige Forklaring med Hensyn til dem alle (for saa vidt som ikke nogle af dem muligvis ere parallele Laan eller et og andet enkelt Ord kunde være gaaet den modsatte Vej, fra Lappisk til Finsk, hvad der dog er meget lidet sandsynligt), bliver næsten til Vished, naar man ser hen til den uhyre Masse af finske Ord, som Lappisk overhovedet har optaget[1]). Det forekommer mig endogsaa, at Donner langt fra at modbevise denne Opfattelse tværtimod selv bestyrker den ved den Maade, hvorpaa han (anf. St.) argumenterer i modsat Retning paa Grundlag af de gensidige Lydforhold.

Men ogsaa fra et andet Synspunkt er Donners Theori i höj Grad angribelig. Som ovenfor bemærket mener han at kunne skelne mellem en gotisk Indflydelse, der skal have virket paa det «finsk-lappiske Fællestrin» (men dog ogsaa skal have efterladt sig stærke Spor i de enkelte Sprog, og det baade Lappisk og Finsk, se ovf. S. 27 Note 1), og en nordisk (dels urnordisk dels oldnordisk), der, som det navnlig udtales i Techmers Ztschr. S. 257, först skal have begyndt at virke, efter at det supponerede finsk-lappiske Folkekomplex havde opløst sig i enkelte Folk. Tilstedeværelsen i Finsk af en saadan dobbelt Indflydelse, dels en der nærmest synes at maatte betegnes som gotisk, dels en nordisk[2]), har jeg selv i sin Tid paavist og maa vedblivende anse for rigtig, ligesom jeg ogsaa gerne vil indrömme Muligheden eller endog Sandsynligheden af, at den «gotiske» Indflydelse paa Finsk kan være lidt ældre end den ældste nordiske. Men den Maade, hvorpaa Donner tænker sig disse Indflydelser fordelte, er ganske vilkaarlig; han gör ej heller det mindste Forsøg paa at føre noget Bevis derfor, hvad det ogsaa turde være temmelig umuligt, saa meget mere som der forholdsvis kun er faa sikre Skelnemærker, der paa et saa gammelt Sprogtrin og med et saa begrænset Materiale som Laaneordene lade sig eftervise

[1]) Jeg indser ikke, hvorfor Optagelsen af disse Ord, saaledes som Budenz mener anf. St., netop skal have fundet Sted i «de förste Aarhundreder af vor Tidsregning», den Tid da Finsk maa antages at have faaet sine gotiske Laaneord; det höjeste, man kan slutte, er da, at de maa være optagne efter den Tid.

[2]) Jeg ser her bort fra Muligheden af et tredje, i al Almindelighed «østgermansk» Lag, der kunde ligge forud for Differentieringen af Gotisk og Nordisk (jf. Einfl. d. germ. Spr. auf d. f.-lapp., S. 124).

mellem gotisk og nordisk Sprogstof[1]). Paastanden om en gotisk Indflydelse paa et finsk-lappisk Fællestrin er imidlertid ikke blot vilkaarlig, men ogsaa aldeles uholdbar; en omhyggelig Undersøgelse vil nemlig snart vise, at de Ord, der i en eller anden Henseende nærmest ere karakteriserede som gotiske, netop kun findes i Finsk, ikke i Lappisk, eller for saa vidt som de findes her, i deres Form tydelig bære Præg af at være laante fra Finsk; saaledes f. Ex. f. *niekla*, *neula* Naal = got. *nēþla*, men lap. *nällo* = oldnordisk *nál*[2]); f. *siekla*, *seula* Sold = got. **sēdl* (se ovf. S. 12), medens n. lap. *sœulle*, *sœullo* tydelig nok er laant fra den yngre vestfinske Form *seula*, og sv. lap. *salde* fra den tilsvarende nordiske (ældre svenske) Form (oldn. *sáld*); (f. *kulta* Guld = got. *gulþ* [urnord. **gulþa*], men lap. *golle*, *kolle* = oldn. *gull*); f. *kauta*, *kauto* Overlæder paa Sko = got. *skauda* (i *skaudaraip* Skorem), men sv. lap. *skuoudo* Skede, Futeral = nord. *skauð*; f. *autia* øde = got. Stamme *auþja-*, men lap. *audes* = on. *auðr*, **auþa-z*, o. s. v. Jeg maa vedblivende holde fast paa (jf. GSI. S. 102), at Lappisk kun kan opvise direkte Laan fra Nordisk, men ikke fra Gotisk, med hvilket Sprog Lappisk overhovedet aldrig kan være kommet i umiddelbar Beröring hverken för eller efter sin Existens som selvstændigt Sprog. Til Gengæld er en ikke ringe Del af de for Lappisk ejendommelige nordiske Laan aabenbart saa gamle, at vi trygt kunne sige, at Lapperne som en fra Finnerne forskellig Sprogindividualitet allerede maa have levet i Beröring med Nordboerne (dels muligvis i Finland, men dels ogsaa, og det vistnok væsentligst, i den nordlige Del af den skandinaviske Halvø), paa den Tid Donner endnu lader dem leve i Østersøegnene som en Enhed sammen med Finnerne[3]). Denne Opfattelse af Forholdet

---

[1]) En Udtalelse som denne: «Die Art mit Quirl (*kirnu*) Butter zu bereiten, war wohl schon bei der Berührung mit den Goten eingeführt» (Techm. S. 259) tyder ikke paa, at Donners Theori overhovedet støtter sig til omhyggelige Sammenligninger mellem de forskellige germanske Sprogtrin. Thi f. *kirnu* maa nødvendigvis være langt yngre end det gotiske Trin og kan kun være laant fra Nordisk, specielt fra Gammel-svensk (*kirna*; jf. GSI. S. 44, 93 ff., 124).

[2]) Naar (omvendt af Donner) Wimmer i et hos Fr. Burg, Die ältesten nord. runeninschriften (Berlin 1885) S. 153 meddelt Brev siger: «Das lange gemeingermanische (und gotische) *ē* ist im nordischen schon in den ältesten inschriften zu *ā* geworden ...; ein andenken an eine ältere sprachperiode wo auch das nordische *ē* hatte, finde ich indes in den alten finnischen lehnworten *miekka* (got. *mēkis*, altnord. *mækir*), *niekla* (got. *nēþla*, vgl. altn. *nál*), in denen ich also nicht mit Thomsen (über den einfluss etc. p. 123) bestimmte spuren des gotischen im gegensatz zum nordischen' finde», saa er denne Slutning uberettiget; thi det skulde jo netop først bevises, at de nævnte finske Ord ere optagne fra Nordisk og ikke fra Gotisk. Men at i det mindste *niekla* er gotisk, viser ingenlunde blot *ē* (hvorpaa man selvfølgelig i vore Dage ikke kan lægge den Vægt, som man i 1869 maatte anse sig for berettiget til), men ogsaa Endelsen *a*, den for Gotisk (i Modsætning til Nordisk) karakteristiske Forandring af fællesgerm. udlydende *ō*, som derimod paa Nordisk bliver til *o* > (*u*) (jf. lap. *nällo*). Naar dette forholder sig saaledes, bliver det höjst sandsynligt, af f. Ex. f. *miekka*, hvor den øvrige Form ingen bestemte Oplysninger giver (Bevarelsen af Stammeudlyden *a* taler hverken for eller imod gotisk Oprindelse), ogsaa er gotisk.

[3]) Til Lapperne paa den skandinaviske Halvø sigtes vel allerede hos Ptolemæus 2,11 (Car. Müllers Udgave I, 1, Paris 1883, S. 276): *κατέχουσιν αὐτῆς* [*Σκανδίας*] *τὰ μὲν δυτικὰ Χαιδεινοί, τὰ δ' ἀνατολικὰ*

mellem Finnerne og Lapperne vil, som jeg tror, finde en stærk Støtte i den Undersøgelse, der udgör det egentlige Æmne for denne Afhandling.

Men medens vi saaledes maa hævde, at de nyere Forskninger have uddybet Forskellen mellem Lappisk og Finsk, synes det derimod at være ubestridelig eftervist[1]) — som allerede anet af Rask —, at intet af de andre finsk-ugriske Sprog staar Finsk saa nær som Mordvinsk. En Række mærkelige Overensstemmelser saa vel i Ordforraad som i Lydforhold og Böjningsformer knytte disse Sprog sammen, til Trods for den store Afstand, hvori de nu ere fjærnede fra hinanden. Tör man end ikke, i Kraft af en «Stamtrætheori», heraf uden videre slutte, at Finnerne og Volgafolkene engang have udgjort en virkelig Enhed, efter at Forbindelsen med deres øvrige Stammefrænder for længst var afbrudt, saa kan der dog ingen Tvivl være om, at særlig Finner og Mordviner i en tidligere Periode maa have levet i nær indbyrdes Beröring, og at de först forholdsvis sent ere blevne skilte saa langt fra hinanden, som de nu ere, dels ved Omflytninger dels vel ogsaa ved at Mellemled ere uddøde.

Dette fører os endelig til Spörgsmaalet om Finnernes Forhistorie, Spörgsmaalet om, naar og ad hvilken Vej de maa antages at være komne til deres nuværende Boliger mellem Østersøen og det hvide Hav. Selvfølgelig kunne vi ikke vente noget Sted at finde umiddelbare Efterretninger om disse Punkter; men derfor mangle vi dog ikke indirekte Vidnesbyrd, der sætte os i Stand til nogenledes at danne os en Forestilling derom, hvor usikre end mange Enkeltheder nødvendigvis maa være. Det skal da strax siges, at Finnerne umulig, som man tidligere almindelig har antaget, kunne være indvandrede fra Nordost eller Øst, fra Egnene nord for Ladoga og Onega eller mellem disse Søer og Volga, men at deres tidligere Hjem maa have ligget sydligere, og at dernæst deres Nedsættelse i deres forskellige nuværende Omraader eller dog den største Del deraf først kan have fundet Sted adskillige Aarhundreder efter Kristi Fødsel.

Et vigtigt Vink til Bestemmelse af den Retning, hvori deres Vandring maa være foregaaet, giver det ovenfor omtalte nære Slægtskab med Mordvinerne, der, som allerede

---

Φαυόναι καὶ Φιραῖσοι, τὰ δὲ ἀρκτικὰ Φίννοι κ. τ. λ. (forudsat at denne Bemærkning om Finnerne, der kun synes at findes i ét Haandskrift, ikke er et senere Indskud). Ellers ere som bekendte de ældste historiske Efterretninger om Lapperne, som boende i Norden, først fra det 6te Aarhundrede: Prokopios's *Σκριθίφινοι* (jf. Zeuss anf. St. S. 684 ff.) i det nordlige *Θούλη*, der hos ham betegner den skandinaviske Halvø, og Jordanes's med dette Navn identiske *Screrefennae* (?) (og *Finni mitissimi*) i *Scandza*. Men selvfølgelig forudsætte selve disse Efterretninger, at de maa have boet der adskilligt för de nævnte Forfatteres Levetid, sandsynligvis lange Tider forinden.

[1]) Donner, Om Finnarnes forna boningsplatser i Ryssland, i Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, XXIV (1875), S. 140 ff. Anderson, Studien S. 91 ff. Budenz, Verzweig. d. ugr. spr. S. 34 ff. (= Bezzenbergers Beitr. z. K. d. idg. Spr. IV, S. 224 ff.).

nævnt, med Nødvendighed forudsætter, at de to Stammer tidligere engang maa have boet i umiddelbar Nærhed af hinanden. At det nu ikke saa meget kan være Mordvinerne, der ere vandrede mod Syd eller Sydost, som Finnerne, der have udbredt sig mod Nord eller Nordvest, derom vidne visse for de finske og Volgasprogene fælles Benævnelser paa Naturgenstande, navnlig Træer[1]). Egen f. Ex. hedder finsk og vot. *tammi*, est. *tam*, liv. *tam*, *täm* = mokša mordv. *tuma*, ersa mordv. *tumo*, čerem. *tumo*, *tum*; Ordet forekommer derimod ikke i noget af de øvrige beslægtede Sprog (Lappisk har fra Nordisk laant Ordet *aik*). Nu gaar imidlertid Nordgrænsen for Egen (Sommeregen, Quercus pedunculata Ehrh.) — efter at have gennemskaaret den sydligste Del af Finland — omtrent fra det inderste af den finske Bugt mod SO. og derpaa videre mod Øst eller OSO. gennem de sydligere Dele af Guvernementerne Jaroslav, Kostroma, Vjatka o. s. v.; en större Udbredelse og kraftigere Udvikling, der gör den brugelig til Tømmer, naar Egen endog först noget sydligere (i Liftland omtr. ved 58° n. Br.)[2]). Dette viser altsaa, at Finnerne engang inden deres Bosættelse i Finland og de tilgrænsende Egne, paa samme Maade som Volgafolkene maa have boet Syd for den nævnte Linie, i et Omraade, hvor Egen hører hjemme[3]). I lignende Retning pege forskellige andre Navne, f. Ex. paa Lönnen, hvis Nordgrænse er omtrent den samme som Egens (finsk *vahtera*, *vaahtera*, *vaahder* m. fl. Former, est. *wahter*, *waher*, liv. *vād'ər* = mokša m. *uštyr*, ersa m. *ukštura*, *ukštor*, čerem. *váštar*), og saaledes fl. a.

Yderligere Oplysninger angaaende Finnernes Forhistorie turde være vundne gennem de allerede oftere berörte Resultater med Hensyn til Indflydelse af en gotisk, henholdsvis en urnordisk Sprogform paa de finske Sprog, hvilket tillige er et af de faa Momenter, der giver os lidt bestemtere kronologiske Holdepunkter. Denne Indflydelse maa nemlig, efter Sprogformen at dömme, tilhøre omtrent de förste Aarhundreder af vor Tidsregning, og Laaneordenes ensartede Udbredelse viser derhos, at de til den finske Stamme hørende Folk, paa den Tid da de vare udsatte for denne Paavirkning, enten endnu ikke havde forgrenet sig eller i al Fald levede i langt nærmere Forbindelse med hverandre, end det i deres nuværende Boliger vilde være tænkeligt (GSI. S. 104, jf. ovenfor S. 7).

I Modsætning dertil skal det her fremhæves, at en Indflydelse fra germansk Side ikke med Sikkerhed kan eftervises i andre af de finsk-ugriske Sprog end netop i dem, vi her særlig kalde de finske (samt Lappisk, hvorom se ovf.), ikke engang i Mordvinsk. Vel

---

[1]) Se Donner, anf. St. S. 146 ff. Anderson, Studien S. 99 ff.

[2]) Bode, i Baer & Helmersen, Beitr. zur Kenntniss d. Russ. Reichs, XVIII (St. Petb. 1856), S. 35 f. A. S. Ørsted, Bidrag til Kundskab om Egefamilien i Nutid og Fortid, i K. D. Vidensk. Selsk. Skr., 5. Række, naturv.-math. Afd. IX, S. 412 ff.

[3]) Skulde der maaske i den Maade, hvorpaa Egen omtales i Finnernes Oldsagn (se især Kalevala 2, 43 ff.; jf. ogsaa Neus, Ehstnische Volkslieder, Reval 1850, S. 47; 131) kunne ligge et Minde herom? Nødvendig er en saadan Antagelse dog næppe.

siger Donner (Techmer S. 260, jf. S. 257): «Das mordvinische zeigt nicht nur Einfluss durch gotische Völkerstämme, möglicherweise zu derselben Zeit als sich die Ostseefinnen von den Mordvinen abzweigten, o. s. v.» (jf. Suomi XV, S. 360 og nedenfor S. 35 Note 1); men han anfører intet Exempel derpaa, og Berettigelsen af en saadan Paastand er i Virkeligheden i höjeste Grad tvivlsom (jf. GSI. S. 102 Note). Det eneste mordvinske Ord, der maaske kunde se lidt mistænkeligt ud, er m. mord. *lata*, e. mord. *lato* Skur, Lade (ogsaa e. m. *lat-alks*, af *alks* hvad der er underneden, altsaa *lato* vel egentlig et Slags Tag, Overdækning); men herved er at mærke, at det, dersom det er laant, maa være laant fra Nordisk (on. *hlaða*), ikke fra Gotisk, hvor (i det mindste hos Vulfila) en Lade hedder *bansts*, og at man endvidere i saa Tilfælde skulde vente en Form med *d*, ikke med *t*. Det er derfor meget muligt — især saa længe der ikke kan eftervises andre sikre Laaneord — at vi her blot have en tilfældig Lighed med det nordiske Ord (ligesom f. Ex. i syrjænsk *burnja* Brønd o. a.). E. mord. *kardas* Gaard, m. mord. *kardā*, e. mord. *kardo* Stald, og mord. *odar* Yver, behøve ikke blot ikke at være laante fra Gotisk, men have endogsaa med större Sandsynlighed en anden Oprindelse (jf. Ordfortegnelse I under *gardas* og *udrûti*). Andre mordvinske Ord, der kunde minde om Gotisk, har det selv efter fornyet Undersøgelse ikke været mig muligt at finde; thi f. Ex. den mordvinske og finske Benævnelse for 1000 kan slet ikke være gotisk (se Ordfort. I under *tukstantis* og GSI. S. 3)[1]. For saa vidt som Mordvinerne have haft nogen umiddelbar Beröring med Goterne (jf. S. 23), maa denne have været alt for løs og kortvarig, til at den har kunnet afsætte bestemte Spor i Sproget. I ethvert Tilfælde tör vi sikkert slutte, at den nære Forbindelse mellem Finnerne og Mordvinerne allerede maa have været afbrudt paa den Tid, da de förste vare Genstand for den omtalte østgermanske Sprogindflydelse.

Hvad angaar Finnernes Bopæl paa denne Tid, antog jeg tidligere — idet jeg gik ud fra den ældre Anskuelse, hvorefter de skulde være komne fra Øst eller Nordost —, at den væsentlig maatte søges i Egnene øst for den finske Bugt. Da imidlertid den nævnte Forudsætning nu maa betragtes som uholdbar, tör vi sikkert antage, at deres Omraade paa den Tid har strakt sig noget længere mod Syd[2], hvad der ikke vil være uden Betyd-

[1]) Jf. ogsaa GSI. S. 132 under *mahti* (Budenz, Összehasonl. szót. S. 800) og S. 134 *merta*.

[2]) Dersom Tacitus's *Fenni* er = vore Finner, vilde hans Antydning af deres Bolig stemme ret godt hermed, naar han (Germ. 46) siger om Slaverne (*Veneti*): «quicquid inter Peucinos [nord for nedre Donau] Fennosque silvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant». Derimod vilde dette vanskelig passe, dersom Finnerne skulde tænkes boende höjere oppe mod Nordost; thi Slaverne kunne paa hans Tid ikke engang have naaet saa nordlig som til Düna-Dnjeper. Naar Ptolemæus (3, 5) omtaler *Φίννοι* som boende ved Weichsel syd for Goterne [?*Γύθωνες*), maa dette være lige saa urigtigt som hans Anbringelse af Slaverne (*Οὐενέδαι*) i Stedet for Aisterne ved Østersøen (jf. Zeuss anf. St. S. 266; Perwolf i Archiv f. slav. Philol. VII, S. 615); men selve den Omstændighed at han kan sætte Finnerne paa dette Sted (og der er næppe nogen Grund til at foretage Text-

ning med Hensyn til Forklaringen af det omhandlede Sprogfænomen. En nærmere Bestemmelse kan man imidlertid blot ad denne Vej ikke naa til.

Det er vistnok muligt, at der ad anden Vej, særlig gennem arkæologiske Undersøgelser, med Tiden vil kunne kastes noget mere Lys over forskellige herhenhørende Spörgsmaal; men slige Undersøgelser ere endnu i ethvert Tilfælde altfor meget i deres förste Begyndelse, til at der allerede nu kan bygges noget sikkert derpaa, og de hidtil gjorte Forsøg paa at henføre de forskellige Grupper af Mindesmærker, der ligge forud for de nuværende Beboelsesforhold og de til dem knyttede Kulturformer, til bestemte Nationaliteter, ere for störste Delen meget tvivlsomme. Der er derfor i det hele ingen Anledning til her at komme nærmere ind paa disse Spörgsmaal; kun nogle enkelte Forhold skulle her beröres, fordi de dels — som det ogsaa særlig fra arkæologisk Side er bleven fremhævet — synes at staa i en vis Sammenhæng med de ovennævnte sproglige Resultater, dels maaske ogsaa indeholde enkelte kronologiske Vink med Hensyn til Finnernes Forhistorie [1]).

Paa den ene Side har man paa forskellige Steder langs Kysterne af Finland, til Dels ogsaa inde i Landet, navnlig langs visse af de store Søer, ligesom ogsaa paa Aalandsøerne, gjort en Række mest spredte Fund fra den senere Del af den ældre Jærnalder og til Dels (Österbotten) maaske fra Mellemjærnalderen; men derefter synes en Standsning at indtræde. Disse stemme i det hele saa nöje overens med samtidige Fund fra Norden, særlig Sverig, at de ubestridelig kun kunne forklares som Vidnesbyrd om Tilstedeværelsen af en fra Sverig udgaaet nordisk Befolkning, der atter synes at forsvinde senest ved Aar 700, paa de fleste Steder vistnok noget tidligere. Först flere Aarhundreder efter frem-

---

rettelser) tyder maaske dog paa, at de ikke kunne have boet saa langt mod Nord, som man tidligere har tænkt sig. At der dengang eller overhovedet nogensinde skulde have boet Finner ved Weichselen (hvad Yrjö Koskinen i sin Tid har søgt at forsvare i «Tiedot suomen-suvun muinaisuudesta», Helsingfors 1862, S. 112 ff.), strider imod alle andre Vidnesbyrd og kan ikke støttes ved noget eneste virkeligt Argument.

[1]) Worsaae, Ruslands og det skandin. Nordens Bebyggelse, i Aarb. f. nord. Oldk. 1872, S. 388 f. Grewingk, i Archiv f. Anthropologie, X, 1878, S. 73 ff., 297 ff.; i Sitzungsber. d. gel. estn. Gesellsch. 1876, S. 85 ff.; 1885, S. 98 ff.; i Verhandl. d. gel. estn. Ges. XII, 1884, S. 104 ff. (med et arkæologisk Kort over Liv-, Est- og Kurland). J. R. Aspelin, Suomalais-ugrilaisen muinaistutkinnon alkeita, Helsingfors 1875, S. 140 ff.; Antiquités du Nord finno-ougrien, S. 249 ff. (Finland), S. 325 ff. (Østersøprovinserne); La Rosomonorum gens et le Ruotsi, 1884, S. 4 ff.; Tidskr. Suomi IX, 1871, S. 80 ff., 149 ff.; XV, 1882, S. 353 ff. Montelius, Sur le premier âge de fer dans les provinces baltiques de la Russie et la Pologne, i Congrès internat. d'anthropol. et d'archéol. préhistor., Compte-rendu de la 8me session à Budapest, 1876, I, S. 481 ff. G. Retzius, Finska kranier, Stockh. 1878, S. 14 ff. Undset, Jernalderens begyndelse i Nord-Europa, Kristiania 1881, S. 136 ff., især 146 ff. (Østersøprovinserne), S. 425 f. (Finland). V. Thomsen, Bemærkn. om de russiske Østersøegnes Bebyggelsesforhold o. s. v. i Beretn. om det 11te skandin. Naturforskermøde i Kjøbenhavn 1873, S. 636 f.; Ryska rikets grundläggning genom Skandinaverna, öfvers. af Söderberg, Stockh. 1882, S. 72 f.

træder der igen, under andre Former, nye Spor, der vise i samme Retning. Det er ikke usandsynligt, at fremtidige Undersøgelser ville bringe tilsvarende Minder fra en rent nordisk ældre Jærnalder for Dagen ogsaa andensteds ved Kysterne af den finske Bugt; men hidtil have saadanne ikke med Sikkerhed kunnet eftervises.

Betydelig större Vanskeligheder knytter der sig til Tydningen af en Række Fund fra den ældre Jærnalder, der ere fremdragne i Lifland og Kurland (Estland er i arkæologisk Henseende endnu meget lidet undersøgt) samt syd derfor, over litauisk og polsk Omraade. Ved Siden af adskilligt ejendommeligt, der endnu er dunkelt og uopklaret, møde vi her Former, der mere eller mindre vise et umiskendeligt Slægtskab dels med dem, vi kende fra den ældre Jærnalder i Norden, dels med visse Grupper af østpreussiske (gotiske?) Fund fra samme Periode. Hvad Tiden angaar, hævdes det fra arkæologisk Side, at der (tydeligst maaske i Lif- og Kurland) omtr. 450—500 synes at indtræde en brat Afbrydelse af hele denne Kultur, der uden Spor af Overgange maa vige Pladsen for helt andre, endnu for øvrigt lidet opklarede Kulturformer; Tanken ledes derved hen paa större Forstyrrelser i Beboelsesforholdene, og man har allerede tidligere (Montelius) særlig sat dette i Forbindelse med de omtrent ved denne Tid stedfindende Vandringer af Slaverne. Idet jeg for øvrigt med Hensyn til disse Fund og de forskellige Resultater, navnlig i ethnologisk Henseende, som man har troet at kunne bygge paa dem, lader mig nöje med at henvise til de i Noten til forr. Side anførte Arbejder, bemærker jeg, at der næppe kan være nogen Tvivl om, at de maa sondres i et större eller mindre Antal indbyrdes forskellige Grupper; men til Gennemførelsen af en saadan Sondring turde det for Öjeblikket foreliggende Materiale endnu afgive altfor utilstrækkeligt og usikkert et Grundlag, og endnu usikrere maa da ogsaa paa Undersøgelsernes nuværende Standpunkt enhver nærmere Henførelse af disse Fund til bestemte Folkeslag blive. At en væsentlig Del af dem umiddelbart hidrører fra østgermanske (gotiske, paa enkelte Steder maaske nordiske) Befolkninger, er i sig selv höjst sandsynligt, hvorvel det vistnok maa indrömmes, at Arkæologien endnu egentlig fuldstændig savner Midler til at føre noget fyldestgörende Bevis herfor eller til at afgöre, i hvilket Omfang en saadan Antagelse er tilstedelig. Men lige saa sikkert turde det paa den anden Side kunne paastaas, at der ikke er nogen Nødvendighed, ja ikke engang nogen Sandsynlighed for, at hele den her omhandlede Række af Fund skulde være at henføre til denne samme Kilde, og det saa meget mindre som de tilhøre en Tid — den ved romerske Paavirkninger karakteriserede Periode af den ældre Jærnalder —, i hvilken der overhovedet finder en stærk Udvexling af Kulturformer Sted[1]). Om adskillige Fund (eller Grupper af Fund) turde det

[1]) Jeg bemærker her, at dersom Aspelin (Antiqu. du Nord f.-ougr., 3me livr., S. 180) har Ret, naar han i visse mordvinsk-muromiske Oldsagsformer mener at finde Lighedspunkter med de østbaltiske — hvad der dog næppe gælder nogen eneste blandt disse forekommende sikkert germansk Form —,

derfor gælde, at de, for saa vidt som en Sammenhæng med virkelig germanske Former maatte være uafviselig, i det höjeste kunne opfattes som et nyt Led blandt Vidnesbyrdene om Goternes, henholdsvis Nordboernes Kulturindflydelse og til Dels vel ogsaa Magtudbredelse blandt de øst for Østersøen levende, ikke blot finske, men ogsaa litauisk-lettiske Folkeslag.

Til disse Vidnesbyrd høre i förste Linie de oftere omtalte sproglige Berøringer, der saaledes synes gennem Arkæologien at ville kunne faa en uventet Støtte. Det maa paa dette Sted fremhæves, at disse ikke ere indskrænkede til de finske Sprog, men at vi ogsaa i Litauisk og Lettisk træffe et Antal Ord, som stemme med germansk, men paa en saadan Maade, at de ubestridelig kun kunne være laante i gammel Tid fra et østgermansk Sprog, hvorved man sikkert nærmest maa tænke paa Gotisk. Jeg skal ikke her komme nærmere ind paa dette Punkt, der for øvrigt i höj Grad trænger til omhyggelig Undersøgelse, men bemærker kun, at disse Ord paa det allernærmeste synes at afspejle den samme Sprogform som de gamle finske Laaneord, hvad der tyder paa, at de ere optagne under lignende Forhold som disse. For saa vidt som de samme Ord af denne Art forekomme baade i Finsk og i Litauisk-lettisk, kan det herved ofte være vanskeligt at afgöre, om de ere parallele Laan eller om de i Finsk atter ere indkomne fra Lit.-lett.; i de fleste Tilfælde, men ikke i alle, synes der dog at være mest, der taler for det förste (jf. saaledes i Ordfortegn. I *katilas*, *kunigas*, *runa*, *stuba*, o. a.)[1].

Et vigtigt Moment til Oplysning om Finnernes Forhistorie og særlig deres Boliger i ældre Tider er endelig netop de finske Sprogs Berøringer med de litauisk-lettiske. Sammenholde vi de forskellige i det foregaaende omtalte Forhold med de Resultater, som Undersøgelsen af dette Punkt dels allerede har ført til (jf. ovf. S. 7) dels, som jeg haaber, i det følgende nærmere vil føre til, kunne vi vistnok temmelig sikkert sige, at Finnerne endnu i de förste Aarhundreder af vor Tidsregning maa have boet samlede umiddelbart nord eller snarere nordost for de baltiske Folk, gennem hvilke

---

vilde der heri ligge et Vidnesbyrd om, hvorledes saadanne Former have kunnet udbrede sig uafhængigt af Nationaliteten. Ganske ugrundet er det imidlertid, naar han tilföjer: «Cette analogie est d'autant plus digne de remarque que les recherches linguistiques ont revélé dans la langue morduine les mêmes traces d'une ancienne influence germanique que dans les tribus finnoises de l'ouest»; jf. ovf. S. 32 f. I Modsætning hertil gör jeg blot opmærksom paa, at Montelius (ovf. anf. St. S. 483) som Støtte for Antagelsen af en germansk Befolkning i Østersøprovinserne i den ældre Jærnalder lægger særlig Vægt paa den Omstændighed «que les mêmes types manquent complètement dans la Russie proprement dite».

[1]) Bekendt er det, at ogsaa de slaviske Sprog indeholde maaske endnu stærkere Spor end de baltiske af en lignende Indflydelse, der utvivlsomt nærmest maa staa i Forbindelse med de i Historien bekendte Goterstammers Fremtrængen i sydlig Retning (vel snarere gennem det senere Polen, Volhynien o. s. v. end ad Düna-Dnjeper), ligesom der paa den anden Side herved ogsaa er kommet en Del slaviske Ord ind i den os overleverede gotiske Sprogform hos Vulfila.

ved denne Tid Østgermaner (særlig vel Goter) paa et eller flere Punkter maa have trængt sig frem indtil eller ind iblandt Finnerne; paa den anden Side maa de baltiske Folk endnu paa den Tid, i det mindste i Egnene ved Düna og øvre Dnjeper, have strakt sig saa langt mod Øst, at de ganske have skilt Slaverne og Finnerne fra hverandre. Finnernes ældre Boliger maa altsaa i det væsentlige søges øst for det nuværende Lifland og Estland, vel omtrent fra den finske Bugt og Ladoga i Nord indtil henimod Düna i Syd. Nöjagtigere er det naturligvis umuligt at bestemme deres Grænser, ikke blot mod Nord, men særlig ogsaa mod Øst, lige saa lidt som det kan afgöres, naar og ad hvilken Vej (langs med Volga?) de ere komne til disse Egne, hvad der for vort foreliggende Æmne ogsaa har mindre Betydning.

Indenfor det nævnte Omraade maa da Finnerne endnu dengang have levet nogenledes som en sluttet Enhed, skönt sikkert allerede delte i forskellige mindre Stammer, i hvilke Grundlagene for de senere stærkere Dialektspaltninger maa have været tilstede. Den indbyrdes Fordeling af disse forskellige Stammer maa utvivlsomt tænkes at have staaet i nært Forhold til deres senere Udbredelse og Gruppering (jf. S. 19—22). Vi synes da at maatte antage, at Karelerne stedse have været længst fremskredne mod Nord og Nordost, og deres videre Udbredelse i denne Retning kan kun have fundet Sted øst om Ladoga. Syd for dem maa da de forskellige jæmiske Underafdelinger have siddet, Vepserne længst mod Nordost, Esterne længst mod Nordvest, saaledes at disse sidste, eller i al Fald Reval-Esterne, fra först af maa være indvandrede til deres nuværende Boliger nord om Peipussøen. Bag ved dem maa vi dernæst tænke os Hovedmassen af Jæmerne boende, af hvilke en væsentlig Del senere drager ind i Finland, utvivlsomt sydvest om Ladoga eller til Dels tværs over den finske Bugt; af de disse nærmest staaende Jæmer, der maa være blevne tilbage syd for den finske Bugt og Ladoga, ere nu til Dags kun de sidste Levninger af Voterne tilbage (endnu langt ned i Middelalderen synes et Bælte af Jæmer at have strakt sig syd for Ladoga og knyttet Voter og Vesper sammen). Længst mod Syd eller Sydvest maa endelig Liverne have siddet, rimeligvis ikke saa meget langt fra Düna; deres Indvandring i de Egne, hvor vi senere træffe dem, kan i ethvert Tilfælde næppe tænkes at være foregaaet ad anden Vej end langs med denne Flod, i det mindste dens nedre Løb, og herfra maa de saa have bredt sig til begge Sider langs med Kyststrækningerne.

Spörge vi til Slutning om Tiden, paa hvilken de forskellige finske Stammer ere naaede til deres senere Boliger eller i al Fald maa tænkes at have spredt sig til forskellige Sider fra de Egne, hvor vi, efter det foregaaende, maa søge deres fælles Hjem i de förste Aarhundreder af vor Tidsregning, da kan ogsaa dette Spörgsmaal kun besvares tilnærmelsesvis. Som det Tidspunkt, inden hvilket dette i ethvert Tilfælde maa have fundet Sted, kunne vi med Sikkerhed sætte c. 800. Fra den Tid af begynde — som det navnlig er frem-

hævet af Y. Koskinen — de historiske Efterretninger at flyde saa meget rigeligere, at hvis en större samlet Folkebevægelse havde fundet Sted senere, maatte vi utvivlsomt have haft Efterretninger eller dog Sagn derom. Dertil kommer, at vi i det 9de Aarhundrede have i det mindste Kurerne (jf. ovfr. S. 22) omtalte som boende i en Egn, der kun kan være det nuværende Kurland[1]). Vi tör da sikkert slutte, at de finske Stammer omtr. 800 have boet i Hovedsagen (bortset fra visse senere, historisk paaviselige Forandringer), ligesom de nu göre, og deres Fortrængning fra deres gamle Omraade eller i det mindste den större sydlige Del deraf maa altsaa have fundet Sted i Mellemtiden mellem de to anförte Tidsgrænser. Det er vistnok sandsynligt, at Aarsagen til den saaledes indtraadte Forandring væsentlig er at søge i et Tryk udefra, selv om en langsom og umærkelig Fremrykning navnlig af de nordligere boende af Finnerne meget vel kan have begyndt spontant för den Tid. Erindre vi nu (jf. S. 17 f.), at vi efter de gamle russiske Krøniker finde slaviske Stammer — Novgorod-Slaverne og til Dels maaske Kriviči — boende ved Begyndelsen af den russiske Historie i en betydelig Del af det Omraade, hvor vi have ment at maatte søge Finnernes ældre Hjem, bliver det i höj Grad sandsynligt, at det netop er Slavernes Fremtrængen, der — successivt eller paa én Gang — har sprængt dem fra hverandre, efter at Slaverne först havde banet sig Vej gennem litauisk-lettiske Stammer og trængt disse til Side[2]). Desværre have vi intet som helst sikkert Holdepunkt med Hensyn til Tiden for denne Begivenhed, men med en vis Sandsynlighed maa den dog sættes til Tiden för det 5te—6te Aarhundrede, og ved denne Tid maatte altsaa Finnerne være fortrængte fra de af de nævnte slaviske Stammer indtagne Egne (for saa vidt som ikke nogle af dem bleve tilbage og efterhaanden assimileredes med Slaverne)[3]).

---

[1]) Gens enim quaedam longe ab eis posita, vocata Cori, Sueonum principatui olim subiecta fuerat, etc. Vita S. Anskarii, c. 30 (Pertz, Mon. Germ. hist., Scr. II, S. 713 f.). Hvad betegner «olim»?

[2]) Jf. Perwolf i Archiv für slav. Philol. VIII, S. 30: «Die Novgoroder Slovenen sind jedenfalls spätere Ankömmlinge von Süden her, wie auch bisher der Dialect der Novgoroder an den südruss. mahnt. Sie haben ihr Land von den dortigen Finnen erobert, sei es mit dem Schwerte oder mit dem Pfluge; bis jetzt ist die geographische Nomenclatur, namentlich die Fluss-Namen, nördlich der Dvina [Düna] und östlich des oberen Dnjepr grossentheil finnisch (vgl. Barsov, Očerki russkoj istoričeskoj geografii)». Jeg bemærker paa dette Sted, at jeg intet Hensyn har kunnet tage til Stednavne, da jeg savner Midler til de nødvendige Detailundersøgelser angaaende saadanne. D. E. D. Europæus's Behandling af dette Æmne i Tidskr. Suomi, 2. j., VII og VIII indeholder for mange løse Gisninger til uden videre at kunne accepteres i alle Enkeltheder.

[3]) Et Moment, som forskellige finske Forskere have tillagt Betydning til Bestemmelse af Tiden for Finnernes Adskillelse, er det for de finske Sprog fælles Navn for Sverig, *Ruotsi*, idet man af denne Overensstemmelse slutter, at dette Navn altsaa allerede maa have tilhørt den finske Enhedsperiode (hvad jeg GSl. S. 107 havde antydet som en Mulighed). Dersom jeg har Ret i den Etymologi af dette Ord, jeg har opstillet i Relations between Ancient Russia and Scandin., S. 96 f. = Ryska rikets grundläggning, S. 85 f., kan Navnet ikke vel være ældre end Vikingetidens Begyndelse, og de finske Folks Adskillelse maatte altsaa være yngre end denne Tid; efter Y. Koskinen, i Suomi XV, S 362 f,

Den Stamme, som dette maa antages först at være gaaet ud over, vilde naturligvis være den sydligste, Liverne. Ved denne Lejlighed maa disse da være blevne pressede mod Vest, ind over tidligere lettisk (paa enkelte Punkter østgermansk?) Omraade, og have sat sig fast paa Kyststrækningerne paa begge Sider af Düna, medens Letterne bleve trængte tilbage fra disse og först sent og langsomt atter have vundet dem tilbage[1]). Dersom Arkæologerne have Ret i, at de kur- og liflandske Oldtidsminder tyde hen paa större Omvæltninger i Beboelsesforholdene ved Tiden omkring 500 e. Kr., vilde det ligge nær at sætte dette i Forbindelse med de finske Livers og Kurers Indtrængen; i ethvert Tilfælde vilde denne Tidsbestemmelse passe godt med andre Forhold.

Vanskeligere endnu er det at finde bestemte kronologiske Holdepunkter med Hensyn til de øvrige finske Stammers Udbredelse. Dersom man, hvad særlig Finland angaar, tör antage, at Ophøret af de der forefundne Spor af en nordisk ældre Jærnalders Kultur staar i Forbindelse med Finnernes Fremtrængen, vilde denne være at sætte til omtrent samme Tid som Livernes og Kurernes eller vel snarere lidt senere. For øvrigt foregaar deres Udbredelse her meget langsomt imod Nord og til de indre Dele af Landet, hvilke endnu langt ned i Tiden i det höjeste kunne have været gjennemstrejfede af spredte Stammer af Lapper. Endnu paa den Tid Landet erobredes af Svenskerne, synes det ikke at have været befolket synderlig nordligere end til omtr. 61° 30′, maaske med Undtagelse af Kyststrækninger i Österbotten, i det indre af Landet næppe engang saa nordligt, og endnu ved Middelalderens Slutning synes Ødemarken her at have begyndt omtr. ved 62°[2]).

---

skulde under denne Forudsætning Livernes og Kurernes Indvandring ikke kunne have fundet Sted för mellem 600(?) og 800. Hvorledes det imidlertid end forholder sig med Oprindelsen til Navnet *Ruotsi*, forekommer det mig, at der intet som helst kan bygges derpaa med Hensyn til Kronologien for Finnernes Forhistorie; det kan særdeles vel tænkes, at dette Navn först igennem senere Forbindelser (navnlig ad Søvejen) har udbredt sig fra det ene finske Folk til det andet, især naar man erindrer den Rolle, som Bærerne af dette Navn have spillet i Ruslands eller de østbaltiske Landes Historie. Det kan saa meget mindre være nødvendigt at antage *Ruotsi* for oprindelig fælles, som vi f. Ex. ligeledes i alle de finske Sprog (blot i Vepsisk er Forholdet mig ubekendt) finde et fælles Navn for Tyskland og den tyske Nationalitet, nemlig *Saksa*, og dog kan dette Navn af historiske Grunde ikke være ældre end omtr. det 12te Aarhundrede. — Yderst usandsynligt er det, at Navnet *Ruotsi* skulde staa i Forbindelse med det mythiske Navn «*Rosomonorum gens*» i Ermanarik-sagnet hos Jordanes — hvad Aspelin senest har udtalt (i sin Afhandling La Rosomonorum gens et le Ruotsi, 1884), idet han gætter, at dette kunde være Navnet paa den gotiske Befolkning, som man ad arkæologisk Vej har troet at kunne eftervise i de russiske Østersøprovinser.

[1]) Dette Forhold er navnlig eftervist af Yrjö Koskinen i hans Afhandling «Sur l'antiquité des Lives en Livonie» (Acta Societatis scient. fenn. VIII, 2 [1866], S. 389 ff.). Jf. ogsaa Virchow i Zeitschr. f. Ethnologie IX, Verhandl. S. 367 f., 433 ff.

[2]) Jf. Koskinen i Suomi, XV, S. 348 ff.

Exkurs.

Nogle Punkter af Lydudviklingen (Vokalismen) i Livisk.

Medens det næppe turde være nødvendigt her at give en samlet Udsigt over saadanne Hovedpunkter af de finske Sprogs Bygning, særlig deres Lydforhold, som maatte kunne forudsættes til Forstaaelse af de Forandringer, der indtræde ved Laan fra fremmede Sprog (jf. mit tidligere Arbejde GSI. S. 18 ff.), stiller Forholdet sig anderledes med Hensyn til et af de herhenhørende Sprog, som vi i det følgende oftere ville faa Lejlighed til særlig at sysle med, nemlig Livisk (ovf. S. 22). Dette Sprog udmærker sig nemlig ved en Række ejendommelige sekundære Lydudviklinger, der ofte give Ordene et fra de beslægtede Sprog höjst afvigende Udseende. Da der i Sjögren-Wiedemanns Liv. Gramm. ikke er gjort noget methodisk Forsøg paa ad sproghistorisk Vej at opklare disse Forhold eller bringe dem under almindeligere Synspunkter[1]), og da saadant andensteds, saa vidt mig bekendt, kun har fundet Sted med Hensyn til nogle enkelte Punkter, turde det ikke være overflødigt her at dvæle lidt nærmere i Sammenhæng ved de vigtigste af disse sekundære Fænomener særlig indenfor Vokalismen. Det vil herved være tilraadeligt i det væsentlige at holde sig til den bedst kendte og eneste endnu levende Form af Livisk, den der tales i Kurland (med sine to Underdialekter Østlivisk i og omkring Kolken, hvilken Dialekt her ligesom hos Sj.-Wied. betragtes som Hoveddialekten, og Vestlivisk i Pisen[2])), og derimod se bort fra den nu uddøde liviske Dialekt i Lifland; thi vel synes denne Dialekt at have holdt sig fri for visse, til Dels meget karakteristiske Lydudviklinger i den kurlandske Dialekt (f. Ex. de fleste af de nedenfor § 19 ff. omtalte Fænomener), hvilke altsaa herved røbe deres forholdsvis yngre Oprindelse; men til Gengæld frembyde de Optegnelser om Livisk i Lifland, der ere naaede til os, ikke blot saa mange sekundære Udviklinger af anden Art end dem, der træffes i Sproget i Kurland, men bære tillige et saa stærkt Præg af Usikkerhed og Opløsning i selve Sproget, til Dels maaske i Forbindelse med Unöjagtighed i Gengivelsen, at det ikke mere synes muligt at give et paalideligt og sammenhængende Billede af Lydforholdene i denne Dialekt.

Med Hensyn til selve **Lydsystemet,** særlig de **betonede** (første Stavelses, Rodstavelsens) **Vokaler,** maa fremhæves følgende:

§ 1. Det oprindelige lange *ā* (finsk *aa*) antager i Kurland en dybere Udtale, enten en *å*-agtig Lyd (i Kolkensk Dialekt), som Sjögr.-Wied. betegner *o̲*, eller en dyb *a*-Lyd (i Pisensk Dialekt), hos Sjögr.-Wied. *a̲*. Her bruges for begge disse Nuancer Tegnet *å*, f. Ex. *må* (Sj.-Wied. *mo̲* K., *ma̲* P., i Lifland *mā*), Land (= f. *maa*). Ved Siden deraf forekommer i Kurland, navnlig i Kolkensk Dialekt, ogsaa det almindelige *ā*, men regelmæssig kun ved yngre Forlængelse af *a* (Exempler nedenfor §§ 23 og 24), meget sjældent = opr. *ā* som *kārnøs* Ravn, pl. *kārnød* = f. *kaarne*, est. *kären*.

---

[1]) At den sproghistoriske Betragtningsmaade i dette ellers saa fortjenstfulde Værk lader saa meget tilbage at ønske (jf. ogsaa Wiedemann, Ueber die liv. Spr. und ihr Verhältniss zu der ehstn., i Bull. de la cl. hist.-phil. de l'Acad. imp. de St.-Pétb. XVI, 1859), staar for en Del i Forbindelse med, at W. i Almindelighed blot sammenligner de liv. Former med de estiske og kun ganske undtagelsesvis med de finske, skönt disse sidste i de fleste Tilfælde stemme paa det nærmeste med de fælles Grundformer, fra hvilke saavel de estiske som de liviske ere udgaaede, men oftest ad helt forskellige Veje. — I Donners Fremstilling af visse liviske Lydforhold (Die gegenseit. Verwandtsch. d. finn.-ugr. Spr., S. 20—31) bliver paa den anden Side Forholdet fordunklet, i visse Henseender stillet paa Hovedet, dels ved Indblanding af vilkaarlige Begreber som «Steigerung» dels ved Bestræbelsen efter at tilvejebringe en rent kunstig Overensstemmelse mellem Livisk og Lappisk, som i Virkeligheden ikke existerer.

[2]) Disse betegnes i det følgende østl. eller K., vestl. eller P.

§ 2. I Stedet for oprindeligt *a* indtræder paa Liv. i Kurland (ligesom i den lettiske Nabodialekt) *o* foran *v* og i Tvelyden *ou* (*ov*) = f. *au*, som *ovār* vid = f. *avara* | *kovāl* listig = f. *kavala* | *sova* Stok (for **sava*) = f. *sauva* | *loul* synge = f. *laulaa*. (Derimod forudsættes det uforandrede *a* i Former som *säv* Ler = f. *savi*, § 14.)

§ 3. Regelmæssig svarer liv. *o* til f. *o*, dog saaledes at der ved en for Kurland ejendommelig yngre Udvikling i dette Tilfælde almindeligt (navnlig foran flydende Konsonanter, derimod sjælden umiddelbart foran *k*, *t*, *p*) indtræder et svagere Forslag af *u* (eller *w*), hvad Sj.-Wied. betegner *uo*, som *oksā* Gren = f. *oksa* | *opp* lære, discere = f. *oppia* | *koda*, *kuoda* Hus = f. *kota* | *poi*, *puoi* Barm = f. *povi* | *pošk'*, *puošk'* Kind = f. *poski* | *kuolm* (Lifl. *kolm*) tre = f. *kolme* | *suorm* (Lifl. *sorm*) Finger = f. *sormi*.

Ved sekundær Forlængelse kan dette *uo* blive til *uō* (Exempler nedenfor § 23).

§ 4. Forskellig herfra er den gamle Difthong *úo* (for Liflandsk, der ikke kender Difthongeringen efter § 3, skriver Sj.-Wied. i dette Tilfælde blot *uo*), hvilken fungerer som oprindelig Længde af *o*, svarende til f. *uo* (est. *õ*)[1]), som *púol'* Side = f. *puoli* | *júod* drikke = f. *juoda* | *túorəs* frisk = f. *tuore* | *rúogəs* Rör = f. *ruoko*.

Undertiden synes dog *uo* eller *uō* at kunne indtræde i Stedet for *úo*, som *uol'*, *vol'* Omsorg = f. *huoli* | *juōń* Bevægelse = f. *juoni* (jfr. § 20 Slutn. og *ē* § 8).

§ 5. Ved Siden af *o* forekommer ogsaa *õ*, den samme Lyd som det est. «urene» («mixed») *õ* (jf. ovf. S. 21 Note 5), dog kun i Kolkensk Dialekt (hvorimod Pis. i Stedet derfor har *o*, *uo* efter § 3) og kun som kort og altid forbundet med foregaaende *v*, svarende til f. *o* i Forlyd (undtagen foran *k*, *t*, *p*), som *võńń* Lykke = f. *onni*, est. *õńń* | *võlda* være = f., est. *olla* | *võl'g* Halm = f. *olki*, est. *õl'g* | *võst* købe = f. *ostaa*, est. *ostma*, *õstma*.

§ 6. Med *ø* gengiver jeg den Lyd, som Sj.-Wied. i Overensstemmelse med Lepsius's Standard Alphabet betegner *ǫ* (*ǫ̈*) og beskriver som liggende mellem *ö* og *ü* (Gram. S. 10); den stemmer altsaa vistnok paa det nærmeste med vort danske lukkede *ø* og er følgelig vel at adskille fra det aabne *ö* og endnu mere fra *õ*, hvormed man i mindre nöjagtige Gengivelser af det Sjögren-Wiedemannske Materiale ofte kan finde den sammenblandet. I Stedet for *ø* i Rodstavelsen har Livisk i Lifland og den vestlige Dialekt i Kurland *ü* (undtagen i Forbindelserne *øi*, *øv*, *øõ*).

I ubetonede Stavelser er *ø* i det hele den hyppigst forekommende Vokal og kan etymologisk svare til allehaande Vokaler i de andre Sprog, saa vel naar de ere korte som særlig ogsaa naar de oprindelig have været lange. Exempler i Mængde ville findes i det følgende. Hvor denne Lyd skulde ventes som ubetonet Udlyd, er den for øvrigt oftere bortkastet end bevaret (jf. nedenfor § 16 ff.), og ogsaa foran Konsonant er der ofte Vaklen med Hensyn til Anvendelsen eller Bortkastelsen af den (jf. Sj.-Wied. Gramm. S. 19).

I Rodstavelser svarer denne Lyd oftest til est. *õ*, er altsaa dels = f. «haardt» («dybt») *e* (*e* med «haarde» Vokaler i Endelserne[2])), som *kølb* due = f. *kelpaan*, *kelvata*, est. *kõlba-ma* | *tømb* trække = f. *tempaan*, *temmata*, est. *tõmba-ma* | *vørg* Næt = f. *verkko*,

[1]) At Difthongen *úo* skulde være indkommet fra Lettisk (*ů*, *oh*), som det formodes Sj.-Wied. Gram. S. 12, blot fordi den mangler i Estisk, er ikke alene i sig selv höjst usandsynligt, men modbevises bestemt af Parallelismen med liv. *øö* = f. *yö*, men est. langt *ö*.

[2]) Jf. Genetz, Lautphysiolog. Einleitung in das Studium der westfinn. Sprachen, Helsingfors 1877, S. 17, 22, og samme, Karel. Lautlehre, 1877, § 20. Det oprindelige er her (som ogsaa Genetz mener) utvivlsomt et «mixed» *e*, forholdende sig til *e* som russisk *y* til *i*, altsaa paa det nærmeste samme Lyd som est. *õ*. For saavidt som est. *õ* (ofte vexlende med *o*) svarer til f. *o*, turde det derimod vistnok snarere bero paa en Overgriben af den nævnte Lyd (til Dels omvendt af f. *o* i Stedet for oprind. *õ*) end paa en oprindelig Forskel mellem to *o*-Lyd.

est. *wõrk* | *voza* Skud, Spire = f. *vesa*, est. *wõza* | *nov* Raad = f. *neuvo*, est. *nõu* (*ov* = f. *eu*); dels = f. *o* i enkelte Tilfælde, dog langt sjældnere end est. *õ* = f. *o*, næsten kun i Forbindelserne *oi* og *ov* = f. *oi*, *ou*, som *oigi* ret = f. *oikea*, est. *õige* | *voi* Smör = f. *voi*, est. *wõi* | *sovd* ro = f. *soutaa*, est. *sõud-ma* | *tovk* støde = f. *toukata*, est. *tõuka-ma* | *obdi* Sølv = f. *hopea*, est. *hõbe* | østl. *vott* (vestl. *vutt*, *utt*) tage = f. *ottaa*, est. *wõt-ma*. Sjældnere findes Exempler paa andre Forhold, som *sona* Ord = est. *sõna*, f. *sana* | *jovg* Sand = f. *hiuka*, *hiue* (for **hiugeh*) | *sov* Sommer = est., f. *suvi* | *torg* Pris, Torv = f. *turku* (jf. S. 12), est. *turu* | *tova* dyb = f. *syvä*, dorp.-est. *süwä*.

Endvidere indgaar *o* i Tvelyden *oö* = f. *yö* (est. *õ*), som *sööd* spise = f. *syödä* | *töö* Værk = f. *työ*.

Langt *ō* svarer regelmæssigt (for saa vidt som det ikke beror paa yngre Forlængelse, jf. ndf. § 23) til f. «haardt» *ie*, est. langt *õ*, f. Ex. *võras* fremmed = f. *vieras* | *põn* Træliste = f. *piena*.

§ 7. Lyden *e* — svarende almindeligst til finsk «blødt» («höjt») *e* (*e* med «bløde» Vokaler i Endelserne), est. *e* — faar i Forlyd oftest et Forslag af *j*, som *jell* leve = f. *elää*, og bevirker paa lignende Maade undertiden Mouillering af en foregaaende Konsonant (jf. *uo* § 3) f. Ex. *śegg* blande = f. *sekaan* | *śeldo* klar = **selgedä*, f. *selkeä* | *k'evād* Foraar = f. *kevät* | *p'era* Ende = f. *perä* | *p'ett* bedrage = f. *pettää*. I enkelte Former indtræder *ie* for oprindeligt *e*, uden at jeg dog kan afgöre, om Udtalen er ganske den samme som af den i § 8 omtalte Lyd (jf. S. 43 Note 1?) og om der altsaa kan antages at være foregaaet en virkelig Sammenblanding med denne (den oprindelige Forskel spores dog endnu i Virkningerne paa et efterfølgende ubetonet *a*, § 16), saaledes *meŕ* Hav, gen. *mier*, partitiv *mierda* o. s. v. og ligesaa *ver* Blod, gen. *vier* o. s. v. = f. *meri*, *veri*, gen. *meren*, *veren* o. s. v.

§ 8. Den tilsvarende Længde, finsk «blødt» («höjt») *ie*, est. *ē*, fremtræder almindeligt i Formen *ie* (jf. *úo* § 4, *oö* § 6), sjældent som *ē*, især men ikke udelukkende foran mouillerede Lyd (i Regelen beror *ē* paa sekundær Forlængelse af *e*, § 23, jf. *uo*, *uō* §§ 3 og 4), f. Ex. *mies*, *miez* Mand = f. *mies* | *niel* sluge = f. *niellä* | *tied* vide = f. *tietää* | *kēl'* (og *kiel'*) Tunge, gen. *kiel*, part. sg. og nom. pl. *kield* o. s. v. = f. *kieli*, gen. *kielen* | *v'ēr* rulle = f. *vierrä*, *viereta*, *vieriä*.

§ 9. I de paa *i* og *u* (*y*) endende Difthonger er det sidste Led til Dels, navnlig foran en anden Konsonant, mere konsonantisk end i Finsk eller Estisk; i Stedet for *u* skriver Sj.-Wied. i disse Tilfælde *v* (saaledes regelmæssig *äv*, *ev*, *iev*, *iv*, *øv*, men *ou*), men beholder gennemgaaende *i* (hvorfor Sjögren i sine Optegnelser havde brugt *j*). Forlængelsen af et *i* og *u* som sidste Led af en Difthong betegnes *ij* og *uv*. I kvantitativ Henseende have alle disse forskellige Forbindelser (ligesom de deraf senere udviklede Former, § 23) i det væsentlige samme Værdi som Forbindelser af en kort Vokal + en Konsonant (ikke som en lang Vokal), f. Ex. med Hensyn til Behandlingen af et efterfølgende ubetonet *a* (§ 16). Dog indtage de, sammen med Forbindelser (indenfor samme Stavelse) af en kort Vokal + *l*, *r* eller Næselyd, en egen Stilling, hvad der særlig træder frem ved de i § 23 omhandlede yngre Lydlove (jf. ogsaa § 17); disse forudsætte nemlig, at i disse Tilfælde hele Forbindelsen udgör Stavelsens sonantiske Element; det sidste, konsonantiske Led (*i* ell. *j*, *u* ell. *v*, *l*, *r*, *m*, *n*, *ń*) fungerer altsaa som det, vi med F. de Saussure kunne kalde «sonantisk Koefficient».

§ 10. Lyden *h* mangler ganske. I Forlyd (og Udlyd, jf. S. 45 Note 2) bortfalder den uden videre, som *ăb* Asp = f. *haapa* | *el'm* Perle = f. *helmi* | *jeńg* Sjæl = f. *henki* | *juva* god = f. *hyvä*; ligesaa i Indlyd foran en Vokal, hvorved sammenstødende ensartede Vokaler sammentrækkes, uensartede kunne adskilles ved et *j* eller *v*, som *vana* gammel = f. *vanha* | *rā* Penge = f. *raha* | *vīri* gul = f. *viheriäinen* grön | *vija* Gift = f. *viha*

leja Kød = f. *liha* | *püva* hellig = f. *pyhä*. I Indlyd foran en Konsonant bevirker derimod den oprindelige Tilstedeværelse af *h* regelmæssig, at en foregaaende Vokal forlænges (hvorved *a*, *e*, *o* blive henholdsvis til *å*, *ie* eller *ē* [§ 8], *úo* sjæld. *uo*, *uō* [§ 4]), f. Ex. *åi* Ovn = f. *ahjo* | *kådøks* otte = f. *kahdeksan* | *tåd* ville = f. *tahtoa* | *tågøs* Slibesten = f. *tahko* | *pīløg*, *pīlgøs* Rön = **pihlaga*, f. *pihlaja* | *tūg* Aske = f. *tuhka* | *ūdøks* ni = f. *yhdeksän* | *ōdøg* Aften = f. *ehtoo* | *nädø* (*näed*) se = f. *nähdä* | *tied* göre = f. *tehdä*[1]) | *piemd(ø)* blød = f. *pehmeä* | *viemør*, *-ørs* Vognstang = f. *vehmäre*, *vehmerä* m. fl. Former | *lēd'* Blad = f. *lehti* | *kúods* Ret, Dom = f. *kohtuus* Maadehold, Billighed, Ret | *púoi* Bund, Nord = f. *pohja* | *tuod'* (saal. Sj.-Wied., Wb. ikke *túod'*; men i Lifl. *tuod*; jf. § 4) vove = f. *tohtia* | (*juōd* føre = f. *johtaa*).

§ 11. Foran *s* bortfalder *n* med Forlængelse af den foregaaende Vokal, som *åz*, *ås* Hank = f. *ansa* | *kåzgønd* Bryllup, formelt = pl. af f. *kansakunta* Folk | *måškøs* Jordbær = f. *mansikka* | *pōz* Busk = f. *pensas* | *ēžmi*, *ēšmi* først = f. *ensimäinen*. Kun i Nominativer paa *-nš* eller (med indskudt *t*) *-ntš* (= f. *-nsi*) af Stammer paa *-nd-* (= f. *-nte-*) har Analogien fra de andre Kasusformer genindsat (eller bevaret?) *n*, medens paa den anden Side Vokalforlængelsen er bleven fuldstændig gennemført (jf. Sj.-Wied. Gram. § 105 og nedenfor § 23 c), f. Ex. *kånš*, *kåntš* Laag, pl. *kåndød* = f. *kansi* | *kūnš*, *kūntš* Klo, Negl, pl. *kūndød* = f. *kynsi*.

§ 12. Lydene *v* og *j* assimileres (i Kurl.) med foregaaende *r* og *l* til henholdsvis *rr*, *ll* og mouilleret *ŕŕ*, *l'l'* (ligesaa vistnok *nj* til *ńń*) f. Ex. *arr* mene = f. *arvata* | *pall* bede = f. *palvoa* | *puŕŕød* pl. Sejl = f. *purjeet* | *pal'l'ød* pl. nøgne = f. *paljaat*. Ligeledes assimileres almindeligvis *v* med et foregaaende *i* som sidste Led af en Difthong (*j*) enten til *ij* eller til *uv* (*v*), som *kuij* törre = f. *kuivata* | *kouv* grave = f. *kaivaa* | (*køv* Birk = f. *koivu*). Efter andre Konsonanter bortfalder *v*, som *lada* Top = f. *latva* | *raza* Fedt = f. *rasva*; om *j* jf. § 13 ff.

§ 13. De i Liv. hyppigt forekommende **mouillerede og præpalatale Konsonanter** fremkaldes i Ind- og Udlyd i Almindelighed af et oprindelig efterfølgende *j* eller *i* (jf. § 7). Herved bliver *s* til *š*, *ž*; *sk* til *šk'*, *šk*; *st* til *št*; undertiden indskydes endnu *i* efter en kort Vokal foran *š*, *ž*, navnlig i den vestlige, Pisenske Dialekt. Exempler ere *aža* Ting = **asja*, f. *asia* | *ēžmi* først = f. *ensimäinen* | *måškøs* Jordbær = f. *mansikka* | *vāški* (vestl. *vaiški*) Kalv = f. *vasikka(inen)* | *ūž* ny = f. *uusi* | *kuž* (vestl. *kuiž*) Urin = f. *kusi* | *mež* (vestl. *meiž*) Honning = f. *mesi* | *veiž* Vand = f. *vesi* | *taggiš* (vestl. *taggis*) tilbage = f. *takaisin* | *kuožž*, *kožž* at fri = f. *kosia* | *ükš* en = f. *yksi* | *tävž* fuld = f. *täysi* | *vašk'* Metal, Kobber, gen. *vask* = f. *vaski*, gen. *vasken* | *puošk'*, *pošk'* Kind, gen. *p(u)osk* = f. *poski*, gen. *posken* | *nūšk* snuse = f. *nuuskia* | *rišt* Kors = f. *risti*. (Afvigende f. Ex. *veis* pl. *vēšid* Kniv = f. *veitsi*.) Undertiden fremkaldes š af et foregaaende *i* (eller en ved Udfald af *i* mouilleret Konsonant), som *vōńšt* lykkes = f. *onnistua* | vestliv. *rügš* Rug = f. *ruis* (for *rugis*). Ligeledes mouilleres i Almindelighed, dog ingenlunde altid, *l*, *r*, *n*, samt *t*, *d*, ogsaa hvor de have været skilte fra *i* ved en anden Konsonant, f. Ex. *tūl'* Vind, gen. *tūl* = f. *tuuli*, gen. *tuulen* | *súol'* Tarm, gen. *súol* = f. *suoli*, gen. *suolen* | *kēl'* Tunge, gen. *kiel* = f. *kieli*, gen. *kielen* | *vel'(l)* Broder, gen. d. s. = f. *veli*, gen. *veljen* | *suol'g* Spænde = f. *solki* | *suol'm* Knude = f. *solmi* | *el'm*,

[1]) Efter Sj.-Wied. Gr. S. 13 er der en lille Forskel paa Længden af *i* i *tied* vide (f. *tietää*) og *tied* göre (ligesaa mellem *ied* skære, præs. *iedøb* [f. *ehtää* fremskynde?] og *ied* forblive, præs. *ieb* [f. *jäädä*]), og det samme skal kunne være Tilfældet med Hensyn til *u* i Difthongen *úo*, uden at der dog nævnes noget Exempel. Skönt Forholdet beröres saa kort, at det ikke engang oplyses, hvor *i* (*u*) er længere og hvor det er kortere, er det dog klart, at dette intet kan have at göre med den forskellige Oprindelse af *ie* (*úo*), men udelukkende maa være afhængigt af den følgende Stavelses oprindelige Kvantitet (jf. § 20).

el'mas Perle = f. *helmi* | *val'mes* færdig = f. *valmis*; — *meŕ* Hav, gen. *mier* = f. *meri*, gen. *meren* | *jūŕ* Rod = f. *juuri* | *võŕž* Stang = f. *orsi* (men *ver* Blod = f. *veri* | *sūr* stor = f. *suuri* | *varž* Skaft = f. *varsi*); — *nńń* Bast = f. *niini* | *uń* Sövn = f. *uni* | *võńń* Lykke, gen. *võnn* = f. *onni*, gen. *onnen*; under Indflydelse af et foregaaende *i aŋgəs* Lysterjærn = f. *ahingas* | *vaŋtl* se, efterstræbe = f. *vainutella* opspore; — *pad'a* Pude = f. *patja* | *tād'*, *tēd'* eller med Epenthese af *i* *teid* Stjærne = f. *tähti* | *tuod'* vove = f. *tohtia* | *nāt'əs* Kaal = f. *naatti* | *vət'məd* pl. af *vətīm* en Nögle = est. *võti* pl. *võt'med*, f. *otin* pl. *ottimet* | *ted'rəs*, *ted'd'ərs* Urhane = f. *tetri* | *kat'l'a* Kedel = f. *kattila*.

§ 14. Læbelydene *p*, *b*, *v*, *m* kunne ikke mouilleres i Ind- og Udlyd (jf. § 7); derimod indtræder foran dem ofte **Omlyd** af *a* til *ä*, *o* til *ö* og *u* til *ü* (tildels kun dialektvis navnlig i den østlige, Kolkenske Dialekt, sjældnere omvendt), f. Ex. *tämm* (vestl.; ogsaa *tamm*) Eg = f. *tammi* | *äbt*, *äpt* hjælpe = est. *abita-ma* | *käba* Hov = **kabja*, f. *kapio*, veps. *kabī* pl. *kabjad* | *läbdi* Skovl = veps. *labid(a-)*, f. *lapio*, *-a* | *läpš* Barn, gen. *laps* = f. *lapsi* gen. *lapsen* | *päp* Præst = f. *pappi* | *zäp* Galde = f. *sappi* | *säv* Ler = f. *savi* | *ärb* (vestl. *aŕb*) Ar = f. *arpi* | *kärp* (vestl. *kaŕp*) Æske = f. *karpio*; — *töb* Sygdom = f. *topi*; — *lüm* (vestl. ogsaa *lum*) Sne, gen. *lum* = f. *lumi*, gen. *lumen* | vestl. *nümm* (østl. *numm*) Lyng, Hede, gen. *numm* = f. *nummi*, gen. *nummen* | vestl. *nürm* (østl. *nurm*) Mark, gen. *nurm* = f. *nurmi*, gen. *nurmen*. — Efter andre Vokaler forekommer foran Læbelydene undertiden Epenthese af *i*, dog mere i fremmede (lettiske) Ord end i ægte; Exempler i det følgende Afsnit.

§ 15. Ogsaa Ganelydene *k*, *g* ere (i al Fald i Kurland) i ægte Ord nu som oftest uimodtagelige for Mouillering i Ind- og Udlyd (undtagen efter *š*, se § 13, og i Indlyd foran liv. *i*). I Stedet for Mouillering kan der undertiden indtræde Omlyd, dog sjældnere end foran Læbelyd; *ä* for *a* forekommer f. Ex. i østliv. *ärk* (vestl. *aŕk*) Gaffel under Vognen, Aag = est. *haŕk* Gaffel, f. *harkki* Dræg; *ü* for *u* f. Ex. i *rüggəs*, *rügš* (i Lifl. *rüģid*, *rüd'id* pl.) Rug = veps. *rugis*, f. *ruis* | *sügg* börste, kæmme = f. *sukia* (men *suga* = f. *suka* Börste) | *tüg* (i Lifl. *tüd'*) Støtte = f. *tuki*. Epenthese af *i* forekommer f. Ex. i vestliv. *joig* (østl. *jog*) Flod = f. *joki* | *lāigi* itu, Revne, en Afledning paa *-i* (f. *-inen*) af **lāig* = f. *lahki* (derimod *lāg* at revne = f. *lahketa*), samt i særlig karakteristiske Former foran oprindeligt *gj* (jf. § 24 a) i Ordene *aiga* (i Lifl. «*ad'a*») Rand, Bred, Egn, pl. *aigād* Borter = reval-est. *ai* Broderi, Stribe, karelsk *agja* Spids, Ende, Stavn, veps. *agj* pl. *agjad* d. s.[1]) | *laigā* (i Lifl. «*ladja*») vid, bred = dorp.-est. *laģa*, *lagja*, rev.-est. *lai*, vot. *lad'a*, f. *laaja*, *lavia*, *lavea* (for **lagja*) | *maigās* (vestliv. *mad'āks*) lækkersulten = dorp.-est. *magjas*, *majas*, rev.-est. *maias*, vot. *mad'jas*, f. *maajas* lækkersulten; lækker, sød (for **magjas*; jf. f. *makea*, est. *mage*, liv. *magd*, *maydi* sød m. m.) | *raigā* Lænd, Hofte = f. *raaja*, *ravio* (for **ragja*, *-o*) | *vaigā* Kile = dorp.-est. *vaģa*, rev.-est. *vai*, vot. *vad'ja*, f. *vaaja* (*vavia*?, for **vagja*, jf. Ordfortegn. I under *vágis*). En Del flere Exempler paa saadan Epenthese foran *k* og *g* forekomme i de fra Lettisk laante Ord, jf. det følgende Afsnit.

§ 16. **De ubetonede Vokaler** ere i Livisk i höj Grad underkastede Svækkelse (jf. § 6) og Bortkastelse. Her skal kun antydes de væsentligste Træk med Hensyn til Udviklingen[2]).

[1]) Synes laant fra et got. Femininum **agja* = oldn. *egg*, oht. *ekka* o. s. v.

[2]) Wiedemann har intet Forsøg gjort paa at oplyse Forholdet. Med Hensyn til Udlyden göres kun S. 53 opmærksom paa, at Forholdet i Livisk ikke altid stemmer med Estisk, hvor der i Virkeligheden ogsaa gælder helt andre Love: her bevares enhver oprindelig udlydende kort Vokal i Tostavelsesformer med kort Rodstavelse (ɔ: med kort Vokal efterfulgt af en enkelt Konsonant); i alle andre Tilfælde bortkastes en udlydende ubetonet og kort Vokal, hvorimod en lang Vokal i samme Stilling altid blot bliver forkortet. Hermed synes Lifl.-liv. nærmest at stemme; de ovenfor givne Regler angaa som sædvanlig kun Sproget i Kurland.

a) Oprindeligt kort *a* (= finsk *a*, *ä*[1])) bevares regelmæssig (i visse Tilfælde forlænget til *ā*, se § 24) i anden Stavelse saavel i Udlyd[2]) som i Indlyd, naar Rodstavelsen har oprindelig kort Vokal, ligegyldigt om der efter denne følger en eller flere Konsonanter (med de strax nedenfor nævnte Undtagelser), derunder ogsaa medregnet et difthongdannende *i* og *u* (§ 9), f. Ex. *kala* Fisk, gen. d. s., iness. *kalās*, pl. *kalād* = f. *kala*, gen. *-n*, iness. *-ssa*, pl. *-t* | *jālga* Fod, gen. d. s., pl. *jālgad* = f. *jalka*, gen. *jalan*, pl. *jalat* (for **jalga-n*, *-t*) | *tūlda* partit. af *tul'* Ild = f. *tulta* af *tuli* | *mierda* part. af *meŕ* Hav = f. *mertä* af *meri* | *vōlda* at være = f. *olla* (for **olda*) | *oksā* Gren = f. *oksa* | *lēba* Brød = f. *leipä* | *rōda* Jærn = f. *rauta*. Undertiden kan et saadant *a* være indtraadt i Stedet for andre Vokaler, navnlig efter *ll* og *rr* (med deraf opstaaende Forandringer, jf. §§ 12 og 23 a), som *pīla* Sky = f. *pilvi* | *k'ēla* Klokke = f. *kello* | *t'ēras* sund = f. *terve* | *pūŕas* Sejl = f. *purje*. (Temmelig enestaaende er liv. *kure*, *kurē*, *kurie* ond = f. *kurja*. Om *i* f. Ex. i *meidi* os = f. *meitä* jf. b.)

b) Derimod bliver *a*, enten fordunklet til *o* (sjældent *i*) eller bortkastet (utvivlsomt med *o* som Mellemled) i anden Stavelse, naar Rodstavelsen enten har oprindelig (henholdsvis ved «Erstatningsforlængelse» for *h* [§ 10] eller *n* [§ 11] opstaaet) lang Vokal eller kort Vokal efterfulgt af Klusil + *r* eller *l*, samt regelmæssig i tredje og følgende Stavelser uden Hensyn til Rodstavelsens Bygning. I Udlyd er Bortkastelse det regelmæssige, og kun undertiden, navnlig efter haardere Konsonantforbindelser, kan Sætningsfonetiken medføre Anvendelsen af et udlydende *o* = opr. *a* (jf. Sj.-Wied. Gr. S. 19). I Indlyd er derimod *o* det almindelige, men kan dog ogsaa i mange Tilfælde (om end ofte med Vaklen, jf. Sj.-Wied. anf. St.) udelades mellem Konsonanter, der let slutte sig sammen, i Særdeleshed i Ord paa mere end to Stavelser. Exempler ere: *åb*, *åbøs* Poppel, pl. *åbød* = f. *haapa* | *pōn* Træliste, pl. *pōnød* = f. *piena* | *tūld* part. af *tūl'* Vind = f. *tuulta* af *tuuli* | *kield* part. af *kēl'* Tunge = f. *kieltä* af *kieli* | *jūod* at drikke = f. *juoda* | *tied* at göre = f. *tehdä* | *tūg* Aske, pl. *tūgød* = f. *tuhka* | *åz*, *ås* Hank, pl. *-ød* = f. *ansa* | *kagr* og *kagrøs*, *kaggørs* Havre = f. *kakra*, *kaura* | *pagl*, *paggøl* Baand = f. *pakla*, *paula* | *jumāl* Gud, dat. *jumāløn*, pl. *jumāld* = f. *jumala* | *lagd*, *lagdø* flad, pl. *lagdød* = **lageda*, f. *lakea*, veps. *laged(a-)* | *joudz*, *joudzø*, ogsaa *joudzi* (Sj.-Wied. §§ 31, 81) kraftig = f. *joutuisa*. — Indtrædelsen af *i* er betinget af Nærheden af præpalatale Lyd (*i*, *j*), som Endelsen *-ji* eller *-i* (præs. partic. akt.) = f. *-ja*, *-jä*, f. Ex. *lōlaji*, *lōlai* Sanger = f. *laulaja* | *nītiji* eller sammentrukket *nītī* Høstkarl = f. *niittäjä*; Endelsen *-di* i Partitiv pl. (= f. *-i-ta*) ved Tiljævning til det foregaaende Pluralismærke *-i-*, som *rikkidi* af *rikās* rig = f. *rikkaita* af *rikas* og i Analogi hermed Former som *kalidi*, *kal'di* af *kala* Fisk (§ 22 a *γ*) | *meïdi* os = f. *meitä* | *mådi* af *må* Land, Jord (ved Tilslutning til nom. pl. *måd*) for **maidi* = f. *maita* af *maa*; ligesaa bl. a. Inessiv pl. *måši* = f. *maissa* | *silmši* ved Siden af *silmis* (Analogidannelse efter Former som *rikkis* af *rikās*) af *sīlma* Öje = f. *silmissä* af *silmä*; paa lignende Maade *läbdi* Skovl (jf. § 14) = **labida*, f. *lapio*, *lapia* o. fl. a.

§ 17. Alle andre korte Vokaler end *a* bortkastes regelmæssig i Udlyd (*i* ofte med Eftervirkning paa foregaaende Lyd, § 13 ff.), uden Hensyn til Rodstavelsens Kvantitet. Undertiden kan en saadan Vokal være bevaret som *o* (*i*?) paa samme Maade som omtalt § 16 b. I Indlyd er Forholdet mange sekundære Krydsninger

---

[1]) Vokalharmonien er ganske opgiven i Livisk.

[2]) Her kan en Gang for alle bemærkes, at af oprindelig udlydende Konsonanter ere *h* altid og *n* med faa Undtagelser bortkastede (for saa vidt som Liv. ikke i Stedet for *h* har enten *g* eller *s*, hvilke dog vistnok oftere skyldes Analogidannelser dels med andre Böjningsformer dels med andre Ord, end umiddelbar Bevarelse af noget gammelt), og de med *h* og *n* endende Former ere behandlede ganske, som om de oprindelig endte vokalisk — atter forskelligt fra Estisk, hvor de samme to Lyd vel ogsaa ere bortfaldne som oprindelig Udlyd, men altid bevirke, at en foregaaende Vokal bevares.

underkastet. Det almindeligste er *ø* eller Bortkastelse af Vokalen, hvilket sidste Fænomen her er langt hyppigere end efter § 16 b, til Dels fordi der her saa ofte forekommer kort Vokal i Rodstavelsen; i mange Tilfælde er der Vaklen mellem disse to Fremgangsmaader. I Stedet for *ø* indtræder *i* under Indflydelse af præpalatale eller mouillerede Nabolyd, undertiden ogsaa ellers, men da saa godt som kun efter en Rodstavelse med kort Vokal (og uden sonantisk Koefficient). Ikke sjældent er *u*, meget sjældent *e*, der begge ligeledes kun kunne forekomme efter en kort Rodstavelse. Exempler: *tul'* Ild, gen. *tul*, dat. *tulən*, *tullən* (§ 22 e), pl. *tuld* = f. *tuli*, St. *tule-* | *tūl'* Vind, gen. *tūl*, dat. *tūlən*, pl. *tūld* = f. *tuuli*, St. *tuule-* | *kuolm* tre = f. *kolme* | *rišt* Kors, pl. *rištīd* = f. *risti-t* | *kiv* Sten, pl. *kivīd* = f. *kivi*, St. *kive-* | *puošk'* Kind, gen. *puosk*, iness. *puosks*, *puoskəs*, *puoskūs*, pl. *puoskūd* = f. *poski*, St. *poske-* (ligesaa *nim* Navn, pl. *nimūd* = f. *nimi*, St. *nime-* o. a. l.) | *lug* Tal, dat. *luggən*, iness. *lugs*, *luggəs*, *lugūs*, pl. *lugūd* = f. *luku* | *lind* Fugl, pl. *līndəd* = f. *lintu* | *nəv* Raad, dat. *nəvvən*, pl. *nəvd* = f. *neuvo* | *opp* at lære, discere, præs. *opūb*; *oppəmi* Læren, *oppiji*, *oppī* lærende, Lærling = f. *oppia*, præs. *opin*; *oppiminen*, *oppija* | *vări* Skygge for **vărə* (jf. § 23 a) = f. *varjo* | *azəm* (og *azum*) Plads, Seng = f. *asen*, St. *aseme-* Plads, *asun*, St. *asume-* Bolig, Forhold | *suormənks* Ring = f. *sormus*, St. *sormukse-* | *varīkš* Krage = f. *varis* (*-es*), St. *varikse-* (*-ekse-*) | *tulūks* Fyrtøj = f. *tulus*, St. *tulukse-* | *panmə* vi sætte, *kūlmə* vi høre = f. *panemme*, *kuulemme* | *maksām* (og *maksāmə*) vi betale, *opūm* (og *opūmə*) vi lære = f. *maksamme*, *opimme*[1]).

(Af Undtagelser med Hensyn til Udlyden kan mærkes *u* i enkelte Ord, navnlig nogle af Verber afledte Substantiver (= f. *-o*), som *jagu* Del = f. *jako* | *tegu* Gerning = f. *teko*. Tvivlsommere er det om udlydende ubetonet *i* nogensinde svarer umiddelbart til oprindeligt *i*; maaske *tori* Rör = f. *tori*.)

§ 18. Oprindelig lange Vokaler i ubetonede Stavelser ere regelmæssig forandrede til kort *ø*, oprindelige *i*-Difthonger til kort *i* (jf. § 22). Ogsaa sammenstødende uensartede Vokaler ere ofte dragne ind under Analogien af lange Vokaler og Difthonger. Saaledes af *rikās* rig (= f. *rikas*), gen. *rikkə* = f. *rikkahan*, smtr. *rikkaan*; n. pl. *rikkəd* = f. *rikkahat*, smtr. *rikkaat*; part. pl. *rikkidi* = f. *rikkahita*, smtr. *rikkaita*[2]) | *jalgə* part. og illativ sg. af *jālga* Fod = f. *jalkaa* og *jalkahan*, smtr. *jalkaan*, af *jalka*. Flere Exempler i § 22. I Udlyd kan et saadant *ø* bortkastes, skönt der i denne Henseende er en Del Vaklen; medens *ø* maaske vanskeligere kan udelades i en Form som *rikkə*, kan det temmelig almindelig udelades i Nominernes Partitiv og Illativ Sg. (som *jalg* for *jalgə*); og i Verbernes Infinitiv er Udeladelsen af *ø* saa almindelig, at disse Former af Sj.-Wied. gennemgaaende skrives uden *ø*, som *and* at give = f. *antaa* (jf. § 22 c).

§ 19. Af særlig Vigtighed er en Række sekundære (for Kurlandsk-livisk mere eller mindre ejendommelige) Fænomener med Hensyn dels til Vokalernes dels ogsaa Konsonanternes **Kvantitet** (jf. Sj.-Wied. Gr. S. XCI f. og §§ 10 og 54 og Wiedemann i Bull. de l'Acad. de St. Pétb. XVI, 1859, S. 227 ff., hvor dog, som allerede antydet, disse Fænomener ikke blot ikke ere satte i System eller oplyste i deres Sammenhæng, men ogsaa ere blandede sammen med ganske forskelligartede Forhold i de beslægtede Sprog). I deres

[1]) Den Mangel paa Fasthed, der i mange Tilfælde hersker med Hensyn til de ubetonede Vokaler, viser det mislige i at operere med «Stammer» i et saa afslebet Sprog som Livisk; jeg undgaar derfor i følgende Opstillingen af saadanne for Liv. og bruger i Regelen blot færdige Ordformer.

[2]) Livisk forudsætter i disse og lignende Tilfælde sammentrukne Former med udstødt *h* (= opr. *s*), uden at det med Sikkerhed kan afgöres, om dette staar i Forbindelse med det almindelige Tab af *h* (§ 10) eller — hvad der er sandsynligere — er uafhængigt deraf og ældre. I Overensstemmelse hermed opfører jeg, naar jeg i det følgende anfører finske Ord af denne Art til Sammenligning, disse i Almindelighed blot i den sammentrukne Form.

Grundlag synes disse Fænomener at vise et nært Slægtskab med den i Estisk og adskillige Dialekter i Finland forekommende «Firmation», d. v. s. Forstærkelse af første Stavelse, naar anden Stavelses Vokal er oprindelig lang[1]). Men det ejendommeligste ved Fænomenet i Livisk er den stærke og regelmæssige Udvikling af den modsatte Bevægelse: Forlængelse i bestemte Tilfælde enten af første eller af anden Stavelses Vokal, naar disse begge oprindelig ere korte.

De Love, der herved göre sig gældende, ere saa vidt jeg kan se, i det væsentlige følgende.

§ 20. Rodstavelser med oprindelig eller ved «Erstatningsforlængelse» for *h* (§ 10) og *n* (§ 11) opstaaet Vokallængde holde sig tilsyneladende uforandrede under Afledning og Böjning, hvad angaar saavel selve Vokalen som den eller de efterfølgende Konsonanter; ej heller kan anden Stavelses Vokal i dette Tilfælde modtage nogen sekundær Forlængelse. Exempler: *ā̊b*, *ā̊bəs* Asp (= f. *haapa*), dat. *ā̊bən*, pl. *ā̊bəd*, Adjektiv *ā̊bi* (= f. *haapainen*) | *núol* slikke (= f. *nuolla*), præs. *núoləb*, impf. *núolis*, præs. part. akt. *núoliji*, *núolī*, præt. part. akt. *núolən*, præt. part. pass. *núoldəd*. Af det nedenfor Note 2 og S. 43 Note 1 anførte fremgaar det imidlertid temmelig sikkert, at der, parallelt med de i §§ 22 og 23 omtalte Forhold, maa være en Forskel i Rodvokalens Længde (og Accentuationsform?) afhængig af den følgende Stavelses oprindelige Kvantitet; det synes at, ligesom i Estisk, Vokalen er endnu længere (overlang) foran en oprindelig lang Stavelse (ved «Firmation» §§ 19, 22) end foran en kort. (En anden Sag er det, at oprindelig lange Vokaler undertiden ere forkortede, f. Ex. *päzz*, præs. *päzūb* undslippe = f. *pääse-n*, est. *peaze-n*, *päze-n* | *päst*, præs. *pästāb* frelse = f. *päästää*, est. *peasta-n*.)

§ 21. En oprindelig kort Vokal i Rodstavelsen holder sig stedse som kort i alle Enstavelsesformer; ligesaa i To- eller Flerstavelsesformer foran en enkelt kort Konsonant; foran lang (dobbelt) Konsonant og Konsonantforbindelser derimod kun, for saa vidt Formen ikke falder ind under de i § 23 nævnte Tilfælde, f. Ex. *tul'* Ild, pl. *tuld* (men part. sg. *tūlda* § 23 c) = f. *tuli*, St. *tule-*; ligesaa *tul'li* fyrig, *tulūks* Fyrtöj | *kala* Fisk, pl. *kalād* = f. *kala-t* | *ull* gal (men pl. *ūləd* § 23 a) = f. *hullu* | *oksā* Gren = f. *oksa*.

§ 22. Efter en kort Rodvokal indtræder i bestemte Tilfælde foran *ə* og sjældnere *i* Forlængelse (Fordobling) af en Konsonant, der i andre Former fremtræder som kort (enkelt). Det gör herved ingen principiel Forskel, om Konsonanten oprindelig er kort og Forlængelsen altsaa sekundær, eller om omvendt Længden er oprindelig (henholdsvis grundet i en Assimilation, hvad der kun finder Sted i de i § 12 omtalte Tilfælde); det er öjensynligt den samme Aarsag, der i det første Tilfælde fremkalder Forlængelse af en oprindelig kort Konsonant og i det andet bevarer ældre Længde fra at afkortes (jf. nedf. §§ 23 a og 24 a)[2]). En nærmere Betragtning viser nu, at i de allerfleste af de

---

[1]) Se især M. Weske, Untersuchungen zur vergl. Gramm. des finn. Sprachstammes, Leipzig 1873, S. 6 ff. Jf. ogsaa O. Donner, Die gegenseit. Verwandtschaft der finn.-ugr. Spr., 1879, S. 29 (= 437) ff.; V. Porkka, Ueber den ingrischen Dialekt, Helsingfors 1885, S. 37—47.

[2]) Uagtet disse to Tilfælde saaledes ikke kunne skilles ad, synes der dog endnu stedse at være en Slags Forskel tilstede i Udtalen, uden at vor eneste Kilde til Kundskab om Livisk gör noget Forsøg paa at betegne den. Det hedder nemlig Sjögr.-Wied., Liv. Gr. S. 11: «In der Dehnung der Vocale unterscheiden die Liven noch zwei Stufen. Sie unterscheiden z. B. *pīləb* (von *pīl* [staa]) und *pīn'* [pine] durch grössere Länge des *i* von *pīləb* (von *pill* [ødelægge]) und *pīn* [flætte]. Etwas diesem ganz Aehnliches ist es noch, dass sie auch in den Liquiden, welche einer continuirlichen Aussprache, d. h. eines Verweilens der Stimme nicht auf dem Vocal der Sylbe sondern auf diesem

herhen hørende Tilfælde har Konsonanten oprindelig været efterfulgt af en lang Vokal (henholdsvis to sammenstødende korte Vokaler) eller en Difthong (jf. § 18); der kan derfor ikke være Tvivl om, at det er Tilstedeværelsen af denne lange Vokal (eller overhovedet et langt sonantisk Element), der fra først af har bevirket en «Firmation» (§ 19) af den foregaaende Stavelse i Form af (en svagere) Forlængelse af en enkelt, kort Konsonant og Bevarelse (med lidt længere Udtale) af oprindelig Længde (Fordobling). Fænomenet maa da vel forklares som Udtryk for en Bestræbelse efter at skaffe Ligevægt mellem Stavelserne tilveje; man giver den første Stavelse en større Vægt, som Modvægt mod den efterfølgende tunge Stavelse, ved at lade den ende konsonantisk (med den første Halvdel af den forlængede Konsonant). For saa vidt som Wiedemann ogsaa i Udlyd skriver dobbelt Konsonant i de Tilfælde, hvor en paafølgende Slutningsvokal (*ø*) er bortkastet, synes dette at være rent grafisk; thi efter Gr. S. 19 f. gör Udtalen i Udlyd ingen Forskel paa kort (enkelt) og lang (dobbelt) Konsonant. I enkelte Tilfælde turde ogsaa de Analogier, hvorpaa han grunder denne Skrivemaade, ikke være fuldt tilforladelige (jf. nedf. b Slutn.).

For øvrigt maa det her bemærkes, at skönt Wiedemann kun betegner og omtaler Konsonantfordobling (Forlængelse) som Sideform til enkelt Konsonant, kan det næppe betvivles, at en tilsvarende Firmation ogsaa indtræder (eller tidligere indtraadte?) ved forskellige andre Lydforbindelser (se §§ 23 og 24 a, jf. § 20). Endvidere kan der næppe være Tvivl om, at selve den aabenbart yngre Svækkelse af den opr. lange Vokal i anden Stavelse til *ø* (*i*), henholdsvis Bortkastelsen af den, er en Følge af den forøgede Vægt, første Stavelse ved «Firmationen» har faaet.

De vigtigste Rækker af Tilfælde, hvor den omtalte Konsonantforlængelse fremtræder, turde være følgende:

a) Partitiv og Illativ Sing. af vokaliske Nominalstammer, med Endelsen *ø* (der i disse Former ogsaa overalt kan udelades), samt regelmæssig den kortere Partitiv Plur. paa *i*, der i visse Grupper af Stammer er ene brugelig, i andre kan vexle med den længere paa *idi*, *di*. Af disse Kasusformer har Illativ oprindelig altid lang Vokal (endnu oprindeligere to ens korte Vokaler med mellemstaaende *h*) + *n*[1]); Partitivs Mærke efter vokalisk Stammeudlyd maa paa Liv. forudsættes at have været ligesom paa Finsk *-a*, *-ä* (for ældre *-ta*, *-da*, *-tä*, *-dä*), der er smæltet sammen med et stammeudlydende *a*, *ä* til langt *ā*, *ǟ*, men har holdt sig adskilt fra de andre Vokaler. Denne Forskel er nu paa Liv. forsvunden, hvad enten det fra først af beror paa en virkelig Sammentrækning (f. Ex. af *oa* til *ō* o. l.)[2]) eller, mindre sandsynligt, paa en yngre Analogiindflydelse fra *a*-Stammernes Partitiv. Exempler ere *a*) baade Part. og Ill. Sg. *kallø* af *kala* Fisk = f. *kalaa*, *kalaan* af *kala* | *aźźø* af *aźa* Ting = f. *asiaa*, *asiaan* af *asia* | *leijø* af *leja* Kød = f. *lihaa*, *lihaan* af *liha* | *nimmø* af *nim* Navn = f. *nimeä*, *nimeen* af nom. *nimi*, St. *nime-* | *teggø* af *tegu* Gerning = f. *tekoa*, *tekoon* af *teko* | *villø* af *vīla* Uld = f. *villaa*, *villaan* af *villa* |

Consonanten selbst, besonders fähig sind, eine grössere und geringere Länge unterscheiden, z. B. bei *bul'l'ø* (von *bul'l'* pl. *būlid* [Tyr, af tysk Bull, optaget i Liv. gennem lett. bullis]) länger auf dem *l'* verweilen als bei *bul'l'ø* (von *bul'* pl. *bulīd* [Vandboble]), etwa wie wir auch im Deutschen durch die Aussprache «hart» und «schalt» von «harrt» und «schallt» unterscheiden. Dieses Mehr und Weniger noch durch besondere Zeichen anzugeben habe ich nicht für nöthig erachtet» o. s. v. (jf. ovf. S. 43 Note). — Jeg bemærker her, at Weske, der anf. St. S. 17 ogsaa citerer dette Stykke, med Urette sammenstiller det her anførte liv. *pīn*, flætte, med f. *painaa*, trykke, medens det i Virkeligheden er laant fra lett. *pīt* præs. *pinu*, flætte (lit. *pìnti*, *pì,ti*, pr. *pinù*), med sekundær, om end ikke ganske klar Forlængelse af *i*. Den korte Forklaring af Forholdet, som Weske giver, bliver derfor heller ikke ganske korrekt.

[1]) Den oprindelige Illativ Plur. (f. *-ihin*) er tabt paa Livisk og dens Funktion overtaget af Inessiv.

[2]) Jf. lignende Sammentrækninger i forskellige finske Dialekter, Ahlqvist, Suomen kielen rakennus, S. 97 f.; Genetz, Tutkimus Aunuksen kielestä §§ 45 og 60 (= Suomi XVII, S. 135 f., 148). En saadan Sammentrækning forudsættes ogsaa i Estisk.

sarrə af *sa̅ra* Horn = f. *sarvea*, *sarveen* af *sarvi*; — *β*) blot Illativ: *verrə* af *ver* Blod = f. *vereen* af *veri* | *käddə* af *käiž*, *käž* Haand = f. *käteen* af *käsi* | *minnə* af *mina* jeg = f. *minuun* af *minä*, ligesaa nogle oprindelige Illativer som *üllə* ovenfor = f. *yleen* | *jeddə* foran = f. *eteen* (jf. *mittə* en forstærket Nægtelse [Sj.-Wied. Gr. S. 188], opr. quidquam = f. *mitään*, af *mitä* quid); — *γ*) Partitiv Plur.: *sarri* (eller *sa̅ridi*, der egentlig maa være en Analogidannelse[1]), væsentlig efter Formerne i de sammentrukne Stammer, jf. b og § 16b, med samme Form af Stammen som i Nom. pl. *sa̅rad*) af *sa̅ra* Horn = f. *sarvia* | (men *käži*, *käiži* af *käiž* Haand = f. *käsiä* af *käsi*).

b) Alle Kasus udenfor Nom. og Part. Sing. af sammentrukne Nominalstammer, f. Ex. *rikās* rig, part. *rikāsta*, gen. *rikkə*, n. pl. *rikkəd*, part. *rikkidi* o. s. v. = f. *rikas*, *rikasta*, *rikka(h)an*, *rikka(h)at*, *rikka(h)ita* | ligesaa *purās* Huggejærn, gen. *purrə* o. s. v. = f. *puras*, *pura(h)a-* | *kīras* Øxe, gen. *kirrə* o. s. v. = f. *kirves*, *kirve(h)e-* | *pūŕas* Sejl, gen. *puŕŕə* o. s. v. = f. *purje*, *purje(h)e-* | *egš* (vestl.), *äggəs* (østl.) Harve, gen. *äggə* o. s. v. = f. *äes* (for **äges*), *äke(h)e-*. Ligesaa nogle Part. præt. akt. som *pand*, pl. *pannəd* af *pan*-sætte = f. *pannut*, pl. *panneet* (egl. *pannuet*). Saaledes forklares ogsaa Fordoblingen i nogle Ord, hvor det oprindelige Forhold ellers er mere udvisket, som *amm* (Sj.-Wied.; rettere *am*?) Kjole, pl. *ammət* = f. *hame*, pl. *hameet* | *imm* (rettere *im*?) Vidunder, part. *imi*, pl. *immət*, part. *immidi* = f. *ime* (hyppigere, men mindre oprindeligt *ihme*), *imettä*, *imeet*, *imeitä* | *lämm*, varm, pl. *lämmət* = est. *lämme*, pl. *-ed* (for **-ēt*), f. *lämmeä* (hyppigere Stammeformer med *-mp-*), ingermanl. *lämmää* | *katt* (rettere *kat*?), Törklæde, Shawl, pl. *kattəd* = f. *kate*, pl. *katteet*; maaske ogsaa enkelte andre, navnlig fremmede Ord som *ämm*, pl. *ämmət* Amme | *k'emm* Kam, pl. *k'emmət* (af lett. *k'emme*) | *tol'l'* Told, Afgift, pl. *tol'l'əd* o. a.

For saa vidt som Fordoblingen ogsaa findes i Nom. Sg. paa *-əs* (sjældent *-as*) og tilsvarende Partitivformer, skyldes den udelukkende Overførelse fra de andre Kasus, som det nævnte østliv. *äggəs* og ligesaa *rüggəs* Rug o. a. ved Siden af vestliv. *egš*, *rügš*; *rikkas* for *rikās* rig; det samme gælder om afkortede Nominativer som *amm*, *imm*, *katt*, forudsat at Skrivemaaden med dobbelt Konsonant her er etymologisk berettiget eller, med andre Ord, at Formerne virkelig ere afkortede af **ammə*, **immə*, **kattə*; dette kan egentlig kun afgöres, dersom disse længere Former virkelig forekomme ved Siden af de kortere, hvad der imidlertid ikke synes at være Tilfældet. Derimod angiver Wiedemann (S. 20) som eneste Grund til Skrivemaaden med dobbelt Konsonant Analogien med Nom. pl., hvor Konsonanten høres dobbelt (lang). Men da der, efter hvad jeg ovenfor har udviklet, netop ikke tör hentes nogen Analogi fra disse Former, bliver dermed Berettigelsen af den Wiedemannske Skrivemaade meget tvivlsom.

c) Den store Masse af Verbernes Infinitiver uden fremtrædende særlig Endelse skrives af Sj.-Wied. med dobbelt Endekonsonant, og vistnok for saa vidt med Rette, som disse Former tidligere gennemgaaende maa have endt paa *o*, der nu vel oftest er udfaldet, men dog ikke sjældent kan findes bevaret ved tydeligere Udtale eller, naar Sætningsfonetiken begunstiger vokalisk Udlyd. Den lydlige Udvikling maa da være ganske den samme som ved Nominernes Partit. Sing. (se a), kun med endnu stærkere Analogiudjævninger. Saaledes *pall* brænde = f. *palaa* (for **palada*) | *pall* bede = f. *palvoa* | *imm* die = f. *imeä* | *vann* sværge = f. *vannoa* | *kazz* voxe = f. *kasvaa* | *küzz* spörge = f. *kysyä* | *vedd* drage = f. *vetää* | *tagg* smede = f. *takoa* | *opp* lære = f. *oppia* | *jovv* male = f. *jauhaa* | *aij* drive = f. *ajaa* | *magg* ligge = f. *maata* (**magata*). — Lyden *o*

[1]) Jf. f. Ex. en lignende Videreførelse af Endelsen *-du*, *-dü* (for *-da*, *-dä*) i Dialekten i Olonets, se Genetz, Tutkimus Aunuksen kielestä § 61 (= Suomi XVII, S. 149), eller af Endelsen *-id* (og *-sid*) i Estisk, se Wiedemann, Gramm. d. ehstn. Spr., S. 349, 352 f., 379 ff. o. fl. St.

med foregaaende Konsonantforlængelse træder bestemtere frem i visse Böjningsformer af Infinitiv, som Inessiv *veddøs* = **vedässä*, f. *vetäessä*.

Til Analogien fra Infinitiv har der, som det synes, sluttet sig visse Verbalnomina med Konsonantforlængelse foran *ø* eller *i*, hvilke Lyd her kun i de færreste Tilfælde svare til en tidligere lang Vokal (nemlig kun i de sammentrukne Verbalstammer), saaledes f. Ex. *vannømi* Sværgen, *immimi* Dien, *maggimi* Liggen = f. *vannominen*, *imeminen*, *makaaminen*; *vanniji*, sværgende, *immiji* diende, *maggiji* liggende = f. *vannoja*, *imejä*, *makaaja* (derimod præs. *vånøb*, *imūb*, *magūb* o. s. v., og de nævnte Verbalnomina med *a* f. Ex. af *pall* brænde, *palāmi*, *palāji* = f. *palaminen*, *palaja*).

d) Et mindre Antal Verber har gennemgaaende Konsonantforlængelse, hvad der etymologisk viser tilbage til de sammentrukne Verbalstammer paa Finsk (i adskillige Tilfælde har dog Analogien udvisket dette Karaktermærke), saaledes *arr* mene, præs. *arrøb* (vestliv. dog *ārøb*) = f. *arvaa-n* | *kuorr* samle, præs. *kuorrøb* = f. *korjaa-n* | *paij* klappe, præs. *paijøb* = f. *paijaa-n*. Paa samme Maade især nogle (fra Lettisk) laante Ord, som *k'emm-øb* kæmme = lett. *k'emmēt* | *ruľľ-øb* (vestl. *rūľøb*) rulle = lett. *rullēt*.

e) Gennemgaaende foran Forbindelserne *ør*, *øl*, *øn* (sjældnere *er*, *il'*, *øm* o. l.), uden Hensyn til deres Oprindelse. Det synes, som om her hele den sonantiske Forbindelse *ø* + *r*, *l*, *n* o. l. (jf. § 9) er bleven behandlet paa samme Maade som en lang Vokal og altsaa har medført samme Virkning som en saadan paa den foregaaende Konsonant. Exempler ere: *abbørs* (K.), *abrøs* (P.) skør = f. *hapras*, *hauras* | *kagr*, *kaggørs* (K.), *kagrøs* (P.) Havre = f. *kakra*, *kaura* | *võddørs* (K.), *vodrøs*, *vuodrøs* (P.), Byg = f. *otra* | *vaď'ørs* (K.), *vaď'røs* (P.) Fadder | *nummør*, *-ørs* Nummer | *oppør*, *opper* Offer (af Nt.); — *saddøl* (K.), *sadløs* (P.) Sadel = f. *satula* | *v'eddøl* tynd, flydende = f. *vetelä* | *paggøl*, *pagl* Baand = f. *pakla*, *paula* | *nøggøl(s)*, *nøgl* (K.), *nüggøl*, *nügløs* (P.) Naal = f. *niekla*, *neula* | *eggil'*, *egl'* igaar = f. *eglen*, *eilen* | Allativer og til Dels Adessiver paa *-øl*, som *abbøl* til Hjælp (Nom. efter Sj.-Wied. *abb*, rettere *ab*) = **abulle*, f. *avulle* All. af *apu* | *soddøl* (gaa) i Krig, af *soda*, *suoda* = f. *sodalle* af *sota* | *merrøl* (gaa) til Søs, af *meŕ* = f. *merelle* af *meri* | *jeddøl*, *jedlø* för = f. *edellä* Adessiv af *esi*, St. *ete-*[1]); — *abbøn* (K.), *abnøs* (P.) Skæg = f. *hapena*, *hapen*, *haven* | *nikkøn* ondskabsfuld = lett. *nikns*; saaledes alle de saakaldte Dativer paa *-øn* (= f. Essiv paa *-na*, hvortil i enkelte Tilfælde maaske kan have sluttet sig «Lativ» paa *-(n)ne*[2]) som *nimmøn* af *nim* Navn (f. *nimi*), *nøvvøn* af *nov* Raad (f. *neuvo*), *ulløn* af *ull* gal (f. *hullu*), *ammøn* af *am(m)* Kjole (f. *hame*, jf. b), *rikkøn* af *rikās* rig (f. *rikas*, jf. b); endvidere Part. perf. akt. paa *-øn* som *palløn* baade af *pall* brænde (= f. *palanut*) og af *pall* bede (= f. *palvonut*), *vannøn* af *vann* sværge (= f. *vannonut*), *maggøn* af *magg* ligge (= f. *maannut* for **magannut*); ligeledes Ordenstal med Suffixet *-ønd(ø)-*, som *neľľønd(ø)-* 4de, *kümmønd(ø)-* 10ende, nom. (med Konsonantforlængelse ved Analogi fra de øvrige Kasus, jf. § 23 a) *neľľøs* ell. *neľľas*, *kümmøs* = f. *neljäs*, *kymmenes*, St. *neljänte-*, *kymmenente-*.

f) Visse Afledninger, hvoriblandt særlig maa mærkes de paa *-i* (Stamme udenfor Nom. *-is-*, *-iz-*, Sj.-Wied. Gr. §§ 29, 99) = f. *-inen* (St. *-ise-*); Forlængelsen er her muligvis fra først af udgaaet fra Former med Difthong (f. *-ainen*, *-oinen* o. l.), saaledes at dette tungere sonantiske Element enten kan være gaaet over til et langt *ī*, der senere er forkortet, eller umiddelbart har virket ligesom en lang Vokal for senere at blive til *i*.

---

[1]) Andre Adessiver (af hvilken Kasus der for øvrigt ligesom af Allativ og Ablativ kun er Ruiner tilbage) stemme ikke med Regelen, som *mierøl* (være) til Søs (Sj.-Wied. § 72); men disse ere, ligesom forskellige andre Dobbeltformer af Kasus, nyere Analogidannelser efter Gen.

[2]) Jf. Ahlqvist, Suomen kielen rakennus, § 160. Weske, Untersuchungen S. 49 ff.

Exempler: *verri* blodig = f. *verinen* | *sarri* af Horn (*sårа*) = f. *sarvinen* | *villi* af Uld (*vīla*) = f. *villainen* | *sinni* blaa = f. *sininen* | *punni* rød = f. *punainen* | *ummi* egen = f. *omainen* | *obbi* Hest = f. *hepoinen*, *hevoinen*.

Af andre herhen hørende Afledninger kunne mærkes de paa *-øs* (Sj.-Wied. § 22) = *-uus*, St. *-uute-*, som *vannøs* Alder (af *vana* gammel) = f. *vanhuus* (af *vanha*) | *rikkøs*, *rikkus* (eller *rikūs*, Analogidannelse efter nom. *rikās*, jf. b), Rigdom = f. *rikkahus*, *-aus*. Beslægtede hermed ere de i Maalsbestemmelser brugelige Afledninger paa *-it* (egl. stivnede Partitiver = **-uitta*?, jf. Sj.-Wied. § 17 og S. 261), som *vannit* Alder, *tøvvit* Dybde (af *tøva* dyb).

I enkelte andre Tilfælde er der foregaaet saa stærke Udjævninger, at der ikke mere lader sig paavise bestemte Regler.

§ 23. I Ord paa mere end én Stavelse, hvor förste Stavelses Sonant bestaar af en oprindelig kort Vokal + en Stavelsen endende «sonantisk Koefficient» (§ 9), bliver denne Vokal regelmæssig forlænget, naar anden Stavelse har bevaret en oprindelig kort Vokal. Derimod udebliver Vokalforlængelsen (foruden i visse specielle Tilfælde, hvorom nedenfor) regelmæssig, om end med enkelte Analogiudjævninger, 1) i de samme Tilfælde, i hvilke der efter § 22 indtræder Konsonantforlængelse («Firmation»), altsaa hvor anden Stavelses Vokal oprindelig har været lang eller er bleven behandlet i Analogi med en lang Vokal, 2) naar den liviske Form er fremkommen ved Udstødelse af den oprindelige korte Vokal i anden Stavelse, ligegyldigt om herved den Lyd, der fremtræder som «sonantisk Koefficient», fra först af har hørt til samme Stavelse (i hvilket Tilfælde den paafølgende Konsonant nu drages over til denne) eller til næste Stavelse (fingerede Exempler **aṅk-tød* for **aṅ-kø-tød*, **andøb* for **an-nø-døb* eller **a-nø-døb*).

Disse to Rækker af Undtagelser ere i deres Væsen muligvis ikke ganske ensartede. Den förste Række Former, af hvilke de der svare til de nedenfor under *a* omhandlede, allerede ere omtalte i § 22, ere at betragte som «firmerede». I Overensstemmelse hermed maa der ventes en Udtaleform, der dvæler forholdsvis mere ved Stavelsens Slutningslyd, den sonantiske Koefficient, end Tilfældet er i de ufirmerede Former, og en saadan Modsætning træder ogsaa mere eller mindre tydelig frem ved de under a og b omtalte Former. Hvor vidt der imidlertid, særlig ogsaa ved b og c, indtræder nogen virkelig Fremhævelse af den sonantiske Koefficient, ved Længde eller Accenttryk, eller om de herhen hørende Former blot af Sprogbrugen ere blevne ligestillede med de i § 22 omtalte firmerede, uden at nogen egentlig Firmation har fundet Sted, derom giver Sj.-Wied. desværre ingen bestemt Oplysning. En saadan Forstærkelse af den sonantiske Koefficient kan derimod næppe i noget Tilfælde antages at være til Stede i den anden af de ovennævnte Rækker af Former med kort Rodvokal. Her synes förste Stavelse at maatte være behandlet paa samme Maade som Enstavelsesord (§ 21), og der maa vel altsaa forudsættes en Udtaleform, hvorved der hverken dvæles særlig paa Vokalen eller paa den «sonantiske Koefficient» [1]).

I Modsætning til disse to Rækker af Former staa de i hele deres Habitus langt mere paafaldende og for Livisk (for störste Delen for Livisk i Kurland) ejendommelige Former, som vi her særlig skulle betragte, og hvis Særkende er, at Stemmen dvæler længere ved den förste Del af Sonanten, selve Vokalen, for at ile saa meget hurtigere hen over dens sidste Del, den «sonantiske Koefficient»; denne kan herved endog svækkes

[1]) Af den af Weske, anf. St. § 7 Anm., og § 8 Anm. omtalte estiske Firmation af en lang Vokal eller Difthong, naar en kort Endevokal i anden Stavelse er udfalden, kan jeg ikke se nogen Antydning hos Sj.-W.

saa meget, at den helt kan bortfalde. Til selve de herved fremtrædende Lydovergange kan der eftervises Paralleler i forskellige andre Sprog; den under a omtalte Konsonantforkortelse med «Erstatningsforlængelse» af Vokalen (sml. hermed § 24 a) genfindes f. Ex. i Græsk i bekendte Former som **ἀλλ-ἀλλων ἀλλ-ήλων, βόλλα βωλά βουλή, *κόρϝος κόρρος κῶρος κοῦρος, ἔμμι ἠμί εἰμί* o. l.; de under b og særlig de under c omtalte ligeledes i ikke faa Sprog i større eller mindre Udstrækning[1]). Det ejendommelige ved Udviklingen i Livisk er imidlertid Afhængigheden af den følgende Stavelses oprindelige Kvantitet; i Anvendelsen af de to (eller tre?) sideordnede Rækker af Former er der opnaaet et Sprogfølelsen tilfredsstillende Udtryk for Ligevægten mellem de forskellige Stavelser i vedkommende Ordform. Saaledes som Forholdet mellem de forskellige Rækker af Former nu fremtræder, synes man at maatte gaa ud fra den i § 22 omtalte, ogsaa udenfor Livisk forekommende Firmation som det første Trin, som primus motor, og at maatte opfatte den ejendommelige og i det hele aabenbart forholdsvis unge Vokalforlængelse som en Slags Skærpelse af Modsætningen til det «firmerede» Trin. At der bagved det nuværende Forhold kan have ligget en Forskel blot i Accentuationsform, turde ikke være usandsynligt; men at oplyse noget nærmere herom eller overhovedet om hele Fænomenets historiske Udvikling anser jeg for umuligt paa Grundlag af det Materiale, vi have til Raadighed. Som Følge af den ringe Vægt, der hos Sj.-W. er lagt paa Betegnelsen af de finere Kvantitetsnuancer, vilde nærmere Oplysninger om hele dette Forhold i ethvert Tilfælde kun kunne ventes ved fornyede Undersøgelser af det levende Sprog, hvorved da tillige Muligheden af en Sammenhæng med lettiske Betoningsforhold vilde være at tage under Overvejelse. Jeg henleder her blot særlig Opmærksomheden paa de Forskelligheder, der træde frem mellem de under a paa den ene Side og de under b og c paa den anden Side omhandlede Former. Medens saaledes i den første Gruppe *a* forlænges til *å* i Forbindelse med fuldstændig Absorption af den sonantiske Koefficient (en Udvikling, der i ethvert Tilfælde først kan være afsluttet, efter at de i § 16 paaviste Love havde fæstnet sig), bliver samme Vokal indenfor Grupperne b og c i kolkensk Dialekt til *ā*. Hvorvidt der mellem *å* og *ā* er nogen fast Kvantitetsforskel, kan jeg ikke oplyse (jf. S. 47 Note 2; de der efter Wiedemann anførte Exempler paa Forskel i Vokalernes Kvantitet ere overhovedet, videnskabelig set, yderst uheldigt valgte og meget lidet oplysende i sproghistorisk Henseende). Derimod kan det næppe betvivles, at der mellem disse to Former maa være en kronologisk Forskel. Tör man da antage, at Forlængelsen i Gruppen a ikke blot nu i visse Henseender betegner en videre fremskreden Udvikling, men at den ogsaa fra først af er begyndt tidligere end i de to andre Grupper? En saadan Antagelse kunde bl. a. ogsaa bestyrkes ved at Forlængelsen i de to sidste Grupper ikke sjælden mangler, hvor den egentlig skulde ventes.

De Tilfælde, i hvilke den her omhandlede Vokalforlængelse finder Sted, ere følgende tre (jeg anser det for hensigtsmæssigt at oplyse dem ved en udførlig Række af Exempler):

a) Foran oprindeligt (henholdsvis ved Assimilation med et følgende *j* eller *v* [§ 11] opstaaet) langt *rr, ŕŕ, ll, ĺĺ, nn, ńń, mm* samt *ij, uv, vv* (for *-jv-* [§ 11]), hvorhos da disse Lyd forkortes (forenkles), i det den første Del af dem, der fungerer som sonantisk Koefficient, bortkastes. Herved maa særlig mærkes, at *a* bliver til *å* (§ 1), *uo* (= *o*, § 3) til *uō*. Exempler ere:

nåra Nar (men *narrø*[2]); *narr* narre, præs. *narrøb* K., *nårøb* P. § 22 d = tysk Narr|

[1]) Jf. f. Ex. Sievers, Grundzüge der Phonetik, 1881, S. 215.

[2]) Naar intet andet bemærkes, ere de i Parenthes tilføjede Former paa *ø* (der her altid skrives helt ud, selv hvor Udeladelsen af *ø* maaske er det almindelige) Partitiv og illativ efter § 22 a. Adjektivformerne paa *i* de i § 22 f omtalte.

sårə Horn, gen. d. s., nom. pl. *-d* (*sarrə*; Adj. *sarri*) = f. *sarvi*, St. *sarve-* | *åras* sjælden (gen. *arrə* o. s. v., § 22 b) = f. *harva* | *kåras* bitter (gen. *karrə* o. s. v., smst.) = f. *karvas*, gen. *karvaa-n* | *t'ēras* sund (gen. *t'errə* o. s. v.) = f. *terve*, gen. *tervee-n* | *kīras* Øxe (gen. *kirrə* o. s. v.) = f. *kirves*, gen. *kirvee-n* | *kuōra* Øre (*kuorrə*, part. pl. *kuorri* og *kuōridi* § 22 a γ) = f. *korva* | *tōra* Tjære (*tərrə*; adj. *tərri*) = f. *terva* | (*puōras* Gris, gen. *puorzə* § 22 b = f. *porsas*, gen. *porsaa-n*, hvor den liv. Nominativsform altsaa forudsætter en usædvanlig Assimilation af *rz* til *rr*); — *mā́ŕa* Bær (*maŕŕə*, allat. *maŕŕəl* § 22 e) = f. *marja* | *vāri* (§ 17) Skygge, Ly (*vaŕŕə*) = f. *varjo* | *pūŕas* Sejl (gen. *puŕŕə* o. s. v.) = f. *purje*, gen. *purjee-n*; *pūrit* sejle = f. *purjehtaa*, *-tia*;

tåla Vinter, gen. d. s., nom. pl. *-d* (men *tallə*) = f. *talvi*, St. *talve-* | *pålab* præs., *pålis* impf. af *pall* bede = f. *palvoa* (*pallən* præt. part. akt. = f. *palvonut* § 22 e; *paltəb* eller *pålatəb* præs. part. pass. = f. *palvottava*) | *äləb* præs. af *äll* gynge = est. *häl'l'i-ma* | *k'ēla* Klokke (*k'ellə*) = f. *kello* | *vīla* Uld (*villə*, Adj. *villi*) = f. *villa* | *pīla* Sky (*pillə*, Adj. *pilli*) = f. *pilvi*, St. *pilve-* | *puōla* Knæ (*puollə*) = f. *polvi*, St. *polve-* | *ūləd* pl. af *ull* gal = f. *hullu* | *kūla* Sæd (*küllə*) = f. *kylvö*; *kūlab* præs. af *küll* saa = f. *kylvää*; — *pål'as* nøgen (gen. *pal'l'ə* o. s. v.) = f. *paljas*, gen. *paljaa-n* | *bål'a* Balle (*bal'l'ə*) = lett. *bal'l'a*, af Nt. | *tålid* pl. af *tal'l'* Stald = (f. *talli*) lett. *stallis* af Tysk | *nēl'a* fire (*nel'l'ə*) = f. *neljä* | *vēlid* pl. af *vel'l'* (P.) Broder (*vel'* pl. *velīd* K. § 24 b) = f. *veli*, St. *velje-* | *vīl'a* Afgrøde (*vil'l'ə*) = f. *vilja* | *tōlid* pl. af *tol'l'* Aaretol;

kåna Kande (*kannə*) = lett. *kanna*[1]), tysk Kanne | *vånəb* præs. af *vann* sværge = f. *vannoa* (*vandəks* Ed = f. *vannotukse-*) | *nänа* Brystvorte (*nännə*) = f. *nänni* | *kuōna* en Frø (*kuonnə*) = f. *konna*; — *pånid* pl. af *paññ* en Spand = lett. *spannis*, nt. Spann | *rēnid* pl. af *reńń* Rende = lett. *renne*, nt. ds. | *mīńa* Svigerdatter (*mińńə*) = **minjä*, f. *miniä* | *suōnid* pl. af *sońń* Sten paa Fiskenet;

såmal Mos = f. *sammal* | *kåmaŕ* Kammer (af Tysk) | *tāməd* (med *ā* ogsaa K.) pl. af *tamm* (*tämm* P.) Eg (Adj. *tammi*) = f. *tammi* | *ämа* (*ēma*) Morlil = f. *ämmä* (forskelligt fra *jema* Moder = f. *emä*) | (*numm* [*nümm* P.] Lyng, Hede, pl. *numməd* som efter § 22 b = f. *nummi*, St. *numme-*);

läja Skib (*laijə*) = f. *laiva* | *väja* Möje (*vaijə*) = f. *vaiva* | *kūja* tör (*kuijə*) = f. *kuiva*; *kūjəb* præs. af *kuij* törre = f. *kuivata*;

Exempler paa Forholdet ved *uv*, *vv* opføres nedenfor under b paa Grund af Overensstemmelsen med de der omhandlede Former.

b) Ved de paa *i* (*j*) og *u*, *v* endende oprindelige Difthonger ogsaa udenfor de under a omtalte Tilfælde. Herved bliver *ai* regelmæssig til *āi* (K.; derimod P. med denne Dialekts sædvanlige dybe *ā*, som vi indbefatte under Betegnelsen *å*, se § 1), *ui* til *ūi*, *ei* til *ē*; *ou* til *ō*; *äv*, *ev*, *øv* til *ä*, *ē*, *ō*; *iev* bortkaster blot *v*[2]). Derimod synes i Regelen *oi* eller *uoi*, *ei* og muligvis enkelte andre Forbindelser (ikke sjælden ogsaa *ai*) at holde sig uforandrede, ligesom selvfølgelig altid *ōi* (§ 5). Exempler ere:

āiga Tid (*aigə*; Adj. *aigi*) = f. *aika* | *āigəd* pl. af *aig* Gedde = f. *hauki* | *āita* Fadebur (*aitə*) = f. *aitta* | *läiska* doven (*laiskə*) = f. *laiska* | *päika* Sted, Lap (*paikə*; *paikəl ied* blive paa Stedet, høre op § 22 e) = f. *paikka* (*paikəb* præs. af *paik* lappe = f. *paikkaa-n*, jf. § 22 d);

tüima ufølsom = f. *tuima*;

ētab præs. af *eit* kaste, slippe = f. *heittää* | *lēba* Brød (*leibə*; Adj. *leibi* og *lēbi*) = f. *leipä* | *vēna* Sund, bred Flodmunding, Floden Düna (*veinə*) = f. *väinä*, est. *wein*, *wäin* | *vēšid* pl. af *veis* Kniv = f. *veitsi*;

kōgas (*kougas*) langt bort, *kōgin* længe = f. *kauvaksi kauvas*, *kauvan* for **kauga-* (*kougən*

[1]) Om den lange Konsonant i slige Fremmedord paa Lettisk se Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 476 § 309 og Fortalen til Ulmann, Lett. Wörterb. I, S. VII.

[2]) Dog formodentlig med en Forskel i Udtalen, jf. S. 43 Note.

fjærnt § 22 e = f. *kaukana*; Adj. *kougi* fjærn) | *kōgal* (eller *kougel* P., *kougol* K.) Trug = f. *kaukalo* | *lōlød* pl. af *loul* Sang = f. *laulu*; *lōlab* præs. af *loul* synge = f. *laulaa* (*loulon* præt. part. akt. = f. *laulanut* § 22 e) | *rōda* Jærn (*roudə*; Adj. *roudi*) = f. *rauta* | *sōna* Badstue (*sounə*) = f. *sauna* | *kōvab* præs. af *kouv* grave = f. *kaivaa* | *tōvas* Himmel (gen. *touvə*; Adj. *touvi*) = f. *taivas* (jf. a og § 9);

lōga Hage (*løvgə*) = f. *leuka* | *lōnag* Sydost = f. *louna* (jf. Ordfort. II under *launags*) | *mōka* Pølse (*møvkə*) = f. *maukku*, *moukku*, *möykky* Rognsæk o. l. | *pōda* lummer = f. *pouta* | *sōdab* præs. af *søvd* ro = f. *soutaa*;

pāva Dag (*pävvə*) = f. *päivä* (jf. a) | *rākəb* præs. af *rävk* skrige = f. *räykkyä* | *tādəd* pl. af *tävž* fuld (gen. *tävd*, part. pl. *tävži*) = f. *täysi*, St. *täyte-*; *tādəb* præs. af *tävd* blive fuld = f. *täytyä*; *tātab* præs. af *tävt* fylde = f. *täyttää*;

k'ēdəd pl. af *k'evž* Reb (gen. *k'evd*, illat. *k'evdə*) = f. *köysi*, St. *köyte-*;

liedab præs. af *lievd* finde = f. *löytää*.

Enestaaende er *puōšid* pl. af *pois* Dreng.

Anmærkning. Derimod udebliver Forlængelsen f. Ex. i *moiz* pl. *moizəd* Gods = f. *moisio* | *luoiba* Sælhundefod, der er tilberedt som Sko; — *vəidab* præs. af *vəid* smøre = f. *voitaa*; — *võidab* af *võid* (K.; *void-*, *vuoid-ab* P.) vogte = f. *hoitaa*; — *kainal* Armhule = f. *kainalo* | *laitab* præs. af *lait* dadle = f. *laittaa* | *paizəb* præs. af *paiz* svulme = f. *paisua* | *taibas* gen. *taibə* Stang = f. *seivās* (jf. Ordfort. I *stëbas*) o. fl. a. — Saaledes ogsaa i Former, hvor den oprindelige anden Stavelses Vokal er udfalden, som *təit-ab* love = f. *toivottaa* | *aitəb* præs. part. pass., *aitəd* præt. part. pass. af *aij* drive = f. *ajettava*, *ajettu* af *ajaa* | *louldəb* præs. part. pass. af *loul* synge (se ovf.) = f. *laulettava*; *loulnika* Sanger o. l.

c) Foran *r*, *l* og Næselydene, naar næste Stavelse begynder med en anden Konsonant. Herved bliver *a* ligesom i Difthongen *ai* (se b) i kolkensk Dialekt til *ā*; kun *je*, *ie* (§ 7) og (*o*) *uo* (§ 3) synes regelmæssig at forblive uforandrede. Ere vedkommende Lyd (*r*, *l* o. s. v.) mouillerede, synes Vokalforlængelsen ikke at kunne indtræde. Exempler ere:

ārmas kær, naadig, part. *ārmast* (gen. *armə* o. s. v.; Adv. *armstis*) = f. *armas* | *kārtəks* Frygt; *kārtab* præs. af *kart* frygte = f. *karttaa* (præt. pt. akt. *kartən* § 22 e; præs. part. pass. *kartəb* for **kart-təb* = f. *kartettava*; *kartli* frygtsom, *kartsi*, *kartsə* d. s.) | *vārta* part. sg., *vārdəd* n. pl. af *varž* Skaft (ill. *vardə*, dat. *vardən*, part. pl. *varži*) = f. *varsi*, St. *varte-*, part. sg. *vartta*, part. pl. *varsia* | *vārza* Føl, pl. *-d* (*varzə*) = f. *varsa* | *ārga* Oxe (*ärgə*) = f. *härkä* | *kārpid* pl. af *kärp* (K.) Æske (*kaŕp*, *kaŕpid* P.) = f. *karpio* (§ 14) | *pārna* Lind (*pärnə*) = f. *pernä* Bast | *vērstid* pl. af *verst* Verst | *pīrgal* Splint = f. *pirkale* | *tōrnid* pl. af *torń* Taarn | *kūrgəs* Trane = f. *kurki* | *pūrdas* Spang, Trin (gen. *purdə*) = veps. *pordas*, f. *porras* gen. *portaa-n* (jf. GSI. S. 141) | *tūrska* Torsk = f. *turska* | *mērda* Ruse (*mərdə*) = f. *merta* | *pērna* Milt (*pərnə*) = f. *perna*;

jālga Fod, pl. *-d* (*jalgə*; part. pl. *jaľgi* og *jālgidi* § 22 a γ; Adj. *jaľgi*) = f. *jalka* | *pālka* Lön (*palkə*) = f. *palkka* | *vālda* Tilladelse, Magt (*valdə*; *valdnikād* pl. Øvrighed) = f. *valta* | *vālda* hvid (*valdə*; *valdzliki* hvidagtig) = **valgeda*, f. *valkea* | *nālga* Sult (*nälgə*) = f. *nälkä* | *sālga* (*sēlga*, *selga*) Ryg (*sälgə*; *sälglimi* -rygget, Sj.-Wied. Gr. S. 31) = f. *selkä* | *sīlma* Øje (*silmə*; part. pl. *silmi* og *sīlmidi* se ovf.; *silmki* Demin.) = f. *silmä* | *kūlda* Guld (*kuldə*; Adj. *kuldi*) = f. *kulta* | *tūlda* part. af *tuľ* Ild = f. *tuli*, *tulta* | *tūlda* komme (præs. *tulūb*) = veps. *tulda*, f. *tulla* (*tulb* ell. *tuləb* pl. *tulbəd* tilkommende = f. *tuleva*; *tuldzə*, *-dzi* d. s.) | *ūlgas* Sælhund (gen. *ülgə* o. s. v.) = f. *hylje* (for **hylgeh*), gen. *hylkee-n* | *vēlga* Skyld (*vølgə*) = f. *velka* | *sōldat* Soldat;

āndab præs., *ānda* imper. og nægtende præs., *āndis* imperf., *āndaji* præs. part. akt. o. s. v. af *and* give = f. *antaa* (*andən* præt. part. akt. § 22 e; *antəb* præs. part. pass. for **and-təb* = f. *annettava*, veps. *andtab*); *āndig* gavmild; *āndəg* Gave = f. *anne*, opr. St.

*andeg-e- | *pānda* sætte (præs. *panūb*) = veps. *panda*, f. *panna* | *līndəd* pl. af *lind* Fugl = f. *lintu* | *kīndas* Handske (gen. *kində* o. s. v.) = veps. *kindas*, f. *kinnas*, gen. *kintaa-n* | *mōnda*, *mūnda* mangen = f. *monta* | *tūndəb* præs. af *tund* kende (*tundəmi*, *tundiji* ell. *tundī* § 22 c; *tundən* prt. pt. akt.) = f. *tuntea* | *kändab* præs. af *känd* plöje = f. *kyntää* | (Stamme *kǎnd-*, nom. *kǎnš*, *kǎntš* Laag = f. *kansi*, St. *kante-* o. lign. Former, bero paa gensidig Udjævning mellem **kand-*, **kändə-* og nom. **kǎš*, se § 11);

lāmbas Faar (gen. *lambə* o. s. v.) = veps. *lambas*, f. *lammas*, gen. *lampaa-n* | *vīmba* en Fisk, Abramis vimba = f. *vimpa*;

kāṅgas Væv (*kaṅgə* o. s. v.) = f. *kangas*, gen. *kankaa-n* | *mäṅgab* præs. af *mäṅg* lege, jf. f. *mänkyä* larme | *kēṅga*, *käṅga* Sko (*keṅgə*; *keṅgməs* Fodbeklædning) = f. *kenkä* (*kenkämys*) | *bēṅkid* pl. af *beṅk* Bænk | *vīṅgəb* præs. af *viṅg* hvine = f. *vinkua*.

Anmærkning. Exempler foruden de allerede lejlighedsvis anførte paa Tilfælde, hvor Vokalforlængelse ikke indtræder, ere *α*) foran oprindelig lang Vokal eller Forbindelse med en Liquida, som *talk* pl. *talkəd* Høstgilde = f. *talkoot*, § 22 b | *laṅgəb* præs. af *laṅg* falde = f. *lankee-n*, § 22 d | *təmbəb* præs. af *təmb* trække = f. *tempaa-n*, smst. | *andərs* Køl = f. *antura*, § 22 e | *tuṅgəl* Brand, smst.; — *β*) foran mouilleret Liquida eller Nasal, som *aṅgers* Aal = f. *ankerias* | *aṅgəs* Lysterjærn = f. *ahingas* | *vaĺməs* færdig, pl. *vaĺməd* = f. *valmis*; — *γ*) ved Bortkastelse af den oprindelige Vokal i anden Stavelse, som *kard(ə)* ru, pl. *kardəd* = **karheda*, f. *karhea* | *tərməs* Agern, en Forlængelse med Suff. *-məs* af f. *terho* | *pimd(ə)* mörk, pl. *pimdəd* = **pimedä*, f. *pimeä* | *kaṅkt(ə)* stiv, pl. *kaṅktəd* = **kankeda*, **kangeda*, f. *kankea* | *valtəb* præs. part. pass., *valtəd* præt. part. pass. af *vall* gyde = f. *valettava*, *valettu* af *valaa* | *sältəb* præs. af *sält* belæsse = f. *sälyttää* | *kultəb* præs. af *kult* slide, forbruge = f. *kuluttaa* | *undəb* præs. af *und* glemme (*undəks* Glemsel) = f. *unhottaa* (*unhotus*) | *untəm* sövnløs (*uń* Sövn) = f. *unetoin*, St. *-toma-*; — *δ*) ved *je*, *ie*, *uo* (*o*), *õ*, som *jeṅgəd* pl. af *jeṅg* Sjæl = f. *henki* | *jernas* Ært = f. *herne* | *mierda* part. af *meŕ* Hav (gen. *mier*; jf. § 7) = f. *mertä* af *meri* | *kuonda* Hæl = **konda* (§ 3), f. *kanta* | *suorməd* plur. af *suorm* Finger = f. *sormi*, St. *sorme-* | *suormǝks* Ring = f. *sormus* | *võrdəd* pl. af *võŕž* (*vor-* P.) Stang = f. *orsi*, St. *orte-* | *võlda* (*volda*, *vuolda* P.) være = veps. *olda*, f. *olla* | *võntsa* Pande = f. *otsa*; — *ε*) spredte Tilfælde, navnlig hvor anden Stavelses Vokal er *ə*, sjældnere hvor den er *a*, som *laṅga* Garn = f. *lanka* | *təlza* sløv = f. *tylsä* | *algəd* pl. af *alg* Stykke Træ = f. *halko* | *kurkəd* pl. af *kurk* Hals = f. *kurkku* | *nurməd* pl. af *nurm* (*nürm* § 14) Mark = f. *nurmi* | *murdəb* præs. af *murd* brydes, gaa i Stykker = f. *murtua* (men *mūrdab* præs. af *murd* bryde = f. *murtaa*) | *vilkəb* præs. af *vilk* skimre, skimtes = f. *vilkkua*.

§ 24. Naar i Ord paa mere end én Stavelse Rodstavelsens Sonant blot bestaar af en kort Vokal uden efterfølgende «sonantisk Koefficient» og den bevarede anden Stavelses Vokal er oprindelig kort, bliver denne sidste Vokal — der kan være *a*, til Dels *i*, *u*, *e*, derimod aldrig *ə* — i bestemte Tilfælde forlænget. Det samme kan undertiden finde Sted efter uforanderligt *ai* eller *õi*, *oi* i Rodstavelsen (jf. § 23 b). Hele denne Art af Vokalforlængelse, der udelukkende synes at tilhøre Livisk i Kurland, betegner vistnok det yngste Trin af de i disse Paragrafer omhandlede Lydudviklinger. Er det end ikke usandsynligt, at der bag ved den kan have ligget en anden Udtaleform, f. Ex. en stærkere Biaccent, følger det i ethvert Tilfælde af sig selv, at selve Forlængelsen först kan være indtraadt, efter at oprindelig Vokallængde i ubetonede Stavelser allerede fuldstændig har været opgiven (§§ 18; 22). De herhen hørende Tilfælde ere følgende:

a) I Udlyd af Tostavelsesord forlænges *a* til *ā* umiddelbart efter en stemmeløs Konsonant *k*, *t*, *p* (= finsk *kk*, *tt*, *pp*) eller en Forbindelse af saadanne indbyrdes (*tk*) eller med forangaaende eller efterfølgende *s* (*st*; *ks*, *ts*,

ps; paa Forlængelse efter *sk*, *sp* og enkelt *s*, *š* ved jeg intet Exempel at anføre af ægte Ord), samt i nogle enkelte Ord efter Forbindelsen *aig-* = opr. *agj-*.

Som det ses f. Ex. af de lettiske Laaneord i Livisk, synes denne Forlængelse nu væsentlig at føles som afhængig af, at en stemmeløs Konsonant gaar foran. At det imidlertid skulde være denne Omstændighed, der fra først af har bevirket Forlængelsen, synes ikke tænkeligt. Til liv. *k*, *t*, *p* i den her omhandlede Stilling svarer regelmæssig finsk *kk*, *tt*, *pp*, og at dette er oprindelig fælles-finsk, fremgaar (se GSI. S. 25) af Former som veps. *ak* Kærling, *sep*, est. *sepp* Smed = f. *akka*, *seppä*, hvor Bortkastelsen af den udlydende Vokal beror paa, at Rodstavelsen oprindelig har været lang ved Position (jf. f. Ex. veps. *vil*, est. *will* Uld = f. *villa*, men veps. og est. *iga* Alder, *kala* Fisk = f. *ikä*, *kala*). Den her omhandlede liviske Forlængelse af udlydende *a* efter *k*, *t*, *p* har nu utvivlsomt sin Grund i dette samme Forhold og er i sit Væsen parallel med det § 23 a omtalte Fænomen. Disse to Rækker af Former omfatte overhovedet netop alle de Tilfælde, i hvilke Konsonantforlængelse (Konsonantfordobling) oprindelig har været tilstede; i begge Rækker maa den ejendommelige Udvikling staa i Forbindelse med, at Konsonantforlængelse paa Livisk efterhaanden blot er bleven følt som et Udtryk for «Firmationen» (§ 22) og derfor som Modsætning hertil er bleven opgiven foran en oprindelig kort Vokal i de Tilfælde, hvor den tidligere har været tilstede, og erstattet ved Vokalforlængelse (henholdsvis maaske fra først af ved en særegen Accentuationsform). Ved de her omhandlede Former, hvor Rodstavelsens Sonant kun bestaar af en enkelt kort Vokal, har en saadan Indflydelse af den oprindelige Konsonantforlængelse kun kunnet ytre sig paa den efterfølgende Vokal, ikke som i § 23 a paa den foregaaende. Forlængelsen af *a* efter Forbindelser af stemmeløse Klusiler indbyrdes (*tk*) eller med *s* maa i ethvert Tilfælde skyldes Analogiindflydelse fra den nu nævnte Række Former. Det fortjener imidlertid at bemærkes, at i det mindste Forbindelser af *k*, *t*, *p* med et foregaaende eller efterfølgende *s* paa Estisk ere modtagelige for Firmation[1]), og i Overensstemmelse hermed tör noget lignende maaske antages at være eller i al Fald tidligere have været Tilfælde paa Livisk, saaledes at Forlængelsen af det udlydende *a* i de ufirmerede Former ogsaa her paa en Maade vilde fremtræde som en sekundær Skærpelse af Modsætningen til de firmerede. Naar der ikke synes at forekomme noget Exempel paa Forlængelse af *a* efter *s*, *š* = f. eller est. *ss*[2]), beror det paa, at et saadant *ss* i Ordstammer er overordentlig sjældent (vistnok altid af yngre Oprindelse), og jeg kan ikke paa Liv. genfinde nogen af de faa Stammer, der paa Finsk eller Estisk indeholde *ss*. (Inessivendelsen f. *-ssa* for **-sna* har paa Liv. overalt mistet sit *a* efter Analogi fra det store Flertal af Stammer, hvor det udlydende *a* her regelmæssig skulde bortfalde, altsaa ogsaa f. Ex. *kus* hvor = f. *kussa*.) — Exempler paa udlydende *ā* ere:

sukā Strömpe = f. *sukka* (men part.-ill. *sukkə* = f. *sukkaa*, *sukkaan* § 22 a) | *sitā* Skarn (*sittə*, Adj. *sitti*) = f. *sitta* | *vetā* part. sg. af *veiž* Vand = f. *vettä* af *vesi* | *maitā* Aadsel = lit.-lett. *maita* | *loťā* (*lotšā*) slap, jf. f. *lotti*, *lotka* | *sepā* Smed (*seppə*) = f. *seppä* | *pitkā* lang = f. *pitkä* | *mustā* sort = f. *musta* | *maksā* Lever = f. *maksa* | *oksā* Gren = f. *oksa* | *vitsā* Kæp = f. *vitsa* | *napsā* Slag, Knips = f. (*napsa*) *napse*.

Forlængelsen mangler efter Sj.-W. i *saksa* tysk = f. *saksa*. Kun tilsyneladende Undtagelser, der i Virkeligheden bekræfte, hvad der ovenfor er fremsat om Udviklingen af det her omtalte Fænomen, ere derimod Partitivformerne *lapsta* af *läpš* Barn, *uksta* af *ukš* Dør; her er der nemlig fra først af enkelt *t* (ikke *tt* som f. Ex. i *vetā*, se ovf.), og dertil kommer, at disse Former, i hvilke *-ta* blot er Kasusendelse, staa alene uden at have parallele firmerede Former ved Siden af sig, der paa den ovenfor udviklede Maade kunde give Anled-

[1]) Weske, Untersuchungen, S. 9 ff., §§ 10 og 11.
[2]) Til finsk enkelt *s* mellem Vokaler svarer paa Livisk altid stemt *z*, *ž* (= est. *z*).

ning til en Forlængelse af *a*. Naar der i Imperativer og nægtende Præsensformer paa *a* heller ingen Forlængelse indtræder, f. Ex. *tapa*, inf. *tapp* slaa = f. *tapa*, inf. *tappaa*, og paa samme Maade *maksa*, inf. *maks* betale = f. *maksa*, inf. *maksaa*, da beror dette utvivlsomt paa, at disse Former oprindelig have endt konsonantisk (**k* > ˀ) og derfor i den ved Exemplet *tapa* betegnede Gruppe fra første Færd af have kort (enkelt) *k*, *t*, *p*, ikke langt *kk*, *tt*, *pp* som f. Ex. Infinitiv; den herved givne Analogi følges da af Former som *maksa*. Naar derimod Nominerne faa *ā* i Genitiv ligesom i Nominativ (f. Ex. *sukā* Strömpe = f. nom. *sukka* og gen. *sukan* | *sepā* Smed = f. nom. *seppä* og gen. *sepän*), maa dette forklares som en Analogidannelse, idet Gen. sg. i de allerfleste Stammer og særlig i alle andre Stammer paa *a* er = Nom.

Efter en stemt Klusil indtræder udlydende *ā* paa en særegen Maade i de i § 15 omtalte Ord *laigā* vid, bred, for **lagja*, *raigā* Lænd, Hofte, for **ragja*, *vaigā* Kile, for **vagja*; dog angives *aiga* Kant, der ligeledes staar for **agja*[1]). Forklaringen maa uden Tvivl søges i, at der ogsaa her engang har været en lang Konsonant, *ǵǵ*, opstaaet ved en Assimilation af *gj*, altsaa **lagja* > **laǵǵa* > **laǵā* > *laigā*.

b) Oprindelig kort *a*, *e*, *i*, *u* i anden Stavelse forlænges til *ā*, *ē*, *ī*, *ū* dels i Tostavelsesord, hvor anden Stavelse ender paa Konsonant (uden Hensyn til om vedkommende Form oprindelig har bestaaet af to Stavelser eller er fremkommet ved en Bortkastelse af 3dje Stavelse), dels i alle Ord paa mere end to Stavelser. Jeg savner Midler til at give en sikker og fyldestgörende Forklaring af dette Fænomen og skal afholde mig fra usikre Hypotheser desangaaende[2]). Exempler ere:

kala Fisk, iness. *kalās* (= f. *kalassa*), n. pl. *kalād* (= f. *kalat*) | *rikās* rig (= f. *rikas*), part. *rikāst* (= f. *rikasta*), for øvrigt St. *rikkə-*, som n. pl. *rikkəd* § 22 b | *palāb* præs. 3. og tillige 1. p. sg., *palād* 2. p. sg. (= f. *palat*), *palāmə*, *palām* 1. p. pl. (= f. *palamme*), *palātə*, *palāt* 2. p. pl. (= f. *palatte*), *palābəd* 3. p. pl. (= f. *palavat*), inf. *pall* brænde | *moistāb* præs. af *moist* (*mōist*, *muoist*) forstaa = est. *mõista-*[3]) | *opāt* lære, docere (= f. *opettaa*), præs. *opātəb*, *opātiji* Lærer | *maigās* lækkersulten (§ 15) | *salāk* Smelt, Salmo eperlanus = f. *salakka* Löjer, Abramis alburnus | *südām* Hjærte = f. *sydän*, St. *sydäme-* | *izānd* Herre = f. *isäntä* | *vazār* Hammer = f. *vasara* | *doktār* Doktor | *slaktār* Slagter | *tabāk* Tobak | *võrābəs* Egern = f. *orava* | *nabāgəs* Bor, jf. f. *napakaira* | *vigāli* mangelfuld, af *viga* Fejl = f. *vika* | *šižāliki* Firben = f. *sisalisko* | *vastālova* Fastelavn (lett. *wastalāwi*, *wastlāwji*).

(Af Undtagelser kan mærkes f. Ex. *aragəs* Skade, pica = f. *harakka* | *paganəs* Hedning = f. *pakana*[4]) | *sadamā* Havn = f. *satama*, der paa Liv., ligesom *vālgamā* Landingssted = f. *valkama*, er behandlet, som om det var Sammensætninger af *mā* Land. — I 3dje eller en efterfølgende Stavelse forekommer *ā* kun i Former af Afledninger paa *-nika*, hvilke ligeledes ere behandlede som en Art Sammensætninger, f. Ex. *amātnika* Haandværker, pl. *-nikād*.)

kurēd pl. af *kure* ond.

kivīd n. pl., *kivīs* iness.-illat. pl. af *kiv* Sten = f. *kivi*, St. *kive-* (*kivet*, *kivissä*) | *kalis* iness. pl. af *kala* Fisk (Analogidannelse, ikke umiddelbart = f. *kaloissa*, jf. § 18) | *opīs* impf. 1. og 3. p. sg., *opīzəm* 1. p. pl., *opīstə* 2. og 3. p. pl., inf. *opp* lære, discere = f. *oppia*

---

[1]) Urigtigt, se nedf. S. 61. *Nujā* Knippel hos Sj.-Wied. Wörterb. S. 70 er en Trykfejl for *nuja*; jf. smst. S. 263 (Knüttel) og 282 (Mörserkeule).

[2]) I det finske Tidskrift «Valvoja» 1886, Marts, S. 129 har Setälä opstillet den fysiologiske Forklaring af disse og lignende Fænomener i andre finske Dialekter, at «den Luftström, der er sat i Bevægelse ved Udtalen af en kort betonet Stavelse, ikke udtömmes paa hin korte Stavelse, men ifølge Inertiens Lov overføres paa den anden Stavelse og der bevirker Forlængelse». Denne Forklaring kan vistnok indeholde noget sandt; men særlig hvad Livisk angaar, trænger den i saa höj Grad til indskrænkende Bestemmelser, at den næppe kan faa nogen Anvendelse paa dette Sprog.

[3]) Tvivlsomt Exempel, se nedf. S. 61.

[4]) Disse to Undtagelser ere dog næppe rigtige, se S. 61.

(i Impf. har Liv., ligesom f. Ex. til Dels Est. [Wiedemann, Gramm. d. ehstn. Spr. S. 470], overalt, uden Hensyn til den oprindelige Stammeudlyd, gennemført den fra de «sammentrukne» Stammer udgaaede Endelse *-si-*, der her bliver til *-is-*, *-iz-*, saaledes *palis*, *kutsis* af opr. Stamme *pala-* brænde, *kutsu-* kalde, o. s. v.) | *varīkš* Krage, iness. *varīkšəs* o. s. v. = f. *varis*, St. *varikse-* | *rubīl* Rubel | *Mikīl'* Mikkel. (Derimod forlænges *i* aldrig, naar det umiddelbart eller ved Analogi svarer til en oprindelig lang Vokal eller Difthong [§§ 18, 22 b], som *rikkidi* part. pl., *rikkis* iness. pl. af *rikās* rig [§ 22 b], og i Analogi hermed [jf. § 22 aγ] *kalidi*, *oksidi* inf. pl. af *kala* Fisk, *oksā* Gren o. l.; Stammer paa *-iz-*, *-is-*, Nom. *-i* [§ 22 f] som *sinni* blaa, gen. sg. *sinniz*, dat. *sinnizən*, n. pl. *sinnist* o. s. v. [undtagen i de to Ord *rebbi* Ræv og *əbbi* Hest, gen. *rebīz*, *əbīz* o. s. v.]; *oppiji* eller ved Sammentrækning *oppī*, part. af *opp* lære, § 22 c, o. s. v. Ligesaa, hvor *i* kun som Følge af en Elision kommer til at staa i 2den Stavelse som *äbtis*, hjalp, af opr. Stamme *äbita-* [§ 14].)

lugūd pl. af *lug* Tal = f. *luku* | *puoskūd* pl. af *puošk* Kind = f. *poski*, St. *poske-* | *opūb* præs. 3. og 1. p. sg., *opūd* 2. p. sg., *opūməˌ* *opūm* 1. p. pl., *opūtəˌ* *opūt* 2. p. pl., *opūbəd* 3. p. pl., til inf. *opp* lære | *ibūks* Haar, iness. *ibūksəs* o. s. v. = veps. *hibus*, f. *hivus*, St. *-ukse-* | *katūks* Tag = f. *katos*, St. *-okse*.

Efterskrift.

Just som det foranstaaende Exkurs dels allerede var rentrykt dels paa det nærmeste færdigt til Rentryk, har jeg ved et Tilfælde haft det Held her i København selv at træffe en indfødt Liver fra Kolken blandt en lettisk Besætning paa et i Riga hjemmehørende Skib. Med stor Beredvillighed og Interesse har han givet mig Lejlighed til at danne mig en selvstændigere Mening om det liviske Sprogs Udtale og Lydforhold, ligesom jeg ogsaa skylder Skibets Fører, Hr. Kapt. Griwahn, en Tak for den Forekommenhed, hvormed han flere Gange har stillet den nævnte Mand til min Raadighed. Maa jeg end beklage, at den korte Tid — ialt 4—5 Timer — hvori jeg har kunnet benytte hans Vejledning, ikke paa langt nær har tilladt mig at indhente saa omfattende Oplysninger om hans Modersmaal, som jeg gerne havde ønsket, saa har jeg paa den anden Side lært tilstrækkeligt til at se, hvor mangelfuld den Sjögren-Wiedemannske Lydopfattelse og Lydbetegnelse i adskillige og det endog meget væsentlige Punkter er, og til levende at føle det ønskelige i, at en eller anden yngre, saavel i de finske Sprog som i Lettisk kyndig Sprogforsker maatte faa Lejlighed til, inden det bliver for sent, paa Stedet at revidere det Sj.-W.ske Materiale og anstille fornyede, grundige Undersøgelser over dette höjst interessante Sprog. I ikke faa Henseender vilde Fremstillingen i det foranstaaende Exkurs være bleven en anden, dersom jeg paa et tidligere Trin havde haft Adgang til selv at høre Sproget. Her kun nogle Bemærkninger til Supplering eller Rettelse af forskellige Enkeltheder i det foregaaende.

Det kolkenske *å̊* (§ 1) udtales ganske som dansk *aa* (*å*). — Lyden *õ* (§ 5) syntes at være fremmed for min Hjæmmelsmand, som derimod gennemgaaende udtalte det korte *o* (§ 3) noget «mixed» (ö-agtigt), omtrent som fransk *o* i *dot* (dog ikke f. Ex. foran *u*, *v* § 2). — Langt *ō* og *ē* have den almindelige «europæiske» Lyd, mindre lukket end i Dansk eller overhovedet i de nordiske Sprog; *u*, kort og langt, er som i de beslægtede finske Sprog temmelig aabent («wide»). — Den Lyd, jeg har betegnet *ø* (§ 6) og nu maa vedblive at betegne paa denne Maade, er ganske forskellig fra dansk *ø*, hvormed den efter Beskrivelsen og Betegnelsen hos Sj.-W. maatte anses for væsentlig identisk. Det er en

«mixed», ikke labialiseret (tværtimod med udtrukne Mundviger udtalt) Lyd, der ligger imellem det est. (ikke-labialiserede) *õ* og det russiske *y* (ы), vistnok nærmere ved dette sidste, hvilket liv. *ø* navnlig synes at komme meget nær, naar det er langt. I ubetonede Stavelser synes *ø* undertiden lidet forskelligt fra det ubetonede *e* (*ə*) i Dansk eller Tysk, navnlig i Udlyd og for en Del foran *n l r* (hvilke Lyd da egentlig rettere opfattes som Sonanter). Hvad angaar Udeladelsen af det ubetonede *ø*, har jeg det Indtryk, at denne ikke er fuldt saa vilkaarlig, som det efter Sj.-W. kunde synes; i alt Fald vilde min Hjæmmelsmand i de fleste Tilfælde kun anerkende enten den ene eller den anden Form, og det baade i sammenhængende Tale og ved Udtalen af det enkelte Ord; jeg har imidlertid ikke tilstrækkeligt Materiale til nærmere at opklare dette Punkt (dels synes Forholdet at bero paa den eller de foregaaende Konsonanter, men dels synes ogsaa Udeladelsen af *ø* ofte at være betinget af, at Rodstavelsens Vokal har Stødtone [se nedf.]; jf. ogsaa f. Ex. hos Sj.-W. *pūds* ren, *kúods* Ret, begge med Stødtone, medens den her foreliggende Endelse ellers har Formen *-øs*). — Difthongen *øö* synes mig snarere at maatte betegnes *üö*. Jeg bemærker paa dette Sted, at baade *ü* og *ö* gennemgaaende udtales med meget svag Labialisering. — Med Hensyn til Rigtigheden af W.s Fordeling af Difthongerne *úo*, *uō*, *uo* (§§ 3, 4) har jeg i adskillige Tilfælde nogen Tvivl, ikke mindst hvad angaar W.s *uō*, der bl. a. oftere kun synes at repræsentere den stødtonede Form (se nedf.) af *uo* eller *úo*, og saaledes ogsaa med Hensyn til de i §§ 7 og 8 omhandlede Lyd *ie*, *ē*. Heller ikke her har jeg dog tilstrækkeligt Materiale til i det enkelte at turde kritisere hans Betegnelse. Jeg bemærker kun, at W.s *ie* i ethvert Tilfælde har tre forskellige Betydninger, nemlig dels *íe*, med Eftertryk paa *i* (især = finsk *ie* og *eh* [§§ 8 og 10], som *míes* Mand, *kíeldə* part. af *kēl'* Tunge, *tí'ed* göre, men ogsaa, i alt Fald til Dels, ved uoprindelig Forlængelse efter § 23, jf. nedf.), dels *ie* med lige meget Tryk paa begge Led (jf. § 7), som *mier'* gen. af *meŕ'* Hav, dels *ĭe*, med Eftertryk paa *e*, men dog forskelligt fra *e* med Mouillering af den foregaaende Konsonant, som *lĭeud* (W. *lievd*) finde. (For W.s *k'ēla* Klokke, § 23 a, og *v'ēr-øb* rulle, § 8, sagde min Hjæmmelsmand *kíela*, *vier-ub.*) — I de i § 9 omtalte oprindelige Difthonger vilde jeg afgjort overalt skrive *u* i Stedet for W.s *v*; dette sidste giver et ganske urigtigt Indtryk af Lyden. — I Mouillering af Konsonanter stemmede min Hjæmmelsmand ikke altid overens med Sj.-W.; nogle Exempler herpaa i det følgende. Særlig uheldigt er det, at W. har anset det for overflødigt at betegne Mouilleringen foran et *i*, idet han henviser til, at f. Ex. i *pinūd n* har den samme mouillerede Lyd som i *piń*. Men naar W. skriver f. Ex. *punni*, rød, og *sinni*, blaa, paa samme Maade, kan ingen umiddelbart se, at det sidste Ord har mouilleret *ń* (= f. *sininen*), men ikke det første (= f. *punainen*), og saaledes i adskillige andre Tilfælde.

Særligt slaaende for et dansk Øre er Tilstedeværelsen i Livisk af ganske den samme «Stødtone» (Sweets «glottal catch»), som vi have paa Dansk og som ligeledes findes paa Lettisk[1]), ved Indflydelse fra hvilket Sprog den maa antages at være indkommen i Livisk (det omvendte er maaske mindre sandsynligt). Stødtonen, som jeg her betegner ', kan paa Livisk, omtrent som paa Dansk og paa Lettisk, kun forekomme enten ved lange Vokaler, f. Ex. *ū'* = *ū'ᵘ* (ved de med disse parallele Difthonger *íe*, *úo*, *üö* falder Stødet imellem de to Vokaler: *í'e*, *ú'o ü'ö*), eller ved korte Vokaler efterfulgte af en stemt Lyd; naar dennne sidste er det, jeg har kaldt en «sonantisk Koefficient» (§ 9), falder Stødet meget tydeligt, ligesom paa Dansk, først i selve denne, hvad jeg betegner ved at sætte Apostrofen efter den, som *aï'*, *am'* = *aⁱ'i*, *aᵐ'm*; ved andre stemte Lyd (*g*, *d*, *b*, *v*, *z*, *ž*) falder Stødet derimod aldeles bestemt imod Slutningen af den korte Vokal, og for at frem-

[1]) Bielensteins «gestossener Ton» modsat «gedehnter Ton»; jf. dennes Die lett. Spr. I, § 26 f.

hæve denne Forskel sætter jeg derfor her Mærket efter Vokalen, som *lu'g*, *ka'z* (W. *kazz*), egl. *lu'ᵘg ka'ᵃz*[1]). Sj.-W. anvender i disse Tilfælde til Dels Fordobling af den stemte Lyd (jfr. nedf.), i Særdeleshed naar der efter denne følger en Vokal; for saa lidt som muligt at afvige fra Sj.-W.s Retskrivning, beholder jeg i de følgende Exempler Fordoblingen i den sidstnævnte Stilling, skönt den navnlig ved stemte Klusiler og Spiranter næppe kan forsvares (aldeles nødvendig efter Udtalen er her Tilföjelsen af *v*, *j* efter en sonantisk Koefficient *u*, *i*; jf. Bielenstein, D. lett. Spr. I, S. 191, § 132, 6); derimod udelader jeg Konsonantfordoblingen i Udlyd med Stødtone. Foran stemmeløse Konsonanter kan Stødtonen aldrig forekomme.

De af Wiedemann antydede Forskelligheder i Kvantitet bero nu saa godt som udelukkende paa Forskellen mellem Stødtonen og dens Modsætning, som vi f. Ex. kunne kalde «Slæbetonen»; dette Forhold har han aabenbart aldeles ikke lagt Mærke til, og endnu mindre har han da naturligvis haft Öje for dets indgribende Betydning for hele Formsystemet (i Fortsættelse af den ovf. S. 47 Note 2 anförte Udtalelse af Wiedemann siges f. Ex.: «Die Unterscheidung hätte ausserdem auch überhaupt nur da einigen Werth, wo, wie in den oben angegebenen Beispielen, sonst gleich klingende Wörter sollen aus einander gehalten werden[!!], und deren sind am Ende nur sehr wenige»). Det hedder saaledes (se S. 43 Note) *tíed* (min Hjæmmelsmand sagde *tíetə*) vide, *íed* blive, med Slæbetone; men *tî'ed* göre, *îed* skære, med Stødtone (Forholdet er yderligere fordunklet hos Sj.-W. ved den chiastiske Ordning af Exemplerne, der ogsaa har bragt mig til at søge Grunden til den mig hidtil uklare Forskel paa urigtigt Sted); ligesaa hedder det (S. 48, Note 2 fra S. 47) *buľľə* af *buľľ* Tyr, med Slæbetone, men *buľ'ľə* af *buľ'* Vandboble, med Stødtone (Forholdet er altsaa et helt andet end f. Ex. det mellem tysk «schallt» og «schalt»). Derimod kan jeg ingen Forskel høre med Hensyn til *ī* i *pīń* og *pīn* (S. 47 N. 2), der begge have Slæbetone, — undtagen hvad der følger af Forskellen mellem *ń* (*pīⁱń*) og *n*, — og en saadan Forskel, hvor den ikke netop fremtræder i Modsætningen mellem Slæbetone og Stødtone, benægtedes ogsaa overalt paa det bestemteste af min Hjæmmelsmand. (Exemplet *pīləb* kunde ikke bruges, da han i Præs. af *pill* sagde *pilləb* — den historisk rigtige Form = f. *pillaa-n* [§ 22 d] — og ikke vilde anerkende *pīləb*, der efter Sj.-W. ogsaa kun tilhører den Pisenske Dialekt.)

Stødtonen, der paa Livisk aldrig kan findes i oprindelige Enstavelsesord og i det væsentlige synes at indtræde som en Slags Erstatning for en udfalden Artikulation — for störste Delen dog vistnok som Afløser af en anden Accentuationsform? — forekommer, saa vidt jeg har kunnet iagttage, i ægte Ord kun i følgende Tilfælde[2]):

I. Ved lange Vokaler og de med disse parallele Difthonger:

A) i Rodstavelsen kun, hvor *h* er udfaldet efter en Vokal (§ 10), som *rā'* Penge, *vī'ri* gul (jf. nedf. II B), *ā'i* Ovn, *kā'dəks* otte, *tā'd* ville (præs. *tā'b*), *tā'gəs* Slibesten, *vā'd'ər* Ahorn (S. 32), *lā'g* revne, *lā'ig* Revne (der virkelig forekommer, § 15), *pī'ləg* (min Hjæmmelsmand sagde *pī'ləgə*) Rön, *tū'g* (pl. *tū'gəd*) Aske, *pū'ds* ren (= f. *puhdas*), *ū'dəks* ni, *ū'tə*, part. af *ükš* en (= f. *yhtä*, *yksi*), *ō'dəg* Aften, *nā'd* se, *lā'd* gaa (= f. *lähteä*), *tî'ed* göre, *pî'emdə* blød, *vî'emər* Vognstang, *mî'ed* pl. af *míes* Mand (= f. *miehet*, *mies*), *lē'd'* eller *lē'ⁱd'* Blad, *tæ'ⁱd'* (med «aabent *ē*» = dansk *æ*, liggende mellem *ē* og det meget aabne *ä*, Sj.-W.

[1]) Det i § 13 berörte Indskud af *i* foran *ž* og *š* (vistnok kun, hvor dette staar i Stedet for *ž*, som i vestliv. *vaiški*, egl. *vaižki*) forekommer næppe uden ved Stødtonen og bestaar i, at der efter Stødpausen i Stedet for et Efterslag af den foregaaende Vokal høres et *i* som Overgangslyd til den følgende Palatal, f. Ex. *veⁱiž* (som det synes mig, lidt forskelligt fra en Form *veïž*). Det samme finder Sted efter en (lang?) palatal Vokal foran mouilleret *d'* (næppe ellers), som *lēⁱd'* Blad.

[2]) Man vil bemærke, hvorledes de Betingelser, under hvilke Stødtonen her indtræder, ere ganske forskellige fra, for störste Delen endog lige stik modsatte, hvad Tilfældet er paa Dansk.

«*tād'*, gewöhnl *tēd'* gesprochen oder *teid*», § 13) Stjærne, *kú'ods* Ret, *pú'oi* Bund, Nord, *tuo'd'* (eller *tú'od'*?) vove. (I enkelte Tilfælde har Wiedemann aabenbart gjort et Forsøg paa at gengive det ejendommelige i Stødtonen ved Tilføjelsen af et *e*, men ganske uden Konsekvens, f. Ex. «*läed* (oder *läd*)» ɔ: *lä'd* gaa, «*näed*, *nädə*» ɔ: *nä'd* se, ligesaa «*mēr*, eigentlich *méer*» Pest ɔ: *mē'r* = lett. *mē'ris*.)

Derimod forekommer Stødtonen aldrig ved oprindelig Vokallængde (mærk dog *jú'oń* eller maaske *juo'ń* = Sj.-W. *juōń*, § 4), ej heller ved Erstatningsforlængelse for *n* (§ 11) — hvad der tyder paa, at denne er ældre end Bortkastelsen af *h* — og ligē saa lidet endelig ved nogen af Vokalforlængelserne efter § 23.

B) I Endestavelser, i alle de i § 24 omhandlede Tilfælde, hvor et ubetonet *a*, *e*, *i*, *u* er forlænget, f. Ex. *sukā'* Strömpe, *v'etā'* (Sj.-W. *vetā*), part. af *ve'iž* Vand (derimod ikke *maitā*, Sj.-W., Aadsel, men *māita* regelmæssigt efter § 23 b), *mustā'* sort, *maksā'* Lever, *laigā'* bred, *raigā'* Lænd o. s. v., og paa samme Maade *aigā'* Kant (ikke *aiga*, som Sj.-W. har, hvilket er en umulig Form, om den end kan undskyldes med, at i alle disse Former baade Længden af det udlydende *ā* og Stødtonen i hurtig Udtale ere mindre skarpt fremtrædende); ligesaa *sadamā'* Havn, *vālgamā'* Landingsplads (§ 24 b); endvidere *kalā's*, *kalā'd*, *kalī's* af *kala* Fisk, *rikā's* rig, *palā'b* af *pal'* (Sj.-W. *pall*) brænde, *kivī'd*, *kivī's* af *ki'v* Sten, *opū'b*, *opī's* af *opp* lære o. s. v. (Muligvis har Stødtonen og den dermed i Forbindelse staaende Vokalforlængelse i disse Tilfælde oprindelig kun hørt hjemme i Former, hvor 3dje Stavelses Vokal er bortkastet, jf. nedf. II B, og har derfra senere bredet sig videre.) Paa samme Maade hedder det *arā'gəs* Skade (ikke *aragəs* Sj.-W.) og vistnok *pagā'nəs* Hedning; omvendt vilde min Hjæmmelsmand kun anerkende Formen *muoištab* af *muoišt* forstaa (regelmæssigt efter § 23), ikke *moistāb*, *mõistāb*, som Sj.-W. har.

II. Ved korte Vokaler efterfulgte af en oprindelig kort og enkelt[1]) stemt Konsonant eller Vokal (difthongdannende *i*, *u*), og det ikke blot A) i de i § 22 opregnede Tilfælde, der ovenfor ere betragtede som firmerede og hvor Sj.-W. skriver dobbelt Konsonant, men ogsaa B) overalt, hvor en kort Vokal i den oprindelige anden Stavelse er udfalden. Exempler ere:

A) (§ 22 a *α*) *kal'lə* af *kala*, *a'žžə* af *aža*, *lei'jə*, *nim'mə*, *te'ggə*; (*β*) *ver'rə*, *kä'ddə*, *min'nə*, *je'ddə*; (*γ*) *kä'iži* (eller *käi'ži*? burde hos W. have været skrevet med *žž*); (§ 22 b) *pur'rə* af *purā's*, *ä'ggəs*, *rü'ggəs* (min Hjæmmelsmand sagde *am'* pl. *ammid*, *im'*, *im't* pl. *im'məgəd*, hvilke Pluralisformer, hvis de ere rigtige, i ethvert Tilfælde kun kunne skyldes en Kontamination med andre Former, hvorimod Singularisformerne ere ganske i Orden, se nedf. B); (§ 22 c) *pal'* brænde, *im'*, *ka'z*, *kü'z*, *ve'd*, *ta'g*, *jou'* male, *aï'*, *ma'g*; ligesaa *ve'ddəs*, *im'mimi*, *ma'ggimi*, *im'miji*, *ma'ggiji*; (§ 22 e) *a'bbərs* (ɔ: *a'brs*), *ka'ggərs*, *vo'ddərs* (men pl. *kaggərd*, *voddərd* med Slæbetone), *sa'ddəl*, *v'e'ddəl*, *pa'ggəl* (*pa'gəl*, *pa'gl*), *nə'ggəl* (*nə'gl*), *e'ggil'*, *a'bbəl*, *so'ddəl*, *mer'rəl*, *je'ddəl*, *a'bbən*; *nim'mən*, *nəu'vən*, *am'mən*; *pal'lən* af *pal'* brænde, *ma'ggən*; (§ 22 f) *ver'ri*, *siń'ńi*, *pun'ni*, *um'mi*, *o'bbi*, *re'bbi* Ræv; *van'nəs*, *van'nit*, *təu'vit*.

B) *meŕ'* Hav (f. *meri*), *ver'* Blod (f. *veri*), *tul''* Ild, gen. *tul'*, pl. *tul'd*, adj. *tul'li* (§§ 17, 21), *vel''* Broder (f. *veli*), *nim'* Navn (f. *nimi*), *lüm'* Sne (f. *lumi*), *poi'* Barm (f. *povi*, § 3), *säu'* Ler (f. *savi*, § 14), *nəu'* Raad (f. *neuvo*), *ki'v* Sten (f. *kivi*), *lu'g* Tal (f. *luku*), *ve'iž* (eller *vei'ž*?) Vand (f. *vesi*), *kä'iž* (eller *käi'ž*?) Haand (f. *käsi*); *ä'bt'* (saaledes min Hjæmmelsmand med mouilleret *t'*, W. *äbt*, § 14) hjælpe, *lä'bd'i* Skovl (§§ 14, 16 Slutn.), *la'gdə* flad (§ 16 b), *ma'gd'ə* (W. *magd*, *magdi*) sød (§ 15), *kar'də* ru, *pim'də* (§ 23 c Anm. *γ*), *ə'bd'i* Sølv (for **hobeda*, § 6), *kal''d'i* part. pl. af *kala* Fisk (§ 16 b), *mol'məd* begge (f. *molemmat*), *ań'gəs* (eller *a'ńgəs*?) Lysterjærn (f. *ahingas*, § 13), *rou'z* Folk (for **rä'vəs*, f. *rahvas*, jf. ovf.

[1]) Et oprindeligt *h* efter Konsonanten eller det difthongdannende *i*, *u* regnes ikke, ej heller et efter §§ 12, 13 udfaldet (ikke assimileret) *j*, *v*.

I A), *aï'tøb*, *aï'tød* af *aï'* drive (§ 23 b Anm.), *val'tøb*, *val'tød* af *val'* gyde (§ 23 c Anm. γ), *säl't*, *säl'tob* belæsse (smst.), *kul't*, *kul'tøb* slide (smst.) o. s. v.

Derimod kan Stødtonen aldrig indtræde, naar den korte Rodvokal fra förste Færd af har været efterfulgt af lang (dobbelt) Konsonant eller af en sammensat Konsonantforbindelse (derunder medregnet et difthongdannende *i*, *u* + en Konsonant). Det hedder altsaa med Slæbetone f. Ex. (§ 22 a) *villø*, *sarrø*; (§ 22 f) *villi*, *sarri*; (§ 22 b) *kirrø-d*, *puŕŕø-d* Sejl, *pand*, *pannød*, *lämm*, *k'emm* o. l.; (§ 22 c) *pall* bede, *kuij* törre (§ 12), *vann*; (§ 22 e) *palløn* af *pall* bede, *nel'l'øs*, *kümmøs*, ligesaa *nummør* Nummer; fremdeles f. Ex. *ull* gal (§ 21), dat. *ulløn*, *vońń* Lykke (§§ 5, 13), *nümm* Hede (§ 14) o. s. v.; paa samme Maade *and* give, *andøn*, *antøb* o. s. v. (§ 23 c), *kūlda* Guld, *kuldø*, *kuldi* (smst.), *āiga* Tid, *aigø*, *aigi* (§ 23 b) o. s. fr.

Det vil altsaa ses, at Stødtonen indtræder foran en stemt, oprindelig enkelt Lyd i ganske de samme Tilfælde, i hvilke en Vokal foran en sonantisk Koefficient + Kons. (§ 23) holder sig som kort, og at den mangler i de samme Tilfælde, i hvilke denne forlænges; skematisk set er altsaa Forholdet saaledes: *an'*: *an* = *ann*: *ån* = *and*: *ānd*. Dersom Begrebet Firmation fremdeles kan fastholdes for den förste Række Former, har det i ethvert Tilfælde et andet Omfang, end det i det foregaaende er forudsat. Herefter maa da bl. a. Bemærkningerne i Beg. af § 22 (om Forholdet mellem den oprindelige og den sekundære Konsonantlængde og navnlig Udviklingen i Beg. af § 23 modificeres noget (de fingerede Exempler **aŋktød* for **aŋ-kø-tød* og **andøb* for **an-nø-døb* vilde begge have Slæbetone, med ganske samme Betoning og Kvantitet af de enkelte Lyd som *and*, *andøn* [§ 23 c], derimod vilde ældre **a-nø-døb* give **an'døb* med Stødtone).

Det vil endvidere ses, at Fordobling eller Enkeltskrivning af Konsonanter hos Sj.-W. er anvendt efter aldeles doktrinært systematiserende Principer, uden Hensyn i de enkelte Tilfælde til den virkelige Udtale (jf. ovf. § 22 b Slutn.). Idet saaledes Konsonantfordoblingen er gennemført bl. a. i de i § 22 opregnede Tilfælde, skrives der f. Ex. *pall* baade i Betydningen bede og brænde, ligesaa Præt. part. akt. *palløn* o. a., uagtet Udtalen er ganske forskellig (*pall* bede, *pal'* brænde), paa samme Maade f. Ex. *villø* med Slæbetone og *kallø* med Stødtone, *nümm* med Slæbetone og *amm* med Stødtone o. s. v.; omvendt skrives uden Fordobling f. Ex. *aitø* med Slæbetone, af *āita* Fadebur (§ 23 b), og *aitød* med Stødtone, Præt. part. pass. af *aij* (ɔ: *aï'*) drive, hvilken Inf. udtales ganske som *ai-* i *aï'tød*; ligesaa *paltød* med Slæbetone, af *pall* bede, og *valtød* med Stødtone, af *vall* (ɔ: *val'*) gyde. Paa den anden Side skrives efter vilkaarlige Analogier *lug* Tal, *lugg* tælle, *jel* Hus, *jell* leve, skönt Udtalen her er ganske den samme, *lu'g*, *jel'*.

Jeg har i det foregaaende fremdraget flere Exempler paa Tilfælde, hvor de Sj.-W.ske Former ikke stemme med hvad der efter Lydlovene skulde ventes, medens de af min Hjæmmelsmand angivne i denne Henseende ere fuldt tilfredsstillende og derfor utvivlsomt maa anses for de rigtige. Jeg kan hertil endnu föje adskillige andre. Saaledes maa alle de § 23 c Anm. ε anførte Undtagelser udgaa; min Hjæmmelsmand vilde kun anerkende *lāŋga*, *tōlza*, *ālgød*, *nūrmød*, *vīlkub* (det intr. Verbum *murd* var ham ikke ret bekendt). Jeg tvivler ikke om, at det samme er Tilfældet med de mod Hovedregelen stridende Ord i § 23 b Anm., om hvilke jeg desværre ved en Uagtsomhed ikke fik indhentet Oplysning.

Endnu maa bemærkes, at der ved adskillige af de Lydforbindelser, der efter Sj.-W. skulde synes uimodtagelige for de i § 23 omtalte Kvantitetsforandringer, i Virkeligheden meget tydeligt findes en saadan, hvad jeg ogsaa i det foregaaende har formodet. Det hedder saaledes *lïeud* finde, præs. *líedab* (§ 23 b), *mierda* part. af *meŕ'* Hav, gen. *mier*; *súormød* pl. af *sŭorm* Finger, *súol'mød* pl. af *sŭol'm* Knude o. s. v.

Jeg bemærker endnu til Slutning, at, ligesom den følgende Undersøgelse for Liviskens Vedkommende udelukkende er bygget paa det Sjögren-Wiedemannske Materiale, saaledes beholder jeg der naturligvis den af W. brugte Skrivemaade af Ordene (med Undtagelse af de Afvigelser i Betegnelsen af visse enkelte Lyd — $\bar{a}$, $\tilde{o}$, ϱ —, hvorfor tidligere er gjort Rede). De selvstændige Iagttagelser, jeg har faaet Lejlighed til at göre over lettiske Ord i Livisk og deres Udtale, ere desværre saa yderst faa, at der saa godt som ikke paa Grundlag deraf kan være Tale om nogen Supplering eller Korrigering af det en Gang samlede og bearbejdede Materiale.

Beröringer
mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog.

Af de finske Folk er der to, der i over et Aartusende have boet som Naboer til Letterne; det er Esterne og Liverne (jf. ovf. S. 21 f.). Det er derfor ikke underligt, at dette Naboskab i Tidernes Løb ogsaa har sat sit Mærke i Sprogene.

I forholdsvis ringere Omfang gælder dette om Estisk, idet dette Sprog indeholder et vist, dog udenfor de sydlige Dialekter ikke meget stort Antal Ord, som ere optagne umiddelbart fra Lettisk. Mangfoldige Gange större er derimod den lettiske Indflydelse paa Livisk[1]; den Levning, der endnu er tilbage af dette Sprog, er saa at sige fuldstændig gennemsyret af Lettisk (jf. ovf. S. 11) og gaar ustandseligt den samme Skæbne imøde, som allerede tidligere har ramt den liviske Nationalitet i den störste Del af dens ældre Omraade, at blive helt opslugt af Lettisk. Exempler paa de utallige lettiske Ord i Livisk, for de allerflestes Vedkommende umiddelbart stemmende med den nuværende Form af Lettisk, men til Dels dog ogsaa repræsenterende en ældre Skikkelse deraf, skulle blive nævnte i det følgende. Herhen hører ogsaa en meget stor Del af de mange i Livisk forekommende Ord af tysk (mest nedertysk) Oprindelse, hvilke tydelig ere optagne fra Lettisk som Mellemled. Dog er der heller ikke faa Ord i Livisk, hvis Form viser, at de maa være optagne umiddelbart fra Tysk (Höj- eller Nedertysk), saaledes f. Ex. *bol't* Bolt (lett. *bulta*, *bults*), *büs* Bøsse (lett. *bise*), *kokk* Kok, *kōnig* Konge (lett. *kēnińsch*), *opper* Offer (lett. *upuris*), *post* Post (lett. *paste*, *pasts*), *pot'ā* Potte, *prōpst* Provst (lett. *prāwests*), *püt* Bøtte o. a.

Den umaadelige Indflydelse af Lettisk paa Livisk viser sig imidlertid ikke blot i Optagelsen af en stor Masse enkelte Ord, men har ogsaa paa anden Maade sat sine dybe Mærker i Ordbetydninger, i Konstruktioner, i Fraseologi, ja selv i Formdannelser, f. Ex. ved Optagelsen af lettiske Suffixer, der kunne hænges til ægte liviske Stammer, som Adjektivendelsen *-ig*, f. Ex. *ānd-ig* gavmild (af *and*, f. *antaa* give) = lett. *dew-ig-s*, Endelsen

[1]) Ogsaa de Optegnelser, der existere om «Kreevinernes» Sprog (jf. ovf. S. 21), vidne om, at dette inden sin fuldstændige Uddøen har været i overordentlig höj Grad blandet med Lettisk.

-il' = lett. *-ulis*, f. Ex. *tukīl'* en Sover = lett. *snaudulis* (af *tukk*, est. *tukku-ma* = lett. *snaust* sove, blunde) o. m. a. Her skal blot særlig omtales et Fænomen, der maaske mere end noget andet karakteriserer Omfanget af den lettiske Indflydelse paa Livisk. Den i de indoeuropæiske Sprog saa overordentlig udbredte Sammensætningsmaade af et Verbum med en Præposition er i sit Væsen ganske fremmed for de finsk-ugriske Sprog, der altid kræve, at Roden indtager den første Plads i Ordet, og kun enkelte af de finsk-ugriske Sprog have i større Omfang gjort Brud paa denne Lov, saaledes Magyarisk og Livisk. Men dette sidste Sprog følger i denne Henseende en ejendommelig og i almen-sproglig Henseende meget interessant Fremgangsmaade (der kun til Dels kan sammenlignes med mere begrænsede engelske Sammensætninger som *counter-work*, *dis-believe*, *re-call* o. l. eller danske Ord som Kontra-mærke eller an-tage, An-svar, be-trygge o. l., for hvilke Analogien i Forvejen var tilstede i selve disse Sprog). Livisk efterligner nemlig i stort Omfang de lettiske Sammensætninger paa den Maade, at det uden videre sammensætter det til vedkommende lettiske Verbum (sjældnere Substantiv eller Adjektiv) svarende liviske med selve de lettiske Præpositioner eller Partikler[1]). Nogle Exempler herpaa, (væsentlig, naar intet andet bemærkes, tilhørende Sproget i Kurland, hvor Fænomenet dog ikke engang har naaet en saa uhyre Udstrækning, som det havde i Lifland), kunne være:

lett. *aiſ-* (*ais-*): liv. *ais-rəkānd* undskylde sig, søge Udflugter, i Lifland *ais-pagat* undskylde = lett. *aiſ-runāt* undskylde, reflex. *aiſ-runātēs* (liv. i Kurl. *rəkānd*, *rükānd*, i Lifl. *pagat*: lett. *runāt* tale) | liv. *ais-vətt* (*-vutt*, *-utt*) sigte o. l. = lett. *aiſ-ńemt* (liv. *vətt*, *vutt*, *utt*, f. *ottaa*: lett. *ńemt* tage);

lett. *ap-*: liv. *ap-nagr* spotte, udle = lett. *ap-smēt* (liv. *nagr*, f. *nauraa*: lett. *smēt* le)| liv. *ap-tagg* beslaa = lett. *ap-kalt* (liv. *tagg*, f. *takoa*: lett. *kalt* smede);

lett. *at-*: liv. *at-and* (est. fra Marienburg *at-anda*) tilbagegive = lett. *at-důt* (liv. *and*, f. *antaa*: lett. *důt* give) | liv. *at-jeŋg* hvile sig = lett. *at-pūstēs* (liv. *jeŋg*, f. *henkiä*: lett. *pūst*, *pūstēs* aande, puste) | liv. *at-kier* vende om = lett. *at-grēſt* (liv. *kier*, f. *kieriä* intr., *kiertää* tr.: lett. *grēſt* vende) | liv. *at-túod* hente = lett. *at-west* (liv. *túod*, f. *tuoda*: lett. *west*, *wedu* føre, bringe) | liv. *at-mādl* erindre (i Lifl. ogsaa gætte) = lett. *at-minēt* gætte, erindre (i sidste Bet. sædv. refl. *atminētēs*; liv. *mādl*, f. *miettiä*, *miettiellä*: lett. *minēt* erindre, omtale)| *at-kūnš*, *-kūntš* Neglerod = lett. *at-nadſis* (liv. *kūnš*, *kūntš*, f. *kynsi*: lett. *nags*, i Sms. *-nadſis* Negl);

[1]) Jf. Sjögren-Wiedemann Liv. Gramm. S. XCV og § 51 S. 43 f., hvor det dog ikke omtales, at selve disse Sammensætninger i alt Fald for den aller største Dels Vedkommende ere umiddelbare Efterligninger af lettiske Sammensætninger. Enkelte Exempler paa det samme findes ogsaa i de af Lettisk omgivne og af dette Sprog stærkt paavirkede estiske Dialekter i det østlige Lifland: se Wiedemann i Mélanges russes IV, S. 641.

lett. *ë-* (lit. *i̯ę-*): liv. *ie-kīt* indbilde = lett. *ë-teikt* (liv. *kīt*, f. *kiittää*: lett. *teikt* sige, rose) | *ie-lād* gaa ind = lett. *ë-ët* (liv. *lād*, f. *lähtea*: lett. *ët* gaa) | liv. *ie-pānda* indlægge = lett. *ë-likt* (liv. *pānda* [i Lifl. *pann*], f. *panna*: lett. *likt* lægge);

lett. *iſ-* (*is-*): liv. *is-and* udgive = lett. *iſ-důt* (se ovf. under *at-*) | liv. *is-kīt* tilstaa, forklare = lett. *iſ-teikt* (se ovf. under *ë-*) | liv. *is-lād* gaa ud, slippe op = lett. *iſ-ët* (se ovf. under *ë-*) | liv. *is-opāt* göre udlært = lett. *iſ-mācīt* (liv. *opāt*, f. *opettaa*: lett. *mācīt* lære en ngt.) | liv. *is-sadd* falde ud = lett. *is-krist* (liv. *sadd*, f. *sataa*: lett. *krist* falde);

lett. *nů-*: liv. *núo-and* bortgive = lett. *nů-důt* (se ovf. under *at-*) | liv. *núo-jeńg* sukke = lett. *nů-půstēs* (se ovf. under *at-*) | liv. *núo-sād* afgöre, slutte Kontrakt = lett. *nů-derēt* (liv. *sād*, f. *säättää*: lett. *derēt* tinge, vædde o. l.) | liv. *núo-tied* afgöre, fuldende = lett. *nů-darīt* ell. *nů-taisīt* (liv. *tied*, f. *tehdä*: lett. *darīt*, *taisīt* göre) | liv. *núo-vann* forbande = lett. *nů-lādēt* (liv. *vann*, f. *vannoa*: lett. *lādēt* bande);

lett. *pa-*: liv. *pa-kand* udholde = lett. *pa-nest* (liv. *kand*, f. *kantaa*: lett. *nest* bære)| liv. *pa-lask* løslade = lett. *pa-laist* (liv. *lask*, f. *laskea*: lett. *laist* lade) | liv. *pa-tūlda* indhente = lett. *pa-nākt* (liv. *tūlda*, f. *tulla*: lett. *nākt* komme) | liv. *pa-kaiži* noget vaad = lett. *pa-slapjsch* (jf. Bielenstein, Lett. Spr. § 289,2; liv. *kaiži* [f. *kasinen*]: lett. *slapjsch* vaad)| liv. *pa-kakšin* (og *kakšin*) parvis, to ad Gangen = lett. *pa diwëm* (jf. Bielenstein §§ 368 og 551,4; liv. *kakš*, f. *kaksi*: lett. *diwi* to);

lett. *pār-*: liv. *pār-kier* fordreje = lett. *pār-grēſt* (se ovf. under *at-*) | liv. *pār-lād* gaa forbi = lett. *pār-ët* (se ovf. under *ë-*) | liv. *pār-vańtl* overse = lett. *pār-lūkůt* (liv. *vańtl* [S. 44 § 13]: lett. *lūkůt* se, betragte);

lett. *pë-*: liv. *pie-and* tilgive = lett. *pë-důt* (se ovf. under *at-*) | liv. *pie-magg* besove = lett. *pë-gulēt* (liv. *magg*, f. *makaan*, *maata*: lett. *gulēt* ligge, sove) | liv. *pie-näkt* (over-) bevise = lett. *pë-rādīt* (liv. *näkt*, f. *näyttää*: lett. *rādīt* vise) | liv. *pie-pall* anraabe = lett. *pë-lūgt* (liv. *pall*, f. *palvoa*: lett. *lūgt* bede) | liv. *pie-vǿtt* antage = lett. *pë-ńemt* (se ovf. under *aiſ-*);

lett. *sa-*: liv. *sa-moist* forstaa = lett. *sa-prast* (liv. *moist*, est. *mõista-*: lett. *prast* forstaa) | liv. *sa-pidd* holde i Tömme = lett. *sa-turēt* (liv. *pidd*, f. *pitää*: lett. *turēt* holde)| liv. *sa-tūlda* komme sammen = lett. *sa-nākt* (se ovf. under *pa-*) | liv. *sa-võdl*, *-vodl* vente, opnaa, hvad man venter = lett. *sa-gaidīt* (liv. *võdl*, *vodl*, f. *odotella*: lett. *gaidīt* vente) | liv. *sa-vǿtt* modtage = lett. *sa-ńemt* (se ovf. under *aiſ-*)[1];

---

[1]) En Række saadanne Sammensætninger særlig med Præpositionen *sa-* ere fuldstændig misforstaaede af Donner i hans Vgl. Wb. (jf. ovf. S. 10 f.). Under Nr. 746 opstiller han f. Ex. sammen med en Del indbyrdes temmelig uensartede Ord ogsaa det ovenfor anførte liv. *sapidd* (hvilket han opløser «*sap-i-da*») og flere andre lignende Sammensætninger som ægte Afledninger af en Rod «*sap*»! Ligesaa under Nr. 780 g (sammen med f. *hauta* Grav o. fl. a.!) det ovenfor anførte liv. *savõdl* («*sav-o-d-lõ*» [*õ* Stammeudlyd = vort *ø*], S. 97 endog skrevet «*sav-öd*»), som henhørende under en

lett. *uſ-* (*us-*): liv. *us-kīt* lovprise = lett. *uſ-teikt* (se ovf. under *iſ-*) | liv. *us-lād* støde paa = lett. *uſ-ēt* (se ovf. under *ē-*) | liv. *us-pidd* opretholde = lett. *uſ-turēt* (se ovf. under *sa-*) | liv. *us-usk* Tillid = lett. *uſ-tiziba* (liv. *usk*, f. *usko*: lett. *tiziba* Tro).

Ved Siden af denne Art hybride Dannelser forekommer der naturligvis ogsaa i Livisk en Mængde Sammensætninger, der ere optagne fuldstændigt og rent mekanisk fra Lettisk, om end undertiden Hovedleddet ogsaa er laant som selvstændigt Ord. Navnlig af Substantiver forekommer der mange saadanne Sammensætninger, f. Ex. *atkārpa* Modhage = lett. *atkārpis* | *atmatta* Brakjord = lett. *atmata* (af *atmest*, *-metu* bortkaste, lægge til Side) | *ienāšid* Krop, en Hestesygdom = lett. *ēnāschi* | *ienaid* Hud = lett. *ēnaids* (i Lifl. ogsaa *naid*, *naide* = lett. *naids*) | *núovada* Distrikt, Gods = lett. *nůwads* | *pakúods* Bid Mad = lett. *pakůds* (af *kůst*, *kůd-* bide) | *pasaka* Æventyr = lett. *pasaka* | *pavēdər* Buggjord = lett. *pawēderis* (af *wēders* Bug) | *pārgil'* Skalk, hensynsløs Person = lett. *pārgalwis*| *piedrəb* Tærskelo = lett. *pēdarbs* (*pēdrabs*). Af Verber af denne Art kunne f. Ex. nævnes: *atvēl'* tillade = lett. *atwēlēt* (ogsaa *vēl'* ønske, tillade = lett. *wēlēt*) | *isnīk* forsvinde = lett. *iſnīkt* | *istēr* øde, sætte over Styr = lett. *iſtērēt* (vestliv. Dial. *tēr* forbruge = lett. *tērēt* af nt. *teren*) | *isārt*, *núoārt* udbrede = lett. *iſārdīt*, *nůārdīt* (ogsaa *ārt* rive fra hinanden, sprætte op = lett. *ārdīt*) | *núomańń* ane = lett. *nůmanīt* | *piederr* tilhøre = lett. *pēderēt* (jf. ovf. under *nů-*) | *saplūd* (Lifl.) oversvømme = lett. *saplūst* (Stamme *plūd-*) [1]).

Det er imidlertid ingenlunde alene Livisk (og Estisk), der paa denne Maade have været Genstand for Indflydelse fra Lettisk, men omvendt indeholder ogsaa Lettisk, især maaske i Kurland, ikke faa Ord, som ere laante enten fra Livisk eller Estisk. I de allerfleste Tilfælde, navnlig ved de til Kurland indskrænkede Ord, er vistnok det förstnævnte Sprog Kilden; dette synes saa meget rimeligere, naar henses til den Maade, hvorpaa Lettisk, som allerede omtalt (jf. S. 22, 39), bevislig har bredet sig paa Bekostning af Livisk. I visse Tilfælde afspejle Laaneordene ogsaa særlig liviske Lyudviklinger, saasom Forslag af *j* foran *e* (S. 42 § 7) i lett. *jedels*, *jedals* Syd = liv. *jedāl*, Bortkastelse af *h* med «Erstatning» (S. 43 § 11, S. 60 I A) som lett. *kī'ls* Pant = liv. *kī'l*,

---

Rod «*sav*, *saj* = *sap*»; Nr. 784 (sammen med f. *sopia* passe o. l.) liv. «*sap-a-gat*» «sich unterreden» (d. v. s. Lifl. *sa-pagat*, vestliv. i Kurl. *sa-rükānd* = lett. *sa-runātēs*, jf. ovf. under *aiſ-*), «*sav-e-d*» «vereinigen, versöhnen, in P[isen] auch zusammenziehen» (d. v. s. *sa-vedd*, af *vedd*, f. *vetää* drage, trække, hvoraf umiddelbart den sidstnævnte Pisenske Betydning = lett. *sa-wilkt* trække sammen, medens den förste Betydning beror paa Indblanding af den derfra forskellige lett. Stamme *wed-*, *west* føre, *sa-west* føre sammen, forene), «*sav-a-li-ks*» «mässigen» (d. v. s. Lifl. *sa-valiks* = lett. *sa-waldīt*, af liv. *valiks* i Lifl., *vålikš* i Kurl. herske), og der tilföjes: «Wie das liv. *saved* mit den beiden bedeutungen: «versöhnen» und «zusammenziehen» sehr deutlich zeigt, ist die obige wortreihe nur eine modifikation derselben wurzel *sap*, *sop*, *sup* zusammenziehen, die wir in n:o 746 kennen gelernt»!!

[1]) Ogsaa dette Ord henfører Donner anf. St. Nr. 772, sammen med f. *uppua*, liv. *upp* drukne, til en Rod «*sap*», idet han opløser det «*sap-lū-d*»!

est. *kihl*, Forkortelse af Rodvokalen i lett. *pestīt* frelse = liv. *päst* (S. 47 § 20), Vokalforlængelsen foran *r* i *k'ērpa* Ilder, *tērauds* Staal (S. 52 ff. § 23 c, a) o. l. I Regelen giver Formen imidlertid ingen bestemt Oplysning i denne Retning, navnlig mangle i de fleste Tilfælde de ovenfor S. 47 ff., §§ 22—24 udviklede Lydforandringer. Hverken denne Omstændighed eller den mulige Mangel af et eller andet Ord i nuværende Livisk (d. v. s. i Sjögren-Wiedemanns Ordbog) kan dog anføres som gyldigt Bevis imod livisk Oprindelse; thi for den væsentligste Del maa denne Indflydelse selvfølgelig tilhøre en Tid, da Liverne vare talrigere og mere udbredte, end de nu ere, og da deres Sprog ogsaa maa antages at have staaet paa et noget oprindeligere Trin og stemt nærmere overens med Søstersprogene Estisk og Finsk. Dermed vil jeg naturligvis ingenlunde nægte, at ogsaa Estisk har givet sine Bidrag til Indflydelsen paa Lettisk i Forhold til det mere begrænsede Omfang for Berøringen mellem de to Nationaliteter.

Enkelte af de herhenhørende Ord ere ikke indskrænkede til Lettisk, men forekomme ogsaa i Litauisk, dog saa vidt mig bekendt udelukkende i den memelske og til Dels vistnok den žemaitiske Dialekt (jf. ovf. S. 16 f.)[1]. Da disse Dialekter og navnlig den memelske have saa mange særlige Berøringspunkter med Lettisk, og da endvidere de forholdsvis faa i de nævnte litauiske Dialekter forekommende Ord af denne Art alle genfindes i Lettisk i nöjagtig tilsvarende Former, kan der næppe være Tvivl om, at de ere indkomne her igennem Lettisk.

En Liste over de i Lettisk (og Litauisk) forekommende Ord af finsk Oprindelse, som jeg har noteret, vil findes som Ordfortegnelse II i Slutningen af dette Arbrejde. En Del af disse Laaneord have allerede tidligere været betegnede som saadanne, navnlig (med Forbigaaelse af ældre Forfattere) i Bielensteins Die lettische Sprache og Ulmanns Lettisch-deutsches Wörterbuch, samt i Bezzenbergers Lettische Dialektstudien, et forholdsvis ringe Antal ogsaa hos Donner i Techmers Internat. Zeitschrift I; men paa den anden Side kan navnlig i Ulmanns Ordbog ofte et estisk eller livisk Ord findes tilföjet, hvor dette i Virkeligheden er laant fra Lettisk, ikke omvendt. For øvrigt maa det indrömmes, at det undertiden (f. Ex. ved forskellige Benævnelser paa Naturgenstande, især Fiske) er meget vanskeligt at afgöre, om et Ordlaan er gaaet den ene eller den anden Vej eller om Overensstemmelsen maaske endog kan være at forklare paa anden Maade, ved parallele Laan paa begge Sider. Som Exempel paa et saadant utvivlsomt parallelt Laan, hvilket jeg altsaa ikke har medtaget i nogen af mine Fortegnelser, nævner jeg (fordi Ahlqvist, VFSK. S. 9 ff.

[1]) Hvad de herhen hørende žemaitiske Ord angaar, da maa det indtil videre henstaa som uafgjort, i hvilket Omfang de virkelig bruges i Dialekten; thi foreløbig kendes de næsten udelukkende fra den žemaitiske Forfatter Dowkont, om hvis Sprog se Brückner, Die slav. fremdwörter im lit., S. 21 f. Note 17 (jf. 201); jf. Geitler, Beitr. zur lit. Dialektologie, Wien 1885, S. 15 f., 50.

= den tyske Udg. S. 11 f. er i Tvivl om den historiske Sammenhæng) lett. *rūnis* Vallak (deraf *rūnīt* kastrere, der altsaa ikke, som Ulmann og Brückner [anf. St. S. 183, jf. 127] mene, er = «lit. *ronyti* verwunden») af mnt. *rune* id., og f. *ruuna* id. (hvoraf *ruunata* kastrere), est. *rūn* gen. *rūna* (Verb. *rūna-ma*, liv. *rūn* [dette maaske dog fra Lett.]) af det vistnok atter fra Mnt. optagne gl. sv. *rune* i samme Betydning (Rydqvist, Sv. spr. lagar VI, 379). Med Hensyn til parallele Laan fra Slavisk jf. S. 11 f. Paa Grund af disse Vanskeligheder er det meget muligt, at nogle af de i min Fortegnelse optagne Ord maa udgaa, og endnu mindre tvivler jeg om, at der jo vil være adskillige at tilføje, dels maaske enkelte, som jeg med Urette kan have betragtet som optagne fra Litauisk-lettisk i de finske Sprog, dels saadanne som ikke have været mig bekendte eller som jeg kan have overset. Navnlig er det utvivlsomt, at mere indgaaende Undersøgelser af de lettiske Dialekter, saaledes som allerede Bezzenbergers Dialektstudier, baade ville bringe nyt Stof tilveje i denne Retning og tillige yde Bidrag til Besvarelsen af forskellige herhenhørende Spörgsmaal, f. Ex. om Forholdet mellem den liviske og den estiske Indflydelse paa Lettisk.

Hvad de laante Ords Betydningsomraader angaar, vil det ses, at en ikke ringe Del (over $^1/_4$) middelbart eller umiddelbart henhøre til Søvæsen eller dog staa i Forbindelse med Livet ved Havet, hvad der stemmer med de allerede af Thunmann og Watson (se ovf. S. 5 ff.) gjorte Iagttagelser (om end kun i ringe Grad i Enkelthederne og endnu mindre i den almindelige historiske Opfattelse af Forholdet) og i sig selv er aldeles naturligt, da jo Liverne og Kurerne i tidligere Aarhundreder skilte Letterne fra Havet og derhos netop vare bekendte som Søfarere. De øvrige Ord, der omfatte allehaande forskellige Forhold (f. Ex. Familie- og Tyendeforhold, Landbrug o. s. v.), ere aabenbart mere tilfældige og i kulturhistorisk Henseende mindre oplysende, idet de kun vidne om det nære Samliv mellem de to Nationaliteter.

Ligesom den lettiske Indflydelse paa Livisk saaledes er den liviske og estiske Indflydelse paa Lettisk, skönt mange Gange ringere end hin, næppe indskrænket til Ordforraadet alene. Som allerede omtalt S. 22 Note 3, er der nogen Sandsynlighed for, at visse Ejendommeligheder i den paa ældre livisk (kurisk) Omraade udviklede «tamiske» Dialekt af Lettisk kunne skyldes Eftervirkninger af Livisk. I én Henseende kan en Paavirkning fra de finske Nabosprog maaske endog spores langt videre, idet det næppe er ganske utænkeligt, at disse kunne have bidraget noget til, at i Lettisk overhovedet den gamle frie Accentuationsmaade, som endnu er bevaret i Litauisk, er bleven fortrængt af den faste Betoning af den förste Stavelse i Ordet[1]). Jeg indrömmer imidlertid, at en

[1]) Som jeg ser af Andersons Studien zur Vergl. d. ugrofinn. u. indogerm. Spr. S. 122, har den samme Tanke være udtalt af Pott i hans Tillæg til W. v. Humboldts Værk Über die Verschiedenheit d. menschl. Sprachbaues S. 503, et Arbejde, som for Öjeblikket ikke er mig tilgængeligt.

saadan Accentforandring utvivlsomt ogsaa maatte kunne indtræde spontant, og i ethvert Tilfælde er den, i en vis Tilslutning til de ældre Betoningsforhold, bleven udformet paa ejendommelig Maade i forskellige Tonelag, hvilke ganske vist ogsaa genfindes i Livisk (jf. ovf. S. 59 ff.), her dog maaske snarest ved Indflydelse fra Lettisk, med mindre man muligvis i deres afgjort större Lovbundenhed i Livisk tör se et Vink om det modsatte.

Men ved Siden af de nu omtalte Beröringer mellem Lettisk paa den ene Side og Livisk, til Dels Estisk, paa den anden, have vi, som det allerede paa flere Steder i den foregaaende Indledning er antydet (se især S. 7 ff.), meget stærke Spor af en derfra ganske forskellig Indflydelse af en litauisk-lettisk Sprogform paa de finske Sprog. Denne Indflydelse adskiller sig fra den för omtalte for det förste i Henseende til selve den Sprogform, som afspejler sig deri, og som i det hele viser sig at staa paa et meget ældre og oprindeligere Trin end i det foregaaende Tilfælde, væsentlig paa samme Lydtrin som Litauisk; dernæst i Henseende til Udbredelse, idet den nemlig kan forfølges temmelig ensartet gennem alle de egentlige finske Sprog (ved Østersøen), selv om naturligvis ikke hvert enkelt Ord i det mindste nu lader sig eftervise i dem alle. Ja, hvad mere er, en dermed beslægtet Indflydelse strækker sig i tydeligt udprægede Former helt hen til Mordvinsk og Čeremissisk, om end ikke paa langt nær i saa stort Omfang som i de egentlige finske Sprog. Derimod maa det udtrykkelig fremhæves, at der ikke i Lappisk er noget som helst Spor af en umiddelbar Indflydelse af denne Art; de Ord af litauisk Oprindelse, som vi finde der, genfindes alle i Finsk og ere bevislig först derfra optagne i Lappisk. Det er da paa Forhaand klart, at denne Beröring mellem Finsk og Litauisk — for Kortheds Skyld bruger jeg her og i det følgende denne Benævnelse, uden dermed forud at ville fastslaa noget om Sprogets virkelige Karakter — maa ligge langt tilbage i Tiden og nødvendigvis forudsætte andre Beboelsesforhold end dem, vi nu finde; thi at de ad denne Vej indkomne Laaneord skulde være gaaede igennem Lettisk, Livisk, Estisk o. s. v., som Ahlqvist mener (se ovf. S. 8), er en Antagelse, der støder paa saa uovervindelige Vanskeligheder, at den strax maa afvises. Men disse forskellige Punkter skal jeg senere komme nærmere tilbage til.

Spörge vi endnu om, hvorvidt den paa dette Trin stedfundne Beröring mellem de to Stammer kun har sat sit Mærke i en Indflydelse af Litauisk paa Finsk eller om der ogsaa her lader sig eftervise en gensidig Paavirkning, maa der efter min Mening hertil svares, at der, bortset fra den tidligere omtalte begrænsede og yngre Indflydelse fra Livisk, henholdsvis Estisk, hverken i Litauisk eller i Preussisk og næppe heller i Lettisk lader sig eftervise noget eneste sikkert Spor af en Indflydelse fra finsk Side[1]). Naar Etymologien til et hos begge Stammer forekommende Ord er dunkel,

[1]) Ogsaa i dette Punkt maa jeg altsaa erklære mig uenig med Donner, der f. Ex. Techm. I, S. 259 siger: «Auch in entgegengesetzter Richtung sind verschiedene finnische Ausdrücke in die litauisch-

ere vi som Følge deraf berettigede til at betragte dets blotte Tilstedeværelse i Litauisk (i alt Fald udenfor de nordvestligste Dialekter) eller i Preussisk som — om ikke et afgörende Bevis, saa dog — et meget stærkt Indicium for, at det er oprindelig litauisk og derfra optaget i de finske Sprog, forudsat naturligvis at der ikke foreligger parallele Laan fra andre Sprog.

Idet jeg nu gaar over til nærmere at betragte disse forskellige Grupper af Laaneord, men særlig naturligvis den sidstnævnte, skal jeg först gennemgaa de enkelte Lyd med Hensyn dels til den Maade, hvorpaa de ere behandlede ved Overgangen fra Litauisk-lettisk til de finske Sprog, dels til de Former, som maa antages at ligge til Grund for dem, vi møde i disse sidste, og derefter betragte den Maade, hvorpaa Endelserne ere behandlede. Til Slutning skal jeg da forsøge at samle de Resultater, der kunne uddrages af de foregaaende Undersøgelser, og nærmere at belyse dem i historisk Henseende. Hertil föjer jeg endelig som Ordfortegnelse I en alfabetisk Fortegnelse over alle de til den ældre Gruppe hørende Laaneord af litauisk-lettisk Oprindelse, som jeg har noteret mig, og medtager her tillige visse blot i Livisk eller Estisk forekommende Laaneord, der, om end ikke saa gamle som hine, dog i en eller anden Henseende fortjene særlig Opmærksomhed; derimod ere alle de mangfoldige yngre lettiske Ord i Livisk (og Kreevinsk) udelukkede, da det vilde være fuldstændig örkesløst og overflødigt at forsøge paa at give en blot nogenledes udtömmende Fortegnelse over dem. Jeg bemærker herved udtrykkelig, at jeg selvfølgelig ingenlunde betragter alle de af mig optagne Sammenstillinger som lige sikre, men tværtimod, som det vil ses, for adskilliges Vedkommende selv er mere eller mindre i Tvivl om deres Berettigelse. Med Hensyn til en Del af disse tvivlsomme Ord vil det forhaabentlig lykkes andre Forskere at bringe fuldstændigere Klarhed tilveje, hvad enten det bliver i den ene eller den anden Retning; foreløbig maa de i alt Fald staa her som en Advarsel imod uden videre at betragte dem som ægte finske Ord. Nogle faa Ord har jeg endelig medtaget i [ ] blot for at vise, at de ikke ere eller ikke behöve at være optagne fra Litauisk, uagtet de genfindes her i nöjagtig tilsvarende Former, men at vi her meget snarere have parallele Laan (fra Gotisk) i begge Sprogstammer.

---

lettischen Sprachen eingedrungen, obwohl es bei mehreren ziemlich schwer hält über die Abstammung zu entscheiden» og S. 269 endogsaa: «Ich betrachte daher das lit. *kankles* als Lehnwort aus dem Finnischen, wie so viele andere». For denne Paastand, der til Dels grunder sig paa en Sammenblanding af Litauisk og Lettisk, leveres der imidlertid intet som helst virkeligt Bevis.

I. De enkelte Lyd.

A. Konsonanter.

1. **Klusiler (Explosiver).** Da de finske Sprog i Forlyd oprindelig og med Undtagelse af enkelte Dialekter (jf. § 2) endnu stedse kun have den ene Række af Klusiler, de stemmeløse *k*, *t*, *p*, maa disse Lyd her gengive saavel lit.-lett. *k*, *t*, *p* som de tilsvarende stemte Lyd *g*, *d*, *b*, f. Ex.

f. *kakla*, *kaula* Hals = lit. *káklas*; f. *kelta* gul Farve = lit. *geltà* id., *gèltas* gul;
- *tuohi* Birkebark = lit. *tószis*; - *tarha* Have = lit. *dàržas*;
- *paimen* Hyrde = lit. *pëmů́* (St. *pëmen-*); - (kar.) *palve* Gave jf. lit. *bàlvas*.

Saaledes ogsaa i liviske Ord, der ikke netop høre til det yngste Lag af Laan fra Lettisk, f. Ex.

liv. (i Kurland) *palāndøks* Due = lit. *balàndis* (jf. §§ 2, 15).

Ligesaa f. Ex. mokša-mord. *kardā*, ersa-m. *kardo* Stald, hvis dette er = lit. *gàrdas* (Faare)fold.

2. Kun Livisk (og Estisk i de mellem Letterne spredte Sprogøer, jf. Wiedemann i Mélanges russes IV, S. 639 og Gramm. d. ehstn. Spr. S. 91 § 12) beholder regelmæssigt *g*, *d*, *b* i Forlyd i den store Masse af Ord, der i yngre Tid ere optagne fra Lettisk, f. Ex. liv. *gúob* Ælm = lett. *gůba* | *gúod* Ære = lett. *gůds* | *daľľa* Del = lett. *daľa* | *dārsnika* Gartner = lett. *dārſnēks* | *duńtš* Kniv = lett. *dunzis* | *dúob* et Bed = lett. *důbe* | *bābers* Bæver = lett. *bebrs* | *biedørs*, *biedrøs* Kammerat = lett. *bĕdrs* | *blašk* Flaske = lett. *blaschk'e* | *brī* fri = lett. *brīws* (begge af Tysk[1])) | (*krābīš* Kolk., *grabīš* Pis. Klude, Rageri = lett. *grabaſchas* | *krešiľ* Kurv = lett. *greſele*). Saaledes ogsaa liv. i Lifland *balad*, *balaž* Due = lett. *balůdis*, ved Siden af den i Kurland brugelige, meget ældre Form *palāndøks* (se § 1).

Ligesom vi i dette sidste Ord have Exempel paa et Ord, der foreligger i Livisk i en dobbelt Form, en ældre, der slutter sig nærmere til det litauiske Lydtrin, og en yngre, der slutter sig til Lettisk, saaledes synes ikke sjældent gamle Laaneord senere at have modtaget en Paavirkning fra Lettisk, hvorved de ere bragte mere i Overensstemmelse med dette Sprogs Former. Som Følge deraf kan et forlydende *g*, *d*, *b* ikke altid i og for sig bevise, at et Ord først i nyere Tid er indkommet fra Lettisk. En saadan Forandring synes f. Ex. at være indtraadt i liv. *daba* Skik = f. *tapa*, lett. *daba* | liv. i Kurl. *dagl*, i Lifl. *tagl* Fyrsvamp = f. *takla*, *taula*, lett. *dagla*, *daglis* | maaske i liv. *dadžā* Tidsel, Burre = f. *takiainen*, lett. *dadſis* (paafaldende er her det udlydende lange *ā*, der egentlig kun vilde være paa sin Plads i en til f. *takia-* svarende liv. Form **taigā*, se S. 57 § 24 a; dersom Sjögren-Wiedemann har Ret i Ansættelsen af dette *ā*, synes man at maatte antage, at en saadan formodet Form, vel nærmest paa Trinet **taǵā*, er bleven fortrængt ved en yngre Indflydelse fra Lett., men med Bevarelse af det udlydende *ā*).

Det er imidlertid ikke alene i dette Tilfælde, at Livisk anvender Mediæ i Forlyd;

---

[1]) Andre Exempler paa Liviskens Overensstemmelse med Lettisk i Behandlingen af tysk *f*, hvilken Lyd mangler i begge Sprogene (jf. Bielenstein, D. lett. Spr. I, § 299), ere liv. *uodør'* Foder = lett. *ůdere* | *vastālova* Fastelavn = lett. *wastalāwi* | *vīľ* Fil = lett. *wīle* | *perš* Vers = lett. *perscha* | *pleit* Flöjte = lett. *pleita* | *priš* frisk = lett. *prischs*.

men efter at man en Gang, væsentlig ved Indflydelse udefra, har lært at udtale disse Lyd i denne Stilling, er der ofte ligesom indtraadt en Usikkerhed, og selv i ikke ganske faa ægte Ord ere Mediæ trængte ind i Stedet for Tenues (i störst Omfang i Pisensk Dialekt, jf. Sjögr.-Wied. Gramm. S. CII), vistnok altid under Indflydelse af en nærstaaende (efterfølgende) Stemmelyd[1]), f. Ex. *gārban* Tranebær, Oxycoccus palustris = f. *karpalo* | *gūlma*, *sīlma gūlmad* (i Lifl. *šilm kulmad*) Öjenbryn = f. *kulma* | *gūlb*, *gūlg* bade sig = f. *kylpeä* | *dagāržpeidi* baglængs jf. est. *tagur-pidi* | *dīd'* Mejse, Musvit = f. *tüti* | *dūrbal* Törv jf. f. *turve* (GSI. S. 155) | *búolg*, *búolgon* Tyttebær = f. *puola*, *puolakka* | *buzārt*, *pusārt* gnide = f. *pusertaa*[2]). Paa denne Maade kunne Mediæ naturligvis ogsaa undertiden være komne i Stedet for Tenues i ældre Laaneord fra Litauisk, som liv. *gadāg* og *kadāg* Enebærtræ = f. *kataja*, lit. *kadagỹs*.

I de i Lettisk[3]) optagne livisk-estiske Ord bevares i Regelen Tenues uforandrede (Exempler se Ordfortegn. II); kun sjældent forandres de til Mediæ, hvorpaa jeg dog ikke kan nævne sikre Exempler undtagen for $p > b$: *bůjā* til Grunde = liv. *púoi*, est. *põhja* | *buras*, *burwes* Sejl pl. = liv. *puŕŕəd* | (muligvis *gabals* Stykke = liv. *kabāl*, se Ordfortegn. I).

3. I Indlyd optræder oprindeligt *g*, *d*, *b* regelmæssigt som finsk *k*, *t*, *p* (est. *g*, *d*, *b*) undtagen i Begyndelsen af en lukket Stavelse med kort Vokal (og i Begyndelsen af 3dje Stavelse), hvor man oprindelig maa have haft *g*, *d*, *b* eller maaske til Dels de tilsvarende Spiranter; men i de fleste Sprog ere disse Lyd atter forandrede paa forskellig Maade, som det vilde være unødvendigt her at gennemgaa i det enkelte[4]). Kun Vepsisk og Livisk, der ikke kende nogen Adskillelse mellem de nævnte to Formrækker, have gennemgaaende *g*, *d*, *b*. Exempler ere:

---

[1]) Meget almindelig paa Liv. er den tilfældige Forandring af Tenuis til Media, eller overhovedet af stemmeløs Lyd til Stemmelyd, naar et med en stemmeløs Lyd begyndende Ord staar i nær Forbindelse med et foregaaende Ord, der ender med en Stemmelyd — et Fænomen, til hvis Forklaring man næppe behøver at ty til fremmed Indflydelse; se Sjögr.-Wied. Gramm. S. 20 f. § 9, 13 og jf. Genetz, Karel. Lautlehre S. 33 f. I enkelte Tilfælde kan maaske den hyppige Brug af et Ord i denne Stilling have bidraget til, at Mediaen efterhaanden er voxet fast, som ovf. Exemplet *gūlma*.

[2]) I nogle af de af Russisk stærkest paavirkede finske Dialekter ere Mediæ ligeledes komne ind, ikke blot i laante, men ogsaa i enkelte ægte Ord, her dog i mindre Omfang end i Livisk (se især Genetz, anf. St. §§ 4 og 5). I nogle faa Ord stemme disse Dialekter (tilfældigt?) med Livisk, saaledes russ.-kar. og olon. *garbalo*, veps. *garbol* Tranebær, r.-kar. *buola*, olon. *buolu*, veps. *bol* Tyttebær.

[3]) For Kortheds Skyld nævner jeg her og i det følgende kun Lettisk med Underforstaaelse af Litauisk indenfor de S. 68 angivne Grænser.

[4]) Jf. GSI. S. 23 ff. (61 ff.). De der givne Antydninger angaaende den mulige Udvikling af dette Forhold kan jeg paa ingen Maade anse for gendrevne ved Genetz's Modbemærkninger, Karel. Lautl. S. 32 f. Jeg mener ikke at have gjort mig skyldig i nogen Forvexling af forskellige lydfysiologiske Processer, men har kun villet hævde, at Former som f. *akka akan*, *härkä härän* (for **härγän*), *kota kodan* maa betragtes som sproghistorisk parallele, og har da, paa Grundlag af Forholdet til de andre, fjærnere beslægtede finsk-ugr. Sprog, fundet det sandsynligt, at ligesom man ved den første Række af Former utvivlsomt maa gaa ud fra *k*, *t*, *p* som Grundtrin og betragte *kk*, *tt*, *pp* som forstærkede Former, saaledes har den anden Række oprindelig haft *g*, *d*, *b*. Der kan intet som helst være til Hinder for at antage, at de oprindelige Mediæ i Begyndelsen af en aaben anden (fjerde) Stavelse forstærkes ved at gaa over til Tenues, parallelt med at oprindelige Tenues yderligere forstærkes ved at forlænges (fordobles) (jf. f. Ex. höjtysk That, halten, Vater med *t* for ældre

f. *vako* gen. *va'on* Fure, veps. *vago* = lit. *vagà*;
- *takiainen* (dog ogsaa *takkiainen*, *tahkiainen*) Burre = lit. *dagỹs*;
- *ankerias* Aal = lit. *ungurỹs*;
- *vuota* gen. *vuodan* Hud = lit. *óda*;
- *napa* gen. *navan*, veps., liv. *naba* Navle = lett. *naba*;
- *virpa* gen. *virvan* Kæp, Kvist = lit. *vìrbas*;
- *hammas* gen. *hampa(h)an*, veps. *hambas* Tand = lett. *ſũbs* id., lit. *žàmbas* Kant;
- *kataja* veps. *kadag*, liv. *kadāg*, *gadāg* Enebærtræ = lit. *kadagỹs*.

4. Paa samme Maade finde vi i Livisk og Estisk *g*, *d*, *b* i yngre Laan svarende til de samme Lyd i Lettisk (undertiden med Mouillering eller beslægtede Forandringer efter S. 43 f., jf. nedf. § 11 f.), f. Ex. liv. *vērg* Livegen = lett. *wērgs* | *Dougav* Düna = lett. *Daugava* | *maggon* (S. 50 § 22 e), est. *magun(as)*, *magon* Valmue = lett. *magũne* | *palāg* Lagen = lett. *palags*, men est. *palak(as)*, dorp.-est. *pallaj* | *gãd* sörge for = lett. *gādāt* | *beď'ørs*, *beď'røs* Grav = lett. *bedre* | *groudøs* Korn = lett. *grauds* | *dúob* et Bed = lett. *dũbe* | *kabāt* Lomme = lett. *kabata* | *skabbørs* hurtig = lett. *skabrs*.

Ligesaa omvendt i lettiske Laan fra Livisk og Estisk, f. Ex. *julga* Sælhund = liv. *ũlgas*, est. *hül'g*, *hülge* | *kangas* Væv = liv. *kāṅgas* (est. *kaṅṅas*) | *luga*, *lugus* Tal, Gang = liv. *lug*, est. *lugu* | *jedels*, *jedals* Syd = liv. *jedāl*, est. *edel*, *edal* | *murda* Ruse = liv. *mōrda*, est. *mõrda* | *rinda* Række = liv. *rīnda*, est. *rind* Bryst, Række | *rabāt* slaa Kornene ud af Axene = liv. *rabb*, est. *raba-ma*.

5. Oprindeligt *k*, *t*, *p* fremtræder derimod ikke sjældent paa Finsk som *kk*, *tt*, *pp* (est. ligesaa eller *k*, *t*, *p*) i Begyndelsen af aaben Stavelse, som *k*, *t*, *p* (est. ligesaa eller *g*, *d*, *b*) i Begyndelsen af lukket Stavelse, i Vepsisk og Livisk som uforanderligt *k*, *t*, *p*, f. Ex.

f. *harakka* gen. *harakan* Skade, pica = lit. *szárka*;
- *laukki* gen. *laukin* Dyr med Blis = lit. *laúkis*;
- *ratas* Hjul, pl. *ratta(h)at* ogsaa Kærre = lit. *rátas*, pl. *rátai*;
- *pirtti* gen. *pirtin* Badstue, Røgstue = lit. *pirtìs*;
- *tytär* gen. *tyttären*, ersa-mord. *tehteŕ*, *teiteŕ* Datter = lit. *duktė̃*.

---

d, Wasser, oht. wazzar med *zz* for ældre *t* o. s. fr.), medens paa den anden Side *g*, *d*, *b* i en lukket Stavelse, dog næppe i alle finske Sprog («finsk» stadig i den S. 19 N. 2 fastslaaede Betydning), ere blevne til Spiranter i det mindste efter en Vokal eller Liquida (men næppe efter en Næselyd). Derimod har jeg intet udtalt om, at de finske Dialekter, der nu have *g*, *d*, *b* svarende til f. *k*, *t*, *p* i aaben anden Stavelse, umiddelbart skulde have bevaret noget oprindeligere end Finsk (Suomi); tværtimod antager jeg (jf. GSI. S. 25: «Til en vis Grad maa disse Overgange allerede have tilhørt det fælles Trin» o. s v.), at vi her have en yngre Overgang fra Tenuis til Media, parallel med Overgangen af *s* til *z*, under Indflydelse af stemte Omgivelser, hvorved de «stærke» Former tilfældigvis atter komme til at stemme med de oprindelige, för-finske; jf. saaledes f. Ex., at i Estisk den «firmerede» Form (se ovf. S. 47 § 19) af en Media endnu stedse er en Tenuis (Weske, Untersuch. S. 12 §§ 12, 13), eller at en Media ogsaa i visse Tilfælde kan svare til f. *k*, *t*, *p* som «svag» Form af *kk*, *tt*, *pp* (Wiedemann Gramm. § 56). Kun med Hensyn til Vepsisk og Livisk kan der maaske rejses visse Tvivl angaaende Udviklingen, hvilke jeg dog her ikke skal komme ind paa.

6. Nok saa almindeligt er det dog, at de stemmeløse Lyd *k*, *t*, *p* ere behandlede ganske paa samme Maade som de stemte *g*, *d*, *b* (§ 3), hvad der i Laan fra Gotisk eller Nordisk er forholdsvis sjældnere (jf. GSI. S. 63 f.), men derimod, som det synes, genfindes som det regelmæssige i de endnu ældre Lag af Laaneord (som f. *sata* gen. *sadan*, mokša-mord. *śada*, ersa-mord. *śado*, čerem. *šüdö*, *šuda* o. s. v. 100, et for alle de finsk-ugriske Sprog fælles Laan fra Eranisk [Skythisk]: zend *çata-* o. s. v.). Herhen høre f. Ex.

f. *malka* gen. *malan* Tækketræ = lit. *málka* Brænde (men est. *malk* Stok, liv. *mālka* Brænde efter §§ 5 og 8);

- *märkä* gen. *märän* vaad, Væske = lett. *merka* Fugtighed(?);
- *perkele* Djævelen, mord. *pirgene* Torden = lit. *perkúnas* Tordenguden, Torden;
- *suka* Börste, Kam = lit. (*szuka*) pl. *szùkos*;
- *talkoo* frivilligt Fællesarbejde med Beværtning = lit. *talkà*;
- *kelta* gul Farve = lit. *geltà* id.; *gèltas* gul;
- *luuta* gen. *luudan* (Feje-)Kost = lit. *szlū́ta*;
- *mäntä* gen. *männän* (ogsaa *mäntty*) Kærnestang = lit. *mèntė*;

(- *tetri*, *tedri* Urhane = lit. *téteris*;)

- *paarre* (for **paardeh*) gen. *paarte(h)en* Bræmme = lett. *bārkste*(?);
- *ätelä*, liv. *addõl* Efterslæt = lit. *atólas*;
- *kypärä* Hjælm, Hue = lit. *kepùrė*.

Saaledes ogsaa i nogle enkelte Ord i Livisk, der efter deres øvrige Form maa antages at være optagne i en temmelig tidlig Tid og i ethvert Tilfælde ogsaa i andre Henseender adskille sig fra den store Masse af yngre Laaneord fra Lettisk, nemlig (foruden det ovf. nævnte *addõl* Efterslæt):

kȫidas Væverkam = lit. *skėtas*, lett. *schk'ēts* (jf. § 41 og Ordfortegn.);
lȫiga, *lōga* overtallig (paa ny laant i Formen *liekȫ* Kolk.) = lett. *lēks*, lit. *lėkas*;
mändrȫks en Tvære = lit. *mentùrė*, lett. *mēturs* (jf. ovf. f. *mäntä*);
puba (est. *uba*) Bönne = lit., lett. *pupa*;
vērbikš, *vārbȫkš* spinde (paa Rok) = lett. *wērpt*, lit. *vèrpti*.

7. Den i forrige § omtalte Overgang er nødvendig i Forbindelsen *ht*—*hd* = lit. *kst*, *kszt* (*st* o. l.), idet Forbindelsen *htt* ikke kan forekomme. Saaledes

f. *ahdas* snæver = lit. *ànksztas* (jf. § 16);
- *luhta* fugtig Eng = lett. *lukste* id., lit. *lùksztas* Stargræs o. l.
- *lahto* Snare = lit. *sląsta* m. fl. Former.

I et Par Ord, hvor man skulde have ventet Forbindelsen *hd*, findes blot *h*, nemlig i

f. *ahingas* Lysterjærn = lit. *ákstinas* og
- (*tuhansi*) *tuhat* tusend = lit. *túkstantis*.

Naar *d* i disse Ord er bortfaldet, beror det utvivlsomt paa, at anden Stavelse her i alle Former er lukket og at der derfor aldrig vilde kunne indtræde en Form med *ht*, som kunde have bidraget til at holde paa *d* (*ð*?) i den svage Form.

For f. *vaha* Vox = lit. *vászkas* skulde man i Nominativ og overhovedet i de Former, hvor anden Stavelse er aaben, have ventet den stærke Form **vahka*, men den er fortrængt af den svage Form *vaha*. Omvendt er der dannet en ny stærk Form ved Tilföjelsen af *k* i de estiske Dialektformer *tohk* (Dagø) ved Siden af alm. *tohi* Birkebark = lit. *tószis*| *wähk* (dorp.) ved Siden af *wähi* Krebs = lit. *vėžýs* | *wīsk* (dorp.) ved Siden af *wīz* Bastsko = lett. *wīše*, *wīša*.

8. I de for Livisk (og Estisk) ejendommelige yngre Laan fra Lettisk bevares regelmæssigt *k*, *t*, *p*, som liv. *louk* Mark = lett. *lauks* | *nikkən* ondskabsfuld = lett. *nikns* (S. 50 § 23 e) | *pakkəld* pl., est. *pakal*, *pakel* pl. *paklad* Blaar = lett. *pakulas* pl. (det est. Ord maaske snarere af russ. *paklja*) | *takā* Fodsti = lett. *taka*, *teka* | *tukla* fed = lett. *tukls* | *vīlkatəks* Varulv = lett. *wilkats* | *māita*, est. *mait* Aadsel = lett. *maita* | *vēntar* Garnruse = lett. *wenteris* | *kapīl'* (*kappil*, *kabbil*), est. *kābel* Hakke (est. dial. *kapel* Kasteskovl) = lett. *kaplis* | *paipəl* Vagtel = lett. *paipala* | *tapā* Tap, Tud = lett. *tapa*.

Saaledes ogsaa i lettiske Ord af livisk eller estisk Oprindelse, som *mākars* Øst = est. *mā-kā́r*, liv. *mågər* (jf. S. 73 Note 1) | *nuka*, *nuks* Endeskive (af Brød) = liv. *nukā*, est. *nukk* | *tilka* Istap = liv. *tīlka*, est. *tilk* Draabe | *k'utēt*, *schk'utēt* afbrænde Skov o. l. for at gøde med Asken = liv. *kütt*, est. *küt-ma* | *pātis* isabellafarvet = est. *pät'* | *k'epa* Pote, Lab = liv. *käpā*, est. *käpp* | *k'ērpa* Ilder = liv. *kärpą*, est. *kä́rp*.

9. Af særlige Forandringer indenfor Klusilerne kan mærkes, at der i Ord af lit.-lett. Oprindelse forekommer flere Exempler paa den for de finske Sprog karakteristiske Overgang af *t* i Forlyd og Indlyd (ikke *tt*) til *s*, især foran *i*, sjældnere foran *e*, en Overgang, der ogsaa i enkelte Tilfælde genfindes i Mordvinsk, men uden synderlig Overensstemmelse med de finske Sprog og utvivlsomt væsentlig ved en parallel Udvikling. Dette finder saaledes Sted i

f. *silta* (mord. *sed*?) Bro = lit. *tìltas*;

- *seiväs* Pæl, Gærdestage (for **teiväs*, men est. *teiwas*, liv. *taibas*) = lit. *stẽbas* (jf. § 40);
- *morsian* en Brud = lit. *martì* (St. *martū-*, *martiā-*);
- *niisi* (St. *niite-*) Væverskaft = lit. *nýtis*;
- *reisi* (St. *reite-*) Laar = lit. *rẽ'tas* (?);
- *tuhansi* (eller sædv. *tuhat*, St. *tuhante-*) tusend = lit. *túkstantis*;
- *varsi* (St. *varte-*) Skaft = lit. *várpstis* (?).

Denne Overgang maa i det væsentlige tilhøre det fællesfinske Trin (S. 19 N. 2), om den end i visse Sprog eller Dialekter kan være ført videre end i andre (jf. f. Ex. ovf. *seiväs*, ligesaa f. *süpi* Vinge, men est. *tīb*, liv. *tībəs*). Det ses tillige, at den i alt Fald ikke kan have været afsluttet paa den Tid, da Paavirkningen fra Litauisk fandt Sted, eftersom de herved indkomne Ord endnu have naaet at deltage i denne Forandring. I Modsætning

hertil maa det fremhæves, at der i Ord af gotisk Oprindelse ikke synes at forekomme noget sikkert Exempel paa denne Overgang.

10. Hvorvidt den paagældende litauiske Sprogform har kendt noget til de sekundære Forandringer af *tj* og *dj*, som vi nu finde paa Litauisk (til *cz* og *dž*) og Lettisk (til *sch* og *ſch*), kan af Laaneordenes Form alene ikke afgöres men det er i sig selv næppe sandsynligt, og den i forrige § anførte finske Form *morsian* taler ikke derfor. Derimod kunde f. *metsä* Skov = lit. *médis* (St. *medja-* > *medža-*) Træ, lett. *mesch* (St. *medja-* > *meſcha-*) Skov synes at tyde hen paa en med lit. *medža-* stemmende Form. Men sikkert er dette dog ingenlunde, da *ts* muligvis ogsaa kan være fremgaaet paa finsk Grund af ældre *tj* (jf. GSI. S. 81 Note **). I yngre liviske Laan fra Lettisk ere derimod š og ž (= lett. *sch*, *ſch*) ganske almindelige, se nedenfor § 15.

11. Den for Lettisk ejendommelige Palatalisering og Assibilering af oprindeligt *k*, *d* til *z* (ɔ: *ts*), *dſ* foran *i*(*j*), *e*, til *tsch*, *dſch* foran *j*[1]) genfindes regelmæssigt i de i Livisk (og i de Dialekter af Estisk, der støde umiddelbart op til Lettisk) forekommende yngre Laan fra Lettisk. Kun maa mærkes, at Lydene *tš* og *dž* i det hele have faaet en noget større Udbredelse paa Livisk[2]), idet de dels ere gennemførte i Tilfælde, hvor der i Lettisk finder en regelmæssig Vexel Sted mellem de forskellige Lydrækker, dels først ere udviklede paa Liv. i Stedet for *ts*, *dz* under Indflydelse af et følgende *i*, sjældnere *e* (eller *ä*), ved Vokalbortkastelse ogsaa i Udlyd, dog uden fast Konsekvens, dels maaske enkeltvis kunne være bevarede fra en ældre Tid i Tilfælde, hvor Lett. har *z* (*dſ*), medens man skulde vente *tsch* (*dſch*). Exempler paa disse Lyd ere: liv. *tsärm*, *tsērm* Spolorm = lett. *zērms* (lit. *kirmis* Orm) | *tsepīd* Steg = lett. *zepetis* (af *zept*, lit. *kèpti* stege) | *tsiemiń* Nabo = lett. *zēmińsch* (jf. Ordfortegn. I *kaimýnas*) | *tsietəm* Fængsel = lett. *zētums* (af *zēts*, lit. *kētas* haard, fast)| *tsīrlind* Lærke (folkeetymologisk Tilslutning til liv. *lind* Fugl) = lett. *zīrulis* | *tšounəs* (Lifl. *tsaun*) Maar = lett. *zauna*, *zaune* (lit. *kiáunė*, hvortil egentlig skulde ventes at svare en lett. Form med **zj-* > *tsch-*, der muligvis kan være bevaret paa Livisk?) | *tšäkīl* Hanekam = lett. *zekulis* | *tšība* Höne = lett. *ziba* (*tschibite*) | *tšouməl* (Nødde)skal = lett. *tschaumala* | *tšukār* Mønning = lett. *tschukurs* | *tšupā* Bunke = lett. *tschupa* | *mānts* (Lifl.) Torsk = lett. *menze* (lit. *menkė*) | *runts* Hankat = lett. *runzis* gen. *runtscha* | *duńtš* Kniv = lett. *dunzis* gen. *duntscha* | *lätšəs* Vikke, Linse, est. *lätsas* = lett. *lēza-s*, *lēze-s* | *broutš* køre = lett. *braukt* præs. *brauzu* (lit. *braúkti*, *braukiù* stryge) | *lúotš* böje = lett. *lůzīt* | *múotš* plage = lett. *můzīt* (af *můka* Plage = russ. *múka*) | — *dzelān* Brod = lett. *dſelůns* (lit. *geloñs*) | *dzīzləs* Aare = lett. *dſīsle*, *-la* (lit. *gýsla*) | *draudz* (Marienburg-est. *draudze*) Menighed = lett. *draudſe* (af *draugs* Ven, Fælle) | *dadžā* Burre, Tidsel = lett. *dadſis* gen. *dadſcha* (lit. *dagýs*; jf. S. 72 § 2) | *algitš*, *algidž*, *algədž* (Lifl. *algatši*) Daglejer = lett. *algadſis* gen. *-dſcha*.

Mærk derimod liv.

kill Grönspætte = lett. *dſilna*, *dſilnis*,
vägāl Kvabbe = lett. *wēdſele*, lit. *vėgėlė́*,

hvilke Ord, skönt kun forekommende i Livisk, maa være optagne fra et med Litauisk stemmende Sprogtrin.

Udenfor det særlig lettiske Indflydelsesomraade forekommer der intet Spor af de

[1]) Jf. Bielenstein, D. lett. Spr. I, S. 168 ff., 181 ff.; Leskien i Archiv für slav. Philol. V, S. 14 ff.

[2]) Jf. nærmere nedenfor under Endelserne.

lettiske Lyd *z* (*tsch*) og *dʃ* (*dʃch*)[1]). Det er altsaa urigtigt, naar f. Ex. Donner, Techm. I, S. 269, afleder f., vot. *sirppi*, est. *sirp*, en Segl, af lett. *zirpe*, i Stedet for at disse Ord, som Ahlqvist rigtig har set, ere af slavisk Oprindelse (russ. *serp* for ældre *sĭrpŭ*, jf. ovf. S. 12), ligesom vistnok selve det lett. *sirpe*, *sirps* eller almindeligere *zirpe*[2]). Denne sidste Form genfindes i liv. *tsirp* (men i Lifl. *sirp*) og maaske i dorp.-est. *tsirp*, hvorved dog er at mærke, at dorp.-est. Dialekt ofte selvstændigt forandrer forlydende *s* til *ts*.

12. Svarende til de lettiske mouillerede (præpalatale) Lyd *k'*, *ģ* finde vi *k*, sjældnere *k'*, f. Ex. i liv. *keir* kejtet = lett. *k'eiris* | *kēv* Hoppe = lett. *k'ēwe* | *kiermøs* Træorm = lett. *k'irmis* | *kašk* (Lifl. *kassi*) Fnat, Skab = lett. *kaschk'is* (ogsaa *kasa*, *kasis*)[3]) | *svik'* Harpix = lett. *swek'is* | (*kušt* Bundt, Tot = lett. *kuschk'is*); *g* i liv. *gīm* Ansigt = lett. *ģīmis* | *nēgøs* Lampret = lett. *nēģis* | (*eŋgøls*, *eŋgløs* Engel = lett. *eņģelis* | *gaŋg* Gang = lett. *gaņģis*) (dog *paretš* Spaamand = lett. *pareģis*). Foran udlydende *k*, *g* = lett. *k'*, *ģ* indtræder paa Livisk undertiden Epenthese af *i* efter en ikke-palatal Vokal (jf. S. 44 § 15; de herhenhørende Ord ere dog, efter Sagens Natur, for störste Delen egentlig af tysk Oprindelse, men stemme saa nöje overens med de tilsvarende lettiske Former, at de utvivlsomt maa antages at være indkomne i Livisk gennem Lettisk), f. Ex. liv. *ǟik* Hægte = lett. *āk'is* (tysk Haken) | *bǟik* Sømærke = lett. *bāk'e* (tysk Baake) | *strǟik* Pyt = lett. *strāk'is* | *vaig* (Lifl. *vāģ*) Enspændervogn = lett. *wāģi* pl. | *zǟig* Sav = lett. *ſāģis*, *ſāģe* | *brūik* Brug = lett. *brūk'e* (derimod er f. Ex. *kuoig*, *koig*, Skib, et selvstændigt Laan fra mnt. *kogge*, ikke umiddelbart = lett. *kuģis*).

I liv.-est. Laaneord i Lettisk indtræder for opr. *k*, *g* foran *e*, *i* aldeles regelmæssigt, navnlig altid i Forlyd, *k'*, *ģ*, ikke *z*, *dʃ*, f. Ex. *k'enģe* en Slags Sko = liv. *kēŋga* | *k'epa* Pote, Lab = liv. *käpā* | *k'ils* Pant = liv. *kīl* | *puk'e* Blomst = liv. *puťkos* | *walģis* hvid Oxe = f. *valki*; dog *pīladʃis* ved Siden af *pīlags* Rön = liv. *pīlǝg* (jf. Ordfortegn. I **kimdas*).

13. **Spiranter.** Af disse maa særlig mærkes, at oprindeligt lit. *š* (*sz*) og *ž* regelmæssigt baade i Forlyd og Indlyd i de finske Sprog ere blevne til *h* (der dialektvis senere kan være faldet bort, saaledes navnlig i Votisk, Livisk [S. 42 § 10] og til Dels Estisk). Lyden *h* er overhovedet i de finske Sprog som Regel opstaaet af ældre Hvislelyd[4]), dels af almindeligt *s* (navnlig i ubetonet Stavelse og især mellem to Vokaler eller i Forbindelse med en Liquida eller Næselyd), men dels vistnok ogsaa af en derfra noget forskellig Lyd, maaske nærmest *š*, hvilken Lyd i Mordvinsk og Čeremissisk fortrinsvis svarer til finsk *h*. I Behandlingen af de nævnte Lyd *š* og *ž* fremtræder der en mærkelig Forskel mellem de fra Litauisk laante Ord og de noget yngre slaviske Laaneord (som jeg haaber senere en-

[1]) Den votiske Forandring af oprindeligt *k* (se ovf. S. 21), der naturligvis ogsaa er kommen ind i gamle Laan fra Litauisk, har selvfølgelig intet hermed at göre.

[2]) Den lett. Form med *z* beror vistnok blot paa en folkeetymologisk Tilknytning til Verbet *zirpt*, lit. *kìrpti* klippe (Leskien, Ablaut der Wurzelsilben im Lit. [Abh. d. k. Sächs. Ges. d. Wiss. IX], S. 69 f. [= 331 f.], henfører *zirpe* umiddelbart hertil).

[3]) Vistnok af *kasīt*, lit. *kasýti* kradse, jf. tysk Krätze — kratzen, lat. scabies — scabere; det liv. Ord maa derefter udgaa hos Budenz, Magy.-ugor összehás. szótár Nr. 49; sml. Ordfortegn. II *kaska*, *koska*.

[4]) Jf. f. Ex. Budenz, Ugr. Sprachstudien I (Pest 1869), S. 14 f.; samme i Bezzenbergers Beitr. IV, 226; Anderson, Studien S. 277 ff.

gang at kunne behandle), idet de finske Sprog saa godt som uden Undtagelse i disse sidste gengive Lydene *š*, *ž* (og *č*) med *s* (for saa vidt som ikke i de stærkest blandede Dialekter de oprindelige Lyd bevares uforandrede). Dette tyder hen paa, at der i Mellemtiden er foregaaet en Forandring i det finske Lydsystem, og at Overgangen fra Hvislelyd til *h* endnu ikke har været helt gennemført, paa den Tid da de litauiske Ord optoges, eller med andre Ord, at de litauiske Lyd *š* og *ž* oprindelig ere blevne gengivne med en Hvislelyd (*š*?), der endnu har kunnet deltage i den almindelige Forandring til *h*. Hermed stemmer det ogsaa, at adskillige af de herhenhørende Ord, der fra Finsk atter ere optagne i Lappisk, her i Stedet for det finske *h* have en Hvislelyd, *s*, *š*, *č*, hvilke Lyd ogsaa i ægte Ord svare til f. *h* (det historiske Forhold mellem de forskellige Hvislelyd paa Lappisk er tilsyneladende temmelig vilkaarligt og ofte vaklende, endnu i ethvert Tilfælde uopklaret). Da det er höjst usandsynligt, at Lappisk ved Optagelsen af disse Ord skulde have forandret *h* paa denne Maade, synes vi med Nødvendighed at maatte antage, at Laanet af dem tilhører en Tid, da Finsken selv endnu havde en Hvislelyd i Stedet for det senere *h* (jf. S. 25; kun i Ord, der ogsaa i andre Henseender stemple sig selv som yngre Laan, bevarer Lappisk det finske *h* eller bortkaster det)[1]). Et saadant *h* (jf. ogsaa § 7) finde vi f. Ex. i

f. *halla* (lap. *suoldne*, jf. § 16) Nattefrost = lit. *szalnà*;

- *harakka* Skade, pica = lit. *szárka*;

- *harja* Börste, Manke (čeremiss. *šar* Hestehaar?) = lit. *szerýs*;

- *harmaa* graa = lit. *szìrmas*;

- *heimo* Slægt = lit. *szeima*;

- *heinä* (lap. *suoidne*, jf. § 40) Hø = lit. *szënas*;

- *herhiläinen* Gedehams = lit. *szirszýs*, *szirszlýs*;

- *hihna* Rem, ersa-mord. *kšna*, mokša-mord. *šna* (for **šikšna*, **šišna*) = lit. *szikszna*;

veps. *hähk* Flodilder = lit. *szészkas* Ilder;

f. *härmä* Rimfrost = lit. *szarmà*;

- *kauha* (sv. lap. *kauča*) Slev, Øse, Skaal = lit. *káuszas*;

---

[1]) Jeg bemærker her, at, naar i visse af de ældste germanske Laaneord germ. *h* (ɔ: *χ*) paa Finsk er gengivet med *k* (GSI. S. 57, 65), ikke med *h*, som selv ved en germ. Udtaleform *χ* skulde synes at ligge nærmere, saa er dette maaske ikke udelukkende at forklare parallelt med Gengivelsen af *þ* og bilabialt *f* ved *t*, *p*, men kunde maaske ogsaa bero paa, at Finsk paa vedkommende Tidspunkt endnu ikke har haft noget *h*, i det mindste i Forlyd. Hvis saa er, maa dog paa den anden Side *h* være udviklet temmelig tidligt indenfor den ældste germanske Indflydelsesperiode, idet vi finde f. *h* = germ. *h* i det overvejende Flertal af herhenhørende Laaneord. Ogsaa Litauisk og Lettisk, der begge mangle Lyden *h*, sætte *k* ikke blot i Stedet for slav. *ch*, men ogsaa i Stedet for *h* (*χ*) i ældre germanske (gotiske) Laaneord, som lit. *klëpas*, lett. *klaips* et Brød = got. *hlaifs* (hvoraf ogsaa slav. *chlêbŭ*) | lit. *kvėtys* pl. *kvėczai*, lett. *kwēschi* pl. = got *hvaiteis*. I yngre Laan er derimod *h* bortkastet.

f. *lohi* (lap. *luossa*) Lax = lit. *lászis*;
- *tyhjä* (lap. *dušše*, *tošše*) tom = lit. *tuszczas* (St. *tu[k]sztja-*);
- *vaha* Vox = lit. *vászkas* (jf. § 7);
(- *vihvilä*, Siv, Stargræs jf. lit. *vikszvà*, *viksvà*;)
est. *haľjas* glinsende grön = lit. *žálias* (se nærmere Ordfort. I);
f. *hammas* (veps. *hambas*) Tand = lit. *žàmbas* Kant, lett. *ſũbs* Taňd;
- *hanhi* (lap. *čuöŋŋja*) Gaas (ersa-mord. *šenš* And?) = lit. *žąsìs*;
- *herne* Ært = lit. *žìrnis*;
- *luhi*, *luho* hvad der er i Stykker, *louhi* Stenblok, *louhia* bryde = lit. *lúžti* bryde, knække, *lúžis* Brud, *láužti* bryde, *láužis* (Sten)brud;
- *tarha* Gærde, Have = lit. *dàržas*;
- *vuohi* Ged = lit. *ožýs*;
est. *wähi*, *wähk*, liv. (Pis.) *veijøs*, (Lifl.) *vei*, *väji* Krebs = lit. *vėžýs*[1]).

Enkelte Tilfælde er der dog, hvor de finske Sprog i gamle Laan synes at gengive Lydene š, ž med almindeligt *s*; saaledes

est. *sari* gen. *sarja* = *hari* gen. *harja*, f. *harja* Börste, se ovf.
f. *siisna* lang smal Strimmel, hvis dette er samme Ord som f. *hihna* Rem = lit. *szikszna̍*, men ogsaa *sikszna̍*;
- *suka* Kam, Börste = lit. (*szuka*) pl. *szùkos*;

mere tvivlsomme (jf. Ordfortegn.) ere f. *porsas* Gris = lit. *pàrszas*; f. *salko* Stang = lit. *žalga*.

14. I Modsætning til de i foregaaende § omtalte Lyd gengives lit. *s* (*z*) i de finske Sprog regelmæssigt med *s*, som

f. *salo* skovbevoxet Holm = lit. *salà*;
- *seinä* Væg = lit. *sẽna*;
- *siemen* Sæd, Frø = lit. *sėmen-s* pl.;
- *sisar* (ersa-mord. *sazor* o. s. v.) Søster = lit. *seser-* (Nom. *sesů́*);
mokša-mord. *sura* Hirse, ersa-m. *śuro* Korn = lit. *sóra* Hirse (?);
f. *ansa* Snare = lit. *ąsà*;
- *laiska* doven = lett. *laisks*;
- *rastas* Drossel = lit. *strázdas*;
- *vapsainen* Hveps = lit. *vapsà*.

Sjældnere bliver *s* til *h* (jf. § 13), hvilket med Sikkerhed kun kan eftervises i Indlyd (og Udlyd, se under Endelserne); saaledes:

[1]) Nogle andre, mindre sikre Sammenstillinger, hvori f. *h* vilde svare til lit. *sz*, *š*, ville findes i Ordtegnelsen.

f. *hanhi* Gaas = lit. *žąsìs* (formodentlig ved en Assimilation til Forlyden);
- *laiha* mager = lit. *lė́sas*.

En yngre, aldeles begrænset Forandring af *s* til *h* foreligger i est. paa Øsel *sõhar*, men ellers est. *sõzar* Søster, se ovf. Usikker er Forbindelsen mellem f. *hiiva* Humleafkog og lit. *syva* Honningsaft, Saft.

Om Tilfælde, hvor *s* er absorberet i Forbindelsen *ht* se § 7. Imellem *r* og *t* (*d*) er en Hvislelyd udfalden i f. *paarre* (for **paardeh*, § 6) Bræmme, hvis dette er = lett. *bārkste* (muligvis i f. *parta* Skæg, saa fremt dette er = lit. *barzdà*; jf. imidlertid Ordfortegn. I).

15. I yngre Laan fra Lettisk beholder Livisk i Regelen uforandret de lettiske Lyd *s* og *ʃ* (= stemt *s*, *z*), og det selvfølgelig baade hvor de ere oprindelige og hvor de svare til lit. *sz* og *ž*, samt de sekundære Lyd *sch* (= *š*) og *ʃch* (= *ž*), om der end kan forekomme enkelte Krydsninger. Særlig have de sidstnævnte to Lyd faaet en noget större Udbredelse paa Livisk, paa lignende Maade som Tilfældet er med *tš* og *dž*, se § 11 og S. 43 § 13. Estisk har (i det mindste udenfor de allersydligste Dialekter) kun *s* i Stedet for disse forskellige Lyd, i Indlyd mellem Vokaler *z*. Exempler ere:

Livisk *sald* sød = lett. *salds* (lit. *saldùs*) | *sama* Malle, Silurus glanis = lett. *sams* (lit. *számas*, russ. *som*) | *sā̆rmøs* Hermelin = lett. *sērmulis* (lit. *szermů*, *szarmů*) | *siksnøs*, *siksøns* Rem = lett. *siksna* (lit. *szikszna̍*) | *sīkst* sej, gerrig = lett. *sīksts* (lit. *szýksztas*) | *plúokst* Færge = lett. Dial. *plůksts* (Bezzenberger, Lett. Dialektstud. S. 40 N. 3 fra Puseneeken i nordvestl. Kurland), sædv. *plůsts*; — *šūl* Stribe = lett. *schūle*, *schūla* id., en Söm (lit. *siūlė́*)[1]| *šiekøld* Spyt = lett. *sëkalas* | *drúoš* dristig = lett. *drůschs* (lit. *drąsùs*) | *ā̆pš* Grævling = lett. *āpsis* gen. *āpscha* (lit. *óbszrus*) | *pūšøl* Blære = lett. *pūslis* gen. *pūschl'a* | *krešil'* Kurv = lett. *greʃele*; — *ziedøs* Tværbjælke = lett. *ʃëds*, *dʃëds* | *zā̆ig* Sav = lett. *ʃāǵis* (af Tysk)| *zirmi* graa = lett. *sirms* (lit. *szìrmas*)[2]) | *vīzøs*, est. *wīz*, *wīsk* (§ 7) gen. *wīzu*, *-a*, *-o* Bastsko = lett. *wīʃe*, *wīʃa* (lit. *vyžà*); — *žā̆lig* medlidende = lett. *ʃchēligs*; men *zā̆l* Medlidenhed, have Medlidenhed = lett. *ʃchēl*, *ʃchēlůt* (jf. f. *sääli*, *sääliä* = russ. *žal'*, *žalět'*)| *žnoudž* kvæle = lett. *ʃchńaugt* præs. *ʃchńaudʃu* | *eža* Grænse, Agerren = lett. *eʃcha* (lit. *ežė́*) | *vēžøs*, *veižøs*, *veiž* Krebs (Kolk., en Form, der beror paa yngre Paavirkning, medens den Pisenske og Liflandske [se § 12] viser tilbage til et ældre Lydtrin, jf. § 2) = lett. *wēʃis* gen. *wēʃcha* (lit. *vėžýs*) | *grouž* gnave = lett. *grauʃt* præs. *grauʃchu* | *nēžød* (dersom ellers *ž* hos Sjögr.-Wied. her er rigtigt) Aag til at bære i = lett. *nēschi*;

Est. *sard* Stillads til at törre noget paa = lett. *ʃārds* (lit. *žárdas*) | *sari* gen. *saŕja* Kornsold = lett. *sarwis*, *sarwe* (eller omvendt?) | *suť'ť* Lampret = lett. *ʃutis* Aal, *ʃutińsch* Lampret | *wīz*, *wīsk* Bastsko se ovf. | *maza* kort = lett. *maʃs* (lit. *mážas*) lille.

I de finske Laaneord i Lettisk er der i Forlyd for opr. *s* undertiden kommet *ʃ* eller Vaklen mellem *s* og *ʃ*, som *ʃaimůt* (og *saimůt*) udskælde = liv. *soim* | *ʃāris* og *sāris* Holm = liv. *sā̆r*, est. *sāŕ*; ellers stemmer i det hele Forholdet, som *sēne* Svamp = liv., est. *sēń*| *suga* Slægt = liv. *sug* | *paiʃīt* svulme = liv. *paiz* | *weʃchgers* Vest = liv. *vežgør*.

16. Med Hensyn til **Nasalerne** er væsentlig kun at mærke, at de efter en Vokal (bortset fra sekundære Forandringer indenfor de finske Sprog, særlig i Votisk, Estisk og

[1]) Dette liv. Ord er med Urette betragtet som ægte hos Donner, Vgl. Wb. Nr. 696. Jf. omvendt angaaende det beslægtede lit. *siúlas* Sytraad ovf. S. 14.

[2]) Forlydende *z* for *s* findes ogsaa i det ægte Ord *zäp* Galde = f. *sappi* jf. S. 72 f. § 2, S. 44 § 14.

Livisk [jf. S. 43 § 11]) fuldstændig ere bevarede uden nogen af de Svækkelser eller de Forandringer af den foregaaende Vokal, som mere eller mindre træffes i de nuværende litauiske Dialekter og endnu stærkere i Lettisk, f. Ex.

f. *ansa* Snare = lit. *ansà*, *ąsà*, *unsà*, o. a. Former, lett. *ûsa*;

- *hanhi* Gaas = lit. *žansìs*, *žąsìs*, *žunsìs*, o. a. Former;

- *hammas* (veps. *hambas*) Tand = lit. *žàmbas*, *žùmbas* o. l. Kant, lett. *fûbs* Tand.

Mærkes maa liv. *mändrøks* Tvære = lit. *mentùrė*, lett. *mëture*, og liv. *palāndøks* Due = lit. *balàndis*, lett. *balûdis* (jf. §§ 1, 2), hvilke Ord, skönt de i denne Form ere ejendommelige for Livisk og derfor nærmest maatte ventes at være optagne fra Lettisk, dog forudsætte en ældre, med Litauisk stemmende Form, i hvilken Nasalen endnu har været bevaret[1]).

I f. *ahdas* snæver = lit. *ànksztas* (jf. § 7) er *n* bortkastet, fordi en Forbindelse *-nhd-*, *-nht-* eller lign. er umulig paa Finsk.

I f. *ahingas* Lysterjærn = lit. *ákstinas* (§ 7) er Suffixet *-ingas* (*-inkah-a-*) undtagelsesvis trængt ind i Stedet for *-ina-s* (paa lignende Maade *-inko* i f. *aurinko* Sol = lit. *auszrìna* Morgenrøde?).

Forbindelsen *ln* er assimileret til *ll* (jf. f. *ollut* for **olnut* været, o. l.) i

f. *halla* Nattefrost (men endnu uden Assimilation lap. *suoldne*, jf. § 13) = lit. *szalnà*;

- *villa* Uld = lit. *vilnà*,

samt liv. *kill* Grönspætte = lett. *dſilna*, *dſilnis* (jf. § 11).

Med Hensyn til Nasaler i Forlyd fortjener at mærkes

f. *nukero*, liv. *nugār* Kryds, Rygben, ersa-mord. *mukoro*, mokša-mord. *mokyr*, *mukyr* Bagdel = lit. *nugarà*, lett. *mugura* Ryg, Kryds (med oprindeligt *n* efter Bezzenberger, Beitr. z. K. d. idg. Spr. II, 153, medens Mordvinsk dog viser, at Sideformen med *m* er temmelig gammel).

17. I Modsætning til de i foregaaende § omtalte ældre Laan fremtræde i de yngre Laan fra Lettisk de for dette Sprog ejendommelige Forandringer: *an* > *ů*, *en* > *ē*, *ë*, *in* > *ī*, *un* > *ū*; Exempler nedenfor under vedkommende Vokaler.

I de fra Liv. og Est. optagne Ord bevarer derimod Lettisk altid *n* uden nogen af de nævnte Forandringer, f. Ex. *andrus* Køl = liv. *andørs* | *kangars* Aas = liv. *kāṅgaŕ* | *kangas* Væverstol = liv. *kāṅgas*, est. *kaṅṅas* | *waṅga* Hank = est. *waṅg* | *lents* Sydvest =

---

[1]) Uklart er mig Forholdet med est. *und* gen. *unna*, liv. *ūnda* Fiskekrog, da disse Former hverken stemme ret med de tilsvarende slaviske Ord, osl. *ąda*, russ. *uda*, idet det er meget tvivlsomt, om Forbindelsen *un* i de finske Sprog nogensinde kan svare til oslav. *ą*, russ. *u*, eller med lit. *údas*, lett. *ūda*, der intet Spor kunne opvise af et oprindeligt *n* og efter Brückner S. 149, 188 ere Laan fra Slavisk. Derimod haves ganske vist et lett. Dialektord *undes* pl. «lange mit Angelhaken besetzte Stricke» (efter Ulmann fra Peterskapelle i Livland); men er dette en Fortsættelse af en gammel med Slav. sideordnet Form, hvorfra det est.-liv. Ord kunde være laant, eller er det ikke meget snarere omvendt laant fra Est. eller Liv.?

liv. *lānts* | *menǵe* Leg = est., liv. *mäńg* | *rinda* Række = liv. *rīnda*, est. *rind* | *linga* Slynge = liv. *līńga*, est. *liń̆g* (*-u-*) (men paa den anden Side regelmæssigt *kāʃas* Bryllup = liv. *kåzgønd*, jf. f. *kansa*, S. 43 § 11).

Mouillering i lettiske Ord af *ń*, *ĺ* og *ŕ* foran den betonede Vokal opgives i Regelen paa Livisk, f. Ex. *krouv* læsse = lett. *kŕaut* | *žnoudž* kvæle = lett. *ʃchńaugt* (mærk med Omsætning liv. *kroĭpa* Udslæt = lett. *kŕaupa*); derimod er den, navnlig ved *ń* og *ĺ*, i Ind- og Udlyd regelmæssigt bevaret eller endog ført videre (jf. §§ 11, 15); tilstrækkelige Exempler herpaa ligesom paa Mouilleringen af andre Lyd (*d́*, sjældent *t́*) ville findes i det følgende, navnlig i § 48 og i det næste Afsnit om Endelserne[1]).

18. I **Forlyd** taale de finske Sprog oprindelig ikke mere end én Konsonant; litauiske Ord, der begynde med mere end én Konsonant, maa da bringes i Overensstemmelse med denne Lov derved, at kun én af Begyndelseskonsonanterne beholdes, gennemgaaende den sidste. Exempler ere:

f. *routa* frussen Jord = lit. *gródas* (?);

- *lattea* flad, *lattu* fladtrykt Tilstand = lit. *platùs* bred (?);

- *lauta* Bræt, Hylde, *lautti* Bænk i Badstue o. a. = lit. *plaútas* o. l. (? se Ordfort.);

- *lahto* Done = lit. *slą̀sta* m. fl. Former (§ 7);

- *luuta* Kost = lit. *szlů́ta*;

- *muli* kullet Oxe = lit. *szmùlis*;

est. *teiwas*, f. *seiväs* Pæl, Gærdestage = lit. *stẽ́bas* (§ 9);

f. *rako*, est. *ragu*, *pragu* Revne = lit. *spragà* (?);

- *rastas* Drossel = lit. *strázdas*.

Meget tvivlsomt er det, om en Omsætning tör forudsættes i den höjst usikre Sammenstilling: f. *petra*, *peura* vildt Rensdyr, Elsdyr = lit. *brẽ́dis* Elsdyr.

19. Undtagelser fra denne Lov forekomme overhovedet kun i yngre Laaneord (ved middelbar Indflydelse udefra ogsaa enkeltvis i ægte Ord, mest af onomatopoietisk Art) i de stærkest blandede Dialekter, for vort Æmnes Vedkommende altsaa kun i Livisk (og de af Lettisk omgivne estiske Dialekter, se Wiedemann i Mélanges russes IV, S. 639 og Gramm. d. ehstn. Spr. S. 91 § 12, samt i det uddøde Kreevinske)[2]). Forenkling af oprindelig sammensat konsonantisk Forlyd forekommer her kun sjældent, mest i forholdsvis ældre Laan eller naar den förste Konsonant oprindelig er *s*, f. Ex. liv. *råntøs* Bog, Brev = lett. *grāmata* (laant fra russ. *grámota*, hvoraf ogsaa f. *raamattu* og efter al Sandsynlighed est. *rāmat*) | *råib* rive sammen = lett. *grābt* | (*lõda* [for **lǫuda*, part. *lǫvdǫ*] Skaal = lett. *bl̓ůda* eller snarere = russ. *bljudo*, hvorfra det lett. Ord og est. *liud* [*-a-*] er laant)| *kǫidas* Væverkam = lit. *skëtas*, lett. *schk̓ëts* (jf. §§ 6 og 41) | *tūr* Hjörne = lett. *stūrs*,

[1]) Angaaende den i Stedet for Mouillering indtrædende Epenthese af *i* efter *ā*, *úo*, *ū* foran *k*, *g*, *p*, *b* (jf. S. 44 §§ 14, 15) se §§ 12, 27, 29, 36; om Omlyd af *a* og *u* til *ä* og *ü*, se §§ 23, 36.

[2]) Med Hensyn til lignende Forhold i den af Russisk stærkt paavirkede karelske Dialekt sml. Genetz, Karel. Lautlehre §§ 10 ff. (Nogle Exempler paa estiske, med *l* eller *r* begyndende Ord, der have faaet et *p*, *t* eller *k* sat foran, anføres af Budenz, Összehasonlító szótar S. 665, jf. GSI. S. 23 Note *.)

stūris (?) | *strīk* (Kolk.) og *trīk* (Pis.) Strygespaan (til Leer) = lett. *strīk'is* (af Nt.) | *strīp* (K.) og *trīp* (P.) Stribe = lett. *strīpa* (ligesaa)[1]. Ellers bevares regelmæssigt alle Slags Konsonantforbindelser uforandrede i Begyndelsen af lettiske Ord, f. Ex. *krievos* Russer = lett. *krēws* | *groudos* Korn = lett. *grauds* | *trūb* Rör = lett. *trūba* | *drúoš* dristig = lett. *drûschs* | *prūš* Kakkerlak = lett. *prūsis* (egl. Preusser) | *kliba* lam = lett. *klibs* | *blēd'* Skælm = lett. *blēdis* | *svina* Bly = lett. *swins* | *smaga* tung = lett. *smags* | *stúobor* Halm = lett. *stûbrs* | *škērod* pl. Sax = lett. *schk'ēres* pl. (af Tysk, jf. GSI. S. 60) | *sklānda* Brobjælke o. l. = lett. *sklanda* | *spradža* Jordloppe = lett. *spradſis* | *znúot* Svigersön = lett. *ſnûts* | *zvirgzd* Grus = lett. *ſwirgſde*.

Særligt kan mærkes, at en Del Ord af tysk Oprindelse, som have faaet et *s* (*sch*) tilföjet i Forlyd (især foran *k* og *p*)[2], med denne Tilföjelse ere gaaede over fra Lettisk til Livisk[3], f. Ex. liv. *kēd'* og *skēd'*, *skōd'* Kæde = lett. *k'ēde* og *schk'ēde* | *kuńst* og *skuńst* Kunst = lett. *skunste* | (*bredīk* og) *spredīk* Prædiken = lett. *spredik'is*; undertiden synes Livisk selvstændig at have ført dette videre (det er mig i al Fald ikke bekendt, hvorvidt umiddelbare Forbilleder med tilföjet *s* forekomme i lettiske Dialekter), saasom *spēršk*, *svēršk* Vers (lett. *perscha*) | *spāl'* (K.) og *pāl'* (P.) Pæl = lett. *pālis* | *strāip* træffe = lett. *trāpīt* | *strāń* (K.) og *trāń* (P.) Tran = lett. *trāns* | *strât* (K.) og *drât* (P.) Traad = lett. *drāte* | *strump* og *trump* Trumf = lett. *trumpis* (*toklāž* og *stoklāž* Takkelage; saaledes endog *tøvk* og *støvk* støde = f. *toukata*, est. *tõuka-ma*).

Exempler paa det nævnte Forslag af *s*, *sch* paa Lettisk forekomme ogsaa i Laan fra Liv.-Est., saaledes *schk'irsts* Kiste = est. *kirst*, f. *kirstu* | *schk'utēt*, *k'utēt* afbrænde Skov for at gøde med Asken = est. *küt-ma* | *smaigs*, *maigs* sød = liv. *maigās* (? se Ordfort. II).

B. Vokaler.

20. **Kvantitet, Accent.** De finske Sprog adskille meget nöje korte og lange Vokaler. Denne Forskel hører dog oprindelig kun hjemme i Rodstavelsen. Hvor lange Vokaler findes i Endestavelser, ere de altid uoprindelige, og da opstaaede ved Sammentrækning af Vokaler, der tidligere have været skilte ved en senere udfalden Konsonant (oftest *h* for ældre *s*, til Dels *t* ell. *d*, *k* ell. *g*, *j*; jvf. GSI. S. 21). Nogle af de finske Sprog, navnlig Estisk og Livisk, have i disse Tilfælde senere helt opgivet Vokallængden, om end med Spor af dens Tilstedeværelse i ældre Tid (jf. ovf. S. 46 ff.); hvor vi nu i Livisk finde lang Vokal i en ubetonet Stavelse, beror dette altid paa en yngre Udvikling (se ovf. S. 55 ff. § 24 og S. 61). Som Følge heraf kunne vi overhovedet ikke vente at træffe oprindelig lange Vokaler bevarede udenfor Rodstavelsen i de i de finske Sprog forekommende litauiske Laaneord. Saadanne ere regelmæssigt forkortede, og naar der virkelig er Overensstemmelse, er denne vistnok at betragte som mere tilfældig.

[1]) *S* foran en anden Konsonant udelades i det hele mere i Pisensk end i Kolkensk Dialekt, se Sjögr.-Wiedemann, Gramm. S. CII. — Naar Lettisk har bortkastet en saadan Begyndelseskonsonant i enkelte Ord af germansk Oprindelse, synes dette at vise hen til en Indflydelse fra Livisk eller Estisk; jf. i Ordfortegn. II *linga*, *pada*.

[2]) Jf. Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 209 § 141, 1, S. 475 § 307, 1.

[3]) Forf., Ueber d. Einfluss d. germ. Spr. auf d. finn. S. 25 Note 2 (GSI. S. 23 Note *).

Anderledes forholder det sig derimod i Rodstavelsen. Med meget faa Undtagelser fremtræde her de etymologisk korte lit. Vokaler (hvortil f. Ex. ethvert *a* og *e* hører) i de finske Sprog som korte, de etymologisk lange Vokaler (hvortil f. Ex. ethvert lit. *ė*, *o*, *ů* hører) som lange, henholdsvis som Difthonger (*ie*, *uo*).

Sammenligne vi dette med Forholdet i Litauisk, er der tilsyneladende en Del Afvigelser herfra, idet efter den hidtil almindelige Fremstilling ogsaa f. Ex. *a* og *e* i en Række af Tilfælde kunne være lange. Men disse Afvigelser forsvinde, naar vi fastholde den navnlig af Baranowski[1]) paaviste, i det væsentlige selvfølgelig rigtige Adskillelse mellem tre litauiske Længdegrader for Vokalerne eller overhovedet for det sonantiske Element i en Stavelse, ligegyldigt om denne har Accenten eller ikke: kort, halvlang («mittelzeitig») og lang. Medens i denne Trehed Begreberne kort og lang gennemgaaende stemme med det etymologisk oprindelige Forhold[2]) (bortset fra den sidste Stavelse i et uafkortet Ord), ere de halvlange Vokaler[3]) fremkomne dels ved Forlængelse i en Række Tilfælde af en etymologisk kort Vokal udenfor Ordets Endestavelse (saaledes f. Ex. *a*, *e*, hvilke aldrig kunne være «lange») dels ved Forkortelse af en etymologisk lang Vokal i Ordets Endestavelse. Haand i Haand med disse Kvantitetsforskelligheder gaar nu endvidere en Forskel mellem en «stigende» Accent (Kurschat «geschliffen»; Baranowski «schleifende Silbe») og en «faldende» («gestossen»); kun naar det sonantiske Element i en Stavelse er «langt», kunne begge Accentuationsformer forekomme; bestaar det blot af en halvlang Vokal, indtræder altid den förstnævnte Bevægelse; en kort Vokal endelig kan kun faa et simpelt Eftertryk, uden at der overhovedet bliver Plads for nogen Bevægelse[4]).

Gaa vi ud fra dette Forhold, se vi, at der til en litauisk lang Vokal regelmæssigt paa Finsk — i Rodstavelsen — svarer en lang Vokal (eller Difthong), medens en kort Vokal paa Finsk kan svare baade til en kort og en halvlang Vokal paa Litauisk, f. Ex. f. *kakla* (*kaula*) Hals = lit. *kãklas* eller efter den almindelige, ogsaa her brugte Betegnelse *káklas* (med «halvlangt» *a* = ⏑́); f. *tarha* Have = lit.

---

[1]) Se A Baranowski und Hugo Weber, Ostlitauische Texte, 1. Hft., Weimar 1882, S. XV ff.

[2]) Til de «lange» Vokaler høre nu i det væsentlige ogsaa de nasalerede Vokaler; disse kunne vi imidlertid her se bort fra, da de (i det mindste i Rodstavelsen) ikke endnu kunne have været udviklede paa det Sprogtrin, der afspejler sig i de litauiske Laaneord i Finsk (jf. ovf. S. 81 f. § 16), men dengang i dette höjeste kunne have udgjort en «lang» sonantisk Forbindelse af kort eller halvlang Vokal med halvlang eller kort Nasal.

[3]) Jf. Baranowski u. Weber a. St. S. XVII: «Die mittelzeitigen Silben bleiben ohne Accent mittelzeitig oder werden kurz; in jenem Falle scheinen sie kurz zu sein, immer aber sind sie etwas länger als die kurzen und werden in der lebenden Sprache auch hörbar von ihnen unterschieden; betont scheinen sie lang zu sein, sind aber immer deutlich kürzer als die langen».

[4]) Kurschat, Gramm. S. 57 ff. Baranowski u. Weber anf. St. De nærmere Enkeltheder, særlig ogsaa Forholdet til Accentens Bevægelighed eller Fasthed er det unødvendigt her at komme ind paa.

daržas, almindeligvis betegnet *dàržas* (hvor første Stavelses sonantiske Element er «langt», bestaaende af «kort» *a* + «halvlangt» *r* = ⏑⏑́); f. *malka* Tækketræ = lit. *málka* Ved, Brænde (ligeledes med «langt» sonantisk Element, bestaaende af «halvlangt» *a* + kort *l* = ⏑⏑⏑).

Det er utvivlsomt, at den Forskel i Accentuationsform, der træder frem i disse sidste Exempler og overhovedet i Tonstavelser med «langt» sonantisk Element, i sit Grundlag er ældgammel[1]), ligesom den utvivlsomt ogsaa ligger til Grund for Tonelagsforskellen i Lettisk[2]), og i det mindste ved *r* og *l* tillige genfindes i Slavisk[3]). Dermed er det imidlertid ikke blot ikke givet, at Forlængelsen af oprindelig korte Vokaler i den Form, hvori den nu findes i Litauisk — særlig ogsaa i Tilfælde, hvor de ikke efterfølges af nogen af de Lyd, vi kunne sammenfatte under Benævnelsen «sonantisk Koefficient» (jf. ovf. S. 42 § 9) — er lige saa gammel som selve den nævnte Accentforskel, men dette er tværtimod ganske utænkeligt, uden at vi dog have Midler til med Sikkerhed at afgöre noget om dette Fænomens Alder[4]). Vi maa altsaa henstille det som muligt, at det Sprogtrin, vi her have at göre med, endnu ikke har kendt den litauiske Forlængelse af oprindelig kort Vokal til halvlang, medens vi dog paa den anden Side maa indrömme, at der intet paafaldende vilde være i, at Finsk havde gengivet en halvlang Vokal paa samme Maade som en kort, saa meget mere som den stærke Accentvexel paa Lit. under Böjning og Afledning medfører, at en saadan Vokal i en Række af Former er ubetonet, hvorved Forlængelsen i det hele bliver mindre fremtrædende (jf. S. 85 Note 3 samt § 24 S. 90 f.).

Derimod finde vi i de finske Sprog hverken noget sikkert Spor af den litauiske frie Accent overhovedet, idet Laaneordene i Overensstemmelse med de finske Sprogs ufravigelige Betoningsmaade altid have faaet Accenten paa første Stavelse, eller af de ovenfor omtalte særlige Accentforskelligheder, med mindre muligvis det indskudte *a* i f. *harakka* Skade, pica = lit. *szárka* skulde staa i Forbindelse med den litauiske Accentform; dog findes intet tilsvarende dertil i andre Ord af samme Form.

---

[1]) Jfr. Leskien i Archiv f. slav. Philol. V, S 188 ff.; Bezzenberger i Beitr. z. K. d. idg. Spr. VII, S. 66 ff.; Fr. Hanssen i Kuhns Zeitschr. XXVII, S. 612 ff.

[2]) Lett. Stødtone (Bielensteins «gestossener Ton») almindeligvis = lit. stigende («geschliffener») Accent; lett. Mangel paa Stødtone («gedehnter, nichtgestossener Ton») = lit. faldende («gestossener») Accent? Dog i ethvert Tilfælde med mange Undtagelser.

[3]) Lit. *-ár-*, *-ál-* = russ. *-oró-*, *-oló-*, serb. *-ra-*, *-la-*; lit. *-àr-*, *-àl-* med stigende Accent (ˆ) = russ. *-óro-*, *-ólo-*, serb. *-rā-*, *-lā-*, o. s. v. Jf. Fortunatow i Archiv f. slav. Philol. IV, S. 575 ff.

[4]) I det 17de Aarhundrede — længere kunne vi med Hensyn til dette Punkt ikke gaa tilbage — var Forholdet væsentligt som nu, se Bezzenberger, BGLS. S. 17 ff. I Lettisk svarer til halvlang Vokal paa Lit. regelmæssigt kort Vokal (bortset fra sekundære Vokalforlængelser, især foran *r* efterfulgt af en anden Konsonant), men ganske vist ogsaa i de Tilfælde, hvor en halvlang Vokal er opstaaet ved Forkortning af en lang Vokal i Endestavelse; jf. Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 111 ff., S. 115 § 73,2. S. 200 ff.

21. I det foregaaende, S. 59 ff. (jf. S. 69 f.), har jeg oplyst, at Livisk deler med Lettisk Tilstedeværelsen af «Stødtonen», og paavist de Tilfælde, i hvilke denne indtræder paa Livisk; det fremgaar deraf, at Omraadet for denne Betoningsform her er temmelig forskelligt fra hvad Forholdet er paa Lettisk. Det er desværre temmelig ufuldstændige Oplysninger, jeg har naaet at indhente angaaende Betoningen af de lettiske Laaneord i Livisk. I et ikke ringe Antal af disse, sandsynligvis i Hovedmassen af dem, bevares i ethvert Tilfælde uforandret den lettiske Betoning, særligt den ejendommeligste Form af denne, Stødtonen, selv om dette maatte komme i Modstrid med de for det ægte liviske Sprogstof gældende Love; det hedder saaledes f. Ex., efter min Hjæmmelsmands Angivelser, med Stødtone *kǎ'pšəl* Stigbøjle = lett. *kā'pslis* | *slǎ'p* törste = lett. *slā'pt* | *vē'žəs*, *ve'ižəs* Krebs = lett. *wē'ſis* | *rū'tš* bröle = lett. *rū'kt* præs. *rū'zu* | *bi'edərs* Kammerat = lett. *bē'drs* | *krī'evəs* Russer = lett. *krē'ws* | *gū'ob* Elm = lett. *gū'ba* | *stú'obər* Halm = lett. *stū'brs* | *drou'gəs* (Sj.-W. *draugəs*) Ven = lett. *dra'ugs*. I nogle Tilfælde viser ogsaa Skrivemaaden hos Sjögr.-Wied. hen paa Tilstedeværelse af Stødtonen, f. Ex. *mēr* «eigentl. *méer*», ɔ: *mē'r* Pest = lett. *mē'ris* (S. 61) | *blād*, ogsaa *blēd'*, *bleid*, ɔ: *blē'id* Skælm = lett. *blē'dis* (S. 60 N. 1). Derimod mangler Stødtonen f. Ex. i *māita* (Sj.-W. *maitā*) Aadsel = lett. *ma'ita* | *vīzəs* Bastsko = lett. *wī'ſe*. Dette tyder utvivlsomt hen paa en Tidsforskel (jf. at de sidstnævnte Ord ogsaa findes i Estisk: *mait*, *vīz*), saaledes at vi synes at maatte antage, at Stødtonen i ældre Laan fra Lettisk i det höjeste turde være bevaret, naar den vilde stemme med de for ægte Ord gældende Love, men at i den store Masse af yngre Laan denne Begrænsning efterhaanden er bleven opgivet og den lettiske Betoningsform mekanisk bibeholdt. Det er derfor sandsynligt, at nöjagtigere Kendskab til Betoningen i adskillige Tilfælde vilde kunne give oplysende Bidrag med Hensyn til den kronologiske Gruppering af de forskellige Laan.

Omvendt finde vi i Lettisk, stemmende med Livisk (S. 67), Stødtonen i de laante Ord *bů'ja* i Talemaaden *bů'jā ēt* gaa til Grunde = liv. *pů'oi*, f. *pohja*[1]) | *kā'lis* et «Baand» (ɔ: 30) Fisk = liv. *kǎ'l*, f. *kahle* | *kī'ls*, *kī'la* Pant = liv. *kī'l*, f. *kihla* | *ku'ija* Høstak = liv. *kū'i*, f. *kuhja* | *pī'lags*, *pī'ladſis* Rön = liv. *pī'ləg*, f. *pihlaja*. Afvigende ere *kā'ſas* Bryllup = liv. *kåzgənd* med Slæbetone, og ganske enkelte andre. De øvrige Laaneord af denne Gruppe have paa Lettisk Slæbetone, atter i fuld Overensstemmelse med Livisk.

22. Hvad **de enkelte Vokaler** angaar, svarer til Litauisk *a* (jf. nedenfor § 24) i de finske Sprog regelmæssigt kort *a* saavel i Rodstavelser som i Endelser, f. Ex.

f. *ahdas* snæver = lit. *ànksztas*;

- *ahingas* Lysterjærn = lit. *ákstinas*;
- *ansa* Snare = lit. *ansà*, *ąsà*;
- *halla* Nattefrost = lit. *szalnà*;
- *hammas* (*hambas*) Tand = lit. *žàmbas*;
- *harakka* Skade, pica = lit. *szárka* (jvf. S. 86);
- *kakla*, *kaula* Hals = lit. *káklas*;

[1]) Da dette lettiske Ord, der paa Grund af hele den lydlige Form aldeles utvivlsomt maa være optaget netop fra Livisk (jf. S. 67), allerede forekommer i den lettiske Katekismus fra 1586 (*boyan edth*, Bezzenbergers Lit. und lett. Drucke II, S. 28 L. 6), kan heraf altsaa sluttes, at den liviske Bortkastelse af *h* med «Erstatningsforlængelse» og Stødtone (ligesom paa den anden Side den lettiske Stødtone) i ethvert Tilfælde i det 16de Aarhundrede maa have været en fuldendt Kendsgerning.

f. *kataja* Enebærtræ = lit. *kadagỹs*;

- *malka* Tækketræ = lett. *málka* Ved, Brænde;

- *napa* Navle = lett. *naba* (jfr. Ordfort.);

- *rastas* Drossel = lit. *strázdas*;

- *ratas* Hjul = lit. *rátas*;

- *tarha* Hegn, Have = lit. *dàržas*;

- *vaha* Vox = lit. *vászkas*.

Saaledes ogsaa med Bevarelse af oprindeligt *a*

f. *ankerias* Aal = lit. *ungurỹs* for **angurỹs* (preuss. *angurgis*).

Endvidere maa mærkes nogle Tilfælde, hvor i Lit.-lett. *a* vexler med *e*[1]) og hvor de finske Former maa antages at udgaa fra (oprindeligere eller dialektale?) Former med *a*:

f. *harja* Börste, Manke = lett. *sari* pl., lit. *szerỹs* (for **szarỹs*?);

- *takla*, *taula* Fyrsvamp = lett. *dagla* eller *degla* (*daglis*, *deglis*).

Meget sjældent er der paa Finsk indtraadt Forlængelse af *a*, og da væsentlig kun foran sammensat Efterlyd (jf. GSI. S. 47), saaledes

f. *vaapsainen* ved Siden af *vapsainen* Hveps = lit. *vapsà*;

- *paarre* (for **paardeh*) Bræmme, hvis dette er = lett. *bārkste* (for **barkstė*, med Forlængelse af *a* som saa ofte foran *r* + Konsonant);

(- *haara* Gren = lett. *fars* (lit. *žáras*), meget tvivlsom Sammenstilling).

23. Paa samme Maade finde vi i yngre Laan fra Lettisk det korte *a* bevaret, henholdsvis forandret til *o* foran *v* paa Livisk (efter S. 41 § 2) eller forlænget til *ā̆*, *ā* efter de S. 51 ff. udviklede Lydlove, f. Ex. liv. *vald* tæmme = lett. *waldīt* | *kalsøn* mager = lett. *kalsnejs* | *maggon*, est. *magun(as)*, *magon* Valmue = lett. *magũne* | *krama* Skurv = lett. *krama* | *krama* Flintesten = lett. *krams* | *pasaka* Fabel = lett. *pasaka* | *ovāt* (Lifl. *avat*) Kilde = lett. *awũts* | *povār* Kok = lett. *pavārs* (*põvārs* Puseneeken, nordv. Kurland, Bezzenberger, Lett. Dialekt. S. 89; Ligheden med Hensyn til *o* med russ. *povar*, hvorfra det lett. Ord er laant, er tilfældig) | *rova*, est. *rawa* Rev, Skær = lett. *rawa* (lit. *rėvà*? eller omvendt?) | (S. 52 § 23 a:) *kā̆la* partit. *kallø* Holm, Revle = lett. *kalwa* (flere Exempler anf. St.) | (S. 54 § 23 c:) *dālba* Stang = lett. *dalba* | *sklānda* Brobjælke, Gærdepæl = lett. *sklanda* | *vālga* Strik, Løkke = lett. *walgs* | (S. 55 ff. § 24:) *takā* Sti = lett. *taks* (*teks*, *teka*) | *kabāt* Lomme = lett. *kabata* | *karāt*, *karātøks* Galge = lett. *kartawa*, *karatawa* (Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 102) | *lamātøks* Fælde = lett. *lamata* | *palāg*, est. *palak(as)* Lagen = lett. *palags* | *pastāl*, est. *pastal*, *pastel* en Slags Sko = lett. *pastala* | *tapārnika* Vidne = lett. *taparnēks*.

Omlyd af *a* til *ä* foran Læbelyd (S. 44 § 14) forekommer i liv. *käbīnt*, *käbint* (ogsaa *kavīnt* og *kämpt*) hænge fast = lett. *kabināt* | (*käp* Skab = est. *kapp'* gen. *kapi* og lett. *skapis* [af mnt. schap]) | *kräbīkš* rasle, kradse = lett. *grabēt* ell. *krabināt* | *kräbīš* (Kolk.; *grabīš* Pis.)

[1]) Med Hensyn til Vaklen mellem *a* og *e* jf. Brückner, Slaw. Fremdw. im Lit. S. 43 ff.; Bezzenberger, BGLS. S. 54.

Klude, Rageri = lett. *grabaſchas* | *krämp* Krampe = lett. *krampis* (af Nt.) | *täpīnt* laane = lett. *tapināt* | *tšäbīkš* rasle = lett. *tschabēt*[1]).

Exempler paa *a* i lettiske Ord af finsk Oprindelse ere *kama*, *kamba* Pighvar = liv. *kǟma* (*kammə*), est. *kamın* | *kamara* Skorpe, Sværd = est. *kamar(as)* | *kangas* Væverstol = liv. *kāńgas*, est. *kaṅṅas* | *maksa* Betaling = liv., est. *maks* | *rawasts* stor Familie = est. *rahwas*, liv. *rouz* (S. 61 II B) Folk. Om lett. *a* = liv., est. *o* se § 24 Anm.

24. I Stedet for det almindelige og aldeles overvejende *a* forekommer undertiden i de finske Sprog *o* i Rodstavelsen svarende til lit. *a* (jf. GSI. S. 55*):

f. *olut* (*olu*) Øl = lit. *alùs*;

- *morsian* en Brud = lit. *martì*;

- *porsas* Gris = lit. *pàrszas* (? jf. nedf. og Ordfortegn.);

- *oinas* Bede, Vædder = lit. *ávinas*;

- *lohi* Lax = lit. *lászis*;

- *toe* (gen. *tokehen*) Fiskegaard, -dæmning = lit. *tákiszas*, lett. *tazis*;

(- *oka*, *okka*, *oas* [gen. *okahan*] Axeskæg, Spids jf. lit. *akū́tas* id.?).

Hvad Forklaringen af dette Forhold angaar, da var det maaske ikke aldeles utænkeligt, at vi her kunde have en først paa finsk Grund indtraadt Forandring af *a* til *o*, ligesom vi ogsaa ellers sporadisk kunne finde Exempler paa en Vexel mellem disse to Lyd, f. Ex. f. *kammeliainen* og *kommeliainen* Flynder, *kamsu* og *komsu* Blodpølse, *kanta*, liv. i Lifl. *kānt*, i Kurland *kuonda* (*uo* = *o*, S. 41 § 3) (f. *palaa*, mord. *pala-* [est. *põle-*, *pala-*] brænde intr., f. *polttaa*, mokša-mord. *polhta-* [est. *põleta-*] brænde trans.). Det kan imidlertid ikke nægtes, at der vilde være noget paafaldende i en saadan vilkaarlig Forandring netop i disse Laaneord, der ellers i det hele bevare den lydlige Form med forholdsvis saa stor Nöjagtighed, og det saa meget mere som der i de talrige gotisk-nordiske Laaneord ikke er noget eneste fuldt sikkert Exempel paa Forandring af *a* (i Rodstavelsen) til *o*[2]).

Det er derfor vistnok rimeligere at spörge, om ikke Forklaringen skulde være at søge i Litauisk selv, eller med andre Ord, om ikke den litauiske Sprogform, hvorfra de finske Laaneord ere udgaaede, svarende til det nu almindelige lit.-lett. *a* enten gennem-

[1]) Mellem denne Omlyd i Kurlandsk-Livisk og den af Bielenstein i Bezzenbergers Beitr. z. K. d. idg. Spr. I, S. 215 ff., Kaulin smst. XII, S. 214 ff., Bezzenberger, Lett. Dialektstud. S. 86 f., 91 ff., omtalte Omlyd af *a* til *ä* indenfor et begrænset og fjærnere liggende Omraade af Lettisk i Liflaard kan der næppe være nogen umiddelbar Forbindelse, og med de Omlydsfænomener, der forekomme i de Livisk nærmere liggende lettiske Dialekter i Kurland (Bezzenberger, anf. St. S. 103 ff.), har Forholdet i Livisk ingen særlig Overensstemmelse.

[2]) F. *moni* mangen = got. *managṣ*? (se min Einfluss d. germ. Spr. auf die finn.-lapp. S. 156). Hvad f. *olut* Øl angaar, tör jeg vel ikke mere i Endelsen *-ut* se et saa bestemt Vidnesbyrd imod gotisk Oprindelse som i GSI. S. 55* (= Einfl. S. 63[2]), men jeg finder dog endnu litauisk Oprindelse sandsynligere (jf. Ordfortegn. I under *alùs*). Andre Ord, der staa i Forbindelse med Ølbrygning, give næppe bestemt Oplysning (jf. Ahlqvist VFSK. S. 44 ff. = tysk Udg. S. 50 ff.).

gaaende eller i visse begrænsede Tilfælde har haft en eller anden Mellemlyd mellem *a* og *o* (*å*), som dog for Finnernes Øre maa have ligget saa meget nærmere ved *a* end ved deres *o*, at det for dem i det hele var naturligst at gengive den med *a*[1]), medens de dog ogsaa undertiden maatte kunne gribe til den modsatte Grænselyd *o*, og det, som det strax vil ses af Exemplerne, under fuldstændig lige Betingelser, hvad Kvantitet og Accent paa Litauisk angaar, og uden at noget berettiger os til heri at se en Tidsforskel. At dette Spörgsmaal maa besvares bekræftende, er i Virkeligheden i höjeste Grad sandsynligt; tvivlsomt er det blot, hvilket Omfang den antydede Lyd kan have haft.

Paa den ene Side maa det nemlig erindres, at selve det lit. *a* i de allerfleste Tilfælde er udviklet af oprindeligt indoeuropæisk *o* (*a*₂), i enkelte Tilfælde ogsaa, som det synes, af et sekundært *o* for ældre *e*[2]). Det i Laaneordene fremtrædende Forhold kunde altsaa maaske vise tilbage til et ældre Trin indenfor denne Udvikling, hvor Bevægelsen endnu overhovedet ikke var naaet til det nuværende *a*[3]). Paa den anden Side maa tages i Betænkning den Vexel mellem *a* og *o* (*å*), som træffes under forskellige Former paa forskellige Punkter af det litauisk-lettiske Omraade. En saadan Vexel — i sin Oprindelse maaske staaende i umiddelbar Forbindelse med selve Udviklingen af lit.-lett. *a* fra en ældre *o*- (*å*-) Lyd — finde vi i østlettiske Dialekter, hvilke have *a* foran efterfølgende *i*, *j* og *e*, ellers derimod *o*[4]). Denne Form af Vexel giver dog afgjort ikke den umiddelbare Forklaring af Forholdet i de finske Laaneord. Thi vel hedder det i de nævnte Dialekter f. Ex. *ols* Øl, tilsyneladende særligt stemmende med f. *olut*; men i andre af de ovf. nævnte Ord med f. *o* skulde vi efter den østlettiske Lydlov netop have *a*, ikke *o*, medens vi omvendt have *o* i en Række af Tilfælde, hvor Finsk har *a*. Mere Opmærksomhed fortjener maaske Forholdet i Litauisk, hvor vi i forskellige Dialekter ved Siden af det sædvanlige *a* med större eller mindre Regelmæssighed træffe *o*, *å* eller et dybere *a*, saaledes i visse østlitauiske Dialekter (i Anykszczai, Popiel), hvor ethvert betonet halvlangt *a* bliver til *o* (Baranowski og Weber, Ostlitauische Texte, S. 2 ff.; Geitler, Lit. studien S. 40; Bezzenberger, Lit. Forschungen, S. 4 ff.); mindre regelmæssigt finde vi under beslægtede Forhold *å* i sydlitauiske Dialekter i Preussen (Bezzenberger i Beitr. z. K. d. idg. Spr. IX, S. 282 ff.), ligesom

---

[1]) Sml. at Finsk — som jeg forbeholder mig ved en anden Lejlighed at eftervise — i ældre slaviske Laaneord aldeles regelmæssigt gengiver det slaviske (meget aabne) *o* med *a*, skönt Slavisk aabenbart ikke kan have haft rent *a*. Jf. Brückner, anf. St. S. 38.

[2]) Jf. F. de Saussure, Système primitif des voyelles, S. 68; Mahlow, Die langen Vocale AEO S. 7 ff.

[3]) Saaledes Paul i Paul & Braunes Beiträge VI (1879), S. 194, hvor det, dog maaske med noget for stor Sikkerhed, hedder: «Was das [litauische] betrifft, so lässt sich entstehung des heutigen *a* aus älterem *o* noch geschichtlich nachweisen durch finnische Lehnwörter wie *olut* = lit. alus, *oinas* = avinas, etc. vgl. Thomsen, Einfl. etc. 63²».

[4]) Bezzenberger i Beitr. z. K. d. idg. Spr. VII, 273 ff.; Wolter smst. VIII, 289 ff.; Bezzenberger, Lett. Dialektstudien S. 79 ff., 98.

Exempler paa Anvendelsen af *o* for det sædvanlige *a* ogsaa forekomme hos den žemaitiske Forfatter Dowkont (Geitler, Beitr. zur lit. Dialektologie S. 23 f.) og i ældre litauiske Texter, mest fra Vesten (Bezzenberger, Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. S. 46 ff.), enkeltvis ogsaa hos den østlitauiske Forfatter Szyrwid (Geitler, anf. St. S. 4; Szyrwid's Punkty Kazań hrsg. v. Garbe = Lit. u. lett. Drucke d. 16. u. 17. Jahrh., IV, Göttingen 1885, S. XXII f.)[1]. Hvad angaar baade den historiske Udvikling af dette Fænomen og dets Udbredelse — særlig imod Øst, hvortil Interessen for os her nærmest vilde knytte sig — er der endnu meget dunkelt; men umuligt eller endog usandsynligt er det vel ikke, at noget lignende i en eller anden Form kunde ligge til Grund for den dobbelte Udvikling i Finsk. Hvad enten det er tilfældigt eller ej, træffer det sig i Virkeligheden saaledes, at det lit. *a*, der svarer til f. *o* i alle de ovf. anførte Ord (undtagen *porsas*, et Ord, der ogsaa i andre Henseender indtager en ejendommelig Stilling), er halvlangt (ogsaa *alùs* Akkus. *álu̧*, *martì* Akk. *márczą*), skönt maaske ikke altid betonet i den Form, der nærmest ligger til Grund for den finske (*alùs*); omvendt er særligt i Endestavelser Gengivelsen af lit. *a* med finsk *a* saa godt som uden Undtagelse.

Af det her udviklede er det klart, at der i Litauisk er tilstrækkelige Tilknytningspunkter til Forklaring af det omspurgte Fænomen i Finsken, uden at det dog med Sikkerhed kan afgöres, om vi tör gaa ud fra en gennemgaaende bevaret ældre, dunklere Udtale (*å*) af det nuværende lit.-lett. *a*, eller om vi maaske kun tör antage en saadan for en eller anden mere begrænset Række af Tilfælde.

Anmærkning. Lettisk, der udenfor det ovf. omtalte østlettiske Fænomen mangler et kort *o*, om det end sporadisk kan forekomme (Bezzenberger, Lett. Dialektstud. S. 88 f.), bevarer i de fra Liv.-Est. laante Ord oftest *o*, men forandrer undertiden ogsaa denne Lyd til *a* eller hyppigere *u* (§ 36), f. Ex. *aschas*, *aschenes* m. fl. Former, lit. *àsys*, *ésiai* m. m. Padderok = est. *ozi*, *ośja*(?) | *koska*, *kaska* Granbark = liv. *košk'*, est. *kośk*(?) | *polme* Stang til at føre Næt under Isen = est. *põlme* | *soga*, *suga*, *saga* Drivis = liv. *soga* | *sonis* Vædder = liv. i Lifl. *sonn*, est. *sõńń*, *sońń* | *tosa* Stank, Dunst = est. *toss* (jf. nedf. §§ 36, 38).

25. I nogle faa Ord finde vi paa Finsk *ä* i Tonstavelsen[2]) svarende til lit. *a*. Naar der ved Siden af f. *rastas* Drossel (= lit. *strázdas* § 23) dialektvis forekommer Formen *rästäs*, est. *rā̈stas*, kan dette sandsynligvis kun bero paa en sekundær Forandring af *a* til den tilsvarende bløde (höje) Lyd *ä* (jf. § 40); thi preuss. *treste*, med uoprindeligt *e*, ligger vistnok for fjærnt og staar for isoleret til at berettige Antagelsen af en gammel Vaklen mellem *a* og *e* i dette Ord ogsaa i en østligere Del af det lit.-lett. Omraade. Med

[1]) Jf. ogsaa med Hensyn til Preussisk Pauli i Beitr. z. vergleich. Sprachforsch. VI, S. 424 ff.

[2]) I Endestavelser er *ä* den af Vokalharmonien fordrede Sideform til *a*, saaledes at *a* kun kan forekomme, naar Rodstavelsens Vokal er «haard» («dyb»), *ä* kun, naar den er «blød» («höj»).

Hensyn til de andre Ord med *ä* er det derimod maaske ikke tilfældigt, at lit. *a* her netop er fremgaaet af ældre *e* eller at der i al Fald er Sideformer med *e*. Det finske *ä* er derfor her muligvis udgaaet ikke fra *a*, men fra *e* (eller en Overgangsform mellem *e* og *a*?). Disse Ord ere:

f. *ätelä*, est. *(h)ädal(as)* (men liv. *addəl*) Efterslæt = lit. *atólas*, lett. *atals* (den i dette Ord indeholdte Partikel *at-*, igen, svarer til skr. *áti*, gr. ἔτι, lat. *et*, got. *id-* med oprindeligt *e*, som endnu var bevaret i samlandsk-preussisk *et-* [se Nesselmann, Thesaurus S. 40], medens pomesansk havde *at-* [*attolis*]; jf. for øvrigt Ordfortegn. I);

- *härmä* Rimfrost = lit. *szarmà* (for **szerma* efter Bezzenberger, Beitr. z. K. d. idg. Spr. II, S. 150[1]), lett. *sarma* og *serma*, *sērma*.

Enestaaende er endelig f. *y* = lit. *a* i

f. *jyvä* Korn = lit. *jávas* (*javaí*).

Denne Ejendommelighed staar vel i Forbindelse baade med det foregaaende *j* og den efterfølgende Læbelyd *v*, maaske tillige med den Omstændighed, at *a* i det lit. Ord er udviklet af ældre *e*: *java-* for **jeva-* (Saussure, Système primitif S. 68; Mahlow, Die langen Vocale S. 8; Bezzenberger anf. St. IX, S. 261; jf. f. *kypärä* S. 96 § 30), skönt ganske vist Finsk allerede forudsætter lit. *vapsà* Hveps for **vepsa* (§ 22).

Tvivlsomt er Forholdet mellem f. *meri* Hav og lit. *márės*, f. *reki* Slæde og lit. *rágės* (*rógės*).

26. Den til opr. *a* svarende lange Vokal, indoeur. *ā*, fremtræder i störste Delen af det litauiske Omraade som et lukket *ō*, i Stedet for hvilken Lyd vi dog imod Nordvest, i memelsk og žemaitisk Dialekt have en betydelig aabnere Udtale *ā̊* eller *ā*[2]). I ældre Texter møde vi en stærk Vaklen mellem Betegnelserne *o* og *a*)[3], der til Dels tyder hen paa en saadan aabnere Udtale, *ā̊*, som man har haft nogen Vanskelighed ved at betegne. I Lettisk have vi almindeligst *ā*, i Stedet for hvilket dog de østligste Dialekter have *ō* (*å*) ligesom i Litauisk[4]). Denne Lyd genfinde vi i Laaneordene paa Finsk konsekvent som *uo* (liv. *úo*, i de øvrige Sprog, der ikke kende denne Art Difthonger, *ō* [*o*][5])), hvad der altsaa tydeligt viser tilbage til en *ō*-Lyd, skönt denne selvfølgelig ikke behøver at have været

---

[1]) Om *e* og *a* i Roden foran Suffixet *-ma-* se Leskien, Ablaut der Wurzelsilben im Lit. S. 158 = Abhandl. d. sächs. Ges. d. Wiss. IX, S. 420.

[2]) Jf. Schleicher, Gramm. § 15; Kurschat Gramm § 51; Bezzenberger, Beitr. z. K. d. idg. Spr. VIII, S. 101. Sml. ogsaa med Hensyn til Preussisk Pauli i Beitr. zur vergl. Sprachf. VI, S. 426 f.

[3]) Bezzenberger, BGLS. S. 46; Bechtel i Lit. u. lett. Drucke III, S. XIX ff.; Garbe smst. IV, S. XX ff.

[4]) Bielenstein, Die lett. Spr. I, §§ 19; 56 a; 65; Bezzenberger, Lett. Dialektstudien S. 79 ff.

[5]) Jf. GSI. S. 19 ff. og med Hensyn til f. *uo* = germ. *ō* S. 45.

saa lukket som det nuværende lit. *ō*, men paa den anden Side dog maa have været mere *o*-agtigt (stærkere «rundet») end den Lyd, der efter § 24 maaske maa forudsættes for lit. *a*[1]). Herhen høre:

f. *tuohi* Birkebark = lit. *tószis*, lett. *tāsis*;

- *vuohi*[2]) Ged = lit. *ožýs*, lett. *āſis*;

- *vuota* Hud = lit. *óda* (mindre rigtigt *ůda*), lett. *āda*.

I Stedet for f. *uo* have vi muligvis *ou* = lit. *o* i

f. *routa* haardfrussen Jord = lit. *gródas* (?).

Dersom mokša-mord. *sura* Hirse, ersa-mord. *śuro* Korn er = lit. *sóra* (*sóros*) Hirse, forudsættes her vel ogsaa en *o*-Lyd.

Den oprindelige lange Vokal synes at være forkortet til *a* i

f. *apila* Kløver = (lett. *ābuls*) preuss. *wobilis* (lit. *dóbilas*) (?).

Derimod forekommer der ikke i gamle Laan noget Exempel paa f. *aa* = lit. *o*, lett. *ā* undtagen maaske tilsyneladende ved uoprindelig Forlængelse (f. *paarre* S. 88 § 22). Om f. *maja* Hytte, Bolig = lett. *māja* jf. Ordfortegn. I[3]).

27. I skarp Modsætning til den nu omtalte Lydudvikling staa de yngre Laan fra Lettisk, i hvilke vi møde det lettiske *ā* som *ā* i Estisk og Livisk i Lifland, i Kurland derimod som *å* (d. v. s. dels dunkelt *ā* dels virkeligt *å*, «aabent *o*»), den samme Lyd, som her svarer til oprindeligt *ā* (jf. ovf. S. 40 § 1, S. 58), sjældent som *ā*. Exempler, særlig af Kurl.-Livisk, ere: *åbiľ -øľ* Kløver = lett. *ābuls* o. l. | *åpš* Grævling = lett. *āpsis* | *bål* bleg = lett. *bāls* | *bårin* forældreløst Barn = lett. *bārińsch* | *gåž* vælte = lett. *gāſt* | *kåpšøl* Stigbøjle = lett. *kāpslis* | *trīkåi* Trefod = lett. *trījkāja* | *kår* atraa = lett. *kārůt* | *nåv* Død; dræbe = lett. *nāwe*; *nāwēt* | *påkst* Bælg = lett. *pāksts* | *råntos* Bog, Brev = lett. *grāmata* | *slåpød* pl. Tørst; *slåp* törste = lett. *slāpes*; *slāpt* | *språdž* et Spænde; at spænde = lett.

---

[1]) Det er en stor Fejl, Donner gör sig skyldig i, naar han (Techmers Ztschr. I, S. 261) lader f. *ā*, *a* svare til lit. *o* («hier zeigt also das Finnische die ursprüngliche Lautform»). De Exempler, han anfører: lit. *pōsmas* f. *paasma*, *pasma* et Fed (Garn); lit. *bōtagas* f. *patukka* Pisk; lit. *pagōnas* f. *pakana* Hedning, ere alle parallele Laan fra Slavisk, i Finsk fra Russ. (*pásmo*, *batóg*, *pogányj*), i Lit. fra Russisk eller Polsk; jf. ovenfor S. 12. Naar han tilføjer: «Wahrscheinlich später sind die Entlehnungen, wo *ō* = *ū*, *uo* auftritt: *šlōta* finn. *lūta*, *ōžis* [sic] finn. *ūhi*, *kōdas* finn. *kuontalo*, *tōsis* [sic] finn. *tuohi*», vendes altsaa Forholdet ganske paa Hovedet; rigtig er her desuden kun *tuohi*; f. *uuhi*, Hunfaar, er ægte finsk og har intet at göre med det lit. Ord for Ged (jf. Anderson, Studien, S. 115 f.); de andre to Ord høre ikke herhen, se nedenfor § 28.

[2]) I Forlyd faar *uo* altid et Forslag af *v*; jf. GSI. S. 58 eller f. Ex. f. *vuotan* jeg venter = *odotan* (> **ootan* > **uotan*).

[3]) Dersom est. *nār* (*-a-*) Tang til at fiske sunkne Genstande op fra Havbunden med, f. (efter Renvall kun i Nyland) *naara* id., ogsaa Hage til at tage Næt op af Vandet med, er = lett. *nārs*, *nāre* en Krampe, Skruetvinge, og dette sidste staar i Forbindelse med lit. *nérti*, lett. *nirt* dykke ned, lit. *narýs* Led, Ankel, Løkke o. s. v. (Leskien, Ablaut S. 75), maa vi her have et yngre Laan fra Lettisk, der gennem Estisk ogsaa er naaet over til Finsk. Men Sammenstillingen er vistnok ingenlunde sikker.

sprādſe; *sprādſēt* | *stād(os)* Plante = lett. *stāds* | *tāpiľ* Tavle = lett. *tāpele* | *tārpiņt* pleje (syge) = lett. *tārpinat* | *vāl*, dorp.-est. *wāl* (*-u-*) Høskaar = lett. *wāls* (lit. *vólas*) | *vāt* Saar = lett. *wāts* (lit. *vótis*). Med Epenthese af *i* (S. 44 §§ 14, 15, S. 78 § 12) f. Ex. *bāik* Sømærke = lett. *bāk'e* | *strāip* Straf; straffe = lett. *strāpe*; *strāpēt* | *strāip* træffe = lett. *trāpīt* (jf. S. 84 § 19). Med *ā* i Kurland f. Ex. *jātnika* Rytter = lett. *jātnēks*; *ārt* afrive, skille ad = lett. *ārdīt* (med uoprindelig Forlængelse af *a*).

Omvendt have vi f. Ex. *ā* paa Lettisk i *sāris*, *ſāris* Ø = est. *sār*, liv. *sār* | *kāſas* Bryllup = liv. *kāzgond* (f. *kansa*) | *kālis*, *kāls* et «Baand» (ɔ: 30) Fisk = liv. *kāl*, est. *kahl*. Mærkeligt er *ā* i lett. *Sāms* Finne (*Sāmuſeme* Finland, Øsel) = liv. *Súomo mā*, est. *Sōm*, f. *Suomi* Finland, hvilket kunde give Anledning til forskellige Gisninger, som jeg dog paa Grund af deres Usikkerhed ikke skal dvæle ved.

28. Lit. *ů*, den Lyd der bl. a. svarer til indoeur. *ō*, og hvis regelmæssige lettiske Repræsentant her gengives *ů* (alm. *oh*, Bielensteins *ů* med Stødtone og *õ* med Slæbetone), forekommer kun i et Par paa Finsk optagne Ord og gengives da enten med *ū* (der i de finske Sprog altid er aabent, mellem *u* og *o*) eller med *uo* (*ō*):

f. *luuta* Fejekost = lit. *szlů'ta*;

- *kuontalo* Hörtot (paa Rok) = lit. *kůdėlis*, lett. *kůdaľa*, *kůdeľsch* (for **kůnd-*?);

- *nuode* Svoger = lett. *ſnůts* Svigersön (?).

29. Betydeligt större er derimod navnlig i Livisk Antallet af yngre Laaneord fra Lettisk med *ů* (*oh*), der her bl. a. ogsaa kan svare til lit. *an*, *ą* (Bielenstein, Lett. Spr. I, §§ 72; 90). Ligeledes findes denne Lyd i en Række Ord af tysk Oprindelse (*ů* = nt. *ō*), som Liv. har faaet gennem Lettisk. Livisk gengiver aldeles regelmæssigt lett. *ů* (udt. $_{u}\bar{o}_{a}$ eller $\bar{u}'_{a}$) med sin Difthong *úo* (sjældent *uo*, jf. S. 41 § 4), f. Ex. *búog* tæt Hob = lett. *bůgs* | *dúob* et Bed = lett. *důbe* | *gúob* Ælmetræ = lett. *gůba* | *gúod* Ære = lett. *gůds* | *klůon* Tærskelo = lett. *klůns* | *kúop* passe, tage sig af = lett. *kůpt* | *núom* Afgift, Leje; at leje = lett. *nůma*; *nůmāt* | *púoš* rense = lett. *půst* (lit. *půszti* pynte)[1] | *znúot* Svigersön = lett. *ſnůts* | *púošt* Fordærvelse = lett. *půsts* (af russ. *pustój* o. s. v.) | *múotš* plage = lett. *můzīt* | *drúoš* dristig = lett. *drůsch* (lit. *drąsùs*) | *lúok* böjelig; Böjle = lett. *lůks* (lit. *lànkas*) | *lúotš* böje = lett. *lůzīt* (jf. lit. *lankýti*) | *stúobər*, *-brəs* Halm, Rör = lett. *stůbrs* (lit. *stámbras*) | *rúobīž* og *rubīž* Grænse = lett. *růbeſcha*, *růbeſis*, *rubeſis* (lit. *rubėžus*); — *uodər* Foder = lett. *ůdere* | *úoriņ* Ørenring = lett. *ůriņas* pl. | *búokštəb* Bogstav = lett. *bůkstābs* | *dúoš* Daase = lett. *důſe* | *gruoip* Indsnit (med Epenthese af *i*) = lett. *grůpe* (mnt. grope) | *lúoņ* Lön = lett. *lůne*, *lůnis* | *núot* Nød = lett. *nůte* | *púot* pode = *půtet* (mnt. poten) | *rúož* Rose = lett. *růſe* | *skrúodiľ* Skrædder = lett. *skrůdelis* (mnt. schroder) | *skúotiľ*, *skúotel* Skødskind = lett. *skůtele*, *skůrtele*, *-lis* (mnt. schortel) | *skúorštiņ* (Pisensk Dialekt) Skorsten = lett. *skurstenis*, i tamisk Dialekt med *ů* for *u* (*skūarstīns* Puseneeken, Bezzenberger, Lett. Dial. S. 153; jf. Bielenstein I, S. 102).

Paa Estisk er *ů* gengivet med *ū* i *nūm* (gen. *nūma*) Leje = lett. *nůma* (jf. ovf.); *ō* findes i *pōst* (*-a-*) Fordærvelse = lett. *půsts* (jf. ovf.) og i *lōk* (gen. *lōga*) Böjning, Krumtræ, stemmende med lett. *lůks* (jf. ovf.); dog er i det mindste dette sidste Ord paa Estisk snarere laant fra russ. *luk* (hvoraf i ethvert Tilfælde f. *luokki*, *luokka*[2]).

---

[1]) Mittheil. d. lit. litter. Ges. I, 18; 68; 134; Leskien, Ablaut der Wurzelsilben im Lit. S. 117. Det lettiske Ord har ikke, som Ulmann mener, noget at göre med est. *puhastama*, f. *puhdistaa* rense.

[2]) Om *uo*, *ō* = russ. *u* nærmere ved en anden Lejlighed.

Omvendt findes lett. *ů* = liv. *úo*, est. *õ* (*oh*) f. Ex. i *bůja* i Talemaaden *bůjā ēt* gaa til Grunde = liv. *púoi*, f. *polja* | *jůma* Rende i Søen med dybere Vand = liv. *júom*, est. *jõm* | *jůnis* et Sæt, en Gang = liv. *juõń*, est. *jõń* | *lůds* Nordvest, *lůdes wējsch* NV-vind = liv. *lúod*, est. *lõe*, *lõde* | *lůma*, *lůms* Gang, Fiskedræt (ogsaa lit., se Ordfort. II) = liv. *lúomos*, est. *lõm* (*-a-*) | *můna* Proviantforplejning = liv. *múon*, est. *mõn* | *tůle* kullet Ko = est. *tohl* (? se Ordfortegn. II).

30. Til lit.-lett. *e* (= opr. kort *e*) svarer regelmæssigt finsk kort *e* eller rettere en af de to Lyd, som nu næsten eller ganske ere faldne sammen i f. *e*[1]): det sædvanlige for alle de finske Sprog fælles «bløde» («höje») *e* (der i Overensstemmelse med den finske Vokalharmoni kræver, at alle følgende Stavelser i Ordet have «bløde», «höje» Vokaler) og det «haarde» («dybe») *e*, oprindelig et «mixed» *e*, der navnlig paa Estisk og Votisk endnu genfindes som *õ* (undertiden *o*), paa Livisk som den Lyd, jeg her betegner *ø* (*ü*) (se ovf. S. 41 § 6 med Note 2, S. 58 f.). Begge disse Lydforhold forekomme omtrent lige hyppigt i de litauiske Laaneord. Maaske er Fordelingen af dem tilfældig; men det er heller ikke umuligt, at den kan staa i Forbindelse med den, som det synes, ældgamle Forskel i Udtalen af *e*, som vi finde gennemgaaende paa Lettisk og i alt Fald ved halvlangt betonet *é* i adskillige litauiske Dialekter, saaledes at *e* er lukket eller forholdsvis mindre aabent foran en følgende *i*- eller *ė*-Lyd, ellers derimod mere aabent. Ved de fleste af de nedenfor anførte Ord synes det virkelig, som om «blødt» *e* paa Finsk nærmest stemmer med det förstnævnte lit.-lett. *e*, «haardt» *e* med det sidste. Dog maa det ikke overses, at der er Undtagelser og at de forskellige finske Sprog ej heller altid stemme overens. — I Stedet for *e* forekommer sjældnere *ä* (enkeltvis *i*, *y*). — Oprindeligt *e* foreligger f. Ex. i:

f. *keli* (partit. *keliä*), Føre, Slædeføre = lit. *kélias* Vej;

- *kelta*, est. *kõld*, *kold* gul Farve = lit. *geltà* Gulhed, *gèltas*, *geltónas* gul;

- *metsä*, est. *mets*, *mõts*, liv. *mətsā* Skov = lit. *médis* Træ, lett. *mesch* Skov (§ 10);

vot. *mõtu*, est. *mõdu* Mjød = lett. *medus* Honning (lit. *medùs*), Mjød (lit. *midùs*);

f. *nepaa*, *nepas*, est. *nõbu* Søskendebarn = lit. *nepotis*, *nepatis* nepos (se Ordfort.);

- *pelut* pl. Avner = lit. *pélūs* (og *pelaí*) pl.;

- *perkele* (part. *-ttä*), est. *pergel*, *põrgel* Djævelen, ersa-mord. *piŕgene* Torden = lit. *perkúnas* Torden, Tordenguden;

---

[1]) Se Genetz, Lautphysiol. Einl. in d. Studium d. westfinn. Spr. S. 17; samme, Karel. Lautlehre § 20.

[2]) Bezzenberger i Beitr. z. K. d. idg. Spr. VIII, S. 133 ff., IX, S. 253 ff. Om Lettisk jf. nedenfor § 32. I østligere litauiske Dialekter er den forskellige Udtale af *e* — dels meget aaben næsten som *a*, *ia*, dels noget mindre aaben (*æ*) — nu paa forskellig Maade afhængig ikke af efterfølgende Lyd, men af Betoningen, jf. Schleicher, Lit. Gramm. S. 7 f., 32; Bezzenberger, Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. S. 23 ff.; samme, Lit. Forschungen S. 1 ff.; Leskien u. Brugman, Lit. Volkslieder u. Märchen, 1882, S. 279 f.; Lit. u. lett. Drucke d. 16. u. 17. Jahrh. IV, Garbe, Szyrwids Punkty Kazań, S. XIX f.; Juškevič, Lietùv. dájnos, Tillæg, S. II.

f. *terva*, est. *tõrw*, liv. *tõra* Tjære = lit. *dervà*, *darvà*;

- *tetri*, est. *tedr*, liv. *ted'd'ørs* Urhane = lett. *teteris*.

- *käki* Gøg = lit. *gegė*, *gégėlė*;

- *mäntä* Kærnestang = lit. *mentė*; liv. *mändrøks* Tvære = lit. *mentùrė*;

- *märkä* vaad, Væske = lett. *merka* Fugtighed (?).

Herhen høre vel endvidere de i § 25 omtalte Ord f. *ätelä* Efterslæt og *härmä* Rimfrost, hvorimod omvendt f. *harja* Börste, Manke (lit. *szerýs*), og *takla* Fyrsvamp (lett. *dagla*, *degla*) forudsætte Former med *a* (§ 22). *E* (õ) have vi endnu i

f. *kerta*, est. *kõrd*, *kord*, liv. *kērda* en Gang, Lag, Række, mord. *kirda*, *kyrda* Gang, snarere = **kerda*, preuss. *kêrda-* Tid, end = lit. *kartà* Række, Lag, *kàrtas* Gang (se Ordfortegn. I.).

Enestaaende er derimod f. *i* = opr. *e* i Ordet

f. *sisar*, men est. *sõzar* (o. s. v., se Ordfortegn. I) Søster = lit. *sesů̃* (*seser-*)[1]), hvor desuden kan mærkes Forandringen af anden Stavelses *e* foran *r* til *a* (jf. f. *tytär* Datter, § 35), samt f. *y* = opr. *e* i

f. *kypärä* Hjælm, Hue = lit. *kepùrė* (jf. *jyvä* Korn § 25, med mindre Vokalfølgen *y—ä* skulde bero paa en Omsætning for *ä—y*?).

31. Den oprindelige Længde af *e* er lit. *ė*, der paa Finsk bliver til *ie* eller i de Sprog, der ikke kende denne Difthong, til *ē*, henholdsvis langt *õ*:

f. *rieska*, est. *rõsk* fersk, usyret = lit. *prė̃skas*;

- *siemen* Frø = lit. *sė̃men-s* pl.;

- *vielä* endnu = lit. *vėl*, *vė̃liai* igen, lett. *wēl* endnu.

Afvigende er f. *jäärä*, *jaara* Vædder, hvis dette er = lit. *ėras*, lett. *jērs* Lam. Den oprindelige Længde er forkortet til *ä* i est. *wähi*, *wähk*, liv. (P.) *veijøs* Krebs = lit. *vėžýs* (*vežýs* Juškevič, Lietùviškos dájnos, Nr. 135,4, 219,24, med *e* er maaske kun Trykfejl?; lett. *wēfis*), og liv. *vägāl* Kvabbe (§ 11) = lit. *vėgėlė̃*, lett. *wēdfele*.

Ganske forskelligt i Oprindelse som i Gengivelse i Laaneordene er lit. *ë* (*iė*), hvorom se § 39 ff.

32. I de yngre lettiske Laaneord i Livisk, slutter Gengivelsen af lett. *e*, kort (= lit. *e*) og langt (= lit. *e*, *ė*), sig i det hele nöje til den lettiske Udtale, der har lukket *e* (*ė*) foran en *i-* eller *ė-* Lyd i følgende Stavelse og foran *j* eller en mouilleret eller palatal Konsonant, men ellers aabent *e* (*ä*)[2]). Svarende til disse to Lyd, mellem hvilke den almindelige lettiske Retskrivning ikke gör Forskel, har Livisk henholdsvis *e* og *ä*, kort eller langt, f. Ex.

---

[1]) Ligesaa *pìru* Djævelen, hvis det er en Sideform til *perkele*, se ovf.; jf. est. *põrgu* Helvede?

[2]) Bielenstein, Lett. Spr. I, § 20—23; Bezzenberger, Lett. Dial. S. 113 ff.

kort *e*: *bed'd'ørs*, *bed'røs* Grav, Grube = lett. *bedre* | *bekār* Bager = lett. *bek'eris* | *deg(g)* Brændevinsbrænder = lett. *deģis* | *erzøl* Hingst = lett. *ērſelis* (med yngre *ē*; lit. *èržilas*) | *eža* Agerren = lett. *eſcha* | *k'emm* Kam = lett. *k'emme* | *lentš* Led i en Kæde, Slöjfe o. l. = lett. *lenze*, *-is* Sele o. l. | *med'd'* jage = lett. *medīt* | *perš* Vers = lett. *perscha* | *pletš* Skulder = lett. *plez(i)s* | *spredīk* Prædiken = lett. *spredik'is* | *tsepīd* Steg = lett. *zepetis*; endvidere med yngre Forlængelse af *e* efter S. 51 ff. § 23: *krēl'as* pl. *kreľl'ød* Glasperle = lett. *krelle-s* (af Nt., egl. = Koraller)[1] | *bēnda* Bøddel = lett. *bende* | *stēndaŕ* Dörpost = lett. *stendere*, *-is* | *vēntaŕ* Garnruse = lett. *wenteris* | *mēldar* Møller = lett. *melderis*; mærk *svik'* Harpix = lett. *swek'is*, med en Art Omlyd af *e* til *i* foran *k'* (ogsaa lett. Dial. *swik'is*?);

kort *ä*: *ämm* Amme = lett. *emma* | *bäs* uden = lett. *beſ* | *dägøt*, *-ut* Birketjære = lett. *degots*, *-uts* | *jäster* stiv = lett. *jestrs* | *nä-* i Sms. ikke, u- = lett. *ne-* | *päkā* Svamp = lett. *peka* | *pl'ära* Skralde = lett. *pl'era* | *rämdøn* lunken = lett. *remdens* | *säsk* Ilder = lett. *sesks* | *täkīl* Vædder = lett. *tekulis* | *tšäkīl* Hanekam = lett. *zekulis* | *strämpal* Hestepære = lett. *strempulis* | *Vänta* Windau (By og Flod) = lett. *Wenta*;

langt *ē*: *bērød* pl. Baare = lett. *bēre-s* pl. | *dēl'* Bræt = lett. *dēlis* | *ēbrøg*, *ērbøg* Herberge = lett. *ērbeģis* | *ēvil'* Høvl = lett. *ēwele* | *ēzøl* Æsel = lett. *ēſelis* | *gēr* garve = lett. *ģērēt* | *kēv* Hoppe = lett. *k'ēwe* | *mēr* Pest = lett. *mēris* | *mētøl* ogsaa *meitøl* Præstekjole = lett. *mētelis*[2] | *nēgøs* Lampret = lett. *nēģis* | *nēžød* Aag til at bære i = lett. *nēsis* pl. *nēschi* | *pavēdørs* Sadelgjord = lett. *pawēderis* | *plēšød* pl. Blæsebælg = lett. *plēschas* pl. | *plēv* Mellemgulv = lett. *plēwe* | *rēdnika* Sadelmager = lett. *rēdinēks* | *rētš* Fiskekurv flettet af Rødder = lit. *rėtis* Bastsi | *sērš* besøge = lett. *sērst* præs. *sērschu* | *vēl'* ønske = lett. *wēlēt* | *vēžøs* (K.) Krebs = lett. *wēſis* | *vēzøs* Kode (paa Hest) = lett. *wēſis*;

langt *ǟ*: *bär* brun Hest = lett. *bērs* | *gläv* blødagtig = lett. *glēws* | *kräpil'd* pl. Snot = lett. *krēpal'as* pl. | *lätšøs* Vikke = lett. *lēza-s* | *mär* Maal = lett. *mērs* (eller russ. *měr*? jf. nedf.) | *mätør* Mynte = lett. *mētra* | *sänøl*, *sändøl* Skal (af Korn), Avner = lett. *sēnala* | *särg* Farsot = lett. *sērga* | *stärkil'* Stivelse = lett. *stērk'ele* | *svät* hellig = lett. *swēts* (lit. *szvèntas*) | *värpil'* 1/4 Tønde = lett. *wērpele* | *värt* værd = lett. *wērts* | *žälig* medlidende = lett. *ſchēligs* (*ſchäligs* Waldegahlen i nordvestl. Kurland, Bezzenberger, Lett. Dial. S. 115) | *bäbers* (saaledes Sjögr.-Wied.) = lett. *bebrs*.

I nogle Ord synes der efter Sjögr.-Wied. at være Vaklen mellem *ē* og *ǟ*, saaledes *ērgil'd*, *ärgil'd*, *ärgel'd* pl. Orgel = lett. *ērgeles* pl. | *mēm*, *mäm* stum = lett. *mēms* | *blād*, *blēd'*, *bleid* (§ 21) Skælm = lett. *blēdis* | *nērkaš*, *närkaš* Marekat = lett. *mērkak'is* | *škäp*, *škēp* Spyd = lett. *schk'ēps* | *svät*, *svēt* indvie = lett. *swētīt* (*ė*; jf. ovf. under *ǟ*) | *tsērm*, *tsärm* Spolorm = lett. *zērme*, *zērms* | *vērbikš*, *värbøkš* spinde = lett. *wērpt*.

(Sjældnere og næppe uden i tyske Ord bliver *e*, *ē* til *ö*, *ō* især foran Læbelyd, som *ströp* (K.), *trep* (P.) Trappe = lett. *strepes*, *trepes* | *sköd'*, *skēd'* Kæde = lett. *schk'ēde*.)

Estisk har *ä* (*e*) f. Ex. i *nägal*, *nägar* graadig = lett. *negals* | *päss*, dorp. *pess* Fyrsvamp = lett. *pese* (eller omv.?) | *wäŕs* ung Tyr = lett. *wersis* Oxe | dorp. *leńts* pl. *leńdzi'* Remmetöj = lett. *lenze* (jf. ovf.) | *lätsas*, *lätse* Linse = lett. *lēza-s*, *lēze-s* (eller = russ. *ljáščа*?) | (*päŕ*, pl. *päŕid* Baare = lett. *bēres* [jf. ovf.] eller tysk i Østersøprovinserne *Bähre*[3]); *mär* Maal er ligesom f. *määrä* laant fra russ. *měr*, ikke fra lett. *mērs*; ligesaa er *tegat*, *tögat* Birketjære sikkert ligesom f. *tökötti* = russ. *dëgot'*, ikke umiddelbart = lett. *deguts*, jf. ovf.).

---

[1]) Jf. *Krellen*, Hupel, Idiotikon d. deutschen Spr. in Lief- u. Ehstland = Neue nord. Miscellaneen 11 & 12, Riga 1795, S. 127. Ogsaa est.-svensk *kräll-ar*, Freudenthal o. Vendell, Ordb. öfver estländsk-svenska dialekterna, Hfors 1887, S. 115.

[2]) Formen med *ei* hænger vel sammen med den Bielenstein, I, S. 100 nævnte tamiske Form *méital'* = *mételi* (Akk. Sg.) og er vel altsaa at forklare anderledes end Skrivemaaden *bleid* hos Sjögr.-Wied. (se ovf. § 21).

[3]) Hupel, anf. St. S. 15.

I Laan fra Liv.-Est. har Lettisk, svarende baade til *e* og *ä* samt *ö*, sit *e*, hvis Udtale i det hele synes at rette sig efter den lettiske Lydlov mere end efter Oprindelsen, f. Ex. *lempis*, *lempers* Døgenigt = liv. *lõmp*, *lømp*, est. *lõmper* (?) | *lènts* Sydvest = liv. *lãnts*| *mèńģe* Leg = liv., est. *mäńg* | *pèstīt* frelse = liv. *päst* | *rēpsis* en Fisk, Coregonus maraekula = est. *räpus* (jf. Ordfortegn. II) | *sēne* Svamp = liv., est. *sēń* (jf. § 42). Mærk *jedels*, *jedals*, *jadals* Syd = liv. *jedāl* (S. 42 § 7, S. 67), est. *edel*, *edal*.

Anmærkning. Det kan her tilföjes, at der i Livisk i Kurland, utvivlsomt ved forholdsvis ung Indflydelse fra Lettisk, synes at være en Tilböjelighed til ogsaa i ægte Ord at fordele Lydene *ä* og *e* paa lignende Maade som i dette Sprog, oftest saaledes at *ä* forandres til *e* foran et udfaldet eller bevaret *i* (jf. de S. 44 §§ 14, 15, S. 88 f. § 23 omtalte mere begrænsede Omlydsforhold), sjældnere omvendt; i intet Tilfælde synes dog Bevægelsen at være gennemført. Det hedder saaledes efter Sjögr.-Wiedemann f. Ex. *väg*, ogsaa *veg* Styrke = f. *väki*; deraf *väggi*, sædvanlig *veggi* stærk | *k'eg* Gøg = f. *käki* | *merd* tygge Dröv = f. *märhehtiä* | *tei* Lus = f. *täi* | *veij* fiske, fange = f. *väijyä* | *käiž*, *käž* (jf. S. 60 N. 1) og *keiž*, *keiš*, *kež*, *keš* Haand = f. *käsi* | *ērgi* part. pl. af *ärga* Oxe (Sjögr.-Wied. Gramm. S. 98) = f. *härkiä* af *härkä* | *vēl'a* (part. *veľľø*) aaben, ikke tæt = f. *väljä* | *tād'*, sædvanlig *tēd'*, *teid* (jf. S. 60 N. 1), pl. *tādød* Stjerne = f. *tähti* pl. *tähdet* | *pāli*, *pälli*, sædv. *pēli*, *pēlli* øvre, øverst = f. *päällinen*, af *pä* Hoved = f. *pää* | *pēgøs* (*pēg*, *peigøs*) Hasselnød = f. *pähkinä* | *sär* og *sēr* Skinneben = f. *sääri* | (ligesaa efter *j* i *jätt*, sædvanl. *jett* lade = f. *jättää*); — omvendt *kēńga*, Pis. ogsaa *känga* Sko = f. *kenkä* | *selga*, *sēlga*, sædvanlig *sälga* Ryg = f. *selkä* (i Lifland synes *ä* = opr. *e* at have haft et noget större Omfang end Tilfældet er i Kurland).

33. Lit.-lett. *i* fremtræder i de finske Sprog almindeligt som *i*, der ligesom *e* kan forbindes baade med «bløde» («höje») og «haarde» («dybe») Vokaler i Endestavelserne, f. Ex.:

f. *hihna* Rem = lit. *szikszna*;

- *kinnas* (gen. *kintahan*) Handske = lett. *zimds* for **kimda-s* (?, se Ordfortegn. I);
- *kirves* Øxe = lit. *kìrvis*;
- *pirtti* Badstue, Røgstue = lit. *pirtìs*;
- *silta* Bro = lit. *tìltas*;
- *vihvilä* Stargræs o. l. jf. lit. *viksvà*;
- *villa* Uld = lit. *vilnà*;
- *virpa*, *-o* Kvist = lit. *vìrbas*;
- *virve* Baand = lit. *vìrvė*.

Sjældnere bliver i Rodstavelser *i* til *e*, *ä* (foran *r*; om *e* = *i* i Endelser se §§ 57 f., 66);

f. *herne* Ært = lit. *žìrnis*;

- *herhiläinen* Hveps, Gedehams = lit. *szirszýs*, *szirszlýs* m. fl. Former;
- *härkä* Oxe = lit. *žìrgas* Hest (? jf. Ordfortegn. I);
- *kärme*, *käärme* Slange = lit. *kìrmis*, lett. *zērms*, *zērme* (for **kerme*) Orm (her kunde muligvis den lettiske Form med *e*, skönt mindre oprindelig end den lit. med *i*, tænkes at ligge til Grund for den finske; men en saadan Antagelse er næppe nødvendig).

Enestaaende er f. *harmaa* graa = lit. *szìrmas*.

Langt *ī* (lit. *y*) fremtræder uforandret i

f. *hiiva* Humleafkog, est. *hīw* Skum paa Øl, Bundfald = lit. *syva* Saft (?);

- *niisi* (St. *niite-*) Væverskaft = lit. *nýtis*;

(est. *wiru* Vandhvirvel = lit. *výrus*?) [1]).

34. Exempler paa *i*, *ī* i lettiske Ord i Livisk (og Estisk), der for øvrigt ikke frembyde noget særlig mærkeligt, ere: liv. *grik-īd* (*-ād*) Boghvede = lett. *grik'i* pl. | *kliba* lam = lett. *klibs* | *likkøm* Lov = lett. *likums* | *siksnøs*, *siksøns* Rem = lett. *siksna* | *slikt* slet = lett. *slikts* | *till* være udbredt = lett. *tilāt* | *tilbil* (Lifl. *titilbi*) Klire, Totanus = lett. *titilbis*, *tilbite* (jf. lit. *tilvìkas*) | *virst* Fyrste = lett. *wirsts* (fra Tysk) | (S. 54 § 23 c:) *škīrba* Revne = lett. *schk'irba* | *vīlkatøks* Varulv = lett. *wilkats* | *zīlba* Stavelse = lett. *ſilba*; — *gīm* Ansigt = lett. *ģīmis* | *līdzig* lig = lett. *līdſigs* | *līn(øs)* Suder, Cyprinus tinca = lett. *līnis* | *nīd* hade = lett. *nīſt*, *nīdēt* | *sīkst* sej, gerrig = lett. *sīksts* | *vīzøs*, est. *wīz* Bastsko = *wīſa*, *wīſe* | *zīd* Silke = lett. *ſīde*.

Mærk liv. *ø*, est. *õ* i nær Forbindelse med *r*: *Krøstøs* Kristus = lett. *Kristus* | *krømpš*, *krømš*, est. *krõmps* (*-u-*) Brusk = lett. *krimslis* m. fl. Former, lit. *kremslė* (*krimzlė*) (jf. Leskien, Ablaut d. Wurzelsilben S. 71) | (*tørg* Torv, Pris = lett. *tirgus* [?], lit. *tùrgus* [jf. § 36 og Ordfort. I]).

Exempler paa *i*, *ī* i lettiske Laan fra Liv.-Est. ere: *idis* Nordost = liv., est. *ida*| *k'iris* sort Kalv med hvid Stribe = est. *kiri* hvad der er broget | *rinda* Række = est. *rind*, liv. *rīnda* (?) | *wimba* en Fisk, Abramis vimba = est. *wimb*, liv. *vīmba* | *wirza* Gødningevand = est. *wirts*, liv. *vīrtsa* | *k'īsis* Hork, Perca cernua = est. *kīsk*, liv. *kīš* | *k'ī'ls* Pant = liv. *kī'l*, est. *kihl* (§ 21 S. 87). Tvivlsomt er det, om *i* er = opr. *ü* i *kiſinät* forske, vinke ad en = liv. *küzz*, est. *küzi-ma* spörge (jf. § 36).

35. Lit.-lett. *u* genfinde vi i de finske Sprog som *u*, til Dels ogsaa hvor lit.-lett. *u* egentlig er langt; f. Ex.:

f. *kulo* fjorgammelt Græs = lett. *kūla*;

- *luhi*, *luho* hvad der er i Stykker = lit. *lúžis* Brud, *lúžti* bryde, knække;

- *luhta* vaad Eng, der voxende Plante = lit. *lùksztas* forskellige Kærplanter, lett. *lukste* vaad Eng;

- *muli* kullet (Ko) = lit. *szmùlis*;

- *nukero* Rygbenets Ende = lit. *nugarà*;

- *suka* Kam, Börste = lit. (*szuka*) pl. *szùkos*;

- *tuhat* (St. *tuhante-*), m.-mord. *t'ožän*, e.-mord. *t'oža*, *t'ožov*, čerem. *tüžem*, *tižem* tusend = lit. *túkstantis*;

- *utar* Yver, jf. lit. *ūdrûti* være drægtig (?).

Langt *u* finde vi paa Finsk i de mindre sikre Sammenstillinger:

f. *tuulas* Lysterjærn = lett. *dūlajs*, *dūlis* Fakkel (se Ordfortegn.);

- *tuura* Isbil, Spyd = lett. *dūre* (eller omvendt?).

[1]) Donner, Techmers Ztschr. I, 262, afleder f. *kiivas* ivrig, skinsyg, est. *kīwas* skinsyg, af lit. *gývas* levende; men Betydningerne ere saa afvigende, at denne Sammenstilling ikke kan billiges.

I nogle enkelte Ord bliver *u* til *y* (*ü*), nemlig

f. *nyt* nu = lit. *nu*(?);

- *tyhjä* tom = lit. *tùszczas*, lett. *tuksch*;

- *tytär* (mord. *tehteŕ*, *tejter*) Datter = lit. *duktė̃* (St. *dukter*-).

36. Exempler paa *u*, *ū* i Livisk og Estisk i yngre Laan fra Lettisk ere: liv. *duńtš* Kniv = lett. *dunzis* | *buŕŕ* hexe = lett. *burt* | *duma* sortagtig = lett. *dums*, *dumjsch* | *guba* Stak, Trave = lett. *guba* | *krupā* Tudse = lett. *krups* | *kuńa* Tævehund, Vindepind = lett. *kuńa*, *kuńiń* (urigtigt opført som ægte finsk hos Donner, Etym. Wb. Nr. 249) | *lupāt* Lap, Klud = lett. *lupata*, *lupats* | *puba*, est. *uba* Bönne = lett. *pupa* | *ruda* rødbrun = lett. *ruds* | *rutkøs* Ræddike = lett. *rutks* | *truľľ* stump, sløv = lett. *truls*, *truľsch* | *tukla* fed = lett. *tukls* | (S. 54 § 23 c:) *kūrta* Mynde = lett. *kurts* | *būńga* Tromme = lett. *bunga* | *rūńga*, est. *roŋg*, *ruŋg* (-*a*-), Knippel, Vognkæp = lett. *runga* (tysk Runge, got. hrugga) | *pūmpa* Pukkel, Bule = lett. *pumpa* | *stūmbaŕ*, -*ør* Træbul = lett. *stumburis*; — *brūs* Bryggeri, Brænderi = lett. *brūsis* (af mnt. bruwhûs) | *dūr* Næve = lett. *dūre* | *lūš* Los = lett. *lūsis* | *mūk* Munk = lett. *mūks* | *mūžig* evig = lett. *mūſchigs* | *pūšøl* Blære = lett. *pūslis* | *pūts*, *putšøs* Ugle = lett. *pūze* | *šūl* Stribe = lett. *schūla* | *tūb* Sadelpude = lett. *tūba* ds., Filt | *ūdørs*, *ūdrøs*, est. *udras*, *udrus* Odder = lett. *ūdrs*. Med Epenthese af *i* f. Ex. liv. *pūik* Drage = lett. *pūk'is*. Med Omlyd til *ü* f. Ex. liv. *strüńk* Kaalstok = lett. *strunk'is*, af Tysk, hvorfra dog det liv. Ord maaske snarere er parallelt Laan.

Mærk med *ø* i Forbindelse med flydende Konsonanter liv. *krømšøl* Kno = lett. *krumslis*, lit. *krumslỹs*, *krumplỹs* (jf. § 34).

I Ord af finsk Oprindelse er lett. *u* 1) = liv.-est. *u*, f. Ex. *luga*, *lugus* Antal = est. *lugu*, liv. *lug* | *mulka* Aabning i Gærde, Stente = est., liv. *mulk* | *pulka*, *pulk'is* Pløk = est. *pulk*, liv. *pūlka* | *suga* Slægt, *sugus* Art = est. *sugu*, liv. *sug* | *sulainis* Tjener = est. *sulane*, liv. *sulli*; — 2) = est. *o*, *õ*, liv. *o*, *uo*, *o*, f. Ex. *kuna*, *kune* en Frø = est. *konn* (-*a*-), liv. *kuōna* | *murda*, *murds* Ruse = est. *mõrd*, liv. *mōrda* | *pulgůt* bagtale = est. *põlga-ma* foragte, liv. *polg*, *puolg* skænde, dadle | *purga*, *půrka* Pulsstang = est. *põrk*, liv. *boŕg*; — 3) med foregaaende *j* eller Mouillering af foregaaende Konsonant = liv.-est. *ü*, som *julga* Sælhund = liv. *ūlgas*, est. *hüľg*, *hülge* | *ńuka* og *nuka* Endeskive af Brød = est. *nükk* og *nukk*, liv. *nukā* | *schk'utēt*, *k'utēt* afbrænde Træ o. l. for at gøde Jorden med Asken = liv. *kütt* (Lifl. *t'utt*), est. *küt-ma*.

37. Af de lit.-lett. **Difthonger** gengives *ai* i Regelen uforandret i de finske Sprog, saaledes:

f. *kaima* Navne, Kammerat = lit. *kaimỹnas* Bysbarn, Nabo;

- *laiska* doven = lett. *laisks*;

- *laiva* Skib = lit. *laívas*, *laíva*;

- *vaino* Forfølgelse, Fjendskab = lit. *vaina* (se Ordfortegn. I).

38. Exempler paa yngre Laan fra Lettisk til Livisk og Estisk med Difthongen *ai* ere liv. *atraita* Enke, Enkemand = lett. *atraitne*, *atraikne*, -*is* | *gais* Luft = lett. *gaiss* | *kaimiń* Nabo = lett. *kaimińsch* | *kais* strø = lett. *kaisīt* (ikke omvendt, Ulmann) | est. *klaip* (gen. *klaiba*), *klaibakas* stort Brød = lett. *klaips* (jf. S. 79 Note) | liv. *laidør* Aflukke til Kvæg, Fold = lett. *laidars* | *mailøs*, *mailiń* en Fisk, Coregonus maraenula = lett. *maila*, *maile* (eller omvendt?) | *maisol*, *maikst* Humlestang = lett. *maigste*, *maiksts* | *māita* (Sjögr.-Wied. *maitā*), est. *mait* Aadsel = lett. *maita* | *paipøl* Vagtel = lett. *paipala* | *vair* formere = lett. *vairůt*.

Mærk liv. *vāńka*, oorp.-est. *wanik* (*-o-*, *-u-*) Krans = lit. *vainìkas* (*wanikus* Bezzenberger, Beitr. z. G. d. lit. Spr. S. 62?; noget fjærnere ligger lett. *wainaks*; med Hensyn til den liv. Form jf. *ańgos* Lysterjærn, *vańtl* se, efterstræbe, ovf. S. 44 § 13).

Omvendt finde vi i Lettisk *ai* svarende oftest til liv.-est. *ai*, undertiden dog ogsaa til *oi* (*õi*), f. Ex. *paija* Legetöj = est. *pai* | *paiſit* oversvömme = liv. *paiz*, est. *paizu-ma* | *taims* en Art Lax = est. *taim* | *smaigs* sød = liv. *maigās* (S. 44 § 15) (?) | *ſaimůt*, *saimůt* spotte, forhaane = est. *sõima-ma*, liv. *soim*, *suoim* (dog f. Ex. *roida* Grus = est. *roid*, *rõid*).

39. I nær Forbindelse med Difthongen *ai* staar lit. *ë* (*ië*), med noget forskellig Udtale i forskellige Dialekter[1]), og den tilsvarende lettiske Lyd, som her ligeledes betegnes *ë* (i det almindelige lettiske Skriftsprog *ee*, hos Bielenstein $\tilde{e}$ = $_{i}\bar{e}_{a}$ med Slæbetone, $\mathring{i}$ = $\bar{i}'_{a}$, $\bar{i}'_{e}$ med Stødtone. Denne Lyd er almindeligvis udviklet af ældre *ai* (opr. *oi*), til Dels ogsaa af *ei*, uden at Forholdet mellem *ë* paa den ene Side og *ai* (*ei*) paa den anden endnu er bragt til Klarhed[2]), og uden at der altid er fuld Overensstemmelse mellem de forskellige baltiske Sprog med Hensyn til Indtrædelsen af Lyden *ë*. I ældre litauiske Texter kunne vi undertiden træffe *ei* for *ë*[3]), hvilket endnu paa det nærmeste er den žemaitiske Udtale i alt Fald i den vestlige Del af det žemaitiske Omraade (hos Dowkont *ij*)[4]). I Preussisk have vi almindeligvis dels *ei* dels *ai*[5]). Paa det i vore Laaneord foreliggende Sprogtrin maa den oprindelige difthongiske Udtale endnu have været bevaret; thi her finde vi regelmæssigt f. *ai* = lit. *ë*. Saaledes

f. *aina* altid = lit. *vẽ́nat*, preuss. *ainat*;
- *kaikki*, est. *kõik* al, alle = lit. *kẽk* hvormange, *kẽk-vẽns* enhver(?);
- *laiha* mager = lit. *lẽ́sas*;
- *laita* Orden, Beskaffenhed o. l. = lit., lett. *lẽta* (se Ordfortegn.);
- *paimen* Hyrde = lit. *pẽmů́* (St. *pẽmen-*);
- *taivas* Himmel = lit. *dẽ́vas*, preuss. *deiwas* Gud.

40. I enkelte andre Tilfælde finde vi paa Finsk «blødt» («höjt») *ei* i Stedet for *ai* svarende til lit. *ë*. Dette kan imidlertid ikke antages at være oprindeligt, men maa bero paa en forholdsvis yngre Overgang indenfor selve de finske Sprog (jf. GSI. S. 33, 49), saa meget mere som *ai* endnu dialektvis er bevaret, navnlig i Livisk og Dorpat-estisk, og i nogle Tilfælde, hvor et oprindeligt lit. Ord atter er optaget fra Finsk i Lappisk, ligger til Grund for den lappiske Form (med *uoi* = *ai*; jf. ogsaa ovf. S. 79 § 13)

---

[1]) Jf. Kurschat, Gramm § 57 f.; Geitler, Lit. Studien S. 21, 54, Beitr. zur lit. Dialektologie S. 18 ff.

[2]) Jf. Brugmann, Grundriss d. vergl. Gramm. d. idg. Sprachen, I, S. 61 f., 81 f.

[3]) Bezzenberger, Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. S. 63.

[4]) Geitler, anf. Steder; Bezzenberger i Beitr. z. K. d. idg. Spr. X, S. 308 Note 5. A. Juškevič, Lietùviškos dãjnos, Tillæg S. III, 10.

[5]) Jf. Pauli i Beitr. zur vergl. Sprachf. VI, S. 421 f.; Braune, smst. VIII, S. 91 ff., hvor det vises, at *ei* og *ai* betegne to forskellige Lyd.

f. *heinä*, rev.-est. *hein*, dorp.-est. *hain*, liv. *āina*, lap. *suoidne* Hø = lit. *szẽ'nas*;

- *reisi* (St. *reite-*), rev.-est. *reiź*, dorp.-est. *raiź*, lap. *ruoidda*, *ruoita* Laar = lit. *rẽ'tas* (?);
- *seinä*, rev.-est. *sein*, dorp.-est. *sain*, liv. *sāina* Væg = lit. *sẽ'na*;
- *seiväs*, rev.-est. *teiwas*, dorp.-est. *saiwas*, liv. *taibas* Pæl, Gærdestage = lit. *stẽ'bas* (ikke *stẽbas*, se Geitler, Beitr. z. lit. Dial. S. 19, 61).

41. I nogle faa Ord, der ere ejendommelige for Livisk (tildels Sydestisk) findes liv. *øi* (est. *õi*) svarende til lit.-lett. *ë*, nemlig:

liv. *køidas* Væverkam = lett. *schk'ëts*, lit. *skẽtas* (jf. § 19 og Ordfortegn.);

- *løiga* (med en yngre Sideform i Kolken: *lieko*, se § 42) overtallig = lett. *lëks*, lit. *lẽkas* (jf. § 6);

[- *søira*, dorp.-est. *sõir* Ost = lett. *sërs* (jf. Ordfortegn.)].

I disse Ord, der aabenbart ere yngre end den gamle Indflydelse af en litauisk Sprogform paa de finske Sprog, men paa den anden Side ældre end den store Masse af lettiske Laaneord i Livisk, kunde for de förste to Ords Vedkommende *øi* (= *õi*) muligvis blot være en Sideform til *ai* (jf. est. *kõik* al = f. *kaikki* § 39). Men da dette Forhold ellers ikke synes at forekomme paa Livisk, turde vi snarere maatte gaa ud fra et Mellemtrin mellem det gamle *ai* og det nuværende *ë*, nærmest vistnok en lignende Udtale som den nuværende žemaitiske (se § 39)[1]. Dersom dette er rigtigt, have vi altsaa her et Vidnesbyrd om, at en saadan Udtale engang har været tilstede ogsaa i Lettisk, i alt Fald indenfor et vist Omraade af dette Sprog, eller ogsaa maa disse Ord antages at være optagne ikke fra Lettisk men fra Žemaitisk.

42. I Massen af lettiske Ord i Livisk gengives derimod lett. *ë* (svarende til lit. *ë*, *en*, *in*, tysk *ie*, *e*, russ. *i* m. m.), i Overensstemmelse med den nuværende Udtale, med Difthongen *ie*, foran en mouilleret Konsonant *ē* (S. 42 § 8), saaledes f. Ex. *biedørs*, *biedrøs* Kammerat = lett. *bëdrs* (lit. *bèndras*) | *iel* Gade = lett. *ëla* | *kiermøs* (Pisensk Dialekt) Træorm = lett. *k'irmis*, tamisk Dialekt *k'ërmis* (? jf. Bielenstein I, S. 101 f., Bezzenberger, Lett. Dial. S. 152 f.) | *krievøs* Russer, russisk = lett. *krëws* (jf. S. 18) | *lies* Milt = lett. *lësa* | *liesm* Lue = lett. *lësma* (jf. lit. *lẽpsnà*?)[2] | *mier* Fred = lett. *mërs* (af russ. *mir*) | *niedørs*, *niedrøs* Rör = lett. *nëdra*, *nëdre* (lit. *néndrė*) | *nied* Nitnagle; at nitte = lett. *(k)nëde*, *(k)nëdēt* (mnt. neden; est. *nēd*, *nēt* vel umiddelbart af Tysk) | *niek* Ubetydelighed = lett. *nëks* | *nier*

[1]) Liv. *øi*, est. *õi* svarer vel regelmæssigt til finsk og oprindeligt *oi* (jf. S. 41 f. § 6), en Lyd, som det i de her omhandlede Tilfælde er umuligt at gaa ud fra; men der kan heller intet være til Hinder for at antage, at de nævnte Difthonger, navnlig efter at Vokalharmonien er kommen i Forvirring eller endog helt opgiven, i Laaneord kunne indtræde i Stedet for *ei* eller en dermed beslægtet Difthong.

[2]) F. *liehme*, *liekki*, *liemu*, est. *lēk*, m. fl. Former, Lue, have da intet hermed at göre; jf. Budenz, Összehasonl. szótár S. 686; eller hører liv. *liesma* sammen med disse Ord og er lett. *lësma* laant derfra?

Nyre = lett. *nëre* (mnt. nere, hvoraf ogsaa est. *nër*) | *piepød* pl. Mursvamp = lett. *pëpe-s* | *rieb* ærgre = lett. *rëbt* | *riekst* Hasselnød = lett. *rëksts* | *riet* malke, give Mælk = lett. *rëtēt* | *siek* et Maal, c. Fjerdingkar = lett. *sëks* | *šiekøld*, *siekøld* Slim, Savl = lett. *sëkalas* | *spiegiľ* Spejl = lett. *spëģelis* (mnt. spegel, hvoraf ogsaa est. *pēgel*) | *ties* Ret = lett. *tësa* | *tsiesød* Kvikhvede, Triticum repens = lett. *zësas* | *tsietøm* Fængsel = lett. *zëtums* | *viesøl* Hvirvelvind = lett. *vësuls*. I Stedet for *ie* finde vi *ē* i liv. *dēń* (og *dien*, *dein*) tjene = lett. *dënēt* (af mnt. denen, hvoraf ogsaa est. *tēni-ma*) | *stēń* Skinne, Jærnstang = lett. *stëne* (est. *tēń*) [1]).

Noget sikkert Exempel paa lett. *ë* i Laan fra Liv.-Est. kan jeg ikke anføre, hvad der dog turde være tilfældigt (jf. § 32).

43. Paa Difthongen *ei* er der meget faa Exempler, af ældre Laaneord næppe andre end

f. *heimo* Slægt = lit. *szeima* (se Ordfort.), samt

mokša-mord. *pejel*, ersa-m. *peeľ* Kniv = lit. *peĩlis* (?).

44. I yngre Laaneord have vi *ei* f. Ex. i liv. *greis rattød* den store Björn = lett. *greisi wāģi* egl. «den skæve Vogn» | *keir* kejtet = lett. *k'eiris* | *Leiš* en Litauer = lett. *Leitis* | *meij* Mailøv, grönne Grene = lett. *meija* (mnt. mei, hvoraf ogsaa est. *mei*) | *zēdas* pl. *zeidød* (S. 53 § 23 b) Stræng = lett. *ſeida* (mnt. seide) | *kēzar* og *keizar* Kejser = lett. *k'eiſars*. Af finsk Oprindelse er lett. *teiba* Forel = est. *täib*, *teib* en Fisk af Skalleslægten, f. *seipi* (jf. § 9).

Paa den i Lit.-lett. sjældne Difthong *ui* ved jeg ikke noget ældre Exempel at anføre. Livisk i Lifland har *kuil*, Estisk *kuľt* (gen. *kuľdi*) Orne = lett. *kuilis*, lit. *kuilỹs*. Svarende til lett. *ui* finde vi *oi* i est. *poiš*, liv. *pois* (min ovf. S. 58 nævnte Hjæmmelsmand sagde *pøis*; i Lifland *puis*) Dreng, Svend = lett. *puisis*, der dog vistnok snarere er laant fra Livisk eller Estisk end omvendt. Af est.-liv. Oprindelse ere i ethvert Tilfælde lett. *puika*, ensbetydende med *puisis*, = est. *poeg*, liv. *púoga* | *kuija* Hæs, stor Stak = est. *kuhi* (*kuhja-*), liv. *kūi* | *uikāt* raabe til hinanden (om Hyrder) = est. *huika-ma*, liv. *uik*. (Om lett. *muiſcha*, f. *moisio*, est. *mõiz*, liv. *moiz* Herregaard, Gods, samme Ord som russ.

---

[1]) I ældre, ogsaa udenfor Liv.-Est. forekommende Laaneord har derimod lit.-lett. *ë* aldrig kunnet blive til *ie*, *ē* (yderst tvivlsom er Sammenstillingen af f. *petra*, *peura* vildt Rensdyr med lit. *brëdis*, Elsdyr). Det er derfor afgjort urigtigt, naar Donner (Techm. I, S. 266) lader lit. *Lëtuvà*, Litauen, ligge umiddelbart til Grund for f. *Liettua* (han kunde have tilföjet est. *Lētu-mā*, *Lēdu-mā*, jf. *lēdu-jänes*, *lēdusk*, dorp.-est. *lēiwa* «Litauerhare», Lepus timidus), et Forhold, der jo vilde være af stor Betydning for den historiske Side af vort Ämne. Men foruden at Formen ikke passer, er det ogsaa vistnok utænkeligt, at Finnerne — selv om virkelig den litauiske Stamme, med hvilken de i sin Tid ere komne i Berøring, kaldte sig selv eller sit Land saaledes — skulde have bevaret Mindet derom i vistnok mere end halvandet tusend Aar, efter at de havde skilt sig fra hinanden. Hvor gammelt Navnet *Liettua* er paa Finsk, ved jeg ikke; men det maa sikkert umiddelbart eller middelbart (gennem Estisk? jf. *Saksa* S. 38 f. Note 2) have sin Rod i russ. *Litva* (hvilket forøvrigt ogsaa uforandret er et paa Finsk ikke sjælden brugt, naturligvis «lærdt» Navn for Litauen), med den undertiden forekommende Forandring af russ. *i* til *ie*, *ē* (ligesom til *ë* paa Lit. og Lett.). Jeg bemærker i denne Anledning, at naar Müllenhoff, Deutsche alterthumskunde, II, 1887, S. 24 (som jeg modtager, just som dette gaar i Trykkeriet), formoder, at Ptolemæus's *Οὐέλται* er forskrevet for *Λετούαι*, og at dette kunde være den Form, som Navnet *Lëtuvà* havde antaget i Goternes Mund, da forekommer dette mig lidet sandsynligt paa Grund af Udviklingen af det lit. *ë* (§ 39 ff.). Forholdet mellem lit. *Lëtuvà* og slav. *Litva* er af særlig Art, jf. lit. *lëti* = slav. *liti* gyde.

mýza, er oprindelig finsk eller russisk, er ikke ganske sikkert; opr. lettisk er det i ethvert Tilfælde ikke; jf. ovf. S. 12.)

45. Lit.-lett. *au* optages i Regelen uforandret i Finsk, men kan vel ogsaa enkeltvis blive til *ou* (jf. ovf. § 24); saaledes

f. *aurinko* Sol = lit. *auszrà*, *auszrìna* Morgenrøde (?);
- *kauha* Slev, Øseske = lit. *kaúszas*;
- *kauru* Spove, est. *kaur* Skallesluger = lett. *gaura* Skallesluger (?);
- *laukki* Blis, Dyr med Blis = lit. *laúkis*;
- *lauta* Bræt = lit. *plaútas* (?);
- *louhi* Stenblok o. l., *louhia* bryde (Sten o. l.) = lit. *láužis* (Sten-)brud, *láužti* bryde (mærk Betoningen?).

Med Omsætning af *-aur-* til *-arv-* høre muligvis herhen:

f. *karva* Haar, Farve = lit. *gaúras*;
- *tarvas* et eller andet hornet Dyr (? se Ordfort.) = lit. *taúras* Uroxe;

samt med *o* = *a* f. *torvi* Lur, Hyrdehorn = lett. *taure* (se Ordfort.).

46. I Livisk i Kurland, hvor oprindeligt *au* gennemgaaende er blevet til *ou* (S. 41 § 2), der atter i bestemte Tilfælde bliver til *ō* (S. 53 § 23 b), fremtræder *ou*, henholdsvis *ō*, ogsaa svarende til lett. *au*[1]), hvorimod Estisk og i Regelen Livisk i Liſland bevare *au*, f. Ex. liv. i Kurl. *ougol*, *ougløs* Frugt = lett. *auglis* | *ouŕ*, præs. *ōŕəb* raabe = lett. *aurēt* | *boušl* (Liſl. *bousl*) Bud = lett. *bauslis* | *Dougav* Düna = lett. *Daugava* | *gōdali* vanfør (med liv. Suffix *-li* = f. *-linen*) = lett. *gaudens* | *gous* langsom = lett. *gauss* | *groud(əs)* Korn = lett. *grauds* | *grouž* gnave = lett. *grauſt* | *knouš*, *knoušəl* Myg = lett. *knausis* | *kouš* pl. *kōšid* Skaal = lett. *kaus(i)s* | *krouv* læsse = lett. *kŕaut* | *louk* (Liſl. *lauk*) Mark = lett. *lauks* | *loup* røve, plyndre = lett. *laupīt* | *proul* Tørske = lett. *prauls* | *tšouməl* Skal (af Nødder o. l.) = lett. *tschaumala* | *tšounəs* (Liſl. *tsaun*) Maar = lett. *zaune* | *žnoudž* kvæle = lett. *ſchńaugt* | Liſl. *kraukel*, *kraukil* Ravn = lett. *kraukls* | est. *naud'*, *naudi*, *nauť* Penge = lett. *nauda*. (Et Par enkelte Ord af Kurl.-liv. opføres hos Sjögren-Wiedemann med *au*, hvilket, dersom det er rigtigt, vilde betegne dem som temmelig nye Laan, optagne fra det lettiske Skriftsprog: *draudz* Menighed = lett. *draudſe* | *draugəs* Ven = lett. *draugs*; i det mindste det sidstnævnte Ord udtalte dog min ovenfor nævnte Hjæmmelsmand stemmende med Regelen som *drou'gəs*.)

I Ord af finsk Oprindelse svarer lett. *au* ikke blot til oprindeligt *au*, men ogsaa til opr. *ou* (*ōu*, *ou*), f. Ex. *jauda* Kraft = liv. *joud*, est. *jõud* | *laulāt* vie = est. *laulata-ma*[2]),

---

[1]) Den samme Forandring af *au* til *ou* har fundet Sted i nordvestkurisk Dialekt af Lettisk, se Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 101 og i Bezzenbergers Beitr. z. K. d. idg. Spr. I, S. 221; Bezzenberger, Lett. Dialektstud. S. 53 ff., 89 f. Ogsaa den lettiske Katekismus fra 1586 skriver regelmæssigt *ou* eller *ow*; Bezzenberger, Lit. u. lett. Drucke II, S. XV, 29.

[2]) Skulde den lett. Dialektform *looľt'* = *laulātu* (Pusen i nordvestl. Kurland; Bezzenberger, Lett. Dialektst. S. 59, 90, jf. *tehroda* a. St. S. 180 og *tährohds* hos Mancelius, Lettus, 1638) ikke staa i umiddelbar Forbindelse med den liv. Forandring af *ou* til *ō*? Jf. smst. S. 59 f. *mäſi]t'* men *meitiń'*? Dette Spörgsmaal fortjente en nærmere Undersøgelse.

liv. *loul*, *lõlat* | *launags* Vesperkost, Middag (ogsaa lit.), *launadſis* Sydvest = est. *lõunag*, liv. *lõnag* Sydost, Middag | *maurût* bröle = est. *mõura-ma* | *rauka* Vognkæp = est. *rauk*, *rõuk* | *tērauds* Staal = liv. *tērõda*, *terrõda* (f. *terä-rauta*, egl. «Æg-jærn»).

47. Angaaende **de ubetonede Vokaler** udenfor den oprindelige Endestavelse er der for de ældre Laans Vedkommende meget lidet at mærke. *E* forekommer i Stedet for andre Vokaler, især *u*, i f. *ankerias* Aal = lit. *ungurỹs*, preuss. *angurgis* | *nukero* Kryds, Rygbenets Ende = lit. *nugarà*, lett. *mugura* | *perkele* Djævel, mord. *piŕgene* Torden = lit. *perkúnas* | *ätelä*, est. *(h)ädal(as)* Efterslæt = lit. *atólas*; derimod ere *a* og *i* bevarede f. Ex. i f. *kataja* Enebærtræ = lit. *kadagỹs* | f. *sammal* Mos = lit. *sámanos* pl.(?) | f. *tuhat* (St. *tuhante-*) tusende = lit. *túkstantis* (§ 7) | f. *ahingas* Lysterjærn = lit. *ákstinas* (§§ 7, 16)| f. *oinas* Bede = lit. *ávinas*. Om det indskudte *a* i f. *harakka* Skade = lit. *szárka* se § 20 Slutn. Er f. *kantele* Harpe = lit. *kanklės* pl., synes *e* indskudt for at undgaa et med finske Lydlove uforeneligt Konsonantsammenstød (jf. Ordfortegnelsen, samt Vokalindskud som i f. *markkinat* pl. Marked = gl. svensk marknaþer, *hamina* Havn = sv. hamn).

48. I de lettiske Laaneord i Livisk (og Estisk) ere, ligesom i de ægte Ord (jf. S. 44 ff. §§ 16—18), de ubetonede Vokaler mange Svækkelser underkastede.

Vokalen *a* bevares regelmæssigt i anden Stavelse, naar förste Stavelses Vokal er oprindelig kort; se Exempler i § 23 (et Ord som liv. *brūdgana* Brudgom = lett. *brūtgans* [af mnt. brudegam] føles endnu som Sammensætning). Undertiden kan *a* paa Livisk, efter en kort Rodvokal, indtræde i Stedet for andre Lyd f. Ex. *kal'ai* Smed = lett. *kalejs* | *vägāl* Kvabbe = lit. *vėgėlė'* (§§ 11, 31) | *dzelān* Brod = lett. *dſelūne* | *būmbal* Bule = lett. *bumbulis*| *strämpal* Hestepære = lett. *strempulis*[1]); saaledes især ofte i Endelsen *-ar* = lett. *-eris*, *-uris* o. l., f. Ex. *mēldar* Møller = lett. *melderis* (om *d* se Bielenstein, Lett. Spr. I, § 307, 1)| *slaktār* Slagter = lett. *slakteris* | *stēndaŕ* Dörstolpe = lett. *stendere* | *vēntar* Garnruse = lett. *wenteris*, lit. *véntaris* | *pudār* og *pudŕøs* indhegnet Skov = lett. *puduris* Busk o. l.| *tšukār* Tagmönning = lett. *tschukurs*. Mærk *paľāk(øs)* Levning, Affald = lett. *palēks* (som det mouillerede *ľ* viser, ikke særlig = lit. *pálaikas*, *palakai* Geitler, Beitr. z. lit. Dial. S. 24).

Meget sjældne ere paa Livisk *o*, *u* og *e* f. Ex. *maggon*, est. *magun(as)*, dorp.-est. *magon* Valmue = lett. *magũne* | *dägut* og *dägøt* Birketjære = lett. *degutis* (jf. § 32) | *dunders* Bræmse = lett. *dunduris*.

Lyden *i* forekommer temmelig ofte, bl. a. i visse staaende Endelser, som *-iń* f. Ex. *krātiń* Bur = lett. *krātińsch* | *meldiń* Melodi = lett. *meldińsch* | *miestiń* Mjød = lett. *mēstińsch*| *dakstiń*, *daktiń* Tagsten = lett. *dakstińsch*, *daktińsch* (behandlet i Analogi med lett. Stammer paa *-iń̃a-*); *-ib* = lett. *-iba*, f. Ex. *līdzib* Lignelse = lett. *līdſība* | *viltib* Falskhed (næppe folkeligt, ligesom adskillige andre Ord med denne og den følgende Endelse; mærk ogsaa, at Forlængelsen af *i* efter S. 54 § 23 c er undladt) = lett. *wiltiba*; *-ig* = lett. *-ig-s* (St. *-iga-*), f. Ex. *līdzig* lig = lett. *līdſīgs* | *mūžig* evig = lett. *mūſchigs* | *spitālig* (eller med liv. Endelse *spitāli*) spedalsk = lett. *spitaligs* | *viltig* falsk = lett. *wiltigs* (jf. ovf.); *-int* = lett. *-inā-t*, f. Ex. *täpīnt* laane = lett. *tapināt* (flere Exempler nedf. § 71 X); *-nika* = lett. *-nēk-s* (lit. *-ninka-s*), f. Ex. *dārsnika* Gartner = lett. *dārſnēks* | *lietsnika* Vidne = lett. *lēzinēks*| *miesnika* Slagter = lett. *mēsnēks* (ogsaa ofte anvendt i Afledninger af ægte liviske Ord som *loulnika* Sanger, *vastūksnika* Modstander o. m. a.)[2]). Ikke sjældent forekommer dernæst liv. *i*

[1]) Sml. tamisk *a* i beslægtede Tilfælde, Bezzenberger, Lett. Dialekst. S. 151.

[2]) Maaske er dog det liviske Suffix *-nika* fra först af snarere af slavisk Oprindelse (russ. *-nik*, jf. Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 128; samme, Auszüge aus einer neuen Gramm. d. finn. Sprache,

i Stedet for forskellige andre Lyd paa Lettisk, fortrinsvis (i 3dje Stavelse eller efter en lang Vokal i förste Stavelse vistnok udelukkende) foran en mouilleret Lyd, især *l'*, f. Ex. *krābīš*, *grabīš* Rageri = lett. *grabaſchas* (§§ 2, 23) | *algiš*, *algidž*, ogsaa *algədž* (Lifl. *algatši*) Daglejer = lett. *algadſis* | *āmbiľ* lille Øxe = lett. *ambelis* (af tysk Handbeil) | *birgiľ* Borger = lett. *birģelis* | *krešiľ* Kurv = lett. *greſele* | *nādīl* (Lifl. *nädal*) Uge = lett. *nedeľa* (af Russ., hvorfra umiddelbart est. *nädal*) | *skuttiľ* Kvæglus = lett. *skutele* | *skrúodiľ* (K., *skrúodiŕ* P.) Skræder = lett. *skrůdelis*, *skrůderis* | *spiegiľ* Spejl = lett. *spëgelis* | *stedīľ* Afdeling i Stald = lett. *stedele* Rejsestald | *pārgiľ* Stivnakke, hensynsløs Person = lett. *pārgalwis* | *apustiľ* Apostel = lett. *apustulis* | *ābiľ*, *ābəľ* Kløver = lett. *ābuls* | *kukīľ*, *kukiľ*, *kukkil* (est. *kukel*) et Brød = lett. *kukulis* | *tākīl* Vædder = lett. *tekulis* | *tsepīd* pl. Steg = lett. *zepetis* (jf. f. *markkinat* pl. S. 105 § 47). Om Indskud af *i* se nedenfor.

Den hyppigste ubetonede Vokal er *ə* (S. 58 f.), der kan svare til allehaande korte og lange Vokaler i Lettisk, til kort *a* dog kun efter en lang Rodvokal eller foran *m*, *n*, *l*, (*r*), tildels ogsaa efter *r* (om Konsonantfordoblingen foran *-ər*, *-əl* o. s. v. jf. S. 50 e), f. Ex. *Ādəms* Adam = lett. *Ādams* | *bālgən* bleg = lett. *bālgans* | *paipəl* Vagtel = lett. *paipale* | *sändəl*, *sänəl* Skal (paa Korn) = lett. *sēnala-s* | *tšouməl* Bælg, Skal (af Nødder) = lett. *tschaumala* | *vadməl*, *vadmal* Vadmel = lett. *wadmals* (af Svensk) | *la vakkər* god Aften = lett. *lab' vakar'* | *pagrəb* (ogsaa *pagrub*) Kælder = lett. *pagrabs* | *piedrəb* Tærskelo = lett. *pëdrabs* (saaledes i nordvestl. Kurland; Bezzenberger, Lett. Dialektst. S. 54), sædvanlig *pēdarbs* | *brúokəst*, *brúokst* Frokost = lett. *brůkasts* (af Nt.) | *pluškən* lodden = lett. *pluschkains* | *sprúogən* krølhaaret = lett. *sprůgains* | *dúobən* Hulhed = lett. *důbens* | *rämdən* lunken = lett. *remdens* | *erzəl* Hingst = lett. *ērſelis* | *kīsəl* en Ret af Havremel = lett. *k'īselis* | *mētəl* Præstekjole = lett. *mētelis* | *dālдər* Daler = lett. *dālderis* | *mālдər* Maler = lett. *mālderis* | *passər* Vinterfoder = lett. *pasērs* | *uodəŕ* og *uodeŕ* Foder (i Klæder) = lett. *ůdere* | *lakstəgala* Nattergal = lett. *lakstigala* | *brīnəm* og *brīnum* Vidunder = lett. *brīnums* | *kulsəm* Lag Korn til Tærskning = lett. *kulsums* | *līdəm* Rydning = lett. *līdums* | *likkəm* Lov = lett. *likums* [1] | *pakkəld* pl. Blaar = lett. *pakulas* pl. | *vārgəl* Stakkel = lett. *wārgulis* | *stūmbər*, *stūmbaŕ* Træstub = lett. *stumburis* | *krīzdəg* Törklæde, Forklæde = lett. *krīſdůgs* (af Nt.) | *sīpəl* Løg = lett. *sīpols*.

Ikke sjældent forekommer Indskud af *ə* foran *n*, *l*, *r* (eller Overgang af disse Lyd til Sonanter? jf. S. 59), naar de, ved Bortkastelse af en efterfølgende Vokal komme til at staa efter en Konsonant i sidste Stavelse (til Dels, ligesom i ægte Ord, kun i Kolkensk Dialekt, medens Pisensk Dialekt ved Nominativdannelse paa *-əs* har bevaret den oprindelige Lydstilling) [2], f. Ex. *kalsən* mager = lett. *kalsnejs* | *nikkən* ondskabsfuld = lett. *nikns* | *siksəns* (Kolk., men *siksnəs* Pis.) Rem = lett. *siksna* | *ougəl* (K., *ougləs* P.) Frugt = lett. *auglis* | *krissəld* (K., *krisləd* P.) Høaffald = lett. *krisls* (egl. et Gran) | *pūšəl* (Lifl. *pūsl*) Blære = lett. *pūslis* | *vīsəl* Støvregn (*vīsləb* det støvregner) = lett. *wīsle* (*wīslůt*) | *letsekəl* Mistbænk = lett. *lezeklis* | *lúotšekəl* (K., *-kləs* P.) Led = lett. *lůzeklis* | *mātər* Mynte = lett. *mētra* | *niedərs* (K., *niedrəs* P.) Rör = lett. *nēdra* | *skabbərs* hurtig = lett. *skabrs* | *stúobər*, *stúobr* (K., *stúobrəs* P.) Halm = lett. *stůbrs*.

2, 1872 S. 3 [Acta Soc. scient. fenn. X]) ligesom i ethvert Tilfælde den tilsvarende estiske Form *-nik*, den votiske *-nikka* og den finske *-niekka*, den sidste med den ogsaa ellers forekommende Forandring af russ. *i* til f. *ie* (S. 103 Note).

[1]) Disse Former paa *-əm* kunde ogsaa udgaa fra tamiske Former paa *-am-s* (Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 100; Bezzenberger, Lett. Dialektstud. S. 151).

[2]) Jf. ovf. S. 50 e; Sjögren-Wiedemann Gramm. S. CIII, 53. Beslægtet med dette Indskud, særlig som vi finde det i Kolkensk Dialekt, er i Lettisk det indskudte *a* i tamisk Dialekt, se Bielenstein, anf. St. I, S. 100 f. Jf. ogsaa Former som *oteers*, *katteers* i den lett. Katekismus fra 1586 (Bezzenberger, Lit. u. lett. Drucke II, S. XIV, 19).

Paa lignende Maade findes undertiden *i*, f. Ex. *grebīl* Rage, Rörestang = lett. *greblis*| *kapīl'*, *kappil*, *kabbil* Hakke, Huløxe (est. *kapel* gen. *kapli*, *-e* Kasteskovl) = lett. *kaplis*. Ligesaa *e* f. Ex. i *jäster* stiv = lett. *jestrs*, *ģestrs*.

Exempler paa Bortkastelsen af en ubetonet Vokal i Indlyd ere *būndla* Smörbøtte, Æske = lett. *bundulis* | *kretl'a* Kornsold = lett. *kretulis* | *nuoim* og *nuojəm* Udbygning, Halvtag, Skur = lett. *nůjums*, *nojums* | *vaidzig* fornøden = lett. *waijadſigs*.

II. Endelserne.

A. Nominer.

49. Om end den rent lydlige Behandling af Endelserne i de i de finske Sprog forekommende litauisk-lettiske Laaneord i det væsentlige stemmer med de i det foregaaende udviklede Lydforhold, maa vi dog göre dem til Genstand for en særlig Undersøgelse. Her kommer nemlig endnu et andet Moment i Betragtning: Forholdet mellem disse Ords Endelser i de finske Sprog og de tilsvarende Ords Stammeform og Böjningsendelser i Litauisk-lettisk. En Undersøgelse heraf vil, som jeg tror, særligt for den ældre Gruppes Vedkommende vise, hvorledes vi — hvad jeg allerede i mit tidligere Arbejde, GSI., har anført en Række Exempler paa — her finde den samme, om jeg saa maa sige, mekaniske Troskab lige over for Ordenes oprindelige Endelser, som paa en saa mærkelig Maade kommer til Syne i de ældste germanske (gotisk-nordiske) Laaneord.

De Hovedformer, hvorunder herved Stammen (og dermed Nominativ) kan komme til at fremtræde i de finske Sprog, ere to, enten 1) en i de allerfleste Tilfælde vokalisk endende Form, som i det væsentlige er = den litauiske Stamme, men som dog vel i de fleste Tilfælde maa tænkes nærmest at være udgaaet fra en bestemt Kasus, særlig vistnok Akkusativ, eller 2) en Stammeform og Nominativ paa *s*, hvilket *s* forandres til *h*, naar det under Böjning eller Afledning kommer til at staa foran en Vokal (sjældent i Udlyd til *h*, ' [*t*]); denne sidste Form forekommer (bortset fra Nydannelser i enkelte Dialekter, jf. § 50,2) kun ved Ord, der i Litauisk danne deres Nominativ paa *s*, og gengiver ubestrideligt selve denne Nominativsform, saaledes at den er stivnet til Stamme[1]). Endelig kan

[1]) Det maa ikke overses, at Analogien for saadanne Former var tilstede i Forvejen, idet der findes et ikke ringe Antal af ægte finske Ord af denne Form. Jeg bemærker for øvrigt, at jeg vedblivende maa fastholde (se GSI. S. 27 Note; jf. T. Aminoff i Tidskr. Suomi, 2. j., IX, 1871, S. 246 f.; Weske, Unters. z. vgl. Gramm. d. finn. Sprachst. S. 32 ff.; Genetz, Karel. Lautl. S. 60 § 80), at i Ord af denne Form, f. Ex. f. *puras* Huggejærn, gen. *purahan*, *puraan*, nom. pl. *purahat*, *puraat*, er Formen med *s* efter al Sandsynlighed selve den historiske Stamme, der endnu stedse træder frem overalt, hvor *s* ikke kommer til at staa mellem to Vokaler, altsaa væsentlig i Udlyd eller foran

der endnu forekomme 3) en Udvidelse af Stammen, saaledes som den vilde træde frem efter 1, ved Tilföjelse af et finsk Suffix, særlig *-(a)inen*, *-lainen* ved Navne paa Insekter og Planter, ved hvilke en saadan Endelse ogsaa i ægte Ord meget almindeligt findes; saaledes f. *takia-inen* Burre = lit. *dagýs* (§ 56) | f. *herhi-läinen* Hveps, Gedehams = lit. *szirszýs* (§ 57 f.) | *vapsa-inen* Hveps = lit. *vapsà* (§ 61); jf. Ordfortegnelsen under disse Ord. Paa lignende Maade er vistnok Endelsen *-a(i)n* (St. *-am-e*, *-aim-e-*) at forklare i Personbenævnelserne f. *morsian* ved Siden af *morsio* en Brud = lit. *martì* (se § 61 f.), og f. *nepain* ved Siden af *nepaa*, *nepas* Søskendebarn = lit. *nepotis* (§ 69).

---

stavelsedannende Suffixer, der begynde med en enkelt Konsonant (undtagen *s*), f. Ex. Nom. *puras*, Partitiv *puras-ta*, Essiv *puras-na* eller ved sekundær Indflydelse fra andre Kasus *puraha-na*, Gen. pl. *puras-ten* (eller egl. *purast-en*, dannet af Nom. pl. uden «Bindevokal» + *en*, jfr. nedf.), det afledte Verbum *puras-taa* hugge med *puras*, o. s. v.; ellers derimod fremtræder Stammen i den sekundære Skikkelse *puraha-* (eller sammentrukket *puraa-*). I denne sidste Form pleje imidlertid de finsk-ugriske Sprogforskere udelukkende at opstille Stammen, idet Formen paa *s* da betragtes som «afstumpet» deraf (saaledes f. Ex. Budenz i de fleste af hans Arbejder, Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 154 e, Genetz, Lärobok i finska språkets gramm., 1882, §§ 39,8, 50,2, o. m. a.). Men herved forrykkes ganske det historiske Forhold; det er aldeles, ligesom om man f. Ex. paa Oldnordisk vilde kalde *tunga* en Stamme paa *u*, fordi den tilsyneladende Stammeudlyd er *u* (for *ōn*) i alle Kasus undtagen Nom. sg. og Gen. pl. (*tungna*), hvilke saa kunde betegnes som dannede af «afstumpede» Stammeformer, eller som om man paa Græsk vilde opstille Stammer som f. Ex. *γενε-* (*γένος*), *ἀστε-* (*ἄστυ*) o. s. fr. Begrebet «Stamme» har overhovedet i Sprogvidenskaben kun Værd, naar det hviler paa en historisk Baggrund; ellers bliver det en vilkaarlig Abstraktion uden videnskabelig Betydning og til praktisk Brug ofte mere vildledende end vejledende. At nu Formerne af et Ord som *puras* ikke kunne forklares ud fra en Stamme *puraha-*, maa dog strax falde i Öjnene ved Sammenligning med en virkelig *a*-Stamme (af samme Antal Stavelser), f. Ex. *jumala* Gud, Partitiv *jumalata* eller *jumalaa* (men *purasta*), Illativ *jumalahan*, *jumalaan* (men *purahasen*, *puraasen*), Gen. pl. *jumalain*, *-lien*, *-loiden* (men *purasten*, *purahiden*, dialektvis forskellige Kontaminationsformer), Part. pl. *jumaloita* (*jumalia*, men *purahita*, *puraita*). Forholdet er derimod ganske simpelt, naar man gaar ud fra Formen med *s*, idet *h* regelmæssigt er opstaaet af *s* (s. S. 78 § 13) foran en Vokal, dels Pluralismærket *i* dels den Vokal, der i andre Former knytter Endelserne til Stammeudlyden. Denne sidste Vokal maa efter Analogi fra det aldeles overvejende Antal Tilfælde, hvor Stammen, det være sig virkeligt eller tilsyneladende, fremtræder i en dobbelt Form (som *sormus* [for **-uks*] Ring gen. *sormuksen*, *kyynel* Taare gen. *-en*, *paimen* Hyrde gen. *-en*, *sydän* Hjerte [for **-äm*] gen. *sydämen*, *oppinut* lærd, gen. ældre *-nuen* [for **-nuðen*], nu *-neen*, *lyhyt* kort gen. *lyhyen* [for **-yðen*, veps. *lühud-e*] o. l.), antages fra først af at have været *e*. Idet nu, som nævnt, *s* bliver til *h*, antager den paafølgende Vokal, oprindeligt *e*, regelmæssigt samme Farve som den foran *h* staaende Vokal (f. Ex. *puras* gen. *purahan*, for **purasen* og paa samme Maade *kirves* Øxe gen. *kirvehen*, *kallis* dyr gen. *kallihin*, *uros* Mand gen. *urohon*, ganske ligesom Illativ — hvis oprindelige Endelse er *-sen*, f. Ex. *purahasen*, *puraasen* (jf. *siihen* af Pronominalstammen *se*) — af *kala*, Fisk, hedder *kalahan*, *kalaan*, af *talo*, Gaard, *talohon*, *taloon* for **kalasen*, **talosen*. Denne Vokaltiljævning har en aldeles simpel fysiologisk Aarsag i *h*'ets Natur; jf. f. Ex. Sweet, Handbook of Phonetics, 1877, § 197, Hoffory i Kuhns Zeitschr. XXIII, S. 554 ff., Sievers, Grundz. d. Phonetik, 1881, S. 81. — Et andet Spörgsmaal er det, hvorledes det forholder sig med det *e*, der træder frem i den ovenfor antydede Række af Stammer, hvorvidt dette *e* er at betragte som hørende med til selve Stammen eller ikke — et Spörgsmaal, der frembyder adskillige Tvivl og Vanskeligheder, saa meget mere som der utvivlsomt er foregaaet forskellige Sammenblandinger og Udjævninger. At

50. I de yngre lettiske Laan i Livisk (og Estisk) forekomme de samme tre Arter af Endelser, som vi efter § 49 finde i de gamle Laan, men dog med nogen Forskel i Behandlingen og Omfanget af de enkelte Former. Almindeligst er ogsaa her

1) en Form, hvor Stammen maatte fremstilles som endende paa en Vokal, hvis Farve og Behandling er afhængig dels af Stammeudlyden paa Lettisk dels af de S. 44 ff. § 16 f. udviklede Love for ubetonede Vokaler i Livisk (og Estisk). Som en Afvigelse fra Formerne i ægte finske Ord skal kun fremhæves, at naar Rodstavelsen indeholder kort Vokal + en «sonantisk Koefficient», navnlig en paa *i* eller *u* endende Difthong, virker den med Hensyn til Behandlingen af en følgende Vokal undertiden som en lang Stavelse, hvad der ikke er Tilfældet i ægte Ord (se anf. St.).

2) Temmelig hyppig er paa Livisk (men ikke egentlig paa Estisk) Endelsen *-s* (*-øs*, sjældent *-as*; jf. S. 49 b; 107 § 49,2), der i nogle Ord er eneraadende, men i andre vilkaarligt kan tilföjes eller udelades[1]); Forskellen fra Former efter 1 med Stammeudlyden *o* ligger da her i Regelen blot i Nominativ og Partitiv. Medens denne Endelse ikke, som i den gamle Gruppe af Laaneord (§ 49,2), er indskrænket alene til Ord, der paa Lettisk have *-s* i Nominativ sing., synes de Tilfælde, i hvilke den kan indtræde, dog i andre Henseender at være temmelig begrænsede og i det væsentlige at kunne henføres til nogle faa bestemte

---

det förste er Tilfældet i et ikke ringe Antal af Stammer (vistnok flere, end jeg i GSI. S. 26 f. antog), vil jeg paa ingen Maade bestride; men der bliver dog nogle tilbage, for hvilke en saadan Opfattelse forekommer mig at være lidet sandsynlig eller endog at støde paa væsentlige Vanskeligheder. Dette gælder saaledes bl. a. om Stammer, der i Nom. sg. ende paa *t*, som *lyhyt* eller Participierne paa *-nut*, hvor Nom. maa være = Stammen (ellers maatte *-te-* her væntes at være blevet til *-si*, *-s*), og deraf ere da de øvrige Kasus dannede, f. Ex. Gen. sg. *lyhyen* (se ovf.), paa samme Maade som der f. Ex. af Nom. pl. *talo-t* dannes Gen. pl. *taloen* (for **taloðen*, oftest forandret til *taloin* ved Tiljævning til de øvrige Kasus i Plur.; jf. *purasten* ovf.), hvor dog sikkert ingen vil paastaa eller i alt Fald kan göre det sandsynligt, at Nom. skulde have mistet et udlydende *e*; ganske uforstaaeligt er det mig, hvorledes man f. Ex. kan ansætte den virkelige, altsaa historiske Stamme i *lyhyt* til *lyhye-* og betegne *lyhyt* som den afstumpede Stamme (det maatte da være *lyhyte-* eller *lyhyde-*), uagtet jeg naturligvis indrömmer, at de fleste Kasus som Følge af Systemtvangen ere dannede, som om Stammen paa Finsk var *lyhye-* (jf. ovf. et Exempel som *γενε-*), ogsaa f. Ex. Illativ *lyhyeen* (men veps. *lühud[e]he*; jf. ogsaa Pluralisformer som *lyhysiä* for *-ti-* [ellers *lyhyitä*] i visse Dialekter, se især Aminoff, ovf. anf. St. S. 250 f.). Dersom jeg har Ret heri, har altsaa i disse og beslægtede Tilfælde den tilsyneladende Stammeudlyd *e* (henholdsvis en deraf atter opstaaet Vokal) nærmest Karakteren af en «Bindevokal»; i Virkeligheden maatte Forholdet vel egentlig være det, at *e* fra först af har hört med til visse Kasusmærker — særlig kan man herved f. Ex. tænke paa Genetiv sg. *-n*, *-en* (jf. f. Ex. den Maade, hvorpaa det indoeuropæiske Akkusativmærke *-m* tilföjes) — og derfra kan da *e*, til dels ved Analogiindflydelse fra de virkelige Stammer paa *e*, have bredet sig videre ogsaa til störste Delen af de øvrige Kasus. Til disse konsonantiske Stammer höre nu efter min Mening ogsaa de her omhandlede Ord, der i Nom. ende paa *s*. Selv om dette *s*, hvad nogle have ment, men hvad der i ethvert Tilfælde ikke er sikkert, oprindelig skulde være opstaaet af Pronominalstammen *se*, tyder alt dog paa, at Mangelen af en udlydende Vokal her er lige saa gammel som selve den formodede Nedsættelse af denne Stamme til et Suffix. Jeg mener altsaa, at vi i Ord af den her omhandlede Form, som f. Ex. *puras*, maa opstille *puras-* som den egentlige Stamme og betragte den længere Form **purase-* > *puraha-* > *puraa-* som en sekundær Udvidelse. Skulde denne Anskuelse vise sig uholdbar, burde man i alt Fald (i Overensstemmelse med Aminoff, anf. St., o. a.) opstille Stammen i Formen *purase-*, ikke *puraha-* eller *puraa-* og endnu mindre *purasa-*, som man ogsaa undertiden kan se (jf. f. Ex. *hambasa* efter Budenz ovf. S. 10 Note fra S. 9 [for *hambas-e-*], *rukisi-* efter Donner, Techmer I, S. 268 [for *rugis-e-*]).

[1]) Se Sjögren-Wiedemann, Gramm. S. 52 f. § 57; S. 28 § 22.

Analogigrupper (indenfor hvilke den dog selvfølgelig ikke paa langt nær er gennemført); uden Hensyn til Betydningen forekommer den næsten kun efter *r*, *l*, *n* (*m*?) med foregaaende Konsonant eller *ø* (*e*), og ellers næppe undtagen ved Personbetegnelser og ved Navne henhørende til Dyre- og Planteriget, samt, som det synes, i visse Ord, der paa Lettisk fortrinsvis eller udelukkende bruges i Pluralis. I dette sidste Tilfælde (der særlig omfatter herhen hørende lettiske Hunkönsstammer paa *a* og *e*) er Udgangspunktet for Endelsen *-s* vistnok at søge i lett. Pluralisformer i Nom. og Akk., saaledes at disse paa Livisk ere behandlede som Sing., f. Ex. liv. *krēl'as* pl. *krel'l'ød* Glasperle = lett. (*krelle*) pl. *krelles* | *kårtøs* Spillekort = lett. *kārte* pl. *-es* | *dzīzløs* Aare (i Legemet) = lett. *dſīſle*, *dſīſla*| *vīzøs* Bastsko = lett. *wīſa*, *wīſe* | *zēdas* pl. *zeidød* Stræng = lett. *ſeida* pl. *-as*, o. a.[1]); ogsaa botaniske Navne høre herhen, i det de paa Lettisk almindeligvis kun bruges i Pluralis. I de øvrige Tilfælde udgaar denne Endelse vistnok fra Nom. sing. *-s*, saa at Former som *tšounøs* Maar = lett. *zaune* ere at betragte som Analogidannelser efter saadanne som *ūdrøs* Odder = lett. *ūdrs*. Den samme Endelse *-s*, *-øs* (*-as*) findes nu imidlertid paa en for Kurl.-Livisk mere eller mindre ejendommelig Maade ogsaa ofte tilføjet i ægte finske Ord (derunder medregnet Laaneord af de forskellige ældre Grupper), og det netop væsentlig i de samme Arter af Tilfælde, som ovf. ere nævnte (om nogle andre Tilfælde, særlig med Endelsen *-gøs*, strax nedenfor mere), f. Ex. liv. *søbbørs*, *sübrøs* Ven = est. *sõbr* id., f. *seura* Selskab | *lúomøs* Skabning, Dyr = f. *luoma*, est. *lõm* | (*võrābøs*, Lifl. *orab* Egern = est. *orawas*, f. *orava*) | *kūrgøs* og *kūrg* Trane = f. *kurki*, est. *kurg* | *ouńøs* Aborre = f. *ahven*, est. *ahwne*| *siezørs* og *siezør* Loppe = f. *sonsar* | *kaggørs* og *kaggør*, *kagr* Havre = f. *kakra*, *kaura*, est. *kaer* | *nizøs* Hvede = f. *nisu*, est. *nizu* | *ríogøs* Rör = f. *ruoko*, est. *rõg*. Betænker man, hvilken dybt indgribende Indflydelse Lettisk i andre Henseender har haft paa Livisk, synes vi fuldt berettigede til at antage, at den lettiske Nominativendelse *-s* har været væsentlig medvirkende til overhovedet at give Endelsen *-s* den store Udbredelse, som den ogsaa i ægte Ord har faaet i Livisk, særlig indenfor visse Form- eller Betydningsgrupper[2]). Paa den anden Side turde det ikke være overflødigt udtrykkeligt at fremhæve, at denne udviklede Brug af Endelsen *-s* dog ikke udelukkende er at tilskrive lettisk Indflydelse, men at der ved Siden heraf ogsaa til Dels har virket Analogier, som ere udviklede indenfor Livisk selv og hvortil der til en vis Grad kan findes Paralleler i de beslægtede Sprog. Navnlig i Estisk (i langt ringere Omfang i Finsk) har saaledes Endelsen *-as* (*-es*) faaet en betydelig større Anvendelse, end den fra først af kan have haft, uden at det herved er tilladt at tænke paa nogen særlig Indflydelse fra Lettisk, og i stor Mængde forekomme her saadanne udvidede Former ved Siden af oprindeligere Stammer paa *-a* (*-e*, ogsaa *-u* for ældre *-a*), meget sjældent omvendt[3]). Med Betydningen synes dette kun i meget ringe Grad at staa i Forbindelse, om end Tilføjelsen af *s* undertiden synes ligesom at individualisere Begrebet noget mere (f. Ex. *elajas* Dyr, *elaja* levende[4])) og f. Ex. ofte, skönt ikke nær saa ofte som paa Livisk, indtræder ved Navne paa levende Væsener. Derimod forekommer denne Udvidelse paa Estisk vel ikke udelukkende, men dog aldeles overvejende i Tilfælde, hvor en ren vokalisk Stammeudlyd vilde falde bort i Nom. (jf. S. 44

---

[1]) Jf. omvendt lett. *kangas* pl. fem. Væverstol = liv. *kāngas* (Stamme paa *-s-*).

[2]) Denne Formodning er ogsaa allerede udtalt af Wiedemann, Liv. Gramm. S. 53, 28, 93. Jf. tillige f. Ex. liv. *airas* (*āiras*, Lifl. *air-ed*) Aare, remus = f. *airo*, est. *aer* (GSI. S. 111), men med sekundær Paavirkning af lett. *airis* (lit. *vaira*, *vairas*; ligeledes Laan fra Germansk?).

[3]) Jf. Wiedemann, Gramm. d. ehstn. Spr. S. 189 f., 202 ff., 402 ff.

[4]) Om Endelsen *-jas* jf. ogsaa Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 9. Andersson, Studien S. 72 f., søger i noget større Omfang at eftervise en Betydningsmodifikation ved Tilføjelsen af *s*, som han derhos, vistnok med temmelig tvivlsom Berettigelse, betragter som en Slags bestemt Form i Lighed med Substantivernes bestemte Böjning paa Mordvinsk.

Note 2), fortrinsvis i Stammer paa mere end to Stavelser, hvis Böjning som sammentrukne Stammer alligevel, udenfor Nom. sg., ganske eller næsten ganske falder sammen med Böjningen af tilsvarende Stammer paa en kort Vokal, og da især ofte efter Konsonanter, der ellers netop forekomme i Begyndelsen af selvstændige Suffixer endende med *-s*, saaledes navnlig i stort Omfang *-ka-s* (*-ga-s*). Tilföjelsen af et uoprindeligt *s* paa Estisk viser sig derved som væsentlig fremgaaet af en gennem Analogidannelser tilfredsstillet Bestræbelse efter at faa det samme Antal Stavelser i Nominativ, som der er i Stammen, saaledes som denne træder frem i de øvrige Kasus (jf. sen-latinske Nominativer som pedis, heredis o. l.). En vis Lighed hermed, uden at dog efter Sprogets nuværende Udlydslove den sidstnævnte Bestræbelse lader sig eftervise, frembyder nu bl. a. særlig den udstrakte Anvendelse paa Livisk i Kurland af Endelsen *-gøs*, *-køs*[1]), som fra först af er parallel med f. og est. *-kas*, men efterhaanden paa forskellig Maade er bleven ført betydeligt videre, f. Ex. *arägøs* Skade = est. *harakas*, f. *harakka* | *pīlgøs* og *pīløg* (S. 60) Rön = est. *pihlakas*, *pihlak*, f. *pihlaja* | *kürgøs* Trane se ovf. | *sīgøs* og *sīg* Helt, Coregonus lavaretus = est. *sīg*, f. *siika* | *rúogøs* Rör se ovf. | *tågøs* Slibesten = f. *tahko*, est. *tahk* (*-u-*) | *nabägøs* og *nabäg* Bor = f. *napakaira* (GSI. S. 136) | *sitkøs* og *sikt* (for **sitkt*) sej = f. *sitkeä*, est. *sitke* | *kudgøs* (for **kudg*, **kudøg*) Islæt = f. *kude*, veps. *kudeh* gen. *kudege* | *idgøs* (P., *idūk* K.) Spire = f. *ide* (St. *idege-*, *iteke-*) | *sädgøs* Gnist = f. *säde* (St. *sädege-*, *säteke-*)[2]) | *kivgøs* Huggetand = est. *kihw* (for **kiuha*), *kiuhk* (jf. S. 76 § 7)[3]) | *rougøs* Kirtel = f. *rauha*, est. *rahk* (for **rauhka*), *rauh* | *tuoigøs* Birkebark = f. *tuohi*, est. *tohi*, *tohik* (*tohk*) | *pīgøs* Tand i Rive o. l. = f. *pii*, est. *pī* | *siemgøs* Frø = f. *siemen*, est. *sēme*. Den ringe Overensstemmelse i Enkelthederne tyder dog i ethvert Tilfælde hen paa, at den Lighed, der maatte være mellem Livisk og Estisk i dette Punkt, mere skyldes parallel Udvikling end oprindeligt Fællesskab; man vil derhos lægge Mærke til, hvorledes ikke faa af de her nævnte liviske Ord netop falde ind under de för omtalte Betydningskategorier, hvad der peger hen paa en sekundær Medvirkning af den samme Indflydelse fra Lettisk, som ovf. er omtalt.

3) I enkelte Ord, er der paa Livisk tilföjet en særlig Afledningsendelse i Analogi med ægte liviske Ord, eller en lettisk Endelse er erstattet med en livisk, saaledes især *-ks* (*-øks*, *-ūks*, Sj.-Wied. Gramm. § 19) som *tupūks* lille Høstak = lett. *tupa*, *tupeſis* | *karātøks* ell. *karāt* Galge = lett. *karatawas* pl. | *lamātøks* Musefælde = lett. *lamata* | *mändrøks* Tvære = lit. *mentùrė* | *palāndøks* Due = lit. *balàndis* | *vīlkatøks* Varulv = lett. *wilkats* (jf. ogsaa *Ańdrøks* Andreas, lett. *Andrejs*, *Andrews* | *Nikløks* Nikolaus, lett. *Niklāws*); — endvidere *-øm*, *-møs* (Sj.-Wied. §§ 23 f., 16; = f. *-ame-*, *-aime-*) som *papāstøm* (Lifl. *paperd*) Bregne = lett. *paparde* (*paparkts*, *paperschi* Bezzenberger, L. Dial. S. 40) | *drigmøs* Bulmeurt = lett. *driģene-s*; — *-i* (= f. *-inen*, S. 50 § 22 f) i Adjektiverne *brūni* brun = lett. *brūns* | *zirmi* graa = lett. *sirms* | *kurli* døv = lett. *kurls*; — *-li* (= f. *-linen*) *gōdali* vanfør = lett. *gaudens*; — *-mi* (= f. *-minen*, Sj.-W. §§ 25, 139) som *aptumšømi* Formörkelse = lett. *aptumschůschana* | *trúoksnømi* Larm = lett. *trůksnis*.

De paa Lettisk optagne Ord af finsk Oprindelse blive hyppigst til Stammer paa *-a-*, *-ja-* Femin., forholdsvis sjældnere til Stammer paa *-a-* Mask. (Nom. *-s*), paa *-ja-* Mask. (Nom. *-is*) eller paa *-e-* Fem., meget sjældent til Stammer paa *-u-* (Nom. *-us*).

---

[1]) Jf. Sjögren-Wiedemann Gramm. S. 24 § 13 (ogsaa *-møs* smst. S. 25 § 16, *-bøs* S. 33 § 32, o. a.).

[2]) Naar Genetz, Karel. Lautl. S. 69, bl. a. i de her nævnte Ord *idgøs*, *kudgøs*, *sädgøs* finder en Støtte for den Antagelse, at det finske Suffix *-kse* staar for ældre *-kese*, da er en saadan Slutning sikkert utilstedelig, da disse liv. Nydannelser ikke kunne have noget at göre med Suff. *-kse*.

[3]) Med Urette stiller Sjögr.-Wied., anf. St., liv. *kivgøs* i Forbindelse med *kiv* Sten, f., est. *kivi*.

1, a. Hankøns-stammer paa *-a-* (opr. *-o-*).

51. De Endelser, som vi træffe i ældre Laaneord af denne Gruppe i de finske Sprog, ere:

1) *-as*, *-äs* (§ 49,2), der aabenbart beror paa mekanisk Overførelse af den oprindelige, endnu paa Litauisk bevarede Nominativendelse *-a-s* (paa Lettisk ligesom nu ogsaa ofte paa Litauisk blot *-s* med Bortkastelse af Stammeudlyden *a*[1]), saaledes at denne paa Finsk er stivnet til Stammeudlyd[2]). Exempler ere:

f. *ahdas* snæver = lit. *ànksztas*;
- *ahingas* Lysterjærn = lit. *ákstinas*;
- *hammas* (veps. *hambas*) Tand = lit. *žàmbas* Kant, lett. *ſûbs* Tand;
- *kinnas* (veps. *kindas*) Handske = lett. *zimds* for **kimda-s* (?);
[- *kuningas* Konge = lit. *kunigas* Herre, Præst, dog snarere = germ. **kuninga-z*];
- *oinas* Bede = lit. *ávinas*;
- *porsas* Gris = lit. *pàrszas*;
- *rastas* Drossel = lit. *strázdas*;
- *ratas* Hjul = lit. *rátas*;
- *seiväs*, liv. *taibas* Stolpe, Gærdestage = lit. *stẽ'bas*;
- *taivas* Himmel = lit. *dẽ'vas* Gud;
- *tarvas* et eller andet hornet Dyr (den nærmere Betydning usikker og tidlig glemt) = lit. *taúras* Uroxe (? se Ordfortegn. I).

Saaledes maaske ogsaa est. *udras* Odder = lett. *ūdrs*, lit. *udrà*, hvor *s* dog ogsaa kan være senere tilføjet (jf. S. 110 f. og § 54) og liv. *køidas* Væverkam = lit. *skẽ'tas*, lett. *schk'ëts*.

52. 2) *-a*, *-ä*, der kan være en Slags Abstraktion af Stammeudlyden i Litauisk, saaledes som den ogsaa udenfor Nominativ sg. kommer til Syne i en Del af Kasusformerne; særlig maa man dog vistnok tænke paa Akkusativ, hvis Endelse er *-ą*, ældre *-an*. Herhen vilde ogsaa det oprindelige Neutrum høre, dersom dette Kön endnu har været bevaret paa vedkommende litauiske Sprogtrin, hvad der er rimeligt. Exempler paa Endelsen *-a*, *-ä* ere:

f. *arta* pl. *arrat* (ogsaa *arto*, *arrot*) Stænger til at törre Næt paa = lit. *àrdai* pl. Stænger til at törre Hör paa (?);
- *heinä* Hø = lit. *szẽ'nas* (slav. *sěno* Neutr.);
- *jyvä* et Korn = lit. *javaí* pl.;
- *jäärä*, *jaara* Vædder = lit. *ẽ'ras* Lam (?);

---

[1]) Angaaende lett. *-es* = lit. *-as* i det lettiske Fadervor hos Simon Grunau se Bielenstein i Kuhns Beitr. z. vgl. Sprachf. VIII, S. 291 ff. og Bezzenberger, Lit. u. lett. Drucke II, S. 52.

[2]) Jf. GSI. S. 73.

f. *kakla*, *kaula* Hals = lit. *káklas*;
- *karva* Haar, Farve = lit. *gaúras* (§ 45);
[- *kattila* Kedel = lit. *kátilas*, dog snarere = germ. *katila-*;]
- *kauha* Slev = lit. *kaúszas*;
- *kela* Haspe = preuss. *kelan* Hjul (neutr.? slav. *kolo*) (?);
- *laiha* mager = lit. *lẽ'sas*;
- *laiska* doven = lett. *laisks*;
- *laiva* Skib = lit. *laívas* (og *laíva* fem.);
- *luhta* vaad Eng = lit. *lùksztas* Engplante;
- *rieska* færsk = lit. *prẽ'skas*;
- *seura* Selskab, est. *sõbr* Ven = lit. *sẽbras* Fælle, Meddeltager (?);
- *silta* Bro = lit. *tìltas*;
- *tarha* Have = lit. *dàržas*;
- *vaha* Vox = lit. *vászkas* (§ 7);
- *virpa* (*virpo*, ogsaa *virpi*, *virpu*) Kæp, Kvist = lit. *vìrbas*;
- *ätelä* Efterslæt = lit. *atólas*.

Af ældre Laan i Livisk kan mærkes *loiga* overskydende = lit. *lẽkas*, lett. *lẽks* (§§ 6, 41) og *soira*, syd-est. *sõir* (*-a-*) Ost = lett. *sẽrs* (? § 41).

53. Kun sjældent forekomme andre Endelser (foruden de enkelte allerede anførte Sideformer med andre Vokaler end *a*), saaledes

f. *harmaa*, *harmaja* graa = lit. *szìrmas*[1]);
- *kappale* Stykke = lit., lett. *gabals* (eller omvendt?);
- *nuode* Svoger = lett. *ſnûts* Svigersön (?);
- *perkele* Djævelen = lit. *perkúnas*, men lett. *pẽrkûnis* (St. *-ja-*, jf. nedf. § 57 c).

54. I de yngre Laan fra Lettisk faa vi i Overensstemmelse med S. 44 ff. § 16 f. og S. 109 ff. § 50, 1, 2 i Livisk (og Estisk) følgende Former, hvorved tillige de S. 55 ff. § 24 omtalte Kvantitetsforandringer maa erindres:

1) Nom. Sg. og Stammen ender paa *a* i Tostavelsesord efter en Rodstavelse med kort Vokal, som *bara* Flok = lett. *bars* | *bula* lummer = lett. *buls* | *duma* sortebrun = lett. *dums* (og alm. *dumjsch*) | *gara* (K.) Aand = lett. *gars* | *grina* uartig = lett. *grins* | *kliba* lam = lett. *klibs* | *krama* Flintesten = lett. *krams* | *kupla* tæt = lett. *kupls* | *ruda* rødbrun = lett. *ruds* | *sama* Malle, Silurus = lett. *sams* | *smaga* tung = lett. *smags* | *svara* Vægt = lett. *swars* | *svina* Bly = lett. *swins* | *tukla* fed = lett. *tukls* | *kũrta* Mynde = lett.

[1]) Skulde f. *harmaja*, *harmaa* kunne udgaa fra en bestemt Form af Adjektivet, dannet paa lettisk Maade, = lett. *sirmājis* (*sirmāis*) (Bielenstein, Lett. Spr. II, § 353)? Snarere staar dog *harmaa* for **harmada*, *-ta*, med Tilföjelse af den hyppige Adjektivendelse *-da*, *-ta* (jf. § 49, 3 og Former paa *-eda*, *-eta* S. 116 § 56 Slutn.).

kurts (§ 67) | *vālga* Snare = lett. *valgs* | (*zārka* Ligkiste = lett. *ſārks*) | *brūdgana*, *brūtgana* Brudgom se § 48 (*-nika* ligesaa) | *krupā* Tudse = lett. *krups* | *krastā* Sandrevle = lett. *krasts* | *lipsnā* mild = lett. *lipns* | *takā* Sti = lett. *taks*; — est. *maza* kort = lett. *maſs* lille.

2) Nom. Sg. har i oprindelige Tostavelsesstammer efter en lang Rodstavelse eller i Flerstavelsesord ingen vokalisk Endelse (paa Liv. undertiden *ə*); Stammen ender i Estisk paa *a*, i Livisk paa *ə*, for saa vidt her en vokalisk Udlyd fremtræder under Ordets Böjning, f. Ex. *gúod* Ære = lett. *gůds* | *kūtr* lad = lett. *kūtrs* | *louk* Mark = lett. *lauks* | *mier* Fred = lett. *mērs* | *sald* sød = lett. *salds* (lit. *saldùs*) | *pāsmə* Fed (Garn) = lett. *pāsms* | *palāg*, est. *palak(as)* Lagen = lett. *palags*[1]) | *pavalg* Sul = lett. *pawalgs* | *stāv* Hus uden Tag = lett. *stāws*, og m. a. (jf. f. Ex. § 48). — Est. *sard* gen. *sarra* Stillads til at törre noget paa = lett. *ſārds*.

3) Nom. Sg. ender paa *-s*, dels alene dels undertiden med Sideformer efter 2; i de fleste, om ikke i alle Tilfælde svarer denne Endelse umiddelbart til den lettiske Nominativendelse *-s*. Exempler ere *biedrəs*, *biedərs* Kammerat = lett. *bĕdrs* | *groudəs*, *groud* et Korn = lett. *grauds* | *kazākəs*, *kazāk* Kosak = lett. *kaſaks* (russ. *kazák*, *kozák*, hvoraf umiddelbart est. *kazak*, *kazakas*) | *krievəs* Russer, russisk = lett. *krĕws* | *nummərs* Nummer = lett. *nummurs* | *pakúods* Bid Mad = lett. *pakůds*[2]) | *paľākəs*, *paľāk* Levning, Affald = lett. *palĕks* (§ 48) | *rutkəs* Ræddike = lett. *rutks* | *skabrəs*, *skabbərs*, hurtig; Ganger = lett. *skabrs* | *spārnəs* Vinge paa Ten = lett. *spārns* | *stādəs*, *stād* Plante = lett. *stāds* | *ūdrəs*, *ūdərs* Odder = lett. *ūdrs* | *vārts* værd (og *vārt*) = lett. *wērts* | *ziedəs*, *zied* Tværbjælke = lett. *ſĕds*, *dſĕds* | *Ādəms* Adam = lett. *Ādams* | *Ābrəms* Abraham = lett. *Ābraams*.

For saa vidt som de paa Lettisk optagne Ord af finsk Oprindelse antage en herhenhørende Form, beror dette vistnok paa forskellige, mere eller mindre tilfældige Analogier, som næppe altid bestemt kunne paavises. *Musts* brun Oxe, Hund (= est. *must*, liv. *mustā* sort) føles saaledes naturligt som Mask. (*wersis* Oxe, *suns* Hund); ligesaa f. Ex. *pīlags* Rön i Analogi med andre Trænavne (foruden at allerede Est. og Liv. her kan have Endelsen *-s*: = est. *pihlak(as)*, liv. *pīlgəs*, *pīləg*, jf. S. 111), *tērauds* Staal (= liv. *tērōda*) i Analogi med de fleste andre Metalnavne; *sedums* Bugt, Havn (= est. *sadam*, liv. *sadamā*) og *walgums* Landingsplads (= est. *walgma*, liv. *vālgamā*) have sluttet sig til lett. Afledninger paa *-um-s*, i tamisk Dialekt — hvorigennem disse Ord vel ere gaaede — *-am-s*; adskillige (tilsyneladende) Tostavelsesord paa *-r* høre herhen, selv om Liv. ikke har tilföjet et *s* (jf. S. 110), som *kangars* Aas og *kańģeri* Klitrække, *mākars* Øst, *wesars* Hammer, *weſchgers* Vest (se Ordfort. II). Ikke sjældent er der Vaklen mellem Mask. og Fem. som *lůms* og *lůma* en Gang, Fiskedræt o. l. (liv. *lúomə*, est. *lōm[a]*), *můns* og *můna* Proviantlevering, o. a.

1, b. Hanköns-stammer paa *-ia-*, *-ja-*.

55. Stammerne paa *-ia-*, *-ja-* dele sig i de litauisk-lettiske Sprog som bekendt i to Grupper[3]). Den ene, mindst talrige af disse Grupper beholder gennemgaaende *-ja-* (ogsaa skrevet *-ia-*) uforandret, som lit. *kélias* Vej, Akkus. *kélią*, Gen. *kélio*, lett. *zeľsch*,

[1]) Det lett. Ord er atter laant fra Slavisk, russ. *pólog* Sengeomhæng; den særlige Betydningsoverensstemmelse knytter ikke blot det liv. men ogsaa det est. Ord nær sammen med det lettiske, hvorimod est. *-as* intet særligt viser i denne Henseende (se S. 110 f.).

[2]) Liv. *pakúods* kan naturligvis ikke, som Wiedemann mener, Gramm. S. 90 § 94, være sammensat af liv. *kúods* Ret, Dom, om hvilket Ord se ovf. S. 43 § 10 og S. 59, 61; men muligvis er Formen (uden *ə* foran *s*) paavirket af dette.

[3]) Schleicher, Lit. Gramm. S. 179 ff.; Kurschat, Lit. Gramm. S. 145 ff.; Bielenstein, Lett. Spr. II, S. 43 ff.; Leskien, Die Declin. im Slav.-lit. und Germ., Leipzig 1876, S. 8.

Akkus. *zeľu*, Gen. *zeľa* o. s. v. Den anden Gruppe, der omfatter største Delen af de herhen hørende Stammer, «sammentrækker» derimod i Nom. og Akk. samt Vokativ Sing. (i Lettisk dog med nogen Vaklen med Hensyn til Akkusativ) *-ia-*, *-ja-* til *-i-*, der endnu paa Litauisk er langt (*y*) i Nominativ, naar Accenten ligger paa Endelsen (*-ý-* for *-ía-*, *-íja-*), ellers derimod kort, f. Ex. lit. *kìrvis* Øxe, Akk. *kìrvį*, Gen. *kìrvio* o. s. v., *dagýs* Burre, Akk. *dágį*, Gen. *dágio*; lett. *dadſis*, Akk. *dadſi* (og *dadſchu*), Gen. *dadſcha* o. s. v. Denne Sondring er i alt væsentligt fælles baade for Litauisk og Lettisk og — saa vidt vi kunne skönne — Preussisk, om der end i Enkelthederne undertiden kan være nogen Vaklen, selv indenfor samme Sprog (sikkert altid ved delvis Overtræden fra den mindre talrige Gruppe af usammentrukne Stammer til de mange Gange talrigere sammentrukne), f. Ex. lit. *kélis*(?), *kelýs* Vej, ved Siden af almindeligere *kélias*; lit. *médis* Træ, men østlit. *medžias* hos Szyrwid[1]), lett. *mesch* Skov, for **meſch(a)-s* af **medja-s*, preuss. *median* Akkus., Skov; lit. *dìdis* (bestemt *didýsis*) stor, lett. *disch* for **diſch(a)-s* af **didja-s*. Men Forskellen gaar endnu meget længere tilbage, idet den kun synes at være en ejendommelig Udvikling af en fælles indoeuropæisk Lov, hvorefter ubetonet *i* foran en Vokal bliver Konsonant (lit. *-ja-s*) efter en kort Stavelse, Vokal (ligesom betonet *i*: lit. *-i-s*, *-ý-s*) efter en lang Stavelse[2]). Der kan derfor heller ikke være Tvivl om, at den samme Dobbelthed allerede har været tilstede paa det Trin, fra hvilket de ældre Laaneord i de finske Sprog ere udgaaede, uden at der derfor behøver at have været fuldstændig Overensstemmelse i Enkelthederne med de Former, som vi nu træffe i Litauisk-lettisk.

56. De Endelser, der forekomme i de finske Sprog ved Ord af denne Klasse, ere:

1) Med bevaret *a*:

a) *-ias-*, *-jas*[3]) parallel med Endelsen *-as* i Stammerne paa *-a-* (§ 51); saaledes

f. *ankerias* Aal = lit. *ungurýs*, preuss. *angurgis* (d. v. s. *-rjis*? næppe, som Nesselmann mener, Skrivfejl for *-rys*);

est. *haľjas*, liv. *åľas* grön = lit. *žálias*, lett. *ſaľsch* (for **ſalja-s*), preuss. *saligan* Akk.;

[1]) Geitler, Beitr. zur. lit. Dialektologie S. 11.

[2]) Se Sievers, Zur Accent- u Lautl. d. germ. Spr., 1878, S. 89 ff. (= Paul & Braune Beitr. V, S. 129 ff.); Brugmann, Grundriss d. vgl. Gramm. d. idg. Spr. I, S. 113 (og de der anførte Skrifter), 132 f. Foruden de ovennævnte Ord *médis* og det usikre *kélis* (= *kélias*; Kurschat § 514 har kun Biformen *kelýs*) samt *dìdis* forekomme kun meget faa lit. Ord med Nominativendelsen *-is* efter en kort Stavelse; de fleste ere Substantiveringer af Adjektiver (som *sénis* Olding, *žális* rød Oxe o. l.), der følge en ejendommelig Analogi. Derimod forekommer ganske vist *-ja-s* undertiden, i alt Fald i Adjektiverne, efter en lang Stavelse (Substantiverne *velnias*, *amžias* staa for ældre Former *velnas*, *amžas*).

[3]) F. *j* især efter en Vokal samt i anden Stavelse, naar første Stavelse er kort, efter *l*, *r*, *h*, *t* (*d*), dialektvis i videre Omfang, ellers *i*; jf. GSI. S. 67.

est. *tagijas*, *takijas* Burre = lit. *dagỹs*, lett. *dadſis* (her kan dog *-s* i den est. Form være en sekundær Udvidelse, jf. S. 110 f. og nedenfor b);

(- *tümjas* mörkebrun = lett. *dumjsch*).

b) *-ia*, *-ja*, parallel med Endelsen *-a* (§ 52):

f. *harja* Börste = lit. *szerỹs*, lett. *saŕi* pl. (saaledes, altsaa som Stamme paa *-ja-*, Mancelius og Bielenstein I, S. 55; Ullmann *sari*, Sing. *sars*, af St. *sara-*);

- *kataja* (for **kadagja*; est. *kadajas*, *kadak*, *kadakas*, jf. S. 111) Enebærtræ = lit. *kadagỹs*;

syd-est. *tagi* pl. *tagjaʻ*, f. *takiainen* (en Udvidelse af *takia-* § 49 c) Burre, se a;

f. *tyhjä* tom = lit. *tùszczas*, lett. *tuksch* (St. *tusztja-*, *tuksztja-*);

f. *vaaja* (for *vagja-*, S. 44 § 15) Kile = lit. *vágis*, lett. *wadſis* (hvis ikke snarere = germ. Stamme *vagja-*; jf. nedenfor § 58 og Ordfortegn. I);

est. *wähi* (St. *wähja-*) Krebs, se § 57 d.

f. *metsä* Skov = lett. *mesch* (**medja-s*), lit. *médis*, *médžias* Træ (se S. 115 § 55 og S. 77 § 10[1]).

Herhen hører vistnok endvidere, ved Sammenblanding med den særlig i Adjektiver ofte forekommende Endelse f. *-ea*, *-ia* (for *-eda*, *-eta* jf. S. 113 Note)[2], f. *halea*, *halia* bleggraa, grön (*halja-kka* lysgraa, blaa) = lit. *žálias* grön (se ovf. a), og mere tvivlsomt f. *lattea* flad (ved Siden af *lattu* fladtrykt Tilstand) = lit. *platùs* bred, under Böjningen suppleret med Former af St. *platja-*, der paa Lett. er bleven eneraadende (*plasch*), og est. *tume* (*-da-*), *tüme*, *tümme* mörk = lett. *tumjsch*[3]).

57. 2) Med bortkastet *a* findes følgende Endelser:

a) *-is* (forlænget Stamme **-ise-* > *-ihi-* > *-ü-*, S. 107 ff. Note) muligvis i:

(f. *ruis* [gen. *rukihin*, veps. *rugis*] Rug = lit. *rugỹs* et Rugkorn, pl. *rugiai*, *rugeí* Rug; dog sikkert snarere = germ. **rugi-z*, jf. nedf. § 58 og Ordfort. I).

Ellers forekommer denne Endelse kun sporadisk ved Siden af de nedf. under c omtalte Former, som

(veps. *kurdiš* døv = lit. *kùrczas* [for *kurtja-s*, dog ogsaa *kurtus*, *kurczus*, *kurtinas*]);

russ.-kar. *keärmis* Slange = lit. *kirmis* Orm.

---

[1]) Jeg kunde i § 10 have tilföjet, at Forholdet mellem f. *metsä* (lit. *medja-*) og *morsian* (for **mortian-* § 9, lit. **martiā-*) muligvis ogsaa kunde tyde hen paa, at Assibileringen af *t*, *d* er indtraadt tidligere (i alt Fald i vedkommende lit.-lett. Dialekt) foran gammelt *j* end foran gammelt *i* + Vokal. F. *tyhjä-* udgaar maaske ogsaa nærmest fra *tuszcza-* eller *tukszcza-*, men Formen er dog saa stærkt sammentrukken, at der ikke med Sikkerhed kan sluttes noget om dette Punkt.

[2]) Eller skulde disse Former bero paa Tilföjelse af *-da*, *-ta* til supponerede Former paa *-i*, § 57 d?

[3]) Jf. f. *ankea* trang = got. *angvus*, **angvja-*?

b) *-es* (forlænget Stamme **-ese-* > *-ehe-* > *-ee-*), fra først af en Sideform til *-is* (jf. c), i f. *kirves* Øxe = lit. *kìrvis*.

c) *-eh* (Stamme som b) — saaledes betegnet i Karelsk, Olon. og Veps. — ellers *-e'*[1]), *-e*, dialektvis *-es*[2]) (enkeltvis *-is*); dette sidste, (*-is* >) *-es*, er det oprindelige, saa at denne Endelse egentlig er identisk med det under b nævnte *-es*, og de andre Former (*-eh* > *-e'* > *-e*) ere blot yngre Udviklinger deraf. Denne Endelse findes i

f. *herne*, österbottensk Dialekt og est. *hernes* Ært = lit. *žìrnis*;

(vot. *kurre* [for **kurdeh*, gen. *kurtẽ*'] døv [jf. veps. *kurdiš* ovf. a] = lit. *kùrczas* [se a]);

f. *kärme*, *käärme*, österbott. *kärmes* (r.-kar. *keärmis* ovf. a) Slange = lit. *kìrmis*;

- *toe* (gen. *tokehen*, vot. *toge*) Fiskegaard, -dæmning = lett. *tazis* (for **takis*);

(- *perkele*, österbott. *perkeles* Djævelen, dersom denne Form særlig skulde kunne sammenstilles med lett. *pērkůnis* [jf. § 53], som dog vel er en yngre Form end lit. *perkúnas*).

d) *-i* i Nominativ, medens Stammen ender dels *α*) paa *-i-* (især ved Benævnelser paa Dyr, mest Hunde og Oxer, efter Farven ell. lign.[3])), dels *β*) paa *-e-*. Saaledes:

α) f. *halli* graat, graabrunt Dyr = lit. *szalnis*, lett. *salnis* Skimmel (af lit. *szalnà*, lett. *salna* Frost);

- *harmi* graat Dyr = lit. *szìrmis* (*szìrmas* graa);

- *keli* Føre, Slædeføre = lit. *kélias* (*kélis*?, *kelýs* § 55) Vej;

est. *kurt* (gen. *kurdi*) døv, jf. ovf. a, c;

f. *laukki* Dyr (Oxe) med Blis = lit. *laúkis* (*laúkas* Blis);

- *muli* kullet Oxe = lit. *szmùlis*.

β) - *lohi* (St. *lohe-*) Lax = lit. *lászis*;

- *louhi* (St. *louhe-*), ogsaa *louhe* efter c, stor Sten, Stenmark = lit. *láužis* (Sten)-brud;

- *tetri* (St. *tetre-*) Urhane = lett. *teteris*;

- *varsi* (St. *varte-*) Skaft = lit. *várpstis*(?);

---

[1]) Om den i dette Tilfælde i Finsk og Werro-estisk forekommende «Slutningsaspiration» (= Sievers's «fester Absatz») jf. Genetz, Lautphysiol. Einleit. S. 4 og 21, og samme, Finska språkets gramm., 1882, § 1 Anm. 1.

[2]) Saaledes navnlig i den finske Dialekt i det sydlige Österbotten, se Aminoff, Etelä-Pohjanmaan kielimurteesta tutkimus, 1871, S. 9 ff., 68 = Tidskr. Suomi, 2. j., IX, S. 243 ff., 302.

[3]) Denne Gruppe af Ord (jf. Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 23) synes overhovedet fra først af at være Efterligninger af tilsvarende lit. Benævnelser paa *-is* (St. *-ia-*, jf. S. 115 Note 2), skønt Dannelsesmaaden nu ogsaa kan forekomme ved ægte finske Ordstammer, som *musti* sort Hund, af *musta* sort.

est. *wähi* (St. *wähe-*, *wähja-* § 56 b), *wähk* (gen. *wähi*) Krebs = lit. *vėžýs* (jf. §§ 7, 13, 31);

f. *vuohi* (St. *vuohe-*) Ged = lit. *ožýs*.

Herhen hører vel endvidere det med en finsk Afledningsendelse (§ 49,3) forøgede f. *herhiläinen* Gedehams, hvor *-läinen* maa antages at være den tilföjede Endelse og *herhi-* = lit. *szirszýs*.

58. Se vi tilbage paa disse Former og sammenligne dem med de litauisk-lettiske, synes der vistnok, ved Siden af overvejende Overensstemmelser, dog ogsaa paa flere Punkter at være en Forskel til Stede. Spørgsmaalet bliver altsaa, hvorledes dette er at forklare.

Det viser sig da, at de finske Former med Endelserne *-jas*, *-ja*, *-ias*, *-ia* (§ 56) regelmæssigt svare til 1) lit.-lett. Former med bevaret *a*, som ved de ovenfor anførte Ord *haľjas*, (*tümjas*), *tyhjä*, samt *metsä* (ligesom ogsaa ved Adjektiverne *halea*, *lattea*, *tume*, hvis de ere at henføre hertil og ikke snarere at betragte som Udvidelser af finske Stammer paa *i* eller *e*); 2) lit. Former med Nominativendelsen *-ýs*: *ankerias*, *tagijas* (*takia-*), *harja*, *kataja*, *wähja-*. Dette Forhold synes at tyde hen paa, at den Gruppe af Ord, der i Litauisk have Endelsen *-ýs*, endnu i Nom. havde bevaret den usammentrukne Form *-ías* eller *-íjas*, og vel ogsaa i Akkus. havde *-ią* (*-ian*, *-ijan*)[1]), i den Sprogform, der har afgivet vore Laaneord[2]). Det eneste Ord, i hvilket Endelsen *-ja* skulde svare til en lit. Form med Nominativendelsen *-is*, vilde være f. *vaaja*; dersom dette Ord virkelig er laant fra Litausk og ikke muligvis er = den tilsvarende germanske Stamme *vagja-*, og dersom den lit. Form paa *-is* virkelig er gammel og oprindelig (jf. Ordfortegn. I), have vi her et sikkert Exempel paa et Laaneord, hvis Endelse paa Finsk ikke er umiddelbart = en bestemt lit. Kasusform (Nom. eller Akk.), men kun kan bero paa en Abstraktion af Formerne i de øvrige Kasus (jf. S. 112 § 52 og S. 119 § 59).

I Modsætning til denne Gruppe af Ord staa de, der paa Finsk ikke opvise noget Spor af *a* (§ 57), men kun have Endelserne (*-is*), *-es*, *-e* (*-eh*), *-i* (Stamme *-i-* eller *-e-*). De allerfleste af disse Ord svare til litauiske, der i Nominativ ende paa ubetonet *-is*, deriblandt alle med Nominativendelsen *-es*, *-e* (= selve det lit. *-is*): *kirves*, *herne*, *kärme*, *toe* (*perkele?*), og störste Delen af dem med Nominativendelsen *-i* (nærmest = lit. Akk. *-į*):

---

[1]) Sml. preuss. *rikian*, Akk. af *rikîs* Herre, og lett. Akk.-former paa *-ju* (S. 115), der dog, i ethvert Tilfælde til Dels, maa skyldes Analogidannelser?

[2]) Denne Omstændighed — ligesom Formerne i de tilsvarende Stammer blandt de gotisk-nordiske Laaneord i Finsk og Lappisk, GSI. S. 80 ff. — taler i meget høj Grad mod Rigtigheden af de af J. Kremer (Bezzenbergers Beitr. VII, S. 48 ff.) vilkaarligt konstruerede Paradigmer, mod hvilke der ogsaa af andre Grunde kan rejses vægtige Indvendinger, og ligesaa mod Brugmanns Forklaring i Grundriss I, S. 81.

halli, *harmi*, *laukki*, *muli*; *lohi*, *louhi*, *tetri* (*varsi*). Svarende til lit. *-ýs*, Akkus. *-į* have vi *-i* i *vuohi* (Stamme *vuohe-*) og *wähi* (samt *herhi-läinen*), og svarende til lit. *-ia-s* (*-ja-s*) *i* i *keli* (og *kuŕt*, jf. nedenfor); i disse sidstnævnte Ord (særlig *keli*) maa vi vistnok antage at der er foregaaet en Afkortning af Endelsen ved Bortkastning af *-a* (jf. est. Stamme *wähe-* og *vähja-* foruden *wähki-*). En særegen Stilling indtager veps. *kurdiš*, vot. *kurre* (uden *s* est. *kuŕt* for **kurti*), en Form, der umuligt kan svare til den lit. Nom. *kùrczas* med bevaret *a*. Dersom den umiddelbart gengiver en lit. Nominativ, synes denne kun at kunne være **kurtis* (St. paa *-i-* eller *-ja-*?). Men da saavel de andre finske Dialekter som selve Litauisk og Lettisk frembyde en mærkelig Vexlen med Hensyn til dette Ords Endelse, bliver Forklaringen af den veps.-vot. Form, maaske endog Berettigelsen til at betragte den som umiddelbart repræsenterende en lit. Nominativ af den anførte, ellers ikke forekommende Form, temmelig tvivlsom. Det eneste af de ovenfor opregnede Ord, der gennemgaaende ender paa *-is*, er f. *ruis* (*rugis*); men som allerede antydet, er det yderst tvivlsomt, om det er laant fra lit. *rugýs*, der i Analogi med de ovf. omtalte litauiske Ord paa *-ýs* skulde ventes at have givet en Form med bevaret *a* (**rukias* eller **rukia*) eller i det höjeste endende paa *i* (**ruki*). Derimod passer Formen fuldstændigt med den tilsvarende germanske (gotiske?) *i*-Stamme **rugi-z*, og da der bland Laaneordene fra Gotisk netop er Paralleler dertil med Endelsen *-is*, bliver germansk Oprindelse langt sandsynligere[1]).

59. I de herhen hørende lettiske Ord findes, som allerede antydet i § 55, en tilsvarende Forskel som i Litauisk mellem sammentrukne og usammentrukne Stammer, om de end ogsaa her løbe noget over i hinanden. De «ikke sammentrukne» böjes ganske som Stammerne paa *a*, kun at de gennemgaaende have en mouilleret Konsonant foran den oprindelige Stammeudlyd. De «sammentrukne» falde sammen med hine i en vis Række af Former, navnlig i Genitiv (i Nordvest-Kurland ogsaa almindeligt i Akkus. og Dativ) Sing. og i hele Pluralis, hvor de altsaa ligeledes have mouilleret Konsonant, hvorimod de øvrige Kasus i Sing. dels altid dels som Sideformer have *i* uden foregaaende Mouillering. I de i Livisk og Estisk forekommende Laaneord lade disse to Grupper sig kun til Dels holde ude fra hinanden, saa meget mere som særlig paa Livisk Formerne af de til lettiske «sammentrukne» Stammer svarende Ord ofte öjensynligt udgaa fra de Kasusformer, der ere dannede som «usammentrukne» og derfor have Slutningskonsonanter i mouilleret Form; navnlig finde vi paa denne Maade ofte Hvislelydene *š* (ogsaa i Forbindelsen *šl*), *ž*, *tš*, *dž* (jf. §§ 15, 11, 12) samt *ľ*, *ń*, om end disse Lyd ogsaa undertiden synes udviklede paa livisk Grund foran bortkastet eller bevaret *i* (jf. S. 43 § 13)[2]).

Ligesom en stor Mængde Ord af tysk Oprindelse paa Lettisk har faaet Form af «sammentrukne» *ja*-Stammer (med Nominativendelsen *-is*)[3]), saaledes har der til denne Gruppe ogsaa sluttet sig en Del fra Estisk eller Livisk optagne Ord, overvejende saadanne,

[1]) Jf. ogsaa Ordfortegn. I og GSl. S. 84, 82, tysk Udg. S. 96 ff.

[2]) Idet jeg med Hensyn til Mouilleringen følger Sjögr.-Wied. (særlig Ordbogen), kan her en Gang for alle mindes om, at der forekommer Inkonsekvenser i Betegnelsen deraf, og at det overhovedet vistnok er tvivlsomt, om den rette Udtale i denne Henseende altid er truffen (jf. S. 59).

[3]) Bielenstein, Lett. Spr. I, S. 477 f. § 311 b.

som i Nom. Sing. ende eller oprindelig have endt paa *i*, sjældnere Ord med andre Endelser, f. Ex. *jůnis* en Gang, et Sæt = liv. *juõn̂*, est. *jõn̂*, f. *juoni* | *kālis* Ullmann, *kāls* Bielenstein, et «Baand» (ɔ: 30) Fisk = liv. *kāl*, est. *kahl* | *k'eksis* Baadshage = liv. *kekš*, f. *keksi* | *pātis* isabellafarvet (Hest) = est. *pät'*, f. *paatti* | *pudis* Barnemad = est. *pudi* | *sāris*, *ſāris* Ø = est. *sär*, f. *saari* | *sonis* Vædder = est. *soñn̂*, *sõñn̂*, o. s. v.

60. De herved særlig i Livisk fremtrædende Former for Endelsen ere:

1) *-a* (jf. § 54), almindeligvis med foregaaende Mouillering, kun i forholdsvis faa Ord med kort Vokal i Rodstavelsen, saaledes navnlig *gružād* pl. Grus = lett. *gruſchi* pl. | *veža* en Slags Kurv = lett. *weſis* gen. *weſcha* | *dadžā* Tidsel, Burre (jf. § 2) = lett. *dadſis* gen. *dadſcha* | *dradža* pl. *dradžād* Tællegrever = lett. *dradſchi* pl. | *spradža* Jordloppe = lett. *spradſis* gen. *spradſcha* | *kretl'a* Kornsold = lett. *kretulis* gen. *-l'a* | *tsepl'a* Brændeovn = lett. *zeplis* gen. *l'a* | *tšäkla* og *tšäkīl* Hanekam = lett. *zekulis* | *traña* Vandbi = lett. *tranis* gen. *-ña* | *kroipa* Udslæt = lett. *kraupis* (snarere saaledes, med Epenthese af *i* end = Formen *kŕaupa* S. 83 § 17) | *trušā* (Kolk.; *truš* pl. *-īd* Pis. efter 2) Kanin = lett. *trusis* gen. *-scha*.

2) Stammen ender i Estisk paa *-i-*, der i Udlyd behandles efter de almindelige Love, f. Ex. *kauś* gen. *kauzi* Skaal = lett. *kausis* Slev (? og *kauss* Skaal, jf. russ. *kovš*) | *kul't* gen. *kul'di* Orne = lett. *kuilis* | *sut't'* gen. *suti* Lampret = lett. *ſutis* Aal | *wärś* gen. *wärsi* ung Tyr = lett. *wersis*. — I Livisk har Nom. Sing. ingen vokalisk Endelse (undertiden med Spor af ældre *i*) og Stammens Form er i Sing. vexlende (mest med Vokalen *ø*), men a) Nom. pl. ender paa *-id* (*-īd*) i anden Stavelse, naar Rodstavelsen har oprindelig kort Vokal (S. 46 § 17, S. 57 § 24 b)[1]), f. Ex. *dańtš* pl. *-id* Dans = lett. *danzis* gen. *dantscha* | *pletš* pl. *-īd* Skulder, Bov = lett. *plezis* pl. *pletschi* (og *plezs* pl. *plezi*) | *knaš* pl. *-īd* (og *knašš* pl. *-ød*) smuk = lett. *knasch* rask | *kouš* pl. *kõšid* Skaal = lett. *kausis* Slev (jf. ovf. est. *kauś*) | *laš* pl. *-īd* Lax = lett. *lasis* gen. *lascha* | *leiš* pl. *lēšid* Litauer = lett. *leitis* gen. *leischa* | *nekrūš* pl. *-id* Rekrut = lett. *nekrūtis* gen. *-scha* | *pańń* pl. *pånid* Spand = lett. *spannis* | *punn* pl. *pūnid* Spunds = lett. *spunnis* (og *spunde*) | *bul'l'* pl. *būlid* Tyr = lett. *bullis* | *zel'l'* pl. *zēlid* Haandværkssvend = lett. *ſellis* (og *ſelle*) | *bal'k* pl. *-id* Bjælke = lett. *balk'is* | *deg* pl. *-īd* (P.; *degg-ød* K.) (Brændevins)brænder = lett. *deģis* | *dek* pl. *-īd* Tæppe, Dækken = lett. *dek'is* | *plek* pl. *-īd* Plet = lett. *plek'is* | *grik* pl. *-īd* (og *-ād*) Boghvede = lett. *grik'i* pl. | *nik* pl. *-īd* Nykker = lett. *nik'i* | *svik'* pl. *-īd* Harpix = lett. *swek'is* | *kruk'* pl. *-īd* Krykke = lett. *kruk'is* | *skuk'* pl. *-īd* lille Pige = lett. *skuk'is* | *puńk-id* pl. Snot = lett. *puńk'i* pl. — b) Nom. pl. ender paa *-ød* eller *-d*, i anden Stavelse, naar Rodstavelsen har oprindelig lang Vokal, og i Ord paa mere end to Stavelser, f. Ex. *åpš* pl. *-ød* Grævling = lett. *āpsis* gen. *āpscha* | *drúoš* pl. *-ød* dristig = lett. *drûsch* | *lūš* pl. *-ød* Los = lett. *lūsis* gen. *lūscha* | *rikš* Trav = lett. *rikschi* pl. | *boušl* Bud = lett. *bauslis* gen. *bauschl'a* | *pūšøl* Blære = lett. *pūslis* gen. *pūschl'a* | (*brūs* pl. *-ød* Bryggeri, Brænderi = lett. *brūsis* gen. *brūscha* [mnt. bruwhûs]) | *duńtš* pl. *-ød* Kniv = lett. *dunzis* gen. *duntscha* | *kúotš* pl. *-ød* Kurv = lett. *kûzis* gen. *kûtscha* | *runts* pl. *rūntsød* Hankat = lett. *runzis* gen. *runtscha* | *blād*, *blēd'*, *bleid* (§ 21) (Lifl. *blēž*) Skælm = lett. *blēdis* gen. *blēſcha* | *pād'* Fadder, Gudbarn = lett. *pādis*, *pāde* (mnt. pade) | *åik* pl. *-ød* Hægte = lett. *āk'is* | *pūik* pl. *-ød* Drage = lett. *pūk'is* | *krāig* pl. *-ød* Krave = lett. *krāģis* | *gīm* pl. *-ød* Ansigt = lett. *ģīmis* | *mēr* pl. *-ød* Pest = lett.

[1]) Dette (og Pl. *-u-d*) er for øvrigt ogsaa den almindelige Form for direkte Laan fra Tysk, henholdsvis Svensk, ligesom Stammeudlyden *i* paa Finsk og Estisk i lignende Tilfælde (jf. GSI. S. 71, hvor jeg ogsaa har gjort opmærksom paa den umiskendelige Parallelisme mellem dette Fænomen og Endelserne *-is* og *-e* paa Lettisk). Af denne Grund er det muligt, at visse af de her blandt Exemplerne nævnte Ord af tysk Oprindelse — skönt jeg med Hensyn til dem og mange andre finder det sandsynligt, at de ere komne til Livisk gennem Lettisk — dog kunne være parallele Laan i de to Sprog.

mēris | *kal'ai* Smed = lett. *kalejs* | *rugai* pl. *-aid* (ogsaa *ruga* pl. *rugād*) (Rug)stub = lett. *rugajs*. En Række Exempler paa Flerstavelsesord findes bl. a. § 48.

3) Nom. sg. har Endelsen *-s*, *-øs* (jf. S. 109 ff.), f. Ex. *dunders* pl. *-erd* Bræmse = lett. *dunduris* | *pavēdər(s)* Buggjord = lett. *pavēderis* | *uŋgərs* (K.; *uŋgər* P.) Kastrerer = lett. *unguris* | *eŋgəls*, *-əl* Engel = lett. *eńģelis* | *knišləs* (P.; *kniššəl* K.) Myg = lett. *knislis*, *knischlis* gen. *-schl'a* | *kåpšləs* (P., *kåpšəl* K.) Stigbøjle = lett. *kāpslis* gen. *kāpschl'a* | *lúotšekləs* (P.; *lúotšekəl* K.) Ledemod = lett. *lūzeklis* | *ougləs* (P., *ougəl* K.) Frugt = lett. *auglis* | *līnəs*, *līn* Suder, Cyprinus tinca = lett. *līnis* | *kińńəs* Kæve = lett. *k'innis* (af Tysk) | *gurkəs* Agurk = lett. *gurk'is* | *nēgəs* Lampret = lett. *nēģis* | *vēzəs* Kode (paa Hest) = lett. *wēſis* | *vēžəs*, *veižəs*, *veiž* Krebs = lett. *wēſis* gen. *wēſcha*.

1, c. Hunkøns-stammer paa *-a-* og *-ja-*, *-ia-* (opr. *-ā-*, *-jā-*, *-iā-*).

61. Hunkønsstammerne paa *-a-* (egl. *-ā-*) og de tilsvarende «usammentrukne» paa *-ja-*, *-ia-* (*-jā-*, *-iā-*) fremtræde paa Litauisk i de forskellige Kasusformer som endende dels paa *ō* dels paa det deraf afkortede *a*, saaledes f. Ex. Nom. *szárka* Skade for **szarkō* (sml. Adjektivernes Femininumsformer som *gerà*, men i bestemt Form *geró-ji*[1]), Akkus. *szárką* for **szarkōn*[2]), men Gen. sg. og Nom. pl. *szárkos*[3]) o. s. v.

Den almindelige Endelse, som Laaneordene af denne Gruppe have i Finsk, ligesom ogsaa i Mordvinsk, er *-a* (*-ä*). Der kan næppe være Tvivl om, at denne Endelse stemmer umiddelbart med den litauiske Form i Nominativ (og Akkusativ), og den er altsaa et Vidnesbyrd om, at Udlyden *-a* for **-ō* (Akk. *-ą* for **-ōn*?) allerede har været udviklet paa det Trin, der ligger til Grund for Laaneordene. Endelsen *a* finde vi saaledes i:

f. *ansa* Løkke, Snare = lit. *ąsà*;
- *halla* Nattefrost = lit. *szalnà*;
- *harakka* Skade = lit. *szárka*;
- *hihna*, mord. *kšna*, *šna* Rem = lit. *szikszna*;
- *härmä* Rimfrost = lit. *szarmà*;
- *kelta* gul Farve = lit. *geltà*;
- *kerta*, mord. *kirda*, *kyrda* en Gang = lit. **kerda* (se § 30 og Ordfortegn.);
- *laita* Orden, Beskaffenhed = lit. *lëta*;
- *luuta* Fejekost = lit. *szlů'ta*;

[1]) Mere tvivlsomt er Forholdet med det i disse Stammer regelmæssigt udlydende *o* i Pomesansk-preussisk, jf. Pauli i Beitr. z. vgl. Sprachf. VII, S. 159 ff., VI, S. 437; Leskien, Die Declin. im Slav.-Lit. u. Germ. S. 5 f. I ældre lit. Kilder er Forholdet i det hele ligesom nu; de yderst faa Exempler paa udlydende *o* tillade ingen Slutning angaaende en almindeligere Bevarelse af *-ō* i disse Tilfælde; jf. Bezzenberger, BGLS. S. 120 f, Bechtel i Lit. u. lett. Drucke III, S. XV, Garbe, smst. IV, S. XXII.

[2]) Kun bevaret foran Postpositionen *-na*, *-n*, se Kurschat, Gramm. § 494 a; Bezzenberger a. St. S. 248 f.; Garbe a. St. S. XLII. Hvor *o* ellers findes i Akk., staar det for *ą*, jf. Bezzenberger, a. St. S. 44, 123 f.

[3]) Sekundære Forandringer af ubetonet *o* til *a* i disse og lignende Former vedkomme os ikke her.

f. *malka* Tækketræ (jf. § 62) = lit. *málka* Brænde;
- *napa* Navle = lett. *naba*;
- *seinä* Væg = lit. *sẽ'na*;
- *suka* Börste, Kam = lit. (*szuka*) *szùkos* pl.;
- *takla*, *taula* Fyrsvamp = lett. *dagla*;
- *tapa* Skik = lett. *daba*;
- *terva* Tjære = lit. *dervà* Fyrreved;
- *tupa* Stue = lit. *stubà* (?);
- *villa* Uld = lit. *vilnà*;
- *vuota* Hud = lit. *óda*.

Herhen høre endvidere de udvidede Former f. *morsian* (St. *morsiame-*) en Brud = lit. *martì*, Akk. *márczą* (S. 116 Note 1), og *vapsainen* Hveps = lit. *vapsà*, om hvilke jf. S. 108[1]). Om f. *meri* Hav se § 64 a.

62. Ved Siden af Endelsen *a* forekommer i herhen hørende Stammer ogsaa Endelsen *o*, dog forholdsvis mindre hyppigt, og ikke sjældent saaledes, at der er Sideformer med Endelsen *a*. De vigtigste Exempler herpaa ere

f. *heimo* Stamme, Slægt = lit. *szeima*;
- *kulo* fjorgammelt Græs = lett. *kūla* (?);
- *kuontalo*, est. *kõnal* (*-a*) Hörtot = lett. *kůdal'a* (?);
- *lahto* Done = lit. *sląsta*, sædv. pl. *-os*, m. fl. Former;
- *malko* ved Siden af *malka* Tækketræ, se § 61;
- *morsio* ved Siden af *morsian* en Brud, se § 61;
- *nukero* Rygbenets Ende = lit. *nugarà*;
- *rako* Revne = lit. *spragà* (?);
- *salo* skovbevoxet Ø, Skov = lit. *salà*;
- *vaino* Fjendskab = lit. *vaina* (? se Ordfort. I);
- *vako* Fure = lit. *vagà*.

Endvidere forekommer *o* i den kontraherende Stamme f. *talkoo* (*talkos*, *talkoho-*) frivilligt Arbejderselskab, Gilde i denne Anledning = lit. *talkà* (*o* i Endelsen taler mere for Oprindelse herfra end fra russ. *tolokà*).

Hvad nu angaar Stammeudlyden *o* i de her nævnte Ord, er det i ethvert Tilfælde vistnok umuligt, at vi her blot skulde have en paa Finsk opstaaet Forandring af *a*; dette forbyder den forholdsvis hyppige Forekomst af Endelsen *o* netop indenfor denne Gruppe

[1]) Den GSI. S. 74 Note * som en Gisning antydede Forklaring af Nasalen i f. *morsian* tror jeg ikke mere kan fastholdes.

af Stammer, medens der ved Hankönsstammer paa *a* kun forekommer saa yderst faa, til Dels endog temmelig usikre Exempler paa Endelsen *o* for *a*. Forklaringen maa følgelig søges allerede i Litauisk. Umuligt vilde det vel næppe være, at i alt Fald et og andet af disse Ord kunde være udgaaet fra et Sprogtrin, hvor den oprindelige Vokallængde endnu var bevaret i Nominativ eller Akkusativ Sg. i Formen *ō*. I det hele taget maa man dog her vistnok snarere se Abstraktioner fra de Former, i hvilke Stammeudlyden ogsaa i nuværende Litauisk fremtræder som *ō*, saaledes at Ordet tilfældigvis er bleven grebet og fastholdt i en herfra udgaaet Form[1]). Særlig maatte dette ligge nær ved saadanne Ord, der oftest bruges i Pluralis, hvor paa Lit. de fleste Kasus have *ō*.

63. Vende vi os til de yngre Laan fra Lettisk, finde vi her i det hele i Livisk de samme Endelser som ved Hankönsstammerne paa *a* (§ 54), i Estisk gennemgaaende *a*, altsaa

1) *-a*, i Livisk kun efter kort Rodvokal, f. Ex. liv. *būŋga* Tromme = lett. *bunga* | *dālba* Stang = lett. *dalba* | *guba* Stak = lett. *guba* | *kārpa* Vorte = lett. *kārpa*, lit. *kárpa* (der af Donner, Techmer I, S. 267, med Urette antages for Laan fra Finsk) | *kāla* (partit. *kallə*) Holm, Revle = lett. *kalwa* (S. 88 § 23) | *klija* pl. *klijād* Klid = lett. *klijas* pl. | *lakstəgala*, *lakstigala* Nattergal = lett. *lakstigala* | *linta* Baand (til Pynt) = lett. *linta*[2]) | *māita* (Sj.-W. *maitā*), est. *mait* gen. *maida* Aadsel = lett. *maita* | *plaga* Flag = lett. *plaga* | *puba* Bönne, est. *uba* = lett. *pupa* | *rūŋga*, est. (*roŋg*?) *ruŋg* (*-a-*) Knippel, Vognkæp = lett. *runga* | *viga* Moseland, fugtig Sænkning = lett. *wiga* | *liskād* pl. Næt til at bære Halm o. l. i = lett. *liska* | *pākā* Svamp = lett. *peka* | *knutā* Knippel = lett. *knuta* | *klapā* Skænkekande = lett. *klapa* | *tapā* Tap = lett. *tapa* | *tšupā* Bunke = lett. *tschupa*.

2) Nom. sg. har ingen vokalisk Endelse, efter en lang Rodstavelse og i Flerstavelsesord; Stammen ender i Estisk paa *-a-*, i Liv. paa *-ə-*, som ogsaa kan mangle, f. Ex. liv. *bāb* pl. *-əd* Kærling = lett. *bāba* | *būd* pl. *-əd* Bod, Hytte = lett. *būda* | *lies* pl. *-əd* Milt = lett. *lësa* | *liešk* pl. *-əd* Skovl = lett. *lēkscha*, *lëschk'ere* | *núom* pl. *-əd*, est. *nūm* (*-a-*) Leje = lett. *nůma* | *slūžəd* pl. Sluse = lett. *slūſchas* pl. | *mātər* pl. *-d* Mynte = lett. *mētra* | *kabāt* pl. *-əd* Lomme = lett. *kabata*; mange flere Exempler i det foregaaende, saasom § 48.

3) *-s*, *-əs* (se S. 110): *dalībəs* og *dalīb* Afgift, Distrikt = lett. *daliba* | *dzīzləs* (P.) Aare = lett. *dſīſla* (og *dſīſle*) | *gúobəs* og *gúob* Ælm = lett. *gůba* | *lātšəs*, est. *lātsas*, *lātse* Linse, Vikker = lett. *lēza* og *lēze* (liv. *ā* viser hen til den første Form, jf. S. 97 § 32) | *niedrəs* (P.), *niedərs* (K.) Rör = lett. *nēdra* | *rānтəs* Bog, Brev = lett. *grāmata* | *siksnəs* (P.), *siksəns* (K.) Rem = lett. *siksna* (og *siksne*) | *vīzəs* (est. *wīz*, *wīsk* gen. *wīza*, *-u*, *-o*) Bastsko = lett. *wīſa* (og *wīſe*). Endelsen *-as* findes i liv. *zēdas* Stræng = lett. *ſeida* (§ 44).

Ved Laan fra Livisk og Estisk er det, navnlig naar Stammen oprindelig ender paa *a*, *o*, *u*, overordentlig almindeligt, at Lettisk gör dem til Hunkönsstammer paa *-a-*, f. Ex. *jůma* Rende i Søen med dybere Vand = liv. *júom*, f. *juoma* | *k'ērpa* Ilder = liv. *kārpa* | *kuna* og *kune* en Frø = liv. *kuōna* (f. *konna* S. 53) | *murda* og *murds* Ruse = liv. *mērda*

[1]) Paa lignende Maade er vel *o* ved Siden af *a* at forklare i finske Ord laante fra særlig gotiske (ikke nordiske) Femininer (GSI. S. 79); ogsaa i Akkus. Sg. maa Gotisk dog vel antages paa dette Trin endnu at have haft *ō* ved Siden af *a* i Nominativ.

[2]) Lett.-lit. *linta* er atter laant fra russ. *lénta* (Brückner S. 102, 177), hvorfra umiddelbart f. *lentta* id. Est. *liint* gen. *liindi* id., f. *lintti* id., Silkekjole, udgaa maaske snarere fra den russ. (oldslav.) Form *léntij*, *léntije* = λέντιον, linteum.

l'ipa Hueklap, Hale = est. *lipp* (*-u-*) | *maksa* Betaling = liv., est. *maks* (*-u-*) | *julga* Sælhund = liv. *ūlgas*, est. *hül'g*, *hülge*, o. m. a.

1, d. Hunköns-stammer paa *-ė-*.

64. En særegen Stilling indtage Stammerne paa *-ė-* ved Siden af dem paa *-jā-*, *-iā-*. Hvorledes det oprindeligt forholder sig med *ė*-Stammerne, kan her være os ligegyldigt. Paa Lit.-Lett. er i ethvert Tilfælde den utvivlsomt rigtige Forklaring den, at *ė* staar for *iė*, idet *i* (*j*) efter en for disse Sprog ejendommelig Lydlov[1]) falder bort foran palatale Vokaler. I denne Henseende forudsætte Laaneordene — dog maaske med én Undtagelse — ganske de samme Former, som vi finde i Litauisk og Lettisk.

De Endelser, der ved herhen hørende Ord forekomme i de finske Sprog, ere

a) (*-es*) *-eh*, *-e'*, *-e* (som § 57 c); Overførelsen til denne Gruppe af finske Stammer, der jo egentlig indeholde et her paafaldende *s*, kunde muligvis staa i Forbindelse med den oprindelige Længde af lit. *ė*, men beror dog vistnok snarere paa, at Formen egentlig udgaar fra Nom. Plur. paa *-ės* (jf. S. 110). Saaledes

f. *kantele* (österbott. *kanteles*; ogsaa afkortet *kannel*) Harpe = lit. *kánklės* pl. (?);
- *paarre* (gen. *paartehen*) Bræmme = lett. *bārkste* (?);
- *virve* Baand = lit. *virvė'*;
- *purje* (*purjes*) Sejl = lett. *burwes* pl., lit. *bùrė* (skulde *i*, *j* have holdt sig længere efter kort Vokal + *r* og det f. Ord udgaa fra **burië*, **burjė*?).

b) *-i* i Nominativ, medens Stammen ender paa *-e-*:

f. *käki* (gen. *käen* for **kägen*) Gøg = lit. *gegė* (*gega*);
- *torvi* (gen. *torven*) Lur, Hyrdehorn = lett. *taure* (§ 45).

Ligesaa maaske f. *meri* (gen. *meren*) Hav og *reki* (gen. *reen*) Slæde, forudsat at disse Ord ere henholdsvis = lit. *márės*, *mários* pl. og *rágės* (*rógės*) pl. (jf. § 25). Dersom Sammenstillingen af disse Ord overhovedet er rigtig — hvad der forekommer mig sandsynligt —, vilde dog i det mindste f. *meri* maaske snarere være at forklare ved en lignende Afkortning af Endelsen, som jeg S. 119 har antaget f. Ex. for f. *keli*, *vuohi* (dette sidste kunde dog ogsaa være = **ožė*, preuss. *wosee*); thi den lit. usammentrukne Form *mários* er vistnok oprindeligere end *márės*.

c) *-a*, *-ä* i nogle Ord, ved enkelte af hvilke det muligvis kan være tvivlsomt, om de udgaa fra opr. *ė*-Stammer. Saaledes navnlig:

f. *kypärä* Hue, Hjælm = lit. *kepùrė*;
- *mäntä* Tvære = lit. *mentė*;
- *vaippa* Tæppe = lett. *wëpe* (?).

Ejendommeligt er *o* i f. *kurpponen* Sko lige overfor lit. *kùrpė* (jf. Ordfortegn. I).

---

[1]) Joh. Schmidt i Kuhns Ztschr. XXVI, S. 331 f., 390; Brugmann, Grundriss I, S. 132 § 147.

65. I yngre Laan fra Lettisk finde vi i det hele omtrent de samme Endelser ved oprindelige Stammer paa *-ė-* som ved oprindelige Hankönsstammer paa *-ja-*; da der tilmed paa Lettisk selv ofte er Vaklen mellem Stammer paa *-ė-* paa den ene Side og Stammer dels paa *-ja-* dels paa *-i-* paa den anden Side, kan det ikke altid med Sikkerhed afgöres, hvilken af disse lettiske Stammeformer et livisk Ord forudsætter. For saa vidt som der paa Livisk indtræder Mouillering (især af Tandlyd og fortrinsvis ved Ord af tysk Oprindelse, hvilke muligvis ikke altid ere gaaede gennem Lettisk), er denne gennemgaaende udviklet paa livisk Grund (S. 119 § 59), hvorfor der heller ikke, som ved Stammer paa *-ja-*, forekommer Exempler paa saadanne specifikt lettiske Overgange som *sch* < *tj*, *ſch* < *dj*. Vi finde da her følgende Endelser:

1) *-a* (jf. § 60,1) som liv. *bēnda* Bøddel = lett. *bende* | *bīlda* Billede = lett. *bilde* | *bīrža* (Lifl. *birz*) Lund = lett. *birſe* | *buŕa* Hex = lett. *burwe* (mask. *burwis*) | *plakā* Væggelus = lit. *blakė* (lett. *blakt[i]s*).

2) Nom. sing. har ingen særlig Endelse, men a) Nom. pl. ender paa *-id*, *-īd*, f. Ex. liv. (*buš* pl. *bušīd* [ogsaa *büš* pl. *büšūd*] Bøsning paa Hjul = lett. *buse* [af mnt. busse, hvoraf ogsaa est. *puśś*]) | *tsemm* pl. *tsēmid* Krampe paa Laas = lett. *zemme* (om *mm* i dette Ord se Bielenstein § 136,2 a Anm.) | *verst* (*veršt*) pl. *vērstid* Verst = lett. *werste*; saaledes ogsaa syd-est. *leńts* pl. *leńdzi'* Remmetöj = lett. *lenze-s* eller *lenzis*. — b) Nom. pl. ender paa *-ød*, *-d*, f. Ex. liv. *milzø*, *mildzø* Mængde = lett. *milſe* | *rúož* pl. *-ød* Rose = lett. *růſe* (est. *rōź*) | *biršt* pl. *-ød* Börste = lett. *birste* | *guŕšt* pl. *-ød* Hörtot = lett. *gurste* | *lentš* pl. *-ød* Slöjfe o. l. = lett. *lenze-s* (jf. a) | *brūts* pl. *-ød* Strime, Skramme = lett. *brūze* | *pūts* pl. *-ød* Ugle = lett. *pūze* | *språ̄dž* og *språ̄dz* pl. *-ød* Spænde = lett. *sprādſe*[1]) | *brūt'*, *brūt* pl. *-ød* en Brud = lett. *brūte* | *pīt'* Klemme, Klammer = lett. *pīte* Klods | *plå̄t'* pl. *-ød* Plade = lett. *plāte* | *búod'* Bod = lett. *bůde* | *smēd'* Smedie = lett. *smēde* | *zīd* pl. *-ød* Silke = lett. *ſīde* | *bå̄ik* Sømærke = lett. *bāk'e* (S. 78 § 12, S. 94 § 27) | *slå̄pød* (Kolk.), *slå̄ipød* (Pis.) pl. Törst = lett. *slāpes* pl. | *strå̄ip* Straf = lett. *strāpe* | *dúob* pl. *-ød* Bed = lett. *důbe* | *kēv* Hoppe = lett. *k'ēwe* | *nå̄v* Død = lett. *nāwe* | *lúoń*, *lúon* pl. *-ød* Lön = lett. *lůne* | *rūm* (Kolk.), *rūim* (Pis.) Rum = lett. *rūme* | *dēl'* pl. *-ød* Bræt = lett. *dēle* (mnt. dele) | *el'l'* Helvede = lett. *elle* (mnt. helle) | *zal'l'* pl. *-ød* Salve = lett. *ſalwe*[2]) | *krešil'* pl. *-d* Kurv = lett. *greſele* | *krisdúol'* pl. *-ød* Stikkelsbær = lett. *kriſdůle* | *dūr* pl. *-ød* Næve = lett. *dūre* | *spå̄ŕ* pl. *-ød* Sparre = lett. *spāre* | *uodøŕ*, *-eŕ* Foder = lett. *ůdere* o. m. a.

3) *-s*, *-øs* (S. 110): *å̄ders*, *å̄der* (Blod)aare = lett. *ādere* | *bed'røs*, *bed'd'ørs* Grav = lett. *bedre* | *grēvøs* «Meerassel(?)» = lett. *grēwe* «eine Crustacee» (Bezzenberger, Lett. Dialektst. S. 170) eller *grēwis* «der Strömlingswolf» (Ulmann) | *kå̄rtøs* Kort (S. 110) | *krēl'as* (om *a* jf. S. 45 § 16 a) pl. *krel'l'ød* Glasperle (S. 110; 97) | *må̄tørs* pl. *må̄tørd* Skeblad, Alisma plantago = lett. *māteres* pl. Hjærtespand, Leonurus cardiaca | *múorøs* pl. *múorød* Pastinak = lett. *můres* pl. (mnt. more) | *oubøs* (*ōbøs*) pl. *-bød* Hue, Kappe = lett. *aube* (tysk) | *pūtšøs* (Pisen) Ugle, ved Siden af *pūts*, se ovf. 2 b | *sikspå̄rnøs* Flagermus = lett. *sikspārne* | *tšounøs* (Lifl. *tsaun*) Maar = lett. *zaune*, *zauna*.

Nogle Exempler paa Ord af finsk Oprindelse, der paa Lettisk faa Endelsen *e*, ere: *k'enǵe* en Slags Sko = liv. *kēn̓ga*, f. *kenkä* | *kude* Legeplads for Fiske = est. *kudu*, *kuda*, *kude*, liv. *kud* pl. *-ūd* | *kugre*, *kūre* Karuds = liv. *kogrøs*, *koggørs*, est. *kogr* (*-i-*, *-e-*) | *lůdes wējsch* (Ulm.) Nordvestvind = liv. *lúod*, est. *lōde*, *lōe* | *menǵe* Leg = est. *mäṅg* (*-i-*, *-a-*, *-u-*).

---

[1]) Derimod er est. *prēź*, *rēź*, syd-est. *prēt's* id. ikke laant fra dette lett. Ord, men fra mnt. *brese*, *brece* ogsaa *brace* o. a. Former (af romansk Oprindelse, m.-lat. *bracea*). Sandsynligvis udgaar det lett. Ord ogsaa herfra, med prothetisk *s* (jf. S. 84 § 19), og er hverken beslægtet med eller laant fra russ. *prjažka* id. (Leo Meyer i Zeitschr. f. vgl. Sprachf. XIX, S. 390 ff.; Brückner S. 185).

[2]) Om *l'l'* jf. S. 43 § 12. Dette liv. Ord viser sig tydeligt at følge Analogien af finske Stammer, der udenfor Nom. ende paa *-ehe-*, *-ee-* (som § 64 a), jf. S. 49 § 22 b. Hermed stemme da ogsaa visse af de foregaaende Ord med kort Vokal som *biršt-ød*, *lentš-ød*, jf. S. 55 § 23 c Anm. *a*.

2. Stammer paa *-i-*.

66. Blandt de ikke talrige herhen hørende Ord kan jeg ikke eftervise noget Exempel paa en Form udgaaende fra den lit. Nominativ, der paa Finsk skulde have Endelsen (*-is* > *-es* >) *-eh*, *-e* (jf. § 57 a—c og GSI. S. 84 f.). De Ord, der forekomme, ende alle i Nominativ paa *-i*; kun i et Ord er *-i-* Stammeudlyd, ellers er denne *-e-* (jf. S. 98 § 33; §§ 57 d, 58).

a) f. *pirtti* (gen. *pirtin*) Badstue, Røgstue = lit. *pirtìs*;
b) - *hanhi* (St. *hanhe-*) Gaas = lit. *žąsìs*;
- *niisi* (St. *niite-*, S. 76 § 9) Væverskaft = lit. *nýtis*;
- *tuhansi* (sædv. *tuhat*, St. *tuhante-*) tusend = lit. *túkstantis*;
- *tuohi* (St. *tuohe-*) Birkebark = lit. *tószis*[1]).

67. Blandt de yngre Laan fra Lettisk ere *i*-Stammerne ogsaa temmelig svagt repræsenterede, hvad der er en naturlig Følge af, at deres Tal paa Lettisk ikke er ret stort, hvorhos de endda for den störste Del have Sideformer med andre Stammedannelser (*a*, *ā* og især — navnlig almindeligt i Kurland — *e*; se Bielenstein II, S. 48). Af de herhen hørende Ord, der opregnes hos Bielenstein II, S. 4, forekomme paa Livisk følgende, hvorved dog er at mærke, at den til Grund liggende Stammeform i Regelen ikke med Sikkerhed kan afgöres: *aš* pl. *ašīd* Axe = lett. *as(i)s*, *ase* (est. *aśś* gen. *aśśi* ligesaa eller maaske snarere af russ. *oś*) | *lakt* pl. *-ød* Ambolt = lett. *lakt(i)s* (og *lakta*) | *pǡkst* pl. *-ød* Bælg = lett. *pākst(i)s*, *pākste*, *pākst(a)s*[2]) | *sprukstød* pl. Emner = lett. *sprukstis* pl. | *vǡt* pl. *-ød* Saar = lett. *wāt(i)s*, *wāte*; samt de tyske Ord *bikt* Skrifte = lett. *bikt(i)s* | (*dakt* pl. *-ūd* Tande = lett. *dakt(i)s*, *dakte* [af mnt. dacht, hvoraf ogsaa est. *taht* gen. *tahi*]) | *dienest* pl. *-ød* Tjeneste = lett. *dēnest(i)s*, *dēnest(a)s* | *jakt'* Jagt = lett. *jakt(i)s*, *jakte* | *krīt'* Kridt = lett. *krīt(i)s*, *krīte* | *telt* pl. *-ød* Telt = lett. *telt(i)s* | *vak't* pl. *-īd* Vagt = lett. *wakt(i)s*, *wakte* | *vǡt'* pl. *-ød* Fad = lett. *wāt(i)s*, *wāte*. Disse sidste ere dog maaske ikke alle gaaede gennem Lettisk, og de, der ende paa mouilleret *t'*, vise i alt Fald mere Analogi med Stammerne paa *e* (§ 65,2). Liv. *kūrta* Mynde er tydeligt = lett. *kurt(a)s* (§ 54,1), ikke *kurt(i)s* (slav. Laaneord, se Brückner S. 176, 100).

Blandt lett. Ord af finsk Oprindelse er der næppe noget sikkert Exempel paa Overgang til en *i*-Stamme.

3. Stammer paa *-u-*.

68. Af de faa i de finske Sprog optagne *u*-Stammer turde de væsentligste være

a) f. *olut* (*olu*) gen. *oluen*, veps. *olus* Øl = lit. *alùs* (jf. § 24 og Ordfortegn. I);

---

[1]) Saaledes, som *i*-Stamme, hos Kurschat, Gramm. S. 194 og Wörterb. S. 460 samt i Probe aus dem Manuskr. der neuen Bearbeitung des Nesselmannschen Wörterbuchs, i Mitteil. d. lit. litter. Gesellsch. I, S. 326. I Nesselmanns Wörterb. S. 108 derimod betegnet som *ja*-Stamme (gen. *toszio*), hvad ogsaa lett. *tāsis* er. Al Sandsynlighed taler for, at det förste er det oprindelige (jf. Schleicher, Gramm. S. 188, Kurschat, Gramm. § 672). I begge Tilfælde vilde Finsk for øvrigt faa samme Form (§ 57 d β).

[2]) Uklart er mig Forholdet mellem liv. *pǡkst*, der i ethvert Tilfælde maa være laant fra Lett., og det ensbetydende liv. *pągøs*, der synes at være ægte finsk og identisk med f. *pahka*, est. *pahk* Udvæxt, Knude, Knast, Hævelse (om dette Ord jf. Budenz, Összehasonl. szótár Nr. 491). Skulde lett. *pā'ksts* være udgaaet fra det sidstnævnte liv. Ord, forøget med Suffixet *-(s)ti-* (jf. lett. *rawast(a)s* stor Familie = est. *rahwas* Folk?)?

her maa den finske Endelse *-ut* med störst Sandsynlighed antages at være traadt i Stedet for ældre *-us* (ligesom i de GSI. S. 89 nævnte Exempler af germansk Oprindelse *ailut* gen. *ailuen* Plage = got. *aglus δύσχολος*, og *airut* gen. *airuen* Sendebud = got. *airus*) og altsaa at gengive den lit. Nominativform.

b) *lattu* fladtrykt Tilstand = lit. *platùs* bred (jf. S. 116 § 56)(?);
vot. *mõtu*, est. *mõdu* Mjød = lett. *medus* Honning (lit. *medùs*, preuss. *meddo* neutr.), Mjød (lit. *midùs*) (hører dog maaske til det yngre Lag af Laan).
f. *panu* Ild = preuss. *panu* (se Ordfortegn. I);
- *pelut* pl. Avner = lit. *pélūs* pl., lett. *pelus*, *pelawas* pl. (efter Mahlow, D. langen Voc. S. 8 opr. Stamme paa *ū*).

Derimod er f. *turku* Torv, Byen Åbo, sikkert ikke laant fra lit. *tùrgus*, men fra russ. **tŭrgŭ*, *torg*, hvorfra sandsynligvis ogsaa det lit. Ord er laant (jf. S. 12 og Ordfortegn. I).

Anmærkning. Af yngre Laan fra Lettisk af denne Art turde der være yderst faa (maaske liv. *tərg*, *türg* Larm, Torv, Pris = lett. *tirgus*), i ethvert Tilfælde intet, der frembyder noget mærkeligt i sin Form, undtagen maaske Sammensætningen *Vidumå* Livland = lett. *Widſeme* for *Widu-* (af *widus* Midte).

Af finske Ord, der paa Lettisk ere blevne til *u*-Stammer — mest med andre Sideformer —, kunne nævnes lett. *andrus* Køl = liv. *andərs*, est. *andur* gen. *andru* | *idus*, *idis* (*its*) Nordost = liv., est. *ida* | *lugus*, *luga*, *luģis* Tal, Gang = liv. *lug* pl. *-ūd*, est. *lugu*.

4. Konsonantiske Stammer.

69. 1) Af opr. litauiske Stammer paa *-r-* finde vi i de finske Sprog (om *ar*, *är* for *er* jf. S. 96 § 30):

f. *sisar* Søster = lit. St. *seser-*, Nom. *sesů'*;
- *tytär*, ersa-mord. *tehteŕ* (*teiteŕ*), mokša-mord. *stir* Datter = lit. St. *dukter-*, Nom. *duktė'*.

2) Stammer paa *-n-* ere:
f. *paimen* Hyrde = lit. St. *pëmen-* Nom. *pëmů'* (olon. *paimoi* er en Deminutivdannelse af *paimen*, se Genetz i Tidsskr. Suomi XVII, 1885, S. 140, og man maa ikke derved tænke paa den lit. Nominativform);
- *siemen* Frø, Sæd = lit. St. *sėmen-*, Nom. pl. *sė'mens* (*sėmenys*).

3) Som *t*-Stamme synes at være optaget f. *nepaa* (for **nepata*?), *nepas* (*nepain* S. 108), est. *nõbu* (*nõbed-uzed*) Søskendebarn, hvoraf atter lap. *napad*, *næpad*, *næpat*, *næppe* Søstersön = ældre lit. *nepůtis*, *nepotis*, *nepatis* Sönnesön, Neveu, udvidet Form af *nepot-*, *nepůt-* (lat. og indoeurop. *nepōt-*).

(Om f. *olut* Øl som muligvis hørende herhen se Ordfortegn. I *alùs*; jf. § 68 a.)

B. Verber.

70. I Sammenligning med Nominerne er Antallet af finske Verber, der kunne henregnes til den ældre Gruppe af Laan fra Litauisk, yderst ringe. De fleste Verber af litauisk Rod, som forekomme i de finske Sprog, ere ikke umiddelbart laante, men have ved Siden af sig laante Nominer, af hvilke de först paa finsk Grund ere afledte, saaledes f. Ex. f. *ahdistaa* indsnævre, af *ahdas* snæver = lit. *ànksztas* | *sukia* börste, kæmme (jf. lit. *szukůˀti*), af *suka* Börste, Kam = lit. *szùkos* | *vainoa*, *vainota* efterstræbe (jf. lit. *vainoti* udskælde?), af *vaino* Fjendskab = lit. *vaina* (? se Ordfortegn. I). Med lidt större Sandsynlighed kunde der muligvis tænkes paa direkte Laan ved

f. *palvoa* præs. *palvon* ell. *palvota* præs. *palvoon* tjene, bede (Subst. kar. *palveh* Gave, est. *palwe* Bön, er maaske snarere en Afledning heraf end omvendt) jf. lit. *balvůˀti* give Gaver, bestikke (*bàlvas* Gave);

- *tarista* præs. *tarisen* (?) fortælle (et ikke ganske sikkert Verbum, der kun forekommer i Euréns finske Ordbog, men for øvrigt ikke vel vilde kunne være afledt aˀ f. *taru* Fortælling, Sagn), jf. lit. *tàrti* (*tarýti*), præs. *tariù* (?).

Af Verber, som ikke i de finske Sprog ved Siden af sig have nogen Nominalstamme, hvoraf de kunde være afledte, og som derfor, dersom de — hvad der er temmelig tvivlsomt — ere af litauisk Oprindelse, maa være optagne direkte, ved jeg knap at nævne andre end

f. *lakkia*, præs. *lakin* labe (om Dyr) = lit. *làkti*, præs. *lakù* (?);

- *temmata*, præs. *tempaan* rykke, trække = lit. *tèmpti*, præs. *tempiù* spænde, strække (?).

71. Helt anderledes stiller Forholdet sig med Hensyn til det yngre Lag af Laaneord i Livisk (ikke Estisk). Dette Sprog indeholder nemlig en meget stor Mængde fra Lettisk optagne Verber, hvad der er et yderligere Vidnesbyrd om, hvor dybt indgribende denne Indflydelse er. Som Stammeudlyd i Verberne (i Præsens) har Livisk efter en kort Rodstavelse almindeligvis *u*, sjældent og da væsentligt kun i Pisensk Dialekt *i* (yderst sjældent i laante Ord *a*), efter en lang Rodstavelse *o*[1]) (i Lifland ogsaa her *u*). Jeg skal nu anføre en Række Exempler paa saadanne laante Verber, i det jeg lægger Bielensteins Inddeling i Konjugationsklasser (I—XII)[2]) til Grund. Af de lettiske (og litauiske) Former, der opstilles, er den 1ste Infinitiv, den 2den Præsens, den 3dje Præteritum; naar de sidste to ere ens, anføres Formen kun en Gang. Indenfor de Klasser, i hvilke der er en bestemt udpræget Forskel mellem Stammens Form i Præsens og i Præteritum, vil det ses, at det snart er den förste, der ligger til Grund for den liviske Form (saaledes aldeles overvejende i Kl. III og IV), snart den sidste (Kl. V, undertiden III, sjældent IV).

---

[1]) En kort Rodvokal (jf. § 50,1) behandles da sædvanligt i Analogi med S. 50 d, S. 55 Anm. *a*.

[2]) D. lett. Spr. I, S. 340 ff.

I. Præs. = Verbalst.: kun liv. *pīn-ob* flætte = lett. *pīt*, *pinu* (lit. *pìnti* ell. *pĩti*, *pinù*, *pýniau*). Om den lange Vokal i liv. *pīn* jf. ovf. S. 47 f. Note 2 og S. 60; skulde den vise tilbage til et ældre, med Litauisk stemmende Trin, da Præteritum havde lang Vokal, og antyde, at den liviske Form var udgaaet herfra?

II. Intet Exempel.

III. Præs. dannet med Nasal eller deraf opstaaet Vokalforlængelse: *bred'd'*, *bred'ūb* vade = lett. *brist*, *brĕdu* (for **brendu*) ell. *brĕnu*, *bridu* (lit. *brìsti*, *bredù*, *bridaũ*); den liv. Form stemmer, hvad Vokalen angaar, tilsyneladende nærmest med den litauiske Præsensform; paafaldende er dog ogsaa Mouilleringen af *d*, der ellers kun plejer at indtræde ved de afledte Stammer paa *i* og *e* | *ridd*, *ridūb* stille i Række, ordne, rydde op (jf. est. *rida-ma* stille i Række, af *rida* Række, Linje?) = lett. *rist*, *rĕdu*, *ridu* ordne (Ulmann efter Bielenstein, men ikke i Fortegnelsen i dennes D. Lett. Spr. I, S. 348 ff.), jf. *ridas*, *ridi* «allerlei Geräth, Kram» og deraf *(nů-)ridāt*, *ridēt* rydde til Side(?)[1] | *ais-tiek* (Lifl.) berøre, beskadige = lett. *aiſ-tikt*, *tĕku*, *tiku*; ligesaa det enestaaende Præt. Part. (jf. Sj.-Wied. Gramm. § 28) *pār-tiekon* (Lifl. *is-tieken*) velstaaende = lett. *pār- (iſ-)tizis*; *pa-tīk* behage = lett. *pa-tikt*, *tīku*, *tiku* | *is-sīk* fortörres = lett. *iſ-sikt*, *sīku*, *siku* | *ap(s)nīk* blive ked = lett. *ap(s)-nikt*, *nīku*, *niku* | *kupp*, *kupūb* gære = lett. *kupt*, *kūpu*, *kupu* | *krouv* læsse = lett. *kŕaut*, *kŕaunu* ell. *kŕauju*, *kŕāwu*.

IV. Præs. dannet med *j*: *kúop* pleje, passe = lett. *kůpt*, *-pju*, *-pu* | *gläbb*, *gläbūb (-īb)*, ogsaa *glaib-ob* bevare = *glābt* (ell. *glēbt*), *-bju*, *-bu*, med Vokalafkortning; den sidste Form = Præs. *glābju*, den første snarere ligesaa med Omlyd end af Formen *glēb-* med lukket *ė* | *knieb (knīb)* knibe = lett. *knēbt*, *-bju*, *-bu* | *rieb* ærgre = lett. *rĕbt*, *-bju*, *-bu* | *rāib* rive (med en Rive) = lett. *grābt*, *-bju*, *-bu* | *tsieš* (Pis.) udholde = lett. *zĕst*, *zĕschu*, *zĕtu* | *kārš* karte = lett. *kārst*, *-schu*, *-su* | *púoš* rense = lett. *půst*, *-schu*, *-su* | *sĕrš* besøge = lett. (*serſt* og) *sĕrſt*, *-ſchu*, *-ſu* | *grūž* (Pis. *grūz*) støde = lett. *grūst*, *-ſchu*, *-du* | *sproudž* trænge ind, stikke ind (med *dž* for *ž*) = lett. *spraust*, *-ſchu*, *-du* | *spriež* (Lifl. *spried*) dömme = lett. *sprĕst*, *-ſchu*, *-du* | *gāž* omstyrte = lett. *gāſt*, *-ſchu*, *-ſu* | *grämž-ob* ridse = lett. *gremſt*, *-ſchu*, *-ſu* gnave (eller *gremſdēt* XII skrabe [den indre Bark af Træer for at spise den]? lit. *grèmžti* kradse; mærk liv. *ä*, skönt Lett. her har lukket *e*) | *grouž-ob* gnave = lett. *grauſt*, *-ſchu*, *-ſu* | *smel'l'*, *smel'ūb* øse = lett. *smelt*, *smel'u*, *smēlu* | *aŕŕ*, *arīb* (Pis.) plöje = lett. *art*, *aŕu*, *aru* | *buŕŕ-ob (burīb)* hexe = lett. *burt*, *buŕu*, *būru* | *(ülz-)sĕr* stikke Korn op i Laden = lett. *sert* (Vestkurl. *sērt*), *seŕu*, *sēru*[2] | *škirr*, *škirūb* adskille = lett. *schk'irt*, *-ŕu*, *schk'īru* | *brouts-ob* (Lifl. *brouts-ub*) køre, rejse = *braukt*, *brauzu* | *rūtš* bröle = lett. *rūkt*, *rūzu* | *triets* jage bort = lett. *trĕkt*, *trĕzu* | *žnoudž* kvæle = lett. *ſchńaugt*, *ſchńaudſu* | *klāi*, *klājob* befinde sig = lett. *klātĕs*, *klājůs* | *krāi*, *krājob* (Lifl. *krāi-b*) samle = lett. *krāt*, *krāju* | *ie-spēi* (Kolk.) være mulig = lett. *ĕ-spēt*, *spēju* | *krouv* læsse = se III.

---

[1]) Jf. Leskien, Ablaut d. Wurzelsilben S. 19 (= 281). Eller ere de lett. Ord omvendt Laan fra Liv. eller Est.? For lettisk Oprindelse vilde tale Forekomsten af det ovennævnte Stamverbum *rist*, som dog ikke kan eftervises udenfor Lettisk og selv der synes at være om ikke tvivlsomt saa dog af meget begrænset Brug. Andre Hensyn turde imidlertid tale mere for finsk Oprindelse (jf. f. *riitta*, *ritta*, est., liv. *rīt* Række, Stabel, o. a.?). Jeg ser i Öjeblikket ikke noget sikkert afgörende Indicium i den ene eller anden Retning. Jf. Anderson 190, hvorefter de anførte est.-liv. Ord «möglicher weise aus den slav.-litauischen oder nordischen [?] sprachen entlehnt sind».

[2]) Jf. est. *sēra-ma*, *sēri-ma* «neu einrichten, ordnen, verändern, exerciren, spaziren?» Efter Donner Wb. Nr. 652 og Anderson S. 193 høre dette est. og det ovf. anførte liv. Ord sammen og ere ægte finske; men de Sammenstillinger, hvorpaa denne Opfattelse støttes, billiges ikke af Budenz, Összehas. szótár Nr. 294. I saa Tilfælde maatte ogsaa det lett. Ord være laant fra Livisk, hvad der dog paa Grund af dets Form (Kl. IV) er lidet sandsynligt (jf. § 73).

Hvad angaar de her anførte Former *broutš*, *rūtš*, *žnoudž* (jf. S. 77 § 11), da vilde det i og for sig vel næppe være ganske utænkeligt, at de kunde vise tilbage til et Trin, da Lett. i Præsens i Stedet for *z*, *dʃ* har haft *tsch*, *dʃch*, som man her efter Lydudviklingen skulde have ventet, medens Formerne med *z*, *dʃ* ere at betragte som Analogidannelser efter Præteritum[1]; mindre sandsynlig er Indflydelse fra lett. Præteritumsformer som *brautschu* (med *tsch* kun i 1ste Person, ellers *z*), der forekomme i mellem- og sydvestkurlandske samt østlettiske Dialekter[2]). Der er imidlertid heller intet til Hinder for at antage, at *tš*, *dž* først er udviklet paa livisk Grund i Stedet for *ts*, *dz*, paa en Tid da Verbalstammen endnu sandsynligvis maa have endt paa *i* (jf. S. 77 § 11, S. 43 § 13 samt nedf. VIII ff.), og denne Opfattelse turde derfor være den forsigtigste. Formen *triets* maa i ethvert Tilfælde tilhøre et yngre Lag af Laan end de med *tš*.

V. Præs. dannet med *-t-*, *-st-*: *pie-*, *sa-plūd* (Lifl.) oversvømme = lett. *plūst*, *plūstu*, *plūdu* | *is-nīk* forsvinde = lett. *iʃ-nīkt*, *nīkstu*, *nīku* | *sprȧg* (*sprȧig*, Lifl. *sprāg*, *sprȧg*, *spraug*) briste = lett. *sprāgt*, *-gstu*, *-gu* (ogsaa *sprēgt*, *sprēgāt*, *spraigāt*) | *slȧp* (*slȧip* Pis. ved Paavirkning fra Subst. *slȧipəd* § 65,2) törste, upers. = lett. *slāpt*, *-pst*, *-pa* upers.

VI. Verber paa *-āt*, *-āju*, som *dreij-əb (drējəb)* dreje = lett. *dreijāt* | *gȧd* sörge for = lett. *gādāt* | *lúož* sno sig = lett. *lůʃchāt* (lit. *landžióti*), ogsaa *lůdāt*, *lůʃchńāt*, *-inēt*| *núom* leje = lett. *nůmāt* o. fl.

VII. Verber paa *-ůt*, *-ůju*, som *buńg-əb* tromme = lett. *bungůt* | *dump* larme = lett. *dumpůt* | *brīn* undre sig = lett. *brīnůtēs* (og *brīnitēs* VIII) | *galv* gaa i Borgen = lett. *galwůt* | *grämm*, *grämūb* tygge Dröv = lett. *gremůt* | *klibb*, *klibūb* halte = lett. *klibůt* | *kȧr* attraa = lett. *kārůt* | *pluntš* plaske = lett. *pluntschůt* | *rēk* regne, vurdere = lett. *rēkůt*| *rikš-ūb* trave = lett. *rikschůt* | *škiǹk* skænke = lett. *schk'inkůt* | *vair* forøge = lett. *wairůt* o. fl.

VIII. Verber paa *-īt*, *-īju*, som *brīn* se VII | *meď'd'*, *meď'ūb* jage = lett. *medīt*| *núo-pel'l'*, *-pel'ūb* fortjene = lett. *nů-pelnīt* (ogsaa efter XI) | *púošt* hærge = lett. *půstīt* (ligesaa) | *strȧip* træffe = lett. *trāpīt* | *svȧt*, *svēt*, *sveit* (Lifl. *sveit*) indvie = lett. *swē'tīt* (jf. S. 97, S. 87 § 21) | *zuin-əb* rive (om stumpe Knive), gnide sig = lett. *suinit* | *zvańń*, *zvańūb* ringe = lett. *ʃwanīt* (ogsaa efter XI), o. fl.

IX. Verber paa *-ēt*, *-ēju* (hvortil bl. a. Hovedmassen af de fra Tysk optagne Verber har sluttet sig), som *kepp*, *kepūb* klumpe sig (om Sne) = lett. *k'epēt* (og *k'eptēs* IV? jf. Ordfortegn. II *k'epa*) | *skepp*, *skepūb* skaffe = lett. *schk'epēt* (mnt. scheppen) | *strȧip* straffe = lett. *strāpēt* (jf. § 65,2) | *bruvv*, *brūvəb* (Pis. *brūvv*) brygge = lett. *brūwēt* | *trūv*, *trūr* sörge = lett. *trūwēt*, *trūrēt* | *nȧv* dræbe = lett. *nāwēt* | *rīv* rive (paa Rivejærn, *rīv*), rebe (Sejl) = lett. *rīwēt (rīwe)* | *aršt* læge = lett. *ārstēt* (dialektvis med kort *a*?) | *jakt'-īb*, *-əb* være urolig = lett. *jaktēt* (jf. est. *jahti-ma*) | *vak't-īb* (Lifl. *vakt-ub*) bevogte = lett. *waktēt* (jf. est. *wahti-ma*) | *púot* pode = lett. *půtēt* (S. 94 § 29) | *riet* malke, give Mælk = lett. *rētēt* | *plett*, *pletūb* stryge = lett. *pletēt* (mnt. pletten) | *smitt*, *smitūb* hvidte = lett. *smitēt* | *vitt*, *vitūb* hvidte = lett. *witēt* | *spīt* trodse = lett. *spītēt* (mnt. spiten) | *blȧď-əb* vrövle, fantasere = lett. *blādēt* (ogsaa *blāst* efter IV) | *(jera-)smȧď-əb* (Lifl. *smād-ub*) vrage = lett. *(nů-)smādēt* (mnt. smaden) | *nied* nitte = lett. *nēdēt* (jf. S. 102 § 42) | *strīd* stride = lett. *strīdēt* | *(jera-) skeńd* udskælde = lett. *(iʃ-)schk'endēt* | *spitš*, *spits* spidse = lett. *spizēt* | *sprȧdž*, *sprȧdz* spænde = lett. *sprādʃēt* | *burž* gnide Hænder = lett. *burʃēt* (og *burʃīt* VIII) | *(jära-) brȧk'-ub* (Lifl.) dadle = lett. *brāk'ēt* (mnt. wraken) | *naš'k-ūb* slikke = lett. *naschk'ēt* | *brūik* (Lifl.

---

[1]) Leskien i Archiv f. slav. Phil. V, S. 16. — [At Præsensformer som *brautschu* o. l. i Virkeligheden forekomme i Preuss.-Lettisk, ser jeg senere af Bezzenberger, Ueber die Sprache d. preuss. Letten, 1888, S. 83 ff. (et Værk, der først under Trykningen heraf kommer mig i Hænde). Skulde de kunne være en umiddelbar Levning af noget gammelt?]

[2]) Bielenstein I, S. 363 ff.; Bezzenberger, Lett. Dialektst. S. 70 Note; samme, Spr. d. pr. Lett. S. 90 ff., 127.

brūt'-ub) bruge = lett. *brūk'ēt* | *smekk*, *smekūb* smage = lett. *smek'ēt* (mnt. smecken) | *vekk*, *vekīb* overvælde = lett. *wek'ēt* prygle | *smēk* ryge, smøge = lett. *smēk'ēt* | *plikk*, *plikūb*, *-īb* slaa med den flade Haand = lett. *plik'ēt* | *zāig-ob* (Lifl. *sād'-ub*) save = lett. *ſāģēt* | *kemm-ob* (Sj.-Wied. Gramm. S. 166 § 152, jf. ovf. S. 50 d), *k'emūb* (? Sj.-Wied. Wb. S. 35) kæmme = lett. *k'emēt* | *krúon* krone = lett. *krūnēt* | *dēń* (*dien*, *dein*) tjene = lett. *dēnēt* | *lien-ub* (Lifl.) laane = lett. *lēnēt* | *rul'l'-ob* (S. 50, d; Pis. *rūlib*, Lifl. *rullub*) rulle = lett. *rullēt* (jf. est. *rul'l'i-ma*) | *tel'l'-ob* (Pis. *tēl'ob*, Lifl. *tel'l'ub*) stille, ordne = lett. *stellēt* (mnt. stellen, hvoraf ogsaa est. *tel'l'i-ma*) | *spēl'-ob* (Lifl. *spāl*, *speil-ub*) spille = lett. *spēlēt* | *vēl'*, *vēl*, *v'ēl-ob* (Lifl. *vēlub*, *vielub*) ønske, tillade = lett. *wēlēt* | *škiel* skele = lett. *schk'ēlēt* | *mīl-ub* (Lifl.) elske = lett. *mīlēt* | *lūr* lure = lett. *lūrēt* | *trūr* se ovf. *trūv* | *ouŕ*, *ōŕob* skrige, raabe om Hjælp = lett. *aurēt* blæse paa Jagthorn (*aure*), tilraabe hverandre (om Hyrder)(?) | *gēr* garve = lett. *ģērēt* (mnt. geren) | *zvēr* (Lifl. *vier*, *vēr-ub*) sværge = lett. *ſwērēt* | *tsier* (Lifl. *sier-ub*) spadsere = lett. *zērēt*, *sērēt*, o. a. fl.

Det vil ses, at der her ligesom ved Nominalstammer paa *e* ikke sjældent indtræder Mouillering af den konsonantiske Udlyd paa Livisk, og det saavel i ægte lettiske som i oprindeligt tyske Ord; men i denne Henseende hersker der ogsaa her, i alt Fald efter Sjögren-Wiedemann, betydelig Vaklen og Mangel paa Regelmæssighed.

X. Afledte Verber paa *-ināt*, *-inu*, *-ināju*, der paa Liv., med Tilföjelse af et stammedannende *t* (jf. § 72), gengives *-int*, *-īnt* (S. 57 f.), sjældent *-iń't* (forudsat at Sjögr.-Wied.s Betegnelse af Mouillering eller ikke er tilforladelig), f. Ex. *baliń't* blege = lett. *balināt*| *gúodiń't* ære = lett. *gůdināt* | *kariń't* hænge tr. = lett. *karināt* | *käbīnt*, *-int*, *kavīnt* (jf. § 23) fasthæfte = lett. *kabināt* | *kārdint* friste = lett. *kārdināt* | *lutīnt* forkæle = lett. *lutināt*| *mīliń't* elske = lett. *mīlināt* kæle for (*mīlēt* elske, jf. ovf. IX) | *nitsīnt* (Sjögr.-Wied. Wb. S. 69), *nitšīnt* (Sj.-Wied. Gramm. S. 35 § 37) foragte = lett. *nizināt* | *plikšķīnt* plaske = lett. *plikschk'ināt* | *purīnt* ryste = lett. *purināt* | *ružīnt*, *rušīnt* rode = lett. *ruschināt* | *skalīnt* skylle = lett. *skalināt* | *skubīnt* (Lifl. *skubint-ub*) forklare, formane, *pa-* opmuntre = lett. *(pa-)skubināt* | *sludint* (Lifl.) forkynde = lett. *sludināt* | *sutīnt* svide, skolde = lett. *sutināt*| *täpīnt* laane = lett. *tapināt* | *tiriń't* sprælle = lett. *tirināt* | *tārpiń't* pleje, passe = lett. *tārpināt* | *tšurīnt* risle = lett. *tschurināt* | *vil'tšiń't* tøve, forhale = lett. *wilzināt*.

Som paavist allerede hos Sjögr.-Wied., Gramm. S. 35 § 37, skyldes den liv. Endelse *-int*, for hvilken der indenfor ægte Afledninger kun er svage Forbilleder, væsentlig Efterligning af den lett. Endelse *-inā-*; men den er derefter ført videre, dels ved laante Ord, der ellers ikke i Lettisk vides at forekomme med Endelsen *-inā-*, som *pluńtšint* pjaske, jf. lett. *pluntschůt* VII, dels ogsaa ved Afledninger af saadanne liviske Stammer, som i ethvert Tilfælde ikke ere laante fra Lettisk f. Ex. *višint* bekræfte, af *viš* (est. *viśś*, f. *vissi*) vis, fast.

XI. Verber paa *-īt*, *-u*, *-īju*, som *loup-ob* røve = lett. *laupīt* | *toup* spare = lett. *taupīt* | *glåst* (P.) forkæle = lett. *glāstīt* | *gūst-ub* (Lifl.) snappe = lett. *gūstīt* | *mīst* brage Hör = lett. *mīstīt* | *ståst* fortælle = lett. *stāstīt* | *gad'd'*, *gad'ūb* (*gadīb*) hænde sig = lett. *gadītēs*, præs. *gadās* (men lit. *gádytis*, præs. *gádyjas*) | *ståd* plante = lett. *stādīt* | *stuid* formane = lett. *stuidīt* støde, drive | *vald* tæmme = lett. *waldīt* | *kais* strø = lett. *kaisīt*| *pluos*, *pluoš* slide i ngt., larme = lett. *plůsīt* | *graiz* snitte = lett. *graiſīt* | *brōtš* (Pis.), *broutšt* (Kolk. jf. § 72) stryge, frottere (Maven) = lett. *brauzīt*, præs. *brauku* | *lú'otš* böje = lett. *lůzīt*, præs. *lůku* | *múotš* pine = lett. *můzīt*, præs. *můzu* (og *můku*) | *klann*, *klanūb* (Lifl. *klanub*) böje sig, bukke = lett. *klanītēs* | *núo-mańń*, *-mańūb* ane = lett. *nů-manīt* | *pel'l'* fortjene se VIII.

I Formerne *brōtš* ell. *broutšt*, *lúotš* og *múotš* kan liv. *tš* kun være udviklet paa Livisk i Stedet for *ts*, lett. *z*, der her findes i alle Former udenfor Præsens, opstaaet af ældre *k* foran *i* (jf. ovf. Bemærkningen til IV). For øvrigt er Mouilleringen her sjælden, saa at en Form som *gad'd'* endog kunde synes snarere at vise hen til VIII (som det litauiske Ord); dog er dette Forhold, som oftere omtalt, saa usikkert, at der næppe tör bygges noget derpaa.

XII. Verber paa *-ēt*, *-u*, *-ēju*, jf. IX, som *zibb*, *zibūb* skinne, funkle = lett. *ſibēt* (eller *ſibt* III, V) | *grūžd*, *grūzd* ulme = lett. *gruſdēt* | *mul'd* (Lifl. *mulš*) fare vild, sværme = lett. *muldēt* | *nīd* hade, misunde = lett. *nīdēt* (eller *nīst* V) | *spīd'* glinse = lett. *spīdēt*| *mirdz* glimre = lett. *mirdſēt* | *mudž-ūb*, *mužž*, *mužūb* vrimle = lett. *mudſchēt* | *sviņņo*, *sviņņob* (Pis.) fejre = lett. *svinēt* | *steņņ*, *steņūb* stönne = lett. *stenēt* | *piederr*, *-drob* tilhøre = lett. *pēderēt*; endvidere en Række onomatopoietiske Ord, f. Ex. *prakšk-īb*, *-ūb* knitre = lett. *prakschk'ēt* | *kuŋgšt* klynke = lett. *kungstēt* | *pīkst* pibe = lett. *pīkstēt* (ogsaa *pinkstēt*) | *smilgst* klynke = lett. *smilgstēt* | *šnukšt-īb* hulke = lett. *schnukstēt* | *tšäkst* skratte, ralle = lett. *tschēkstēt* | *tšerkst* (*tšerkš*, *tšärkš*) knirke = lett. *tscherkstēt* | *tšivkst*, *tšivst* (*tšivkšt*, *-kš*) kvidre = lett. *tschiukstēt* o. adsk. a. Ved Analogi, som det synes, fra disse sidst omhandlede onomatopoietiske Ord forekommer der ogsaa undertiden særlige Omdannelser af Formen af et eller andet Verbum, f. Ex. *túotšt* stamme jf. lett. *stůstitēs* | *tūtšt* tude (*tūt'* Jagthorn, Lur, mnt. tute) = lett. *tūtēt* (mnt. tuten jf. Sj.-Wied. Gramm. S. 36 § 39).

72. Undertiden er en lettisk Verbalstamme paa Livisk forandret ved Tilföjelse af et liv. Afledningssuffix. Af saadanne maa især mærkes

-t, der danner transitive eller kausative Verber (Sj.-Wied. Gramm. § 34; = finsk, est. *-ta-*). Denne Betydning er tydeligt fremtrædende f. Ex. i Kolk. *broutšt* trans. stryge (§ 71, XI) til Forskel fra det intransitive *broutš* køre, rejse (§ 71, IV). Aldeles overvejende er denne Endelse dog ved laante Ord indskrænket til at bruges efter *r*, *l*, *n*, *m*, især ved Flerstavelsesstammer, hvorved vedkommende Form undertiden gör Indtryk af at være afledt paa livisk Grund af et der forekommende Substantiv; men som oftest er *t* föjet umiddelbart til selve den laante Verbalstamme, saaledes at den oprindelige Betydning af dette Suffix ofte kan være ganske udvisket. Exempler ere *zīmt* betegne (*zīm*, kun i Lifl., Tegn) = lett. *ſīmēt* (af *ſīme* Tegn) | *uodoŕt*, *-eŕt* fodre (af *uodoŕ*, *-eŕ* Foder) jf. lett. *ůderēt* (af *ůdere*) | *baŕt* mæske = lett. *baŕůt* | *škirt* (i Lifl. *k'irt*) ved Siden af *škirr* adskille = lett. *schk'ir-t*, *-ŕu* (§ 71, IV) | *burbil't* sprudle = lett. *burbulēt* | *ēvil't* hövle (*ēvil'* Hövl) jf. lett. *ēwelēt* (af *ēwele*) | *spiegil't* spejle sig (*spiegil'* Spejl) jf. lett. *spēgelēt* (af *spēgelis*) | *strēpil't*, *trēpil't* (Lifl. *strepuld*) tumle = lett. *strēpul'ůt* (*streipul'ůt*, *straipalēt*) | *bīdelt* sigte Mel = lett. *bīdelēt* (*bīdele* Melsigte, af nt. büdelen) | *māl't* (Lifl. *māl*) male, pingere = lett. *mālēt*. Herhen høre endvidere alle de § 71 X omtalte Former; jf. ogsaa Ord af umiddelbar tysk Oprindelse som *spiōnt* spionere, *plīndert* plyndre o. l.

-ikš, *-(ə)kš* (Sj.-Wied. Gramm. § 39), der nærmest svarer til f., est. *-itse-*, undertiden maaske ogsaa til den især ved onomatopoietiske Verber forekommende Endelse f., est. *-ise-* (jf. nedf.). Denne Tilföjelse forekommer f. Ex. i liv. *vērbikš*, *vārbəkš* (Lifl. *vierks*, *verks*) spinde = lett. *wērpt*, *werpt* efter Kl. IV (jf. S. 75 § 6) | *tšābikš* rasle = lett. *tschabēt*.

-ž (Sj.-Wied. Gramm. § 40) = f., est. *-ise-* ved onomatopoiet. Verber, f. Ex. *gläbž* (for **glabize-*) klapre = lett. *klabēt* (?) (hvorledes Sammenhængen er med *gräbž* «klappern, rascheln (von Zeug, Papir)» og *kräbikš* «rascheln, krabbeln» i Forhold dels til lett. *grabēt* «rasseln, klappern» dels til est. *krabise-ma*, *kräbise-ma*, f. *krapise-n* af lignende Betydning, kan jeg ikke afgöre).

73. Blandt de paa Lettisk forekommende Verber af finsk Rod er der næppe noget, der har sluttet sig til de förste 5 Klasser, Stamverberne; yderst tvivlsomt er det i ethvert Tilfælde, om man tör aflede lett. *k'ept* (IV) «haften, mit den Klauen anpacken» af est. *käppa-ma*, liv. *käpp* gribe (af est. *käpp*, liv. *käpā* Pote, Klo, hvoraf lett. *k'epa*, se Ordfortegn. II); om lett. *rist* ordne, se S. 129 § 71 III med Note 1.

Regelmæssigt have de laante Verber sluttet sig til de sidste 7 Klasser ligesom de paa lettisk Grund afledte. Saaledes f. Ex.

VI. *laulāt* ægtevie = liv. *loul*, *lōlab* | *maksāt* betale = liv. *maks-āb* | *rabāt* slaa Kornene ud af Axene = liv. *rabb*, *rabūb*, f. *rapaa-n* | *uikāt* raabe til hverandre (om Hyrder) = liv. *uik-ob*, f. *huikkaa-n*.

VII. *maurût* bröle = liv. (Lifl.) *mour-ub*, f. *möyrää-n* | *pulgût* bagtale = liv. *puolg-ob*, est. *põlga-ma* | *ſaimût* spotte, forhaane = liv. *soim-ob*, f. *soimaa-n* | *wīſchût* gide = est. *wīt'si-ma*.

VIII. *paiſīt* svömme over (ogsaa efter XI) = liv. *paiz-ob*, est. *paizu-ma* | *pestīt* frelse = liv. *päst*, f. *päästä-n*.

IX. (*menǵēt* lege [*menǵe* Leg] = liv. *mäńg*, *mäńgab*, est. *mäńga-*, *mäńgi-ma* [*mäńg* Leg] o. fl., væsentligt lett. Afledninger.)

X. *k'iſīnāt* forske = liv. *küzz*, *küzūb*, est. *küzi-ma*?

Naar tamisk Dialekt ombytter denne Klasses Suffix *-ina-* med *-ana-*, beror dette, som allerede udtalt af Bielenstein (I, S. 100 Note), sandsynligvis paa en Indflydelse af det liviske Verbalsuffix *-and*, *-ant* med kausativ Betydning (se Sjögr.-Wied. Gramm. § 35).

XII. *waijadſēt*, præs. *waijaga* det behøves, er nødvendigt, udgaar egentlig ikke fra en Verbal-, men fra en Nominalform liv. *vajāg* (brugt i samme Betydning med udeladt *um* er), est. *waja*, *wajak* (*on*) o. s. v.

Tilbageblik. Slutning.

Vi have i det foregaaende fra den formelle Side betragtet de forskellige Grupper af Laaneord, der staa som et Vidnesbyrd om Beröringer til forskellige Tider mellem de finske og de litauisk-lettiske Folk. Vi skulle nu til Slutning kaste et Blik tilbage for at forsøge, om det skulde være muligt noget bestemtere, end det allerede er gjort i de indledende Bemærkninger S. 64 ff., at formulere de almindelige Resultater, til hvilke den foregaaende Undersøgelse maatte kunne lede.

Hvad först angaar den forholdsvis yngre og mere begrænsede Beröring mellem Livisk, henholdsvis Estisk, paa den ene Side og Lettisk paa den anden, da er den almindelige Karakter heraf allerede antydet ovenfor S. 64—70. Kun enkelte Spörgsmaal, der paa Grundlag af det i det foregaaende meddelte Materiale endnu kunne rejse sig med Hensyn til forskellige Tids- og Dialektforhold, skulle her beröres, selv om jeg, med de mig foreliggende Hjælpemidler, ikke tiltror mig at kunne give nogen fuldstændig og sikker Besvarelse af dem. For saa vidt en saadan overhovedet nogensinde kan gives, vilde dertil kræves omfattende Kendskab til de levende Dialekter af Lettisk og tillige et i Enkelthederne paalideligere Materiale med Hensyn til Livisk end det, Sjögren-Wiedemann byder[1]).

[1]) Til min store Glæde er det ovf. S. 58 udtalte Önske om en snarlig fornyet Undersøgelse af dette ogsaa i almen-sproglig Henseende interessante Sprog allerede under Trykningen af dette Arbejde (i hvilken der desværre fra Slutningen af 1887, da saa godt som alt det foregaaende var færdigtrykt, har maattet göres en længere Standsning paa Grund af gentagen Sygdom og tvungen Afholdenhed fra Arbejde, hvilket derefter atter har nødvendiggjort en fornyet Provelse og delvis Omarbejdelse af dette Afsnit og af Ordfortegnelserne med Hensyntagen til forskellige nyere Arbejder) halvvejs gaaet i Opfyldelse, idet den finske Sprogforscher Dr. E. Setälä i Efteraaret 1888 i nogle Maaneder har opholdt sig hos Liverne, som det er hans Hensigt senere igen at besöge. Det af ham indsamlede Materiale synes, efter foreløbige velvillige Meddelelser fra ham, fuldstændigt at bestyrke min Dom om det Sjögren-Wiedemannske Arbejde og, som jeg tror at turde tilföje, ogsaa i det væsentlige, om end maaske ikke i alle Enkeltheder, at bekræfte de faa spredte Iagttagelser, som jeg har haft Lejlighed til at göre og S. 58 ff. har meddelt.

Indflydelsen fra Livisk paa Lettisk synes i det hele, som rimeligt er, at være stærkest fremtrædende i det vestlige Kurland (og vistnok ogsaa i det vestlige Lifland, til hvis Dialekt jeg dog har mindre Materiale), og adskillige af de i Ordfortegnelse II optagne Ord synes væsentligt at være indskrænkede til disse Egne, saaledes maaske fortrinsvis en Del af dem, der vedrøre Søfart o. l. Stærkest turde her atter Indflydelsen være indenfor et enkelt Dialektomraade, nemlig i den til Livisk i dets nuværende Omfang nærmest grænsende nordvestkuriske eller «tamiske» Dialekt (jf. ovf. S. 16 og 22 f. Note 3). Efter Bezzenberger[1]) kan denne Dialekt ikke have været talt i disse Egne för det 13de Aarhundrede, idet det ved denne Tid angives af Henrik Lette, at de i national Henseende ikke nærmere bestemmelige «Vender» bleve fortrængte fra deres tidligere Boliger ved Floden Windau af Kurerne (ɔ: Liverne), og det er sandsynligt, at de Letter, der nu bo her, stamme fra det sydvestlige Kurland, der i tidligere Tid, efter Bezzenberger, regnedes med under det «tamiske» Dialektomraade, medens dog Dialekten nu til Dags er bestemt forskellig fra den nordvestkuriske. At Udviklingen af den «tamiske» Dialekt (hvilken Udstrækning den nu end i ældre Tid kan have haft) er foregaaet under en vis Vexelvirkning med Livisk og, for en væsentlig Del vel endog paa gammel livisk Grund, fremgaar ubestrideligt af de ikke faa særlige Overensstemmelser navnlig i lydlig Henseende, der forekomme mellem denne Dialekt og Livisk; det er sandsynligt, om det end næppe kan bevises, at Prioriteten i en ikke ringe Del af disse Tilfælde tilkommer det sidstnævnte Sprog og at Indflydelsen fra dette saaledes har bidraget sit til at give den «tamiske» Dialekt (ligesom til Dels maaske Dialekten i det vestlige Lifland) dens ejendommelige Farve. Til saadanne Overensstemmelser høre — som for en Del allerede fremhævet af Bielenstein — adskillige af de hos denne I, S. 99 ff. omtalte Lydfænomener, f. Ex. den stærke Afslibning af de ubetonede Vokaler, der i Livisk, indenfor det ovf. S. 44 ff. angivne Omfang, maa være temmelig gammel, saaledes som Betoningsforholdene vise (S. 61); endvidere den ogsaa i Østlettisk forekommende og muligvis oprindelig paa Lettisk udviklede Forandring af *au* til *ou*, hvilken Lyd her imidlertid atter, ligesom i Livisk og ubestrideligt ved Indflydelse herfra, i visse Tilfælde, navnlig i Ord af liv. Oprindelse, kan rykke videre til *ō*, *ů* (S. 104 N. 2); dette sidste Forhold genfindes i den til Tamisk sig sluttende Dialekt i Sarkau paa den kuriske «Nehrung» (*lounädfis* eller *lonädfis* Søndenvind, *lōla* han ægtevier, Bezzenberger, Spr. d. preuss. Letten S. 32,7, 132) og viser sig derved at være ældre end Udvandringen hertil, d. v. s. i ethvert Tilfælde ældre end det 15—16de Aarhundrede. Sandsynligheden af livisk Indflydelse med Hensyn til Verbalsuffixet *-ana-* i Tamisk = alm. *-ina-* er antydet ovf. S. 133; et Par andre Punkter, som man har anset for at høre herhen

[1]) Die Kurische Nehrung und ihre Bewohner (= Forschungen zur deutschen Landes- und Volkskunde, III, 4), Stuttgart 1889, S. 114 (= 274).

(Opgivelsen af Femininum og Tabet af Verbernes Personböjning), ere berörte S. 22 f. Note 3. Hvad disse sidste Punkter angaar, skal her kun endnu tilföjes, at de ikke synes at forekomme i den Dialekt paa den kuriske Nehrung, der slutter sig nærmest til Tamisk, og at de altsaa maa antages her at være af yngre Oprindelse end Udvandringen til Preussen. Tabet af Verbernes Personböjning synes dog i ethvert Tilfælde vanskeligt at kunne forklares umiddelbart af Livisk, der, saaledes som det endnu lever i Kurland, selv har bevaret Personendelserne, og staar vel snarere i Forbindelse med den almindelige Afslibning af de ubetonede Stavelser i Tamisk ligesom i vest-liflandsk Dialekt (at Livisk i Lifland i visse Former heller ikke har haft Personböjning, kan lige saa godt bero paa en yngre Paavirkning fra den lettiske Nabodialekt som omvendt).

Den livisk(-estiske) Indflydelse er imidlertid paa ingen Maade indskrænket til de nævnte Dialekter, men kan til Dels, om end i forholdsvis langt ringere Omfang, eftervises i Lettisk i hele dette Sprogs Udstrækning. Maa det end betragtes som tvivlsomt, om den lettiske, fra den litauiske meget afvigende, Betoning skyldes Indflydelse fra denne Side (se S. 69 f., 86 f.)[1]), saa er der dog et ikke ringe Antal Ord af finsk — og for saa vidt Form eller Betydning giver nogen nærmere Oplysning, særlig af livisk — Oprindelse, som have slaaet saa dybe Rødder i Sproget, at de ere mere eller mindre brugelige overalt, selv længst mod Sydost og Øst, i den polsk-liflandske Dialekt; ogsaa her[2]) f. Ex. træffes *laulāt* ægtevie (med Afledninger), *maksāt* (*moksot*) betale, *pestīt* frelse (*pestitajs*, *pestieyteys* Frelseren), *puisis* Dreng, *saimůt* (*saimot*) spotte, *sulainis* Tjener, *wajaga* oportet, o. m. a. Ligesom denne Omstændighed (og paa samme Maade Udbredelsen af visse Ord ogsaa til Žemaitisk og Nordlitauisk, se S. 68[3])) viser, at denne Paavirkning i det mindste for en væsentlig Del maa ligge adskilligt tilbage i Tiden, saaledes bestyrkes det samme ved, at vi i det ældste trykte Sprogmindesmærke paa Lettisk, Oversættelsen af Luthers Katekismus 1586 (paa ny i Bezzenbergers Lit. u. lett. Drucke d. 16. u. 17. Jahrh. II, 1875) træffe adskillige herhen hørende Laaneord, hvilke altsaa paa den Tid maa have haft fuldstændig Borgerret i Sproget (jeg

[1]) Naar Joh. Schmidt, Verwandtschaftsverh. d. idg. Spr. S. 27 siger: «Ob die Letten das ... betonungsprincip den deutschen colonisten verdanken oder aus eigenem antribe geschaffen haben, bleibt unentschieden», da maa det förste af disse Alternativer i ethvert Tilfælde afvises som utænkeligt. Jf. Bielenstein I, S. 229 f., II, S. 391. Ogsaa ved andre Fænomener af almindeligere Art, som f. Ex. Genitivens faste Stilling foran det styrende Ord, turde finsk Indflydelse være sandsynlig.

[2]) Min Kilde er — foruden Bezzenbergers Lett. Dialektstud. — Gromota lyugszonu uz guda Diwa Kunga etc., Polocka, 1811.

[3]) Selv om det muligvis med Hensyn til et og andet af de i Žemaitisk forekommende Ord af denne Art — hvilke, som fremhævet S. 68, alle synes at genfindes i Lettisk — maatte kunne antages, at det ikke netop er optaget fra Lettisk, men indkommet umiddelbart fra Livisk (jf. S. 141 f.), vilde selve den Omstændighed, at de samme Ord havde faaet Hævd i begge Søstersprogene, dog kun kunne skyldes det nære Slægtskab og Samkvem og den stadige Vexelvirkning imellem dem. Dette vilde i ethvert Tilfælde intet forandre i ovenstaaende Ræsonnement.

fremhæver bl. a. «*boyan edth*» gaa til Grunde, jf. S. 87 Note, og forskellige Former af Ordene *laulāt* ægtevie, *pestīt* frelse, *pestitajs* Frelseren, *pulgůt* foragte; jf. Ordfortegn. II), og hos Mancelius (Lettus, 1638), forekommer der saa mange, at vi vistnok tör antage, at Tallet af i det mindste mere udbredte Laaneord næppe siden da kan være bleven synderlig forøget.

Alt dette tyder hen paa — hvad der vel ogsaa i sig selv maa betragtes som en Selvfølge — at denne Indflydelse i det væsentlige maa tilhøre Middelalderen, tilhøre Livernes Velmagtsdage, da de endnu vare langt mere udbredte baade i Lifland og i Kurland og spillede en ganske anden Rolle end nu til Dags.

Til en nærmere Tidsbestemmelse og navnlig til Fastsættelse af den modsatte Tidsgrænse, mangle vi desværre egentlig alle Holdepunkter. Naar henses til, at et temmelig stort Antal af tyske (middelnedertyske) Ord — der selvfølgelig först kunne være optagne, efter at det tyske Element havde faaet fast Fod i Lifland og Kurland, d. v. s. fra Slutningen af det 12te eller rettere fra 13de Aarhundrede af — ere udbredte over hele det lettiske Omraade[1]), er det klart, at de lige saa udbredte Ord af livisk Oprindelse heller ikke af Hensyn til selve deres Udbredelse med Nødvendighed behøve at være ældre end hine. For saa vidt man med Hensyn til et og andet fra Livisk laant Ord, der middelbart eller umiddelbart staar i Forbindelse med Kristendommen, turde slutte, at det ogsaa fra först af har gjort det (*pestitajs* Frelseren, der dog kun er en selvstændig lettisk Afledning af det laante, ingenlunde blot i religiøs Betydning brugelige Verbum *pestīt* frigöre, frelse; *laulāt* ægtevie), vilde deraf følge, at disse Ord ikke kunne være ældre end Indførelsen af Kristendommen (gennem Tyskerne); en saadan Slutning vilde dog sikkert være ganske uberettiget (om *laulāt* jf. Ordfortegnelse II). For øvrigt kan man derimod ikke fastslaa andet, end at intet af de til hele dette Lag af Laan hørende Ord med Sikkerhed kan vises at have deltaget i de for Lettisk karakteristiske Forandringer af *k*, *g* foran *i*, *e* til *z*, *dz*, af *an* til *ů* o. s. v.; de maa altsaa være yngre end Indtrædelsen af disse Overgange, om hvis Alder rigtignok aldeles intet vides. De eneste Undtagelser vilde være lett. *zimds* for **kimdas* Handske og *kůkle*, lit. *kanklė-s* Harpe, forudsat at disse Ord, hvad der forekommer mig meget tvivlsomt, virkelig skulde være laante fra en finsk Sprogform, og ikke snarere omvendt optagne i de finske Sprog fra Lit.-lett. (se Ordfortegn. I). Er alligevel den förste Forudsætning rigtig, maa disse Ord (og muligvis andre, der ikke indeholde noget saadant fonetisk Kendemærke) naturligvis være laante i en meget tidlig Tid, dog ikke med Nødvendighed netop fra Livisk eller Estisk, hvormed de ingen særlig Overensstemmelse inde-

[1]) Saaledes f. Ex. i Gromota lyugszonu, 1811, *bryutgons* Brudgom (skriftlett. *brūtgans*, mnt. brudegam), *elle* Helvede (mnt. helle), *kieniińsz* Konge (skr.-l. *k'ēnińsch*, mnt. konink, könink), *szkinkiot* skænke (skr.-l. *schk'inkůt*), o. s. v., o. s. v.

holde, men med lige saa stor eller större Sandsynlighed fra et Sprogtrin, der maatte betegnes som fælles-finsk, parallelt med den ældre Indflydelse fra de baltiske Sprog paa Finsk, hvorom mere nedenfor.

Naar vi herefter ville vende os til Betragtning af den modsatte, fra Lettisk (i dets nuværende eller historisk overleverede Form) udgaaede Indflydelse, da ere de Spor af denne, der kunne eftervises i Estisk, forholdsvis ikke meget talrige. Kilden maa her utvivlsomt søges i de lettiske Dialekter i Lifland; men bestemte, karakteristiske Dialektmærker ser jeg ikke at der kan paavises[1]).

Hvad angaar den mangfoldige Gange stærkere, ja aldeles overvældende Indflydelse af Lettisk paa Livisk, maa strax bemærkes, at denne for en meget stor Del af Laaneordenes Vedkommende gör Indtryk af at være af temmelig sen Datum og först i den nyeste Tid eller höjest i de sidste Aarhundreder efterhaanden at have naaet det uhyre Omfang, hvori den nu fremtræder. At der imidlertid ogsaa er Spor, der vise betydeligt længere tilbage, er allerede fremhævet paa forskellige Steder i det foregaaende og skal ret strax atter beröres.

Kilden skulde man væsentlig vente at finde i den nærmest tilgrænsende nordvestkuriske eller tamiske Dialekt af Lettisk (ligesom ved den uddøde liviske Sprogform i Lifland i dens Nabodialekter), og det saa meget mere naar man ser hen til de ovf. S. 135 f. antydede Overensstemmelser mellem Livisk og denne Dialekt. Sammenligner man imidlertid selve de enkelte Laaneords Former med de tilsvarende i nuværende nordvestkurisk Dialekt, synes det at vise sig — for saa vidt som de overhovedet frembyde bestemte Skelnemærker, og forudsat at man overalt kan stole paa de hos Sjögren-Wiedemann angivne liviske Former —, at Tilknytningspunkterne her i Virkeligheden ere langt færre, end man egentlig skulde have troet, naar man ser bort fra saadanne gennemgaaende Overensstemmelser som f. Ex. det for Nordvestkurisk og Livisk fælles *ou* for *au*. Medens vi vel, som naturligt er, finde adskillige Ord eller Former, der synes at være ejendommelige for Lettisk i Kurland[2]), er det kun spredte Former, der bestemt pege paa nordvestkurisk Dialekt som *plúokst* Færge = *plûksts*, skriftlett. *plûsts* (S. 81 § 15), *piedrob*

[1]) Enkeltvis kan maaske et saadant Ord fra Estisk være vandret videre til Votisk og selv til Finsk; jf. *māja* (og *skārds*) Ordfortegn. I og f. *naara* S. 93 Note 3. Den umiddelbare Indflydelse fra Lettisk i sin nuværende Form naar derimod i denne Retning ikke ud over Estisk.

[2]) Af Ord, der i Ulmanns Lett.-deutsches Wörterb. paa en eller anden Maade betegnes som ejendommelige for Kurland eller som ubekendte i Lifland, finde vi f. Ex. i Liv. *dradžād* Fedtegrever = lett. *dradſchi* (ellers *grumslas*), *liskād* pl. Net til at bære Straa i = lett. *liska*, *tupūks* lille Høstak (S. 111 § 50,3) = lett. *tupa*, *tupefis* (jf. *tupēt* sidde paa Hug?). Med liv. *svik'* Harpix sml. hos Mancelius: «*swackas*, Curl. *swickis* Kien», hos Ulmann kun *swek'is*, jf. S. 97.

Tærskelo = *pëdrabs*[1]), skriftlett. *pëdarbs* (S. 106) og muligvis ellers et og andet af de i § 48 omtalte Forhold. Vilde vi søge efter Punkter af almindeligere Art, der i dialektisk Henseende særlig ere karakteristiske, kan jeg som Exempler paa den i nordvestkurisk Dialekt i dens nuværende Form forekommende Forlængelse af *i*, *u* foran *r* + Kons. til *ů*, *ë* kun anførte liv. *skúorstiņ* Skorsten (S. 94 § 29) og sandsynligvis *kiermøs* Træorm (S. 102 § 42), begge efter Sjögr.-Wied. kun i Pisensk Dialekt. Andre Vokalforlængelser i denne Stilling vise derimod i Reglen intet, idet de dels i Lettisk ikke ere indskrænkede til nordvestkurisk Dialekt, dels kunne være fordunklede ved de særlige Kvantitetsforandringer i Livisk (S. 54 ff., S. 88 ff. under de enkelte Vokaler), dels endelig ogsaa undertiden maa forklares paa anden Maade. Det förste gælder f. Ex. ved lett. *serst* og *sērst* besøge og det sædvanlige *bārgs* ved Siden af sjældent *bargs* (efter Ulmann i Lifland) stræng, hvilke Ord i Liv. have lang Vokal *sērš*, *bā̄rg*. Et Exempel paa særlig livisk Forlængelse er *kūrta*, Partitiv og Illativ *kurtø*, Mynde = lett. *kurts*. I *sēr* stikke Korn op maa derimod *ē* ikke forklares af lett. Infin. *sērt* ved Siden af *sert*, men efter al Sandsynlighed af Præteritum *sēru* (S. 128 § 71, S. 129, IV; Bielenstein I, S. 356, 370). Kort Vokal forudsættes endog i *kārpa* (*karpø*) Vorte, *erzøl* Hingst = lett. *kārpa* (§ 63,1), *ērfelis* (S. 97) med uoprindelig Vokallængde.

Et andet i dialektisk Henseende vigtigt Punkt (hvilket ikke har været omtalt i det foregaaende) er Behandlingen af indlydende *v*, der i forskellige lettiske Dialekter, bl. a. netop i tamisk, almindelig er bortfaldet efter *l* og *r*, til Dels ogsaa efter en Vokal[2]). I sidstnævnte Stilling mangler *v* i de mekanisk optagne Formler liv. *tā̄s mūs* eller *mūs tā̄s* Fadervor = lett. *tēws mūs*, *mūs tēws*; *paldies* Tak = lett. *paldëws*; *diespalīdz* «Gud hjælpe» = lett. *dëws palīdſ*; disse vise imidlertid intet, da Udeladelsen af *w* her er ganske almindelig paa Lettisk[3]) og paa ingen Maade indskrænket til nordvestkurisk Dialekt. Usikkert er det ogsaa, om en herhen hørende Dialektform foreligger i liv. *buŕa* Hex = lett. *burwe* (den nöjagtige nordvestkuriske Form af dette Ord er mig ubekendt, men efter Analogi med lignende Former maatte det antages, at *w* mangler, men rigtignok ogsaa at *u* nu til Dags vilde være forlænget)[4]). Derimod forudsættes *v* i liv. *kå̄la* (for **kalla* < **kalva*, S. 88 § 23, jf. S. 54 og S. 43 § 12) Holm, Revle = lett. *kalwa*, hvor den efter liviske Lydlove indtraadte Assimilation med paafølgende Kvantitetsforandring tyder hen paa, at dette Ord maa

[1]) Denne Form er mig for øvrigt ogsaa meddelt af en Lette fra Hainasch i Vest-Lifland.

[2]) Bielenstein I, S. 87, 155, 161; Bezzenberger, Lett. Dial.-St. S. 14, 152 f.; samme, Spr. d. preuss. Lett. S. 39, 119.

[3]) Se Bielenstein I, S. 87, 161; Bezzenberger, L. D.-St. S. 14.

[4]) Ligesaa i est. *sari* gen. *-rja* Kornsold = lett. *sarwis*, *sarwe*? Dog er dette Ord maaske snarere laant fra Estisk til Lettisk (jf. S. 81 § 15) og *w* da indskudt, som utvivlsomt i adskillige andre Tilfælde f. Ex. *burwes* Sejl (Ulm., jf. § 64 a, Ordfort. I), *spilwa* Ankerspil, vel ogsaa f. Ex. *durwis* pl. Dör lige overfor lit. *durys* pl. Mon ligesaa i det ovennævnte *burwe*, mask. *burwis*?

høre til de forholdsvis ældre Laan; jf. ogsaa *zal'l'* Salve = lett. *ſalwe* S. 125 N. 2. Endelig er *v* bevaret uforandret, i Strid med de i Livisk gældende Lydlove, i liv. (Pis.) *balv* Gave (ogsaa Bal, med uorganisk *v*!) = lett. *balwa* (men *bale* Bal), *galv* gaa i Borgen = lett. *galwůt*, *kalv-ød*, *kalv-āinad* Kalmus = lett. *kalwas* (*kalmes* o. a. F.), *kurv* Kurv = lett. *kurwis* (*gat'vai* Gyde = lett. *gatwa*), hvad der viser, at disse Ord maa være forholdsvis nye, siden de endnu ikke have naaet at assimilere sig med det liviske Sprogstof.

Nogle af disse sidste Exempler pege utvivlsomt hen paa en meget rig og omfattende Kilde for den yngre lettiske Indflydelse paa Livisk, nemlig det lettiske Skole- og Kirkesprog. En Masse af Ord, der særlig synes at stemme med det lettiske Skriftsprog og ofte kun höjst ufuldkomment have underordnet sig liviske Sproglove, kunne kun forklares som indkomne herfra, fortrinsvis i nyere eller den nyeste Tid og for Begreber, der hos Liverne, i Følge de Forhold, hvorunder de leve, aldrig have haft eller efterhaanden have tabt en national Benævnelse [1]).

Men lige saa ubestrideligt turde det være, at der findes et ikke ringe Antal af Ord, paa hvilke heller ikke denne Forklaring er anvendelig, — Ord, som dels efter deres Betydning maa antages at være indkomne ad ren folkelig Vej, dels efter deres Form (ved fuldstændigere Assimilation med Livisk f. Ex. i Betoning S. 87 § 21 eller i Behandling af Forlyden S. 72 § 1, S. 83 § 19 o. l., ved Overgang af indlydende Tenues til Mediæ S. 75 § 6 o. s. v., mindre afgörende ved *tš* for lett. *z* S. 77 § 11 eller ved Mouillering, Omlyd eller Epenthese S. 43 f. §§ 13 ff., S. 81 § 15, S. 88 f. § 23 o. s. v.), undertiden vel ogsaa ved parallel Forekomst i Estisk, pege hen paa forholdsvis større ældre Ælde. Jeg nævner exempelvis Ord som det ovf. anf. *kāla* Holm, Revle; *vāńka* (syd-est. *wanik*) Krans = lett. *wainaks*; *āistar* Finne i Ansigtet, Larve i Huden paa Kvæget = lett. *angsteri*, lit. *anksztirai* pl. (?); *māita* (est. *mait*) Aadsel = lett. *mai'ta*; *vīzos* (est. *wīsk*, *wīs*) Bastsko = est. *wī'ſa*, *wī'ſe*; *rāntos* Bog, Brev = lett. *grāmata*; *addøl* Efterslæt = lett. *atals* (jf. Ordfortegn. I *atolas*); *puba* Bönne = lett. *pupa*; *vērbikš*, *vārbøkš* spinde = lett. *werpt*, *wērpt*; *tšou'n(øs)* Maar = lett. *za'une* (jf. S. 77 § 11); *lātšos* (est. *lātse*, *lātsas*) Linse, Vikke = lett. *lēza-s*, o. m. a. [2]). Disse Ord maa sikkert betragtes som væsentlig parallele med Hovedmassen af de i Lettisk optagne liviske Ord og maa utvivlsomt tilhøre en Tid, da Liverne vare langt mere udbredte end de nu ere, især langs Kysten af Kurland (og Livland), men ogsaa

[1]) Herhen hører vist ogsaa en stor Del af de ovf. S. 65 ff. omtalte Sammensætninger. Mærk herved tillige f. Ex. Formen *ais-*, stemmende med Skriftlettisk, medens de nuværende lettiske Nabodialekter, Nordvest- og Sydvestkurisk, i Stedet derfor have Formen *āſ-* (Bezzenberger, Lett. Dial.-St. S. 165, Spr. d. preuss. Letten S. 32, 117).

[2]) Sammen med disse høre maaske ogsaa enkelte Ord, der hos Ulmann betegnes som «nicht bekannt» og altsaa vel nu væsentligt ere forældede, men dog træffes paa Livisk, som lett. *drūmas* «Schauder», *strāk'a*, *strāk'is* «Pfuhl», liv. *drūm aža* «Ungemach, Grauen» (*aža* en Ting; *drūmli* «gräulich»), *strāik* «Pfütze; Grube zum Lehmtreten».

længere ind i Landet[1]). Angaaende de Letters Dialekt, som de dengang have grænset op til og hvorfra de her antydede Ord maa antages at være udgaaede, kan der næppe med Bestemthed oplyses noget; særlige tamiske Træk tror jeg at man forgæves vilde søge om, og det er vistnok meget muligt eller endog sandsynligt, at man herved snarere maa tænke paa Spogformer, der have sluttet sig nær til den nuværende sydvest- eller midtkuriske Dialekt (Semgaller?), end paa en ældre Form af Tamisk.

Af særlig Interesse blandt den her antydede Række af utvivlsomt forholdsvis ældre Laaneord ere nogle, der pege ud over Lettisk i dets nu kendte Former og vise tilbage til et ældre, med Litauisk nærmere stemmende Trin i den lettiske Sprogudvikling eller til en Form af Litauisk selv. Saadanne Ord ere *mändrǿks* Tvære = lit. *menturė*, lett. *mēture* (S. 75 § 6, S. 82 § 16); *palāndǿks* Due = lit. *balandis*, lett. *balůdis* (S. 72 § 1, S. 82 § 16); *kill* Grönspætte = lett. *dſilna*, *dſilnis* for **gil-* (S. 77 § 11, S. 82 § 16); *vägāl* Kvabbe = lit. *vėgėlė*, lett. *wedſele* (S. 77 § 11); *lǿiga* overtallig = lit. *lėkas*, lett. *lēks* (S. 75 § 6, S. 102 § 41); *kǿidas* Væverkam = lit. *skėtas*, lett. *schk'ēts* (? smst.), og sammen med disse høre maaske flere af de ovf. anførte Ord, som *vāńka* (S. 101 § 38), *vērbikš* o. a. (jf. ogsaa f. Ex. *nugār* Ryg (paa Dyr) = lit. *nugara*, lett. *mugura* (se Ordfortegn. I), *plakā* Væggelus = lit. *blakė*, lett. *blakt(i)s*, *-te*; *jud'rǿs* vild Hör = lit. *judrios*, lett. *judras*, *idras* (se Ordfortegn. I), *rētš* en Slags Fiskekurv, est. *rätš* = lit. *rėtis*). Nogle af disse Ord kunne stamme fra en ældre Form af Lettisk, hvor *an*, *en* endnu ikke var blevet til *ů*, *ē*, *k*, *g* foran *i*, *e* endnu ikke til *z*, *dſ*; derimod vise Ordene med *ǿi* = *ē* (žemaitisk *ei*, *ij*, S. 102 § 41) nærmest hen til Žemaitisk, et Forhold, der ikke indeholder noget paafaldende, naar vi erindre, at Žemaitisk engang maa have været Nabosprog til de sydlige Liver[2]). Muligt er det, at den her antydede Gruppe af Ord overhovedet (for saa

[1]) Jf. Sjögren-Wiedemann, Liv. Gramm. S. XXVI ff., LIV. Endnu M. Brandis (1600) siger, at «längs dem Strande bis an die preussische Gränze findet man die Livische Sprache» (smst. S. XV, XLIX), og P. Einhorn (1649) taler om Liverne «am Angerischen Strande» (smst. S. XIII, XLIX; Angern ved den sydvestlige Kyst af Rigabugten). Da imidlertid andre af Einhorns Meddelelser om Dialektgrupperinger ikke egentlig synes at gælde mere for hans Tid, men at være «Spejlbilleder af en ældre Tid» (Bezzenberger, Die kur. Nehrung u. ihre Bewohner S. 115 = 275), er det muligt, at det samme kan gælde ogsaa om dette Sted. — Jeg bemærker i denne Sammenhæng ligeoverfor en Udtalelse af Bielenstein, Gött. gel. Anz. 1888, S. 402, at Sproget aldeles uimodsigeligt viser, at Liverne og Kurerne umuligt kunne være indvandrede ad Søvejen «aus Karelien im heutigen Ingermannland und Südost-Finnland» (jf. om Liviskens Stilling nu ogsaa Setälä, Om finsk-ugriska språken, Uppsala, 1888, S. 7, 9, som først kommer mig i Hænde, efter at det foregaaende er trykt). Dersom man ikke vil slutte sig til den ovf. S. 37 og 39 fremsatte Formodning om Livernes Indvandring, som jeg endnu finder sandsynligst, er der ingen anden Antagelse mulig, end at de (efter helt i det indre af Landet at have skilt sig fra Vepserne? Setälä, anf. St.) ere vandrede mod Vest til Lands som Esternes sydlige Naboer, og Udgangspunktet for deres videre Udbredelse langs Søkysten maa da søges paa den nordlige eller mellemste Del af Liflands Kyst.

[2]) Jf. det ovf. Note 1 anførte Sted af Brandis.

vidt som ikke maaske et og andet af dem maatte være endnu ældre og i Virkeligheden falde ind under det ældste Lag af Laaneord, som jeg strax kommer til at omtale) snarere stamme fra denne Kilde end fra en ældre Form af Lettisk[1]).

Vi vende os til Slutningen til den Genstand, hvortil Hovedinteressen ved hele denne Undersøgelse turde knytte sig paa Grund af dens Betydning saa vel for de finske som ogsaa for de baltiske Sprogs Historie, det ældre Lag af litauisk-lettiske Laaneord. Det vil af det foregaaende være indlysende, hvorledes der her i forskellige Henseender er en meget bestemt Forskel tilstede fra den særlig lettiske Indflydelse paa Livisk og Estisk. Det ældre Lag adskiller sig fra denne — som allerede fremhævet S. 70 — paa den ene Side ved den langt større Udbredelse, idet det — foruden at kunne spores i Mordvinsk og Čeremissisk samt i Lappisk, i sidstnævnte Sprog i ethvert Tilfælde dog kun paa anden Haand gennem Finsk — kan forfølges væsentlig ensartet i alle de finske Sprog[2]), hvad der, paa samme Maade som Tilfældet er ved den «gotiske» Indflydelse (se f. Ex. ovf. S. 32), kun kan forklares ved at antage, at Finnerne, paa den Tid de omhandlede Laaneord optoges, endnu udgjorde en sproglig Enhed og levede i langt nærmere indbyrdes Forbindelse, end det i deres nuværende Boliger vilde være tænkeligt. Paa den anden Side adskiller dette ældre Lag sig fra det yngre ved den Sprogform, der her afspejler sig, idet denne aabenbart repræsenterer ikke blot et ældre Trin, men ogsaa en anden Dialekt indenfor den baltiske Sprogudvikling.

Ville vi — idet vi foreløbig se bort fra Mordvinsk og Čeremissisk og blot holde os til de egentlige finske Sprog — forsøge her i Hovedtrækkene at samle det Billede af

---

[1]) At Žemaitisk blandt de ovf. anførte Ord alene synes at mangle et til lett. *dſilna* svarende **gilna*, udelukker naturligvis ikke, at det engang kan have haft dette Ord. (Jf. *gilis* «der Fink»; Mitteil. d. lit. litter. Ges. II, 318 i Citat af en østlitauisk Text?) — Hvorvidt Žemaitisk omvendt indeholder noget Ord, der kan antages at være optaget umiddelbart fra Livisk, ikke gennem Lettisk som Mellemled, er i höj Grad tvivlsomt; jf. S. 70 og S. 136 Note 3.

[2]) Med meget faa Undtagelser kunne alle de herhen hørende Ord eftervises i Estisk og navnlig i Finsk. Naar flere eller færre af dem ikke kunne paavises i Votisk og Vepsisk, til Dels ogsaa i Livisk, maa dette utvivlsomt for en væsentlig Del forklares af vort ufuldstændige Kendskab til disse Sprog i lexikalsk Henseende. Snarere synes Karelsk og olonetsisk Dialekt (delvis muligvis ogsaa Vepsisk) virkelig at mangle ganske enkelte af dem (hvori man muligvis tör se et Vink om, at disse Dialekter have ligget fjærnere fra Udgangspunktet for den litauiske Paavirkning eller inden dennes Ophor have fjærnet sig noget mere derfra? jf. S. 37), saaledes f. Ex. *ahingas* Lysterjærn (lit. *akstinas*), *tuulas* omtr. d. s. (lett. *dūlajs*), *luhta* Sumpeng (veps. *luht*; lit. *luksztas*), *malka* Tagtræ (lit. *malka*). Den blotte Forekomst i de hos Karelerne opbevarede episke Folkedigte er ikke tilstrækkelig til at bevise, at et Ord virkelig er karelsk; thi utvivlsomt tale vægtige Grunde imod, at disse fra først af særlig eller udelukkende skulde være blevne til hos Karelerne («i Bjarmeland», Ahlqvist).

den saaledes forudsatte Sprogform, som vi have vundet ved den foregaaende Undersøgelse, og derigennem at naa til en Bestemmelse af Forholdet mellem denne Sprogform og de nu kendte baltiske Sprog, da viser der sig for det første i lydlig Henseende, som naturligt er, en Række væsentlige Overensstemmelser med Litauisk i alle saadanne Punkter, hvor dette Sprog staar paa et ældre Trin end Lettisk, saaledes f. Ex. i Bevaringen af *n*, *m* efter en Vokal (S. 82 § 16), af *k*, *g* foran *i* (*j*) og *e* (S. 77 § 11), af *sz*, *ž* i Modsætning til lettisk *s*, *f* (S. 78 ff. § 13), af de stammeudlydende Vokaler (*a*, *i*, S. 107 ff.) o. s. v. Baade med Litauisk og med Østlettisk stemmer et særlig karakteristisk Træk, nemlig det lange *ō* i Modsætning til vest- (skrift-)lettisk og preussisk *ā* (S. 92 f. § 26, jf. § 62). I andre Henseender have vi fundet, at den omspurgte Sprogform viser tilbage til et ældre Trin end baade Litauisk og Lettisk, saaledes som vi kende disse Sprog, f. Ex. ved i Stedet for *ë* at forudsætte den bag ved denne Lyd liggende Difthong *ai* (S. 101 f. §§ 39 f.), ved i Stedet for de lit. Nominativformer paa *-ýs* at forudsætte det oprindeligere *-ias* (S. 118)[1]), maaske ved at have Spor af en dunklere, mere *o*-agtig Udtale af *a* og i visse Tilfælde af *e* for yngre *a* (S. 89 ff. §§ 24 f.), muligvis ogsaa ved Behandlingen af *ti*, *di* foran en Vokal (S. 77 § 10, S. 116 Note 1) og ved Bevaring af Substantivernes Neutrum (S. 112 § 52). I et og andet af disse Tilfælde kan Preussisk have bevaret en oprindeligere Form end Litauisk eller Lettisk (saasom undertiden *e* for *a*, eller *ai*, *ei* for *ë*, eller *a* i «*angurgis*» Aal lige overfor lit. *ungurýs*, finsk *ankerias*) og for saa vidt tilsyneladende vise en særlig Overensstemmelse med Finsk; men da de preuss. Former ellers i Regelen ligge fjærnere, maa slige enkelte Overensstemmelser betragtes som en Tilfældighed.

Hvad selve Ordstoffet angaar, finde vi blandt Laanene ikke faa Ord, der nu kun foreligge i Litauisk (til Dels ogsaa paaviselige i Preussisk), men ikke tillige i Lettisk, for den allerstörste Del dog saadanne, som efter de beslægtede Sprogs Vidnesbyrd maa antages engang at have været fælles og altsaa i Tidens Løb at være tabte i Lettisk, f. Ex. f. *ankerias* Aal (lit. *ungurýs*, preuss. «*angurgis*», men lett. *futis*), *ahdas* snæver (lit. *anksztas*), *harakka* Skade (Fugl) (lit. *szarka*, men lett. *schagata*[2]), *porsas* Gris (lit. *parszas*), *rieska* færsk,

[1]) Om de forskellige Dannelsesmaader af Nom.-Akkusativformer ved de indoeuropæiske Stammer paa *-io-* sml. nu den skarpsindige og indgaaende Undersøgelse af Streitberg i Paul og Braune's Beitr. XIV, S. 165 ff. (jf. Brugmann, Grundriss II, S. 116), hvor ogsaa S. 192 f., efter de af mig i GSI. S. 80 = Einfl. d. germ. Spr. S. 93 meddelte Exempler, det ovennævnte Fænomen omtales. (Lejlighedsvis bemærker jeg, at det maa bero paa en ren Lapsus, naar Streitberg S. 167 og 170 opfører et finsk *maris* = urnord. *marir*; et saadant Ord existerer aldeles ikke paa Finsk.)

[2]) Dette lettiske, i sin Oprindelse aabenbart onomatopoietiske Ord (ogsaa lit. *žagatà* Nesselmann efter Brodowski) kunde for øvrigt synes ogsaa at have Tilknytningspunkter i de finske Sprog: f. *hakahtaa* skræppe, skrige som Skaden; čerem. *šogertan*, *šagarten*, mord. m. *säzgan*, e. *siźgan* Skade(?). Overensstemmelsen er imidlertid ikke saa stor, at det gaar an at antage Laan, tilmed naar henses til alle disse Ords onomatopoietiske Natur (jf. Bezzenberger, Mitteil. d. lit. litt. Ges. I, S. 45).

sød (lit. *prêskas*), *sammal* Mos (? lit. *samanos*, men lett. *sūnas*), *siemen* Frø (lit. *sêmen-*), *sisar* Søster (lit. *seser-*, men lett. *māsa*, jf. lit. *mósza* Svigerinde). Omvendt forekommer det maaske endnu lidt flere Ord, som enten kun kunne eftervises i Lettisk (ved nogle af disse er dog Sammenstillingen eller Laanets Retning usikker), eller som i alt Fald i den Form eller den Betydning, de have paa Finsk, synes at staa nærmere ved Lettisk end ved Litauisk, f. Ex. f. *apila* Kløver (? lett. *ābuls* o. a. Former, men lett. *dobilas*), *kappale* Stykke (lett. *gabals*, ogsaa žemaitisk og nordlit.; eller omvendt?), *kinnas* (*kindas*) Handske (? lett. *zimds* for **kimda-s*, eller omvendt?), *kulo* fjorgammelt Græs (lett. *kūla*, eller omvendt?), *laiska* doven (lett. *laisks*), *napa* Navle (lett. *naba*, men lit. *bamba*), *nuode* Svoger (lett. *ſnûts*, men lit. *žentas*), *paarre* (for **paardeh*) Bræmme (lett. *bārkste*), *taula*, *tagla* Fyrsvamp (lett. *dagla*), *tapa* Skik (lett. *daba*, ogsaa žemaitisk); — *harja* Børste (lett. *saris*, men lit. *szerỹs*), *lahto* Done (lett. *slaſds*, *slagſds*, lit. med Nasal og *st sląsta*, *sląstas*), *tetri* Urhane (lett. *teteris*, men lit. *tetervas* o. a. Former), *toe* (for **togeh*) Fiskegaard (lett. *tazis* for **takis*, jf. preuss. «*takes*», men lit. *takiszas*), *tumma* mørk (lett. *tumsch*, men lit. *tamsus*); — *hammas* (*hambas*) Tand (lett. *ſûbs* id., men det i Formen ældre og med Finsk stemmende lit. *žambas* Kant), *metsä* Skov (lett. *mesch* id., ligesom preuss. «*median*», men lit. *medis* Træ), *terva* Tjære (lett. *darwa* id., men lit. *derva*, *darva* fedt Fyrreved, Fyrrerødder, hvoraf der brændes Tjære). Af særlige Overensstemmelser med Preussisk gives der kun yderst faa, og det vistnok blot enkelte gamle Ord, der tilfældigt kun ere opbevarede i dette Sprog, men sikkert engang maa have haft en større Udbredelse, som f. *hirvi* Elsdyr (? pr. «*sirwis*» Raadyr), *kela* Haspe (? pr. *kelan* Hjul), *kerta* Gang (pr. *kêrda*), *panu* Ild (pr. *panu*).

Hvad vi af de her anførte sproglige Fakta kunne slutte med Hensyn til Kilden for de i de finske Sprog optagne Ord, turde da kunne samles til det Resultat, som stemmer vel med de historiske Forudsætninger (jf. ovf. S. 31 ff.), at denne Kilde i ethvert Tilfælde er at søge i den østlige Del af det litauisk-lettiske Omraade[1]), i en Sprogform, der i forskellige Henseender har staaet paa et ældre Trin end nogen af de umiddelbart overleverede Former, men uden at det med Sik-

[1]) Jf. ogsaa Bemærkningerne hos Bielenstein, Die lett. Spr. I, S. 17 om Grupperingen af de litauisk-lettiske Dialekter. — Herved udelukkes med Nødvendighed den af Ahlqvist fremsatte Formodning (se ovf. S. 8 og 70), at de baltiske Laaneord oprindelig skulde være komne fra Lettisk til Livisk, dernæst til Estisk, derfra atter videre til Finsk o. s. v., alt aabenbart med Forudsætning af den samme Fordeling af Sprogene, som vi finde nu til Dags. Foruden at denne Antagelse i sig selv er yderst usandsynlig, ja saa godt som utænkelig, naar henses til disse Ords store Antal og aldeles ensartede Udbredelse, kunde vi ad denne Vej — med de til Livisk grænsende Dialekter af Lettisk som Udgangspunkt — umuligt have faaet de Former af Laaneordene, som vi faktisk finde og som netop ere forskellige fra dem, de saaledes optagne Laan i Livisk (resp. Estisk) frembyde. At den af Ahlqvist antagne Bevægelse muligvis i ganske enkelte Tilfælde og da indenfor meget snævre Grænser kan have fundet Sted, er antydet S. 138 Note 1.

kerhed kan afgöres, om den nærmest er at sammenstille med Litauisk eller med Øst-Lettisk eller muligvis har været en fra begge disse forskellig, senere uddød Dialekt (mere østlig eller nordlig). Ved förste Øjekast synes ganske vist Litauisk ubetinget at ligge nærmest, idet vi her i störst Omfang genfinde de Træk, der karakterisere den af Laaneordene forudsatte Sprogform. Men det maa herved ikke overses, at dette kan bero blot paa, at Litauisk i det hele har holdt sig mest uforandret af de baltiske Sprog, og at disse Træk for den allerstörste Del ere saadanne, som i Virkeligheden oprindelig — og meget muligt endnu paa det Trin, vi her have at göre med — have været fælles baade for Litauisk og Østlettisk, til Dels vel endog for alle de baltiske Sprog. Se vi derimod hen til saadanne enkelte Træk, der maa betragtes dels som gamle Dialektforskelligheder dels som Nydannelser, er jeg tilböjelig til at tro, at Vægtskaalen snarere vil hælde til Gunst for en nærmere Sammenhæng med Øst-Lettisk end med Litauisk. Saafremt de ovf. S. 137 berörte Ord (lett. *zimds*, *kûkle* [lit. *kanklės*] og maaske andre) skulde være laante fra Finsk og, som der antydet, tilhøre en lignende Periode som de her omhandlede Laaneord til Finsk, vilde der heri ogsaa ligge en Støtte for snarere at søge Kilden til disse sidste i (Øst-)Lettisk (eller en dermed nær sammenhørende Sprogform) end i Litauisk, der ikke (bortset muligvis fra det her nævnte *kanklės*) indeholder noget almindelig udbredt Ord, som med nogen Sandsynlighed kunde antages for at være laant fra de finske Sprog (jf. S. 68). For øvrigt er der naturligvis en Mulighed, ja vel endog en Sandsynlighed for, at ikke alle Laaneordene vise tilbage til en ganske ensartet Sprogform, men at de kunne indeholde Spor dels af kronologiske dels af Dialektforskelligheder. En nærmere Eftervisning heraf anser jeg imidlertid for umulig.

Til videre Oplysning i historisk Henseende turde det ikke være uden Interesse at betragte de vigtigste Betydningsomraader, som de i de finske Sprog optagne Laaneord tilhøre. De Kategorier, som de repræsentere, turde fortrinsvis være følgende[1]: Familie, Hus, huslige Sysler, Redskaber, Klæder o. l.: *morsian* Brud (*martì*), *nepaa* Fætter (*nepotis*), *nuode* Svigersön (? lett. *ſnûts*), *sisar* Søster (*sesů*), *tytär* Datter (*duktė*)[2]; *heimo* Familie (*szeima*), *kaima* Navne (*kaimynas* Nabo), *seura* Fælle, Selskab (? *sėbras*), *talkoo* frivillig Arbejdshjælp med Beværtning (*talka*); *lauta* Bræt, Hylde (? *plautas*), [*maja* Herberg (lett. *mãja*, jf. Ordfort. I og S. 138 Note 1)], *malka* Tækketræ (*malka*), *panu* Ild (preuss. *panu*),

[1]) De i Parenthes tilföjede Ord ere de (hvor intet andet er bemærket, litauiske) Former, der i Ordfortegnelse I i Regelen ville findes umiddelbart benyttede som Slagord. Nogle faa Ord ere opførte under to Kategorier. Jeg benytter Lejligheden til i Noter at udtale mig om visse Ord, som jeg ikke har ment at kunne medtage som baltiske Laaneord.

[2]) Derimod er f. *täti*, est. *tädi* Tante, ligesom syrjænsk *tjöt* id., vistnok snarere laant fra russ. *tetja* (*tjotka*) end fra lit. *teta*.

pirtti Stue, Badstue (*pirtis*), *seinä* Væg (*sëna*), *seiväs* Stolpe (*stëbas*), *silta* Bro (*tiltas*), *tarha* Gærde, Have (*daržas*), *tupa* Stue (? *stuba*); *kantele* Harpe (? *kanklės*), *kauha* Slev (*kauszas*), *kela* Haspe (? pr. *kelan* Hjul), *kirves* Øxe (*kirvis*), *lapio* Spade (? *lopêta*), *luuta* Kost (*szlûta*), *mäntä* Tvære (*mentė*), *ratas* Hjul, pl. Kærre (*ratas*), *reki* Slæde (*ragės*), *suka* Kam, Börste (*szukos*), *tuura* Brækjærn, Isøxe (? lett. *dūre*), *vaaja* Kile (*vagis*), *varsi* Skaft (*varpstis*), *virve* Reb (*virvė*), *kuontalo* Hörtot (lett. *kůdal'a*), *niisi* Skaft i Væv (*nytis*)[1]; *kinnas* Handske (? lett. *zimds*), *kurpponen* Sko (? *kurpė*), *kypärä* Hat (*kepurė*), *paarre* Bræmme (lett. *bārkste*); *hiiva* Saft (? *sývas*), vot. *mõtu* Mjød (*midus*), *olut* Øl (*alus*)[2]; — Legemsdele: *hammas* Tand (jf. *žambas*), *kakla*, *kaula* Hals (*kaklas*), *kinner*, *kinttu* Has, Knæhas (? jf. lit. *kinka*), *napa* Navle (lett. *naba*), *nukero* Ryg, Kryds (*nugara*), *parta* Skæg (? *barzda*), *reisi* Laar (*rëtas*); — Skovbrug, med Jagt, Biavl o. l.: f. *metsä* Skov (*medis*), *salo* skovbevoxet Holm (*sala*), *kataja* Enebærtræ (*kadagys*); *haara*, *hara* Gren (? *žaras*), *malka* Tagtræ (se ovf.), *terva* Tjære (*derva*), *tuohi* Birkebark (*toszis*), *virpa*, *-i* Kæp (*virbas*); *kirves* Øxe (se ovf.); *karve* Lav (? *kerpė*), *sammal* Mos (? *samanos*), *takiainen* Burre, Tidsel (*dagys*); *ansa* Snare (*ąsa*), *lahto* Done (lett. *slaſds*); *hirvi* Elsdyr, Hjort (? **szirvis*), *petra* Elsdyr (? *brėdis*), *tarvas* et ukendt Dyr (opr. maaske Uroxe? *tauras*); *hanhi* Gaas (*žąsis*), *harakka* Skade (*szarka*), *käki* Gøg (*gegė*), *rastas* Drossel (*strazdas*), *tetri* Urhane (lett. *teteris*), [*metso* Tiur (jf. lett. *mednis*)][3]; *kärme* Slange, Snog (*kirmis*); *herhiläinen* Gedehams (*szirszys*), *vapsainen* Hveps (*vapsa*), *vaha* Vox (*vaszkas*); — Kvægavl, med Græsning o. l.: f. *härkä* Oxe (? *žirgas* Hest)[4], *jäärä* Vædder

---

[1]) F. *kansi*, St. *kante-*, vot. *kāsi*, est. *kāź*, liv. *kånš*, *kåntš* Laag (for **kamte-*, jf. čerem. *komdoš* id.?) kunde formelt godt være laant fra lit. *kamsztis* Prop, Spjæld (af *kimsz-ti* stoppe); men Betydningsfarverne ere dog saa forskellige (jf. f. Ex. f. *kansi* i Bet. Bind om en Bog, *taivaan, ilman kansi* Himmelhvælving, altsaa *kansi* egl. et fladt eller hvælvet Dække), og det finske Ord synes at have saa dyb Rod i selve Sproget (jf. f. Ex. den afledte Verbalstamme *katta-* dække, hvor *n* maa være udstødt allerede paa fælles-finsk Trin, paa lignende Maade som f. Ex. i f. *tuttu*, *tuttava* bekendt af *tunte-a* kende), at det ikke vel kan antages for at være laant fra det temmelig sekundære lit. Ord. — F., vot. *pata*, est., liv. *pada* Potte, Gryde, n. lap. *batte*, čer. *pat*, *pot*, ung. *fazék* id., vogulsk *pōt*, ostjak. *put*, *püt* Kedel, kan — paa Grund baade af Form og Udbredelse — ikke skyldes Laan fra lit. *půdas*, lett. *půds* Potte, Gryde, og endnu mindre (Ahlqvist, VFSK. S. 124 = KWFS. S. 138) fra det yngre nordiske Ord Pot, Potte (der atter er laant fra nedertysk *pot*, hvilket genfindes i romansk *pote*, *pot*, af dunkel Oprindelse, med Urette [jf. Thurneysen, Keltoromanisches, Halle 1884, S. 74] antaget for opr. keltisk). Om der muligvis middelbart, ad ukendte Omveje, kan være et Slægtskab mellem det finsk-ugriske og det lit.-lett. Ord, bliver et Spörgsmaal for sig.

[2]) F. *rahka* Bærme, Skum, est. *rahk* Edder, Materie, vover jeg ikke at aflede fra lit. (forældet) *drage* (Bezzenberger, BGLS. S. 281), preuss. *dragios* Bærme, og lige saa lidt fra det tilsvarende germanske Ord. Formen passer ikke (ej heller den est. Betydning), og det finske Ord synes at have Tilknytningspunkter i andre finsk-ugriske Sprog (Donner, Vgl. Wörterb. III Nr. 973 a).

[3]) Derimod minder f. *pöllö* Ugle vistnok kun rent tilfældigt om lit. *pelėda* id. (egl. «Muse-æder», af *pelė* Mus); ligesaa f. Ex. f. *kaarne*, *kaarnis*, est. *kären*, *kärna* o. s. v. Ravn ligeoverfor lett. *kārnis* Fiskehejre.

[4]) Skulde f. *hehko*, *hicho*, *hehvo* Kvie, vot. *õhva*, est. *õhw* (*-a-*, *-e-*), liv. *øv* id. kunne tænkes at udgaa fra en Grundform **ehvo*, **ehva* (*õhva*) og være = lit. *aszva* Hoppe, ældre *eschwa* (Bezzenberger,

(*ėras*), *oinas* Bede (*avinas*), *porsas* Gris (*parszas*), *vuohi* Ged (*ožys*); *juhta* Trækdyr (? *junktas*), *halli* graat Dyr (*szalnis*), *laukki* Blis (*laukis*), *muli* kullet Oxe (*szmulis*); *utar* Yver (? jf. *udrůti*), *rieska* frisk, sød Mælk (*prėskas*), *ihra* Ister (? preuss. *instran*), *harja* Börste (*szerys*), *karva* Haar, Farve (*gauras*), *hihna* Rem (*szikszna*), *villa* Uld (*vilna*), *vuota* Hud (*oda*); *paimen* Hyrde (*pëmů*), *torvi* Lur (*taurė*); *apila* Kløver (? lett. *ābuls*), *heinä* Hø (*szėnas*), *kulo* fjorgammelt Græs (? lett. *kūla*), *luhta* vaad Eng (*luksztas*), *vihvilä* Stargræs (*viksva*), *ätelä* Efterslæt (*atolas*); — Agerdyrkning: *hara* Harve af Granris (? jf. *žaras*), *herne* Ært (*žirnis*), *jyvä* et Korn (*javas*), *oka* Axeskæg (? *akůtas*), *pelut* pl. Avner (*pelūs*), *siemen* Frø (*sėmens*), *vako* Plovfure (*vaga*), *äes* Harve (? *ekėczios*), *ätelä* Efterslæt (se ovf.)[1]; — Sejlads og Fiskeri: *karvas* Baad, Kurv (? *karbas*), *laita* Skibsside (? lett. *laida*), *laiva* Skib (*laivas*), *purje* Sejl (*burė*), *meri* Hav (? *marės*); *ankerias* Aal (*ungurys*), *lohi* Lax (*laszis*)[2], est. *wähi* Krebs (*vėžys*); *ahingas* Lysterjærn, Harpun (*akstinas*), *tarpa* Pulsstang (? lett. *dalba*), *toe* Fiskegaard (*takiszas*), *tuulas* Fiskefangst ved Blus (lett. *dūlajs* Fakkel); — Naturforhold, Gudetro o. l.: *aurinko* Solen (? *auszrinė*), *halla* Nattefrost (*szalna*), *härmä* Rimfrost (*szarma*), *keli* Føre (*kelias* Vej), *routa* frussen Jord (*grodas*, *grůdas*), *taivas* Himmel (*dėvas* Gud), *perkele* Djævel (*perkunas*)[3]; —

BGLS. S. 56, 283)? Baade Form og Betydning (jf. dog Ordfortegn. I *žirgas* og der anf. Paralleler) volde imidlertid her saa store Betænkeligheder, at jeg ikke vover at fastholde Tanken om et saadant Laan. Forskelligt fra det nævnte finske Ord er i ethvert Tilfælde lap. *guiggo* id., der er laant fra oldn. *kvíga* (GSI. S. 125 = Einfl. S. 145), hvad det finske Ord umuligt kan være (som Ahlqvist antyder i Öfversigt af Finska Vet.-Soc. Förhandl. 1878—79 S. 110).

[1]) Derimod er f. *sahra* (*sahara, saara*) og, med tilföjet Suffix *-ime-*, *sahrain* Gaffelplov formelt uforeneligt med lit. *žagrė* id., hvorfra Ahlqvist afleder det (VFSK. S. 29 = KWFS. S. 33). Uden at turde opstille nogen bestemt Forklaring af *r* i f. *sah(a)ra* (mon ved en Kontamination med *saara* [= *haara*] Gren, Gaffelplov?), kan jeg dog ikke betvivle, at dette Ord snarere udgaar fra slav. (russ.) *socha*, hvoraf i ethvert Tilfælde det fra f. *sahra* uadskillelige est. *sahk* Plovjærn, Plov, pl. *sahad* Gaffelplov, ligesom det nævnte russ. Ord ogsaa er optaget i forskellige af de østligere finsk-ugr. og tatariske Sprog. At f. *sahra* skulde være en ægte Afledning af en Rod *sak*, som Donner mener (Vgl. Wörterb. Nr. 572 og Techmers Ztschr. I, S. 270), er utroligt. — Om det finske Navn paa Rug se S. 119 og Ordfortegn. I *rugys*; om f. *leipä* Brød se Ordfort. I *klaips*. — F. *tahdas*, est. *tahas* (gen. *tahta*) Dej kunde se ud som en med lit. *taszla*, *teszla* id. beslægtet Afledning med Suffix *-ta-* i Stedet for *-la-* (jf. slav. *têsto*), men er dog vistnok snarere ægte finsk, jf. f. *tahea* klæbrig, *tahma* noget sejt, klæbrigt; fra slav. *têsto* kan det efter sin Form ikke stamme, og lige saa lidt fra germansk *daiga-* (hvoraf f. *taikina*, GSI. S. 151 = Einfl. S. 174), hvilke to Alternativer opstilles af Ahlqvist, VFSK. S. 42 = KWFS. S. 48.

[2]) Blandt Navne paa Fiske hører f. Ex. f. *ahven*, vot. *ahvakko*, est. *ahwen*, *ahwenas*, *ahwne*, liv. *ounos* Aborre, til dem, ved hvilke der kunde være Mistanke om litauisk Oprindelse, uden at saadant dog kan bevises. Her minder nemlig *ah-* meget om lit. *asz-*, lett. *as-* i lit. *aszerys*, *eszerys*, lett. *asars*, *asers* (vel egentlig en Sammensætning af en afkortet Stamme *asz-* skarp, spids, og *szerys*, *szeras*, lett. *sari*, *saŕi* pl. Börste, sml. Aborre, gl. da. og sv. agh-borre, jf. H. Møller i Kuhns Ztschr. XXIV, S. 466 Note). Men det maatte da udgaa fra en helt anden Dannelsesform (**asz-ven-*?), hvoraf der imidlertid intet Spor er at eftervise.

[3]) Andre Laan af mythologisk Art, som man har ment at kunne opstille, turde alle tilsammen være saare tvivlsomme. Om f. «*Rongoteus*» er talt ovf. S. 13 (selve Sammenstillingen har Donner, som jeg senere ser, fra Ahlqvist, VFSK. S. 216 = KWFS. S. 245). Angaaende f. *kekri* et gammelt Navn paa

abstrakte Begreber, Adjektiver o. l., som *kerta* en Gang (**kerda*, *karta*), *laita* Forhold, Orden (*lëta*), *tapa* Skik (lett. *daba*); *ahdas* snæver (*anksztas*), *halea*, est. *haljas* grön (*žalias*), *harmaa* graa (*szirmas*), *irtainen*, *irras* løs (jf. *irti* opløse), *karsas* skæv (? *skersas*), *kelta* gul Farve (*gelta*), *laiha* mager (*lësas*), *laiska* doven (lett. *laisks*), *lattea* flad (*platus*), *märkä* vaad, Væde (lett. *merka*), *tyhjä* tom (*tuszczas*); *tuhat* tusende (*tukstantis*); *kaikki* al, alle (*këk* quot); — Verber se S. 128; — Smaaord: *aina* altid (preuss. *ainat*), *jo* allerede (? *jau*), *nyt* nu (? *nu*), *vielä* endnu (*vêl*); o. s. v.[1]).

Se vi tilbage paa Karakteren af disse Laaneord, navnlig i Forhold til den «gotiske» Indflydelse paa Finsk (jf. GSI. S. 104 f.), turde det strax være iöjnefaldende, at de ikke blot ere begrænsede indenfor et langt mindre Antal af Begrebsomraader end de «gotiske»,

---

en Efteraarsfest (efter M. Agricola en Guddom, der sörger for Kvægets Tilvæxt) bemærkes i Glossaret til Kanteletar, 3. Udg., Helsingfors 1887, S. 447, at den saaledes benævnte Fest «aabenbart er laant fra Litauerne, hos hvem Kekiris er Navn paa en Fest». Da intet saadant litauisk Ord var mig bekendt, har jeg desangaaende henvendt mig til den förste Kender, Prof. A. Bezzenberger, og han har godhedsfuldt forsikret mig om, at det aldeles ikke existerer. Hele Sammenstillingen maa altsaa bero paa en eller anden Misforstaaelse. Ikke mindre usandsynlige ere efter min Overbevisning forskellige fra Litauisk hentede Forklaringer af finske mythologiske Skikkelser, der opstilles i den for tidligt afdøde finske Gransker Jul. Krohns finske Litteraturhistorie (Suomalaisen kirjallisuuden historia, I, Hels. 1885), som naar han (S. 497) afleder Navnet *Kauko*, efter ham oprindelig en Tordengud (?), i Kalevala-udgavens Sange XI ff. Synonym til den livsglade Lemminkäinen, af lit. *kaukas* efter Nesselmann «ein Alraun, ein unterirdisches kleines Männlein, ein ungetauft gestorbenes Kind» (jf. nærmere Bezzenberger, Lit. Forschungen S. 63 f.), en Betydning, hvortil man vanskeligt kan finde nogen Tilknytning i Finnernes Kauko, eller (S. 400) *Sampsa* (ogsaa *Simpsa* og i et Par Varianter *Semmer* eller *Simbura*) *Pellervoinen*, Navnet paa den mythiske Person, der, efter at Jorden er skabt, saar allehaande Træer paa den, af lit. *Žemberys*, *-barys* «(der Erdbestreuer) der heidnische Erdgott, dem jährlich um die Osterzeit drei Hände voll von jeder Saat, drei Bissen von jeder Speise und ein weisses Tuch geweiht wurde; die Speisen frassen die Hunde, das Getreide wurde ausgesäet, und von der Ernte desselben ein Bier gebraut, welches an dem Feste dieses Gottes getrunken wurde». Foruden at det ikke er meget sandsynligt, at en saa klar og tydelig Sammensætning som lit. *Žemberys* (af *žemė* Jord og *berti* strø) vilde blive umiddelbart optagen paa Finsk (jf. S. 13 nederst), ligger den finske Form ogsaa temmelig fjærnt fra den litauiske. Flere Exempler paa slige usandsynlige eller umulige Sammenstillinger, til Dels efter ukritiske Kilder og derfor med stærk Forvanskning af de lit. Former, findes hos Krohn S. 326, 333 o. a. St. (jf. Ahlqvist, Kalevalan karjalaisuus, Hels. 1887, S. 151).

[1]) Til de i Noterne S. 145 ff. og forskellige andre Steder i det foregaaende omtalte f. Ord, som jeg efter modent Overlæg ikke kan betragte som Laan fra Lit., kunde jeg endnu föje en stor Del andre, der ligesom de allerede omtalte Ord dels vel genfindes i Lit., men ere laante til Finsk fra andre Sprog, navnlig Slavisk, dels maa forklares som beroende paa rent tilfældige Ligheder. Et indlysende Exempel paa tilfældig Lighed er preuss. *golis* Død (*gallans* de døde, lit. *Giltinė* Dødens Gudinde, jf. Joh. Schmidt, Verwandtschaftsverh. S. 43) lige overfor f. *kuolo*, *kuolema* id., *kuole-n* jeg dør, af en i alle finsk-ugr. Sprog udbredt Rod (Budenz, Összehas. Szótar Nr. 99, Donner, Vergl. Wörterb. Nr. 211); men ikke anderledes forholder det sig f. Ex. med f. *väki*, St. *väke-* Kraft, Styrke (se Budenz, a. St. S. 589 f.) og lit. *vėkà*, slav. *vêkŭ* id. (Miklosich, Etymol. Wörterb. d. slav. Spr. S. 388 f., Bugge, Bezzenb. Beitr. III, S. 113) o. m. a. Her at gennemgaa og gendrive alle slige uantagelige Sammenstillinger i det enkelte vilde imidlertid være ganske umuligt.

men at vi særlig ogsaa finde langt færre egentlige Kulturord end blandt de sidstnævnte. Her er intet Navn paa noget Metal[1]) eller paa nogen af de store Kulturvæxter, næppe paa Begreber henhørende til mere udviklede Samfundsforhold[2]) o. s. v. Medens «Goterne» eller vedkommende østgermanske Stamme eller Stammer, som Finnerne i gammel Tid ere komne i Beröring med (jf. S. 27 ff.), igennem deres sproglige Indflydelse meget tydeligt fremtræde som et Finnerne i Kultur langt overlegent, herskende Folk, har den Afstand i Kulturtrin, der ubestrideligt fra först af maa have været tilstede mellem Finnerne og vedkommende baltiske Folk, aabenbart været forholdsvis langt mindre.

Det Billede, vi gennem Laaneordene faa af Forholdet mellem de to Stammer, viser os Finnerne som levende fredeligt ved Siden af deres baltiske Naboer og i et vist Konnubium med dem[3]), i vandrige Skovegne, hvis Frembringelser de have draget sig til Nytte til Opførelse af Huse o. lign. og hvor de to Stammers fælles Hovedsysler have været Jagt og Kvægavl, denne sidste netop i den Form, som en Skovegn maa medføre, endvidere Fiskeri samt til en vis Grad og endnu under primitive Former Agerdyrkning[4]). Utvivlsomt tör vi i störste Delen af Laaneordene se Vidnesbyrd om, at Finnerne indenfor de nævnte Omraader have lært mangt og meget af deres baltiske Naboer i Retning af Kendskab til Benyttelse af Naturomgivelserne og mere hensigtsmæssige Redskaber hertil, og overhovedet af forbedrede Livsforhold, ikke mindst hvad Boliger og Husvæsen angaar. Men paa den anden Side vilde det vistnok være en stor Fejl, om man for alle Ordenes Vedkommende ansaa sig for berettiget til slige kulturhistoriske Slutninger. Adskillige af Laaneordene kunne nemlig sikkert ikke opfattes som Betegnelser for nye Begreber, hvilke Finnerne först nu skulde have lært at kende, men ere meget snarere blot nye, som Følge af det nære Samliv mellem de to Stammer saa at sige tilfældigt indkomne Betegnelser for Begreber, som med större eller mindre Sikkerhed maa antages i Forvejen at have haft ægte finske Navne, hvilke da i Regelen enten ere blevne fortrængte af de laante Ord eller have undergaaet en eller anden Forandring i Betydning, oftest vel i mere specialiserende Retning (jf. GSI. S. 73*). Exempler herpaa fremtræde tydeligst blandt Navne paa Slægtskabsforhold, Legemsdele o. l. (jf. f. Ex. Ordfortegn. I *duktė* Datter, *sesů* Søster, *kaklas* Hals, *žambas* *Tand), men tör upaatvivlelig ogsaa forudsættes at forekomme indenfor de øvrige Kategorier

[1]) Hvis f. *karta*, est. *kard* Blik er laant fra lett. *skārds* id., hører det utvivlsomt ikke til dette Lag (S. 138 Note 1).

[2]) Jf. Ordfortegn. I *kunigas* og *valdyti*.

[3]) Exempler paa Overensstemmelser mellem finske, særlig estiske og indoeuropæiske, deriblandt litauisk-lettiske Bryllupsskikke findes hos L. v. Schroeder, Die Hochzeitsbräuche der Esten, Berlin 1888. At de kun kunne skyldes Laan, fremhæves udtrykkelig S. 214. — Karakteristisk er det, at medens vi blandt de baltiske Laaneord finde ikke faa Benævnelser paa Slægtskabsforhold, træffe vi blandt de gamle gotiske næppe noget saadant; kun Ordet *aljo*, *alju* Frille, Skøge (oldnord. *elja*).

[4]) Vel nærmest Byg, jf. Ahlqvist, VFSK. S. 31, 232 f. = KWFS. S. 35 f., 264.

(som f. Ex. ved de finske Navne paa Himlen af lit. *dëvas* Gud, Rimfrost af lit. *szarma*, Skov af lit. *medis*, o. a.).

Til Bestemmelse af de Lokaliteter, hvor Berøringen mellem Finnerne og den litauisk-lettiske Stamme har fundet Sted, faa vi gennem Betragtning af Laaneordenes Betydningsomraader desværre ikke fuldt afgörende Oplysninger; thi den Natur, der sfspejler sig i dem, kan ikke siges at være ejendommelig for nogen enkelt Egn, men er fælles for temmelig vidt udstrakte Dele af det nuværende russiske Rige. Men nærmest turde vi dog vistnok ogsaa ad denne Vej henvises til omtrent de samme Egne, hvor vi ad andre Veje ere naaede til at søge Finnernes ældre Boliger, nemlig Strækningerne øst (og nordost) for de nuværende russiske Østersøprovinser (S. 36 f.). Særligt maa det fremhæves, at Berøringen mellem de to Stammer i ethvert Tilfælde tydeligt er foregaaet i det indre af Landet, ikke i umiddelbar Nærhed af Havet, som ellers de baltiske Folk selv maa have strakt sig ud til imod Vest (og Nord). Medens der blandt de «gotiske» Laaneord er adskillige, som med Nødvendighed forudsætte ikke blot Kendskab til Havet, men ogsaa Livet ved Havet, er det eneste af de baltiske Ord, der kunde tyde i denne Retning, selve Navnet paa Havet, f. *meri*, forudsat at det overhovedet er af baltisk Oprindelse, og muligvis *laiva* Baad, Skib (fra först af vistnok den tømrede og særlig vel med Køl forsynede Baad i Modsætning til den af en Træstamme udhulede). Men selv om jeg paa ingen Maade tör bestride, at enkelte Afdelinger af Finnerne virkelig kunne være naaede ud til Havet (hvorved da vistnok kun kan tænkes paa den finske Bugt), endnu inden Berøringen med de baltiske Folk afbrødes, kan man dog paa den anden Side ikke engang med Sikkerhed slutte noget saadant af disse Ord. En «*laiva*» kunde de i og for sig lige saa godt have lært at kende ved de større Søer (man kan jo tænke f. Ex. paa Peipus eller Ilmen) som ved Havet, og om dette kunde de selvfølgelig have hørt af deres baltiske Naboer — hvis Stammefrænder netop boede ved dets Kyster — uden at de derfor selv behøvede at kende det nærmere, ganske ligesom vi finde et Navn for Havet (laant enten fra Russisk, fra Tatarisk eller fra Eranisk) hos alle andre, endog de længst inde i Rusland boende finsk-ugriske Folk, der selv aldrig komme i Berøring med det.

Hvad endelig angaar Spörgsmaalet om den Tid, som hele det omhandlede Fænomen tilhører, da give selve Laaneordene os desværre heller ikke noget som helst absolut Svar herpaa, og det dels fordi vi fuldstændig mangle Kendskab til de baltiske Sprogs ældre Udviklingshistorie, dels fordi Laaneordene ikke indeholde noget eneste i kronologisk Henseende afgörende Kulturord. Vi ere da udelukkende henviste til ad indirekte Vej at finde i det mindste relative Tidsbestemmelser. Idet vi efter min Overbevisning med Nødvendighed maa fastholde, at Berøringen mellem de to Stammer kun kan være foregaaet under andre Beboelsesforhold end de nuværende og særlig paa en Tid, da Finnerne endnu til en vis Grad levede som en Enhed, faa vi herved en omtrentlig Bestemmelse af den Tid, inden

hvilken den sproglige Paavirkning maa have fundet Sted. Efter det ovf. S. 38 udviklede maa denne yderste Tidsgrænse i ethvert Tilfælde ligge för c. 800, med en vis Sandsynlighed endog — i alt Fald i det væsentlige — ikke senere end omtr. 500. Da Samlivet mellem de to Stammer utvivlsomt maa forudsættes at have strakt sig gennem et ikke ganske kort Tidsrum, følger deraf, som det synes, med Nødvendighed, at de to store Paavirkninger, som de finske Sprog i omtrent denne Periode have været Genstand for, den baltiske og den «gotiske», i en Del af deres Forløb have været samtidige, hvad der bl. a. ogsaa turde bestyrkes ved det S. 36 antydede nære Forhold mellem en «gotisk» Indflydelse baade paa Finsk og Litauisk-lettisk. Om de begge ere blevne afbrudte paa samme Tid og som Følge af de samme Begivenheder, eller om muligvis den ene — vel at mærke i uafbrudt Fortsættelse og i samme Forhold til Finnerne som en Helhed — har kunnet holde sig længere end den anden og da hvilken, vil næppe bestemt kunne afgöres[1]).

Endnu mindre lader det sig göre at fastsætte en Tidsgrænse i modsat Retning, altsaa det tidligste Tidspunkt paa hvilket Finnernes Beröring med de baltiske kan have begyndt. Spörge vi derimod blot, hvilken af de to Sprogindflydelser, den baltiske eller den gotiske, der i sin Begyndelse maa være den ældste, forekommer Svaret mig ikke at kunne være tvivlsomt. Det er utvivlsomt den baltiske[2]). Maa dette allerede blive sandsynligt, naar henses til, at de baltiske Folk fra ældgammel Tid af høre hjemme i Egnene øst for Østersøen (S. 15 ff.), medens de østgermanske Stammer, der have slaaet sig ned her, i ethvert Tilfælde ere komne dertil senere fra andre Egne, saa er der andre Hensyn, der synes at göre denne Antagelse aldeles nødvendig: paa den ene Side visse Punkter i de baltiske Laaneords Lydbehandling, der synes at stemple dem som ældre end de gotiske (jf. saaledes Behandlingen af oprindeligt indlydende *p*, *t*, *k* S. 75 § 6, Overgangen af *t* til *s* S. 76 f. § 9, Udviklingen af *h* S. 78 f. § 13 — Punkter, der ikke turde være uden Betydning med Hensyn til selve de finske Sprogs Historie), paa den anden Side selve Karakteren af de baltiske Laaneord, der gennemgaaende synes at afspejle en primitivere Kultur end de gotiske. Dersom disse sidste, med den

[1]) Liverne og Esterne maa selvfølgelig antages at være uafbrudt vedblevne at være Naboer til baltiske Folk; men med de forandrede Beboelsesforhold bliver det andre Dialekter, som de nu komme i Beröring med. Har jeg Ret i at antage baade en «gotisk» og en «urnordisk» Indflydelse paa de de finske Sprog (jf. S. 29), kan den förste maaske være hørt op inden den ældste baltiske, medens den nordiske muligvis kan være fortsat noget længere?

[2]) Donners modsatte Anskuelse (Techmers Zeitschr. I, S. 259 f.) støtter sig egentlig, gennem nogle faa betydningsløse og i Virkeligheden urigtige statistiske Tal, blot til hans tidligere omtalte Hypotheser om det indbyrdes Forgreningsforhold mellem Lapper, Finner og Mordviner, for hvilke han omvendt synes at ville finde en Støtte heri ligesom i den vilkaarlige Opfattelse af den gotisk-nordiske Indflydelse; se ovf. S. 25 ff. og S. 33. Selv fra hans Standpunkt synes for øvrigt Berettigelsen af hans Slutninger mig temmelig uforstaaelig, jf. nedf. S. 154 Note.

mægtige Kulturindflydelse, hvorom de bære Vidne, vare de ældste, maatte man ogsaa i visse Tilfælde undre sig over, at Finnerne havde laant et eller andet Ord fra de baltiske Folk og ikke fra Goterne, f. Ex. Talordet 1000. Under disse Omstændigheder kan den förste Beröring mellem de baltiske og de finske Stammer og den deraf følgende sproglige Indflydelse sikkert ikke antages at være indtraadt senere end Begyndelsen af vor Tidsregning, snarere maaske endog tidligere.

Dersom Arkæologerne have Ret i, at Jærnalderskulturen först ved Begyndelsen af vor Tidsregning eller omtr. 100 efter Kr. naar til de baltiske Egne vest fra, medens vi för den Tid her finde en Stenalder, karakteriseret særlig ved en stor Mængde af Stenøxer (hvilke for øvrigt angives at forekomme ogsaa i noget yngre Fund, sammen med Sager fra den ældre Jærnalder, ja endog endnu senere)[1]), vilde Beröringen mellem Finnerne og den baltiske Stamme vistnok nærmest maatte antages at være begyndt endnu, medens disse sidste levede i en Stenalder. Hvorvidt de arkæologiske Forudsætninger ere hævede over al Tvivl, derom skal jeg ikke fordriste mig til at udtale nogen Mening. Jeg noterer blot, at der næppe blandt Laaneordene findes noget, der bestemt taler derimod — thi ingen af de Genstande, som de benævne, selv næppe den Øxeform, som Navnet *kirves* oprindelig maatte tilkomme (jf. Ordfortegn. I), behøver med Nødvendighed fra först af at have været af Metal —, men heller intet, der særlig taler derfor.

Vi have hidtil kun dvælet ved de baltiske Sprogs Indflydelse paa selve de egentlige finske Sprog. Men som oftere berört kan en Paavirkning fra denne Side middelbart eller umiddelbart forfølges ogsaa udenfor disses Grænser. For det förste møde vi i Lappisk et ikke ganske ringe Antal Ord af litauisk Oprindelse. Som udtalt allerede S. 70, genfindes de imidlertid alle uden Undtagelse i (historisk) nöje tilsvarende Former i Finsk — jeg er i det mindste ude af Stand til at paavise noget eneste lappisk Ord af denne Art, med hvilket dette ikke er Tilfældet —, og jeg anser det derfor for hævet over enhver Tvivl, at de ikke ere umiddelbart optagne i Lappisk fra et baltisk Sprog, men som saa mangfoldige andre Ord (jf. S. 25 ff.) ere indkomne fra Finsk. Hvad der giver en Del af disse Ord en særlig Interesse i sproghistorisk Henseende, er, at de ofte vise tilbage til ældre Former end de nu brugelige finske, men Former, der netop ogsaa forudsættes af disse (f. Ex. en Hvislelyd i Stedet for f. *h* S. 79 § 13, *ai* for senere *ei* S. 101, § 40, manglende Assimilation S. 82 § 16 o. l.). Dette viser, at saadanne Ord allerede meget tidligt maa være indkomne i Lappisk, og bestyrker det ovenfor fremsatte angaaende den baltiske Indflydelses Ælde.

[1]) Jf. Worsaae, Ruslands og det skandin. Nordens Bebyggelse, i Aarb. for nord. Oldk. 1872, S. 344 f., 354, 388; Grewingk, i Verhandl. d. gel. estn. Gesellsch. XII, S. 91 ff.; J. R. Aspelin, Suomalais-ugrilaisen muinaistutkinnon alkeita, Hels. 1875, S. 6 ff.; samme, Antiquités du Nord finno-ougrien, livr. 1, S. 7 ff.; Undset, Jernalderens begyndelse i Nord-Europa, Kristiania 1881, S. 146, 154 Jf. ogsaa ovf. S. 34 ff.

Ved Siden heraf finde vi endelig et vist Antal af utvivlsomt baltiske Ord ogsaa i nogle af de østligere finsk-ugriske Sprog, nemlig dels i Mordvinsk (S. 23 f., 31) dels i Čeremissisk (S. 24), hvorfra atter et og andet enkelt Ord kan være gaaet videre til Čeremissernes østligere Naboer, Votjakkerne (en finsk-ugrisk Stamme, hvis nærmeste Frænder ere Syrjænerne) og Čuvašerne (hvis Sprog hører sammen med de tyrkisk-tatariske). Det Omfang, hvori dette Fænomen kan eftervises i de nævnte to Sprog, er imidlertid mangfoldige Gange ringere end hvad vi finde i de finske Sprog, ja selv i Lappisk. For en lille Del kan dette muligvis bero paa, at disse to Sprogs Ordforraad i det hele er langt ufuldstændigere kendt end de sidstnævntes, men i sig selv er det ikke sandsynligt, at fremtidigt grundigere Kendskab vil forøge Materialet af Laaneord i nogen synderlig höj Grad. Dertil kommer, at disses Former i begge Sprogene, men navnlig dog i Čeremissisk, synes at have undergaaet langt stærkere og friere Forandringer end i Finsk, hvad der ikke blot ofte kan vække Tvivl angaaende deres Oprindelse, men ogsaa tyder paa, at de i det hele ligge fjærnere fra Udgangspunktet.

Da det til Bedömmelse af disse Laaneords Historie er af Vigtighed at vide, hvorledes det forholder sig med deres Udbredelse, og navnlig ogsaa, hvorvidt de samme Ord tillige maatte forekomme i Finsk, skal jeg meddele en tabellarisk Oversigt over dem, idet jeg for øvrigt angaaende Enkelthederne henviser til Ordfortegnelse I:

Litauisk	Finsk	Mordvinsk (Ersa og Mokša)	Čeremissisk
duktė (*dukter-*)	*tytär*	e. *tehteŕ* (*teiteŕ*), m. *stir* Datter, Pige	*üdür*, *idir*, *eder* id.
gardas (Faare-)Fold	(? *kartano*)	e. *kardo*, m. *kardā* Stald; e. *kardas* Gaard	»
**kerda*	*kerta*	e. *kirda*, m. *kyrda* en Gang	»
lapas	»	? e. m. *lopa* Blad	»
(*nugara*, lett. *mugura*	*nukero*	? e. *mukoro*, m. *mokyr*, *mukyr* Bagdel	?
parszas	*porsas*	e. *puŕts*, *puŕsez*, m. *puŕhts*, o. l. Gris	»
peilis	»	e. *peeĺ'*, m. *pejel* Kniv	»
perkunas	*perkele*	e. *piŕgene*, *purgene* Torden	»
pirtis	*pirtti*	»	*pört* (čuvaš. *pürt*) Hus
rėtas	*reisi*	»	? *erde*, *ärde* Laar
sesů (*seser-*)	*sisar*	e. *sazor* yngre Søster	*šužar*, *šožar*, *šyžar* (votjak. *suzer*) id.
sora Hirse	»	m. *sura* Hirse, e. *šura* Korn	(? *šurno* Korn)
szikszna, *sikszna*	*hihna*	e. *kšna*, m. *šna* Rem	*šiste*, *šišta*, *šüštö* id.
tetervas, lett. *teteris*	*tetri*	»	? *küdör*, *keder* Urhöne
tiltas	*silta*	e. *sede*, m. *sed* Bro	?
tukstantis	*tuhat*	e. *t'ože*, *t'ožov*, m. *t'ožän* tusend	*tüžem*, *tižem* id.
(*udrůti*)	*utar*	e. m. *odar* Yver	*vadar*, *vodar* id.
vapsa	*vapsainen*	? e. *ukska* Hveps	»
varpstis	? *varsi*	»	? *vurto* Øxeskaft
žąsis	*hanhi* Gaas	? e. *šenš* And	»

Af de her opregnede 19 (eller 20) Ord — af hvilke som antydet nogle ere mere eller mindre tvivlsomme — finde vi altsaa i Mordvinsk maaske 15 (eller 16), af hvilke (3 eller snarere) 4 ere ejendommelige for dette Sprog, medens alle de øvrige ogsaa forekomme i Finsk, 5 (eller 6) ogsaa i Čeremissisk. I Čeremissisk finde vi muligvis 9 eller 10 Ord, der — med Undtagelse af det tvivlsomme *šurno* Korn — alle tillige forekomme i Finsk, de 5 (eller med det tvivlsomme *šurno* 6) tillige i Mordvinsk. Lige overfor Spørgsmaalet om, hvorledes disse Forhold ere at forklare, er det et stort Savn, at vi ikke kende noget som helst til de Sprog, der have været talte af forskellige, først langt ned i den historiske Tid forsvundne Mellemled mellem Mordviner og Čeremisser paa den ene Side og Finner paa den anden Side: Muromerne og Merierne (se S. 24) og maaske ogsaa Vesserne (russ. *Veś*) omkring Bêlozero, hvis Navn synes at være fortsat i Formen Vepser (S. 22), medens det maa henstaa som tvivlsomt, hvorvidt Folket og Sproget virkelig er det samme. Det er indlysende, at hvor end Udgangspunktet er at søge for de nu i Mordvinsk og Čeremissisk foreliggende Udløbere eller Efterdönninger — et saadant Ord er man vistnok berettiget til at bruge — af det her omhandlede Fænomen, maa Vejen have gaaet gennem disse Mellemled, og kun der havde vi kunnet vente at finde Nöglen til klarere Forstaaelse deraf. Nu maa vi lade os nöje med at opstille nogle almindelige Sætninger, der med Nødvendighed synes at frembyde sig som Konsekvens af de foreliggende Fakta.

Til Mordvinsk maa selvfølgelig den sproglige Paavirkning være kommen paa en Tid, da Mordvinerne selv eller en nærstaaende Fortsættelse af dem (som Muromerne) strakte sig betydeligt længere mod Vest, end Tilfældet nu er. At et saa stort Antal af de i Mordvinsk forekommende baltiske Ord ogsaa kunne eftervises i Finsk, til Dels i nöje overensstemmende Former, kan næppe anses for en Tilfældighed; utvivlsomt er der her en vis Sammenhæng, som — uden at Forholdet dermed nu nærmere kan præciseres — i ethvert Tilfælde turde tyde hen paa, at Naboskabet og Samkvemmet mellem Finnerne og disse deres nærmeste østlige Stammefrænder endnu ikke har været ganske afbrudt paa den Tid, da vedkommende Ord optoges, skönt der selvfølgelig ikke kan eller bör være Tanke om, at Finnerne og Mordvinerne tilsammen endnu dengang skulde have udgjort en virkelig sproglig og folkelig Enhed (jf. S. 31)[1].

[1]) Dette sidste, der er mig ganske utroligt, synes Donner til Dels at antage, naar han ved Omtalen af lit. Ord i Mordvinsk siger (Techmers Zeitschr. I, S. 260): «Wenn nun auch einige der genannten Wörter später in das Mordvinische eingedrungen als sich die Ostseefinnen von ihnen zu trennen begannen, so scheint doch die nahe Übereinstimmung anderer auf gemeinschaftliche Entlehnung zu deuten». Naar han for øvrigt lidt ovenfor synes at udtale Tvivl om, hvorvidt Lappisk indeholder noget umiddelbart fra Litauisk optaget Ord, og tilföjer, at en direkte Indflydelse fra Lit. paa Lappisk i ethvert Tilfælde kun kan antages som forbigaaende, skulde Konsekvensen heraf — naar man overhovedet vil holde fast paa Tanken om et «Stamtræ» og bygge noget i denne Retning paa det omtalte Fænomen — synes at maatte blive, at Lapperne havde udskilt sig fra det supponerede

Men da Mordvinsk ved Siden heraf indeholder enkelte utvivlsomt litauiske Ord, af hvilke der intet som helst Spor er i de finske Sprog, tör vi heraf sikkert slutte, at der tillige maa have været en selvstændig, af Finsk uafhængig Forbindelseskæde mellem Mordvinsk og de baltiske Sprog, hvis Tilknytningspunkter kun synes at kunne søges i den sydostligere Del af disses ældre Omraade (jf. S. 18).

Hvad Čeremisserne angaar, turde det, naar henses til, hvad vi vide om de finsk-ugriske Stammers Fordeling i ældre Tider, overhovedet være tvivlsomt, om de eller nogen vestlig Fortsættelse af dem (Merierne?) nogensinde kunne være komne i umiddelbar Beröring med nogen baltisk Stamme. Den Omstændighed, at alle de — i sig selv ikke synderlig talrige — čeremissiske Ord, som med större eller mindre Sandsynlighed kunne antages at være af baltisk Oprindelse, genfindes i Finsk og til Dels i Mordvinsk, maa nødvendigvis vække en meget stærk Mistanke om, at de ikke ere optagne umiddelbart fra et baltisk Sprog, men at de dels ere gaaede igennem Mordvinsk dels fra Finsk ere vandrede mod Øst paa en Tid, da den sammenhængende Kæde af finsk-ugriske Stammer i det nuværende Mellemrusland endnu ikke var afbrudt.

Til Sammenligning med disse Resultater skal jeg endnu blot minde om det S. 32 f. udviklede, hvorefter vi i Mordvinsk (og Čeremissisk) ikke finde noget eneste sikkert Spor af den i Finsk saa stærkt indgribende «gotiske» Indflydelse og altsaa maa antage, at Forbindelsen mellem Finnerne og deres nærmeste Frænder imod Øst allerede var fuldstændig afbrudt paa den Tid, da Finnerne vare Genstand for den sidstnævnte Indflydelse. Selv om den Forskel, der saaledes finder Sted med Hensyn til de «gotiske» og de baltiske Laaneord, for en lille Del kan have sin Grund i, at Goterne eller andre østgermanske Stammer ikke ere naaede saa langt mod Øst som de baltiske Folk, kan dette dog umuligt være den eneste Grund. Hovedgrunden maa nødvendigvis ligge i en Tidsforskel, saa at vi altsaa ogsaa ad denne Vej føres til, at den baltiske Indflydelse i det væsentlige maa være ældre end den «gotiske».

---

fælles lappisk-finsk-mordvinske Folkekomplex tidligere, end Finnerne atter havde skilt sig fra Mordvinerne. Men det er netop den modsatte Gang, Donner saavel i denne Afhandling som ellers vil hævde; se ovf. S. 25 f.

Ordfortegnelse I.

Baltiske (litauisk-lettiske) Ord i de finske Sprog.

Med > betegnes, at den efterfølgende Form (Ord) er udgaaet, resp. laant, fra den foregaaende, med < det omvendte; = betegner blot Overensstemmelse, uden Hensyn til Bevægelsens Retning. I den alfabetiske Ordning sættes lit.-lett. *ë* efter *e*, *ů* efter *u*. Naar de finske Ord ere gengivne paa Tysk, har jeg væsentlig fulgt K. Erwast, Finnisch-deutsches Wörterbuch, Tawastehus 1888, der slutter sig nær til Lönnrots Ordbog (jf. S. 19 Note 4). Om de her fulgte Principer jf. for øvrigt S. 71.

Lett. *ābuls* (gen. *-l'a*), *ābulińsch*, *ābůlińsch*, *abůlińsch*, preuss. *wobilis* «Klee» (jf. lett. *ābůl(i)s*, lit. *óbůlas*, *-ýs*, preuss. *woble* «Apfel», men lit. *dóbilas* «Klee», ligesaa øst-lett. *dābůls*, *-lińsch*; KB. VI, 118; 447)

> liv. *ābil'*, *ābəl'* «Klee» (S. 93 § 27). Mindre sikkert er det, om ogsaa f. *apila*, *apilas* (*apelia*), r. kar. *abilaš* id. hører herhen og da naturligvis som et ældre Laan (< **obilas*?); Formen og navnlig det korte *a* passer ikke ganske dermed (S. 93 § 26; jf. nedf. *lopêta*?).

Et andet Ord for Kløver er f. *ahmalo*, der minder om lett. *amols* (ogsaa *āmals*, *āmuls*) id.; men om her er nogen Forbindelse og da hvilken, er saare tvivlsomt; i ethvert Tilfælde forbyder Formen ganske at antage Laan fra Lett. til Finsk eller omvendt. Dersom det nævnte lett. Ord kan anses for etymologisk identisk med *āmals*, *āmuls*, lit. *émalas*, *ámalas*, *ámalis*, preuss. *emelno*, oldslav. *imela*, russ. *oméla* Viscum, Mistelten, kunde man maaske snarest gætte paa, at Betydningen i Lettisk var bleven paavirket af det tilfældigt lignende finske Ord. Dog er der herved den Vanskelighed, at dette, i det mindste nu til Dags, ikke synes at forekomme udenfor Finland, særlig ikke i Est. eller Liv. Kun som Liv. i Lifl. anføres *ämal* «Klee», der dog snarere synes laant fra Lett. end = f. *ahmalo*.

preuss. *ainat* «allezeit», lit. *vënàt*, lett. *wën* «bloss, allein» (om det uoprindelige *v* jf. Mahlow, D. lang. Voc. S. 9)

> f., r. kar. *aina*, vot. *ain* semper, continuo (lap. *ain* id. er laant fra Finsk)| est. *aina* «nur, bloss». Formen kunde dog ogsaa stemme med Germansk *aina-*, jf. f. *ainoa* unicus, osv. GSI. 111 = Einfl. 129. Om *ai* = lit. *ë* se S. 101 § 39.

lit. *àkstinas* (*ák-*) «Stachel, bes. die scharfe eiserne Spitze am Ochsenstecken», øst-lett. *akstyns* «Stachel» (BB. VII, 275; tidligt Laan fra slav. *ostĭnŭ* id. med indskudt *k* eller af Rodform *ak-* med indskudt *s*?)

> f., est. *ahingas*, est. ogsaa *ahiṅg* (*-i-*), liv. *aṅgøs* (S. 61, II, B; urigtigt forklaret af Donner, Wb. Nr. 608) «fuscina, Stecheisen, Fischergabel» (est. *päewa-ahiṅgid* «Sonnenstrahlen»). Lit. *ákstinas* skulde egentlig ventes at have givet en finsk Form **ahtina(s)*; om *-ng-* for *-n-* se S. 82 § 16, om Udeladelsen af Dentalen efter *h*, der da maa være indtraadt allerede paa fælles-finsk Trin, se S. 75 f. § 7 (jf. f. Ex. f. *lähettää* sende, *viehättää* forføre for *lähd-*, *viehd-*). Hvorvidt den specielle Betydning «fuscina» først er udviklet paa finsk Grund eller ogsaa har været tilstede i den baltiske Sprogform, hvorfra Ordet er udgaaet, kan ikke med Sikkerhed afgöres; jf. f. Ex. det tilsvarende osl. *ostĭnŭ* stimulus, aculeus (heraf magy. *ösztön*, *ösztöny*), polsk *oścień* id., men ogsaa «fuscina»; osl. *ostĭ* «axis», russ. *ost'* Spids, dial. «fuscina», lit. *akstìs* «Stöckchen, auf welches Fische zum Räuchern aufgespiesst werden» (om disse Ord jf. J. Schmidt, Die wurzel AK 83; Fick Vgl. Wb. II, 522 f.; Geitler LS. 53; Miklosich Etym. Wb. 227).

Andre Ord for «fuscina» ere vot. *astraga*, veps. *azrag* (*-a-*) < russ. *ostrogá* id.; fra samme Kilde, men ved ældre Laan(?) og med Tilföjelse af det finske Suffix *-ime-*, Nom. *-in*, der betegner et Redskab, stammer sandsynligvis ogsaa f. *ahrain*, *atrain* (*atra*), r. kar. *azrain*, *azroan* (Suomi, 2 j., XIV, 71, 177) for opr. **astr-* (Genetz, Karel. Lautl. S. 20). I visse Egne af Finland bruges endelig for «fuscina» Ordet *arina*, hvilket kun synes at være en Sideform til *ahrain* (jf. GSI. 112 = Einfl. 130).

lit. *akůtas*, lett. *akůts* «Granne, Hachel an (Gersten-)Ähren» (preuss. *ackons* id.) (Schmidt, Wurz. AK 81; Miklosich Etym. Wb. 227)

? > f. *oka*, *oas* (*okaha-*), *okka*, *okas*, est. *okas* id., aculeus, liv. *úogøs* id. Om *o* = lit. *a* se S. 89 ff. § 24. Tvivlsom Sammenstilling.

lit. *alùs*, lett. *alus* «Bier», preuss. *alu* «Meth» (den sidste Form vistnok Neutr., der ellers er tabt og erstattet med Mask., jf. Pauli i KB. VII, 157 f., Leskien, Declin. im Slav.-lit. 67, Bezzenberger i Gött. gel. Anz. 1874, S. 1236)

> f. *olut* (gen. *oluen* for **oluden*; dial. *olus*?, *olu*, *olo* demin., *olvi* St. *olve-*), olon. *olud*, veps. *olus* pl. *olused*, vot., est. *õlut*, kreev. «*ollut*», liv. *võll* (*voll*, *vollə*, *vuollə*)

i Lifl. *oll* «Bier». (Thunmann 89;) GSI. 55 Note, 88; Ahlqvist VFSK. 44 = KWFS. 51; Donner Techmer I, 270. Lap. *vuolla* gen. *vuola* og *vuollaga* er laant fra Finsk, den sidste Form med Forandring af det f. Suffix *-ut*, der intet umiddelbart tilsvarende har paa Lap., til det her almindelige *-aga-* (jf. GSI. 88 Note †).

Vistnok foreligger der en Mulighed for, at det finske Ord kunde være af germansk Oprindelse: oldn. *öl* (St. **alva-* for **alu-*), ags. *ealu*, *aloð* neutr. (Sievers, Ags. Gramm. 1882, § 282, Paul & Braune Beitr. IX, 236), hvorved den finske Form paa *-ut* da kun vilde kunne forklares som udgaaende fra den sidstnævnte, maaske oprindeligere, konsonantiske Stamme paa *-ð*, *aluð-*. Dog er baltisk Oprindelse sandsynligere især paa Grund af Vokalen *o* i *olut* (S. 89 § 24 med Note 2). Det vilde da være fristende at antage, at ogsaa de baltiske Sprog, skönt der ikke i Overleveringen er noget Spor deraf, engang havde haft en Stamme **alut-* neutr., senere afsleben til *alu-* og dernæst overført til Mask. (= oslav. *olŭ* sicera), og at forklare f. *olut* deraf; den finske Form vilde i ethvert Tilfælde kun paa denne Maade kunne føres tilbage til et baltisk Neutrum (jf. § 52). Nødvendig er imidlertid næppe en saadan Antagelse, idet den f. Endelse *-ut* meget godt kan staa i Stedet for *-us*, der kan være bevaret i Sideformen *olus* i Vepsisk (mærk dog, at de øvrige Kasus her dannes af en Stamme paa *-use-* [ellers sædvanligt = f. *-ukse-*], ikke som i andre lignende Tilfælde paa *-uhu-*), og det sandsynligste eller forsigtigste bliver da vel at antage, at f. *olut* svarer umiddelbart til den lit.-lett. Nom. Mask. *alus* (jf. S. 126 f. § 68 a; til de der anførte Paralleler kan föjes f. *vantut* gen. *vanttuen* ved Siden af *vantus* gen. *vanttu(h)un* og *vanttu* chirotheca lanea < germ. **wantu-z*, on. *vöttr*, GSI. 89, 158). [Om en Stamme **alut-* jf. nu ogsaa J. Schmidt, Pluralbild. d. idg. neutra, Weimar 1889, 180, 251.]

lett. *angsteri*, lit. *anksztiraí* «Maden unter der Haut des Rindviehs, Engerlinge»
? > liv. *aistar-d* «Finne im Gesicht; Maden in der Haut des Viehes».

**anguria-s*, lit. *ungurỹs* (for **ang-*), preuss. *angurgis* «anguilla».
> f. *ankerias* (dial. *angerjas*, *änkeriäs*), vot., est. *aṅgerias* (est. ogsaa *aṅgrias*, *aṅgeras*, *aṅgerja*, *aṅger*), liv. *aṅgers* (*äṅgers*), *aṅgrəs*, i Lifl. *aṅgeŕ* id. (Thunm. 90;) GSI. 80; Donner Techm. I, 268. Om Vokalforholdene jf. S. 88 § 22, S. 105 § 47, S. 143; om Endelsen *-ias* S. 115 § 56, S. 118 § 58.

lit. *ànksztas* (*àngsztas*) «enge»
> f. *ahdas* (*ahtaha-*), r. kar. *ahaš*, olon., veps. *ahtas*, vot., kreev. (est. i Afledn.) *ahas*, liv. *ǟdəs*, *ǟds* id. S. 75 § 7, S. 82 § 16. Fra Finsk atter lapp. *aƀes*, *aδes*,

ǟpes angustus, *apestet*, en. lap. *atašteđ* affligere = f. (**ahdastaa*) *ahdistaa*, est. *ahasta-ma*, *ahista-ma*. Om f. *ankea* arctus, angustus se derimod S. 116 Note 3.

lit. *ansa* (se f. Ex. Bezzenberger BGLS. 39, Geitler LS. 99), *ąsà*, lett. *ûsa* «Henkel, Öse, Schleife», preuss. *ansis* «hoke» ɔ: Haken (Bugge KZ. XIX, 401; Fick Wb. II, 517, 709) > f. *ansa*, r. kar. *anža* (*ąža*), vot. *āsa* laqueus, tendicula, est. *āz* (gen. *āza*) «Masche, Öse, Schlinge, Schleife, Henkel», liv. *ā̆z*, *ā̆s* «Öhr, Henkel, Handgriff». Donner Techm. I, 267.

lit. *àrdai* pl. «das Stangengerüst zum Trocknen des Flachses in der Brechstube»; lett. *ardi*, *ārdi* pl. «Darrbalken in der Heizrihje» (jf. J. Schmidt, Gesch. d. idg. Voc. II, 295; Leskien Abl. 67 f.)

? > f. *arta* pl. *arrat*, ogsaa *aarto* (*arto*), olon. *ardo* pl. *arrot* Stænger til at törre Næt paa. Tvivlsom Sammenstilling.

lit. *atólas*, lett. *atāls*, *atals*, preuss. *attolis* «Grummet, der zweite Schnitt einer Wiese in einem und demselben Sommer»

> f. *ätelä*, vot. *ätälä*, est. *hädal* (*-a-*), *hädalas*, *hätal*; liv. *addəl*, *adləs* (S. 75 § 6) id. Den estiske Form med *h* skyldes, som det synes, en Association til est. *häda* «Noth». Fra Est. atter estl.-svensk (Rågö) *ätal* «gräs„stubb» (Freudenthal o. Vendell, Ordb. öfver estl.-sv. dialekterna 268). — Ubeslægtet hermed er f. *odelma*, *odelva*, *oderva* «neuer Gras- od. Strohwuchs auf einer gemähten Wiese od. an einem abgeernteten Acker; Grummet; Wurzelschössling», vistnok et ægte Ord, dannet med den i Navne paa Planter eller botaniske Vækstforhold oftere forekommende Endelse *-lma* (*-lva*) eller *-rva*. — Veps. *atav* (*-o-*) er laant fra russ. *otáva* «Grummet».

Selve det lit.-lett. Ord er etymologisk dunkelt (en tvivlsom Sammenmenstilling af Bezzenberger og Fick, BB. VI, 238; lett. *atāletĕs* = *atdſīwâtĕs* «wieder zu sich kommen, neu belebt werden», forklarer ej heller noget, da det ikke kan være Stamordet til *atāls* [Mag. d. lett. liter. Ges. III, 1, 93], men maa være en Afledning deraf). Kun kan jeg ikke betvivle, at Ordet (enten) er sammensat med (eller maaske umiddelbart afledt med Suff. *-lo-* af) Partiklen *at-* «re-» (ogsaa *ata-*, *ato-*, med *a* for opr. *e* — til Dels bevaret i preuss. *et-* — hvoraf maaske f. *ät-*, S. 92 § 25), og at *ot-* i slav. *otáva* er at forklare paa samme Maade; jf. kymrisk *adladd* «second crop, lattermath, aftergrass», som Verbum «to kill again», en Sammensætning af *lladd* «to kill, to cut» (*lladd gwair* «to mow hay»; jf. Amos 7, 1 i den kymr. Bibelovers.) med *ad-* «re-»

(egl. *at-*, *et-*, jf. Zeuss Gramm. Celt.[2] 900; W. Stokes KB. VIII, 325). At det lit.-lett. Ord skulde være «umgestaltet aus poln.-russ. *otava*» (Bezzenberger Lett. Dial. 20), er ikke troligt allerede af den Grund, at vi baade i Lit., Lett. og Preuss. have *l* lige overfor slav. *v*.

lit. *auszrà* «Morgenröthe» (*auszrinė* «Morgenstern»), lett. *austra*, *austriņa* (med indskudt *t*) «der erste Lichtschein»

? > f. *aurinko* Sol (det sædvanlige Ord for Sol og Dag i de finske Sprog er ellers *päivä*). S. 82 § 16, S. 104 § 45. Efter *au* vilde der ikke kunne indtræde *hr*, som lit. *szr* regelmæssigt skulde ventes at blive til paa Finsk (S. 78 ff. § 13), men kun *r*. Meget tvivlsom Sammenstilling, skönt næppe usandsynligere, end naar Budenz, ÖSz. S. 584, lader *aurinko* staa for **varinko* (*vari* fervidus og *varas* «frühzeitig»), eller naar Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 76, afleder det af *auder*, *aure* «heisser Badstubendampf, Sonnenrauch», est. *aur* «Dampf, Dunst, Qualm».

lit. *ávinas* «der Hammel, der verschnittene Schafbock» Ness., «Bock, Schafbock» Kursch., lett. *awens*, *auns* «Hammel», preuss. *awins* «ster» (vædder) (jf. lit. *avìs* ovis, osl. *ovĭnŭ* aries) > f. *oinas* vervex, sjældn. aries, r. kar. *oinaš*, veps. *oinas* id., est. *oinas*, *õinas* «männliches Schaf, Widder», liv. i Lifl. *oin*, *oen* «Hammel». (Thunm. 90;) GSI. 55, 73; Ahlqvist VFSK. 10 = KWFS. 13; Donner Techm. I, 263. Om f. *o* = lit. *a* se S. 89 ff. § 24. (Umuligt kan derimod f. *vuona*, *vuonna*, veps. *vodnas*, est. *võn*, liv. *úoni* Lam — som Ahlqvist mener anf. St., jf. ogsaa nedf. under *ožýs* — afledes af lett. *auns*.)

lett. *-ba* (*-be*, *-b*), enklitisk fremhævende Partikel som *tá-ba* «eben also» (*tá* «so»), *te-ba*, *te-be*, *ta-ba* «da haben wir es!» (*te* «da»), *ne-ba* «doch nicht, freilich nicht, ja nicht», *je-b* «oder», foræld. *je-ba* «denn ja», *tas-ba* «eben derselbe», i tidligere Tid ogsaa efter Verbalformer (se Bielenstein II, 372 ff.) | lit. *bà* «allerdings, jawohl», *bà geraí* «sehr wohl», *be-jè* «freilich, allerdings» (jf. *be-* foran Verbalformer Schleicher Gramm. § 138, Kurschat Gramm. § 458, 1423?), enklitisk *-ba*, *-b* i *arba* «oder», *jeib* «auf dass», ældre *kaczeib* «obgleich» (Bezzenberger BGLS. 267) (sml. zend *bāt*, *bā* «wahrlich», got. Adv.-suff. *-ba* osv., jf. Mahlow D. lang. Voc. 159, K. F. Johansson BB. XIII, 122 ff. og der anff. Stt.)

= f. *-pa*, *-pä* fremhævende Partikel, f. Ex. *otan-pa* «ich nehme ja, doch», *kalaa-pa hän syö* «er isst ja (doch) Fisch, es ist ja Fisch, was er isst», *sepä se* «eben er (sie, es); ah so! was Sie sagen; wahrlich!», *en-*, *et-*, *ei-pä* (*-hän*) etc. «ich, du, er etc. doch nicht», *jo-pa* «ja schon; ja freilich (iron.)» | est. *-p*, *-ba*, som *sēp (seba) sē on* «das ist es eben», *sē samap se on* «dasselbe ist es»,

og almindeligt *juba* = *ju* «schon», *ep*, *'p* dial. = *ei* Nægtelsesord for alle Personer (Wiedemann Gramm. S. 321, jf. S. 478) | liv. *juba*, *jub*, *jəva* = *ju* «schon»; ogsaa i det liv. Nægtelsesord for 1. og 3. Pers. Sg. og Pl. *äb* (2. Pers. Sg. og Pl. *äd*), i Lifl. for alle Personer *ab*, er jeg, især paa Grund af Vokalen *ä*, *a* (jf. S. 98 § 32 Anm.), snarere tilböjelig til i sin Oprindelse at sammenstille *-b* med det her omtalte f. *-pa*, *-pä* (*eipä* o. s. v.) end med den i 3. Pers. Præs. (sekundært ogsaa i 1. Pers. Sg., i Lifl. til Dels med endnu större Konfusion) optrædende Endelse *-b* (Sjögr.-Wied. Gramm. S. 178; Setälä, Zur Gesch. d. Tempus- u. Modusstammbild. in d. finn.-ugr. Spr., 1887, S. 14 f., 27), der svarer til f. *-pi*, *-vi*, fællesfinsk **-bi*, for endnu ældre **-ba* (Setälä, anf. St. 4 ff., 166 f.); dog er der utvivlsomt paa den anden Side indtraadt en Kontamination hermed. Lapp. *-be*, *-pe* stemmer i sin Form (*e* = f. ubetonet *a*, *ä*) og Anvendelse ganske med f. *-pa*, *-pä*, (f. Ex. *jo-be*, *jo-be-son* nimirum, scilicet, credo = f. *jopa[-han]*) og er öjensynlig laant derfra. I de andre beslægtede Sprog forekommer, mig bekendt, intet lignende eller endog blot nogen Stamme, hvoraf den finske Partikel kunde forklares. Da derimod en tilsvarende Anvendelse af Former af en Pronominalst. *bho-*, *bha-* er gammel og udbredt i de indoeur., deriblandt særlig de baltiske Sprog, er Laan fra disse til Finsk höjst sandsynligt, uden at jeg dog dermed tör bestride Muligheden af, at der i den med de finske Sprog særlig nöje stemmende Brug af lett. *-ba* kan have gjort sig tilbagevirkende Indflydelser fra disse gældende.

lit. *bal̀ndis*, lett. *balůdis* «Taube»

> liv. i Kurl. *palāndəks*, i Lifl. *balad*, *balaž*, af hvilke Former den kurlandske slutter sig til den ældre, litauiske Form, medens den liflandske er yngre og stemmende med nuværende Lettisk (se S. 72 §§ 1, 2, S. 82 § 16, S. 111, 141). Af balt. Oprindelse er vel ogsaa det stærkere sammentrukne vot. *pallas* (gen. *paltā*, Virittäjä I, 178) eller *palla*, *pallo* (Ahlqvist), kreev. *paltiń* (med lettisk Deminutivendelse). Ordets Oprindelse og Historie er for øvrigt usikker (jf. Hehn, Kulturpfl. u. Hausth.[2] 525); ogsaa osset. *balān*, *balōn*, der dog i intet Tilfælde maa anses for finsk-ugr. Laaneord (jf. Hübschmann, Etymol. u. Lautl. d. oss. Spr., 1887, 120).

lit. *bàlvas* «ein Geschenk, bes. das zur Bestechung gegeben wird», lett. *balwa* «Geschenk, Bestechung, Leckerbissen»; lit. *balvů'ti*, lett. *balwůt* «beschenken, bestechen» (jf. *balwe*, *balfe* Nesselmann, Thes. linguae Pruss. S. 15)

? > f. *palvo-n*, *palvoo-n* servire, supplicari (S. 128), (kar.) *palveh* Gave for at stemme en gunstig, Gave (Suomi, 2 j., XIV, 121; saaledes vel ogsaa Suomen kansan Loitsurunoja, 1880, S. 141 *f* V. 31, 33, hvor det forklares «Bön», men

i Virkeligheden bruges parallelt med *lyyli* Offer, Offergave «til de bedste Givere»), *palvele-n* servire, colere; vot. *palva-n*, *palvo-n*, est. *palu-ma*, *palle-ma*, *palwele-ma* «bitten», est. *palwe* «Bitte, Gebet»; liv. *pall* (S. 43 § 12; S. 53, 62) «bitten» (*balv* «Geschenk», yngre Laan fra Lett.). Lap. *balvvalet* «servire, colere» samt *balvos* «quod colitur, quod venerantur (ut idola deorum)», *balvvo* «cultus» ere Laan fra Finsk. Overhovedet kan denne Gruppe af Ord fra først af maaske særligt have haft Hensyn til den hedenske Gudsdyrkelse, og ud derfra kan Betydningen da i Tidens Løb have differentieret sig i de forskellige Sprog. (Ubeslægtet er derimod sikkert lit. *balvónas* «Götze, Götzenbild», der er laant fra russ. *bolván*; Brückner 70; Miklosich Fremdw. 4, Et. Wb. 7; jf. Budenz, Ungar. Revue 1882, 206.)

lett. *bārkste* «der Saum am Kleide; pl. Fransen, Verbrämung» (jf. skr. *bhrṣṭí-* «Zacke, Kante, Ecke», lat. *fastigium* for **farsti-* o. s. v.; Kuhn KZ. XI, 372 ff.; Fröhde ibd. XVIII, 315; Fick Wb. I, 159, 697 f.)

> f. *paarre* (*paartehe-*) «Saum, Falte, Verbrämung»; S. 81 § 14, S. 88 § 22, S. 124. Heraf atter sv. lap. *pard(a)*, *pardek* id. Jf. GSI. 140 = Einfl. 161 (*parras*).

lit. *barzdà*, lett. *barda* (*barſda*), preuss. *bordus* pl. «Bart»

kan ligge til Grund for f., vot. *parta*, r. kar. *parda*, est. *pard* (*-a-*), veps. *bard* (*-a-*) id. Dog kunne disse Ord baade formelt og efter Betydningsomraadet (jf. S. 146 og GSI. 104) lige saa vel stamme fra germ. *barda-*, on. *barð*, oht. *bart*, got. hos Busbeq *bars*, maaske ogsaa fra Slavisk, osl. *brada*, russ. *borodá*, hvoraf den veps. Form med *b* i ethvert Tilfælde er paavirket. GSI. 140 = Einfl. 161. Det ægte Ord for Skæg turde være f. *haven*, *hapena*, est. *habe*, liv. *abbon*, (opr. **haben-e-*).

lit. *brẽdis*, lett. *brẽdis*, preuss. *braydis* «Elenn» («žemait. auch der Hirsch»)

? = f. *petra*, *peura* «wildes Rennthier, Hirsch», veps. *pedr* id., vot. *petra*, *põtra*, est. *põdr* (*-a-*) «Elenthier (Hirsch, Büffel); *põhja-p.* [ɔ: nordisk *p.*] Rennthier»; liv. *pøddørs*, *püdrøs*, *püdrs* «Elenthier (Hirsch)». Lap. *bævrek*, *bævret*, *bævrre* «altis pedibus et gracilis tarandus» Friis (*bæwrët* «langbeiniges Rennthier; langbeinig», Qvigstad 58), sv. lap. *peurek* «rangifer ferus; alacer, strenuus, vegetus», Lind. & Öhrl., er Laan fra den vestfinske Form *peura*, hvorimod sv. lap. *pridda* «alces mas» (Piššan Paššan pardne V. 17, Donner, Lieder der Lappen, 1876, S. 83, 95) er laant, med regelmæssig Assimilation af *nd* til *dd*, fra det med lit. *brẽdis* (og messapisk *βρένδος· ἔλαφος*) beslægtede nordsvenske Dialektord *brind*, *brinde* id. (jf. Bugge i BB. III, 99).

Litauisk Oprindelse for de förstnævnte Ord er dog meget tvivlsom, da Formen ikke ret passer, hverken Forlyden (S. 83 § 18; kun delvis kunde sammenlignes f. *perjantai* Fredag af gl. sv. *frea-*, *friadagher*) eller f. *e* = lit. *ë* (S. 103 N. 1; hvis lit.-lett. *brëd-* staar for **brend-*, vilde denne Vanskelighed blive lidt mindre) eller f. *-a* svarende til en «sammentrukken» *ja*-Stamme (S. 114 ff.). En Forbindelse synes der dog uafviseligt at være mellem disse Ord, om end maaske kun ad ukendte Omveje.

lit. *bùrė* (Mitteil. d. lit. litter. Ges. I, 131,10 cf. 16), *burỹs* pl. (Geitler LS. 80) «Segel» (deraf *bùrpilis*, *bùrpelis* «das Giessholz, mit dem die Schiffer die aufgespannten Segel benetzen, am Haff», *bùrvelkas* «die obere Segelleine» o. a.); lett. *burwes*, *buras* pl. »kleine Segel» (Ulm.; Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 39; *burkuģis* Sejlskib [mig meddelt af en Lette fra Hainasch, Vest-Liffland, som brugeligt i hans Dialekt, medens han ikke kendte det enkelte Ord]) (Bezzenberger BB. I, 244 Note, sammenstiller dette Ord med gr. *φᾶρος*; snarere kunde det maaske høre sammen med i det mindste nogle af de hos J. Schmidt Voc. II, 223 ff., Fick Wb. I, 163, 695 anførte Afledninger af en Rodform «*bhur*», jf. f. Ex. on. *byrr*)

> f., vot. *purje* (österbott. Dial. *purjes*), r. kar. *purjeh*, est. *púrje*, *púrju* og *puri* gen. *púrju*, liv. *pūŕas* (om *a* se S. 45 § 16 a, om *ū* S. 53) pl. *púrŕəd*, i Liffl. *puri* «Segel» (deraf Verbet f. *purjehti-a*, *purjehta-a*, est. *púrjesta-*, *púrjeta-*, *púrjuta-*, liv. *pūrit* «segeln»). Om Formen og dens mulige Forhold til en Grundform **burië* eller **burjė* se S. 124 (jf. S. 139 N. 4). Lap. *borjas*, *porjes*, *porjos* id. (med Verbet *borjastet*, *porjestet*, *porjostet*) er laant fra Finsk. Som Laan fra Finsk betragter jeg ogsaa det paa slavisk Omraade enestaaende gl. russ. *prja* id., egentlig vel **pŭrja*, med Udeladelse af *ŭ* som saa ofte mellem Konsonanter, der let kunne udtales uden mellemstaaende Vokal. (Russ. *párus* id. — der almindelig betragtes som Laan fra gr. *φᾶρος* — hører derimod aldeles ikke herhen.)

Om det omhandlede Ord fra de baltiske Sprog er optaget i de finske (parallelt med *laiva* o. a., S. 147) eller omvendt herfra gaaet over til Lettisk og videre til Nord-Litauisk, kan vel ikke med fuld Sikkerhed afgöres, men overvejende Sandsynlighed taler dog for det förste (dette Exempel bör derfor udgaa S. 73 § 2 Slutn.). Medens i de baltiske Sprog en etymologisk Tilknytning synes at være mulig, om end kun som Gisning (se ovf.), er dette ikke Tilfældet i de finske Sprog. Tilsyneladende vilde det ligge nær at tænke paa f. *purra* (?), *pursi* (St. *purte-*) navigium, *purtilo* alveus, cymba ex ligno excavato, sv. lap. *borre*, *porre*, syrj. *pur* ratis; men i Virkeligheden er der her en dyb Kløft, idet Grundbetydningen af disse sidste Ord synes at være noget udhulet (jf. f. *pure-*

mordere, med Spor i de beslægtede Sprog af Betydningen dolare, sculpere, Budenz ÖSz. S. 444, f. *puras* scalprum, syrj. *purt* culter); Ligheden med *purje* er derfor sikkert tilfældig. At Ordet — ved Siden af hvilket nyere, mere udviklede Former for Skibsfarten efterhaanden baade i Lit.-lett. og i de finske Sprog have indført det tyske eller nordiske Ord for Sejl — endnu stedse er livskraftigere i de finske Sprog end i Lit.-lett., viser naturligvis intet med Hensyn til Oprindelsen (det samme gælder om *laiva* og andre sikkert laante Ord).

Ahlqvist, VFSK. 157 = KWFS. 175, betragter f. *purje* som laant fra oldn. *byrr* «gennem Misforstaaelse af den egentlige Betydning»; men en saadan Betydningsforandring kan ikke vel tænkes indtraadt ved et Laan; desuden passer Formen ikke ret (et norsk «böri» med Betydningen Sejl existerer ikke).

lett. *daba* «natürliche Eigenschaft (indoles), Gewohnheit, Instinct» Ulm. («art vnd eigenschafft eines dinges», «Art, Nathur, angebohrne art *eedſimta dabba*», «bey der alten weise *wätza dabba*» Mancelius, 1638), *dabigs* «natürlich» (mest i Sms. som *labdabigs*, *-dablis* «gutgeartet»); lit. *daba* «Art, Weise, Charakter» (hos Dowkont se Geitler LS. 80; efter Brückner 22 Note lettisk), *dabìnti* «schmücken» (jf. osl. *doba* opportunitas, *dobrŭ* bonus, o. s. v. Pott Et. Forsch.² V, 334 f.; Fick Wb. I, 633. II, 387, 579; KZ. XIX, 261; Miklosich Et. Wb. 47, 420; Brückner 79, 170 betragter lit. og lett. *daba* som Laan fra slav. *doba*, hvad der paa Grund af Betydningsforskellen er lidet sandsynligt)

> f., vot. *tapa*, r. kar., olon., veps., est. *taba* (est. ogsaa *tau*, vel egl. = f. Instruktiv *tavoin*) «Sitte, Gewohnheit, Weise», liv. *daba* id., ogsaa Natur (deraf f. *tavallinen* «solitus», *hyvän-tapainen* «bene moratus» m. m.). Den liv. Form har yderligere nærmet sig den lettiske ved at antage Forlyden *d* (S. 72 § 2). Lap. *dappe*, *tappe* mos, *davalaš*, *dabalaš* sollemnis, moratus ere Laan fra Finsk.

Baltisk Oprindelse af dette Ord (omvendt Thunm. 90) er vistnok sandsynligere end germansk, som jeg antog GSI. 151 = Einfl. 174. Tvivlsomt er Forholdet til f. *tapaan tavata* captare, consequi, invenire, convenire alqm, accidere ut —, og de dertil hørende Afledninger (f. Ex. *tapaus* casus, eventus, jf. *tapa-turma* casus, calamitas fortuita), est. *taba-ma* «erwischen, ergreifen, finden, erlangen», liv. *tabb* «errathen» o. s. v. GSI. 151 havde jeg betragtet disse Ord som sammenhørende med f. *tapa*; ligesaa Donner, Wb. Nr. 527—28, idet han dog anser dem alle for ægte finske og opfatter Grundbetydningen af *tapa* som «das was sich zutrifft, was geschieht», hvad der turde være temmelig tvivlsomt. Sandsynligvis foreligger her oprindelig to forskellige Stammer, der tilfældigvis ere faldne sammen og vel ogsaa i Bevidstheden kunne være blevne noget sammen-

blandede, en ægte finsk i *tapaan*, med Grundbetydningen træffe, gribe ell. lign. (jf. Budenz ÖSz. Nr. 199), og en laant i *tapa*.

lit. *dagỹs*, lett. *dadſis* «Klette», Lappa (ogsaa om forskellige lignende Planter; jf. «*dagis* Dorn» Bezzenberger BGLS. 278; Leskien Abl. 99; jf. Fick KZ. XXII, 104; J. Schmidt Voc. II, 497)

> f. *takiainen* (*takkiainen*, *tahkiainen*), est. *takijas* (*takjas*, *takis*, *takaja*), *tagijas*, *tagi* (St. *tagja*-) id., ogsaa Cynoglossum. Liv. *dadžā* «Distel, Klette» i Tilslutning til den lett. Form (S. 72 § 2, S. 120 § 60,1). Donner Techmer I, 268 efter Diefenbach. Den f. Form med *kk*, de est. med *k* bero paa en folkeetymologisk Association til den ægte Stamme i f. *takistua* haerescere, *takistaa* affigere, est. *takista-ma* «befestigen; hängen bleiben» m. m. (jf. Donner Wb. Nr. 398—99; Budenz ÖSz. Nr. 790), den finske Form med *hk* maaske ligeledes til f. *tahkea* spissus eller *tahea* viscidus (eller *h* er indskudt foran *k* ligesom f. Ex. i f. *ahkio* og *akkio* traha lapponica = on. ekja, GSI. 111, f. *vihkiä* consecrare = on. vígja smst. 160?). M. H. t. Endelsen *-ainen* paa Finsk jf. S. 108 og Plantenavne som *polttiainen* Brændenælde, *tuhkiainen* Bovist o. m. a., om *-ia-*, *-ijas* s. S. 116 og 118.

lett. *dagla*, *degla*, *daglis*, *deglis* «Schwamm, Zunder» (af *degt*, lit. *dègti* brænde; Leskien Abl. 99)

> kar., olon. *tagla* (*takla*), f. *taula*, est. *tagl* (*-a-*), *tael* (*-a-*), liv. i Kurl. *dagl* (S. 72 § 2), i Livl. *tagl* (kreev. *deglis*) «Schwammzunder». Fra den finske Form *taula* udgaar atter lap. *tuovle*, *duövlle* «frustulum maturi betulae pani, quod accensum membro dolore affecto applicatur» (Qvigstad S. 19, 64). Pott, De lingu. lett. cum vic. nexu 57; Donner Techm. I, 268.

(Forskelligt herfra er magy. *tapló*, vogul. *taploχ*, *taplit*, *taplah*, hvormed Donner sammenstillede dem i Wb. Nr. 395, ligesom Budenz i Szóegyezés. Nr. 198 = Nyelvtud. Közlem. VI, 412, medens denne Sammenstilling med Rette er udeladt i hans ÖSz. [I Güldenstädts Beschreib. der Kaukas. Länder hrsg. v. Klaproth, Berlin 1834, S. 228, anføres som kuschhasib-abchasisk «*Taplo* Zunderschwamm»; med hvilken Berettigelse, og om der er nogen Sammenhæng med det magy.-vog. Ord, er mig ubekendt.])

lett. *dalba*, *dalbs* «eine Fischerstange (zum Scheuchen der Fische); eine zweizinkige Gabel zum Aufstecken von Garben (= *delbis*), *kůka dalbs* der Stamm des Baumes»; jf. lit. *dèlba* «ein sehr langer Forkenstiel» (Leskien Abl. 61)

> liv. *dālba* «Stange, Stecken; Brechstange» (est. *talb*, *talw*, St. *-a-*, «Keil, *pādi-t.* Vordersteven des Bootes»?). Herhen muligvis ogsaa som ældre Laan f. *tarpa*, *tarpo* (*tarvin*, *tarpoin*, *tarvoin*), est. *tarbu* «Störstange der Fischer». Fra Finsk

atter lap. *duorban*, *durbon* id., samt *duorbbot* pisces in rete propellere conto in aquam impacto aut lapidibus injectis = f. *tarpoa*. Anderledes, men med meget usikre Sammenstillinger, Donner Wb. Nr. 467.

lit. *dàržas* «Garten; Hof um den Mond»; lett. *dārſs* «Garten, Hof, Einzäunung; Hof um den Mond» (Fick Wb. I, 619)

> f. *tarha* (dial. *tahra*), saepes, claustrum, cohors, hortus (*puu-tarha*), orbis lunam, solem circumdans, vot. *tara* id., est. *tara*, *tahr*, *tār* «Hürde, Umzäunung», liv. *tara* «Zaun, umzäunter Platz, Garten». (Thunm. 89;) GSI. 73; Ahlqvist VFSK. 106 = KWFS. 118; Donner Techm. I, 264.

lit. *dervà*, *darvà* «Kienholz», lett. *darwa* «Theer» (*e* er her oprindeligere end *a*)

> f., kar., vot. *terva*, kreev. «*tärva*», veps. *terv* (*-a-*), est. *tõrw* (*-a-*), liv. i Kurl. *tēra*, *tūra*, i Lifl. *türv* «Theer». Lap. sv. *tarve*, n. *darvve* (*a* = f. *e*) er Laan fra Finsk.

Efter Formen kunde det finske Ord ogsaa være af germansk Oprindelse (germ. St. sandsynligvis **terva-*, udvidet i oldn. *tjara* = **tervōn-*); men litauisk Herkomst er dog sandsynligere, dels fordi Formen her stemmer endnu bedre, dels fordi det henhører til et Betydningsomraade, der er stærkt repræsenteret blandt de lit. Laaneord i Finsk (S. 146). (Thunm. 91;) GSI. 152 = Einfl. 175; (Ahlqvist VFSK. 160 = KWFS. 179;) Donner Techm. I, 266 (medens han i Wb. Nr. 456 mente at kunne forklare f. *terva* som ægte finsk af en Rod *ter* med Betydningen «scharf, bitter sein»!). Omvendt synes lett. *darwakslis*, *darwaksnis* «Kienholz» (Bielenstein Lett. Spr. I, § 225, 2) i sin Dannelsesmaade at være paavirket af est. *tõrwas* St. *tõrwakse-*, liv. *tērøks* (f. *tervas* St. *-akse-*) id. Jf. f. Ex. *waruksis*, *waruksne* Ordfortegn. II.

lit. *dẽvas* (*deiwas* Bezzenberger BGLS. 63 f., 280), lett. *dẽws*, preuss. *deiwas*, *deiws*; *deywis* «Gott» (skr. *dēva-s* o. s. v.)

> f., veps., vot., kreev. *taivas*, r. kar. *taivaš*, est. *taewas*, *taiwas*, liv. *tōvas* (gen. *touvø*, S. 54 § 23 b, jf. S. 43 § 12) Himmel. GSI. 11, 34; Ahlqvist VFSK. 215 = KWFS. 244. Efter Castrén, Suomi 1851, 133 = Nord. resor och forskn. III, 23, skulde f. *jumala* (Gud) og det fra et indoeurop. Sprog laante *taivas* oprindelig have været synonyme, med Betydningen 1) Himmel, 2) Himmelens Gud; men *taivas* indskrænkedes efterhaanden til at betegne Himmel, idet *jumala* antog Betydningen Gud, Guddom i Almindelighed. Ellers er det oprindelige Ord for Himmel (som den lysende) vel nærmest at søge i f. *ilma* Luft, Vejr, Verden (Budenz ÖSz. Nr. 854).

Donner, Techmer I, 263, søger at hævde *taivas* som ægte finsk ved, i Tilslutning til Schott, at sætte det i Forbindelse med f. *taivun*, infin. *taipua* flecti, curvari; moveri, impelli, *taivuttaa* flectere, *taive* gen. *taipe(h)en* flexus, sinus (*polven taive* poples), hvortil svarer est. *taibu-ma* «nicht steif oder unbeweglich sein», *taiwuta-ma* «biegen, krümmen». Men imod denne Sammenstilling er at indvende, dels at Formen ikke passer, da i den sidstnævnte finske Stamme *v* vexler med *p*, alt eftersom den dermed begyndende Stavelse er lukket eller aaben, og altsaa staar i Stedet for opr. *b* (*taib-*, jf. S. 73 Note 4), medens i *taivas v* er fast og oprindeligt, dels at Betydningen ej heller passer, idet det vilde være vanskeligt at tænke sig Himlen, uden ved en ren licentia poetica, benævnet «Böjning», «Bugt» eller «den böjede», og Begrebet «den hvælvede» ell. lign. ligger ikke i Roden *taib-*.

lit. *duktė̃* (Stamme *dukter-*), preuss. *duckti* «Tochter»
> f., kar., vot. *tytär*, veps., est. *tütar* (est. dial. ogsaa *tüdar*, *tüter*) id., liv. *tüdär* «Tochter» («Mädchen») (heraf Deminutivdannelserne f. *tyttöi*, *tyttö*, est. *tüdruk*, *tütruk* m. fl. Former «Mädchen»); endvidere ersa-mord. *tehteŕ*, *teiteŕ*, mokša-mord. *stiŕ*, *stir* (for **setir* eller **sitir*, jf. S. 76 § 9) «Tochter, Mädchen», čerem. *üdür*, *üδər*, *idir*, *eder* id. En Afslibning paa Finsk af *tytär* er det Vokalharmonien undergivne Suffix *-tar*, *-tär*, der betegner kvindelige Væsener som f. Ex. *Ilmatar* Luftens Datter, Luftnymfe.

At de anførte Ord ere Laan fra et indoeuropæisk Sprog, kan der ikke være Tvivl om, skönt Lydudviklingen i ethvert Tilfælde ikke er ganske regelmæssig (for f. *t* i Indlyd skulde man have ventet *ht*; om *y* jf. S. 100 § 35, om *ä* S. 96 § 30; mord. *e* kan være = f. *y*, jf. f. Ex. e.-m. *ned'* Skaft = f. *lysi* St. *lyte-*, *sel'ge* Spyt = f. *sylki*; det historiske Forhold mellem Ordets Forekomst i de finske Sprog, i Mord. og i Čer. kan for øvrigt næppe nærmere afgöres, jf. S. 153 ff.). Spörgsmaalet er kun, fra hvilket indoeuropæisk Sprog de ere optagne. Af germansk Oprindelse kunne de ikke vel være; thi dels kunne Mord. og navnlig Čerem. ellers ingen sikre Spor fremvise af Paavirkning fra denne Side (jf. S. 32 f.), dels passer Formen selv i Finsk kun daarligt med den sædvanlige Lydbehandling i gamle germanske Laaneord. Slavisk er ligeledes udelukket baade ved Formen og ved Udbredelsen, der begge tillige vise hen til en höjere Alder, end slavisk Indflydelse ellers kan bringes i Overensstemmelse med. Derimod kunde de være eraniske (zend *duγδar*, nypers. *duχtär*, ogsaa armen. *dustr*, jf. S. 7 Note 2 og Udsigt over d. philol.-hist. Samfunds Virksomhed 1885—87, Kbh. 1888, S. 124); men da en vis Række andre Slægtskabs-

navne kun kunne være litauiske (jf. S. 145), deriblandt det i Form og Udbredelse ganske parallele Ord for «Søster» (se *sesů*), er der den störste Sandsynlighed for, at det her omhandlede Ord i alle de nævnte Sprog ogsaa hører herhen. Jf. GSI. 92; (Ahlqv. VFSK. 187 = KWFS. 210 f.;) Budenz ÖSz. S. 98; Donner Techm. I, 271 (hvorimod han i Wb. Nr. 420 synes at betragte det som ægte finsk?). Det oprindelige finske Ord for «Datter» synes at foreligge i f. *neiti* virgo, lap. *nieida*, *neita*, syrjænsk *nyl* «Mädchen, Tochter»; jf. Budenz ÖSz. Nr. 427; Donner Wb. Nr. 900.

lett. *dūlajs*, *dūlejs* «eine aus Lumpen und Stroh gemachte mehr rauchende als brennende Fackel, besonders um Bienen beim Honig-Ausnehmen wegzuscheuchen», *dūle*, *dūlis* id., «auch brennende Pergel beim Krebsen oder Fische-Stechen», *dūlēt*, *dūl'āt* (*dūk'erēt*) «bei brennenden Pergeln Fische stechen oder krebsen»; lit. *dulýs* Ness., *dūlis* Kursch. «ein gespaltenes faules Räucherholz zum Ausräuchern der Bienen» (vel beslægtet med lit. *dúmai* Røg, af Rod *dhū*, jf. skr. *dhūli-* «Staub», lat. *fūligo*?)

> f. *tuulas* (*tuulaha-*, *tuulakse-*), ogsaa *tuulaja*, *tuulos* (*tuulokse-*) «Fischstechen bei Fackelschein; Fischgabel» (i sidste Betydning bestemtere *tuulain* med Suff. *-ime-*, der betegner et Redskab), *tuulastaa*, *tuulostaa* «Fische bei Fackellicht stechen» (jf. Beskrivelsen i Virittäjä I, 101 og Suomi, 2 j., XIX, 1). I andre Egne (Vestfinland) kaldes det samme *tuohus* egl. «Fackel von Birkenrinde» (*tuohi*, se nedf. *toszis*), med deraf afledt Verbum *tuohustaa* (deraf lap. *duhaš*, *-as* og Vb. *duhaštet*, *-astet*, *duohostet*). Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 112*f*, afleder *tuulas* af *tuuli* Vind, hvad der synes temmelig uforstaaeligt.

Liv. *dūlińš* «Zunder» maa vel være yngre Laan fra et herhen hørende, mig for øvrigt ubekendt lett. Demin. *dūlińsch*.

lett. *dumjsch* (**dumja-s*), *dums* (*duma-*) «dunkelbraun, schwarzbraun, fahl»

> liv. *duma* «schwärzlich, schwarzbraun», samt rimeligvis syd-est. *tümjas* «schwarzbraun, dunkelbraun, schwärzlich». Jf. nedf. *tamsùs*.

lett. *dūre* (*dūris*) «Faust; Eisaxt(?); grosser Hohlmeissel um einen Bienenstock auszuhöhlen; flaches Stemmeisen» (af *dur-t*, lit. *dùr-ti* «stechen, stossen», hvoraf f. Ex. *dūrums* «Stich, Stoss» o. s. v.?, jf. Pott Et. Forsch. II, 3, 333; Leskien Abl. 54)

= f. *tuura*, est. *tūr* (*-a-*, *-e-*) «Brecheisen mit hölzernem Stiele, Lanze, Eispike» (en nu brugelig finsk «tuura» beskrives og afbildes Suomi, 2 j., XIX, 54; f. *tuuria*, est. *tūra-ma* «mit dem Brecheisen aufhauen»); vot. *dūra*, *dursa* forklares (Virittäjä I, 168) med f. porkka Pulsstang.

Ahlqvist, VFSK. 211 = KWFS. 239, betegner uden nærmere Bevis f. *tuura* og est. *tūr* som ægte finske, ligesom ogsaa Donner, Wb. Nr. 459, optager dem som saadanne (det der anførte liv. *tūr* «Ecke, Winkel, Zipfel» hører i ethvert Tilfælde ikke herhen, men er < lett. *stūrs* id., jf. S. 83 § 19, hvoraf ogsaa kreev. «*stuhriń*»), medens Budenz, ÖSz. Nr. 202, ad anden Vej antyder Muligheden af en finsk-ugrisk Etymologi for dem. I saa Tilfælde maa man antage, at der oprindelig kun tilkommer lett. *dūre* Betydningen «Faust» (egl. vel «Faustschlag», jf. *dūrēt* «Faustschläge geben»), og at de andre Betydninger skyldes finsk Associationspaavirkning. Dog maa det ikke overses, at der paa finsk-ugrisk Grund i Virkeligheden ikke lader sig eftervise nogen sikkert beslægtet Stamme, hvad der derimod snarere synes at være Tilfældet paa Lit.-lett. Paa den vot. Forlyd *d* kan der næppe lægges nogen Vægt (jf. S. 73 med N. 2). Liv. *dūr* «Faust, Faustschlag» er naturligvis yngre Laan fra Lettisk.

lit. *ekė'czios*, *akė'czios* pl., lett. *ezeschi*, *ezeschas* pl. (ogsaa *ezeklis*), preuss. *aketes* pl. «Egge» (af lit. *ekė'ti*, *akė'ti*, lett. *ezēt* «eggen»; Antagelsen af Laan fra Germansk [oht. *egjan* Vb. for **agja-*, *egida* Subst. for **agiþō*] synes uforenelig med Lydforholdene; jf. for øvrigt bl. a. Fick I, 475, II, 294 f.; Schrader, Sprachvergl. u. Urgesch. 357; Brugmann Grundriss II, 221; Kluge Et. Wb. under Egge)

ligger efter al Sandsynlighed til Grund for veps. *äges* (*ägehe-*), f., vot. *äes* (for **äges*, *äkehe-*, ogsaa f. Nom. *äjes*, samt *ä'äs äkähä-*), est. *äes* (Gen. *äke*, *äe*), *äke*, ogsaa *äge*, *ägi*, *ägl*, *äkli*, liv. *äggəs* (K.), *egš* (P.), i Lifl. *ägg* «Egge». Donner Techmer I, 263 efter Diefenbach.

Ahlqvist, VFSK. 30 = KWFS. 34, antager germansk Oprindelse (nht. Egge), hvad der er umuligt, idet det finske Ord allerede ved sin Udbredelse viser tilbage til en Tid, da Formen af det germ. Ord — der endda kun kendes indenfor de vestgerm. Sprog — maa have været en helt anden, som ikke kunde give f. *äges* (dersom det har været tilstede i Gotisk, maa det vel her have haft Formen **agiþa*). Kun tilfældig er Ligheden med syrj. *agas* occa, samt čerem. *agá* aratrum tataricum, af čuvašisk Oprindelse.

lit. *ė'ras* (*ėris*), lett. *jērs*, preuss. *eristian* (demin.) «Lamm» (jf. lat. *aries*; Fick Wb. I, 494; II, 528)

? > f. *jäärä*, *jaara*, est. *jär*, *jär*, *ear* (*-a-*) «Schafbock, Widder». Pott, de lingu. lett. cum vicinis nexu, 1841, 20; Ahlqvist VFSK. 10 = KWFS. 13; Donner Techmer I, 264. Maaske slutter det finske Ord sig dog nærmere til Slavisk: oslav. *jarĭcĭ* caper o. l., især den f. Form med *ā*.

lett. *gabals* «Stück; Abtheilung; Gegend» (*apgabals* «Bezirk, Gegend», *apgabalis*, *-lûs* «im grossen, im ganzen»); lit. (žemait.) *gabalas* «ein Stück Land» Geitler LS. 83, (Prökuls) *gábals* «ein verhältnissmässig grosses Stück Fleisch, Brot o. dgl. (nicht auch ein Stück Land)» Bezzenberger LF. 111

= liv. *kabāl*, i Lifl. *kabal*, *kabbal* «Stück, Theil, Abtheilung, Klumpen» | f. *kappale*, *-les*, sjæld. *kappala*, *kapal* «Stück» pars, frustum, res (*kapale* fragmen ligni, truncus?, est. *kambal*, *kammal* [gen. *kambla*] «grosses Stück»?, *kambas* «Klumpen»?). Lap. n. *gappalak*, en. *kappaluh* Stykke, er laant fra Finsk.

Saavel paa lettisk som paa finsk Side er for øvrigt Etymologien ganske dunkel (en af Ahlqvist, Suomen kielen rakennus S. 36 ff. 57 *k*, fremsat Forklaring af f. *kappale* som staaende i St. for opr. **katkale* af *katki* itu, *katketa* rumpi, forudsætter for voldsom en Lydforandring til at kunne billiges). Det er derfor meget muligt, at Ordet ikke er oprindelig lettisk, men indkommet her fra Livisk (jf. S. 73 ff. 2). Forklaringen vanskeliggöres imidlertid yderligere ved et i visse slaviske Sprog forekommende Ord: čech. *kaval*, dial. *gaval*, polsk *kawał*, hvide-russ. *kavałok* «Stück», jf. preussisk-tysk *kābel* «Loos, Loostheil» (Miklosich Et. Wb. 113). Skulde vi her have Laan fra et finsk Sprog, uanset selve det finske Ords Oprindelse? Hvis saa er, maatte Ordet vel först være optaget i (Hvide-?) Russisk og derfra være gaaet over i Polsk og fra Polsk atter i Čechisk. Eller er Ligheden kun tilfældig (ligesom vel i ethvert Tilfælde mellem disse forskellige Ord og skr. *kavala-s* «Mundvoll, Bissen»)?

lit. *gàrdas* «Hürde, offener Stall für die Schafe» («Herde» Bezzenberger BGLS. 283), *gárdis* «Bucht, in welcher ein Pferd oder eine Kuh im Stalle steht» (samme LF. 112) (sml. got. *gards* οἶκος, οἰκία, *garda [lambe]* αὐλὴ [τῶν προβάτων], oslav. *gradŭ*; efter Brugmann, Grundriss I, S. 294 N. 1 og 345, synes det lit.-slav. Ord at være meget gammelt Laan fra Germ.)

? > mokša-mord. *kardā*, ersa-mord. *kardó* «Stall»; mord. *kardas* «Hof» (jf. Heikel, Die Gebäude der Čerem., Mordw. etc. = Journal de la soc. finno-ougr. IV, 1888, S. 51 ff.). — Om andre Ord i finsk-ugriske Sprog, der i Form og Betydning mere eller mindre ligne disse, se Einfl. 141 (jf. GSI. 121 f.), hvor der er gjort opmærksom paa, at de dels kun frembyde tilfældige Lydligheder (som magy. *kert* «Garten», se Budenz ÖSz. S. 22, syrjænsk-votjakkisk *kar* «Stadt», smst. S. 6; ligesaa [ostjakkisk *kort*, *kurt*, syrj. *gort*, votjak. *gurt*?] votj. *jurt*, mord. *jurt*, *jurhta* «Haus, Wohnung» af tatar. *jurt*, jf. Ahlqvist VFSK. 95 = KWFS. 105, Anderson 206, Munkácsi Nyelvtud. Közlem. XVIII, 81), dels vistnok ere parallele Laan fra forskellige indoeurop. Sprog. Medens f. *kartano* area, praedium,

villa, liv. *kārand*, i Lifl. *karn* «Bauerhof, Gehöft, Gesinde» vel nærmest udgaar fra germ. St. *garda-*, forøget med det finske Suff. *-no* (*-ndo*) (GSl. og Einfl. a. St., Ahlqvist a. St. 105 = 117), kunde de ovennævnte mord. Ords Betydning af Stald synes at knytte dem særlig nær til Litauisk (saaledes Donner Techmer I, 260), uden at det er nødvendigt at ty til gotisk *garda* (jf. S. 33). Om Formen *kardas* er en særlig mord. Afledning eller muligvis kunde være en Sideform, udgaaende fra den lit. Nom. *gardas*, kan ikke afgöres; det förste turde være sandsynligst. (Mærkeligt er det om de mord. Ord mindende «syrj. *kardos* Stall» [? Donner a. St., ikke i Wiedemanns Syrj. Wb.], saa meget mere som et tilsvarende Ord ikke synes at forekomme i det mellemliggende Čerem., jf. S. 153.) Hvorledes forholder det sig med nord-ostjak. *karta*, *kart*, nord-vogulsk *kart* «Hof»? Disse og de allerfleste i det foregaaende berörte Ord, tillige med nogle andre, sammenstilles som fælles og «uralt» af Donner Wb. Nr. 175 (og 176). Čuvašisk *kardá* «Umzäunung, umzäunter Ort» (af indoeurop. Oprindelse, ogsaa efter Budenz Nyelvtudom. Közlemények X, 103) kan muligvis være indkommet igennem Mordvinsk, eller skulde Endebetoningen i Mord. endog tyde paa det omvendte?

lett. *gaura* (*gūra*) «Gänse-Sägetaucher»; preuss. *geauris* «Wasserrabe» (jf. osl. *gavranŭ* corvus? Bezzenberger i Gött. gel. Anz. 1874, 1240; J. Schmidt KZ. XXIII, 354)

? > est. *kaur* (gen. *kauri*) «Sägetaucher, Mergus merganser»; f. *kauru* Spove, Numenius.

lit. *gaúras*, sædv. pl. *gauraí* «Haare, bes. rauhe Haare der Thiere, auch eine Grasart, Spergula arvensis, wegen der oben behaarten Stengel» (*gaurŭ'tas* «behaart, rauh»); lett. *gauri* pl. «die Haare an den Schamtheilen (scheint nicht sehr bek.)» Ulm. (*gauris* Spergula arvensis)

? > f., kar., vot. *karva* pilus v. villus animalium, plantarum, corporis humani; color pilorum, color, forma, est. *karw* (*-a-*, *karu*) id., liv. *kā̆ra* (part. og illat. *karrə*, jf. S. 43 § 12, S. 52 f. § 23 a), i Lifl. *kara* «Haar, Feder (als Körperbedeckung), Farbe» (f. *karvainen*, est. *karwane* [St. *-aise-*, *-ase-*], liv. *karri* [jf. S. 50 § 22 f] «haarig, rauh», liv. *kā̆ri* «federig, haarig»). N. lap. *garvve* forma er laant fra Finsk (Qvigstad S. 68). Om lit. *-aur-* > f. *-arv-* se S. 104 § 45.

Sjögren-Wiedemann, Liv. Gramm. S. XCVI, afleder liv. *kā̆ra* (kun dette) af lit. *gauras*. N. Anderson, Studien 252—255, gör bl. a. særlig opmærksom paa den nære Overensstemmelse i Betydning mellem det lit. og det finske Ord, men forklarer dette af oprindeligt Rodslægtskab, idet han, i Tilslutning til Donner Wb. Nr. 141, afleder dette sidste af en «Rod *kar*» («rauh, scharf, zackig, hervorragend» Donner), men rigtignok med Sammenblanding af ganske uens-

artede Ting og paa Grundlag af yderst tvivlsomme eller afgjort urigtige Sammenstillinger (jf. ovf. S. 9 Note 1). Paa finsk-ugr. Side henvises kun til magy. *hara* «Haartuch, Pferdedecke» (!) og n. lap. *garrat*, hvilket Ord i Leems Lex. lapp. I, 1768, S. 335 (og derefter i Friis's nye Ordbog, hvor det betegnes som obsolet) gengives: «slippe [miste] det yderste af Haarene, extremitatem pilorum amittere. Usus verbi et derivat. est de cervo rangiferino haud castrato qui verno tempore extremum pilorum colli amittit» (Donner forandrer dette til «die letzten [!] Haare verlieren», hvilket atter optages af Anderson med Tilföjelse af «haaren»); til disse föjer Anderson endnu, om end med velbegrundet Tvivl, votjak. *kuro* «Spreu, Stroh, Strohhalm».

lit. *gégė* (*géga* Juškevič, Liėtùviškos dájnos Nr. 91,11, 106,4, 190,4), nu ellers kun i Deminutivformer som *gegùžė* o. l., lett. *dſeguſe*, preuss. *geguse* «Kuckuck»

? > f. *käki* (St. *käke-*, *käge-*) demin. *käkö*, r. kar., olon. *kägi*, demin. *kägöi*, veps., est. *kägi*, *kägu*, *kägo*, vot. *čäko*, liv. *k'eg* (pl. *-ūd*), *k'eǵ*, *gek*, i Lifl. *kieg*, *t'egg*, *k'egg* id. Sjögren-Wiedemann Liv. Gr. S. XCVI. Lap. *kiekka*, *giekka* Laan fra Finsk. De øvrige finsk-ugr. Sprog have mer eller mindre rent onomatopoietiske Ord (jf. f. Verbum *kukkua* kukke, hvoraf *kukkuja* «Kukkeren»), som mord., čer. *kuku*, ung. *kakuk*, syrj. *kök*, jf. Donner Wb. Nr. 21.

lit. *geltà* «Gelbheit», *gèltas*, *geltónas* «gelb»; lett. *dſeltans*, *dſeltains*, *dſeltens* «gelb»; preuss. *gelatynan* id. (jf. oslav. *žlŭtŭ*, Miklosich Et. Wb. 408)

> f. *kelta*, r. kar., olon. *kelda*, est. *kõld* (*-a-*), *kold* (*-a-*) «Gelbes, gelbe Farbe»; f. *keltainen*, r. kar. *keldańe*, olon. *keldaine*, vot. *kõltaine*, kreev. «*kieltan*», est. *kõllane*, *kollane* «gelb». Ahlqvist VFSK. 82 = KWFS. 91; Donner Techmer I, 261, 264 (medens han i Wb. Nr. 208 havde opstillet *kelta* som ægte finsk, jf. ovf. S. 11 Note).

[lit. *-gi* (*-g*, ældre ogsaa *-ge*, *-ga*; Bezzenberger BGLS. 267) enklitisk fremhævende Partikel (jf. Schleicher Gramm. S. 338, Kurschat Gramm. § 1426 a), lett. *-ǵi* (forældet), *-dſ* (i *nedſ — nedſ* «weder noch») id. (Bielenstein II, § 625) (sml. skr. *gha*, *ha*, *hi*, slav. *go*, *že* o. s. v. Miklosich Et. Wb. 68 f.; jf. nedf. *-gu*)

synes at stemme med est. *-ki*, efter Vokaler og Liquidæ *-gi*, dorp.-est. *-ke* (*-ge*) «legt einen Nachdruck auf das Wort, welchem es angehängt ist: irgend, eben, gerade» (Wiedemann Gramm. S. 320), *kẽgi*, *keski* «Jemand» o. l. (smst. S. 433 f.)| f. *-ki*, *-kin*, vot. *-ki*, *-či* id., sædvanlig «auch, sogar», *joki*, *-kin* «Jemand, irgend ein», *kuki*, *-kin* «jeder» o. l. Dog turde Laan her være saare tvivlsomt, da et, som det synes, tilsvarende Tilhæng (hvis ikke snarere = f. *-ka*, *-kä* i *ku-ka*

«wer» o. l.?) i det mindste ved Pronominaldannelser forekommer i de fleste finsk-ugriske Sprog (jf. Anderson 48 f.); sml. ogsaa mokša-mord. *-ga*, *-gä*, *-ka*, *-kä* «auch», ersa-mord. *-gak*, *-jak* id., *-ka*, *-ke*, *-ko* «enclitische Partikel, welche den Nachdruck auf ein Wort legt» (formelt maaske dog egl. = f. *-ka*, se ovf., *en-kä* «auch ich nicht», *sekä — että* «sowohl — als»). I ethvert Tilfælde vilde der vel kun kunne tænkes paa en mulig sekundær Indflydelse paa den f. Form (med *i*?) eller Brugen af den i visse Tilfælde.]

**gilna*, lett. *dſilna*, *dſilnis* «die grösseren Spechtarten (*mela dſ.* Schwarzspecht, *ſaľa dſ.* Grünspecht, etc.)» (jf. oslav. *žlŭna*, russ. *želná* for **gĭlna* id., hvoraf magy. *zsolna*, Miklosich Et. Wb. 408; dog er det lett. Ord næppe laant fra Slav., hvad Brückner 171 antyder, skönt med ?)

> liv. *kill* (pl. *-ød*) «Grünspecht». Jf. S. 77 § 11, S. 82 § 16, S. 142 N. 1.

lett. *glīwe*, *-a* «der grüne Schleim auf dem Wasser; Schleim, Schlamm»; lit. *glývas* «Schleim» (Bezzenberger LF. 113)

? > f. *liiva* «breiige, schleimige Masse; Schlamm» (men est. *līw* [*-a-*] «Sand, Kies»?). Kunde muligvis ogsaa være < germ. **slīva-*, on. *slý* «slimagtige Vandplanter» (jf. K. F. Johansson, Paul & Braune Beitr. XIV, 319).

lit. *gródas* eller rettere *grū́das* «eine gefrorene Erdscholle, der gefrorene ungleiche Boden» (jf. *gródis*, *grodinis* Ness., žemait. *groudis* [*ou* regelmæssig = *ů*], Geitler Lit. Dial. 26, December; efter Fick Wb. II, 555 er *grodas* samme Ord som slav. *gradŭ* Hagl?; efter Brückner 85 er det derimod laant fra polsk *gruda*, med samme Betydning, hvilket dog betvivles af Bezzenberger, Gött. gel. Anz. 1878, 217, der snarere anser det polske [alm. slaviske] Ord for laant fra Lit. Vistnok snarest opr. fælles, hørende sammen med lit. Rodform *grūd-*, Leskien Abl. 35, oldn. *grjót*, *grautr* o. l.; Schmidt Verwandtsch. 38, jf. Fick I, 586, Miklosich Et. Wb. 79; om *ů* [for *ōu*?] ved Siden af *u* jf. Schleicher Gramm. S. 55 ff., Bielenstein I, S. 132 ff., Leskien a. St. 116 ff., Geitler a. St.)

> f. *routa* (ogsaa *roude*, St. *routehe-*, og *rouste*) «hart gefrorener Erdboden, gefrorener Koth; Erdfrost»; r. kar. *rouda*, vot. *rõuta* id. (f. *routakuu* December). S. 93 § 26, rettere til § 28 (eller svarer *ou* til en bagved lit. *ů* liggende Difthong?). Russ. *róvda* (*róvga*, *róvka*) id. er Laan fra Finsk (Grot, Filolog. razyskanija² I, 472).

(Skulde f. *ruumen* «Achel, Spreu (bes. von Gerste, Hafer)», veps. *rumen* id. udgaa fra et hypothetisk **grū(d)-men-* [lit. *dm* > *m*, Schmidt KB. VII, 243 f., Brugmann Grundriss I, § 547] af den ovennævnte Rodform *grūd-*, lit. *grústi*, lett. *grūst* «stampfen», jf. lett. *grūdenes* «abgestossene, von Hülsen befreite Gerste, Graupen», *grūdaſchi* «stark mit Kaff versetztes Mehl»?)

[lit. *-gu* (*-g*) enklitisk Spörgepartikel (som *galẽ-gu* «kannst du?», forældet; Schleicher Gramm. S. 338, Bezzenberger BGLS. 262 f.); lit. *-g* id. (*warig* «kannst du?», forældet; Bielenstein II, § 625; jf. ovf. *-gi*, hvormed denne Partikel efterhaanden er sammenblandet) stemmer med f. *-ko*, *-kö*, vot. *-ko*, veps. *-ik*, *-k* (liv. *-ka*), samt lap. *-go* id. Som ved *-gi* (se dette) er dog Laan fra de baltiske til de finske Sprog temmelig tvivlsomt, da den finske Partikel, om end næppe forekommende i andre finsk-ugr. Sprog, muligvis kan være selvstændig afledt af Pronominalstammen *ko-*, *ku-*. Maaske kunde her endog foreligge et Laan i omvendt Retning.]

preuss. *instra-n* «Schmer» (Fick Wb. II, 311, 713, III, 31)

? > f. *ihra*, *itra* (for **istra*, Genetz, Karel. Lautl. 20) id. Dog er dette maaske snarere < on. *ístra*, sv. *ister* (for **instra-*), saa meget mere som det preuss. Ord ikke kan umiddelbart eftervises i Lit. ell. Lett. (og maaske selv skyldes germansk Paavirkning?).

lit. *ìrti* (præs. *yrù*; *irstu* Szyrwid) «bei Dingen, die aus sichtbar verschiedenen Theilen zusammengesetzt, genäht etc. sind, sich in dieselben trennen oder auflösen»; lett. *irt* (præs. *irstu*) «sich zertrennen, raffeln, ausfasern», *ērst* (St. *ērd-*) «auseinander bringen, reffeln, trennen (eine Naht)», *ērds* «locker» (f. Ex. *ērda ſeme* «lockere Erde»), *irdens* «mürbe, brock, locker» (f. Ex. *irdena ſeme* «wohl durchgearbeitetes, mürbes Land»); lit. *ardýti*, lett. *ārdīt*, *irdīt* (*ērdīt*) «trennen» o. s. v. (Fick Wb. II, 518; Leskien Abl. 67)

> f. *irta* (kun i Adess. og Allat.) «loser, freier Zustand», *irras* (*irtaha-*), *irstas* (hos Agricola, se Ahlqvist, Kieletär I, 1, 18, Genetz i Virittäjä II, 172), *irtain* (*-aime-*), *irtainen* m. fl. Former «los, frei» (f. Ex. *irtainen maa* «lockere Erde»), *irti* (dial. *irtti* eller med *k* for *t irki*) indecl. id. (Dialektformen *erki*, der af Ahlqvist, VFSK. 147 = KWFS. 163, opstilles som = *irki*, *irti*, maa betragtes som en Sideform til f. *eri*, der betegner en Afstand eller Forskel), *irrata* præs. *irtaan*, *irrottaa* «los machen, lösen, auflösen»; vot. *irtä* = f. *irti*; veps. *irda-* i *irdal*, *erdal* ude. Vanskeligere er det at bestemme, fra hvilken lit. Form de finske Ord udgaa (en Præsensstamme paa *-st-* [lit. Partic. *irstąs* «baufällig», Ness. efter Szyrwid]? eller en Participialdannelse paa *-ta-*? eller en med *d* udvidet Stamme, som navnlig almindelig i Lettisk?).

lit., lett. *jau* «schon»

? > f., kar., olon., veps., vot. *jo*, est. *ju*, *jo*, liv. *jø*, *ju*, *jo* id. Maaske dog snarere af got. *ju* (GSI. 118), med mindre Parallelismen med *vèl* (se dette) skulde kunne tale for lit. Oprindelse. (Derimod er syd-est. *ju — ju*, liv. *jo — jo* «je — desto» yngre Laan fra lett. *jů — jů*.)

lit. *jávas* «Getreidekorn», pl. *javaí* (sydlit. *jävaí*, omkring Memel *jä'vā* med *ā* = *ai*) «Getreide» (for **jevo-* > **jovo-*, skr. *yáva-*, gr. *ζειά*; Saussure Syst. prim. 68; Mahlow Lang. Voc. 8; Bezzenberger BB. IX, 261)

> f., kar., olon. *jyvä* granum, pl. *jyvät* frumentum; veps. *jüva*, vot. *ivä*, kreev. «*üwä*, *üwid*», est. *jüwä*, *üwä*, *iwa* id. (Thunmann 89;) Ahlqvist VFSK. 31 = KWFS. 35; Donner Techmer I, 264. Om Vokalen *y* jf. ovf. S. 92 § 25. (Ægte finsk er derimod f. *jauho* farina, *jauha-a* molere, mord. *jaža-* id., der ikke, som antydet hos Ahlqvist VFSK. 42 = KWFS. 48, kan henføres til lit. *java-*.)

lit. *jùdrios* (*jùdros*, *jùdrai*) pl., lett. *judras*, *idras*, *idri*, *udri* pl. «Leindotter», Camelina sativa

> liv. *-jud'rəs* pl. *-rəd* (P.), *jud'd'ərs* pl. *-ərd* (K.), syd-est. *judr* (*-a-*), *udras* id. Jf. S. 110. Den liv. Form med mouilleret *d'* staar nærmere den lit. *jùdrios* end den lett. (jf. S. 141). Dette Ord krydses af et andet, der udgaar fra det germanske, nærmest det nordiske, Navn paa samme Plante, sv. *dodra*, o. s. v.: est. (alm.) *tudr* (*-a-*, *-e-*; men ogsaa *ludre[-me-]*), vot. *tūdra* (jf. ogsaa lett. *dedres*, *dedri* af nt. *dödder*).

lit. *jùngti*, *jùngiu* «ins Joch spannen», lett. *jūgt*, *jūdſu* «anspannen, einspannen»,

hertil synes at høre f. *juhta* jumentum, der nærmest har Form af en Participialdannelse paa *-ta-* = lit. *jùnkta-s*, hvilket dog ikke bruges just i denne Betydning (jf. skr. *yuktá-* «angespannt; Gespann»). Paa en tilsvarende germansk Form kan der vanskelig tænkes, skönt f. *juko*, *jukko*, *jukka* jugum boum, temo trahae kun kan have denne Oprindelse (GSI. 118; Qvigstad S. 86 f.); men jf. lit. Laaneord som *kélias*, *rágės*, *rátas*. Liv. *jūg* «Joch» er lett. *jūgs* (lit. *jùngas*).

lit. *jůdas* «schwarz», lett. *jůds* «ein böser Geist, ein Waldteufel» (nordlit. «Teufel» se Bezzenberger LF. 118)

? > est. *jūdas* (gen. *jūda*), *jūas* «Teufel» (opr. en ond Aand, jf. Kreutzwald u. Neus, Myth. u. mag. Lieder der Ehsten, St. Petb. 1854, S. 71, 74, hvor der henvises til Das Inland 1849 Nr. 36 ff. Sp. 612 ff.); f. *juutas* (*juuttaha-*; *juudas juutaha-*?) «ein böses mythologisches Geschöpf; böser Geist, Teufel; böser und listiger Mensch» (i de første Betydninger = *hüsi*; ogsaa i Pl. f. Ex. Kalev. 13, 106, 108). Schiefner i sin tyske Oversættelse af Kalevala, Helsingfors 1852, S. 297 afleder det f. Ord af lit. *jůdas*, Castrén, Föreläsn. i finsk mytologi (= Nord. resor och forskn. III, 1853) S. 111, og de fleste nyere derimod af det bibelske Navn Judas (f. *Juudas*). En Indflydelse herfra er sikkert ubestridelig, navnlig i Finsk, selv om Ordet maaske alligevel fra først af er af lit.-lett. Op-

rındelse (jf. liv. *mustā mies* «Teufel» [f. *musta-mies*, est. *must mēs* «Popanz»] egl. den sorte Mand?).

lett. *kaba* (*kabe*, *kabis*) «Sparrbalken mit Wurzelende; Schlittensohle, wie sie im Walde krumm gewachsen gefunden wird; die gebogenen Balken, welche Böten die Haltung geben» (Leskien Abl. 68)

? > est. *kaba* «vorstehendes Ende (*hõne k.* die kreuzweise liegenden Balkenenden an den Hausecken), Einschnitt im Balken, wo an der Hausecke der andere darüber liegt», skönt Betydningerne ikke ganske dække hinanden. Skulde der paa lignende Maade være en Forbindelse mellem f. *kamana* (dial. *kamala*, *kamaja*, *kamo*; f. Ex. Kalev. 21, 123; Suomen kansan satuja ja tarinoita I, 1852, 80, 87), «Falz, Fuge; der obere Querbalken an der Thüröffnung; Thürgesims» (næppe rigtigt opført hos Donner Wb. Nr. 310) og lit. *kamẽ'na*, *kamẽ'nas* «Stammende, das dickere Ende des gefällten Baumes», lett. *kamans* id. (*kamanas* pl. «Schlitten»), russ. *kómel'* id.?

lit. *kablýs* «Haken, dann alles hakenförmig gekrümmte, eine krumme Gabel, Misthaken» Ness., lett. *kablis* «Häklein, Heftel» (Leskien Abl. 68); — lit. *kaplýs* «Eisaxt, Hacke; (ogsaa *kablýs*?) abgenutzte Axt» Kursch.; «Axt», *kàplis* «Hacke», Bezzenberger LF. 120 (jf. *skaplis* «Hohlaxt zum Aushöhlen der Tröge» Geitler LS. 108), lett. *kaplis* «Hacke, Hohlaxt» (Rod *kap* «graben», slav. *kop-* Miklosich Et. Wb. 128)

ved Sammenblanding > est. *kābel* (gen. *kābli*), *kabli* (om Pernau) «Erdhacke, Haue, Misthaken, Pflugschar» (deraf *kābli-ma*, *kabli-ma* «behacken»), *kapel* (gen. *kapli*, *-e*) «Wurfschaufel, Wasserschaufel»; liv. *kapīl'*, *kappil*, *kabbil* «Hohlbeil, Hacke». Ahlqvist VFSK. 27 = KWFS. 31 f. — Urigtigt opstillet som ægte hos Donner Wb. Nr. 283 (jf. Anderson 200). Det smst. opførte liv. *küpīl'*, i Lifl. *k'ipil* «Schaufel» er ligesom lett. *schk'ipele*, est. *kihwel*, *kühwel*, *-wli* og f. *kihveli*, *kyhveli* < nt. *Schüffel*, sv. *skyffel*. Derimod er f. *kapli*, r. kar., olon. *skabl'i* «Schabeisen» < russ. *skóbel'* id., osl. *skoblъ*.

lit. *kadagýs*, preuss. *kadegis*, lett. *kadik'is* Juniperus

> f. *kataja*, r. kar., olon. *kadaja*, veps. *kadag* (*-a-*), est. *kadakas*, *kadak*, *kadajas*, liv. i Kurl. *kadāg*, *gadāg*, *gadāgəs* (om *g* i Forlyd se S. 73 § 2), i Lifl. *kadagi* id. Lap. *gaskas*, *kaskes* id. Laan fra Finsk. Fra Lit. (ell. Preuss.) ogsaa nt. *kaddik*, *kaddig* (ikke omvendt, Brückner 14, kun at vistnok den lett. Form er paavirket heraf). Donner Techm. I, 268. Ligesaa er ersa-mord. *meževel'* id. laant fra russ. *možževél*, magy. *boróka* id. fra slav. *borovka*.

lit. *kaimýnas* «Bewohner desselben Dorfes, Nachbar», preuss. *kaiminan* (Akk.), lett. *kaimiņsch*, *zëmiņsch* id. (af lit. [*kaimas*] *këmas*, preuss. *caymis*, lett. *zëms* «Dorf»)

> f., vot. *kaima* cui idem nomen est, sodalis (den sidste Betydning nu sjældnere, men aabenbart oprindeligere, jf. f., r. kar. *kaimata* comitari); est. *kaim* (*-u-*) «Namensverwandter, Verwandter, Mannesbruder». Fra Finsk atter ved ældre Laan n. lap. *guoibme*, en. lap. *kuõibme*, sv. lap. *kueibme* socius, adjutor, comes, conjux (Lind. & Öhrl. ogsaa vicinus), og ved yngre Laan n. lap. *gaibme*, en. lap. *kaime*, sv. lap. *kaiman* (samt sv. *kajma*, *kajme*) cui idem nomen est. Ahlqvist VFSK. 224 = KWFS. 254 f.; Donner Techm. I, 264. Affledningsendelsen *-īna-* (Brugmann Grundriss II, S. 149) er udeladt i Finsk; Donners Henvisning til «die nicht diminutive Form» af det lit.-lett. Ord beror paa en Miskendelse af dettes Oprindelse. Liv. *kaimiņ* og *tsiemiņ* «Nachbar» ere yngre Laan fra Lett.

lit. *káklas*, *kàklas*, lett. *kakls* Hals

> f. (kar.) *kakla*, *kagla*, (alm.) *kaula*, veps. *kagl* (*-a-*), vot. *kagla*, est. *kael* (*kāl*, *kaul* for **kagl-*), liv. i Kurl. *kaggəl*, *kagl*, i Lifl. *kāl* id. (Thunmann 90;) GSI. 73; Donner Techm. I, 264, i Stedet for det aldeles usandsynlige og vilkaarlige Forsøg paa at forklare Ordet af Finsk i Wb. Nr. 8. En anden, men lige saa usandsynlig og svævende Mulighed for en Forklaring af det omhandlede Ord som ægte finsk antyder Budenz, ÖSz. S. 113. I Modsætning til de der fremsatte yderst usikre Sammenstillinger er Overensstemmelsen mellem de finske og de lit.-lett. Ord saa fuldstændig, at Laan fra Lit. synes at være indlysende. Om andre lignende Ord jf. S. 146.

Det af *kakla-* fortrængte finske Ord for Hals (jf. S. 149) synes nærmest at foreligge i f. *sepi*, *sepä*, *seve* pars trahae antica (opr. collum), *sepale*, *sepele* o. l. torques, monile, *sepo* album collum habens (canis, equus), *sepään sevätä*, veps. *sebadan* amplector, lap. *čæve*, *čæbet* (gen. *čæppata*) collum, čerem. *šü* id., ostjak. *sabyl*, *sābet* id., mord. *sivä* «Kragen» o. s. v. (jf. Budenz ÖSz. Nr. 392, hvor dog næppe alle Sammenstillingerne kunne billiges).

lett. *kaṅepe-s* «Hanf» (lit. *kanápės*, preuss. *konapios*; vistnok laant fra slav. *konoplja*, *konop'*; jf. Brückner 89, 173; Hehn Kulturpfl. und Hausthiere[2] 166 f.; Kluge Etym. Wb. under «Hanf»; Schrader Handelsgesch. u. Warenkunde I, 187 f.; Miklosich Et. Wb. 127)

= liv. i Kurl. *kanīp* pl. *-əd*, i Lifl. *kanep* pl. *-ed*, *-id*, est. *kanep* (*-i-*), vot. *kaniva*, *koneva* id. Mellem disse sidstnævnte, indbyrdes sammenhørende Former og den lettiske er der en uafviselig Forbindelse. Sandsynligst er det nu vistnok, at Ordet, naturligvis blandt det yngre Lag af Laan, er kommet fra Lett. til Liv. og

Est. og derfra atter til Vot. (saaledes Ahlqvist VFSK. 38 = KWFS. 43 og Donner Techm. I, 271); dog kunde det her muligvis ogsaa være umiddelbart af slavisk (russisk) Oprindelse (hvad Tilstedeværelsen i Votisk maaske kunde tale for) og den lett. Form (med være *e* i anden Stavelse) da atter laant eller paavirket fra Liv.-Est. Finsk *hamppu* er laant fra Svensk (GSI. 116). Mokša-mord. *kańtf*, ersa-mord. *kańt* (čerem. *keńe*, *kińe?*) stammer snarest umiddelbart eller dog ad andre Veje end de för nævnte Ord fra samme (skythiske?) Kilde som dels gr. *κάνναβις* dels den slav.-lit. og germ. Form (sml. ogsaa čuvaš. *kandyr*, tat. *kindür*, *kendir* og det derfra laante magy. *kender*; jf. Ahlqvist anf. St. og Budenz i Nyelvtudományi Közlemények X, 132; Miklosich Türk. Elemente II, 6).

lit. *kànklės* pl., ogsaa *kànklys* pl., *kànklai* pl., lett. *kůkle* (med *ů* < *an*), sædvanlig *kůkles* pl. «ein guitarrenartiges Instrument, Zither, Harfe» (henføres til en Rod *kan* sonare, jf. lat. *canere*, af Fick Wb. I, 38, II, 531; ligesaa — tilligemed lit. *kànkalas* «Glocke, Schelle», der af Fick o. a. betragtes som Laan fra russ. *kólokol*, osl. *klakolŭ* — af Brückner 89 Note 82; efter J. Schmidt KZ. XIX, 279 og Vocal. I, 153 beslægtet med lit. *kinkýti* «anspannen», *kánka* «Folter» [?]; efter Brugman i Curtius Stud. VII, 288 og Bielenstein I, S. 252 — ligesom *kànkalas*, se ovf. — beroende paa «brudt Reduplikation» af en Rod *kar*, *kal* «hallen, tönen, schallen» [jf. nu ogsaa Beskrivelse af det lit. Instrument med Afbildninger hos Bartsch, Dainu Balsai, Melodien lit. Volkslieder II, 1889, S. XIV f.]).

= f. *kantele* (österbott. Dial. *kanteles*; *kantele(hje-)* og *kannel* (St. *kantele-*; saaledes ogsaa vot.) «Harfe», cithara Finnorum primitiva, quinque chordis instructa et digitis tractanda; r. kar., olon. *kandeleh*, veps. *kandel*, est. *kannel* (gen. *kandle*), liv. *kāndla* «Harfe» (jf. Beskrivelse og Afbildninger af den finske Kantele i G. Retzius, Finska kranier, Stockh. 1878, 137, samme, Finland i Nordiska Museet, 1881, 119 ff., Heikel, Suomi XIX, 1886, 10; om den estiske Kannel jf. Verhandl. d. gel. estn. Ges. I, 1). Enare-lap. *kaddelas* er laant fra Finsk; liv. i Lifl. *kuokl* pl. *-id* «Harfe» yngre Laan fra Lettisk.

Lige saa ubestridelig som Forbindelsen mellem det lit.-lett. og det finske Ord er, saa meget mere som det Instrument, de betegne, i alt væsentligt er ganske det samme, lige saa dunkel er Ordets Oprindelse og Historie. Om de for Lit. opstillede Etymologier, der ganske vist alle maa indrömmes at være mere eller mindre tvivlsomme, se ovf.; dersom nogen af dem er rigtig, eller dersom Ordet overhovedet, hvad der a priori turde være sandsynligst, er dannet af en eller anden lydbetegnende Rod, af hvilken Art der ikke findes nogen dermed stemmende i de paa Onomatopoietica ellers saa overordentlig rige finske Sprog, men vel i de indoeuropæiske, vilde det dermed være givet, at det finske

Ord er laant fra de baltiske Sprog. Donner, Wb. Nr. 39, forklarer derimod f. *kantele* som «Diminutiv von *kante-* [Nom. *kansi* jf. ovf. S. 146 Note 1] Deckel»; med Fastholdelse af denne Etymologi betragter han Techmer I, 269 lit. *kanklės* som Laan fra Finsk. Denne sidste Opfattelse er Bezzenberger tilböjelig til at slutte sig til (Zeitschr. f. vergl. Literaturgesch. u. Renaissancelit., N. F., I, 1887—88, 276 og Die Kurische Nehrung [= Forsch. zur deutschen Landes- u. Volkskunde III, 4], 1889, 53 = 213). Naar Donner paa sidst anf. St. henviser til det finske Ords «store Udbredelse» som Støtte herfor, maa dertil dog bemærkes, at det (*kantele*) ikke blot ikke er mere udbredt end mange ubestrideligt fra Lit. laante Ord, men at meget mere dets afgjorte Indskrænkning til de egl. finske Sprog kan vække Tvivl om dets finske Oprindelse. Hvad selve den af Donner opstillede Etymologi angaar, maa fremhæves — som allerede bemærket af Ahlqvist i Öfversigt af Finska Vetensk.-Societetens Förhandl. 1878—79, 100, hvor han betragter f. *kantele* som Laan fra Litauisk, og ingenlunde gendrevet af Donner, smst. 1879—80, 53 f. —, dels at den for øvrigt kun i faa finske Ord, mest af dunkel Oprindelse, forekommende Endelse *-le* (*-lehe-*) [*-l* (*-le-*)] aldeles ikke er noget Deminutivsuffix, dels at det er temmelig uforstaaeligt, hvorledes en Harpe kunde faa Navn af et «lille Laag», saa meget mere som der i den gamle og oprindelige Form af Kantelen netop ikke forekom noget, der kunde kaldes «Laag», *kansi* (jf. de ovf. anf. Beskrivelser samt Kalevala 40, 235 ff., 44, 167 ff., Kanteletar 1,1). Naar Donner, a. St., fremdeles søger en Støtte for denne Forklaring i den Omstændighed, at «ein anderes Derivat von *kante-*, nämlich *kannus* in Nordostfinnland als Benennung der lappischen Zaubertrommel gebraucht wird», da viser denne Sammenstilling i Virkeligheden intet; thi ikke blot ligge Betydningerne af f. *kantele* og *kannus* meget fjærnere fra hinanden, end det ved et løst Blik kunde synes, men ligesom den specielle Betydning af dette sidstnævnte Ord refererer sig til en lappisk, ikke en finsk Genstand, saaledes have vi her vistnok blot en efter finske Lydlove og finske Analogier omdannet Efterligning af det lap. Navn paa «Runebommen» *kobdas*, *gobdas*, *govdas* (jf. om denne f. Ex. J. A. Friis, Lapp. Mythologi, Christiania 1871, 19 ff.). Oprindelsen til dette Ord er dunkel, Sammenhæng med f. *kansi* i ethvert Tilfælde tvivlsom. Ved Overgang af lap. *bd* til *nn* (for *nt* i lukket Stavelse) — et Forhold, hvorpaa der findes adskillige andre Exempler — kommer dette Ord til at falde sammen med *kannus* i den sædvanlige Betydning calcar, solea trahae postica, af *kanta* calx, fundamentum, Verbalst. *kanta-* portare. (Dersom *kantele* skal være ægte finsk, vilde der ogsaa formelt være en Mulighed for, at det kunde være en Afledning af denne samme Stamme, ligesom det kun til-

fældigt ligelydende syd-est. *kannel*, *kandle* «Achsel; Band zur Befestigung des Klöppels an den Dreschflegel od. der Peitschenschnur an den Stiel»; men hvorledes man ad denne Vej skulde kunne naa til en Benævnelse paa en Harpe, synes temmelig uforstaaeligt.) Paa Finsk er altsaa Ordets Oprindelse mindst lige saa dunkel som paa Lit.-lett., om ikke endnu dunklere.

Hvad angaar Endelsen *-klė* (*-kla-*) i det lit.-lett. Ord, kan den næppe skilles fra det sædvanlige Suffix af denne Form. Da Forbindelsen *kl* her staar for ældre *tl* (*dl*? se bl. a. Burda i KB. VI, 245, Bugge i KZ. XX, 138 ff., Bezzenberger BGLS. 84 f., Brugmann Grundriss I, § 281 Anm. 1, § 377), maa der vel paa samme Maade bagved *kanklė* ligge en ældre Form **kantlė* (eller, hvis Roden skulde være *kank-* [*kan-k-*?], **kanktlė*). Heraf (om ikke endog ved Overgang paa Finsk af *k* til *d*, *t* ved Association til en af de ovf. omtalte finske Stammer *kand-* eller *kant-*?) vilde den f. Form, opr. *kandeles*, *-eh* (jf. S. 73 f. Note 4), meget simpelt kunne forklares blot ved Indskud af *e* mellem *t* og *l* (S. 105 § 47; om *d* < *t* jf. S. 75 § 6, om Udlyden S. 124 § 64 a). I Tilfælde af den modsatte Bevægelse, maa den sidste Del af det f. Ord *-deles*, *-eh* antages at være bleven omdannet i de baltiske Sprog i Analogi med det nævnte Suffix *-klė* < *-tlė*, hvad der vel næppe er umuligt, men dog forudsætter en noget voldsommere Forandring.

Dersom Ordet oprindelig hører hjemme i de finske Sprog, kunde det dernæst vistnok kun antages fra disse at være gaaet over til Lettisk og derfra atter til Litauisk (S. 70 f., 137, 145); disse Vandringer maatte da have fundet Sted paa en Tid, da Lydforbindelsen *an* endnu var bevaret paa Lett. og ikke som senere forandret til *ů* — et Trin, der maa ligge langt forud for vort tidligste Kendskab til dette Sprog. Naar Bretken (sidste Halvdel af 16. Aarh.) gengiver lit. *kankles* ved «Kewersche» [ɔ: kurisk] Harfe» (Bezzenberger BGLS. 356), turde dette dog vel næppe kunne opfattes som en paa hans Tid bevaret Erindring herom, men det betegner vel snarere blot, at han fortrinsvis kender dette Instrument som brugeligt hos «Kurerne», hvad der vel nærmest vil sige Letterne paa den kuriske «Nehrung», hos hvilke det i ethvert Tilfælde vides at have været ganske almindeligt endnu i det 17. Aarh. (se Bezzenberger, Kur. Nehr., a. St.).

Alt vel overvejet, forekommer det mig, at Antagelsen af Laan fra de baltiske til de finske Sprog i enhver Henseende frembyder de færreste Vanskeligheder og for saa vidt större Sandsynlighed end det omvendte. Selvfølgelig behøver Ordet ikke derfor fra først af at være blevet til i Lit.-lett., ja jeg anser det ikke for aldeles umuligt, at der kan eftervises i det mindste ét Tilknytningspunkt i de nærmest beslægtede Sprog, der kunde føre dets Tilstede-

værelse som gammelt Kulturord i de østeuropæiske Sprog af vor Æt endnu noget længere tilbage. Jeg tænker paa den slaviske Benævnelse paa et aldeles lignende Instrument: osl. *gąsli*, russ. *gusli* pl., o. s. v. (for **gond-sli-*, af Verbalstammen **gond-* [*gon-d-*?], *gąd-* cithara canere, jf. Miklosich Et. Wb. 72, Brugmann Grundriss II, S. 276). Skönt den slav. og den balt. Form vel paa ingen Maade lydligt dække hinanden (om *g* = *k* jf. dog Geitler LS. 53 f., Bezzenberger BGLS. 85 f.), er paa den anden Side en vis almindelig Lighed saa umiskendelig, at det vel fortjener Overvejelse, om der ikke skulde være en, om ikke umiddelbar sproglig-genetisk, saa dog kulturhistorisk Forbindelse mellem det slav. og det baltisk-finske Ord. At aflede f. *kantele* fra slav. **gond-sli* eller omvendt er i ethvert Tilfælde aldeles umuligt; en saadan Antagelse vilde forudsætte Beröring med et slavisk Sprogtrin og en Lydbehandling (f. *an* = slav. *on*, *ą*, bevaret *d*) hvortil der ikke vilde være nogen som helst Parallel at opvise blandt de slav. Laaneord i Finsk eller omvendt.

lit. *kaplỹs*, lett. *kaplis* se *kablỹs*.

lit. *kàrbas* «Korb» (sjæld.), lett. *kārba* «ein Fischerboot (namentlich zum Lachsfangen); ein ovales hölzernes Kästchen; eine Tüte aus Baumrinde» (? preuss. *corbis* [utvivlsom Rettelse for *torbis*] «vlechte» ɔ: «Korbgeflechte am Wagen»; jf. nedf.)

> f. *karvas* (*karpaha-*), *karpaa* corbis, qua quid portatur, scapha minor portatilis (deraf *karvahtaa*, *karvastaa* scapham traducere trans isthmum, trahere); «båt af vidjor, som öfverdragas med skinn, rå oxhud» Lönnr. Suppl. Lap. *garbes* cymba biremis er atter laant fra f. *karvas* (for ældre **karbas*, jf. S. 73 f. Note 4). Bestemmelsen af de her omhandlede Ords Historie og deres Forhold til visse andre, der ligne dem, frembyder særlige Vanskeligheder, til Dels fordi flere, oprindelig forskellige Stammer efterhaanden ved Laan have krydset hverandre. Der er da ogsaa fremsat afvigende Meninger saavel om de indoeuropæiske som om de finske Ords Udvikling.

I umiddelbar Forbindelse med de ovf. anførte lit.-lett. Ord staar lit. *kàrbija* (Szyrwid) «dichter, korbartiger Kasten, Kober», samt osl. *krabij* f. fiscella e vimine plexa, arcula, russ. *kórob* (hvoraf syrj. *köröb*; lit. *karãbas*, *kurãbas* «Düte» existerer næppe, se Ness.), *koroba*, *korobija*, polsk *krobia*, čech. *krabice* o. s. v., jf. Miklosich Et. Wb. 130. Disse Ord anses sædvanligt for Laan fra lat. *corbis* med Tysk som Mellemled (se bl. a. J. Schmidt Vocal. II, 130; Miklosich a. St. og Fremdw. 29; Bezzenberger, Gött. gel. Anz. 1874, 1243; Brückner 14). Hvis saa er, maa dog denne Ordgruppe, paa Grund af dens ensartede Udbredelse i alle de slaviske Sprog, være laant paa et overordentlig tidligt Trin. Selve denne

Antagelse forekommer mig imidlertid ingenlunde sikker, og jeg kan ikke anse det for umuligt, at vi her have en opr. lit.-slav. Stamme **korbo-*, **korbijā-*, maaske rodbeslægtet med lat. *corbis* (af en Rodform *qerbh*?, Fick Wb. I, 542, II, 74, jf. skr. *kart* «flechten», Fick IV, 66, lat. *crates*, got. *haurdi-*? anderledes Kuhn KZ. IV, 23 f., Froehde BB. V, 270). Vel at adskille fra denne Gruppe er en dermed noget sammenblandet, i det hele dog langt mindre udbredt Række af yngre Former, der utvivlsomt væsentlig gennem Tysk, i de sydslav. Sprog maaske gennem Italiensk, stamme fra lat. *corbis*, som polsk *korb*, čech. *korba*; lit. *kùrbas*, *gùrbas*, lett. *kurwis* o. a. (om preuss. *corbis*, s. ovf., hører herhen eller til den förste Gruppe, kan ikke bestemt afgöres).

Hvad de ovf. anf. f. og lap. Ord angaar, have Donner Wb. Nr. 144 og Anderson Studien 228 ff. søgt at hævde dem som ægte finske, hvad der dog paa ingen Maade kan siges at være lykkedes dem og kun er blevet muligt ved Sammenblanding af forskellige, aabenbart ganske ubeslægtede Ord (ligesom Lindström, Suomi 1852, 35 f.); Anderson antyder endog Muligheden af, at lit. *karbas*, *karbija* og de tilsvarende slav. Ord kunne være laante fra Finsk, hvad der vilde savne enhver Støtte. Ahlqvist VFSK. 150 = KWFS. 167 lader f. *karvas* være laant fra russ. *karbás* «kleines Ruderboot», hvilket han atter antager for opstaaet ved Omsætning af *barkás*; denne Forklaring er aldeles umulig. Derimod har Anderson (a. St. 233, 243) utvivlsomt Ret i at russ. *karbás* — et i sin Form afgjort uslavisk Ord, der kun synes at forekomme ved det hvide Hav og i Siberien — er laant fra f. *karvas*, **karbas* (til Trods for den paafaldende Accentuation), og at kun den finske Sideform *karpaso* atter skyldes Tilbagelaan fra Russ. Mere Tilslutning har en anden Forklaring af f. *karvas* fundet, nemlig som Laan fra oldn. *karfi* (saal. f. Ex. Schiefner hos Ahlqvist KWFS. 167, Schrader Handelsgesch. u. Warenkunde I, 53 o. a.; efter Anderson 242 er dette omvendt laant fra Finsk!). Denne Sammenstilling maa imidlertid bestemt afvises; mod den strider baade Form (f. *-as* svarende til et svagt Substantiv i Nordisk) og Betydning; thi *karfi* er Navn paa et stort Krigsfartöj med 12—16 Aarer og en Besætning af indtil 30 Mand. Det hører til en helt anden Gruppe af middelalderlige Skibsnavne, der stammer fra gr. *χάραβος*, byz. *καράβιον*, nygr. *καράβι*, hvorfra bl. a. ogsaa det slav. *korabĭ*, *korablĭ* Skib; dette sidste er atter optaget i (øst)f. *karappi* Fartöj, samt endvidere (jf. Munkácsi, Nyelvtud. Közlem. XVIII, 434) i votjak. *korab*, syrj. *karab*, ostjak. *kerep*, *kerap*, vogul. *kerep*, *karap*, *karabli* id. (magy. *keréb*, *kerép* «Überfuhrplätte» hører næppe herhen).

Derimod stemmer f. *karvas* saa fuldstændigt med lit. *karbas*, at jeg ikke kan tro andet, end at det maa have sin Kilde her. Om Betydningen «Baad»

först er udviklet i Finsk af Grundbetydningen «Kurv» eller om den ogsaa har været tilstede allerede i den lit. Sprogform, hvorfra Ordet er optaget, kan ikke bestemt afgöres; Betydningen af lett. *kārba* taler for det sidste. (Dersom ersa-mord. *keres* «Kübel, Bottich; Schachtel», čerem. *kurúkš* canistrum e tenui libro confectum, *kúrša* corbis, høre sammen med f. *karvas*, *karpaa* (Anderson, a. St.), maa de ligeledes være laante fra Lit.; dog er dette höjst usandsynligt; det mord. Ord er vel snarere afledt af mord. *ker*, *keŕ* «Rinde», jf. Budenz ÖSz. Nr. 24, og de čeremissiske høre vel til Budenz Nr. 112.)

Ogsaa f. *karpio* mensura frumenti, quondam usitata, triens al. sextans al. quincunx tonnae (jf. f. *karppi* id., est. *kaŕp* «Schachtel» [hvoraf est.-sv. *karp* id.], liv. *kärp*, *kaŕp* «Büchse, Kästchen, Schachtel») maa være laant enten fra lit. *karbija* se ovf., jf. lett. *kārba* se ovf., *kārpa* «ein ovales hölzernes Kästchen» (saaledes Ahlqvist VFSK. 176 = KWFS. 198 f., Donner Techm. I, 267, 269), eller maaske snarere fra det tilsvarende slav. Ord osl. *krabij* se ovf., russ. *korobija*.

lit. *kàrszti*, *karsziù* «(Flachs) riffeln, (Wolle) kämmeln, (Pferde) striegeln», lett. *kārst*, *kārschu* «Wolle tocken» (hører herhen ved en Kontamination lett. *kārsis* som Sideform til *kāsis* «Haken, Feuerhaken etc.» [*kasīt*, lit. *kasýti* «kratzen, scharren»]?)

? > f. *karhia* occare, foenum sarculo, prunas rutabulo emovere, *karhi*, *karhin* (*-ime-*) occa, sarculum, rutabulum | syd-est. *kahre-ma*, *kahri-ma* (med sædvanlig Omsætning af *rh* til *hr*) «(die Gerste) stampfen, dass die Grannen abgehen». Meget tvivlsom Sammenstilling. Jf. Anderson 283.

lit. *kartà*, *kàrtas* se *kerda*.

[lit. *kátilas*, preuss. *catils*, lett. *katls* «Kessel»

= f. *kattila*, veps. *kattil* (gen. *katlan*), est. *kattel* (gen. *katla*), liv. *kaťľa* id., vot. *kattila* Gryde. Formelt kan imidlertid det finske Ord lige saa godt være af germansk Oprindelse (got. *katils*, on. *ketill*, opr. **katila-z*), ja selv af slavisk (osl. *kotĭlŭ*, russ. *kotël* ɔ: *katjol*, jf. S. 90 Note 1); dette sidste er dog paa Grund af Ordets ensartede Udbredelse i alle de egl. finske Sprog mindst sandsynligt (derimod ersa-mord. *koťol* af Russ.). Da nu imidlertid Ordet baade i Lit.-lett. og i Slavisk maa være laant fra Germansk (Gotisk; der er næppe nogen Grund til med Brückner 92, 174 at anse det lit.-lett. Ord for Laan særlig fra Slavisk), hvor det efter den almindelige Opfattelse atter er Laan fra lat. *catinus* (jf. bl. a. Kluge Et. Wb. under «Kessel»), bliver der vistnok overvejende Sandsynlighed for, at Kilden ogsaa til det finske Ord er at søge umiddelbart i Germansk (Gotisk),

saa meget mere som det efter sin Betydning passer godt sammen med andre Ord af denne Kilde. GSI. 122; (Ahlqvist VFSK. 124 = KWFS. 139; Donner Techm. I, 264; naar der her tilföjes: «die lit. Form steht auch hier entschieden näher dem finnischen als das got. *katils* oder slav. *kotʹól* [sic]», er dette en ganske vilkaarlig Paastand).]

lit. *káuszas* «ein grosser Schöpflöffel, ein Schöfgefäss aus einem Stücke Holz ausgehöhlt, auch ein hölzernes Trinkgeschirr» (jf. *kiauszas* «jede harte Schale oder Rinde um etwas, als die Eierschale, Hirnschale etc.» Ness., *kiáusza*, *-ė* «Hirnschale», *kiaúszis* «Eierschale, Ei»); lett. *kaus-s* «Schale, Schüssel, Kochlöffel, Schöpflöffel» (*kausis* gen. *kauscha* i Vestlifl. «Kochlöffel» Ulm., preuss.-lett. *kauschis* «Ei» Bezzenberger, Spr. d. pr. Lett. 150, hvortil Bielenstein, Gött. gel. Anz. 1888, 403, bemærker: «eig. Eierschale, wird auch von der Hirnschale und von rundlichen Gefässen gebraucht, in Kurland meist *kaus's*») (jf. skr. *kōça-s*, *kōša-s* «Fass, Eimer, Trinkgeschirr, Kasten etc.», allerede i Rigveda, ?on. *hauss* Hjærneskal, Fick Wb. I, 51, 537, Ehem. Spracheinh. 85)

> f., r. kar., olon. *kauha*, veps. *kauh* trulla, cochlear maius, «Schöpflöffel» (S. 79 § 13, S. 104 § 45). Jf. Ahlqvist VFSK. 126 = KWFS. 141, Donner Techm. I, 264, medens han i Wb. Nr. 300 har behandlet disse og forskellige andre Ord som ægte. Sv. lap. *kauča* patella, crater, stammer vel atter fra f. *kauha* (i en ældre Form, S. 79), hvis ikke fra en svensk Dialektform *kaus* (se nedf.). Liv. *kouš* pl. *kõšid* (S. 104 § 46, S. 120 § 60,2), est. *kauś* gen. *kauzi* «Schale, Schüssel» slutter sig til lett. *kausis* (*kauss*, jf. nedf.).

Vel at adskille i historisk Udvikling fra f. *kauha* er f. *kousa*, *kousi*, *kousikka* id., veps. *kousik* id., der udgaar fra russ. *kovš* «Schöpfkelle, Suppenlöffel, Trinkgeschirr, Kornkasten (in der Mühle)», *kovšik* «kleine Schöpfkelle», hvoraf ogsaa ersa-mord. *kovš* «Kornkasten in der Mühle», mokša-mord. *kavs* «Krug». Det nævnte, i sin Form afgjort uslaviske og kun i Russisk (med Lille- og Hvide-russ.) og Polsk forekommende Ord afledes (Miklosich Et. Wb. 136) af nt. *kowse*, *kausse* «ein grösserer hölzener Schöpflöffel», mnt. *kowse*, *kouwese*, *kouwesche*, *kauseke* «(grosse) Schale» (preuss.-tysk *kausche* «hölzerne Kanne» Nesselmann, Thes. ling. pruss. 68, i Østersøprov. *kaus* «Napf» Hupel; fra Nt. ogsaa ndl. *kous*, dansk Dial. *kouse*, *kous*, sv. Dial. *kås*, *kaus*, *kåks*, norsk *koks*); mon Ordet ikke snarere er laant til (Neder-)Tysk fra Slavisk og her atter fra Lit., det eneste Sprog, hvor Formen finder en i lydlig Henseende tilfredsstillende Forklaring? I den lett. Form *kausis* og de dermed stemmende Former i Liv. og Est. turde en sekundær Paavirkning fra Tysk være sandsynlig? N. lap. *gukse*, *gufse* gen. *guvse* haustrum, sv. lap. *kokse*, *kukse* cochleare, calix, synes nærmest

at udgaa fra n. og sv. *koks* (GSI. 71), men kunde maaske ogsaa være < f. *kousa* (jf. GSI. 38; Qvigstad 123). Atter et andet Ord eller (Miklosich Et. Wb. a. St.) en Sideform til det foregaaende er russ. *kuvšín* (*kukšin*) «Kruke, Krug», hvoraf f. *kuksina*, r. kar. *kukšina*, mord., čer. *kukšin*, votj. *kuvšin*, *kušin*, perm. *kuvšin* id., samt tatar. *kuvšin*, *kupšin*, *kükšin*, čuvaš. *kukšum* (Munkácsi Nyelvtud. Közlem. XVIII, 434; Zolotnickij, Kornevoj čuvašsko-russkij slovar', Kazan' 1875, 38).

preuss. *kelan* «Rad», *maluna-kelan* «Mühlrad» (sandsynligvis Neutr., Pauli KB. VII, 201 f., Leskien, Decl. im Slav.-Lit. 67; utvivlsomt et gammelt Ord, der er tabt i Lit. og Lett., jf. slav. *kolo*; J. Schmidt Verwandtsch. 38)

? > f. *kela* «Haspel» (afbildet Suomi, 2 j., XIX, 26). Om Endelsen jf. S. 113 § 52. Herfra atter n. lap. *gœlle* machina («Spil») qua verriculum attrahunt.

lit. *kélias* (*kelýs*, *kélis*?), lett. *zel'sch* «Weg, Strasse»

> f. *keli* via hiemalis, nivalis, Føre, især Slædeføre. GSI. 80; Donner Techm. I, 268 (medens det i Wb. Nr. 201 anses for ægte, jf. ovf. S. 11 Note 1). Om Endelsen se S. 119 § 58.

lit. *kepùrė* «Hut», lett. *zepure* «Mütze, Hut, Helm» (usikker Oprindelse, jf. slav. *čepĭcĭ* «Haube»? Geitler LS. 65; sikkert ikke udgaaet fra lat.-rom. *cappa*, ital. *capperone* o. s. v.)

vistnok > f. *kypärä*, *-ri* «Helm, hohe Mütze, Hut», vot. *čüpär* id., kreev. «*küpper*, *kübar*», est. *kübar*, liv. *kübār* «Hut, Mütze», skönt Formen ikke ganske passer, se S. 96 § 30, S. 124 § 64 c, jf. S. 105 § 47. Lap. *kapper*, *gapper* apex, Hue, er i ethvert Tilfælde laant fra Finsk med regelmæssig Forandring af *y* til *a* (har intet at göre med *a* i f. *kapio* «Helm»). Ahlqvist VFSK. 137 = KWFS. 153; Sjögren-Wiedemann Liv. Gramm. XCVI. Donners Forsøg (Wb. Nr. 272, Öfvers. af Finska Vetensk.-Soc. Förhandl. XXII, 1879—80, 58, Techmer I, 270) paa at forklare det finske Ord som ægte indeholder intet overbevisende (jf. ogsaa Ahlqvist i Öfvers. af F. Vet.-Soc. Förh. XXI, 1878—79, 106).

**kerda*, preuss. *en kêrdan* «zur Zeit», *prei swaian kerdan* «zu seiner Zeit» (jf. lit. *kèrdžus* «Hirte», der forudsætter et **kerda* grex; osl. *črěda* vices, grex, russ. *čeredá* «Reihe, Reihenfolge, Wechsel; bestimmter Zeitpunkt; Anzahl Vieh auf der Weide; Heerde»; oht. *herta* «Wechsel, Heerde»; Fick KZ. XX, 167, Wb. II, 540; Miklosich Et. Wb. 32 f.) — i Betydning sammenblandet med det derfra etymologisk forskellige lit. *kàrtas* «Mal», afkortet *kart*; *kartà* «Reihe, Schicht»; lett. *kārta* «Reihe, Schicht; Ordnung, Stand; Weise, Art; ein bestimmt wechselnder Dienst; Mal», afkortet *kārt* «Mal» (jf. oslav. *kratŭ*, skr.

sa-krt, *krtvas*; Leskien Abl. 70; Fick Wb. I, 41; Miklosich Et. Wb. 132; Brugmann Grundriss II, 312)

> f. *kerta*, russ. kar. *kerda*, veps. *kerd*, est. *kord*, *kõrd* (gen. *-rra*), liv. *kõrda*, *kūrda* «Ordnung, Reihenfolge; Schicht, Stockwerk; Mal» | mokša-mord. *kyrda*, ersa-mord. *kirda* «Mal». Lap. *gærdde*, *kærde* vices, species, classis, stratura vestis, er aabenbart Laan fra Finsk (ligesaa fra Est. estl.-sv. *kód* «rad, årsring i trä»; mon ogsaa [fra Livisk?] mnt. *kerde* «Wendung, Reihe» [Lifl.], der af Schiller & Lübben sættes = kerede, kere?). Jf. Donner Techmer I, 264 (medens han Wb. Nr. 171, med Sammenblanding af höjst uensartede Ting, havde anset de f. Ord for ægte). Anderson 170 ff. indrömmer Overensstemmelsen mellem de finske og de lit.-slav. Ord, men nægter Laan. Den Omstændighed, at Ordet kun forekommer i de finsk-ugr. Sprog, der vise Paavirkning fra Lit., vidner imidlertid, i Forbindelse med den nære Overensstemmelse i Betydning og Form, uafviseligt om Laan.

Den Form, fra hvilken saavel det finske som det mord. Ord udgaa, er *kerda*; dette opr. lit.-slav. Ord med Betydningerne vices, series, grex, der indenfor de baltiske Sprog endnu var bevaret i Preussisk, maa utvivlsomt ogsaa engang have været tilstede i Lit. og Lett. (S. 144), men er nu tabt her, og Betydningen er til Dels bleven overført paa (det af *kartas* masc. ved Kontamination med **kerda* udviklede?) *karta* fem. Har maaske omvendt den Dialekt, hvorfra de finske og mordvinske Ord ere udgaaede, anvendt *kerda* ogsaa i Betydningen af lit. *kartas* Gang? eller har Indblandingen af denne Betydning i Formen *kerda* först fundet Sted ved Optagelsen paa finsk Grund?

lit. *kérpė* «Flechtenmoos auf Dächern, Bäumen, Steinen etc.», jf. lett. *zērpa*, *zērps* «Hümpel, Grasbüschel etc.» (Leskien Abl. 70)

? > f. *karve* (*karpehe-*), est. *karbe* (gen. *karpe*) «Baummoos, Flechte». De finske Ord maa sikkert holdes ude fra forskellige Ord med Betydningen Bark, Skorpe, Skurv o. l., jf. Donner Wb. Nr. 146, hvor i ethvert Tilfælde alt for meget er blandet sammen; ligesaa Anderson 196 ff., hvor det lit. Ord forklares som sandsynligvis laant fra de finske Sprog; hertil slutter Donner sig, Öfvers. af Finska Vetensk.-Soc. Förhandl. XXII, 1879—80, 57 f. og Techm. I, 270. Denne sidste Opfattelse er for mig yderst usandsynlig.

lit. *kẽk* «wie viel», *kẽk vẽnas* «jeder, alle» (*kieka* Bezzenberger BGLS. 71, *kaik* smst. S. XIII, *keikwiens* smst. 64); lett. *zik*, *zẽk* «wie viel» (jf. Bezzenberger a. St. 170; BB. III, 80 f.)

? > f. *kaikki* (St. *kaikke-*; r. kar. og olon. ogsaa afkortet Nom. *kai*) omnis, omnes, veps. *kaik*, *kaikutte* quisque, vot. *kõikki*, est. *kõik* «all, ganz». Om *ai* = lit. *ẽ* se

S. 101 § 39. Et tydeligt Laan fra Finsk er det forholdsvis lidet udbredte lap. n. *gaik*, *gait*, sv. *kaik*.

**kimdas*, lett. *zimds* «Handschuh», Vante = f. *kinnas* (*kintaha*-), r. kar. *kinnaš* (*kindaha*-), veps. *kindas*, vot. *činnas*, est. *kinnas* (gen. *kinda*), liv. *kīndas*, i Lifl. *kind*, *k'inda*, *k'indas* id. (jf. Ahlqvist KWFS. 152 = VFSK. 136: «Die unter unseren Bauern gebräuchlichste Handbekleidung besteht jetzt aus Lederhandschuhen und den in denselben befindlichen Handschuhen aus Wolle. Ein solcher Lederhandschuh wird im westlichen Finnland *kinnas*, est. *kinnas*, wot. *činnas*, weps. *kindas*, lap. *kamtes* genannt, mit welchem Namen nur der Wollenhandschuh im östlichen Theile des Landes benannt wird» o. s. v.). Sv. lap. *kamtes* svarer, utvivlsomt ved Laan fra Finsk, til en ældre f. Form med *m*, **kimdas*, stemmende med den lett.

Jeg drister mig for øvrigt ikke til bestemt at afgöre, om Ordet fra de baltiske Sprog er optaget i de finske eller omvendt. Etymologien er paa begge Sider dunkel og giver ingen sikker Oplysning. Donners Henførelse af det finske Ord under en Rod «*kat*, *kant* bedecken» (Wb. Nr. 43), hvoraf han afleder f. Ex. *kansi* (*kante*-) «Deckel» (jf. ovf. S. 146 Note 1), *kesi* (St. *kete*-) «Haut» o. s. v., er af Hensyn til Formen lidet sandsynlig og i ethvert Tilfælde altfor svævende; det samme vilde gælde om en Sammenstilling med f. *kämmen* palma. Fra lett. Side er det mig ikke bekendt at nogen Etymologi har været forsøgt; man kunde tænke paa samme Rod som f. Ex. i oldn. *hamr* o. s. v. (jf. lett. *sakamts* «Fusstuch»? udvidet i lit. *kemszù*, *kèmszti* «stopfen»? eller lit. *kùmstė*, *kumstis* «Faust»??). At Ordet i Lett. i ethvert Tilfælde er meget gammelt, viser dels det forlydende *z* for *k* foran *i* dels ogsaa Stødtonen (*zi'mds*), og disse Forhold (maaske tillige Hensynet til Hyppigheden af Lydforbindelsen *md*, *mt* i Lit.-lett.) tale stærkt for balt. Oprindelse, til Trods for at Ordet ikke kan eftervises i de beslægtede Sprog. I modsat Tilfælde maa det være optaget i Lettisk paa et overordentlig tidligt Trin, för Indtrædelsen af Overgangen af *k* til *z*, der ellers ikke kan paavises i noget andet Laaneord af finsk Oprindelse (jf. S. 77 f. § 11, S. 137, 145), og paa en Tid, da Ordet i de finske Sprog endnu havde Formen **kimdas*.

lit. *kìnka* «Hesse, Hessengelenk bei Thieren, bei Menschen Kniegelenk», *kenklė* «Kniekehle» (*kinkýti* «anspannen») | lett. *zinksla*, *zinkslis*, *tschinkslis* (*zimslis*, *tschimslis*) «die starke Sehne in der Kniebeugung; Achillessehne; Schenkel», *zinza* «Wade» (*zenst zenschu* «die Sehnen strecken, den Bogen spannen»?) (Leskien Abl. 69; Fick Wb. I, 36, 515 f., II, 317, 720; Brugmann Curt. Stud. VII, 278, 282; Bugge Archiv f. nord. Filol. IV, 132)

minder om f. *kinttu* «Kniekehle, Ferse», *kinner* (St. *kintere-*), *kintere*, *kintare* «Hintersehne am Fusse, Fussgelenk»; vot. *činnar* «Wade»; est. *kints* (*-u-*, *-o-*), *kint*, *kins* (*-u-*) «Hinterbacke, Schenkel», *kindud*, *põlwe-kints*, *kinner* (*kindra-*, *-e-*), *kindre* «Kniekehle».

Disse Ord staa paa Finsk isolerede. De stilles vel af Donner Wb. Nr. 247 umiddelbart sammen med det ægte f. *kyynärä* «Elle», hvormed de dog i ingen Henseende passe (jf. Budenz ÖSz. Nr. 59). Fjærnt ligger ogsaa baade f. *kiinni*, est. *kiŋŋi* «fest, anschliessend, zugeschlossen» (Donner Nr. 239) og, som det synes, f. *kinne* (*kintehe-*) «Faser, Fiber», der ogsaa af Donner (Nr. 252) henføres til en anden Rod ligesom f. *kinna-ta* «ausspannen, ausdehnen» (Nr. 255). Skönt de f. Former ej heller passe nöjagtigt med de lit.-lett., er dog Betydningsoverensstemmelsen og Lydligheden i den förste Stavelse *kin-* egnet til at vække nogen Mistanke om Laan. Den videre Forandring vilde da maaske kunne forklares gennem en Associationspaavirkning fra det i Betydning beslægtede ægte Ord f. *jänner*, *jäntere*, *jäntäre* «Sehne» o. l. af en Rodform *jänt-* (Budenz ÖSz. Nr. 884, Donner Wb. Nr. 371).

lit. *kìrmis*, sædv. *kirmėlė̃* «Wurm», *kìrminas* «ein grosser Wurm, auch eine grosse Schlange, Natter» (Kurschat), «Kreuzotter» (Bezzenberger LF. 124; jf. *kermen* Mitteil. d. lit. litter. Ges. II, 301); lett. *zirmiņsch*, *zirmenis* «Fruchtwurm, Milbe», *zērms* (*-a-*), *zērme* «Wurm, Spuhlwurm», *k'irmis* «Wurm, Holzwurm»; ? preuss. *girmis* «Made» (Leskien Abl. 69; Fick I, 48; Miklosich Et. Wb. 35; Brugmann Grundriss II, 272)

> f. *kärme*, *käärme* (dial. *kärmes*, Aminoff, Suomi, 2 j., IX, 243), r. kar. *keärmis* serpens. Fra F. atter n. lap. *gærmas*, *gærmaš*, sv. lap. *kærbma*, *kærmas* id. (Qvigstad 79 f.). Liv. *tsärm*, *tsērm* «Spuhlwurm», *kiermes* «Holzwurm» umiddelbart fra Lett., det sidste, som det synes, forudsættende en særlig tamisk Dialektform (S. 102 § 42, S. 139). (Thunmann 90;) GSI. 48, 80; Donner Techm. I, 268 (medens han i Wb. Nr. 177 opstiller f. *kärme* som ægte). Muligvis udgaar f. *kärme* ikke fra Formen *kirmis*, men fra en med lett. *zērms*, *-e* stemmende Form **kermis* (eller **kermė*?); dog er en saadan Antagelse næppe nødvendig, jf. S. 98 § 33. Med Hensyn til den her fremtrædende Vexel mellem Betydningerne «Orm» og «Slange» jf. f. Ex. den skiftende Betydning af Ordet *Orm* og de dermed parallele Former i de germ. Sprog, eller f. *mato* vermis = kar. *mado* serpens, preuss. *angxdris* «Natter» = lit. *anksztiraĭ* «Maden» (Bezzenberger Gött. gel. Anz. 1874 S. 1236) o. a. Selv for Lit. er jo Betydningen Slange ikke fremmed (i Afledningen *kirminas* se ovf.).

lit. *kìrvis*, lett. *zirwis*, *k'irwis* «Axt»

> f., olon., veps., est. *kirves*, r. kar. *kirveš*, vot. *čirves*, liv. *kīras* (*kirre-*, S. 53 § 23 a), i Lifl. *kiru* id. (Thunmann 90;) Sjögr.-Wied. Liv. Gr. S. XCVI; GSI. 80; Ahlqvist VFSK. 25 = KWFS. 30; Budenz ÖSz. S. 98; Donner Techmer I, 268. Derimod søger Anderson 123, 132 ff. gennem en Række yderst tvivlsomme, til Dels afgjort urigtige Sammenstillinger at hævde f. *kirves* som ægte finsk og er da tilböjelig til at anse det lit. Ord for optaget fra Finsk (jf. ovf. S. 9 Note 1) — en Antagelse, hvori næppe nogen vil følge ham, til Trods for at lit. *kìrvis* er uklart i Dannelsesmaade og Oprindelse (naturligvis ikke umiddelbart af √ *kert* i lit. *kertù kìrsti* hugge, men dog vel radikalt sammenhørende dermed; jf. lat. *quiris*, Bersu Die Gutturalen im Lat. 124).

Hvad angaar den kulturhistoriske Betydning af dette Laan, ligger den efter Ahlqvist VFSK. 25 f. = KWFS. 30 i, at *kirves* betegner Jærnøxen i Modsætning til Finnernes tidligere Stenøxe. Maaske forholder det sig saaledes, men ganske sikker er denne Slutning dog ikke (jf. S. 152); det var vistnok muligt, at *kirves* ogsaa blot betegnede en ny Form for Stenøxe (f. Ex. med Skafthul ell. l.), der efterhaanden fortrængte den ældre (som Navn paa denne kunde man f. Ex. tænke paa f. *vasara*, est. *vazar*, liv. *vazār* Hammer, mord. *uzeŕ*, *uzere*, *uzyr* «Axt, Beil», maaske laant fra eran. [Zend] *vazra-*). I ethvert Tilfælde fortjener det Opmærksomhed, at det finske Navn paa Jærn, *rauta*, *rauda*, er laant ikke fra de baltiske Sprog, men fra Gotisk eller Nordisk (on. *rauði* Myrejærn) ligesom Benævnelser paa forskellige Jærnredskaber (som *keihäs* Spyd, *miekka* Sværd), men ikke det allervigtigste og nødvendigste Ægredskab, Øxen (saaledes som derimod Lappernes *akšo*). For saa vidt som man tör drage nogen kronologisk Slutning heraf, vilde det dog maaske snarere tyde hen paa, ikke blot at Ordet *kirves* er ældre end disse Laan, men ogsaa at den dermed betegnede Øxeform oprindelig ikke har været af Jærn, altsaa overhovedet ikke af Metal.

lett. *klaips* «ein grosses Brot, Laib», lit. *klëpas* «ein Brot, bes. von länglicher Form»

> est. *klaip* (gen. *klaiba*), *klaibakas* «grosses Stück (Brot)» (om den sidstnævnte Sideform med Suffix *-kas* jf. Wiedemann Gramm. S. 204 ned.).

[Et hermed beslægtet, men langt ældre Ord er f., vot. *leipä*, r. kar. *leibä*, veps., est. *leib* (*-a-*), liv. *lēba* (S. 53 b), i Lifl. *leib* panis, der formelt vel kunde være af baltisk Oprindelse og da maatte tilhøre det ældste Lag af Laan. Finsk *ei* vilde i dette Tilfælde være at forklare efter S. 101 f. § 40. Da imidlertid det lit.-lett. Ord, ligesom uafhængigt deraf slav. *chlĕbŭ* panis, ubestrideligt er laant fra germansk *hlaiba-* (got. *hlaifs ἄρτος, ψωμίον*, on. *hleifr*; jf. S. 79 Note 1,

Pott Et. Forsch. II, 2, 14, Miklosich Fremdw. in den slav. Spr. 20, Et. Wb. 87), vil der ingen Grund være til at antage, at Ordets Optagelse paa Finsk skulde være medieret af de baltiske Sprog, og det saa meget mindre som ikke blot den finske Form stemmer lige saa godt overens med den germanske som med den lit.-lett., men ogsaa Betydningen, Brød som Stof, slutter sig nærmere til den germ., særlig den gotiske Betydning end til den lit.-lett. GSI. 129 = Einfl. 150. Slav. *chlěbŭ* ligger i ethvert Tilfælde fjærnere, da slav. *ě* ikke bliver til f. *ei*.]

lit. *kótas*, lett. *kāts* (østl. *kōts*) «Stiel»

? > syd-est. *kuwwas* (for **kūdas*; gen. *kūda*) «Beilstiel». Paa Grund af *ū* maa Ordet, hvis Sammenstillingen er rigtig, enten høre til det ældre Lag af Laan, skönt kun paaviseligt i Estisk (jf. S. 92 f. § 26), eller være et yngre Laan af særlig øst-lettisk Oprindelse.

lett. *kuilis*, lit. *kuilỹs* «Eber»

> est. *kul't* (gen. *kul'di*), liv. i Lifl. *kuil* id.

lett. *kūla* «altes dürres Gras, namentlich vom vorigen Jahre übrig gebliebenes; das alte Haar des Viehs zur Zeit des Abwerfens; *wilka-kūla* ganz schlechtes Morastgras, welches das Vieh nicht frisst»; *kūlāt* (*kūlēt* m. fl. Former) «dürr werden; die alten Haare abwerfen»; jf. lit. *kūlė́* «Brand im Getreide», *kūlėti* «brandig werden», (mem.) *kules* «eine Grasart auf Torfwiesen» Mitteil. d. lit. litter. Ges. I, 17

= f., vot. *kulo*, est. *kulu*, *kulo*, liv. *kul* «altes ungemäht gebliebenes Gras vom vorigen Jahre» (om den f. Betydning «Lauffeuer, Waldbrand» = *kulo-valkea*, est. *kulu-tuli* jf. Ahlqvist VFSK. 72 Note = KWFS. S. XIII, 18?). Om Ordet, der paa begge Sider er dunkelt i etymologisk Henseende, fra de baltiske Sprog er optaget i de finske eller omvendt, kan ikke med fuld Sikkerhed afgöres.

Donner, Wb. Nr. 208—9, behandler f. *kulo* som ægte i Forbindelse med en yderst broget Række af Sammenstillinger (jf. ovf. S. 11 Note 1). En helt anden og sandsynligere Opfattelse af nogle af disse giver Budenz, ÖSz. Nr. 107 og S. 106, uden at medtage f. *kulo*. Andre af de hos Donner a. St. medtagne Ord skyldes Laan fra forskellige Sprog som f. *kelta* gul af lit. *gelta-*, s. d., čer. *kulá* fulvus (om Heste) af tatar. *kulá* id. (jf. Miklosich, Türk. Elemente in d. südost- u. osteurop. Sprachen I, 100). Atter andre ere blot Afledninger af *kulo* og vise altsaa intet om dettes Oprindelse, saaledes ikke blot f. *kulouta*, *kuloutua* «mit vorjährigem Grase bedeckt werden, verbrannt werden», *kulottaa* «vorjähriges Gras anzünden, Waldbrand machen», men ogsaa f. *kulea* (*kuleahka*) «hellgelb,

bleich», egl. af Farve som *kulo* (saa vidt mig bekendt, ikke noget alm. brugt Ord, men f. Ex. Kalevala 47, 273 om *kuuja* salmo; jf. est. *hal'l' kui kulu* «grau wie dürres Gras», *kulu-pea* «Graukopf») og videre f. *kulastua*, syd-est. *kulehtu-ma*, *kule-ma* «welk werden, abbleichen» (sml. f. Ex. f. *hallauta*, *hallautua* gelu nocturno laedi, *hallea* fuscus, *hallastua* fuscum fieri etc. af *halla* se nedf. *szalna*). Paa Forbindelse med f. *kulu-a* «abgenuzt werden, aufgehen, verlaufen» (Donner Wb. Nr. 210, Budenz ÖSz. Nr. 3) tör næppe tænkes? Kun mord. m. *kulu*, e. *kulo* «Flockasche» vilde formelt kunne stemme med f. *kulo*, om end Betydningsforskellen vækker lidt Betænkelighed. For baltisk Oprindelse vilde paa den anden Side tale det fra lett. *kūla*, som det synes, uadskillelige lit. *kūlė̃*, der ikke vel kan være laant fra Finsk, ligesom det heller ikke maa overses, at der ogsaa ellers er Exempler paa, at lit.-lett. langt *ū* kan blive til f. kort *u*, men næppe paa det omvendte (jf. S. 99 f. §§ 35, 36). Er Ordet alligevel af finsk Oprindelse, maa det høre til de temmelig gamle Laan (jf. S. 137, 145).

[lit. (*kùningas*,) *kùnigas* «vornehmer Herr, Pfarrer», lett. *kungs* «Herr», preuss. *konagis* «König»

stemmer med f., est. *kuningas*, r. kar. *kuningaš*, vot. *kunīkas* rex (est. og hos Finnerne i Ingermanland ogsaa «der jetzige Oberherr des Landes, der russische Kaiser»; fra Finsk atter lap. *gonagas*, *konagas*) og anses af Ahlqvist VFSK. 207 = KWFS. 234 og Donner Techmer I, 263 for Kilden til disse Ord. Da imidlertid saavel de lit.-lett. Ord som slav. **kŭnengŭ*, osl. *kŭnegŭ*, *kŭnezĭ* princeps ere laante fra germansk (got.?) **kuninga-z* (jf. f. Ex. Miklosich Et. Wb. 155; Kluge Et. Wb. under «König»), er det sikkert langt sandsynligere, at Ordet ogsaa i de finske Sprog er optaget umiddelbart fra samme Kilde (jf. S. 36), saa meget mere som det henhører under et Begrebsomraade, indenfor hvilket Finsk har faaet andre Ord fra Germansk (Got.-nord.), men saa godt som ikke fra Litauisk. Jf. GSI. 125 f. = Einfl. 145 f., hvor jeg udtrykkelig gör opmærksom paa, at (det i den finske Form fremtrædende) *-ing-* vistnok er oprindeligere end det særlig nordiske *-ung-*; jeg kan altsaa i ingen Henseende godkende, hvad Donner anf. St. siger: «Thoms. 125 hält die finnischen Formen aus dem an. *konungr* entlehnt, Ahlqvist 234 gibt mit Recht dem näher liegenden Litauischen den Vorzug».]

lit. *kùrpė*, lett. *kurpe*, preuss. *kurpe* (*kurpi* pl. nom., *kurpins* akk., Enchir.) «Schuh»

> liv. *kurp* (pl. *-ød*), kreev. «*kurpat*» pl. «Schuh» og sandsynligvis ogsaa (ved ældre Laan) det med Suff. *-nen* (*-se-*) forlængede f. *kurpponen*, *kurppunen* calcei species ex corio piloso, skönt Endelsen *o*, *u* ikke ganske passer (S. 124).

Anderson 246 f.; Donner Techmer I, 269. Russ. Dial. (Tver, Pskov) *kurpy*, *kurpiny* pl., polsk *kurp'* «Bastschuh», hvilke Ord se uslaviske ud, ere maaske laante enten fra Finsk eller fra Lit.-lett. (jf. dog det dermed ikke ganske stemmende serb., slov. *krplje* «Schneeschuhe» o. s. v., Miklosich Et. Wb. 157, 427, sml. osl. *krŭpa* «Lappen», *krŭpati* «flicken» smst. 143 f.?). Med Ahlqvist VFSK. 132 = KWFS. 148 f. (jf. Donner Wb. Nr. 180) at aflede f. *kurpponen* af *kurppu* Fold, ruga, er sikkert ikke tilstedeligt, og det af ham anførte finske Ordsprog: «parempi kurppu kengässä kuin vamma varpaassa, lieber eine Falte im Schuh als eine Wunde am Fusse», synes i alt Fald at bringe denne Etymologi i Slægt med lucus a non lucendo. Derimod kan dette Ord, som Anderson antyder, ad folkeetymologisk Vej have indvirket paa Formen *kurpponen*, *-unen*.

lit. *kurtus*, *kùrczas* (**kurtia-*), *kurtinas* (mem. *kurlas*, Geitler LS. 93), lett. *kurls* (*kūrls*), øst-lett. *kurslys* «taub»

> veps. *kurdiš*, vot. *kurre* (gen. *kurtê*', Ahlqvist Vot. Gramm. § 51, 2), est. *kurt* (gen. *kurdi*) id., jf. S. 119 § 58; liv. *kurli*, *kūrli* (hvor *-i* eller *-li* pl. *-(l)ist*) er en særegen Udvidelse (S. 111, 3), slutter sig nærmere til den lett. Form, ligesom kreev. «*kuhrl*». Mere afvigende er f. *kuuroi*, *kuuro*, *kuurne*, *kuurno*, r. kar. *kūrneh*, olon. *kūrńis* id. (Thunmann 91;) GSI. 80.

lett. *kůda*, *kůdal'a*, *kůdel'sch*, lit. *kůdėlis* (*kodėlis*) «Tocke, Wickel von Flachs u. dgl. zum Spinnen», jf. lit. *ků'das* (*kódas*) «emporstehender Federbuseh auf dem Kopfe der Vögel», efter Ness. ogsaa = *kůdelis* (Leskien Abl. 100 f., 117; jf. russ. *kudél'*, *-lja* id., osl. *kądělĭ* trama, Miklosich Et. Wb. 127)

> f. *kuontalo*, vot. *kōntala*, est. *kōnal* (gen. *kōnla*, *kōndla*) id. Donner Techmer I, 264 (men Wb. Nr. 249 urigtigt som ægte sammen med det fra Lett. laante liv. *kuńa* «Viole zum Garnwickelen», se ovf. S. 100 § 35); jf. Ahlqvist VFSK. 73 = KWFS. 80.

Den finske Form synes afgjort at staa nærmere ved den lit.-lett. end ved den slav. Form. Mærkeligt er det kun, at den egentlig synes at vise tilbage til en Form **kůndala* med et *n*, der vel vilde stemme med Slav., men i Forbindelsen *-ůnd-* er paafaldende (eller mon **kůd-*?). Med tysk Kunkel, der sikkerlig ikke kan være et ægte germ. Ord, men kun kan være laant fra mlat. *conucula* (jf. Schrader Handelsgesch. u. Warenkunde I, 177 f., samt Ordfortegn. II *kangas*), maa Ligheden være tilfældig. Vel at adskille fra *kuontalo* er f. *kuoseli* «Spinngeräth» (afbildet Suomi, 2 j., XIX, 13), der ligesom magy. *guzsaly* (og čerem. *kendžalá* Budenz Vocab. čerem. 94) colus er laant fra slav. (russ.) *kúžel'*, hvorom jf. Miklosich a. St. og 426).

lett. *laida*, *laide* «Ruderbank» (Mancelius); *laides* pl. «die Bretter, die an den obern Rand des aus einem Stamme gehauenen Kahnes geschlagen werden», *laidas* pl. «lange Reihen» (jf. *laide* «Flintenschaft», pl. «Rockschoss»?; lit. *laida* i Sms. som *nůlaida* «Abhang», *sulaida* «Zusammenfügen, Fuge» o. s. v. Leskien Abl. 14, 164)

? > f. *laide* (*laitehe-*) latus, asses qui sunt in margine navis, «Seite, Bord, Schiffsrand, pl. Schiffsbekleidung» (Endelsen vilde være at forklare efter S. 124 § 64 a), f., vot. *laita* id., ogsaa «Rand, Kante, Daube» (deraf f. *laitio*, vot. *lad'jo* «langer, mit Seitenbrettern versehener Reiseschlitten», *laituri* «Landungsbrücke»); (nordvest-)est. *laed* (gen. *laja*) «eine Reihe Bekleidungsbretter (am Schiffe)» (est. *laed*, *lād'* gen. *lāe*, *laid* gen. *laiu* «Zeugbreite»?, liv. *lāida* «Stange zum Verschliessen einer Zaunöffnung»). Lap. *laida*, *laita* (*-aga-*) asserculi, ex quibus traha Lapponum constat, stemmer med f. *laide*. Eller skulde det lettiske Ord omvendt være laant fra (eller kontamineret med) det finske, skönt dette — nu i det mindste — ikke synes at forekomme i de til Lettisk nærmest grænsende Sprog? Forskellig i Oprindelse fra dette f. *laita* er i ethvert Tilfælde vistnok baade *laita* cursus itineris, lap. *laiddo* id. af germ. **laidō-*, on. *leið* (GSI. 127 = Einfl. 148) og *laita* ratio se nedf. *lëta*.

lett. *la'isks* «faul, träge», jf. *la'ida* «ein fauler, nachlässiger Mensch», *la'ita* «eine Faule» > f., r. kar., vot. *laiska*, est. *laisk*, olon. *lašku* (St. *laška-*), veps. *lašk*, liv. *lāiska*, i Lifl. *lāisk*, *lāsk* id. Lap. *laikke*, en., r. lap. *laške*, *läški* ere Laan fra forskellige finske Dialekter. Donner Techmer I, 265, men i Wb. III (1888), Nr. 1071 opstiller han det dog som ægte finsk. Det lett. Ord er sandsynligvis afledt af Stammen *la'id-* «lassen» (jf. germ. St. lata-, on. latr, ht. lass o. s. v. samt on. löskr [*laskwa- < *lat-qo-, Brugmann Grundriss I, S. 310, 385, II, S. 240], beslægtede med St. lēta-, on. láta, ht. lassen o. s. v.). Selv om denne Afledning ikke skulde være rigtig, vilde dog dels det ovf. anf. *laida*, *laita* dels den Omstændighed, at alle disse Ord have Stødtone, tale imod, at lett. *laisks* skulde være laant fra Liv. eller Est. Forskelligt fra de finske Ord er magy. *lajha*, *lanyha* piger (jf. Miklosich, Fremdw. s. v. *lajhar*))

lit. *laívas*, *laíva*, lett. *laiwa* «Boot (Schiff)» (Bezzenberger LF. 132: «der technische unterschied zwischen laívas und váltis ist, dass jener einen kiel hat, diese flach ist (kur. haff)», saaledes vel fra først af)

> f., vot., kreev. *laiva* navis, est. *laew* «Schiff, grosses Boot», liv. *lāja* (S. 53 § 23 a) «Boot, Kahn». Sv.-lap. *laive* er Laan fra Finsk, ligesom russ. Dial. *lojva* (allerede i de novgorodske Krøniker under Aar 1143). (Thunmann 76, 89;) Ahlqvist VFSK. 152 = KWFS. 169; Donner Techmer I, 265.

lit. *làkti* (præs. *lākù* ɔ: *ląkù*), lett. *lakt* (pr. *lûku*) «leckend fressen, vom Hunde, Katze etc. beim Fressen von Milch und sonstigen flüssigen Dingen»

? > f., r. kar. *lakkia* (*latkia*), *lakuttaa*, vot. *lakon*, est. *lakku-ma*, *lak-ma*, liv. *lakk* (pr. *lakāb*) id. Onomatopoietisk?

lit. *lápas*, lett. *lapa* «Blatt» (Fick Wb. II, 451, 650)

betragtes af Donner, Techmer I, 260, som Stamordet for e., m. mord. *lopa* id. Sammenstillingen er dog temmelig tvivlsom, da der til det mord. Ord synes at findes Tilknytningspunkter indenfor de finsk-ugr. Sprog (vogul. *luopta*, *lupte*, ostjak. *līpet*, *lībet*, magy. *levél* id., Budenz ÖSz. Nr. 757 jf. Nr. 735). Eller bör det maaske netop skilles fra disse paa Grund af Mangelen af det for dem karakteristiske *t* (**lapat-*, **labat-*)?

lit. *lászis*, nu alm. *laszisza* (*lásziszas*), lett. *lasis* «Lachs»

> f., r. kar., olon., veps., vot. *lohi* (St. *lohe-*), vot., est. *lõhi* (*lõhe-*). GSI. 55; Donner Techmer I, 268. Om *o* for *a* se S. 89 § 24. Den til Grund liggende Form er efter al Sandsynlighed den korte og vistnok oprindeligere Form *laszis* (S. 117 f.), ikke den længere, lit. *laszisza(s)*, om end denne maaske nok kunde tænkes afkortet til *lohi*. Liv. *laš* umiddelbart fra Lett., S. 120 § 60,2. Lap. *luossa* fra Finsk, S. 80 § 13, hvorfra vistnok ogsaa russ. dial. *loch*. Permisk *losos* er ligesom syrj. *lŏś*, magy. *loszos*, *laszos* laant fra det beslægtede russ. *losoś* (jf. Miklosich Et. Wb. 174) og kan altsaa ikke (Donner, a. St.) vække Betænkeligheder mod litauisk Oprindelse for f. *lohi*.

lit. *laúkas*, fem. *-à*, lett. *lauks* «blässig»; lit. *laúkis*, lett. *lauk'ís*, *lauzis* «Pferd od. Ochse mit einer Blässe», lett. *lauka*, *lauze* «Kuh mit einer Blässe», *lauks*, *laukums* «Fleck von anderer (gewöhnl. hellerer) Farbe als die Grundfarbe» (gr. λευκός o. s. v.)

> f. *laukki*, vot. *laukko*, est. *lauk* (gen. *laugi*, *laugu*) «Blässe; Thier mit einer Blässe»; f. *laukainen* Ko med Blis, *laukko* et Konavn («Blis»); rimeligvis ogsaa liv. *laik* (: f. *laukki* = liv. *aig*: f. *hauki* esox, jf. S. 44 § 15) «ein Stück Vieh mit grosser Blässe». Donner Techmer I, 268. De f. Former paa *-i* svare til lit. *laúkis*, S. 117 § 57 d, S. 119, de paa *-o* (*-u*) til fem. *laukà*, lett. *lauka*, S. 122 § 62. (Forskelligt fra de her anf. Ord med *au* ligesom sikkert ogsaa fra liv. *laik* er derimod f. *laikko* «Franse, Streif, Blässe»; *laikku*, *plaikku* «Fleck»; est. *laik* gen. *laigu* «(grosser) Fleck, Lappen».)

lit. *láužti*, *láužyti*, lett. *lauſt*, *lauſīt* «brechen» tr., lit. *láužis* «Bruch, wo etwas gebrochen wird, z. B. ein Steinbruch», *láužas* «ein Haufen abgebrochener Zweige u. ä.»,

laužùs «zerbrechlich», lett. *lauſums* «Bruch, Steinbruch», *lauska* «Splitter, Scherbe»; lit. *lúžti*, lett. *lūſt* «zerbrechen» intr., lit. *lúžis* «Bruch; Stelle im Walde, wo der Wind viele Bäume umgebrochen hat» (Leskien Abl. 40)

? > f. *louhia* «nagen, brechen, spalten», *louhi* (St. *louhe-*), *louhe* «grosser Stein, Steinblock», *louhos* «Steinbruch»; *luhi*, *luho* «zerquetschtes Ding, Splitter», *luhista* (onomatop.) «rasseln, klappern», *luhistua* «einstürzen, zerbrechen», *luhja* (*luhju*, *luhmo*) «kraftloses, zusammengefallenes Geschöpf», est. *luhi* gen. *luhja* «matt, entkräftet». Om Formerne med *u* høre herhen, kan vistnok være stærkere Tvivl underkastet end med Hensyn til Formerne med *ou*, paa Grund af de förstnævntes onomatopoietiske Karakter (jf. om den i Finsk saa overordentlig rigt udviklede Onomatopoiesi Ahlqvist i Öfvers. af F. Vetensk.-Societ. Förhandl. 1878—79, 91 f.); dog ser jeg ikke andet end at dette Træk her, ligesom upaatvivleligt i adskillige andre Tilfælde, ikke oprindeligt behøver at tilhøre Roden, men kan være sekundært udviklet. (Donner, Wb. III, Nr. 1058, stiller f. *louhi*- lidet sandsynligt sammen med *loukkaa-* «stossen»; jf. Budenz ÖSz. Nr. 776.)

lett. *lēzas* pl. (*lähzas* Mancelius), ogsaa *lēzes* pl. «Linsen, Wicken», *lēzenes* «Masern» > liv. *lātšəs* (pl. *lātšəd*) «Saatwicken, Linsen»; est. *lātsas* (pl. *lātsad*), *lätse* (pl. *lätsed*), *läts* (*-a-*, *-ä-*) «Linse; (syd-e. ogsaa) Masern». S. 97, 123 § 63,3. Ahlqvist VFSK. 34 = KWFS. 39. (Det est. Ord kunde fra Formens Side maaske ogsaa henføres til russ. *ljašča* = oslav. *leщta* «Linse»; dog er denne Oprindelse ganske usandsynlig, dels fordi den lett. Form stemmer nærmere, dels fordi russ. *ljašča* ikke er noget folkeligt Ord, men kun tilhører Kirkesproget.)

lett. *lëks* «was mehr als nöthig ist, zu viel, überzählig, überflüssig; unächt, falsch»; lit. *lëkas*, *likas* (Kursch.) «übrig geblieben, unpaar» (jf. gr. *λοιπός*; Fick Wb. I, 194, 753 f.; Leskien Abl. 15; efter Miklosich Et. Wb. 169 laant fra slav. *lichŭ* id., hvad der synes utænkeligt, om end en sekundær Paavirkning derfra vistnok er mulig, f. Ex. med Hensyn til Betydningsomfang navnlig af det lett. Ord; jf. slav. *lêkŭ* smst. 167, 428)

> liv. *ləiga*, *lēga*, *lūga* (S. 75 § 6, S. 102 § 41, S. 141) og ved yngre Laan *liekə* (Kolk. S. 102 § 42) id. (f. Ex. *l. makā* «Beigeschmack» = lett. *lëka garscha*; *l. usk* «Aberglaube» = lett. *lëka tiziba*; *l. nai* «Kebsweib» = lett. *lëka sëwa*; *l. nim* «Beiname» o. l.).

I Betydning ganske stemmende hermed er f., vot. *liika*, r. kar. *liiga*, veps., est. *līg* (*-a-*) og ved Laan fra Finsk lap. *līgge*, *līke* (f. Ex. f. *liika-maku* «Beigeschmack», f. *l.-vaimo*, est. *līg-naene*, lap. *līgge-akka* «Kebsweib», f., est. *l.-nimi*, lap. *l.-nabma* «Beiname», f. *l.-luku* «ungleiche Zahl» o. l.), deraf f. *liian*, est. *līa* o. a. Former nimis. Paa Grund af sit *ī* kan denne Form ikke være iden-

tisk med liv. *lœiga* eller lit.-lett. *lēka-* (jf. S. 101 f. § 39 f.); at forklare den umiddelbart af slav. *lichŭ* volder ogsaa Vanskelighed, da slav. *ch* i Laaneord ellers plejer at blive til f. *h* (*hk*), ikke til *k* (*g*), medens ganske vist slav. *i* alm. bliver til f. *ī*. Dog er denne sidste Forklaring vistnok alligevel den sandsynligste, med mindre man skulde kunne tænke paa en gammel (øst)-baltisk Sideform **līka-s* = *lēkas* (*likas*), med samme Aflyd som i lit. *lýkius*, *lykùs* «Rest, Ueberbleibsel», *lýkinti* «machen, dass etwas übrig bleibt» (eller beroende paa gammel Paavirkning fra slav. *lichŭ*?).

lit. *lësas*, lett. *lëss* «mager» (af lit. *lýsti*, lett. *lëst* «mager werden», Leskien Abl. 16; jf. Fick Wb. II, 651; J. Schmidt Vocal. II, 257, 497, Verwandtsch. 39)

> f., r. kar., veps., vot. *laiha*, est. *laih*, *lahi*, *lahja*, liv. *laja* id. Lap. *lašše* id. er utvivlsomt Laan fra Finsk, jf. Qvigstad S. 34, 89. Om f. *h* = *s* se S. 81 § 14. GSI. 33; Donner Techmer I, 265.

lit. *lëta* «Nutzen; Sache, Angelegenheit» (mem. *lētos medžei* «Nutzholz, Bauholz»; žem. *niekam lietai* «nichtsnutzig», *tai lietai* «zu dem Ende», *lietas viras* «ein tüchtiger Mann», Geitler LS. 94; *lietoti* «nützen» Geitler Lit. Dial. 51); lett. *lëta* «Ding, Sache, Zubehör» (*lētas kůks* «Nutzholz», *lētâ likt* «beachten, verwerthen; in den Stand setzen»), *lētigs*, *lēts* «tauglich, brauchbar», *(iſ)lētāt* «verwenden, anwenden» (jf. osl. *lětī*, Geitler LS. 67; Miklosich Et. Wb. 167)

> f. *laita* «Ordnung, Beschaffenheit, Verhältniss» (f. Ex. *niin on asian laita* «so steht's mit der Sache», *panna laitaan* «in Ordnung bringen»), Adj. indecl. «tauglich, tüchtig, ordentlich» (som *laita mies* «ein tüchtiger Mann»); deraf *laittaa* «in Stand setzen, einrichten, ausbessern» | ?syd-est. *laid* (gen. *laia*) «Art, Gattung». Forskelligt fra det nævnte f. *laittaa* er et andet *laittaa*, est. *lait-ma laidan* «tadeln». Om f. *laita* i to andre Betydninger se ovf. *laida*. F. *laji*, *lai* «Geschlecht, Art» er atter et andet Ord (af sv. *slag*, til Dels maaske *lag*?).

lett. *lini* pl., lit. *linaí* pl. «Flachs» (sg. «Flachsstengel»)

> liv. *linād* pl. (*lina* sg.), est. *linad* pl. id. (est. *lina* sg. «aus Lein Bereitetes, Tuch») vot. *lina* id. Donner Techmer I, 265, jf. GSI. 130 = Einfl. 150; Ahlqvist VFSK. 39 = KWFS. 44. Med Hensyn til det vot. og muligvis det est. Ord kunde der dog være Spörgsmaal, om ikke Kilden snarere er at søge i slav. *lĭnŭ*, russ. *l'on* (*lën*) gen. *l'na*, *-u*, hvoraf i ethvert Tilfælde mord. *il'anas*, *lianas*, syrj., vog. *l'on* o. s. v. Derimod er f. *liina* id. (kar. *līna*, veps. *līn* cannabis) udgaaet fra nordisk *līn*, GSI. og Einfl. a. St.

lett. *līnis*, lit. *lýnas*, preuss. *linis* «Schleie», Cyprinus tinca (ogsaa slavisk: russ. *liń*, hvideruss., polsk *lin* o. s. v.; Brückner 103; Miklosich Et. Wb. 170)

> liv. *līn*, *līnəs* id. Est. *linnask* (*linask*, *linuhk*) id., med uklar Forlængelse, er vel snarere udgaaet fra Slavisk. Jf. det østfra laante sv. *lindare* (Tamm, Svenska ord belysta genom slav. och balt. språken, 1881, 46).

lit. *lopêtà* Ness., *lópeta* Kursch. «Schaufel», lett. *lāpsta* id., «Spaten», preuss. *lopto* «Spaten» (= slav. *lopata* id., Miklosich Et. Wb. 174; efter Brückner 104, 176 Laan herfra) ? > f. *lapio*, *lapia* (for **lapito*, *-a*), vot. *lapja*, veps. *labid* (*-a-*, *-o-*), est. *labidas*, *lapjo*, liv. *läbd'i* (S. 44 § 14, S. 61) «Schaufel, Spaten». Saaledes Ahlqvist VFSK. 28 = KWFS. 32; Donner Techmer I, 266. Det korte *a* paa Finsk synes imidlertid at forudsætte en baltisk Form **lapėta* ell. lign., medens i Virkeligheden de baltiske Sprog, saaledes som vi kende dem, her gennemgaaende have lang Vokal i förste Stavelse (jf. dog ovf. *ābuls*?). Det er derfor ikke umuligt, at Ordet snarere er laant fra slav. (russ.) *lopáta* (ligesom magy. *lapát*, syrj. *lopata* o. s. v.; om slav. *o* > f. *a* jf. S. 90 Note 1), skönt ganske vist den lit. Form i andre Henseender synes at stemme bedre med den finske (navnlig f. *i* lige overfor lit. *ė* og det udlydende *o* ved Siden af *a*).

lit. *lùksztas* «Rohrgras, Kuhblume, überhaupt eine breitblätterige Sumpfpflanze» (*luksztìnė*, *luksztýnė* «Teich oder Sumpf, in welchen breitblätterige Pflanzen, Rohr, Schilf wachsen»; jf. *pluksztžolė* «Schnittgras, Carex acuta»?); lett. *lukste* «Heuschlag, Wiese auf morastigem Grunde» (*lukstes-sēns* «grobes Heu»), *luksti* pl. m. «trifolium fibrine(?)» (Bezzenberger, Lett. Dial. 173)

> f. *luhta*, veps., est. *luht* «niedrige Bachwiese, welche bei Hochwasser überschwemmt wird, auch die darauf wachsenden Cyperaceen»; deraf *luhta-heinä*, *-ruoho*, est. *luha-hein*, vot. *luhta-roho* (samt ved Laan fra Finsk lap. *lukta*, *lufta*, *l.-suoidne*) carex (og Hø deraf), est. *luht-rohi* «Quecke, Triticum repens». Fra Est. atter tysk i Østersøprovinserne *Lucht*, *Lucht-heu*, Hupel, Neue nord. Miscell. XI & XII, 1795, 146.

lit. *lúžti*, *lúžis* se *laužti*.

lett. *magone*, *magûne*, lit. *magona* (Mitteil. d. lit. litt. Ges. II, 140; sædvanl. *agona*) «Mohn» (Fick Wb. I, 707)

> est. *magun*, *magunas*, dorp.-est. *magon* (*-a-*), liv. *maggon* id.

lit. *maita*, lett. *maita* «Aas»

> liv. *māita* (Sjögr.-Wied. *maitā* S. 61), est. *mait* (gen. *maida*) id.; jf. S. 87 § 21, S. 100 § 38.

lett. *māja* «Haus, Heimath; Familie, Behausung» (deraf *nakts-māja* «Nachtlager», *mājas-wëta* [*wëta* «Stelle»] «Herberge, in die man einkehrt, namentlich die sogenannten Bauer-Einfahrten in Städten; Heimath», *mājnëks* «Wirth, der die Herberge, die Einfahrt hält», *mājůt* «wohnen, hausen»; — af *mët* «bepfählen»? Fick Wb. I, 177, 724; jf. Leskien Abl. 16)

> f. *maja* «Hütte, Quartier, Herberge», vot., kreev., est. *maja* «Haus, Hütte, Wohnung, Herberge» (f. Ex. f. *lehti-m.*, est. *leht-m.* «Laube», f. *yö-m.*, est. *ȫ-m.* «Nachtlager», est. *elu-m.* «Wohnhaus, Aufenthaltsort», *kodu-m.* «Heimath», f. *maja-mies* «der in der Herberge wohnende, Miether», est. *m.-mēs* «Wirth, wohlhabender Bauernwirth», est. *m.-pidamine* «Haushaltung»); liv. *mā̊i* i *øö-m.* «Nachtlager», *m.-pāika* «Bauergut, Gesinde». Fra Est. atter estl.-sv. (Wichterpal) *mai* «fiskbod» (Freudenthal o. Wendell Ordb. 141). (Thunmann 89;) Ahlqvist VFSK. 97 = KWFS. 107; Grewingk, Die Steinschiffe von Musching etc., Dorpat 1879, S. 36; Donner Techmer I, 267. Det kan i Virkeligheden ikke betvivles, at Ordet oprindelig er lettisk og derfra er kommet til de finske Sprog, ikke omvendt. Den liv. Form med *ā̊* = *ā* staar nærmest ved den lett.; de øvrige Former med kort *a* kunne, hvis de tilhøre det ældste Lag af Laan paa fællesfinsk Trin, kun forklares ved at antage, at lett. *ā* i dette Ord staar for ældre *a*, eller ogsaa maa, hvad der vistnok er sandsynligere, Ordet paa et lidt senere Trin være optaget fra Lettisk i Estisk med Forkortelse af *ā* til *a* og derfra efterhaanden have bredet sig videre mod Nord og Nordost, saaledes at Betydningen er bleven noget stærkere begrænset i Finsk end i Estisk, hvor den stemmer nöje med Lett. (jf. S. 93 § 26, S. 138 Note 1). Denne sidste Antagelse bestyrkes ved at Ordet, saa vidt mig bekendt, ikke bruges i de østfinske Dialekter, hverken i Kar., Olon. eller Veps.

lit. *málka*, lett. *malka* «Brennholz», preuss. *malko* «Holz»

> f. *malka*, *malko* «Dachlatte, Reuterlatte» («[Die] Sparren tragen kreuzweise aufgestellte Latten (ruotteimet), über denen Birkenrinde ausgebreitet ist. Auf dieser Birkenrinde ruhen kleinere Latten (malat), die sich von der Dachfirste herunter erstrecken. Diese Latten werden durch starke Traufdachpfeiler (rästäspuut) an Herabgleiten verhindert», A. O. Heikel, Die Gebäude der Čerem., Mordv., Esten u. Finnen = Journ. de la Soc. finno-ougrienne, IV, Helsingfors 1888, S. 275, jf. S. 320, 324); vot. *malka* id.; est. *malk* (gen. *malga*) «Stock, Stecken, Prügel, Stange»; liv. *mālka* «Brennholz, Holzscheit, Stange». Ahlqvist VFSK. 66 = KWFS. 74; Donner Techmer I, 267. Jf. ovf. S. 75 § 6, S. 142 N. 2.

lit. *márės* pl. (nordlit. *máre* sg.), *mários* pl. «ursprünglich wohl das Meer, im hiesigen Sprachgebrauche aber immer das kurische Haff; nur im Žem. kommt es auch in der

Bedeutung Meer, Ostsee vor» Ness.; efter Kursch. ogsaa «eine grössere Binnensee»; preuss.-lett. *mara*, *mare*, *mâr'* «Haff» (Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 32, 38, 57, 61); preuss. *mary* «Haff» (Pauli KB. VII, 174)

? > f., olon., veps., vot., est. *meri* (St. *mere-*), r. kar. *meŕi*, liv. *meŕ* mare (lap. *mærra* Laan fra Finsk). Baltisk Oprindelse har i visse Henseender större Sandsynlighed end germansk (got. *marei*, on. *marr* St. *mari-*, jf. Einfl. 155, Ahlqvist VFSK. 145 = KWFS. 161). Rodstavelsens *e* for *a* er i begge Tilfælde paafaldende (paa den yngre vestgermanske Omlyd i oht. *meri*, ags. *mere* vilde der naturligvis i intet Fald kunne tænkes); jf. imidlertid f. *reki* Slæde < lit. *ragės*, se dette og S. 92 § 25. Om Endelsen i det f. Ord se S. 124 (naturligvis kunde den dog ogsaa svare til den oprindelige *i*-Stamme *mari-* [jf. S. 126 § 66], hvilken imidlertid ikke mere er paaviselig i de baltiske Sprog). Om den historiske Side jf. S. 150. Af de andre finsk-ugriske Sprogs Benævnelser paa Havet er mordv., votjak. *moŕa*, syrj. *morö* yngre Laan fra russ. *moŕe*; ostjak. *sōretl*, *tlāras*, *śāres*, *saras*, vogulsk *sariš*, votjak. *zariz*, *zarez*, syrj. *sar* gammelt Laan fra et norderanisk Sprog (**zarayas-*, Zend *zarayaṅh*, jf. Udsigt over det philol.-hist. Samf. Virksomhed 1885—87, 124); čerem. *tengež*, *tangaž*, magy. *tenger* er tatar. (čuvaš.) *tengiz*. (Angaaende Stammedannelsen i det lit. og preuss. Ord jf. nu ogsaa J. Schmidt, Pluralbild. d. idg. Neutra, 1889, 45, 253.)

lit. *martì* (St. udenfor nom. **martiā-*, *marcza-*) «Braut (bis zu der Geburt ihres ersten Kindes); Schwiegertochter, Sohnesfrau, wenn dieselbe im Hause der Schwiegereltern wohnt»; lett. *mārscha* (for **martiā-*, jf. Bezzenberger, Lett. Dial. 21 N. 2) «des Bruders Weib» (for Brud bruges nu det tyske Ord *brūte*); preuss. *martin*, *martan* (akk.) «Braut»

> f. *morsian* (*morsiame-* S. 108; ogsaa *morsio* [S. 122 § 61], *morsein*, r. kar. *moršien*, *moržein*) sponsa, nova nupta; veps. *murzōin* (*-ōime-*) «ung hustru till 35 års ålder»; est. *mõŕs* (gen. *mõŕsi*), *mõŕsja*, *mõŕzja* (gen. ds.) «erwachsenes Mädchen, Braut» (i sidste Betydning sædvanlig *prūt'*, ligesom liv. [S. 125 § 65,2] *brūt*, *brūt'*). N. lap. *moarsse*, sv. lap. *morsse* sponsa, Laan fra Finsk. (Thunmann 88;) GSI. 74, 80; Anderson 103 Note; Ahlqvist VFSK. 183 = KWFS. 206; Budenz ÖSz. Nr. 124; Donner Techmer I, 269 f. Om *o* for *a* se ovf. S. 89 ff. § 24, om *si* for *ti* S. 76 § 9, S. 77 § 10, S. 116 Note 1.

En herhen hørende Afledning er muligvis est. *mõrdu-ma* «mannbar werden». Derimod kan ersa-mord. *miŕde* «Mann, Gatte», mokša-m. *mirde*, *mirdä* «Ehemann» umuligt, som Anderson a. St. og Donner a. St. 260 mene, henføres hertil; det maa vel høre sammen med čerem. *mári* vir, maritus, syrj. *mort* homo; disse Ord høre vistnok til den i denne Gruppe af Sprog temmelige tal-

rige Række af eranske Laaneord (oldpers. *martiya*, nypers. *märd*, ogsaa armen. *mard* Mand).

lett. *maſs* (St. *maſa-*), lit. *mážas* «klein»
> est. *maza* «kurz» (*maza-jalg* «kurzbeiniger, klein gewachsener Mensch»).

lit. *médis* (St. **medja-*, *medža-*, nom. *medžias* hos Szyrwid, Geitler Lit. Dial. 11) «Baum» (*medžůti* «Wild jagen»; *medìnis* «hölzern, im Walde befindlich, wild», *medìnis gaidýs* «Birkhahn»); lett. *mesch* (for **meſch(a)-s*, St. **medja-*, *meſcha-*) «Wald, Gehölz» (gen. *meſcha* = «wild»; *medīt* «jagen»; *mednis* «Auerhahn»); preuss. *median* akk. «Wald» (*medione* «Jagd», *medies* «Jäger») (jf. S. 115 og 144)
> f., vot. *metsä*, r. kar., olon. *mettšä*, veps. *mets* (gen. *-an*), est. *mets*, syd-est. *mõts* (*-a-*), liv. *mətsā*, *mütsā* «Wald» (i Sms. «wild»). (Thunmann 90;) GSI. 80; Donner Techmer I, 268. Om f. *ts* jf. S. 77 § 10, S. 116 Note 1. N. lap. *mœcce* «desertum» er Laan fra Finsk. Afledninger ere f. *metsästää*, *metsätä*, *metsistää*, *metsiä* venari (liv. *med'd'* id. af lett. *medīt*); f. *metso*, *metsoi*, *metsäs* (St. *metsäkse-*), r. kar. *met't'šo*, olon. *metšoi*, veps. *metsoi*, *metšuoi*, vot. *metso*, est. *met'sis* (gen. *-ise*, *-ikse*, hvorfra atter estl.-sv. *metsis*), syd-est. *mõtus* (gen. *-use*), liv. *mətūks*, *mütūks*, i Lifl. *mütiks* «Auerhahn», Tetrao urogallus.

lett. *medus* «Honig, Meth»; lit. *medùs* «Honig», *midùs* «Meth»; preuss. *meddo* «Honig» (det sidste sandsynligvis endnu Neutr. som opr. indoeurop. **medhu-*, Pauli KB. VII, 158 f., Leskien Decl. im Slav.-Lit. 67)
? > est. *mõdu*, vot. *mõtu* «Meth»; fra Est. atter estl.-sv. *mõðu* id. (ikke = on. *mjöðr*). Maaske er det est.-vot. Ord dog snarere laant fra russ. *m'od* (*mëd*), osl. *medŭ*; hvis det er af lettisk Oprindelse, hører det i ethvert Tilfælde til det yngre Lag af Laan og vil ikke kunne tænkes at udgaa fra et opr. Neutrum.

[Herhen hører derimod ikke f. *mesi* (St. *mete-*), mord. *med* o. s. v. Honning, der kan forfølges omtrent gennem alle de finsk-ugriske Sprog og maa hidröre fra et meget ældre, endnu uopklaret Forhold mellem disse og en indoeuropæisk Sprogform (GSI. 2). En helt anden Stamme tilhører liv. *miestiń* «Meth», der er et yngre Laan fra lett. *mëstińsch* id.]

lit. *meletà*, preuss. *melato* «Grünspecht»
? > est. *mõltsas*, *meltsas*, *melsas*, *melts*, *melgas* id.; jf. liv. *məltsi*, *mültsi* «grün». Pott De lingu. lett. cum vic. nexu 20.

lit. *mentė* «Schulterblatt; eine platte Schaufel, bes. die Rührschaufel, das Knetscheit zum Umrühren des Breies u. dgl.; das Stopfscheit zum Verstopfen der Wände mit Moos; das

Maischholz; der untere flache Theil des Ruders»; lett. *mente* (*mentne*, *mentra*) «kleine Holzschaufel zum Umrühren, Maischholz, Ruder»; preuss. *mandiwelis* «Quirnestab»; — lit. *mentùrė*, *-ùris* «Quirl, ein von der Spitze einer jungen Tanne, die abgeschält wird, geschnittenes Werkzeug zum Umrühren; Stab im Butterfass», lett. *mēturs* (*mēturis*) «Quirl» (Fick I, 169 f.; Miklosich Et. Wb. 189 f.)

> f. *mäntä* (*mänttä*) «Butterstössel (ogsaa *mäntty*), Quirl», vot. *mäntä* id., est. *mänd* (gen. *männa*, *männu*), *mäńd* (gen. *mäńńi*) «Quirl»; — liv. *mändrǿks* id. (= lit. *mentùrė*, *-is*, S. 82 § 16, S. 111, 3). Lap. *mœndde* pistillum butyro faciendo er (som allerede det uassimilerede *nd* viser) laant fra Finsk. Kuhn, Herabkunft des Feuers, 1859, S. 111; Pott Et. Forsch.[2] IV, 274; Budenz ÖSz. Nr. 414; Donner Techmer I, 269. De estiske Former betyde ogsaa «Kiefer, Pinus silvestris» = liv. *mänd* «kleine Kiefer», f. *mänty*, *mäntö* pinus silvestris, max. junior (fra Finsk atter russ. *mjanda* Fyrretræ, jf. Grot, Filologičeskija razyskanija[2], 1876, I, 472); er dette det samme Ord? Det forekommer ikke udenfor de nævnte Sprog. Hører mokša-mord. *manda*, ersa-mord. *mando* «Stock» ogsaa herhen? Budenz's Sammenstilling deraf (a. St.) med magy. *nád* «Rohr» er ikke ret overbevisende.

lett. *merka* «Feuchtigkeit», *mērze* «Tunke, Sauce», *mērkt* «einweichen (namentl. Wäsche)», *mirkt* «weichen, im Wasser liegen»; lit. *mèrkti* «einweichen», *mìrkti* «eingeweicht werden» (Pott Et. Forsch.[2] III, 561; Leskien Abl. 75)

> f. *märkä*, r. kar., olon. *märgä* «nass; Flüssigkeit; Eiter«, *märje* (*märkehe-*) «Feuchtigkeit; Eiter» (*märkiä* «feucht werden» etc.); est. *märg* (gen. *märja*) «nass; Nässe, Flüssigkeit, Getränk»; liv. *märga* «Eiter». Ganske sikker er denne Sammenstilling dog ikke. Mon fra Est. atter lett. *merga* (*mārga*) «sanfter Regen»?

? lett. *mugura* se *nugarà*.

lett. *naba*, preuss. *nabis* (lit. *bàmba*) «Nabel» (Fick Wb. 1, 127, 649)

> f., vot. *napa*, kreev. «*nappa*», veps., est., liv. *naba*, r. kar., olon. *ńaba* id. Fra Finsk atter lap. *nappe*. Lit.-lett. Oprindelse er vistnok sandsynligere end germansk, da det tilsvarende germ. Ord, som fremhævet GSl. 136 = Einfl. 157, kun har Betydningen «Hjulnav». Donner Techmer I, 267 (med mindre korrekt Gengivelse af mine Ord anf. St.).

lett. *nariza*, *-ze*, *nariņi* pl. «Haarseil (welches man den Pferden bei gewissen Krankheiten durch die Haut zieht)» (jf. lit. *naryczios*, *-czės* pl. «Fontanelle; eine Krankheit am Euter der Kühe und Stuten, eine verhärtete Geschwulst in der Nähe des Euters»)

> est. *nari*, *narits* (*-a-*), syd-est. *naŕŕits* id., ogsaa «Krampf oder Spannung der Sehnen, Gelenkgicht [i denne Betydning ogsaa *knaŕŕ*, *naŕŕ*, *nāŕ*, mon egl. et andet Ord?]; Krebs, Drüsenverhärtung».

Efter Bezzenberger, Gött. gel. Anz. 1874, S. 1245 (imod Nesselmann, Thes. linguae Pruss. 109 f.), betyder lett. *nariza* egl. «etwas, das man einfädelt», jf. lit. *nérti* «untertauchen, einfädeln», *narỹs* (*náras*) «Knöchel, Gelenk; Schlinge», o. s. v. (sml. Leskien Abl. 75). Eller er det lett. Ord og det derfra uadskillelige lit. *naryczios* (se ovf.; *narỹs* i Bet. «Auswuchs, Knorren, Geschwür» Ness.?) maaske snarere, med en lidt modificeret Betydningsudvikling, laant fra Slavisk: russ. (*noŕa*, *noŕ*, *nor* «Höhle, Loch; Wunde, Fistel») *noŕica* «Geschwür», polsk *norzyca* «geschwürartige Pferdekrankheit» (af samme Rod som lit. *nerti* o. s. v.?, jf. Miklosich Et. Wb. 212, 216)? Hvorledes det end forholder sig hermed, knytter i ethvert Tilfælde Betydningsoverensstemmelsen det est. Ord nær til det lettiske. Den est. Form *nari* kunde udgaa fra en med lit. *narỹs* stemmende kortere Form, hvoraf lett. *nariņi* kan være en Deminutivdannelse, men kunde muligvis ogsaa stamme fra Russisk (se ovf.), hvorfra i ethvert Tilfælde, uafhængigt af den estiske Form, f. *nori* «eine Vieh- und Pferdekrankheit («flere slags boskapssjukdom i mun och hals, i spenar med knölar och svulst; tvinsot; senkramp, ledgikt» Lönnr.); Höhle» *nori-nuora*, *nori-jouhi* «Haarseil an Pferden»).

Forskelligt herfra er est. *narits* (*-a-*), *naritsas*, *nārits* (*-a-*, *-e-*), *naurits* (*-e-*), *noris* (*-e-*) «Sumpfotter, Mustela lutreola», der maa være umiddelbart af slavisk Oprindelse: lilleruss. *noryca* (russ. *norka*) id. (af Rod *ner* dykke; Miklosich a. St.), jf. lilleruss. *noreć*, *nureć*, *noryća* «Feldmaus», samt preuss. *naricie* «tufelskint o: Iltis», vel ogsaa laant fra Slav. med forandret Betydning (jf. nedenfor *szeszkas*). Om f. *naara*, est. *nār* pl. *nārad* «Zange (zum Heraufbringen versunkener Gegenstände vom Meeresboden)» se S. 93 Note 3, S. 138 Note 1.

lett. *nauda* «Geld», jf. lit. *nauda* «Nutzen, Ertrag, Habe» (Fick Wb. II, 395, 595; det lett. Ord kan paa ingen Maade være sammentrukket af den middelalderlige Møntbenævnelse «nagatae» i Østersøprovinserne, særlig hos Esterne, Sjögr.-Wiedemann Liv. Gramm. S. LXV)

> est. *naudi*, *naut'* (gen. *naudi*), *naud'* (gen. *naui*) «Geld» (Kalewipoeg 2, 782).

lett. *negals*, *negaľa* «ein Nimmersatt», *negaligs* «unersättlich» (*gals* Ende)

? > est. *nägal* (*-a-*), ogsaa *nägar* (*-a-*), *näge* (gen. *nägeda*), liv. *nägār* «gefrässig». Sikker er dog denne Sammenstilling paa ingen Maade, skönt jeg ikke kan eftervise noget beslægtet Ord i de andre finske Sprog (f. *näkäräinen* vespa, est. *nägar*, *mägar* «kleine Stechfliege» ligge vistnok fjærnt). Sammenstillingerne hos Donner Wb. III Nr. 857 ere ganske usandsynlige. (Lejlighedsvis bemærkes, at Donner

a. St. Nr. 869 med Urette henfører under samme Rod «*nak*» de fra Lettisk laante liv. Ord *nägant*, *negant* «böse, boshaft, ruchlos» [< lett. *negants* id.], *nik-īd* «Eigensinn, Nücken» [< lett. *nik'i* id., af Tysk], *nikkon* [ikke *nikkän*] «boshaft» [< lett. *nikns* id.].)

lit. (forældet) *nepotis*, *nepatis*, *nepůtis* «Neffe, Enkel» (Fortunatov KB. VIII, 111 f.; Bezzenberger BGLS. 304; Udvidelse af en opr. Stamme *nepōt-*, *nepůt-*; indoeurop. Grundbetydning sandsynligvis «vaterloses, resp. schutzloses, von Onkel oder Grossvater adoptiertes Kind» Leumann i Festgruss an O. v. Böhtlingk, Stuttgart 1888, S. 77 f.)

> f. *nepaa* (for **nepata*?), *nepas*, *nevas* (*nepaha-*), *nepain*, *neppain* (St. *-aime-*, jf. S. 108), *neppo* (dim.) «Geschwisterkind von Seiten des Vaters, d. h. des Vaterbruders oder der Vaterschwester Kinder» (Ahlqvist KWFS. 213 = VFSK. 189); est. *nõbu* «Geschwisterkind, Vetter, Base», *nõbeduzed* pl. (Göseken 1660) «Brüderkinder» (af **nõbed-* + *-uze-*, en Afledningsmaade, der betegner det gensidige Slægtskabsforhold mellem to eller flere Personer, jf. f. Ex. f. *sisar-ukset* «Geschwister» o. l.).

Lap. *næppe* (gen. *næbe*, *næve*) nepos ex sorore kan være laant fra oldn. *nefi* id. (GSI. 137 = Einfl. 159); hermed stemmer derimod hverken lap. *næpat*, *næpad*, *napad* id., der efter al Sandsynlighed er et tidligt Laan fra Finsk (**nepata* eller en til est. **nõbed-* svarende Form), ej heller selve de finske Ord, der med större eller mindre Nødvendighed forudsætte en Form med uforskudt *p*, rimeligvis en Stamme *nepot-* (jf. S. 127 § 69,3), og altsaa ligesom flere andre Slægtskabsnavne (S. 145) nærmest maa antages at have deres Kilde i Lit.

lit. *nýtis*, sædvanl. pl. *nýtys* «die Hewelten oder Schäfte am Webestuhl» (deraf *dvi-nýtis* «gezwillicht; Zwillich», *tri-nýtis* «gedrillicht; Drillich»); lett. *nīte*, pl. *nītes* «Weberheftelen» ogsaa «Spricker zu Zäunen, Sprossen in einer Leiter»; *trinitis* «Drillich», *nītīt* «das Garn einfädeln») (jf. slav. *nitĭ* filum [serb., slov. *niti* pl. ogsaa «Webertrum, licium»]; Miklosich Et. Wb. 215 f.; tidligere sædvanlig afledt af Rod «*nā*», *nē*, Fick Wb. I, 643, II, 392, 591, hvorimod Osthoff, Morphol. Unters. IV, 97, og Brugmann, Grundriss II, 287, sammenstille det lit. Ord med skr. *nīti-s* «Führung, Leitung»; Bielenstein I, 64 betegner lett. *nītes* som laant fra tysk *Nieten* id., et provincielt Ord, der tværtimod maa være laant fra Lettisk)

> f., vot. *niisi* (for **niiti* S. 76 § 9, St. *niite-*, *niide-*), est. *nīž* (gen. *nīe*, St. *nīde-*) «Weberschaft, Haftel» (deraf f. *kaksi-*, *kolme-niisinen*, *-niitinen* bilix, trilix, *niisiä*, *niisittää* «die Fäden der Kette in die Weberschäfte fädeln».

Forskelligt herfra er f., vot. *niitti* (gen. *niitin*), olon. *ńītti*, veps. *nīt*, est. *nīt'* (gen. *nīdi*, St. *nīti-*) «Zwirn», af russ. *nit'* id.; Ahlqvist VFSK. 75, 78 = KWFS. 83, 87 (med Sammenblanding af f. *niisi* og *niitti*); Budenz ÖSz. Nr. 460.

At det ovennævnte f. *niisi*, i Modsætning til det sidstnævnte *niitti*, tilhører et meget ældre Lag af Laaneord, viser Behandlingen af opr. *t* (S. 75 § 6), Stammens Form paa Finsk (*-e-*) og Overgangen af *t* til *s* foran *i*. Den fuldstændige Overensstemmelse baade i Form og Betydning knytter derhos dette Ord nær sammen med det lit.-lett. Efter Brückner 111, 178 er dette sidste Ord laant fra Slavisk; forholder det sig saaledes — hvad der dog ingenlunde er sikkert (andre, f. Ex. Geitler S. 68, betragte Ordet som fælles lit.-slav.) — viser i alt Fald det lit. Ords Forekomst i Finsk, at Optagelsen fra Slav. til Lit.-lett. maa have fundet Sted overordentlig tidligt. (Derimod kan jeg ikke være enig med Budenz, der a. St. sammenstiller f. *niisi* med magy. *nyüst* «licium» (*nyüst-fonal*), «dicker, grober Wergfaden, Schusterdraht» (jf. *nyüg* «Fussfessel aus Stricken») og betragter disse som afledte af samme Rod som f. *niini* Bast, der utvivlsomt er ægte finsk. Den formelle Overensstemmelse er her saa saare ringe, at den tilsyneladende Lighed sikkert kun kan anses for tilfældig.)

lit. *nù*, *nùgi*, lett. *nu* «nun, jetzt»

maaske > f. *nyt* (*nyky* den nærværende Tid), vot. *nüd*, *nüde*, est. *nüd*, *nüü*, liv. *ni*, i Lifl. *nüd*, veps. *nugudi*, *nügudi*, *nügüide*. Jf. S. 100 § 35.

lit. *nugarà*, lett. *mugura* (*nugara* Bezzenberger Spr. d. preuss. Lett. 154) «Rücken, Kreuz» (om lett. *m* for det oprindeligere lit. *n* jf. BB. II, 153; VII, 14)

vistnok > f. *nukero* «ryggbenets ända» (*nukero-luu* «Steissbein», ogsaa *nupero*)| liv. (*sälga-*) *nugär* «Rückenrist der Thiere». Den liv. Forms særlige Overensstemmelse ikke med den lett., men med den lit. Form, ved hvilken den endog synes at staa nærmere end den finske, fortjener Opmærksomhed (jf. S. 141); dog kan den ogsaa være tilfældig og skyldes sekundær Forandring af *e* foran *r* i f. *nukero* til *a* (jf. S. 105 § 48), sml. f. Ex. liv. *sumär* Korn = f. *somero*.

S. 82 § 16 er vistnok noget for bestemt ogsaa mord. ersa *mukoro*, mokša *mokyr*, *mukyr*, *mëkër* «Steiss, After» sammenstillet hermed og specielt med den lett. Form med *m*; dette mord. Ord kan dog — om end Betydningen ikke just falder sammen — næppe skilles fra de utvivlsomt ægte Ord čerem. *mogur*, *mongyr* corpus, syrj. *mygör*, votjak. *mugor* «Leib, Rumpf, Wuchs» (Budenz ÖSz. Nr. 629; Nyelvtud. Közlem. XX, 462) og maa vel altsaa være ægte. Det eneste skulde være, om den Betydningsforandring, der kan antages at være indtraadt i Mord., skulde kunne bero paa en Kontamination med det lit. Ord eller det efter al Sandsynlighed derfra udgaaede f. *nukero* (der ej heller medtages af Budenz aa. SS.; eller har noget saadant endog fundet Sted ved dette sidste?)?

lett. *nûma* (lit. *nû'mas*, *nûmà*) «Zins, Pacht, Miethe», *nûmāt* «miethen, pachten» (Mahlow D. lang. Voc. 119 f.; Leskien Abl. 117)

= liv. *núom* 1. «Miethe», 2. «miethen»; est. *nūm* (*-a-*) «Pacht, Miethe; (dorp.) Zins; Mast», *nūma-ma* «miethen, pachten; mästen». S. 94 § 29.

lit. *óda* (sædv., men ikke historisk rigtigt skrevet *ûda*; *ada* Geitler LS. 76, Bezzenberger BGLS. 49) «Haut des lebenden Körpers, nicht der abgezogene Balg (obgleich die Derivata *ûdžus*, *ûdininkas* Gerber dagegen zu sprechen scheinen), sowohl von Menschen als von Thieren» Ness.; lett. *āda* «Haut, Balg, Fell, Leder»

> f. *vuota* «eine geschundene, rohe Haut vom Rindvieh oder Pferde» (Ahlqvist KWFS. 98 = VFSK. 90, hvor intet om Oprindelsen). Jf. S. 93 § 26.

lit. *ožýs* m. «Ziegenbock» (*ožkà* fem.; *ožėlis* dim., *dëvo*, *Perkúno*, *dangaus o.* «Himmelsziege», Scolopax gallinago); lett. *āžis* id.; preuss. *wosee* «Ziege», *wosux* «Bock»

> f. *vuohi* (*vuohe-*) capra, rar. caper (*taivaan-vuohi* Scolopax gallinago, parallelt med det lit. Udtryk, men næppe nødvendig laant derfra); med Vokalforkortning (jf. f. Partitiv *vohta* v. S. a. *vuohta*) vot. *voho* (en Deminutivdannelse) id., est. i Sms. *wohu-mõk* Iris pseudacorus = f. *vuohen-miekka*; f. *vohla*, *vohli*, est. *wohl* (*-a-*), *wohlukene* «Zicke». Jf. S. 80 § 13, S. 93 § 26 samt ang. Endelsen *-i* (*-e-*), der kan svare saavel til en baltisk Hankönsstamme paa *-ia-* (lit. *ožys*) som til en Hunkönsst. paa *-ė-* (**ožė*, preuss. *wosee*), S. 118 f., S. 124. GSI. 58 = Einfl. 67.

Donner, Techmer I, 268, henfører til lit. *ožýs* med Urette f. *uuhi* ovis femina, der utvivlsomt er ægte finsk (jf. Anderson S. 115, 117); endnu mindre kan *uuhi* med Ahlqvist VFSK. 11 = KWFS. 13 afledes af lit. *avìs* id.

preuss. *padis* «Kummetgeschirr», lit. *pádis* sædvanlig pl. *pádžiai* «Schragen, Untergestell» ? > f. *paatsa*, *paatsas* «Sattelkissen, das lose Kissen am Kummetstock»; *aa* maa da være uoprindelig Forlængelse; dog passer ej heller Endelsen *(-ts-)as*, jf. S. 118 § 58. Sammenstillingen derfor tvivlsom. Jf. GSI. 140 = Einfl. 162 *patja* (samt Bugge i Paul & Braune Beitr. XIII, 177).

lit. *pákulos* pl. f., lett. *pakulas* pl. f., *pakuls* m. «grober Werg, Hede» (efter Brückner 114, 171 laant fra Slav., hvideruss. *pákulle*?; jf. Miklosich Et. Wb. 230)

> liv. *pakkəld* pl., est. *pakal*, *pakel* pl. *paklad* id. Det est. Ord kunde dog muligvis ogsaa være af slavisk Oprindelse, russ. *paklja*, hvorfra i ethvert Tilfælde forskellige af de østlige finsk-ugr. Sprog have optaget dette Ord, f. Ex. ersa-mord. *pakl'at* pl. Ahlqvist VFSK. 72 = KWFS. 80. (Derimod kan f. *pakla*, *paula*, est. *pael*, liv. *paggəl*, *pagl* «Band, Schnur» umuligt høre herhen, Ahlqvist a. St.; jf. ogsaa ovf. S. 13 f.)

lett. *palags* «Laken, Betttuch» (af russ. *polog* «Bettvorhang», Brückner 114, 179)
> est. *palak* (*-u-*), *palakas*, syd-est. *pallaj* (*-a-*), liv. *palāg* id. S. 114 N. 1.

?**panga*, jf. lett. *pû'ģis* «Hund (Thier) mit weissem Halse», der synes at forudsætte et fra *pûga* «Schelle, Knopf» forskelligt **pû'ga* (med Stødtone) for **panga*, svarende til polsk *pąga*, *pęga* «Streif, Fleck»
?> f. *panko* stria colorum in pilis animalium (*panko-karhu* ursus anulatus). (Yngre Laan fra det ovf. nævnte lett. *pûga* er derimod liv. *púogəs* «Schelle»; om Endelsen *-əs*, jf. S. 110.)

**panu*, preuss. *panno* «Feuer» (vistnok Neutr.), *panu-staclan* «Feuerstahl» (jf. Pauli KB. VII, 159; Fick Wb. I, 657, II, 746)
> f. *panu* ignis (kun i de gamle Folkedigte, f. Ex. Kalevala 2, 180; 48, 302, 354 Ildens Gud; ofte i Loitsurunoja); ogsaa i Sms. mokša-mord. *päna-kud* (ersa-mord. *peńada*) «Ofen», egl. Ild-hus (jf. Heikel, Die Gebäude d. Čeremissen etc. = Journ. de la Soc. finno-ougr. IV, S. 31 ff., 108). Ahlqvist KWFS. 114; Donner Techmer I, 271.

lit. *pàrszas* «Ferkel (bei Memel das erwachsene Schwein)»; preuss. *prastian* «Ferkel» (Fick Wb. I, 669; II, 746)
?> f. *porsas*, veps. *porzas*, vot., est. *põrsas*, liv. *puõras* (*põras*) pl. *puorzəd*, i Lifl. *pors*, *porz* «Ferkel»; mokša-mord. *puŕhts*, *pyŕhts*, *pyŕhtsez*, ersa-mord. *puŕts*, *puŕsez* id. Ahlqvist VFSK. 16 = KWFS. 19; Donner Techmer I, 263.

Hvad der kan vække Tvivl om litauisk Oprindelse, er dels, at lit. *sz* her uregelmæssigt genfindes som f. *s* (S. 80 § 13; om f. *o* se S. 89 ff. § 24), dels at et tilsvarende Ord ogsaa forekommer i de østligere finsk-ugr. Sprog, der ellers ikke vise Spor af lit.-lett. Paavirkning, her dog overalt i Betydningen «Svin», ikke Gris: votjak. *parś*, *paryś*, syrj.-perm. *porś*, *poryś*, vog. *pures*, ostj. *purys*, *pūraš*, *pūreš*, *põres* (ogsaa samojedisk *pares*, *pöres*, o. fl. Former). Dersom alle disse sidste, indbyrdes nær sammenhørende Former ere genetisk identiske med det f.-mord. Ord, kan disses Oprindelse naturligvis ikke søges i Lit.-lett., men de maa da alle tilhøre et meget ældre Lag af Laaneord (jf. Anderson S. 117). Herimod rejser der sig imidlertid baade sproglige og kulturhistoriske Vanskeligheder, og det er derfor vistnok sandsynligere, at den sidstnævnte Række af Ord med Betydningen «Svin» ere yngre Laan fra russ. *porosja* (*porośónok*) Gris (saal. Ahlqvist anf. St., jf. KWFS. 12; Munkácsi, Nyelvtud. Közlem. XVIII, 437), medens det finske og sikkerlig ogsaa det mord. Ord er af lit. Oprindelse. (I intet Tilfælde kan dette Ord anføres som Bevis paa proethnisk

Sammenhæng mellem de indoeurop. og de finsk-ugr. Sprog, saaledes som Fligier Kosmos V, 1881, 216 f., citeret hos Schrader Sprachvergl. u. Urgesch. 145.)

lett. *pastala* «Pastel» ɔ: Bauerschuh oder eigentlich eine aus rohem Leder verfertigte die Stelle eines Schuhes vertretende Socke» Hupel (af lilleruss., polsk *postoły* «Bastschuhe», af tyrk. *postal* Miklosich Et. Wb. 321, Türk. Elem. II, 42; Brückner 179)

> est. *pastal*, *pastel* (gen. *paśtli*, *pastla*, *-le*) *passel* (gen. *paśli*, *pasla*), liv. *pastāl* id.

lit. *peĩlis* «Messer»; preuss. *peile* id., *kalo-peilis* «Hackemesser»

> mokša-mord. *pejel*, ersa-mord. *peel'* «Messer». (Forskelligt herfra er dog vel est. *päitel* «Stemmeisen, Meisel».)

lit. *pélūs* pl., *pelaĩ* pl., preuss. *pelwo*, lett. *pelus* pl., *pelawas* pl. «Spreu» (jf. Bielenstein I, S. 201, 264, II, S. 50; opr. St. *pelū-* efter Mahlow D. langen Voc. S. 8; jf. endvidere Fick Wb. I, 139, 667, II, 604 f.; Miklosich Et. Wb. 237; Bersu D. Guttur. im Lat. 137)

> f. *pelut* pl. «Häckerling, Acheln»; vot. *peltti* id. S. 127. Den finske Form bestyrker i höj Grad Oprindeligheden af den lit.-lett. Form *pelū-s*, hvorom nu ogsaa se Schmidt, Pluralbild. d. idg. neutra 66 ff.

lit. *perkúnas* «der Donnergott des heidnischen Alterthums; Donner» (*perkunija* [*perkune* Bezzenberger BGLS. 66] «Gewitter»); lett. *pērkůns*, *pērkůnis* (Bielenstein II, 45), preuss. *percunis* «Donner» (jf. Zimmer, Ztschr. f. deutsches Alterth. XIX, 164 ff.)

> f. *perkele* (österbott. Dial. *perkeles*; sjæld. *perkule*), est. *pergel*, *põrgel* «der Teufel» [sandsynligvis ogsaa f. *piru* id., est. *põrgu* «Hölle»; est. «*perkuninõl'*» [«*Perckun Nohl*» Göseken 1660] «Donnerkeil» [Sjögren, Mélanges russes II, 119] skyldes vel yngre Laan fra Lettisk [*pērkůna lůde* id.]) | ersa-mord. *pirgene*, *piŕgene*, *purgine* «Donner, Gewitter» (ikke «*porguini*» Diefenbach, Vgl. Wb. d. goth. Spr. I, 359 og Völkerkunde Osteuropas II, 1, 49; Grimm Mythol.[3] 156 og derefter J. Schmidt i KZ. XXV, 77). Lap. n. *bærgalak*, sv., en. *pærkal* diabolus er Laan fra Finsk. Ahlqvist VFSK. 216 = KWFS. 244; Anderson 102***; Donner Techmer I, 263. Ingen af de finsk-mord. Former kan anføres til Støtte for en bagved *perkúnas* liggende supponeret Form **perkvena-s* (J. Schmidt a. St.), da det ubetonede *e* godt kan staa i Stedet for *u* (jf. S. 105 § 47). Ang. *l* for *n* jf. nedf. *samanos*, om Endelsen *-e* (*-eh*, *-es*), der særlig synes at minde om lett. *pērkůnis*, S. 113 § 53, S. 117 f. (Liv. *pārkond* pl. 1. «Kreppe der Pferde»; 2. «wilder Senf» er yngre Laan fra lett. 1. *pērkůńi* pl., 2. *pērkůnes* pl.)

lit. *pẽmů'* (St. *pẽmèn-*) «Hirtenknabe» (jf. gr. *ποιμήν*)

> f., r. kar., (olon.,) veps. *paimen* «Hirt» (*paimo*, kar., olon. *paimoi*, veps. *paimnut* Demin.; Formerne paa *-o*, *-oi* have intet at göre med lit. Nom. *pẽmů*, se S. 127 § 69,2; afl. f. *paimentaa* pascere, custodire, est. *paimenda-ma* «schützen, behüten», medens Stamordet er tabt paa Est.); liv. *paint* (vistnok egl. Demin. = veps. *paimnut*) «Viehhüter». Lap. n. *baiman*, *baimen* pastor, *baimadet* pascere, custodire, ere Laan fra Finsk (Qvigstad 52). Om f. *ai* = lit. *ẽ* se S. 101 § 39. (Thunmann 88;) GSI. 5, 33; Ahlqvist VFSK. 19 = KWFS. 23; Donner Techmer I, 271. (Selvfølgelig kan et saa tydeligt Laan ikke anføres som Bevis for Sammenhæng mellem de indoeurop. og de finsk-ugr. Sprog; Fligier Kosmos V, 216 f., citeret hos Schrader Sprachvergl. u. Urgesch. 145.)

lit. *pirtìs*, lett. *pirts* (St. *pirti-*) «Badstube» (lit. *pèrti*, lett. *pērt* «baden», Leskien Abl. 76; ubeslægtet er lit. *pirkczia*, *pirkcze* «Stube im Bauernhause» Fortunatov BB. III, 69)

> f. *pirtti* «Rauchstube (Hütte ohne Schornstein); Stube des Gesindes», i vestl. Finland ogsaa «Badstube»; r. kar. *pertti*, *pirtti*, veps. *pert* (*-i-*) Stue (se Beskrivelse af den gamle finske *pirtti* hos G. Retzius Finska kranier 107 ff. og Finland i nord. museet 54 ff.; jf. ogsaa Heikel Gebäude &c. = Journ. de la soc. finno-ougr. IV, 216 ff.). Lap. n. *bartta*, r. *pärte* Stue med Stenovn, sv. lap. *part*, *bart* Badstue, er laant fra Finsk. (Thunmann 89;) Neus Suomi 1856, 11; GSI. 83; Ahlqvist VFSK. 97 = KWFS. 107 f.; Donner Techmer I, 270. Herhen hører efter al Sandsynlighed ogsaa čerem. *pört* domus hiberna (fornace instructa), domus, cubiculum (jf. Heikel a. St. 50 ff.). Dette Ord genfindes vel i čuvaš. *pürt* id. og betegnes af Budenz, Vocab. čerem. 74 (= Nyelvtud. Közlem. IV, 410), som laant fra dette, i hvilket Tilfælde det naturligvis vilde være ubeslægtet med f. *pirtti*. Da imidlertid Čuvašisk ubestridelig indeholder adskillige Ord, der ere laante fra Čeremissisk (jf. Budenz Nyelvtud. Közlem. III, 415 ff.), om end det modsatte er hyppigere, og da Ordet *pürt* tilmed staar ganske isoleret i Čuv., er det vistnok langt sandsynligere, at det omvendt er laant fra čerem. *pört* og at dette har samme Oprindelse som f. *pirtti*.

lit. *platùs* «breit» (*platì kirmėlė'* «Bandwurm»); lett. *plats* (*plata-*) «breit, weit», *plaschs* (for **platja-s*) «weit, breit, geräumig» *platspārne* «Breitflosse, Butte, Flunder»)

? > f. *lattu* «niedergedrückte Lage» (S. 127 § 68), *lattea* «flach, platt» (S. 116 § 56), *latikka* id., ogsaa «Bandwurm» (= *latikka-mato*), *latukka*, *latisko* «flache Schüssel»; est. *latak*, *latakas* «breiter, flacher Gegenstand; breit, flach», *latikas*, *latik* «Brachsen, Butte». Paa Grund af Behandlingen af Forlyden (S. 83 § 18) maa Sammenstillingen nødvendigvis blive nogen Tvivl underkastet; de finske

Ords Mangel paa Tilknytning i de beslægtede Sprog taler dog stærkt for Laan. Hvor let Begreberne «bred» og «flad» løbe over i hinanden, viser f. Ex. gr. *πλατύς* med Afledninger.

lit. *plaútas* «der Steg am Bienenstock», pl. *plautaí* «die Querhölzer auf der Schwitzbank, der Darre»; lett. *plaukts* (St. *plaukta-*) «Sims, Regal, Ablegebrett an der Wand; die Scheibe unter dem Wagenkorbe, die auf der Achse ruht und durch welche der Bolzen geht» (Leskien Abl. 43?)

? > f. *lauta* «Brett, Sitzbank, Tisch, Schwitzbank in der Badstube» (heraf lap. *laudde*, *luöudde* assis); veps. *laud* (*-a-*) «Brett»; vot. *lauta* «Tisch»; est. *laud* (*-a-*) «Brett, Deckel, Tisch»; liv. *lōda* (S. 53 f.), i Lifl. *lōd*, *loud* «Tisch, Brett»; — f. *laude* (*lautehe-*), *laute* (*lauttehe-*), *lautti* «Schwitzbank, Brettergerüst, Bretterbank»; est. *laut* (gen. *laudu*), *lauť* (gen. *laudi*) «Regal, Brettergestell (bes. an der Wand, um etwas dahin zu stellen)», pl. *laudid* «die Latten an der Decke der Darrscheune, auf welchen das Getreide liegt», *sauna-l.* «Schwitzbank in der Badstube». Ganske sikker er Sammenstillingen dog ikke, dels som Følge af Forlydens Beskaffenhed (S. 83 § 18), dels ogsaa paa Grund af de — i deres etymologiske Forhold tillige uklare — lit.-lett. Ords mere begrænsede Betydning. Som yngre Laan fra Lett. hører vel herhen liv. *ploutš*, *plōtš* pl. *-id* «das Holz am Bauerwagen über der Achse und unter den Leitern», skönt i Formen ikke ganske stemmende med lett. *plaukts*; formodentlig af en eller anden Dialektform.

Ubeslægtet med de her nævnte Ord er derimod f., est. *lava* «Brettergerüst, Schwitzbank, Pritsche», f. *lavitsa*, *lautsa* «wandfeste Bank» af russ. *láva*, *lávica* id. (Miklosich Et. Wb. 164), hvoraf ogsaa — vel nærmest gennem Finsk — sv. *lafve* id. (Tamm, Slav. lånord från nord. språk, Ups. 1882, 28 f.). Om vot. *lautta*, est. *laut* «Viehstall» se Ahlqvist VFSK. 107 = KWFS. 118; om f. *lautta* ponto, ratis se GSI. 129 = Einfl. 150 (fjærnere ligge her lit. Former som *plaústas* id., Bezzenberger LF. 156).

lit. *prėskas* (*prėszkas*), *prėskus* «süss, ungesäuert, von Brod, Bier, Speisen u. s. w.», *prėska* «ungesäuertes Brod» (= *prėska důna*), *prėskėnos* pl., *prėskinos* pl. «ungesäuerter Teig» (jf. slav. *prěsĭnŭ* id., Miklosich Et. Wb. 263, Geitler LS. 52; der synes ikke at være tilstrækkelig Grund til med Brückner 122 at anse det lit. Ord for at være laant fra Slav.)

> f. *rieska* «frisch, ungesäuert; süsse Milch (vestf., = *rieska-maito*), ungesäuertes und frisch gebackenes Gerstenbrod (østf., r. kar. *rieška*, = *rieska-leipä*)»; veps. *resk* adj. id.; vot. *rõeska* id.; est. *rõsk* (*-a-*) «süss (nicht gesäuert, *r. pīm* süsse, frische Milch); jung, zart». Lap. *rieske*, *rieska* ingens panis farreus

Russis usitatus, er et østfinsk Laaneord (jf. Qvigstad 102). Ahlqvist VFSK. 4 = KWFS. 4 f.

lit. *pupà*, lett. *pupa* «Bohne»

> liv. *puba*, est. *uba*, vot. *upa* id. (S. 75 § 6). Derimod er f. *papu* og ved sent Laan veps. *boba*, mord. *boba*, vog. *pap* < russ. *bob*, ligesom ogsaa magy. *bab* er laant fra Slav. Ahlqvist VFSK. 34 = KWFS. 39.

lit. *putrà* (*pùtera*, *pùteris*; žemait. *pótra* Geitler Lit. Dial. 30) «eine gewöhnliche Speise, welche die Littauer bes. um Memel Morgens und Abends geniessen, aus Gerstenmehl und Milch bereitet; bei Ragnit ist es eine aus Schrotmehl, Wasser und etwas Fett bereitete Suppe oder Tunke, und gleichfalls ein sehr gewöhnliches Gericht» Ness.; lett. *putra* «Grütze, Brei» (*putrůt*, *putrāt* «viel schnattern, unter einander reden; Grütze essen» og andre Afledn.) (Leskien Abl. 44)

> f. *putro*, *puuro* (ved Laan fra denne sidste, vestfinske Form atter n. lap. *buvrro*, Qvigstad 57), veps. *pudr* (*-o-*), est. *pudr* (*-u-*) «Brei, gekochte Grütze» (est. *pudra-ma* «verwirren, verworrenes Geschwätz treiben»). Ahlqvist VFSK. 44 = KWFS. 50; Donner Techm. I, 266, idet han tilföjer, at Ordet maaske dog er af finsk Oprindelse, og henviser til est. *pudi* «Brei, Eingebrocktes, Kleinigkeit», *pudu* «klein», *pudi-ma* «zerkleinern», *pude*, St. *-eda* («*puder*» Trykfejl hos Donner) «locker, mürbe, spröde», o. a. (jf. lett. *pudis* Ordfortegn. II og om denne sidste Ordgruppe Budenz ÖSz. Nr. 473). Et f. *pudro*, *putro* som Afledning heraf vilde imidlertid næppe kunne tænkes (det medtages ej heller hos Budenz a. St.), og selve dette Ord gör endog ved sin Form (navnlig *-dr-*, *-tr-*) afgjort et ikke-finsk Indtryk. Dersom omvendt det lett.-lit. Ord skulde være af finsk Oprindelse, maatte det ventes at have Formen **pudra*, ikke *putra* (jf. om den modsatte Bevægelse S. 75 § 6). Det kan derfor næppe betvivles, at det finske Ord udgaar fra det lit.-lett., der af Leskien a. St. vistnok er rigtig sammenstillet med lit. *puntù pùsti* «sich blähen, schwellen», *putà* «Blase, pl. Schaum» o. s. v. Et Laan fra Lit.-lett. er ligeledes lilleruss. *putrja*, vestruss. *pùtra* «Hafergrütze mit Milch» (Mitteil. d. lit. litt. Ges. II, 308, 309), der paa slavisk Grund staar ganske alene og af Brückner 123, 181 f. med Urette omvendt anses for Kilden til det lit.-lett. Ord.

lit. *rágės* pl. (mem. og žemait., = sydlit. *rógės*, jf. Geitler Lit. Dial. 23) «ein kleiner Schlitten, Holzschlitten»; lett. *ragus* (*regus*), *ragawas* pl., *raga* (de første Former af en St. *ragū-*?, jf. Bielenstein I, S. 201, 264, II, S. 50; Mahlow Lang. Voc. 8; J. Schmidt,

Pluralbild. d. idg. Neutr. 66 ff.) «der flache Holzschlitten» (sideordnede Afledninger af *raga-s* Horn)

> f. *reki* (St. *reke-*, **rege-*) traha, r. kar., olon. *regi*, vot. *reči* (gen. *regê*), est. *regi* (gen. *ree*), liv. *reggøs*, *regš* «Bauerschlitten». Lap. *rækka* traha af Finsk, Qvigstad 104. Ogsaa tysk i Østersøprovinserne *Ragge*, *Regge* (den første Form vel nærmest af Lettisk, den sidste af Estisk). Vokalen *e* paa Finsk kan næppe forklares af den ovennævnte, vistnok uoprindelige lett. Sideform *regus*, men beror vel paa en særlig Forandring af *a* (som i Lett.), der her turde være oprindeligere end den lange Vokal i Lit., til *e*, jf. ovf. *marės* og S. 92 § 25. Hvad Endelsen angaar, slutter den finske Form sig nærmest til den lit. Stamme paa *-ė-*, se S. 124 (om *-s* i den liv. Form jf. S. 110), og forudsætter vel altsaa en baltisk St. **rägė-* (*regė-*?).

lit. *raitas*, lett. *raits*, adv. *raiti* «reitend» (jf. *rëtas* «Schenkel», se nedf.?)

minder om f. *ratsas* (*ratsaha-*), væsentlig kun i Lokalkasus som f. *ratsahilla*, *-lle*, est. *ratsala*, *-l*, veps. *ratsil*, liv. *ratsil*, *-øl* «zu Pferde, reitends»; f. *ratsu* «Reitpferd», est. *ratsu*, *ratsus* «Reitzügel»; f. *ratsastaa*, est. *ratsu-ma*, *ratsuta-ma*, liv. *ratst* «reiten». Ahlqvist VFSK. 117 f. = KWFS. 131 f. Saa meget end forskellige Betragtninger kunde tale for, at denne paa Finsk dunkle Stamme har sin Kilde i de baltiske Sprog, er Sammenstillingen dog tvivlsom, fordi Formerne ikke ret stemme. Den eneste mulige Forklaring vilde være, om man turde antage *ratsas* for udgaaet fra en Form **ratjas* (jf. S. 77 § 10), der maatte bero paa en ellers exempelløs Lydomsætning af *raitas* (eller staa for **raitias*?).

lit. *rátas*, lett. *rats* «Rad», pl. *rátai*, lett. *rati* «Räder; ein Wagen»

> f., est. *ratas*, r. kar. *rataš*, liv. *ratās* «Rad», pl. f. *rattahat*, *rattaat*, est. *rattad* liv. *rattød* «Räder; Wagen, Karren», hvilken Bet. vot. *ratas* angives at have i Sg. Liv. *rattiń-d* «Spinnrad» = lett. demin. *ratińsch* id. GSI. 73; Ahlqvist VFSK. 117 = KWFS. 130; Donner Techmer I, 263.

lit. *rė̃tis* (gen. *rė̃czo*), *rė̃tas* «Bastsieb mit grossen Löchern; ein siebartig von Bast geflochtener Korb; Netzbeutel» (jf. lat. *rēte*, Fick Wb. I, 737; Mahlow Lang. Voc. 11)

> liv. *rētš* (pl. *rētšød*, S. 97) «aus Wurzeln geflochtener Fischkorb»; est. *rät̄s* (gen. *rät̄su*), *rät̄'s* (gen. *rät̄'si*) «grosses Sieb mit aus Ruthen geflochtenem Boden, aus Ruthen geflochtenes Körbchen, gestrickter Fischkorb». Det fortjener at fremhæves, at Ordet, som dog maa høre til det yngre Lag af Laan, ikke synes at forekomme i Lett., men kun i Lit. (jf. S. 141).

lit. *rẽ'tas* «Oberschenkel, Lende des Menschen; Schweineschinken» (*rẽtai* «Zochbaum am Pfluge», *tàrprẽtis* «der Ort zwischen den Beinen»; jf. ogsaa Bezzenberger LF. 164); lett. *rẽta* «Bein» (samme Spr. d. preuss. Lett. 158) (jf. oslav. *ritĭ* f. nates; Miklosich Et. Wb. 279; Fick Wb. II, 643; Geitler LS. 69)

> f., vot. *reisi* (for **reiti* St. *reite-*, *reide-*), r. kar., olon. *reizi*, est. *reiź* (gen. *reie*), syd-est. *raiź* (gen. *raie*), veps. *reišeh* (forlænget Afledning) «Schenkel, Lende» (jf. f. *myllyn-r.* «Mühlenflügel», *nuotan-r.*, est. *nõda-r.* «Flügel des Zugnetzes», est. *reite-wahe* «Schamgegend» [*wahe* «Zwischenraum»], syd-est. *adra raied* «Pflugstangen» o. l.); f. *reitikka* «Schenkelstück, ein langes Stück». Om f. *ei*, *ai* < lit. *ẽ* se S. 101 f. § 40. N. lap. *ruoidda* (især i pl.) pars inferior corporis humani a coxendicibus deorsum, sv. l. *ruoita* lumbus, femur, er Laan fra Finsk (udgaaende fra en ældre Form **raite-* eller **raide-*; jf. GSI. 34; Qvigstad 103). Det lit. og det finske Ord dække hinanden saa fuldstændigt, at der ikke synes at kunne være Tvivl om Laan, skönt den f. Stammeudlyd *-e-* ikke ganske stemmer med lit. *a*, men snarere kunde synes at forudsætte en Stammeform **rẽti-* (jf. slav. *ritĭ*). Herhen hører vel endvidere čerem. *erde*, *ärde* (for **rede*), der ikke vel kan skilles fra f. *reisi* (Budenz ÖSz. S. 649 Nr. 693; Donner Wb. III, Nr. 1015), men ej heller er tilstrækkeligt til at göre dette til ægte finsk. Forskelligt herfra er liv. *raigā* «Schenkel, Lende», se S. 44 § 15.

lit. *riszimas* «das Binden», lett. «*rissamais* Wallhof [Kurl.] Band» Mancelius, eller en lignende Afledning med *m*-Suffix af lit. *rìsz-ti*, lett. *ris-t* «binden» (jf. f. Ex. lit. *riszýs*, *ryszýs* «Band, Binde; Bund, Bündel», o. a.)

> synes at ligge til Grund for f. *rihma* «Schnur, Band», veps. *rihm* (*-a-*) «Schnur, Angelschnur», vot. *rihma* «Strick», est. *rihm* (*-a-*) «Riemen» (*wõrgu-rihmad* «Stricke am Netze»), liv. *rīm* «Aderlassbinde (P. Riemen)». Ahlqvist VFSK. 75 (172) = KWFS. 83 (193) afleder dette Ord af tysk Riemen, der först skal være indkommet i Est. og derfra have bredt sig videre. Denne Forklaring er ganske umulig; dels viser Ordets Udbredelse i de finske Sprog, at det maa være langt ældre, end at der kan tænkes paa nyhöjtysk Oprindelse, dels passer Formen *rihma* aldeles ikke med Nyhöjtysk og endnu mindre med ældre Former som oht. *riumô*, mnt. *reme*. Derimod er det vel muligt, at den tilfældige Lydlighed med det tyske Ord kan have bidraget til, at est. *rihm* særlig har faaet Betydningen Rem. Lap. *ræšme* funis reti piscatorio superne et inferne alligatus er — hvis det hører herhen — laant fra Finsk.

[lit. *rugýs* «Roggenkorn», pl. *rugiaĩ* (*rugeĩ*) «Roggen»; lett. *rudſis*, pl. *rudſi* id.; preuss. *rugis*, *ruggis* id.,

samme Ord som f. *ruis* (for **rugis*, *rukihi-*), veps. *rugiš*, est. *rukis*, *ruis*, (*rugis*,) *rügis*, *rügä*, vot. *rüis* (gen. *rüči*), liv. *rügges*, *rügš* id. Da imidlertid Stammen i det lit.-lett. Ord er *rugja-*, der ved Optagelse paa Finsk maatte ventes at give en Form **rukia* eller **rukias* eller **ruki* (se S. 116 § 57, S. 119 § 58), er det langt sandsynligere, at de finske Ord have deres Kilde i den germanske (gotiske?) Stamme **rugi-z* (ags. *ryge*, on. *rugr*), jf. f. Ex. f. *kakra*, *kaura* Havre, *akana* Avne, *atra* Plov (on. *arðr*) o. a. GSI. 84, 144 f. Sml. (Thunmann 89;) Ahlqvist VFSK. 32 = KWFS. 37, der ikke nærmere bestemmer Kilden for det finske Ord; Donner Techmer I, 268, der afleder det af Lit. uden at nævne det germ. Ord. Fra slav. *rŭžĭ*, russ. *rož* (gen. *rži*) er udgaaet mord. *roz*, čer. *rša*, syrj. *rudzeg*, *rudźeg*, magy. *rozs*.]

[lett. *runa* «Rede, Gespräch; pl. Berathung, geheimes Gespräch» (hvoraf *runāt* «sprechen, reden», refl. *runatĕs* «sich besprechen»)

anses af Donner, Techmer I, 267, for Stamordet til f. *runo* carmen, sv. lap. *runa*, *rudn* sermo, rumor, idet han tilföjer: «die Bedeutung stimmt besser überein als mit got. *runa* Geheimniss», af hvilken sidste Kilde jeg har afledet det GSI. 145 = Einfl. 167 ligesom Ahlqvist VFSK. 231 = KWFS. 263. Denne Bemærkning af Donner er dog ganske vilkaarlig og ubegrundet. Det got. *runa* betyder ikke alene «Geheimniss», men oversætter græsk *μυστήριον*, *βουλή*, *συμβούλιον* (jf. *garuni συμβούλιον*; det tilsvarende Verbum forekommer ikke i de opbevarede gotiske Texter), og lett. *runa* er (til Trods for Osthoff, Morph. Unters. IV, 119) utvivlsomt selv laant fra Gotisk (om ikke et endnu yngre Laan fra Tysk eller Nordisk?). Hvad angaar f. *runo* — hvis Form ikke indeholder noget afgörende Vink om Oprindelsen — er der under disse Omstændigheder saa meget mindre Grund til at antage, at det skulde være gaaet igennem Lettisk, som den særlige Betydning af dette Ord (hvorved man fra först af sikkert snarere maa tænke paa de hos Finnerne saa ejendommeligt og stærkt udviklede Tryllesange end paa fortællende Digte; jf. Ahlqvist anf. St. og Kieletär, Helsingfors 1872, I, 4, 34 f.) netop naturligere slutter sig til den gotiske Betydning *μυστήριον* (ligesom f. Ex. oldn. *rúnar* paa anden Maade er en Specialisering af denne Betydning) end til den lett. Betydning «Rede, Gespräch» (jf. *βουλή*, *συμβούλιον* ovf.).

Sv. lap. *rudn(a)*, *runa* og det tilsvarende Verbum *rudnet* «dicere, loqui» («*ele käseki rudna* noli cuipiam dicere» Lind. & Öhrl.) staar derimod aldeles ikke i nogen umiddelbar Forbindelse med det finske *runo*, hvad Donner aabenbart mener (jf. ovf. S. 26 ff.). Vi have her upaatvivleligt, som ogsaa disse Ords

ringe Udbredelse viser, et meget yngre Laan fra svensk *runa* «tala i smyg, hviska, hemligt öfverlägga» (Rydqvist, Sv. spr. lagar VI, 379), der atter maa være laant fra mnt. *runen* id.]

lit. *salà* «Insel» («Werder» Bezzenberger BGLS. 320; jf. *salava*, *solovo* smst. 52 Note 1, *sulava* Ness. «Insel»); lett. *sala* «Insel, Holm, Höhe im Morast» (*bērſu sala* «ein abgesondertes Birkenwäldchen im grossen Walde»; inflant. *sola* ogsaa «Dorf», «Acker?», Wolter BB. VIII, 298, Arch. f. slav. Philol. VIII, 637; jf. tvivlsomme Sammenstillinger hos Fick Wb. I, 796, II, 673; Windisch KZ. XXII, 275)

= f. *salo*, r. kar. *šalo* «waldige Insel; Waldgegend, grosser und unbewohnter Wald»; est. *salu* «Morastinsel, Hügel im Morast»; liv. *sala* «Insel»; n., sv. lap. *suolo*, en. l. *suoloi*, *sualoi* insula. (Thunmann 76, 89;) Ahlqvist VFSK. 148 = KWFS. 164, der ikke kender det lit., men kun det lett. Ord, er tilböjelig til at anse dette for laant fra de finske Sprog. Donner Wb. Nr. 697 (Techmer I, 267) søger ligeledes at hævde *salo* som ægte finsk, men lidet overbevisende; naar han finder en særlig Støtte herfor i et (i Formen for øvrigt ikke engang med *salo* stemmende) f. *selko*, der i Euréns Ordbog oversættes «aflägsen skog, ödemark», maa det ikke oyerses, at et saadant Ord kun optages i Lönnrots Ordbog med et Spörgsmaalstegn og med Henvisning til Eurén. Laan fra de baltiske Sprog til de finske forekommer mig sandsynligere end det omvendte.

lit. *sámanos* pl. «Moos» (lett. *sūna-s* id.?)

? > f. *sammal*, *sammale(s)*, *sammala*, r. kar. *šammal*, veps. *samal*, vot. *sammal*, est. *sammal* (gen. *sambla*, *samla*), *sammel* (gen. *samble*), liv. *sǟmal* (i Lifl. *sūned* pl. af Lett.) id.; n. lap. *sammal*, *sāmël*, *sæmol* (*seimol*?), sv. lap. *semol* id.

Forsøg til etymologiske Tydninger af det finske Ord findes hos Budenz ÖSz. under Nr. 309 (hvor der som «ret sandsynlig» [?] antages en Sammenhæng med forskellige Ord, hvis indbyrdes Slægtskab turde være saare tvivlsomt: f. *sumu* nebula, *home* mucor, est. *samme* «Bodensatz» o. a. og derefter en Grundbetydning «Verhüllung, Verdeckung» [?]) og Donner Wb. Nr. 845 (der antager f. *sammal* og Stammen i f. *sammaltaa* «lispeln, schnarren, undeutlich reden» for identiske [?], begge hørende til en yderst broget Rod «*sam*» [S. 152], og som Grundbetydning, i nær Tilslutning til Budenz, opstiller «verwickelt, Gemisch, Mischung d. i. = trüb, dunkel»). I Stedet for slige saare tvivlsomme Gisninger turde det fortjene Overvejelse, om ikke det finske Ord ganske simpelt er laant fra Litauisk (ligesom f. Ex. magy. *moh*, čerem. *moko* fra Slav.; jf. ovf. *kerpē*). I Stedet for *m* indtræder ikke sjældent *mm* som f. *summa* = *sumea* taaget, *kammo* = *kamo* Gysen, Rædsel, est. *kumm* (*-u-*, *-i-*) Hvælving = f. *kumo*, f. *kummi*,

est. *kumm* (*-a-*) Fadder af russ. *kum*; om *l* for *n* jf. f. Ex. f. *perkele* Djævel af lit. *perkunas* (se dette), *remeli* Rem af russ. *remeń*, *kumppali* ved Siden af *kumppani* Kammerat, ældre svensk kompan, kumpan. De lapp. Ord ere i ethvert Tilfælde laante fra Finsk, se Qvigstad S. 105 (om lap. *æ* = f. *a* se smst. S. 7, lap. ubetonet *o* = f. *a* smst. S. 13 f.).

lett. *ſārds* (*sārds*), *ſārde*, lit. *žárdas* «Gestell, auf dem Erbsen oder Leinsaat zum Trocknen aufgesteckt werden»

> syd-est. *sard* (gen. *sarra*, *sarre*), *sārt* (gen. *sārda*) id.

lit. *sẽ'bras* (især russ.-lit., preuss.-lit. nu væsentlig forældet) «Gefährte, bes. Theilnehmer an einem Geschäft oder Besitz, Hälftner; College; Kunde» (*siabru* gen. pl. «Gesellen», med *ia* = *e*, *ė*, Bezzenberger BGLS. 23; *sėbráuti* «etwas auf die Hälfte nehmen od. haben; freundschaftlichen Umgang mit Jmd. haben»); lett. *sebrs* «Freund, Kamerad, Kunde», østlett. *sēbris*, *sābris* «Nachbar, Kamerad; Mitwirth in demselben Gesinde» (pl. *sēbri* dial. «die Wirthe eines Dorfes»), dial. *sûbars* (ogsaa «Bauerhändler in Pernau») og *suburs* (jf. russ. *sjabr*, *sjaber*, dial. *šabr*, *šabër*, *šebër* «Nachbar», *seber* «Theilnehmer», *sjabra* (Pskov) «Bekannter», *sebra* «gemeinschaftliche Arbeit» (Olonets), lilleruss. *sjabro*, *šabro* «Nachbar», hvideruss. *sjabr*, *šabruk*, *sêbr* «Freund, Verwandter», Miklosich Et. Wb. 297, efter samme 289 forskelligt fra osl. *sebrŭ* plebeius, rusticus?)

> f. *seura* (for *sebra* eller *sepra*, jf. GSI. 21, Genetz Kar. Lautl. 20 f.) «Gesellschaft, Gefolge» (deraf *seuralainen* «Mitglied einer Gesellschaft, einer Partei, Gefährte», *seurakunta* «Gemeinde, Kommune, Kirchspiel», *seurata* «folgen, begleiten» o. a.); vot. *sõbra* «Freund»; est. *sõbr* (*-a-*) «Freund, Geliebter, Gönner, Kunde» (*sõbrad* pl. «[bei den Fischern] die Käufer, welche zu ihnen an den Strand kommen»; deraf *sõbra-ma*, *sõbrusta-ma* «zum Freund machen; sich befreunden, zusammen halten»); liv. *søbbørs*, *sübrøs* «Freund» (forældet). — Den finske Betydning har fjærnet sig mest fra den oprindelige, der er bedst bevaret i Estisk. — Fra Finsk er atter laant n., en. lap. *sœrvve*, sv. lap. *sebre* societas (den sidste Form sluttende sig til den oprindeligere østf. Form *sebra*, den förste til den alm. vestf. *seura* med Omsætning, jf. GSI. 36, 69), n. *sœrvvat*, sv. *sebret* participem, consortem fieri, societatem facere, n. *sœrvvolaš*, *servvolaš*, sv. *sebrolač* consors.

De her omhandlede Ords Historie er for øvrigt meget omstridt. Bezzenberger, A-Reihe d. got. Spr., 1874, S. 26, og Fick, Wb. I, 247, 795, sætte baade lit. *sėbras* og slav. *sebrŭ* rusticus (jf. ovf.) i Forbindelse med skr. *sabhā'* öffentliches od. Gemeindehaus, Gesellschaft», *sábhya* «in der Halle, Versammlung, Gesellschaft befindlich; dazu gehörig», got. *sibja*, nht. *Sippe*. Efter

Brückner 129, 183 er det lit.-lett. Ord laant fra Slavisk (*sjabr* o. s. v., se ovf.). Miklosich, anf. St., siger derimod om *sjabrŭ*: «Ein fremdes wort, wahrscheinlich finnisch: ehstn. *söbber*. Die urspr. bedeutung steckt wohl im lit. *sebras*.» Men Ahlqvist VFSK. 194 = KWFS. 218 f. erklærer bestemt det finske Ord for at være af fremmed, særlig lit. Oprindelse; hertil slutter Donner sig, Wb. Nr. 823 og Techmer I, 265, og denne Opfattelse forekommer ogsaa mig at være ubestridelig, ikke blot fordi Ordet i de finske Sprog staar ganske isoleret, men ogsaa fordi dets Form i det hele, navnlig Forbindelsen *br*, gör et ufinsk Indtryk. Derimod passer det baade efter sin Betydningssfære og sin Form saa fuldstændigt ind i det lit.-lett. Lag af Laaneord, at jeg ikke kan betvivle, at det hører herhen, hvad enten den Form, hvorfra det udgaar, har været *sèbra-* med *è* eller maaske snarere *sebra-* med *e*.

Forholdet mellem det lit.-lett. og det slav. Ord skal her ikke nærmere undersøges; dersom det ikke er oprind. fælles for begge Sprogstammer (hvad der dog, naar henses til de paafaldende slav. Former med *ja*, er lidet sandsynligt), er det vel snarere fra Lit.-lett. gaaet over i Slavisk end omvendt. For øvrigt er der utvivlsomt foregaaet forskellige Udjævninger og Krydsninger, hvorved ogsaa de finske Former undertiden kunne have øvet en Tilbagevirkning. Saaledes maa den russ. Dialektform *sebra* (Olonets, se ovf.) være laant fra f. *sebra*, *seura*, hvormed det ogsaa i Betydning stemmer, ligesom den lett. Dialektform *suburs* (og vel ogsaa *sûbars*) kun kan være laant fra eller omformet efter Est. eller Liv. (om lett. *u* = est. *õ*, liv. *ø* se S. 100 § 36); i et lignende Forhold staar muligvis russ. *sjabra* (Pskov) til Estisk (jf. Ahlqvist, anf. St.).

M.-mord. *šabra* «Nachbar» staar ikke i nogen direkte Forbindelse med det f. Ord (som Donner synes at mene, Wb. Nr. 823), men er uafhængigt deraf laant fra russ. *sjabr*, *šabr*.

lit. *sẽ'men-s* (*sėmenys*) pl. «Saat»; preuss. *semen* «Samen» (Mahlow Lang. Voc. 11) > f. *siemen*, r. kar. *šiemen*, veps. *sẽmen* (Demin. *sẽmnut*), vot. *sẽmẽ* (gen. *sẽmenẽ*), est. *sẽme*, *sẽmen* (gen. *sẽmne*) «Saat, Same», liv. *siemgøs* (med uoprindelig Udvidelse med Endelsen *-gøs*, jf. S. 111 og nedf. under *tószis*; i Lifl. *siemil*) «Same, Samenkorn, Korn», *siemt* (opr. Partitiv? eller Demin. = veps. *sẽmnut*? jf. *paint* under *pëmů* S. 208) kollekt. «Saat, Same, Aussaat». N. lap. *siebman*, r. *siem*, *siemen* er laant fra Finsk, Qvigstad 105. GSI. 5; Donner Techmer I, 271; jf. Ahlqvist VFSK. 30 = KWFS. 35.

Ostjak. *sem*, *semy* «Same» er optaget fra russ. *sěmja* (Ahlqvist Spr. d. Nord-Ostjaken, Hfors. 1880, S. 131); magy. *szem* i samme Betydning er kun en særlig Anvendelse af *szem* Öje (jf. Ahlqvist Kieletär I, 3, 36).

lit. *sesů'* (St. *seser-*) «Schwester»

> f. *sisar* (*sisär*; dem. *sisko*), r. kar. *sizar*, olon. *sizär*, veps. *sisar*, vot. *sõzar* (dem. *sõzo*, *sizo*), est. *sõzar* (*sõhar*), liv. *søzār*, *süzār*, i Lifl. *süzar*, *süzär* id. (est. ogsaa «Schwestertochter»); endvidere ersa-mord. *sazor* «jüngere Schwester (oder Base, Brudersfrau, Frauenschwester), Nichte», čerem. *šužar*, *šožar*, *šyžar*, votjak. *suzer* soror junior. GSI. 92; Ahlqvist VFSK. 188 = KWFS. 212; Donner Techmer I, 271; jf. Anderson 196, 278.

De finske Ord ere utvivlsomt Laan fra et indoeurop. Sprog, og af de Sprog, der have afgivet Laaneord til de finske Sprog, er Lit. det eneste, hvor Formen passer til den finske (derimod germ. *svest[a]r-*, slav. *sestrá* [mokša-mord. *sestrā* «Schwester» er yngre Laan fra Russ.], eran. **hvahar-*). Til Votjakisk, der ikke indeholder direkte Laan fra Lit., maa Ordet være kommet fra Nabosproget Čeremissisk, hvad der bestyrkes baade ved Formen og ved den specielle Betydning (S. 153). Jf. *duktė* S. 167 f. Hvad det af *seser-* fortrængte ægte Ord har været, kan ikke bestemt angives (est. *õde* «Schwester»?).

lit. *sẽ'na*, lett. *sẽna* «Wand»

> f., vot. *seinä*, r. kar. *šeinä*, veps., est. *sein* (*-a-*), syd-est. *sain* (*-a-*), liv. *sāina*, i Lifl. *sain* id. N. lap. *sœidne*, en. lap. *seine* er Laan fra Finsk, Qvigstad 109. Om *ei*, *ai* = lit.-lett. *ẽ* se S. 101 f. § 40. GSI. 34; Ahlqvist VFSK. 97 = KWFS. 107; Donner Techmer I, 266.

lett. *sẽrs* (*sẽra-*) «Käse» (afvigende fra lit. *súris*, preuss. *suris*, jf. slav. *syrŭ*; efter Bezzenberger Lett. Dial. 127 Note 2 og Miklosich Et. Wb. 335 fra polsk *sér* «für *syr*»)

? > syd-est. (Werro) *sõir* (*-a-*), liv. *søira*, *sūra*, i Lifl. *sūr* id. (jf. S. 102 § 41). Den Omstændighed, at Ordet kun forekommer i Liv. og Syd-est., synes at tale for lettisk Oprindelse; men Formen med *õi*, *ei* volder Vanskelighed, da lett. *sẽrs* — forudsat at det kun kan forklares som Laan fra polsk *sér* — ikke vel synes at kunne være saa gammelt, at *ẽ* i dette Ord paa lettisk Grund kunde have udviklet sig af en ældre Difthong *ei* eller *ai*, medens Žemaitisk (jf. S. 141) paa den anden Side her har en helt anden Form (med *u*). Det er derfor muligt, at Kilden snarere er at søge i russ. *syr*; da imidlertid Liv. ellers saa godt som ikke indeholder russiske Laaneord og det vanskeligt kan forstaas, hvorfor og hvorledes netop dette Ord skulde være optaget umiddelbart fra Russisk, vilde man kun kunne antage, at Ordet fra Russ. er optaget i Estisk og derfra atter i Livisk, paa en Tid da Liverne endnu vare udbredte i Liffland. — Om f. *juusto*, est. *jūst* af germ. **justa-* se GSI. 57, 118 = Einfl. 66, 137.

lit. *sikszna* se *szikszna* S. 223.

lit. *syva* «Honigseim, Seim», *sývas* «Saft» (næppe beslægtet med lett. *sīwe*, *sīws* «scharfe Materie, Mistjauche»)

? > f. *hiiva* «ausgekochter Hopfen, Gäscht, Hefe»; est. *hīw* (*-a-*) «Schaum auf dem Bier, Hefe, Bodensatz». Tvivlsom Sammenstilling, ogsaa paa Grund af f. *h* = lit. *s* (S. 81 § 14). Det finske Ord kan umuligt, som Ahlqvist mener KWFS. 51, komme fra tysk Hefe «oder einer in der Volkssprache vorkommenden Gestalt desselben» (mnt. heven, heffen). Anderson 114, der ligeledes afviser denne Forklaring, sammenstiller mokša-mord. *šov*, ersa-mord. *tšov* «Schaum», hvad der vistnok fortjener Opmærksomhed.

lett. *skārds*, *skārde*, *skārda*, *skarde*, *skarda* «Blech, Weissblech»; lit. (mem. Dial.) *skardas* (Geitler LS. 108), *skárds* (Bezzenberger LF. 169), *skarda* (Fortunatov BB. III, 60, som hermed sammenstiller preuss. *starstis*, hvorfor han læser *scarstis*, «Zinn») id. (jf. lit. *àpskardas* «Glatteis, Rinde über dem gefrorenen Schnee»?; eller efter den almindelige Mening oslav. *skvrada*, *skrada*, *skovrada* sartago, oht. *scart-îsarn*, mht. *schart* id.; Miklosich Et. Wb. 305; J. Schmidt Vocalismus II, 136, Verwandtsch. 39, KZ. XXV, 178)

> f. *karta* «Eisenblech» (ikke almindeligt, f. Ex. Kanteletar[3] S. 267); est. *kard* (*-a-*) «Blech, Tresse, auch überhaupt dünne Schicht» (*karda-ma* «belegen mit einer Schicht»); liv. *kārda* «Blech». Ahlqvist VFSK. 63 = KWFS. 70; Donner Techm. I, 265 med Tilbagekaldelse af sin tidligere (Wb. Nr. 148), af Anderson (S. 296 ff.) optagne Sammenstilling deraf med syrj. *kört* o. s. v. Jærn (der vistnok snarere er af eranisk Oprindelse = zend *kareta* Kniv o. s. v. [jf. GSI. 143 = Einfl. 165], i ethvert Tilfælde sikkert ubeslægtet med f. *karta*).

At det finske Ord er udgaaet fra det lettiske, forekommer mig i höj Grad sandsynligt. Dog kan det i ethvert Tilfælde ikke vel høre til det ældste Lag af Laan, men synes at maatte forklares efter S. 138 Note 1 som indkommet i Finsk over Estisk.

lit. *skèrsas* «quer, der Quere nach liegend; schielend» (*skersìnis* «was quer über liegt; Querholz»); lett. *schk'ērs* «quer», *schk'ērsis* «Querholz, Schlagbaum» (Fick Wb. I, 523, II, 320, 682; Miklosich Et. Wb. 115 **kersŭ*)

? > f. *karsas* «schief, schielend». Liv. *škārš* «Querholz» < lett. *schk'ērsis*.

lit. *skẽ'tas* (žem. *skìjtas* Geitler Lit. Dial. 19), lett. *schk'ēts* m., *schk'ēte* f. «Weberkamm» (Pott Etym. Forsch.[2] IV, 456)

? > liv. *koidas* id. (S. 75 § 6, S. 102 § 41, S. 141). Dette liv. Ord stemmer ikke ret med f. *kaide* id., der maa være af nordisk eller gotisk Oprindelse (oldn. *skeið*,

GSI. 118 f. = Einfl. 137, jf. Ahlqvist VFSK. 78 = KWFS. 87), og er derfor maaske snarere laant fra Lettisk eller Žemaitisk.

lett. *schk'īnis* «Raufeisen zum Abröden des kleineren Gesträuches» (af *schk'īt schk'īnu* «abblatten, abpflücken», lit. *skìnti*, *skíṭi* «plücken, roden»)

> est. *kīń* (gen. *kīni*), sædvanlig *kīm* (*-i-*) «Hackmesser, Strauchmesser, Strauchbeil». Neus, Ehstn. Volkslieder, 1850, Nr. 103 B, 10, S. 466.

lett. *slaſds*, *slaſdi* pl. (*slaſda-walgs*), *slagſds*, *slasts*, *slasta* «Falle, Mausefalle; Vogelschlinge, Dohne, Fallstrick»; lit. *slą'sta*, mest pl. *slą'stos*, *slą'stai* «Mausefalle» (Bezzenberger LF. 172), *slanstas* «Fallstrick?» (samme BGLS. 323), *slastas* «Falle» (Geitler LS. 109).

> f. *lahto* «Dohne, in dem Wipfel eines Baumes aufgestellte Vogelschlinge». Synes at staa lidt nærmere ved den lettiske Form med *ſd* (*gſd*) end ved den litauiske med (opr. *ą* og) *st*, der paa Finsk snarest skulde ventes at have givet *st* (jf. S. 144), men forudsætter paa den anden Side et baltisk Fem. (S. 122 § 62).

lit. *sora* (*sóras*) «Hirsenkorn», pl. *soros* «Hirsen, Schwaden»

> mokša-mord. *sura* «Hirse» og vel ogsaa ersa-mord. *śuro* «Korn, Getreide». Derimod hører čerem. *šurno*, *šurna* frumentum næppe herhen, men er vel snarere < russ. *zernó* «Korn». S. 93 § 26, S. 153.

lit. *spragà* (*pragà*, *proga*), lett. *spraga* «offene Stelle im Zaun, Lücke» (lit. *sproga* «Spalte», *sprógti*, lett. *sprāgt* «platzen, bersten, prasseln», lit. *spragė'ti* «prasseln, platzen», m. m., jf. Leskien Abl. 84)

vistnok > f., vot. *rako*, r. kar. *rago*, est. *pragu*, *ragu* «Riss, Spalt» (f. *aidan rako* «Lücke im Zaun», f. *ovi on raollansa*, est. *uks on praul* «die Thür ist etwas geöffnet»); nærmere til Lettisk slutter sig liv. *sprāiga* «Riss, Spalt», *sprāg* (*sprāig*) «bersten, knallen». Lap. *rākkat* hiscere, rimas agere = f. *rakoan*, inf. *raota* id., afledt af *rako*. For lit. Oprindelse taler Forlyden *pr* paa Est. (til Trods for Budenz ÖSz. Nr. 710 S. 665), som atter knytter det est.-f. Ord nær sammen med de i Betydningen nöje overensstemmende liv. Ord. Donner Wb. III, Nr. 967 nævner væsentlig kun de ovf. anf. med *r* begyndende Ord og desuden syrj. *ry* «Wuhne, Loch im Eise», hvis umiddelbare Sammenhøren med de finske Ord ikke er tilstrækkelig indlysende til at sikre dem som ægte finske. Helt andre, men saare lidet sandsynlige Sammenstillinger hos Budenz a. St.

lit. *stė'bas* (*stėbas*) «Stab, Stock, Pfeiler, Mast; meistens aufrecht stehender Träger einer Last» (Formen med *ė* [Dowkont *stìjbas*) viser sig at være den oprindelige, ikke *ė*, se Geitler Lit. Dial. 19, 61, jf. lit. *staibis* «Pfosten», lett. *stiba* «Stab, Ruthe» o. a., Leskien Abl. 85)

> liv. *taibas* «Stange, Pfahl, aufrechte Zaunstange»; est. *teiwas* (gen. *teiba*) «Zaunpfahl», syd-est. *saiwas* (gen. *saiba*) id. (*kuhja-s.* «Mittelstange im Heuschober»); veps. *seibäs*, f., vot. *seiväs* (*seipähä-*), r.-kar. *šeiväs* (*šeibähä-*) «Stange, Pfahl, Zaunpfahl». Jf. S. 76 § 9, S. 102 § 40. Sammenstillingen hos Budenz ÖSz. Nr. 365 tilfredsstiller i ingen Henseende Fonetikens Fordringer og hviler desuden paa en Sammenblanding af Suffixerne *-(a)s(e)-* (*-aha-*, S. 107 ff. N.) og *-(a)kse-*.

lit. *strázdas*, lett. *straſds* (preuss. *tresde*) «Drossel» (Fick Wb. II, 737; Bezzenberger BB. IV, 346)

> f. *rastas* (*rästäs*, jf. S. 91 § 25), vot. *rasas*, est. *rā̄stas*, liv. *lega-ratstāi* (ordr. «Møg-rytter», en folkeetymologisk Omdannelse), *lega-rastā*, i Lifl. *strazd* id. (olon. *ratšoi*, *ratši-linduine* id.?). Donner Techmer I, 263.

[lit. *stubà* (*èstuba*) «Stube, Wohnhaus (in welchem sie nur des Winters wohnen», Bezzenberger, Über das litauische Haus, Altpreuss. Monatsschr. XXIII, 1886, S. 35), preuss. *stubo* «Stube» (lett. *istaba*, *ustuba* [Mancelius] «Stube, Wohnhaus»)

samme Ord som f. *tupa* (hvoraf ved Laan sv. lap. *toppe*, en. lap. *tupe*), est., liv. *tuba* «Stube, Zimmer, Bauerhaus», der af Donner Techmer I, 266, anses for at stamme fra Lit., en Mulighed, jeg ogsaa havde antydet Einfl. 178, idet den finske Form i Virkeligheden særlig synes at stemme med den lit. Den Tvivl, der kan rejses herimod, knytter sig væsentlig til Spörgsmaalet om Ordets Alder i Lit., hvorom intet med Sikkerhed kan afgöres; men det er a priori ikke ret sandsynligt, at det skulde være gammelt nok til at kunne ligge til Grund for den finske Form, navnlig dersom den af Bezzenberger anf. St. S. 42 f. henstillede Hypothese er rigtig, at det lit. (ligesom i ethvert Tilfælde det lett.) Ord ikke er laant umiddelbart fra Germansk, men fra russ. *istŭba* (yngre *izbá*; Miklosich Fremdwörter 21, Et. Wb. 97). Snarest er da vistnok det finske Ord ligeledes udgaaet fra Russ., hvormed Formen vilde stemme lige saa godt som med Lit. Mod gammel germansk Oprindelse (**stubō*, jf. n. lap. *stoppo*) taler den f. Endelse *a*, mod yngre nordisk f. *p*, *b* (gl. sv. *stuva*, *stugha*, sml. Noreen i Arkiv f. nord. Filol. I, 161); jf. Einfl. a. St. = GSI. 155; Ahlqvist VFSK. 79 = KWFS. 107.]

lett. *ſutis* (gen. *ſuscha*) «Aal», *ſutińsch* «Neunauge»

> est. (Pernau) *sut't'* (gen. *suti*) «Neunauge». S. 81 § 15.

lit. *szalnà*, lett. *salna* «Reif, Nachtfrost» (jf. Mitteil. d. lit. litt. Ges. I, 234; Fick Wb. II, 696 f.; Leskien Abl. 112; Miklosich Et. Wb. 314 **solna*; Brugmann Grundriss II, 140)

> f., kar., vot. *halla*, veps. *hala*, est. *hall* (*-a-*), *halle*, liv. *ā̆la* (part. *allø*, jf. S. 53) id. Lap. *suoldne* ros er rimeligvis laant fra det finske Ord i en ældre

Form, med *s*-Lyd og uassimileret *ln*; S. 79, S. 82 § 16. GSI. 69, 79; Donner Techmer I, 266 (med Opgivelse af det Forsøg, han havde gjort i Wb. Nr. 708 paa at forklare f. *halla* som ægte finsk).

Foruden Afledninger som f. *hallaantua*, *-au(n)tua*, *-auta* «vom Froste beschädigt werden», est. *hallata-ma* «bereifen» o. l. høre herhen endvidere f. Ex. f. *hallava*, *hallea* (ogsaa *halleva* m. fl. Former) «verblichen, fahl, falb, blassgrau, -braun, -roth, -grün» Erwast i Overensstemmelse med Lönnrot, «fuscus, fusco albicans, colore haud vividus nec nitidus» Renvall (= *hallan-karvainen* eller *-karvallinen*, egl. frostfarvet, farvet som efter en Nattefrost; jf. *hallava* «grågul», *halleva* «gråhårig», *hallis* «blek, blackgrå» Lönnr. Suppl.); f. *halli* «falbes, fahles, blassgraues, -braunes, -rothes Thier (Ochs, Hund, Bär)», ogsaa Graasæl, Halichoerus gryphus (jf. S. 117 Note 3; *halli-*, *halla-parta* «Graubart»), *hallas*, *hallike* «do. Kuh»; vot. *alli* «grau»; est. *hal'l'* (*-i-*) «grau, graues Pferd, graues (männl.) Rind, eine Art Seehunde; das kalte Fieber» (jf. om denne Betydning Kreutzwald & Neus, Myth. u. mag. Lieder d. Ehsten S. 92; Hurt, Beitr. zur Kenntn. estn. Sagen u. Ueberlief., Dorpat 1863, S. 19 ff.), *hal'l'ik* (*-u-*) «graulich, graues (weibl.) Rind», *hal'l'ikas* «graulich», syd-est. *halle* «bleich, nicht gehörig gefärbt»; liv. i Lifl. *al'l'* «Seehund»; est. *hal'l'ita-ma*, liv. *al't* «schimmeln», o. fl. a. Alle disse Ord stemme med lett. *salns* «schimmelfarbig» (*salnas gůwis* «schimmelfarbige Kühe»), *salnis*, *salnik'is*, lit. *szalnis* (Geitler Lit. Dial. 50) «Eisschimmel». I enkelte Tilfælde er der muligvis, hvad Betydningen angaar, indtraadt en Sammenblanding af herhenhørende Former med Ord, der udgaa fra lit. *žálias*, eller omvendt, se dette.

lit. *szárka*, preuss. *sarke* «Elster» (J. Schmidt Vocal. II, 136; Fick Wb. II, 700)

> f., kar. *harakka*, veps. *harak* (*-a-*), vot. *harakkõ*, *araga*, est. *harakas*, *harak* (*-u-*), liv. *arāgøs* id. Donner Techmer I, 266, jf. Wb. Nr. 692. Forlyden *h* viser, at Ordet er kommet til Finsk fra Lit. (S. 79 § 13), ikke fra russ. *soróka*; imellem *r* og *k* er et «Svarabhakti»-*a* indskudt i den finske Form (jf. S. 86?). Magyar. *szarka* (*sz* = *s*) er, ligesom rumænsk *sarkă*, laant fra Slavisk, se Miklosich Slav. Elem. im Magy. Nr. 777, Et. Wb. 316.

lit. *szarmà* (for **szerma*? Bezzenberger BB. II, 150); lett. *sarma*, *serma*, *sērma* «Reif» (Fick Wb. II, 696; J. Schmidt Vocal. II, 76, 457)

> f. *härmä*, est. *härm* (*-a-*), liv. *ärma* id. Forudsætter en Form **szerma* stemmende med lett. *serma*, S. 92 § 25. Donner, Wb. Nr. 676, og Budenz, ÖSz. Nr. 302, betragte det f. Ord som ægte, men paa Grundlag af meget forskellige og lidet sandsynlige Sammenstillinger.

lit. *széima* (Juškevič, Lietùviškos dájnos, Nr. 210, 3 ff., 924, 17; Leskien Abl. 23), sædvanlig *szeimýna* «Gesinde, Hausgenossenschaft» (jf. *scheimatis* «Hausgenosse, Hausgenossenschaft» Bezzenberger BGLS. 329; *szeiminikas* «Hausherr» samme LF. 181); lett. *saime* «Hausgesinde; Familie im weiteren Sinne» (jf. *saimnëks* «Wirth, Hausherr»); preuss. *seiminan* (Akk.) «Gesinde» (Fick Wb. II, 695; Miklosich Et. Wb. 294)

> f. *heimo* (og *heimo-kunta*, ogsaa r. kar., olon.), veps. *heim* (*-o-*), vot. *õimo* «Geschlecht, Stamm; Verwandten, Verwandtschaft, Sippe»; est. *hõim* (*-u-*, *-o-*), *hõime* «Verwandtschaft, Verwandter»; liv. *aim* «Gesinde, Hausgenossen, Heimath». GSI. 116 = Einfl. 135 har jeg henført disse Ord til on. *heimr* (hvoraf i ethvert Tilfælde sv. lap. *heima*, *heimel* domus og vistnok lap. *aibmo* i Bet. universum naturae o. l., der dog maaske er sammenblandet med et ægte Ord af samme Form i Bet. salus ell. lign., jf. *aibmat* valere); men lit. Oprindelse for f. *heimo* o. s. v. er sandsynligere baade efter Form og Betydning. Jf. Donner Techm. I, 266.

lit. *szerỹs* (Kursch.), *szeris* (Szyrwid), *szeras* (Ness.) (*schiris* Bezzenberger BGLS. 58) «Borste des Schweines»; lett. *saris* pl. *saŕi* (Mancelius; Bielenstein I, 55, 221; Bezzenberger Lett. Dial. 116), *sars* pl. *sari* (Ulm.; Brasche) «Schweinsborsten; Pferdehaare der Mähne und des Schweifes» (Fick Wb. II, 695; Leskien Abl. 86; vel ogsaa beslægtet med on. *hár*, germ. **hēra-* [ikke **hēza-*, Kluge Et. Wb. s. v. Haar, hvoraf der intet som helst Spor er og som paa Oldn. vilde have givet **hær*; jf. nu ogsaa Johansson KZ. XXX, 349])

> f., r. kar. *harja* «Borste, Mähne, Kamm, Dachfirste, Bürste»; veps. *harj* (*hard'*, *-a-*) «Borste, Bürste»; vot. *arja* «Mähne, Kamm», est. *hari* (gen. *haŕja*), *sari* (gen. *saŕja*), liv. *ā̆ŕa* (part. *aŕŕe* S. 52 f.) «Bürste, Hechel, Kamm, Dachfirst». N. lap. *harje* dorsum tecti, juba, sv. lap. *harja* penicillus, pecten, ere, som det ulappiske *h* viser, forholdsvis sene Laan fra Finsk; jf. S. 79, 80 § 13. Den f. Form forudsætter en Stamme **szarja-*, med *a* som i Lettisk, S. 88 § 22, S. 144; om Udlyden se S. 116 § 56 b, S. 118 § 58. GSI. 80.

Budenz, ÖSz. under Nr. 315, indrömmer disse Ords lit. Oprindelse. Donner, Wb. Nr. 644, anser dem derimod for ægte paa Grundlag af en ganske uholdbar Sammenstilling med čerem. *orša*, *arža* juba, der aldeles ikke passer i Formen, og magy. *sörte*, *serte* (*s* = *š*) «Schweinsborste», der ifølge Budenz, Nyelvtud. Közlem. X, 87 og ÖSz. anf. St., genfindes i čuvaš. *šyrt* og rimeligvis er laant derfra som saa mange andre magy. Ord; Techmer I, 262, 269 betragter Donner endog de lit.-lett. Ord som laante fra de finske Sprog, hvad der i ethvert Tilfælde er utænkeligt.

lit. *szészkas*, lett. *sesks* «Iltis» (Fick BB. III, 165)

> veps. *hähk* Mustela lutreola, Flodilder (efter utrykte Optegnelser af Lönnrot). Yngre Laan fra Lett. er liv. *säsk* «Iltis».

lit. *szẽnas*, lett. *sẽns* «Heu» (vel opr. neutr. ligesom slav. *sěno*; Fick Wb. II, 695; Miklosich Et. Wb. 294 f.; Brugmann Grundriss II, 140)

> f., r. kar. *heinä*, veps. *hein*, vot. *einä*, est. *hein* (*-a-*), *hain*, liv. *āina* «Heu, Gras, Kraut»; lap. *suoidne*, *suoine* er laant fra en ældre Form af Finsk. S. 79 § 13; S. 101 f. § 40. GSl. 22, 33; Donner Techmer I, 264. Ganske forkastelig er Ahlqvists Forklaring (VFSK. 21 = KWFS. 25) af f. *heinä* som Laan fra oldn. *hey* (der staar for **hauja-*, hvoraf n. lap. *avje* GSl. 113 = Einfl. 131).

lit. *szikszna* (*sikszna* Szyrwid, den sidste Form efter Bezzenberger BGLS. 92 Note 1 oprindeligere) «Leder; Riemen»; lett. *siksna* «Riemen»

> f. *hihna*, kar. *hiihna* lorum, est. *ihn* (*-a-*) «Riemen, lederner Gürtel»; ersa-mord. *kšna*, mokša-mord. *šna* (for **šikšna*, **šišna*, Budenz Szóegyezések Nr. 319 = Nyelvtud. Közlem. VI, 429 Note), čerem. *šište*, *šišta*, *šüštö* (med *št* for *šn*, Budenz Verzweigung S. 36 = BB. IV, 226) lorum (heraf efter Budenz ÖSz. Nr. 958 čer. *ište*, *üštö* cingulum for *i-*, *ü-* [= f. *vyö*, magy. *öv* cingulum] + *šište*, *šüštö*, hvilket Ord altsaa ikke med Tomaschek, Kritik d. ältesten Nachrichten über den skyth. Norden II, 11, kan afledes af lit. *jûsta* «Gürtel»). Jf. f. *siisna* «lång, smal rimsa, flik» (Lönnrot, betegnet som tvivlsomt)? Den finske Form *hihna* kan forklares baade af *szikszna* og af *sikszna*, jf. S. 79 ff. §§ 13, 14. Liv. *siksõns*, *siksnõs* «Riemen» er et yngre Laan fra Lett. Donner Techmer I, 266, hvorimod han tidligere, Wb. Nr. 634, ligesom Budenz, Szóegy. a. St., havde betragtet de finske Ord som ægte og sammenstillet dem med magy. *szíj* lorum, der dog ikke passer i Formen; denne Sammenstilling er derfor ogsaa opgiven af Budenz ÖSz. Nr. 298. Den af Anderson 311 opstillede Forklaring af mord. *kšna* er utilstædelig.

lit. *szìrmas* «grau, blaugrau, grauschimmel, von behaarten Thieren, bes. Rindern, Pferden» (*szìrmis* «blaugrauer Ochse, Grauschimmel-Pferd»); lett. *sirms* «grau, silbergrau» (*sirmajs*, *sirmis* «Grauschimmel») (Leskien Abl. 86)

> f. *harmaa*, *harmaja* (*harma*, r. kar. *harmoa*, olon. *harmoa*, *harmai*) «grau; Graukopf, graues Pferd» (*harmi*, *harmio*, *harmo* «graues Thier, Pferd, grauer Hund»); est. *árm* (*-i-*) «grau, hellgrau; ein Hundename» (jf. *Armi* Kalewipoeg 3, 71). S. 79 § 13, S. 98 § 33, S. 113 § 53 med Note. Umiddelbart fra Lett., men med Tilföjelse af Suffix *-i* (*-is-*, *-iz-*), liv. *zirmi*, *zermi* «grau», S. 81 § 15 S. 111, 3.

Skönt Formen af det finske Ord (med *a*) ikke passer fuldstændigt med den lit.-lett. (med *i*), kan der dog ikke være Tvivl om dets lit. Oprindelse. Saaledes ogsaa Budenz ÖSz. 412 og Donner Techmer I, 261, 266 (her med forskellige Fejl i de lit.-lett. Former). De tidligere Sammenstillinger hos Budenz Szóegyezések Nr. 157 = Nyelvtud. Közlem. VI, 406 og Donner Wb. Nr. 676 ere med Rette opgivne af begge.

lit. *szirszýs*, *szirszů*, *szirszlýs* «Wespe» (*širšuns* Juškevič, Liėtùv. dájnos Nr. 364, 1; *szirszola* «Hummel» Geitler LS. 114; *scharschas*, *scherschonis*, *schirschone* «Hornisse» Bezzenberger BGLS. 329); lett. *sirsis*, *sirseńi* pl. «grosse Wespen, Hornissen»; preuss. *sirsilis* «Hornisse» (jf. osl. *srŭša* vespa, *srŭšenĭ* crabro; J. Schmidt Voc. II, 33; Fick Wb. II, 696, 783; BB. VI, 237; Miklosich Et. Wb. 293; Kluge Et. Wb. s. v. Hornisse; Brugmann Grundriss I, 242, II, 198, 335)

> f. *herhiläinen*, *hörhiläinen* (ogsaa *hörhiäinen*, *hörheläinen*, *hörhyläinen*, *hörhöläinen*) Vespa crabro, til Dels ogsaa V. vulgaris (spiller en Rolle i Tryllesangene om Jærnets Oprindelse, Kalev. 9, 231; Suomen Kansan Loitsurunoja, 1880, S. 89, a, 10; Ganander, Mythologia fennica 11, 32); est. *hõrilane* (*õrilane*, *ärilane*, *erilane*) «Wespe (Vespa vulgaris L.), auch, wo die gemeine Wespe *wapsik* heisst, Hornisse (Vespa crabro)».

Angaaende det paa Finsk tilföjede Suffix *-läinen* (*-äinen*) jf. S. 108 og 118 og nedenfor *vapsà* samt f. Ex. f. *ampiainen* vespa (ogsaa *ampujainen*, jf. *ampu-a* skyde; egl. maaske optaget fra et ikke nærmere paaviseligt indoeurop., særlig da vel et ikke mere existerende lit. Ord svarende til gr. ἐμπίς, lat. *apis* [?], oht. *imbi* [jf. BB. IX, 194, XIV, 70], med folkeetymologisk Tilslutning til f. *ampu-*?), *neuliainen* id., ericius (af *neula* acus, aculeus), *mehiläinen*, *mehiäinen* apis, *kusilainen*, *kusiainen* formica (af *kusi* urina), *sontiainen* scarabaeus (af *sonta* fimus) o. a. De finske Sideformer med *ö* (for *e*) i Stammen bero paa en Tilslutning til det onomatopoietiske Verbum *höris-tä* summe, brumme, ligesom den est. Form *hõrilane* er sat i Forbindelse med det tilsvarende est. Verbum *hõrise-ma* (saaledes vel ogsaa syd-est. *hõrril* ved Siden af nord-est. *õril*, sædv. *eril* Orgel). At imidlertid de f. Ord ikke fra först af kunne være afledte heraf, viser dels Formen med *e*, som i dette Tilfælde vilde være uforklarlig, eftersom der ikke gives nogen tilsvarende onomatopoietisk Stamme med *e*, og som derfor aabenbart er oprindeligere end Formen med *ö*, dels anden Stavelses *h*; thi den onomatop. Stamme *hörh-* ligger fjærnt i Betydningen (om Hestens sagte Vrinsken).

**szirvis* (eller **szirvas*?), preuss. (Vocab.) *sirwis* «Reh» (foreslaas af Nesselmann, Thesaurus l. pr. 162, rettet til *sirnis* i Tilslutning til lit., lett. *stirna*, osl. *srĭna* id.; men efter al

Sandsynlighed vilde en saadan Rettelse være urigtig ikke blot paa Grund af den paafaldende Afvigelse fra sidstnævnte Række af Ord i Stammeudlyd [og Kön?], men især fordi den overleverede Form netop kunde stemme med lignende Benævnelser for Dyr af Hjorteslægten i andre Sprog, lat. *cervus* o. a.; se Bezzenberger i Gött. gel. Anz. 1874, 1248; jf. Fick Wb. II, 783; Danielsson, Gramm. u. etymol. Studien I, Upsala 1888, 30)

?> f. *hirvi* (St. *-e-*) «Elenthier, Hirsch», *hirvas* (*hirvaha-*, *?hirvakse-*) «männliches Rennthier, Elenthier»; est. *hirw* (gen. *hirwe*), *hirwe* «Reh»; liv. *īrva*, *īra* «Reh» (forældet). Lap. *sarva*, *sorv* cervus, alces, er samme Ord, utvivlsomt Laan fra Finsk (med regelmæssigt *â*, *o* = f. *i*, Qvigstad 10, 33, 105), og ligesaa vistnok lap. *sarves* cervus rangiferinus non castratus < f. *hirvas* (hvoraf ogsaa russ. dial. *girvas*); f. (dial.) *sarvas* id. maa da være Tilbagelaan fra Lap. Jf. S. 78 ff. § 13, S. 144, 146.

Den her som en Gisning antydede Sammenstilling fortjener vistnok nærmere Overvejelse, da de nævnte finsk-lapp. Ord ellers ikke tilstæde nogen tilfredsstillende Forklaring. Man har ganske vist sædvanligt tænkt sig et vist Slægtskab med f. *sarvi*, lap. *čoarvve*, magy. *szarv* o. s. v. cornu (jf. Donner Wb. Nr. 638); men f. *s* og *h*, *a* og *i* eller lap. *č* og *s*, *oa* (*o*) og *a* synes ikke saaledes vilkaarligt at kunne vexle i Rodstavelsen, foruden at f. *hirvi*, lap. *sarva* som direkte Afledning heraf med Grundbetydningen cornutus vilde savne ethvert nødvendigt Afledningssuffix. Disse sidste Ord medtages da ej heller af Budenz ÖSz. Nr. 282 under magy. *szarv* o. s. v. Tilfældig er ogsaa Ligheden med magy. *szarvas* cornutus, cervus, hvormed Budenz tidligere, Szóegyezések Nr. 315 = Nyelvtud. Közlem. VI, 428, og Donner a. St. umiddelbart sammenstillede f. *hirvi* o. s. v.; thi dette er en særlig magy. Afledning med Suff. *-(a-)s*, Budenz ÖSz. a. St., jf. Ny. Közl. XX, 425. Ligesaa er muligvis vogulsk *šorp*, *šoarp* alces (Hunfalvy, A vogul föld és nép, 1864, 28) afledt med Suff. *-p* (jf. Ny. Közl. XX, 440) af det tilsvarende, om end paa Vog. og Ostjakisk nu ikke brugelige Ord for Horn? Tvivlsomst er Forklaringen af mord. m. *śarda*, e. *śardo* «Hirsch, Elenthier», čerem. *šórdo* cervus alces, ved hvilke Ord en direkte Afledning af de tilsvarende Ord for Horn, mord. *śura*, čer. *šur*, volder forskellige Vanskeligheder, medens der heller ikke er nogen særlig Overensstemmelse med f. *hirvi*. (Et helt andet Ord er n. lap. *harves* = sv. lap. *habres* hircus, der er laant fra on. *hafr* id., se GSI. 115 = Einfl. 134.)

lit. *szlů'ta* K. (*szlotà* N.), lett. *slůta* «Besen» (af lit. *szlůti* «fegen»)

> f., vot. *luuta*, veps., est. *lūd* (*-a-*), liv. *lūd* id. S. 94 § 28. Heraf atter lap. *luđa* id. samt *luvddit* (dial.) verrere, det sidste fra det af *luuta* afledede f. *luutia*

id. (Qvigstad S. 91), specielt maaske fra en karelsk Udtaleform med *uw* for *uu*, *ū*. Ahlqvist VFSK. 110 = KWFS. 122; Donner Techmer I, 266.

lit. (žemait.) *szmúlas* «ohne Hörner» (Geitler LS. 115), *szmùlis* m., *szmùlė* f. «Rind, Ochse, Kuh ohne Hörner», lett. *mūlis* m., *mūle* f. id.

> f. *muli* (*muli-pää*, sms. med *pää* caput) id. samt, i nærmere Tilslutning til Lettisk, liv. *mūl'*, *smoul'* id.

lit. *szùkos* pl. «Kamm; Flachshechel; Wollkämmel»; lett. *suka* «Bürste, Pferdestriegel» (jf. lit. *szùkė* «Scharte im Messer, Lücke in der Zahnreihe, Scherben», Leskien Abl. 56)

> f. *suka* «Borste, Bürste, Kamm, Striegel»; r. kar. *šuga*, olon., veps. *suga*, vot. *suka* «Kamm»; est. *suga* «Bürste, Striegel, Hechel; Weberkamm»; liv. *suga* «Bürste, Pferdestriegel». Endvidere lap. *čokko* pecten. Ahlqvist VFSK. 72 = KWFS. 79.

Til lit. *sz* svarer vel regelmæssigt f. *h*, men ogsaa i enkelte Tilfælde *s* (S. 79 f. § 13), hvorfor dette Forhold ikke bestemt taler mod Laan fra Lit. Mere Betænkelighed vækker votj. *sogy* «Bürste», syrj. *zu* «Bürste; Flachsbürste, Hechel», ved hvilke der ikke vel kan tænkes paa lit. Oprindelse. Dels paa Grund heraf dels paa Grund af f. *s* = lit. *sz* anser Donner, Techmer I, 267 (jf. Wb. Nr. 574), ikke blot det finske Ord for ægte, men ogsaa det lit.-lett. for laant fra Finsk. Dette sidste er dog umuligt, saa meget mere som det lit.-lett. Ord synes at være etymologisk forstaaeligt, hvad det finske ikke er, og Vanskeligheden ved f. *s* = lit. *sz* bliver ved Donners Antagelse ganske den samme. Sandsynligvis er Ligheden med de syrj.-votj. Ord kun tilfældig.

lit. *tákiszas*, *takiszà* «Lachswehre in den Flüssen»; lett. *tazis* (gen. *tatscha*), *taze* «Fischwehr»; preuss. *takes* «Wehr (an der Mühle)» (Miklosich Et. Wb. 348, jf. Leskien Abl. 105)

> f. *toe* (for **toge*; *tokehe-*) «Damm, Zaun im Wasser für Fischgeräthe»; vot. *tõge* id.; est. *tõge* (gen. *tõke*), *tõke* (gen. *tõkke*; jf. f. Ex. *rukis*, *rugis*, *ruis* se *rugýs*) «Stütze, Eisbrecher (zur Seite einer Brücke), Fischwehr». Om *o*, *õ* = lit. *a* se S. 89 § 24, om Behandlingen af lit. *k* jf. S. 75 § 6. De finske Former udgaa med störst Sandsynlighed fra en til lett. *tazis* svarende oprindeligere Form **takis*, sml. preuss. *takes* (jf. S. 144); dog tör man vel ikke bestemt benægte Muligheden af, at de kunde være afkortede af *takiszas* (jf. *laszis* S. 194, *vèvesa* S. 241). Liv. *tatsā*, *tatš* «Wehr im Bache» er yngre Laan fra Lettisk.

lit. *talkà* «eine zusammengebetene Arbeitsgesellschaft, welche nach verrichteter Arbeit mit einem Schmause bewirthet wird»; lett. *talks*, *talkus*, *talka* id. (osl. *tlaka*, russ. *tolóka* id.

«Frohne»; jf. lit. *su-telkti* «freiwillige Arbeiter zu einer Arbeit zusammenbitten»; Leskien Abl. 87; Geitler LS. 115; Fick II, 570; J. Schmidt Voc. II, 138; Miklosich Et. Wb. 349) > f. *talkoo* (ogsaa *talkoos*, *talkos*, *talkot*) id. («gästabudstillställning för arbetsfolk, som utan annan ersättning än välfägnaden i mat och drycka verkställa et större arbete, såsom höbergning, skörd o. s. v.» Lönnrot; *talkous* St. *-ute-*, r. kar. *talkohuš* «das Halten eines Schmauses für Arbeiter»); olon. *talloh* (*talgoho-*), vot. *talko*, *talkõsõt* id.; est. *talgu* (pl. *talgud*), *talgus* (gen. *talguse*), *talgo'*, *talos* (gen. *talgo*) id. («Ernteschmaus»); liv. *talk* (pl. *-ød*) id. (Thunmann 89;) Ahlqvist VFSK. 39 = KWFS. 44; Donner Techmer I, 266.

Lit.-lett. Oprindelse er dels paa Grund af Behandlingen af *k* (S. 75 § 6, kun den liv. Form slutter sig nöje til den lett. med Bevarelse af *k*, S. 76 § 8) dels paa Grund af Endelsens *o* (med paafaldende Længde S. 122 § 62; est. *-us* for *-os* eller = lett. *-us*? jf. S. 126 f. § 68) sandsynligere end slavisk (russ.), der antages af Grot, Filologič. razyskanija² 1876, I, 480 f., men som skulde ventes at ville have givet en f. Form **talkka* (ell. **talkko*). Ogsaa tysk i Østersøprovinserne *talkus* (Hupel, Neue Nord. Miscell., 11 u. 12, 235 f.), i Preussen *talk*, *talke* (Nesselmann, Thes. ling. pruss. 184), det første fra Lettisk, det sidste vel nærmest fra Litauisk; fra slav. *tlaka* f. Ex. magy. *kaláka*.

lit. *tamsùs*, lett. *tumsch* (St. *tumsja-* for **tumsu-*; «*tumbs*, Seelb. *tümbs*» Mancelius) «dunkel, finster», lit. *tamsà*, lett. *tumsa* (*um* = lit. *am* Bielenstein I, S. 128 § 82), *timsa* «Dunkelheit»; lit. *tìmsras*, *tìmsrus* «bleifarbig, schweissfüchsig» (Brugmann Grundriss II, 171) (lit. *tém-ti*, lett. *tum-t* «dunkel werden»; Leskien Abl. 88)

ligger muligvis til Grund for f. *tumma*, est. *tume* (St. *tumeda-*), *tümme*, *tüme*, *tulm* (*-e-*, *-a-*, *-i-*) «unklar, dunkel, trübe, glanzlos» (S. 116 § 56), est. *tõmmu*, *timm* (*-u-*) «(dunkel) rothbraun, Schweissfuchs» (*tõmmukas*, *tõmmijas*, *tõmjas* «bräunlich»). Mærk særlig, hvis Sammenstillingen er rigtig, den nærmere Overensstemmelse med Lett. (*-um-*) end med Lit. (*-am-*), jf. S. 144; det sidstnævnte est. Ord vilde da vel forudsætte Aflydsformen *tim-* (*timsras*, *-us*?); *mm* kunde maaske skyldes en Assimilation, men kunde for øvrigt ogsaa staa for *m* (jf. S. 214 f. *samanos*) med simpel Bortkastelse af det opr. efterfølgende *s*. Jf. ogsaa *dumjsch* S. 168. (Thunmann 91.)

Budenz ÖSz. Nr. 309 (jf. Donner Wb. II, S. 137) sammenstiller f. *tumma*, est. *tume* med f. *sumu* nebula, est. *sume* «trübe, undeutlich» (med oprindeligt *s*), hvad der efter min Overbevisning ikke kan billiges.

lit. *tàrti*, præs. *tarìù*, «sagen», *tarmà*, *tarmẽ* «Rede, Ausspruch»; preuss. *târi-n* (Akkus.) «Stimme, Rede» (Leskien Abl. 89)

? > f. (*tarisen tarista* «berätta»? Eurén, jf. S. 128) (kar.) *taro-a* «prata strunt, skräfla, sladdra» (Lönnr. Suppl., jf. Suomi 2 j., XIV, 145; burde have været tilføjet ovf. S. 128), *taru* «Fabel, Märchen, Sage, Mythe», *tarina* «Erzählung, Fabel, Histörchen».

Donner, Techmer I, 266, sammenstiller f. *tarina* (kun dette) med preuss. *târin*, der urigtigt opføres under «weibliche a-Stämme» uden Bemærkning om, at *-n* er Akkusativsmærke. F. *tarina* anses af andre (f. Ex. Lönnrot Ordb., Genetz Suomi 2 j., VIII, 273, XIV, 139 f.) for Laan fra russ. *stariná* Oldtid, hvorfor man har ment at finde en Støtte i den r. kar. og olon. Form *staŕina* = f. *tarina*. Men dels ligge Betydningerne alt for fjærnt fra hinanden, til at denne Oprindelse skulde paa nogen Maade være sandsynlig, dels kan f. *tarina* ikke skilles fra de ovennævnte finske Ord, ved hvilke en tilsvarende russ. Oprindelse er umulig. Den kar.-olon. Form *staŕina* beror meget snarere paa yngre Prothese af *s* (jf. Genetz Karel. Lautl. § 11), og *tarina* er da utvivlsomt dannet med Suff. *-na* (som *pakina* «Rede, Gespräch» o. l., jf. Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 50) af en «Rod» *tar-*, hvad enten denne, som her antydet, er af baltisk Oprindelse eller ikke.

lit. (i Rusland) *taúras* (*taúris*) «wilder Stier, Auerochse» (Schleicher KB. I, 238 f.), «Auer, Auerochs» (Nesselmann, Mitteil. d. lit. l. Ges. I, 294), «Büffel» (Bezzenberger BGLS. 331); preuss. *tauris* «wesant», rettere Bos urus ell. primigenius (osl. *turŭ* id., Miklosich Et. Wb. 365; jf. den udførlige Udvikling hos Schade, Altdeutsches Wb.[2] under *wisunt*, særlig S. 1178 f., og nedf. *taurė*)

> est. (*tauras*, dunkelt Ord, Neus Ehstn. Volkslieder Nr. 20, 29; 115, 26; efter Wiedemann Wb. =) *tõuras* «Rennthier»?; f. *tarvas* et ikke mere brugeligt, kun paa nogle faa Steder overleveret Navn for et eller andet Dyr af Hjorte- eller Oxeslægten, hvis nærmere Betydning for længst er glemt og ikke mere kan præciseres (jf. est. [wirlandsk] Stednavn *Tarwanpä̃*, «*Tarwanpe*» «Hirschkopf» Weske i Sitz.ber. d. gel. estn. Ges. 1884, 242).

F. *tarvas* forekommer Kalevala 3, 170, hvor det i de respektive Oversættelser gengives af Castrén (1841, II, S. 187) «elephant(?)», af Schiefner (1852) «Stier», af Collan (1864) «elg» («Uti Pohja plöjs med renar, Men med häst i södern plöjes Och med elg längst bort i Lappland»), hvilken sidste Forklaring navnlig hævdedes af Ahlqvist, Suomi 2 j., I, 7 (og atter Öfversigt af f. Vet.-Soc. Förh. 1878—79, 124), og nu er almindeligt antagen; saaledes ogsaa i Lönnrots

Ordbog «hjort; elg» (om forskellige andre Gisninger se især Schiefner, Ueber das Thier Tarvas im finn. Epos, Bull., Cl. hist.-philol., de l'Acad. Imp. St. Pétb. VI, Nr. 7, 1848, hvor ogsaa den sidstnævnte Forklaring antydes). At *tarvas* paa dette Sted — i den bevidste Blanding af Trivialiteter og Nonsens, som her lægges Joukahainen i Munden — lige saa vel kan betyde Elsdyr som hvad som helst andet, bestrider jeg ikke. Derimod maa jeg bestemt benægte, at denne Betydning paa nogen Maade betegnes som sikker. Ganske vist paastaar Ahlqvist, anf. St., at «all annan förklaring af ordet *tarvas* numera är onödig, sedan man ur Ljungo Thomæ öfversättning af Landslagen funnit, att detta ord der nyttjas i betydelsen af elg», og han tilföjer: «De lärda män, som sökt gifva förklaring åt Kalevala-verserna ...., hafva derför i fåvitsko bortskjutit sitt krut». Men denne Paastand (jf. ogsaa Malin, Suomi 2 j., XIX, 105) er ganske overilet. Sammenligner man nemlig det eneste Sted, paa hvilket Ordet *tarvas* forekommer, i den nævnte Oversættelse (fra 1602) af «Sveriges Rikes Landslag» (udg. af W. G. Lagus, Helsingfors 1852, S. 99) med den svenske Original, er det aldeles tydeligt, at *tarvas* paa dette Sted netop ikke kan betyde Elsdyr, men blot er brugt synonymt med *metsä-vuohi* (ordret «Skov-Ged») som Betegnelse for det i Finland ikke forekommende Raadyr: «Ei mahda yxikään medzä wohta eli taruasta idzellens aia» = Originalens «Engen maa raa til siin [rigtigere Læsemaade: «til sima» ɔ: mod et opstillet Næt] jægha», Schlyter, Sver. Gl. Lagar XII, S. 172, Bygninga Balker Kap. 23 (Tilföjelsen *tarvas* forekommer, efter Meddelelse af Dr. Setälä, ikke i den ældste finske Oversættelse, af «Hr. Mårten», hvilken har været benyttet af Ljungo Thomæ, som paavist af G. Grotenfeldt, Virittäjä II, 6 ff.). Naar Elsdyr omtales, er det derimod stadig under det almindelige Navn *hirvi*, saaledes flere Gange i samme Kapitel (f. Ex. «Eij mahdha yxikän hirffuen keihästä eli hangasta raketa» = «Engen må ælgia spiut leggia», med to sideordnede Synonymer for Elgspyd ligesom ved Oversættelsen af Raa), og her tillige paa en saadan Maade, at det er klart, at dette Dyr umuligt kan have været indbefattet under det samme Jagtforbud (Forbehold for Kongen og hans Hof), som der opstilles med Hensyn til Raadyr. Endelig forekommer *tarvahat* pl. i en Tryllesang som Parallelord til *hirvet* Elsdyr, idet de betegnes som hørende hjemme i Pohjola eller i Lapland (Schiefner, anf. St.; Lönnrot Ordb.); i Stedet for *tarvahat* har en anden Redaktion *jalot peurat* eller *jalopeurat* (ɔ: «de vældige Rener [Hjorte]», jf. ovf. S. 162 *brëdis*; saaledes Loitsurunoja S. 48, Nr. 11, a, 14 Var., ligesaa f. Ex. Kalev. 15, 104; i Bibelen og i det nyere Sprog bruges *jalopeura* i Bet. Løve); de sædvanlige Parallelord til *hirvi* ere i de finske Folkedigte overhovedet *peura*, *poro* (Ren), *poropeura* ell. lign., men

undertiden ogsaa helt andre Ord, f. Ex. *kameli-varsa* Kamelføl, Kalev. 14, 248. Netop af denne Grund kan der ej heller heraf sluttes, at *tarvas* særligt betyder Elsdyr. For denne Betydning havde man endnu ment at finde en etymologisk Støtte ved Sammenstilling med magy. *szarvas* hornet, Hjort, lap. *sarves* Ren, *sarva* Elsdyr samt f. *torvi* Lur ligeoverfor *sarvi* Horn (Schiefner a. St., Ahlqvist a. St.); men disse forskellige Ord kunne hverken høre sammen indbyrdes (se S. 225 under **szirvis* og nedf. *taurė*) eller med *tarvas*.

Da Ordet paa denne Maade staar ganske isoleret i Finsk, da endvidere det dertil knyttede Begreb aabenbart forlængst allerede maa have været temmelig udvisket og svævende, og da det endelig paa alle de Steder, hvor vi nu finde det, bruges om Dyr, der forekomme eller tænkes som forekommende udenfor Finland, turde det være i höj Grad sandsynligt, at det er laant udefra, og det paa en Tid da Finnerne levede under andre Forhold end nu, og det ligger da nær at søge Oprindelsen dertil i lit. *tauras*, saaledes at det fra först af har betegnet Uroxen. Da Finnerne i deres nuværende Boliger ikke mere kom i Berøring med dette Dyr, maatte den oprindelige Betydning let kunne glemmes, hurtigere end selve Ordet, der, som en dunkel og hendøende Reminiscens fra Fortiden, endnu en Tid kan have været brugt ubestemt om andre större Skovdyr, og ligesaa est. *tõuras*, hvis det hører herhen (jf. f. Ex. at russ. *tur*, egl. Uroxe, nu ogsaa bruges om Bjærggeden, Capra caucasica, foruden at det tillige er overført til at anvendes om Eghjorten, Lucanus). Hvad Formen angaar, maatte den da sikkert forklares ved en Omsætning som i f. *karva* Haar, Farve = lit. *gaura*, og rimeligvis f. *torvi* Lur = lit. *taurė* (se disse Ord og S. 104 § 45). At Stamsproget allerede skulde have haft en Form **tarva-s* (jf. gallisk *tarvo-s*, oldirsk *tarb* bos; Brugmann Grundriss I S. 481, II S. 128), er ganske usandsynligt.

Kunde der maaske være Tvivl om, hvorvidt est. *taru*, *tarw* (*-u-*) «ein Ochsenname» hører herhen, er det derimod utvivlsomt, at est. *taru-* (*tarwu-*) *liha* «Ochsenfleisch, schieres Rindfleisch» ikke gör det; jf. f. *tauru* «weich, mürbe», *tauro* «fet, köttig, frodig, fetlagd, med fast kött», *tauroliha* «fett, köttigt, fast kött» (Supplem. till Lönnrots Lex.).

lett. *taure* «Jagdhorn, Hirtenhorn, Waldhorn»; lit. *taurė* «Trinkgeschirr, hölzerner Becher aus einem Stücke Holz ausgehöhlt; Baderhorn, Schröpfkopf» (Ness.), «Becher, Schnaps» (Bezzenberger LF. 187) (opr. vistnok Uroxehorn, af *tauras*, se ovf.; Undeutsche Psalmen 1587, neu herausgeg. v. Bezzenberger u. Bielenstein 1886, 32^{18}, 39^{18}, 81; Fick Wb. II, 734; jf. lit. *tauragė* «Trinkhorn» Mitteil. d. lit. l. Ges. I, 294)

? > f. *torvi* (St. *torve-*), veps. *torv* tuba, bucina maxime pastorum, e ligno vel cornu confecta (afbildet Suomi 2 j., XIX, 50 f.); paa Finsk ogsaa tubus, canalis aquae; est. *tõrw* (*-e-*) «Sprachrohr, hölzernes Hüterhorn». Fra Finsk atter lap. *dorvve* fistula. Om *rv* se S. 104 § 45.

Donner, Wb. Nr. 455, sammenstiller det nævnte Ord med f. (*tori* «Wasserrinne, Mühlentrichter»,) *toro* «Mühlentrichter; Schnabel an Gefässen», est. *tori* «Röhre, Rinne, Dachrinne», *toru* «Röhre (Tülle, Mühlentrichter etc.)», liv. *tori* «Pumpenröhre», *toru* «Zacke an der Haube», foruden en hel Række andre, mere eller mindre fjærnt liggende Ord; dog synes *torvi* ikke ret vel umiddelbart at kunne høre herhen, om der end fra Betydningens Side næppe vilde være nogen Vanskelighed (jf. f. Ex. lat. *tuba* og *tubus*). Langt sandsynligere forekommer mig baltisk Oprindelse, men saaledes at en Association til den sidst nævnte Række af Ord vistnok kan have bidraget til at give det den ejendommelige Form og tillige paa Finsk den anden af de ovf. anførte Betydninger. — Efter Ahlqvist, Suomi 2 j., I, 7, er *torvi* en Sideform til *sarvi* Horn; men denne Forklaring er, skönt tiltalende fra Betydningens Side, dog formelt umulig, idet dette Ord oprindelig begynder med *s*, hvilken Lyd ikke i Finsk uden videre kan forandres til *t* (medens vel *t* i visse Tilfælde bliver til *s*); jf. ovf. under *szirvis* S. 225 og *tauras*.

lit. *tèmpti*, præs. *tempiù* «durch Ziehen spannen oder dehnen»; lett. *tẽpt*, *tẽpju* «stramm halten, behaupten»

? > f. *tempaan temmata* «zupfen, reissen, schnappen»; vot. *tõmpan* «rycka, spänna»; est. *tõmba-ma* «ziehen»; liv. *tømb* «ziehen, schleppen, reissen, raffen». Meget tvivlsom Sammenstilling; jf. Budenz ÖSz. Nr. 216, Donner Wb. Nr. 529.

lett. *teteris* (vel for **tetervis*, jf. Bezzenberger Lett. Dial. 134); lit. *tetèrva* f., *-vas*, *-vinis*, *-vinas* m., preuss. *tatarvis* «Birkhuhn», Tetrao tetrix (jf. slav. **tetervĭ*, russ. *téterev*, *tetérja*, *tet'órka* id.)

> f. *tetri*, *tedri* (saaledes r. kar., olon.), *teiri*, *teeri*, *teyri*, *terri*, *tieri* (St. *-e-*), veps., est. *tedr* (*-e-*), vot. *tedri*, *tedre*, liv. *ted'rəs*, *ted'd'ərs*, i Lifl. *tetri* id.; ved Laan fra Finsk r. lap. *t'ädra* (anført af Europæus, Suomi 2 j., VII, 146).

Det finske Ord kan kun være laant enten fra Lit. eller Slav.; for lit. Oprindelse, med særlig Tilknytning til Lettisk (jf. S. 144), taler dels Formen (navnlig *t* > [*t*,] *d*, S. 75 § 6) dels den Omstændighed, at Ordet henhører til et blandt de lit. Laaneord særlig talrigt repræsenteret Begrebsomraade (S. 146). Fra samme Kilde kan čerem. *küdör*, *keder* id. være udgaaet, hvorimod perm. *tar*, votjak. *tur* id. staar fjærnere og næppe hører umiddelbart sammen med det

finske Ord. Angaaende Ordets Historie jf. Hehn Kulturpflanzen u. Hausthiere[2] S. 318; Miklosich Türk. Elem. II, 70, Et. Wb. 356. Donner Wb. Nr. 422 nævner aldeles ikke de indoeurop. Ord.

lit. *tìltas*, lett. *tilts* «Brücke» (Leskien Abl. 87)

> f. *silta*, r. kar. *šilda* pons, pavimentum (mon ikke ogsaa via strata, f. Ex. Kalev. 10, 18?); veps. *sild* (*-a-*) pons; est. *sild* (*-a-*) «Brücke, unterhaltener Weg»; liv. *sīlda*, i Lifl. *šīld* «Brücke, Trumme; Chaussee». Om *s* for *t* foran *i* se S. 76 § 9 (jf. f. Ex. f. *sinä* du for **tinä*). Fra Finsk atter lap. *šaldde* (*sildde*) pons, pavimentum (Qvigstad S. 10, 110). Ogsaa ersa-mord. *sede* «Brücke», mokša-mord. *sed* «Brücke, Fussboden, Holzbekleidung» hører muligvis herhen (med *s* < *t* jf. f. Ex. m.-mord. *stir* = e.-mord. *teiteŕ* «Tochter»). Ahlqvist VFSK. 99 = KWFS. 109 f.; Budenz ÖSz. under Nr. 124. Dérimod synes čerem. *sederä* parimentum, tabulatum at være af tatarisk Oprindelse (Munkácsi, Nyelvtud. Közlem. XVIII, 121).

I Modsætning hertil kan det ikke billiges, naar Donner Wb. Nr. 703 betragter alle de her nævnte Ord som ægte og dermed endvidere (i Tilslutning til Budenz's tidligere Opfattelse, Szóegyez. Nr. 160) sammenstiller magy. *híd* pons, hvis Form dog ikke passer. En anden Forklaring af magy. *híd*, som Budenz foreslaar ÖSz. Nr. 124, er ej heller overbevisende. Mig forekommer dette, som ikke faa andre Ord i Magy. og de dermed nærmere beslægtede Sprog, at være af eranisk (i dette Tilfælde særlig alanisk = ossetisk) Oprindelse: osset. *xīd*, *xēd* pons (= zend *haetu-*, skr. *sētu-*); sml. f. Ex. magy. *tölgy* quercus = oss. *ťuldz*, *toldze* (eller omvendt?) o. a.; jf. ovf. S. 7 og Forf. i Udsigt over det philol.-hist. Samfunds Virksomhed 1885—87, S. 124.

lit. *tószis* f. (gen. *-ės*, saal. Kurschat Wb. og Gramm. S. 194; Mitteil. d. lit. l. Ges. I, 328; i Nesselmanns Ordb. betegnet som m., gen. *-io*, jf. S. 126 Note 1), lett. *tāsis* (gen. *tāscha*), *tāse* «die obere, weisse Birkenrinde» (jf. lit. *taszýti*, lett. *test*, *tēst*, *tāst*, *tārst* «behauen, schaben»; Fortunatov BB. III, 61, Leskien Abl. 105)

> f., r. kar., olon. *tuohi* (St. *tuohe-*), veps. *tohi* (*-e-*), vot. *toho*, est. *tohi* (gen. *tohu*), *toho*, *tohik*, *tohk* (*-u-*), liv. *tōš* (mon ikke Fejl hos Sjögr.-Wied. for *tāš*, som yngre Laan fra lett. *tāsis*?), *tuoig*, *tuoiγəs* id. (om de sidstnævnte est. og liv. Former jf. S. 76 § 7 og S. 111, samt f. *tuohkonen* ved Siden af *tuohikko* og *tuohinen* «Gefäss aus Birkenrinde»). Donner Technor I, 270, i Modsætning til Wb. Nr. 414 og Bidr. t. kännedom af Finl. natur och folk XXIV, 123.

lit. *túkstantis* (*tuksztantis* Bezzenberger BGLS. 81), lett. *tūkstūt(i)s*, preuss. *tusimtons* (acc.) «tausend»

> f. *tuhansi* (for **-nti*), *tuhat* (*tuhasi*, *tuhas*; St. *tuhante-*, gen. *tuhannen*, der ogsaa kan bruges som Nom.), r. kar. *tuhat*, olon. *tuhad*, veps. *tuha*, *tuhan*, vot. *tuhatta* (egl. Partitiv), kreev. «*tohhat*, *tuhhat*», est. *tuhat* (gen. *tuhande*; ogsaa *tohat*), liv. *tùont*, *tùontə*, i Lifl. *tuan* id.; endvidere mokša-mord. *t'ožän*, ersa-mord. *t'oža*, *t'ožov* (ved Siden af *tyštša*, *tysjača* af russ. *týsjača*), čerem. *tüžem*, *tižem*. N. lap. *dūhat* (*dufat*), en. lap. *tuhat*, rus. lap. *toafent*, *tofant*, *tofent* ere atter laante fra Finsk. De anførte Former passe alle kun til den lit.-lett. Form (saaledes at *h* staar for *hd*, jf. S. 75 f. § 7 og S. 157 *akstinas*), derimod hverken til den preussiske (jf. Bugge i Paul & Braune Beitr. XIII, 327) eller til den slaviske (med ovennævnte Undtagelse i Ersa-Mord.) eller til den germanske (got. *þusundi*; kun sv.-lap. *tusan*, *tusen* er laant fra Svensk).

lett. *tumsch* se *tamsùs*.

[lit. *tùrgus* «Markt», lett. *tirgus* «Markt, Preis, Lärm» (laant fra Slav. efter Brückner 148, 187, jf. Miklosich Et. Wb. 354)

> stemmer med f., vot. *turku*, est. *turg* (gen. *turu*), *turu* «Markt» (deraf f. *Turku*, est. *Turg*, *Turulinna* Byen Åbo); liv. *tørg*, *türg* «Markt, Preis, Lärm». GSI. 88; Ahlqvist VFSK. 164 = KWFS. 184; Donner Techmer I, 270. Da imidlertid det Betydningsomraade, som dette Ord tilhører, ellers ikke er repræsenteret blandt de lit. Laaneord i Finsk, men vel blandt de slaviske, kan det næppe betvivles, at det er optaget fra Slav. (russ. *torg*, i en ældre Form *tūrgŭ*), jf. S. 12. Kun i Liv. slutter Ordet sig i ethvert Tilfælde i Betydning og vel ogsaa i Form nærmere til Lett. (S. 99 § 34; mon udgaaende fra en ældre lett. Form med *y* [ï] for yngre *i*?). F. *tori* Torv er sv. *torg*.]

lit. *tùsztas*, *tùszczas* (St. *tusztia-*), lett. *tuksch* (for **tukscha-s* af **tukštia-s*) «leer, ledig, arm» (antages af Fick Wb. II, 573 og Miklosich Vgl. Gramm. I², 144 f. [jf. Et. Wb. 369] for Laan fra Slavisk [osl. *tŭštĭ*, russ. *toščij*], hvad Brückner 148, 205 med Rette betvivler og Geitler Lit. Dial. 10 bestemt udtaler sig imod, idet han antager lit. *tusz-* for **tukš-*; skr. *tucchá-*, *tucchya-*)

> = f., kar., vot. *tyhjä* (kreev. «*tuhe*»), veps. *tühj* (*-a-*), est. *tühi* (gen. *tühja*), liv. *tüja* id. GSI. 80; Donner Techm. I, 268. Om Formen — der kun kan stemme med Lit.-lett., ikke med Slav. — jf. S. 80 § 13, S. 100 § 35, S. 116 med Note 1. N. lap. *dušše*, en. l. *tušše*, sv. l. *tošše* nihilum; vanus, inanis er atter laant fra Finsk (jf. Qvigstad 10, 34, 64).

**ūdar-* (eller **ūder-*), formodet Stamord for lit. *ūdrů'ti* (*udróti*) «eutern, trächtig sein, meistens von Säuen, aber auch von Hunden und Katzen» (skr. *ūdhar*, gr. οὖθαρ, slav.

vymen- for **vyd-men-*; Fick Wb. I, 31, II, 526; Brugmann Grundriss II, 352 f.; Miklosich Et. Wb. 397)

?> f. *utar* (*udar*, *utare*, *utara*), r. kar. *uvar*, *udaret*, olon. *udareh*, vot. *uhar*, veps. *udar*, est. *udar* (*oar*), *udaras*, liv. *udār*, i Lifl. *udar*; mord. *odar*, čerem. *vádar*, *vodar* uber.

Paa finsk Omraade kunde Ordet være af germansk Oprindelse; men dets Udbredelse i nær sammenhørende Former ogsaa til Mordvinsk og Čeremissisk gör dette usandsynligt, jf. GSI. 155 f. = Einfl. 179. Derimod kunde det i alle Sprogene være udgaaet fra det lit.-lett. Stamord for lit. *udrûti*, der vel tidlig maa være tabt og erstattet med *teszmen-* (lit. *teszmů*, lett. *tesmens*, jf. Leskien Abl. 89 under *tiszkau* «spritzte auseinander»), men kunde have været bevaret endnu paa den Tid og i den Dialekt, som de omhandlede Laaneord tilhøre. Det maatte da vel være optaget som en Stamme paa *-r-* (*-ar-* eller *-er-*), jf. S. 127 § 69,1.

lett. *ūdrs*, lit. *udrà* (Néss.), *údra* (Kursch.) «Fischotter» (Fick Wb. I, 31, 510, II, 714) > est. *udras* (S. 112 § 51), liv. *ūdrəs*, *ūdərs*, i Lifl. *ūdr* id. Veps. *vidra* id. af russ. *vydra*.

lit. *ungurýs* se **anguria-s*.

[lett. *wad(a)s*, *wadus* «ein grosses Zugnetz»

stemmer med f. *vata*, liv. *vada*, i Lifl. *vad* pl. *vadad* (ved Siden af det ægte Ord *vedāmi*) «Zugnetz», est. *wada*, *nõda-w.*, *mõrra-w.* «ein Complex von verbundenen Zugnetzen». Dog kan her sikkert ikke tænkes paa lettisk, men kun paa nordisk-nedertysk Oprindelse (mnt. *wade*, svensk *vad* id., on. *vaðr* Snöre, jf. Kluge Et. Wb. under *Wate*, Baumgärtel, Deutsche Bestandth. d. lett. Wortvorr. 38); ligesaa ved det lettiske Ord, hvis dette ikke endog er laant fra Livisk. Donner, Techmer I, 265 (efter Diefenbach), afleder det finsk-est.-liv. Ord — uden at nævne det lettiske — fra «lit. *nevadas* (grosses), *vedėja* (kleines) Zugnetz», idet han dog ved Tilföjelsen: «vgl. jedoch finn. *vetä*, est.-liv. *veda* führen, ziehen und liv. *vedāmi* Zugnetz» antyder Muligheden af, at det finske Ord kunde være ægte. En Sammenhæng med den anførte finske Verbalstamme maa dog paa Grund af Vokalforholdene bestemt afvises. Ej heller kan der være nogen umiddelbar Forbindelse mellem det finske og de af D. anførte lit. Ord, der begge ligge altfor fjærnt i Formen; lit. *nevadas* er tilmed kun Laan fra det slaviske *nevodŭ* (Brückner 111; Miklosich Et. Wb. 214), hvoraf ogsaa f. Ex. ersa-mord., permisk-votjak. *nevod*.]

lit. *vagà*, lett. *waga* «Furche» (jf. Osthoff Perfect. 94)
< f., vot. *vako*, r. kar., olon., veps. *vago*, est. *wagu*, *wago*, liv. *vag* (pl. *vagūd*) id. (Thunmann 89;) Ahlqvist VFSK. 30 = KWFS. 34; Donner Techmer I, 267. Bör udgaa Budenz ÖSz. Nr. 583, hvis Sammenstillinger mærkeligt nok gentages af Donner Wb. III (1888) S. 161, uden at det lit.-lett. Ord der nævnes.

lit. *vãgis* (St. *vagja-*), lett. *wadſis* «Keil, Pflock» (Fick BB. XII, 162)
efter al Sandsynlighed > f. *vaaja* (*vavia*, for **vagja*), vot. *vad'ja* (samme Ord som selve Folkets Navn *Vad'ja*), est. *wai* (gen. *waia*), *waǵa* (gen. *waja*), *wagi* «Pflock, Keil, Pfahl, Stange (zum Einschlagen, Einstecken)», liv. *vaigā* (S. 44 § 15, S. 57) «Pflock, Keil». Fra Est. atter estl.-sv. *vai* «stör, påle».

GSI. 156 (jf. 67, 81) = Einfl. 179 har jeg henført det finske Ord til den med lit. *vãgis* stemmende germanske Stamme *vagja-* (i on. *veggr*, oht. *weggi* cuneus), men tillige gjort opmærksom paa, at det ogsaa kunde være laant fra Lit.-lett. Naar jeg dengang var tilböjelig til at foretrække den förste Forklaring, var det kun, fordi jeg, idet jeg gik ud fra en urigtig Etymologi, antog, at det lit.-lett. Ord muligvis selv kunde være laant fra Germansk. Baltisk Oprindelse forekommer mig imidlertid nu sandsynligere, af den Grund at det omhandlede Ord tilhører et Betydningsomraade, der er særlig stærkt repræsenteret blandt de baltiske Laaneord (S. 146). Formen (jf. S. 118 § 58) indeholder derimod intet som helst afgörende Kriterium om Oprindelsen. Lit. Herkomst antages ogsaa af Donner Techm. I, 268 (hvor der, rimeligvis ved en Misforstaaelse af de af mig, anf. St., optagne Sammenstillinger, tilföjes den paafaldende Bemærkning: «diese [de lit.-lett. og finske] Formen stimmen besser mit einander überein als mit an. *veggr* [i denne yngre Form vil selvfølgelig ingen tænke paa at søge Oprindelsen]; ahd. hat doch [!?] *veggi* St. *vagja* [!]»); jf. Pott, De linguae lit. nexu 45; Diefenbach, Völkerkunde Osteuropas II, 222. Ahlqvist VFSK. 159 = KWFS. 177 tænker paa russ. *svája* Pæl, der dog er uforeneligt med de finske Former (derimod veps. *svai* id.).

lit.-lett. *vaina* se *vejú*, S. 238 ff.

lit. *vainìkas* («*wanikus*» Bezzenberger BGLS. 62), lett. *wainaks* (*wainags*), *waiņaks* «Kranz» > liv. *vāņka*, est. *wanik* (*-u-*, syd-est. *-o-*) id. Jf. S. 101 § 38.

lett. *wā'ls* (*wā'le*) «Heuschwade», *wā'le* (*wā'ls*) «Waschbläuel, Walkholz»; «das Stellnetz wird an zwei Stangen befestigt und eine solche heisst *wāl'*, Angern» (Bezzenberger Lett. Dial. St. 179); lit. *vólas* «Wall», pl. *vólai* «die wallartigen langen Reihen, in welche auf den Wiesen das Heu zusammengeharkt wird, und die dann mit Hülfe von Pferden und

mittels der Heuleine in Haufen zusammengezogen werden» (Leskien Abl. 92; Miklosich Et. Wb. 377 f.)

> liv. *vȃl* (ikke med Stødtone som i Lett.) «Schwaden beim Mähen; Holz am Zugnetz»; syd-est. *wäl* (*-u-*) «Zusammenharken (*hain om välu päl* das Heu ist zum Zusammenharken fertig); ein vier Fuss langes Seitenholz am Netze um es ausgebreitet zu halten» (*wäla-ma* «[Heu] zusammenharken»). Est. *wäl'* (gen. *wäli*) «Rollen, Mangeln», *wäli-pū* «Mangelholz», f. *vaali-puu* id. (Lönnr. Suppl.) er derimod snarere Laan fra russ. *val'ók* (*-lĕk*) id. F. *vaalo* i Bet. «axel, hjulaxel i qvarnar; vid dikeskanten gjordt torfgärde» (Lönnr. Suppl.) er ligeledes laant fra Russ.: *val*, *valók*. Hvor vidt muligvis slavisk Indflydelse har været medvirkende ogsaa ved de förstnævnte Ord (selv maaske i Lettisk), er vanskeligere at afgöre. Den særlige Betydning «Stang i Næt» kunde maaske være udviklet i Livisk-Estisk og i Lettisk skyldes en Tilbagevirkning herfra.

[lit. *valdýti*, lett. *waldit* «herrschen, verwalten», lit. *valdžà* «Herrschaft, Regierung, Gebiet, Amtskreis», *vĕn-valdýs* «Monarch», lett. *waldigs* «herrschend» (Leskien Abl. 92; Miklosich Et. Wb. 378)

kunde muligvis tænkes at have medvirket ved Dannelsen af visse Ord som f. *vallitsen* inf. *vallita* dominari, *valtias* potens, princeps. Dog have vi her snarere selvstændige Afledninger af det i alle finske Sprog udbredte Stamord f., vot. *valta*, veps., est. *vald*, liv. *vālda* potentia, arbitrium, libertas, der er af germansk Oprindelse, GSI. 157 = Einfl. 181 (jf. ovf. S. 149). F. *valtio* respublica er et nydannet Ord (Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 80), der kun tilfældigt minder om lit. *valdžà*. Mærkeligt er est. *walitse-ma* «herrschen, verwalten» og liv. *vālikš*, i Lifl. *valiks* id., ogsaa «zähmen, zügeln», der kunde synes at høre nær sammen med f. *vallitse-* (med *ll* for **ld*), men paa den anden Side ikke stemmer dermed i Formen (est. enkelt *l*, liv. *väl'-* for **valj-*?); sandsynligvis foreligger her en (sekundær?) Paavirkning fra lett. *val'āt* «beherrschen, zügeln, bezwingen».]

lit. *vapsà* «Bremse», preuss. *wobse* «Wespe» (Fick I, 769, II, 464, 660, 769)

> f. *vapsahainen*, *vapsahinen*, *vapsainen*, *vapsalainen*, *vapsiainen*, *vapsah*, *vaapsahainen* etc., ogsaa *vaaksahainen*, r. kar. *voapšahaiń́e*, vot. *vāpsiaine* vespa, crabro, est. *wapsik*, *wapsikas* «Wespe», (SO.) *wāpsikas*, *wāpsilane*, *wābs-* «Horniss (Vespa crabro)», liv. *vaps* pl. *-ūd*, *vapsi* pl. *-sist*, i Lifl. *vapški* pl. *-ist* «Wespe, Horniss». Ang. Vokalen *a*, *ā* = lit. *a* for **e* jf. S. 92 § 25, S. 88 § 22, om det tilföjede *-ainen*, *-lainen* o. l. jf. S. 108 og *szirszýs* S. 224. Herhen hører maaske ogsaa (čerem. *lopšange*?) ersa-mord. *ukska* «Wespe» (*u-* for *va-* jf. *ukštura* Ahorn =

f. *vahtera*; *uzere*, *uzeŕ* Øxe = f. *vasara*); derimod n. lap. *vievses*, sv. lap. *vepses*, *viepsi* af Nordisk, GSI. 160 = Einfl. 184.

lit. *várpstis* (St. *-tia-*), *varpstė* «Spuhle oder Spindel, die man mit den Fingern dreht; Rockenstock» (Ness.); «Schaft» (Bezzenberger BGLS. 337, efter Bretken 2. Mos. 25, 31; 4. Mos. 8, 4; forældet); «jede dünne Stange z. B. Bohnen-, Hopfenstange» samme LF. 195; *varpstė̃* ogsaa «Welle, um welche sich etwas z. B. ein Rad dreht, bewegliche Achse» (Kursch.; jf. *virptis* «Stange» Fortunatov BB. III, 72); lett. *warpsta*, *wārpsta*, *wārpste* (*wārsta*, *wārste*) «Spindel, Treibholz an der Handmühle» (jf. med prothetisk [?] *s* — Bielenstein I, S. 209 — *swārpste* «Spille an der Mühle», samt mindre sikkert *swarpsts*, *swārpsts* «Bohrer», det sidste efter samme I, S. 272 — egl. *swarbsts* — maaske hørende til lit. *skverb-ti* «mit einem spitzen Werkzeug bohrend stechen»; ellers slutte disse Ord sig dels til lit. *verp-ti* «spinnen»; *varpýti* «durchlöchern», preuss. *werp-t* «lassen», jf. nedf. S. 240, Fick Wb. II, 663, Leskien Abl. 94, 160, Bezzenberger Gött. gel. Anz. 1874, 1250, dels til lit. *vìrbas* «Ruthe» o. s. v., se nedf. S. 242, idet begge disse Rødder komme til at falde sammen ved Forandring af *b* til *p* foran *st*)

?> f. *varsi* (St. *varte-*) «Schaft, Stiel, Griff; Stengel, Stamm, Rumpf; Körperbau, Wuchs; Seite eines Flusses, einer Strasse &c.»; r. kar. *varži*, olon. *varzi*, vot. *varsi*, veps., est. *vaŕs* (St. *varde-*), liv. *varž* (pl. *vārdəd*), i Lifl. *varz* «Stiel, Stengel, Griff, Handhabe» (jf. f. *keträ-*, *kehrä-varsi* «Spindel, Spule», ogsaa «Radspeiche», est. *kedra-*, *ketra-waŕs* id., ogsaa «Mühlengetriebe», af *keträ*, *kehrä* «Rolle, Spindel», hvoraf f. *kehrätä*, est. *kedra-ma* «spinnen»); endvidere čerem. *vurtó* manubrium (securis) (deraf *vúrtaš* lignum circumdolatum [ad manubrium aptum]). Herhen høre bl. a. ogsaa f., vot., est. *varras* (for **vardas*, *vartaha-*) «Spiess, Stange, Stricknadel» og sandsynligvis f. *varsta*, *vartta*, est. *wart* (*-a-*) «Dreschflegel».

Formelt er der intet til Hinder for, at de her nævnte Ord ligefrem kunne være Laan fra lit. *varpstis*, *varpstė* (jf. S. 76 § 9, S. 117 dβ, S. 118 ff.), og den ringe Udbredelse indenfor de finsk-ugr. Sprog synes endog snarest at bestyrke dette (udenfor selve de finske Sprog forekommer, saa vidt mig bekendt, en Tilknytning kun, som anført, i Čeremissisk, der ikke afgiver noget Kriterium for eller imod Laan; om de egl. finsk-ugr. Ord for «Skaft», f. *lysi*, St. *lyte-* for **nyte-* o. s. v., se Budenz ÖSz. Nr. 437). Det eneste, der kan vække Betænkelighed med Hensyn til en saadan Antagelse, er det finske Ords mangeartede Anvendelse — væsentligt dog, vel at mærke, kun i selve Finsken, ikke engang i Søstersprogene (jf. ovf. samt f. Ex. f. *varsin* «im Grunde, durchaus» [men ikke *varten* postpos. «wegen», der staar for *varaten*, Instruktiv af *varata* providere, ligesom kar. *varoin* id. af *varoa* id., jf. GSI. 158 = Einfl. 181 f.] og Afledninger

som f. *vartalo* «Rumpf» o. a.); dette gör det muligt, skönt ikke meget sandsynligt, at Ligheden mellem det finske og det lit. Ord fra först af kan være tilfældig.

Men selv om det virkelig maatte forholde sig saaledes, hvor lidet sandsynligt det end er, bliver i ethvert Tilfælde en vis (under den nævnte Forudsætning naturligvis kun sekundær, associerende) Paavirkning fra de baltiske Sprog uafviselig, f. Ex. i det ovf. anf. f. *kehrä-varsi* o. s. v., der kun faar sin Forklaring gennem den tilsvarende Betydning af lit. *varpstis* (af *verp-ti*). Paa lignende Maade kunne maaske ogsaa visse af de Ord, der sædvanlig opfattes som afledte paa Finsk af Stammen *varte-*, snarere være umiddelbart udgaaede fra Balt., saaledes de ovf. anførte *varras* «Spiess» < lit. **varp(s)ta-s* eller lett. *swarpst(a)-s*?; muligvis ogsaa f. *varsta*, *vartta* «Dreschflegel», jf. est. *warb* id., se under *virbas* S. 242 (med syrj. *vartan* id., af *vart-ny* «schlagen, dreschen» er vel derimod Ligheden tilfældig).

lit. *vászkas*, lett. *vasks* «Wachs» (Fick Wb. II, 471; H. Möller KZ. XIV, 500)
> f., kar., olon., veps., vot., est. *vaha*, liv. *vâ* (jf. S. 42 § 10) id. Om *vaha* for **vahka*, som man egentlig skulde have ventet, se S. 76 § 7. Liv. har ogsaa *vask* ved yngre Laan fra Lettisk. Diefenbach KZ. XVI, 220.

lit. *vėgėlė'*, lett. *wēdſele* «Quappe»
> liv. *vägāl* id. Mærk *g* stemmende med Lit., S. 77 § 11, S. 141, jf. S. 96 § 31, S. 105 § 48. Sjögren-Wiedemann Liv. Gr. S. C. Hører herhen f. *väkäle* «lätting, vräkling, lat varelse» (Lönnr. Suppl.)?

lit. *vejù* eller efter Nesselmann *vėju* inf. *výti* «jagen, nachjagen, nachsetzen», *vajoti* frekv. «jagen, scheuchen, nachjagen» (*vajonė*, *vėjonė* «Wettlauf [Szyrw.]; Einfall, Streiferei» Ness.); lett. *waiját* (Bielenstein I, S. 191) «Leid anthun, verfolgen, verjagen, bedrängen, misshandeln» (Fick Wb. I, 219, 782, II, 472; jf. L. Meyer BB. I, 308 f.; Miklosich Et. Wb. 390, 393; Leskien Abl. 26)
?> f. (*väijy* insidiae, egl. = følg. Verbalstamme) *väjy-ä*, *väijy-ä* insidiari, insidiose captare; liv. *veij* (præs. *vejūb*; jf. S. 98 § 32 Anm.) «fischen, fangen», *ulz veij* «erschleichen». Den særlige liv. Betydning synes paavirket af lett. *ſweijût* «fischen» (jf. ogsaa liv. *veijiji* og *veijənika* «Fischer» og lett. *ſweijnēks* id., men f. *väjyjä* insidiator f. Ex. Lukas 20, 20); derimod kan dette ikke være den oprindelige Kilde til det liv. Ord, dels fordi man da skulde have ventet Forlyden *zv-* uforandret, dels fordi den med Finsk stemmende Betydning, der næppe vilde kunne forklares heraf, endnu foreligger i Forbindelsen *ulz veij*.

Sammenstillingen af disse finske Ord med den ovennævnte lit.-lett. Stamme er for øvrigt meget usikker, ikke mindst paa Grund af Forskellen i Betydningsfarve.

Större Overensstemmelse med Lit.-lett. i denne Henseende fremviser en anden Række af finske Ord, der tillige synes at have en vis Beröring med den anf. f. Stamme *väjy-*, uden dog at kunne være umiddelbart afledt deraf paa Finsk: f. *vaino* 1. insidiae, insectatio, vexatio; inimicitiae; bellum; 2. (oftere *vainu*) sensus canum sagax, «Witterung der Hunde»; *vaino-a*, *vainoo-n* inf. *vainota* 1. insidiari, persequi, insectari, vexare; 2. oftere *vaini-a*, *vainu-a*, *vainua-n* ell. *vainuu-n* inf. *vainu-ta* (*vainustaa*) odorari, investigare (*vainollinen*, *vainolainen*, *vaino-mies* insidiator, inimicus; *vainos* St. *vainokse-* spasmus in cute, egl. vel impetus subitus, invasio eller lign.); est. *waen* (*-u-*) «Feindschaft, Krieg», *waena-ma* «anfeinden, hassen», *waenu-ma* «anfeinden» (*waenlane* «Feind»). Hertil slutter sig, utvivlsomt ved Laan, n. lap. *vaidno*, en. l. *vainu* discordia, tumultus, latrocinium, n. l. *vaidnodet*, en. l. *vainudeð* belligerare; sv. lap. *vaino* desiderium, cupiditas; lap. *vainotet* persequi; desiderare, cupere (saal. f. Ex. n. lap. 1. Cor. 14,1 = *διώχειν*).

Hvad angaar denne sidstnævnte, upaatvivleligt indbyrdes sammenhørende Række af Ord — hvis nöje Betydningsoverensstemmelse med de lit.-lett. Ord og blandt disse særligt lett. *waijāt* bl. a. fremgaar af, at den lett. og den finske Bibeloversættelse paa mange Steder har henholdsvis *waijāt* og *vainota* som parallele Gengivelser af *διώχειν* eller lign., f. Ex. Math. 5,10, 44; 10,23; Apoc. 12,13; Ps. 7,6; 10,2; 35,6; 69,27; 109,16; Nahum 1,8 o. s. v., og ligesaa lett. *waijaschanu* = f. *vaino* Act. 8,1; 2. Cor. 12,10; 2. Thess. 1,4, lett. *waijatais* = f. *vainollinen* Ps. 7,2 o. s. v. — forekommer det mig ikke usandsynligt, at de ere af lit.-lett. Oprindelse. De synes da at udgaa fra en Afledning med Roden i Aflydsformen *vai* + et *n*-Suffix (jf. lat. *vēnari*? skr. *vē'na-ti* «sich sehnen, verlangen; neidisch sein auf Etw.», *vēná-s*, *vēnā'* «Sehnsucht, Verlangen, Wunsch»??); nærmest synes at maatte forudsættes en Grundform **vainā* (lit. *vajonė*, se ovf., turde være for sekundær en Afledning til her at kunne komme i Betragtning) eller, hvis f. *vaino*, *vainu* er et Verbalnomen, en Verbalstamme **vainā-* eller **vainō-* (**vainů-*).

Ord af denne Form (utvivlsomt dog udgaaende fra en anden Rod end de först omtalte Ord) ere lit. *vaina* «Fehler, Gebrechen» (Bezzenberger BGLS. 336), «Tadel» (Fortunatov BB. III, 72); žem. «Krieg», ogsaa *vaínas*, af polsk *wojna* (Brückner 150); *vainoti* «schmähen, schimpfen» (*iszvainoti* «durch üble Nachreden verlobte entzweien» Geitler LS. 88), *vainýti* «verspotten» (*vainóti* Ness., rettere *vainůti* «trauern»?); lett. *waina* «Schuld, Vergehen; Ursache; Gebrechen,

Schade», *vainůt* «beschuldigen, tadeln; schädigen, verletzen, verwunden» (saal. især *ë-w.*) (jf. slav. *vina* causa, hvoraf Betydningen maaske til Dels er paavirket, medens det er ganske usandsynligt, at selve Ordet [Brückner] er laant derfra; J. Schmidt, Verwandtsch. 40, sammenligner got. *vainags* ταλαίπωρος, Whitley Stokes BB. IX, 89 desuden irsk *fine* «sins»).

I Virkeligheden er jeg tilböjelig til at antage, at de omhandlede finske Ord formelt udgaa herfra, skönt Betydningen ikke fuldt stemmer, medens der dog paa den anden Side heller ikke mangler Tilknytningspunkter, eller rettere, at de bero paa en Kontamination imellem de to her omtalte lit.-lett. Ordgrupper. Om denne först er indtraadt ved Optagelsen paa Finsk eller om allerede den Dialekt, hvorfra Laanene ere udgaaede, har brugt *vaina* og Afledningerne deraf paa en Maade, hvoraf de finske Ord umiddelbart kunde forklares, kan naturligvis ikke afgöres. (Mon ikke omvendt lett. *waijāt* i sit Betydningsomfang — «Leid anthun, misshandeln» — er bleven lidt paavirket fra *waina*, *wainůt*?). For saa vidt som f. *vaino* dialektvis har antaget Betydningen Krig (saaledes især østfinsk og tydeligst i Sammensætninger som *vaino-vaatteet* Krigs-dragt Kalev. 12, 16, *vaino-varsa* Stridsfole o. l.), turde en sekundær Indflydelse fra russ. *vojná* id. være uafviselig; umiddelbart yngre Laan herfra er r. kar., mord. *voina* id.; derimod er Betydningen af det russ. Ord alt for bestemt begrænset til at f. *vaino* kan antages fra först af at være laant derfra.

Ganske usandsynlig forekommer mig Budenz's Forklaring af f. *vaino*, ÖSz. Nr. 479.

lit. *vėl*, *vėliai* «wiederum, noch einmal», lett. *wēl* «noch, ferner» (jf. lit. *vėlùs* adj., *vėlaí* adv. «spät»)

> f. *vielä*, veps. *vŏl*, vot. *vēlä*, *vēl*, est. *wēl*, liv. *vel*, *vēl*, *vell*, i Lifl. *vel*, *viel* «noch». (Thunmann 92.)

lit. *vèrpti* præs. *verpiù*, lett. *werpt* præs. *werpju* (og *wērp-*) «spinnen» (jf. *varpstis* S. 237; Leskien, Abl. 94)

> liv. *vērbikš*, *vārbokš*, i Lifl. *vierks*, *verks* id. Hører til et forholdsvis ældre Lag af Laan, jf. S. 75 § 6, S. 132 § 72, S. 140 f.; det lange *ē*, *ā* efter S. 54 c, ikke nødvendigt = lett. *ē*.

[lit. *vèrtas*, lett. *wērts* (*werts*), preuss. *werts* «werth, würdig»

anses af Donner, Techmer I, 265, for Stamordet til f. *verta* par (pretio, multitudine), est. *wõrd*, *wõrs* gen. *wõrra* «Werth, Betrag, Aequivalent; Mal». Da imidlertid de lit.-lett. Ord utvivlsomt ere optagne fra Tysk (ligesom polsk *wart*;

Brückner 153, 197; Fick Wb. III, 290; Bielenstein I, S. 479 § 313) og yngre end den Tid, Indflydelsen fra Finsk maa tilhøre, er det langt sandsynligere at sammenstille de finske Ord umiddelbart med got. *vairþs* ἱκανός, ἄξιος; τιμή, on. *verðr* (GSI. 160). Derimod er liv. *vārt* (*vert*) «Werth; werth, würdig», *vārts* (*vert*) «werth» Laan fra Lettisk.]

$\sqrt{}$*verž*: lit. *vèržti* (præs. *veržiù*) «zusammenschnüren, drücken, pressen» (*veržantëji rubai* «enge, pressende Kleider»; *veržýs*, *viržýs* «dicker Strick»); lett. *werſt* (præs. *werſchu* «lenken, wenden» (Leskien Abl. 95; Miklosich Et. Wb. 386)

?> f. *verho* (*verha* Suomi 2. j., VIII, 18) «Decke, Hülle; Kleidungsstück; Schutz, Schirm» (*verho-a*, *verhoo-n* inf. *verhota* «verhüllen, bedecken, bekleiden, schützen»); vot. *verha* pannus; est. *wõru* (for **wõrho*) «Ring (bes. hölzener, aus Ruthen geflochtener), Holzband, Kreuz; Noth, Klemme». Kan synes at udgaa fra en Stamme **verža* fem. (jf. lit. *isz-verža* «Raub, Beute» af *isz-veržti* «entreissen»), med Grundbetydning af noget sammensnörende, tætsluttende. (Liv. *viržəld* [Kolken], *vērzəld* [Pisen] pl. «Vorsielen (beim Anspann der Pferde)» er < lett. *wirſeles*, *wērſeles*, *werſeles* pl. id.)

lit. *vė̃vesa* (Kursch.), *vė̃vė̃sa*, *vė̃vesà* (Ness.) «Viehlaus, Laus der Gänse, Hühner u. s. w.»

?> f. *väive* (*väivä*, *vääve*), est. *wäiw* (gen. *wäiwi*), *wäi* (gen. *wäie*) «kleine Viehlaus, Schaflaus, Kuhlaus». Formen (med *äi*) vilde dog kun passe, dersom den lit. Vokal i förste Stavelse er *ë*, ikke *ė* (jf. S. 101 f. §§ 39 ff.; Kurschat har ofte *ė* for *ë*; Nesselmann adskiller ikke de to Lyd). Endelsens Afkortning vilde næppe volde afgörende Vanskelighed (jf. muligvis *laszis*, S. 194, *takiszas* S. 226).

lit. *vėžýs* (og *vežýs*, se S. 96 § 31, ogsaa Donalitius Litt. Dichtungen hrsg. v. Nesselmann, 1869, S. 110 V. 571, S. 361), lett. *wē̃ſis* (gen. -*ſcha*) «Krebs»

> est. *wähi* (gen. *wähe*, *wähja*) *wähk* (S. 76 § 7, gen. *wähi*, *wähä*), liv. (Pisen) *veijos*, i Lifl. *vei*, *väji* id. Medens disse Former høre til det ældre Lag af Laan (med *h* < *ž*, S. 80 § 13, jf. S. 96 § 31; S. 116 ff.), er liv. (Kolken) *vēžəs*, *veižəs*, *veiž* (med Stødtone) id. yngre Laan fra Lett. (S. 81 § 15, S. 87 § 22, S. 121 § 60,3), ligesom kreev. «*wehsis*».

lit. *vėnàt* se *ainat*.

[lett. *wëpe* «Decke, Hülle der Weiber»

anses af Donner, Techmer I, 270, for Kilden til f., vot. *vaippa*, est. *waip*, *waep* «Decke, Teppich» («um den Kopf und Oberkörper vor Kälte und Unwetter zu schützen gebrauchten unsere Bauerweiber vor nicht langer Zeit einen Mantel oder eine Decke *vaippa*, e. *vaip*» Ahlqvist KWFS. 155 f. = VFSK. 138). Fra

Finsk atter lap. *vaippe-radno* stragulum laneum vilioris generis (f. *raanu* «wollene Decke»).

Baltisk Oprindelse turde dog her være saare tvivlsom, saa meget mere som Ordet i Lett. staar ganske isoleret, ligesom Endelsen ej heller ret passer (S. 124). Snarere udgaar vistnok det finske Ord fra den germ. Stamme *vaipa-*: got. *vaips* *στέφανος*, on. *veipr* = höfuðdúkr (got. *veipan* *στεφανοῦν*, oht. *wîfan* sno, jf. fr. *guiper*), eller, hvis det kan henregnes til det yngre Lag af Laaneord, fra Afledningen on. *veipa* (blandt «klæðaheiti» i Tillæg til Snorra Edda), sv. Dial. *veipa* i Betydn. = f. *vaippa*, jf. Ahlqvist anf. St. Lett. *wẽpe* er formodentlig et parallelt, men yngre Laan fra (Neder-)Tysk; jf. i det preussiske Vocabularium «[ty.] *wepe* [pr.] *pasto*» ɔ: «Weiberdecke, die anstatt eines Mantels um die Schultern gehängt wird», Nesselmann Thesaurus l. pr. 120 f., 203.]

lit. *viksvà*, *vikszvà* «Spitzgras, ein kleines röthliches Gras» (Ness.), («langes hartes Gras, welches im Sumpfe wächst; das junge Gras wird vom Vieh und von den Pferden gern gefressen, aber sonst verschmäht» Mittheil. d. lit. l. Gesellsch. I, 237; jf. *vìkszris* «das dreikantige Schnittgras; carex arenaria»?).

> f. *vihvilä*, *vihviläinen* juncus, carex og lign. Græsarter.

lit. *vìlna* («Wollhärchen», sædv. pl. *vìlnos*), lett. *wilna*, *willa* «Wolle», preuss. *wilna*, *wilnis* «Rock» (Fick Wb. II, 664, 772; Schmidt Vocal. II, 20; Brugmann Grundriss I, S. 242; der er ingen som helst Grund til med Brückner 153, 189 at antage det lit.-lett. Ord for at være laant fra Slavisk)

> f., kar., vot. *villa*, veps. *vil* pl. *villad*, liv. *vīla* «Wolle», est. *will* «Fliess», pl. *willad* «Wolle, Fasern». GSI. 69, 79; (Ahlqvist VFSK. 12 = KWFS. 15;) Donner Techmer I, 267. Om *ll* for *ln* se S. 82 § 16.

lit. *vìrbas* «ein Reis vom Strauch, Gerte, Ruthe» (*vìrbalas* «dünnes Stäbchen, Stricknadel, Prickel, Leitersprosse» o. l., *virbìnis* «Schlinge», *virptis* «Stange» Fortunatov BB. III, 72); lett. *wirbs*, *wirbens* «Stöckchen», *wirba* «Stange aus Eisen oder Holz, Spiess» (*wirbulis*, *wirbińsch*, ?*irbulis* «Stöckchen», ?*irbs* «Stricknadel») (jf. lit. *várpstis* ovf. S. 237; osl. *vrĭba* salix, tysk dial. *worb*, on. *orf* n. Leskaft [Bugge BB. III, 106], lat. *verber-a*, *verbena*, gr. *ῥίψ*, Schmidt Vocal. II, 18; 332; Miklosich Et. Wb. 383; mon *verb-* gammel Sideform til *verp-*? jf. lit. *virbėti* Ness. = *virpėti* «beben, zittern»?, lit. *várpa*, lett. *warpa*, *wārpa* «Ähre»?)

> f. *virpa*, *virpo* «Reis», *virpi* (St. *virpe-*), *virpu* «Zweig, Reis, Gerte, Stange, Rebe»; vot. *virpi*, est. *wirb* (gen. *wirwi*, dial. *wirw*, *wirwas*) «Zweig, Gerte»; liv. *vīrba* «Stachel; Eisen in der Spule zum Wickeln; Stricknadel; Pumpenstange».

(Est. *wirwe* «kleiner Zweig, Sprössling» beror paa Sammenblanding med de fra lit. *virvė* [se S. 244] eller beslægtede russ. Former udgaaede Ord.)

Fra beslægtede balt. Former med Aflyden *a* (jf. *várpstis*) synes at udgaa f. *varpa*, *varpu*, veps. *varb* (*-a-*) «blattloser Zweig, Ruthe, Gerte», f. *varve* (*varpehe-*) «lange und schmale Ruthe, Sprosse, Dachlatte» (*varpe* [*varppehe-*] id., ogsaa «das an den Dahlbord eines Bootes gefügte Seitenbrett»), est. *warb* (gen. *warwa*) «Stab, Stock, Leitersprosse, Dreschflegel».

F. *virpa*, *virpo* kunde muligvis ogsaa være udgaaet fra russ. *vérba* (for ældre **vĭrba*) «Weidenzweig, Weide, Osterpalme»; i ethvert Tilfælde skyldes det Indflydelse herfra (jf. *vérbnica* «Palmwoche»), naar f. *virpa* og veps. *virbind* bruges i Betydningen «Palmwoche», r. kar. *virbo-*, *virboin-vittša*, olon. *virboi-vittša* «Osterpalme», ligesom Lit. ved Laan fra Russisk har faaet *verbà* «Palme, Ruthe», pl. *vèrbos* eller *verbú dënà* «Palmsonntag», *verbú nedė̃lė* id., «die Woche vor Ostern».

lit. *výrius* (Kursch.; Geitler Lit. Dial. 7 f.; *výrus* Ness.) «Strudel, Wirbel», *vìrtis* (St. *-tia-*) «Strudel, Wirbel im Wasser, bes. in Strömen»; jf. lett. *wirags* «Wasserstrudel, kleine Wellen im Meere», *wirulis* «Stelle, wo Wasser aus der Erde hervorsprudelt» (til lit. *vìr-ti* præs. *vérdu*, lett. *wir-t* præs. *werdu* «kochen, sieden, quellen» [lit. *álų vìrti* «Bier brauen»]; jf. osl. *vĭrĕti* id., *virŭ* vertex, fra hvilket [polsk *wir*] der ingen Grund er til at anse lit. *výrius* for at være laant; Leskien Abl. 93 f.; Miklosich Et. Wb. 381)

?> est. *wiru*, *wiro* «Wasserwirbel» (hvoraf *viru-ma* «wirbeln, sich drehen»); dog er denne Sammenstilling meget tvivlsom, idet det est. Ord, dersom det overhovedet er laant, ogsaa kunde stamme fra russ. *vir* id., medens paa den anden Side Muligheden af ægte Tilknytninger ej heller synes ganske udelukket f. Ex. f. *vire*, *viri* «Zitterwelle», *virise-n* inf. *viristä* «sorla fint, sippra, rinna sakta» Lönnr., est. *wirise-ma* «sich schnell bewegen, vibriren, sich drehen, sprudeln», med vanskelig Afgrænsning mod forskellige andre Ord (jf. Budenz ÖSz. Nr. 949, 951).

Som en aldeles løs Hypothese henstilles endvidere Muligheden af lit. Oprindelse — selv om en nöjagtig tilsvarende lit.-lett. Form nu ikke kan paavises (en Afledning med *t*-Suffix, jf. *vìrtis* se ovf., *vìrtas* «gekocht», eller en Rodudvidelse med *d*?) — for f., vot. *virta*, r. kar. *virda*, flumen, aestus, impetus aquae, f. *virtaa-n* inf. *virrata*, *virran* inf. *virtaa*, vot. *virtā-n* fluere; est. *wirda-ma* «sich kräuseln (von bewegten Flüssigkeiten), *õlut wirdab* das Bier setzt Blasen (beim Gären)». En videre Afledning af denne Verbalstamme med det Verbalnomina dannende Suffix *-ege-* (smtr. *-ē-*) synes atter at være est. *wirre* (gen. *wirde*; «*õlut on wirdel* das Bier fängt an zu gären»; syd-est. *werre*), vot. *virre*, liv. *vīrdəg*

«Bierwürze». Svarende hertil har Finsk Formen *vierre* (*viertee-*) id., ogsaa vertex, men tillige clivus, margo, ora, der slutter sig til Verbalstammen *viertä-* volvere; proclivem esse, vergere, *viere-* volvi. I den förste Betydning staar det dog vel for **virre* (**virtee-*) ved en Kontamination med *vierre*, hvilket egl. kun de sidste Betydninger tilkomme (Bindeleddet kan maaske f. Ex. have været Betydningen vertex, der kan have tilhørt begge Stammer?; med svensk *vört* [af Nt.], ty. *Würze*, eng. *wort*, da. *Urt* maa i ethvert Tilfælde al Lighed være tilfældig).

lit. *virvė̃*, lett. *wirwe* «Strick, Seil», preuss. *wirbe* «Seil» (jf. osl. *vrĭvĭ* funiculus; Schmidt Vocal. II, 18; Leskien Abl. 94; Miklosich Et. Wb. 382)

> f. *virve* (*virvehe-*) fascia, taenia. (Thunmann 90;) Donner Techmer I, 270.

F. *virpi*, r. kar., olon. *virbi*, veps. *virb* (*-i-*) i Betydningen «Pechdraht» af russ. *vervá* (*vervĭ* for **vĭrvĭ*) id. (ikke lit. *virvė* Ahlqvist VFSK. 91 = KWFS. 100), men med Sammenblanding med de til lit. *virbas* o. s. v. (se dette) hørende Former (paa lignende Maade maaske som i preuss. *wirbe*), medens omvendt, som der omtalt, Former med *v* ere indblandede i disse.

lett. *wī'ſe*, *wī'ſa*, lit. *vyžà* «Bastschuh» (lit. *vijžti* Dowkont ɔ: *vĕžti* «Bundschuhe flechten», Geitler LS. 121, Lit. Dial. 69)

> est. *wīz*, *wīsk* (gen. *wīzu*, *-a*, *-o*; S. 76 § 7), liv. *vīzəs* (pl. *vīzəd*; S. 87 § 21, S. 110, S. 123 § 63,3, S. 140) id.

Forskelligt herfra er f. *virsu*, r. kar. *viržu*, olon. *virzu*, veps. *virs* (*-u-*) «Schuh aus Birkenrinde», der maaske snarere hører sammen med russ. *vérzni* pl. (for **vĭrzni*) «Bastschuhe» (af *verz-* binde, Miklosich Et. Wb. 386).

lett. *ſchagas* pl. fem. «loses Laub, belaubte Ruthen, Badequäste» (jf. lit. *žágaras* «ein dürrer Ast; pl. Gestrüpp, Reisig, dürres Strauchwerk», lett. *ſchagars* «Strauch, pl. Ruthen»; lit. *žaginiaí* pl. «Palisaden, Pfosten»)

?> est. *hagu* (*hago*) «Reisig, Rispe, Wipfel eines Laubbaumes»; f. *hako* «abgehauener, grüner Zweig des Nadelbaums, Tannen-, Fichten-, Wachholderreisig, umgefallener Baum»; liv. *ag* pl. *agūd* «Nadel (an Bäumen)» (f. *hakara* «Stachel, Zacken, Reiz»?). Tvivlsom Sammenstilling. De videre Sammenstillinger hos Donner Wb. Nr. 572, der afleder disse Ord af en ægte Rod «*sak sok*, *suk*, *sik* zackig, spitz sein», ere i ethvert Tilfælde uholdbare, som til Dels allerede eftervist af Ahlqvist, Öfvers. af Finska Vetensk.-Soc. Förh. 1878—79, S. 122 (jf. Budenz ÖSz. Nr. 184, 378 og Nyelvtud. Közlem. XX, 463).

lit. *žálias* «grün; unreif, roh» (*žalovas*, *žalsvas* «grün» Geitler LS. 112, *žalvas* «grünlich» Bezzenberger LF. 202, *žaliúʼti* «grünen, grün schimmern»); lett. *ſalʼsch* (St. *ſalja-*) id.

(*fal'ût* «grünen», *fal'gans* «grünlich»); preuss. *saligan* (akk.) «grün» (jf. lit. *žìlas* «grau», *szallas* ɔ: *žalas* «grau» Bezzenberger BGLS. 341, *žálas* «roth, rothbraun (von Rindern)»; lett. *fîls* «blau»; Leskien Abl. 95; Fick Wb. II, 561; 732; Schmidt KZ. XXV, 133; Miklosich Et. Wb. 400)

> est. *hal'jas*, *hali* (gen. *hal'ja*) «blank, glänzend, glänzend grün» (*hal'jak* [-*u*-], *hal'jakas* «hell grün; grünes Gras, Grün», *hal'ja-ma* «grünen, glänzen»; *hale* [gen. *haleda*, = syd-est. *halle*] «bleich, nicht gehörig gefärbt»); vot. *al'l'as* viridis, crudus, immaturus; kreev. «*alges*, *alǵe*, pl. *al'gat*» (ɔ: *aljas* pl. *aljat*) «grün»; liv. *ā̆l'as* (pl. *al'l'ød*, jf. S. 53), i Lifl. *al'l'*, *ales* pl. *alljed* «grau; grün» (*ā̆l'as läpš* «Milchbart», egl. grönt Barn; *ā̆l'ast*, i Lifl. *alint* «grünen»; *al'li* [for **haljainen*] «grünlich»); f. (kar.) *haljakka* «blassgrau, hellgrau, fahl, falb, verblasst; hellblau (?Kalev. 18, 9; 595); Rock von grauem oder bläulichem Stoff» (jf. Ahlqvist VFSK. 83 f. = KWFS. 92 f.), *halea*, *halia*, *haalea* (jf. S. 116 § 56), *haleva* «graulich, fahl, falb» (Erwast i Overensstemmelse med Lönnrot), «hellgrün; grau» (Ahlqvist a. St.), «viridi albicante colore nitidus, albidus, e. c. lucius maritimus» (Renvall; som Epithet til *hauki*, Gedden, f. Ex. Kalev. 47, 293; 5, 65, ganske som lett. *fal'as līdezińas* Sprogis, Pamjatniki latyšskago narodn. tvorčestva, Vilna 1868, S. 82; om Aspetræet, *haapa*, Kal. 14, 29, Kanteletar[3] I, 170), *halikka* «graubraunes, fahles Thier, z. B. Hund» (Kal. 18, 501). Lap. *alek*, *allik* caeruleus synes laant fra f. *haljakka*.

Fra de herhenhørende Former med enkelt *l*, *halj-*, *hal-* (bortset fra vot. og liv. *l'l'* < *lj*) ere etymologisk vel at adskille Formerne med dobbelt (langt) *ll*, *hall-*, hvilke udgaa fra lit. *szalnà*, se dette. Som Farvebetegnelser udtrykke de til den sidste Stamme henhørende Ord nærmest det matte graa- eller brunagtige, de her omhandlede derimod det lyse, navnlig grönne eller graa. Men paa Grund af Ligheden i Form har en delvis Sammenblanding af de to Ordgrupper ikke kunnet undgaas. Kun i ringere Grad ere Formerne med *ll* paavirkede fra den her omhandlede Gruppe (som liv. i Lifl. *al'l'* = *ā̆l'as*, hvis det er rigtigt, efter Formen = f. *halli*, se *szalna*), i højere Grad derimod omvendt, hvortil muligvis allerede de herhenhørende lit. Ord med Betydn. graa o. l. for en lille Del kunne have bidraget. Især gælder dette for Finsk, hvor de nyere Ordbøger egentlig ingen Forskel synes at göre paa *halea* o. s. v. (til Dels *haljakka*) og *hallava* o. s. v. (anderledes Renvall, se ovf. og under *szalna*); ligesaa est. *hale* = syd-est. *halle*. (Derimod er f. *halea* i Bet. tepidus vel et helt andet Ord.)

(En herhen hørende Afledning synes endvidere at være f. *halme* ager silvestris tertio satus, seges max. silvestris (egl. det, der grönnes); muligvis

knytter dette Ord sig umiddelbart til lit. *želmů* [*szalmů́* ɔ: *žalmů* Bezzenberger BGLS. 54, 341] «Sprössling, Gewächs»? En sekundær Association foreligger maaske i f. *halava*, *halaja* [*hala-paju*], Sideform til *salava* salix [vel snarere laant fra germansk **salhō-n-*, oht. *salaha*, ags. *sealh* o. s. v. end = mord. *säli*, *selei*, čerem. *šolo*, magy. *szil* ulmus som antaget af Donner Wb. Nr. 695, Anderson 101, 278; ikke hos Budenz ÖSz.]).

Donner, Wb. Nr. 708, behandler i Flæng de fleste af de her omtalte Ord og blander dem sammen under en «Rod *sal*» med forskellige ægte Ord, fra hvilke de vel maa holdes ude; jf. Budenz ÖSz. Nr. 390.

lit. *žalga* «Stange» (Szyrwid), lett. *ſchalga* «lange Ruthe, Angelruthe» (Brugmann i Curt. Stud. VII, 313; Fick Wb. II, 358, 562)

kan muligvis ligge til Grund for f. *salko*, kar. *šalgo* pertica longior, antenna veli, vallus humuli, pertica qua rete promovetur. Heraf atter lap. *čuolgo* pertica qua lina piscatoria sub glaciem deferuntur. Paafaldende er dog allerede f. *s* = lit. *ž* (S. 80 § 13; kunde Forklaringen heraf eventuelt søges i en Bestræbelse efter at undgaa Sammenblanding med f. *halko*, est. *halg* o. s. v. «Holzscheit», f. *halki* «entzwei» o. s. v.?). Dertil kommer, at Muligheden for at *salko* er ægte finsk ingenlunde er udelukket, jf. Budenz ÖSz. Nr. 274, Donner Wb. Nr. 694, 696 (hvor dog i ethvert Tilfælde altfor meget er medtaget, ikke blot f. Ex. liv. *šūl* «Streifen, Striemen» af lett. *schūle*, og liv. i Lifl. «*sal-ag*» ɔ: *sa-lagg* «zerbersten», en Sammensætning af *lagg* «sich verbreiten, sich trennen, zerbersten» [= est. *lagu-ma*] med *sa-* i Analogi med lett. *sa-schk'īst* ell. lign., jf. S. 66 f., men ogsaa f. Ex. det ovennævnte, fra *salko* forskellige *halko*, jf. Budenz Nr. 300, o. a. Ord).

lit. *žambas* «die Kante eines Balkens» (Ness.; «čast' klinom vydavšajasja na kakom nibud' městě, ugol, mys, pola» Mikuckij i Izvěstija vtor. otděl. Akad. nauk, St. Petb. 1854, S. 367), *žamab* «Fresse, Maul» (Geitler LS. 122; jf. *žambris*, *zambis* «der gemeine litauische Pflug» Geitler a. St., Juškevič, Liėtùv. dájnos Nr. 150,15); lett. *ſûbs* «Zahn; Kamm am Schlüssel; Zahn der Säge» o. s. v. (Fick Wb. I, 70; 562; II, 560; Leskien Abl. 106; Miklosich Et. Wb. 400; Schmidt Vocal. II, 499, KZ. XXV, 88)

> veps. *hambas*, f. *hammas* (*hampaha-*), est. *hammas* (gen. *hamba*), r. kar. *hammaš*, vot., kreev. *ammas*, liv. *āmbas* «Zahn»; jf. S. 80 § 13, S. 82 § 16, S. 112 § 51, S. 144. GSI. 73; Budenz ÖSz. S. 98; Donner Techmer I, 263.

Brückner 190 og Bezzenberger, Lett. Dial. 123, betragte lett. *ſûbs* som laant fra Slavisk (russ. *zub*); dette er imidlertid lidet sandsynligt, ikke mindst paa Grund af de finske Former, hvilke vise, at allerede den bagved lett. *ſûbs*

liggende Form *žambas* (jf. Bielenstein I, §§ 62, 63), der ikke kan være optagen fra Slavisk, har haft Betydningen «Tand» (egl. maaske den hele Tandrække, «Gebiss», i Modsætning til lit. *dantìs*, den enkelte Tand, hvilket Ord i Lett. som i de slav. Sprog tidlig er bleven fortrængt af hint). Det ægte finske Ord for Tand er *pii*, der nu kun betyder Tand i en Rive o. l. (Budenz ÖSz. Nr. 554; GSI. anf. St.).

lit. *žansìs* (Bezzenberger BGLS. 43, 341; Geitler LS. 122, 123), *žąsìs*, lett. *ſûss*, preuss. *sansy* «Gans» (Fick Wb. I, 80; II, 548)

> f., kar. *hanhi* (St. *hanhe-*), veps. *hanh* (*-e-*), vot. *ani*, kreev. «*āni*, *ana*, *anna*», est. *hani* (gen. *hane*, *hani*) id. GSI. 83; Donner Techmer I, 270 (Ahlqvist VFSK. 17 f. = KWFS. 21 er svævende og nævner ikke det lit. Ord). Lap. *čuöŋja* id. er laant fra f. *hanhi*. Af lit. *žansis* maaske ogsaa ersa-mord. *šenš* «Ente». Liv. *gúoges*, i Lifl. *kuaš* «Gans» hører derimod ikke herhen, endnu mindre kan det siges «einen noch antikeren Anlautsconsonant als das Litauische selbst . . . bewahrt zu haben» (Sjögren-Wiedemann, Liv. Gramm. S. XCVI).

lit. *žáras* «Reihe, Ordnung[?], Richtung (*jey žąsys tûmi žarù baidai*, *kittù žarù eina* wenn du die Gänse dorthin [i hin Retning] scheuchest, so gehen sie hier [i en anden Retning]; *žarais* rottenweise)» (Ness.), «in poln. Litt. scheint es Art und Weise des Gehens[?] zu bedeuten: *kožnas savo žarù eina* jeder geht nach seiner Weise[?], *žaraís eina* gehen zerstreut, nicht zusammen» (Kursch.; Grundbetydning «Forgrening» ell. lign.); lett. *ſars* «Ast, Zweig; Zacke, Zinke» (*ezeschu*, *grābekl'a ſari* «Zinken der Egge, der Harke», *ſarůt* «sich verzweigen»; jf. lit. [*žarota žvaigzde* «Komet» Bezzenberger LF. 202?] *žarynas* «Gesträuch» Geitler LS. 122; *žìrklė-s* «Schere», lett. *ſirkle-s*, *dſirkle-s* «Schafschere» [eller for **žirg-klė*, jf. S. 249 f. *žirgas*?]; lit. *žìrti žį̃rù* «streuend auseinander fahren, wie wenn etwas gestreut oder gescharrt wird», *žèrti žeriù* «scharren, kratzen im Sande, in der Erde, wie die Hühner, in den Kohlen, in dem Feuer scharren, damit es besser brenne, schüren»; jf. Leskien Abl. 96; Rod *gher* sml. gr. *χορός* Froehde BB. X, 301, *χάραξ*, *χαράσσω*, lat. *furca* Bezzenberger BB. XII, 239, jf. Froehde KZ. XIV, 156 [ogsaa gr. *χῶρος*, *χωρίς*, der da maa skilles fra *χῆρος* o. s. v.?])

?> f. *hara*, *hari*, *haro* (*häri*?, *harre*, *haare*) «ausgebreiteter, ausgespreiteter Zustand», «status rei bifidae divaricatus» (i Sms. f. Ex. *hara-reisi* qui crura divaricata habet; *hara*, *haras* ogsaa «rastrum v. occa ex ramis abietis, qua agri silvestres occantur», *harava*, vot. *aro* «Rechen, Harke»; *harottaa*, *harittaa* [*härittää*?] divaricare e. c. pedes, diducere, extendere e. c. alas) | est. *haru*, *haro* «Abzweigung, Zweig, Arm, Zacke, Zinke, Schenkel (eines Winkels), Bein» (*jõe-h.* «Flussarm», *tē-h.* «Wegarm»; *haralik* «gabelförmig, mit Spitzen, Zacken

versehen»; *aru-ma*, *arune-ma* «reffeln, auftrennen (intr.)», *aruta-ma* «auftrennen (tr.)») | liv. *ara* «schräge, quer» [?], *ara-rek* «Quergasse»; *ar* pl. *arūd* «Strich, Richtung, Knoten, vorspringender Ast, Zacke, Spitze» (*arāb-øb* «zerbersten, auseinander gehen, zerreissen», *ārt* «reissen, abreissen, reffeln, trennen» (= f. *harotta-*, est. *aruta-*, urigtigt opstillet S. 94 § 27 som < lett. *ārdīt*);

f. *haara* (dial. *saara*, r. kar. *šoara*) ramus arboris maior, pars v. partes divaricantes, directio viae diducens (*joen-h.* pars fluvii, *tien-h.* compitum, bivium, trivium, *haaralla*, *haralla hapsin* «mit fliegenden Haaren», *toiselle haaralle* «in eine andere Richtung») | vot. *āra* ramus | est. *ār* (*-u-*, *-a-*) = *haru* se ovf. (*haara* er vel oprindelig en, næppe engang i alle Dialekter gennemført, sekundær Sideform til *hara*, *-o*, uden at det er nødvendigt at antage *aa* for opstaaet ved «Erstatningsforlængelse» ell. lign.; sml. f. *vaalea* og *valea* bleg, *haalea* og *halea* bleggraa; lunken, *aaluva* og *aluva* Rodskud o. a. jf. S. 88 § 22). Herhen ogsaa med *k*-Suffix f. *harkki*, est. *hark* «Gabel» (jf. Ordfortegn. II *ark'is*), est. *harguli*, «mit ausgespreizten Beinen», *harguta-ma* «(die Beine) ausspreizen» (jf. nedf. *žirgas*).

Sv. lap. *hare* locus, plaga, n. lap. *harre* ramus (cornus), *harrat*, *harrit* distentum esse, varicare (*harag* fissus, bifidus, *harčče* «Zwischenraum [Winkel] zwischen den Beinen» Qvigstad 81; *harak*, *harek* rastrum) ere, som bl. a. det uforandrede *h* viser, Laan fra Finsk (Budenz BB. IV, 245, c, f).

Den etymologiske Bestemmelse af de her omhandlede Ord og deres Afgrænsning mod andre Ordgrupper, der mere eller mindre ligne dem og med hvilke de finske Etymologer, dog sikkert med Urette, almindeligvis have blandet dem sammen, frembyder for øvrigt store Vanskeligheder. Af saadanne Ordgrupper, der efter min Mening vistnok maa skilles fra de nævnte Ord, fremhæver jeg paa Lappisk paa den ene Side n. lap. *sarre* rima, hiatus, sv. lap. *sare* furca, *sarrat*, *saret* discindere, findere, *sargge*, *sarggo* incisura; ramus cornus rangiferini, o. s. v., hvilke Ord — om end f. Ex. lap. *sarre*, *sare* vistnok kan være paavirket af f. *haara* (eller *saara*), navnlig i visse Betydninger som *gæidno-sarre* bivium (= f. *tien-haara*) — dog væsentligt høre til f. Rod *sär-* (som *säre* fissura, rima, *särkeä* frangere, rumpere, o. s. v.; Lindahl & Öhrling Lex. lapp. s. v. *saret*, Budenz ÖSz. Nr. 243, Donner Wb. Nr. 667, Qvigstad 105), paa den anden Side lap. *suörre* (*suörčče*), *suörgge* «ramus, divortium (fluvii), rima, hiatus», *gaʒʒa-suörgge*, *-suörre* (*-sarre*) «Aabning mellem Kløverne», *suörre* ogsaa «membrum muliebre», *suöreld* «kløftet, grenet, adskilt» (Friis; *suörgge* «Verzweigung, Gabelung [v. Bäumen, Flüssen, Wegen]», *suörre* «Zwischenraum der 'suörgek'; membrum muliebre» Qvigstad 109; sv. lap. *suerre* «regio pubis & quæ inter femora est, ramus», *suorge* «ramus, *käino suorge* bivium aut trivium» Lind. & Öhrl.). De

sidstnævnte Ord med *uo*, *uö* sammenstilles vel af Budenz ÖSz. Nr. 281, jf. Magyar Nyelvőr II, 1873, 529 ff., og Donner Wb. Nr. 635 umiddelbart med f. *haro*, *haara*, og ganske vist kan lap. *suörre* (*suorre*) formelt meget vel stemme med en finsk Form *hara*, og det lige saa godt ved (ældre) Laan som ved oprindeligt Slægtskab. Derimod maa i ethvert Tilfælde lap. *suörgge* (*suorge*) — hvad enten Formen *suörre* oprindelig hører sammen dermed eller i alt Fald delvis med f. *hara* og da først som Følge af den sekundære Lydudvikling er bleven sammenblandet med *suörgge* — rettere (jf. Ahlqvist i Öfvers. af Finska Vet.-Soc. Förh. 1878—79, 124, Qvigstad anf. St.) henføres til det efter min Mening fra f. *hara* o. s. v. rodforskellige f. *sorkka*, est. *sõrg* «Klaue», liv. *sõrga* «Zwischenraum zwischen den Klauen der Thiere mit gespaltenem Huf» (Rod «*sor-*», sml. est. *sõre* [*sõreda-*] «dünn, undicht» [Budenz ÖSz. Nr. 186], f. *sorkoan sorvota* findere, *sorppa* dens furcae, f. *sormi*, est. *sõrm*, lap. *suorbma* digitus? o. s. v.). Budenz, a. St. Nr. 281, og Donner, Wb. Nr. 635, sammenstille med f. *haro*, *haara* endvidere dels magy. *szárny* ala, hvis Betydningsudvikling i ethvert Tilfælde er for ejendommelig til at det med Sikkerhed kan afgöres, til hvilken Rod det hører (magy. *sz* [ɔ: *s*] almindeligt = f. *s*, ikke *h*; altsaa vel snarest beslægtet med f. *sormi*), dels mokša-mord. *śuru* «ästig» (Ahlqvist), af hvilket sidste Ord Budenz mener at kunne slutte til et *«*śur* Ast»; en saadan Slutning er dog ingenlunde sikker, idet *śuru* snarere synes ligefrem at være en Afledning af mord. *śura* Horn (= f. *sarvi*), ligesom f. Ex. *nolgu* «rotzig» af *nolga* «Rotz», og altsaa egl. at betyde «hornet». (Ahlqvist, Mokscha-mord. Gramm. S. 176 sammenligner derimod med f. *haara* mokša-mord. *tarat* [ersa-mord. *tarada*, *tarado*] «Zweig», en Sammenstilling, der er ganske usandsynlig. — Om f. *harva*, est. *harw*, liv. *ārās* rarus se Budenz ÖSz. Nr. 186.)

I alt dette er der endnu meget dunkelt. Dog findes der næppe udenfor de egentlige finske Sprog noget Ord, med hvilket f. *hara*, *haara*, og hvad dertil hører, med fuld Sikkerhed og Nødvendighed lader sig sammenstille. Den her, om end med megen Tvivl, antydede Hypothese om Laan fra de baltiske Sprog, hvilke utvivlsomt frembyde mærkelige Overensstemmelser baade i Form og Betydning, fortjener derfor vistnok nærmere Overvejelse.

lit. *žìrgas* «Ross» (poet.), lett. *ſirgs* «Pferd», preuss. *sirgis* «hengest» (deraf f. Ex. lett. *ſirgu ſûbi* «Mutterkorn»; jf. lit. *žirgė-s* pl. «Holzschragen, Holzbock, Kreuzhölzer auf dem Dachfirste»; *žirginiai* «die langen Zapfen oder Maien an Haseln, Birken, Weiden u. s. w.»; lett. *ſirdſenes*, *-naji*, *ſirgu stûbri* Angelica silvestris, *dſirksnis* (for *ſirg-*) «Leistengegend zwischen Unterleib und Schenkel»; lit. *žergiù žèrgti* «die Beine spreizen, ausschreiten»,

refl. «sich mit ausgespreizten Beinen gegen etwas stemmen, sich anstrengen z. B. um etwas zu ziehen»; *apžargiaí*, *apžargomìs* «rittlings»; Brugmann i Curtius Stud. VII, 309 f.; Leskien Abl. 96; *žerg-* Udvidelse af *žer-* jf. S. 247 *žaras*)

?> f. *härkä*, r. kar. *härgä*, vot. *ärčä*, veps. *härg* (*-a-*), est. *häŕg* (gen. *häŕja*, *härä*), liv. *ārga* «Ochs», bos taurus adultus, castratus v. non castratus (f. ogsaa rangifer mas = *härkä-peura*; *härkä-*, *härän-jyvä*, est. *häŕja-iwa* «Mutterkorn»; f. *härittää* «die Beine spreizen» [?jf. S. 247 *žaras*]; den samme Tanke ligger ogsaa til Grund for Afledningerne f. *härkilä*, *härkylä* Aspidium, Pteris aquilina, Polypodium, *härkyli* Vicia, Trifolium pratense, *härkälö*, *härkäin*, *härkki*, *härkin* rudicula multifida, «Quirl»). Lap. *hærgge*, *herke* tarandus castratus, Kørerên, er, som *h* viser, Laan fra Finsk. (Til den lit. Aflydsform *žarg-* kunde umiddelbart synes at svare est. *harguli* «mit ausgespreizten Beinen», *harguta-ma* «(die Beine) ausspreizen»; jf. dog S. 248.)

Det nævnte Ord *härkä* o. s. v. staar i de finske Sprog ganske isoleret og kan ikke eftervises i andre finsk-ugriske Sprog; thi Sammenstillingen hos Budenz ÖSz. Nr. 362 er aldeles usandsynlig, og ligesaa de derfra ganske forskellige hos Donner Wb. Nr. 342 (jf. ogsaa Ahlqvist i Öfversigt af Finska Vet.-Soc. Förh. 1878—79, S. 109 f.). Det fortjener derfor Overvejelse, om ikke Oprindelsen skulde være at søge i det anførte lit.-lett. Ord.

I formel Henseende er der næppe noget at indvende mod denne Sammenstilling (om f. *h* < lit. *ž* se S. 78 ff. § 13, om f. *är* < lit. *ir* S. 98 § 33). Saa meget desto större Betænkelighed vil derimod vistnok Betydningsforskellen vække. I Virkeligheden er denne dog næppe mere paafaldende, end naar selve Ordet *härkä* bruges baade om Oxen og (særlig paa Lappisk) om Renen (hvorledes forholder det sig med lap. [dial.] *hirgge* equus?), eller naar f. Ex. mokša-mord. *lišmä*, ersa-mord. *lišme* equus er = f. *lehmä* vacca (jf. Donner i Bidr. t. kännedom af Finl. natur och folk XXIV, 130), eller mokša-mord. *äldä*, ersa-mord. *el'de* equa (tilfældigt lignende det temmelig sjældne oldn. *jalda*, gotl. *jäldä* id.?) = lap. *alddo* adulta cerva rangiferina (jf. S. 146 Note 4; Forholdet mellem de anførte Ord synes at tyde hen paa, at Mordvinerne i höjere Grad end deres Stammefrænder have været et hesteopdrættende Folk, omtrent som deres eranisk-skythiske Naboer eller som Litauerne, jf. f. Ex. Hehn, Kulturpfl. u. Hausthiere[3] S. 47). Det paafaldende turde imidlertid yderligere formindskes, naar man betænker, at lit. *žirgas* efter sin Oprindelse ikke i og for sig betegner Hesten, men blot i al Almindelighed den, der skræver ud, vel nærmest om Trækdyret, jumentum, der «skridter ud» (eller muligvis om Handyret, admissarius, ἐπιβάτης, i intet Tilfælde derimod om den, paa hvilken man rider overskrævs). Medens

dette for de baltiske Folk — det være sig fra første Færd af eller ved en successiv Udvikling — blev enstydigt med Hesten (jf. det almindelige lit. Ord for Hesten *arklỹs* egl. Plöjeren), kunde det samme Ord, navnlig paa en Tid da Grundbetydningen endnu følte nogenlunde klart, let tænkes at være gaaet over til Finnerne, for hvem Hesten ikke spillede den Rolle som for de baltiske Folk, i Betydningen af deres Hovedhusdyr, Oxen (lige overfor Müllenhoff, Deutsche Alterthumskunde II, 356, bemærker jeg, at Brugen af f. *härkä* om Renen sikkert i ethvert Tilfælde er sekundær). Endelig maa som Støtte for denne Sammenstilling heller ikke overses, hvorledes den i Lit. tydeligt foreliggende Grundbetydning af det «skrævende» ogsaa i adskillige Tilfælde træder frem paa Finsk.

Som videre end en Gisning til nærmere Overvejelse maa denne Sammenstilling dog selvfølgelig ikke opfattes.

lit. *žìrnis* (gen. *-io*), lett. *ſirnis* «Erbse» (preuss. *syrne* Korn) (Fick Wb. I, 7, II, 90, 345, 563) > f. *herne* (og *hernes*, se f. Ex. Suomi 2 j., IX, 243), r. kar., olon., veps. *herneh*, vot. *erne*, kreev. «*örne*» (ɔ: *erne*), est. *hernes* (werro-est. *herneh*, dorp.-est. *herne*, Sitz.-ber. d. gel. estn. Ges. zu Dorpat, 1881, 183), liv. *jernas*, *jernøs*, *jern* pl. *jernød*, i Lifl. *järned*, *järnid* id. GSI. 48; 80; Ahlqvist VFSK. 33 = KWFS. 38; Donner Techmer I, 268.

**žnůtas*, lett. *ſnůts* «Schwiegersohn [Schwager]» (jf. gr. *γνωτός*, Mahlow Lang. Voc. 84, 117) ?> f. *nuode* (*nuotehe-*) sororis maritus. Tvivlsom Sammenstilling. Donner Wb. III, S. 42 identificerer dette Ord med f. *nato* «Schwester des Mannes», idet han dog med Urette lader *nuode* betyde det samme.

Ordfortegnelse II.

Lettiske (og litauiske) Ord af finsk Oprindelse.

Naar intet andet bemærkes, ere Slagordene lettiske. Ved Stedsangivelser menes med N.-, NV.-Lifland den nordlige, nordvestlige Del af det lettiske Omraade i Lifland (jf. S. 15 f.). Se for øvrigt S. 68 og Bemærkningen S. 156.

alaſch, *alaſchīn*, *-īt*, *-iń* «immer» (saaledes Adolphi, Stender, Ulm., Brasche o. a., medens Bielenstein II, S. 278, 283, 287, i Modsætning hertil hævder Betydningen «zuweilen» eller «manchmal» for *alaſch*, «oft» for de forlængede Former; den ovf. angivne Betydning er dog i ethvert Tilfælde den oprindelige, og saaledes bruges utvivlsomt baade *alaſch* og de længere Former endnu stedse i den lett. Bibeloversættelse f. Ex. Ps. 10,5, 69,24, 78,41 o. s. v., o. s. v.; ligesaa i Katekismus 1586 (1875) *allaßin* 8^{14}, *allaßyne* 9^{1}, i Undeudsche Psalmen 1587 (1886) *allaß*, *allaßin*, *-ine*, f. Ex. *allaßin vnde mußige* 11^{3} o. oft.)

< est. *alati*, *alatsi*, *alasi*, ogsaa *alataza*, *ala* (af *ala* «Dauer, Fortdauer»), f. *alati* «immer, immerfort», liv. i Lifl. *ales* «immer, jederzeit».

[*?amols* (*āmals*, *āmuls*) «Klee» se S. 156 *ābuls*.]

andrus «Schiffskiel; die Einfassung desselben»

< liv. *andərs*, *andər*, est. *andur* (gen. *andru*) «Schiffskiel», f. *antura* id., ogsaa «Sohle, Eisenbeschlag unter der Schlittenkufe». Det finske Ord er af nordisk Oprindelse (on. *öndurr*, sv. dial. *andur*, GSI. 112 = Einfl. 130). Formen af det lettiske Ord viser, at det ikke kan stamme umiddelbart fra samme Kilde, men maa være gaaet igennem Liv. eller Est. — Bielenstein I, 144; Ulm. — I de Egne, hvor lett. *andrus* betegner Indfatningen af Kølen, hedder denne selv *māte* Moder, sml. est. *laewa-ema* id., egl. «Skibs-moder», eller *ema-pū*, f. *emä-puu* id., egl. «Modertræ» (jf. Magazin d. lett.-lit. Ges. III, 1, 87 f.; *māte* «Hintersteven» Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 173).

ark'is «ein Theil des Webstuhls, wodurch vermittelst der *ripa* [«Reif, Scheibe»] der Weberbaum gedreht wird» (Autz, Kurl., Ulm.); «eine gegabelte Stange, welche zum Netzstricken (das Netz wird daran gebunden) dient» (Bezzenberger Spr. d. preuss. Lett. 142); *ārk'is* i denne sidste Betydning er mig meddelt af en Lette fra Hainasch, NV.-Lifland

< est. *hark* (gen. *harǵi*) «Gabel», i mange forskellige speciellere Betydninger, f. Ex. *wõrk-*, *wõrgu-harḱ* «zweizinkiges Gestell zum Netzstricken»; liv. *arḱ*, *ärk* (jf. S. 44 § 15) «Gabel unter dem Wagen, Joch für Pferde oder Schweine»; f. *harkki* «dragg» (*harkki-puut* «korsverk på mellantaket, hvarpå takåsarne ligga, takstol») Lönnr., «klofve» Lönnr. Suppl. Afledt af *hara* o. s. v., jf. S. 248.

aschas, *aschi*, *aschenes*, *aschk'i*, *aschawas* pl. «Schachtelhalm, Binsen»; lit. *àsys* (Bezzenberger LF. 97), *asiuklei* (Mitteil. d. lit. l. Ges. II, 138), *esai*, *esúklai*, *-klês* (Ness.), *ésiai*, *esiúklės* (Kursch.) «Schachtelhalm, Kannenkraut»

?< est. *ośja*, *ozi* (gen. *ośja*), vot. *ožža*, f. *hosia*, *hosi*, *hose*, *hosiainen*, *huosia* id. Jf. S. 91 § 24 Anm. Tilfældig Lighed er ikke sandsynlig, Laan i omvendt Retning i ethvert Tilfælde uforenelig med Lydforholdene og ligesaa Sammenhæng mellem det lit.-lett. Ord og russ. *osoka*, *osota* carex o. s. v. (Miklosich Et. Wb. 227).

[?*buras*, *burwes* pl. «kleine Segel» se S. 163 f. *burė*.]

bů'ja, kun i Lokativ i Talemaaden *bů'jâ ēt* «zu Grunde gehen», allerede i Katekismus 1586 (1875 S. 28[6]) *boyan edth* (deraf *bů'jāt* «verderben, zu Grunde richten»)

< liv. *pů'oi* (S. 43 § 10, S. 61 A), est. *põhi*, *pohi* (gen. *-hja*), f. *pohja* «Grund, Boden»; est. *põhja minema* «zu Grunde gehen» (samme Talemaade findes utvivlsomt ogsaa paa Livisk, skönt jeg ikke har truffet den). Det lett. Ord maa være optaget fra Livisk, med Stødtone, se S. 87 § 21 og Note, jf. S. 136 f.

?*dūre* «Eisaxt, Hohlmeissel» se S. 168 f.

dů'lis m., *dů'l'a*, *dů'le* (ogsaa *tůle*, *bů'le*, *půle*) f. «ein Stück Hornvieh ohne Hörner»

?< est. *tohl* (*-u-*, *-a-*) «das weiche Innere in Hörnern und Klauen», *tohl-sarw* «Rind mit dem Wurzelstumpf eines abgebrochenen Hornes», f. *tohlo* (*tolho*, *sohlo*) id. Angaaende den lett. Endelse *-is* m., *-e* f. jf. nedf. *k'iris*, *walǵis*.

důrbe (*důre*, *dūre*) «Bleier» se *turba*.

?*gabals*, (nord-)lit. *gabalas* «Stück» se S. 170.

idis, *idus* (*īts* gen. *īd'* Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 170; mig angivet at være ukendt i Hainasch, NV.-Lifl.) «Nordost, Nordostwind»

< liv. *ida* id., est. *ida* id., «Ost», f. *itä* «Ost»

ilmaka, kun i Talemaaden *ne ilmakas* «nicht ein Bisschen» (Allendorf, NV.-Lifl., Ulm.) synes at være af finsk Oprindelse og at staa i Forbindelse med est. *ilm* (*-a-*), liv. *īlma*, f. *ilma* «Welt, Wetter, Luft»; men fra hvilken bestemt Form det udgaar, er uklart (est. *ei ilmas*, liv. *äb īlmas* «niemals», egl. ikke i Verden? eller maaske snarere est. *ilmakene* [*ei ilmakest*] Demin. af *ilm*?).

jade «ein ganzer Satz(?) von Netzen, wie sie im Meere aufgestellt werden» (Kurl.); *jeda* «Stück eines Setznetzes; pl. eine Reihe von Netzen an einem Anker im Meere ausgesetzt» < liv. *jada*, est. *jada*, *jäda*, f. *jata* «Reihe»; liv. *vərgəd jada*, est. *võrgu-jada*, f. *verkon-jata* «eine Reihe zusammengeknüpfter Netze».

jauda «Kraft, Vermögen», *jaudāt* «die nöthige Kraft haben, vermögen» (Lifl. efter Bielenstein I, 386), refl. «sich anstrengen» < liv. *joud* «Kraft, Vermögen», est. *jõud* (*-u-*) id., ogsaa «Habe; Eile», f. *jouto* «Musse», *joutu* «Eile»; liv. *joud* (præs. *jõdab*, *joudab*) «gelangen; können, Kraft haben; Musse haben; Fortgang haben; sich sputen, Zeit gewinnen», est. *jõud-ma* (St. *jõuda-*) «können, Kraft haben; eilen, hin gelangen», f. *joutaa* «Zeit haben; fertig werden (mit); können», *joutua* «Zeit haben; gerathen; eilen» o. a. Afledn. Jf. Donner Wb. Nr. 356; Budenz ÖSz. Nr. 177 og BB. IV, 210.

Sammenstillingen af de lett. Ord med lit. *judėti* «wackeln, sich rühren; fleissig arbeiten, rührig sein» (Ness.), «sich bebend, zitternd bewegen; sich regen aber ohne seine Stelle zu verlassen» (Kursch.), inchoat. *jundù jùsti* o. s. v., og med skr. *yudh* kæmpe (Bielenstein I, 386, der dog ogsaa nævner liv. *joud*; Ulm.; Leskien Abl. 36) maa derefter bortfalde.

jedels, *jedals*, *jadals* «Süden, Südwind» (Kurl.) < liv. *jedāl* «Süd», est. *edel*, *edal* «Südwest, Süd», f. *etelä* «Süd». Bezzenberger Lett. Dial. 172. Forslaget af *j* foran *e* knytter den lett. Form særlig nær til den liv. (S. 42 § 7, S. 67).

Jelgawa Mitau, «ist in älterer Zeit für Stadt überhaupt gebraucht worden» (Ulm.; «eine offene Stadt *jällghawa*», men Mitau «*Nietauja*» Mancelius) = liv. *jālgab* «Stadt; Mitau» (i Lifl. *Jelgau* Mitau). Bielenstein I, 320. Det liv. Ord synes at være en Afledning af *jālga*, f. *jalka* Fod + Suff. *-b(a)*, f. *-va* (sml. f. *jalkava* «gross-, langfüssig; schnellfüssig», samt *jalku*, *jalkuin* «Fusssocke, Fusswerk»; jf. Budenz i Nyelvtud. Közlem XX, 256 ff). Som Fællesbenævnelse paa Stad, By er et saadant Ord uden Parallel i de beslægtede Sprog, og det sandsynligste er derfor vistnok, at det fra først af nærmest kun betegner Mitau. Men jeg kender ikke tilstrækkeligt til denne Bys ældre Historie og Lokalfor-

hold til at kunne danne mig nogen begrundet Mening om Navnets Oprindelse. Jeg gör blot opmærksom paa, at det russ.-polske Navn *Mitava* og det derpaa sig grundende tyske Navn, der nu er fremmed for Letterne selv, dog synes at kunne have en Grundbetydning, der vilde minde om liv. *jālgab*, nemlig som Afledning af lett. *mīt* præs. *minu*, lit. *mìnti* «treten» (sml. lit. *mintùvė* «Flachsbrache», *mintuvai* pl. «Brechhölzer an der Flachsbrache, Fussschemel am Webebaume», jf. Bielenstein § 204). Mærk dog *Nietauja* hos Mancelius.

julga «Seehund»

< liv. *ūlgas* (pl. *ülgød*, S. 54 c), est. *hül'g*, *hülge*, f. *hylje* (*hylkehe-*) id. Ulm. Jf. S. 100 § 36.

jůma (*jůmis*) «eine Tiefe zwischen Untiefen, die Tiefe zwischen der Sandbank und dem Ufer»

< liv. *júom* «tieferes Wasser zwischen Sandbänken»; est. *jõm* 1. (*-i-*, *-a-*) «Strömung, Strom, *jõe jõm* die mittlere Stromstelle im Flusse», 2. (*-a-*, *-e-*; ogsaa *jūm* [*-a-*]) «Riff, Sandbank»; f. *juoma*, vot. *jõm* = est. *jõm* 1, med mange beslægtede Afledninger. Jf. Budenz ÖSz. Nr. 174 og nedenfor *jůnis*. Brückners Gisning (172, med ?), at lett. *jůma* skulde være laant fra slav. *jama* Grav, er uholdbar.

jůnis (*jů'ns* Hainasch, NV.-Lifl.) «Weile, Mal, Anfall; Strecke, Zug» (*ar jůni* «mit einem Male», *uſ jůni* «plötzlich», *eij wënâ jůnì* «geh in einem Striche» o. l.)

< liv. *ju'oń* (S. 61; Sjögr.-Wied. *juõń*) «Anlauf, Ansatz, Bewegung; Schuss; Anstrengung»; est. *jõń* (St. *jõne-*), f. *juoni* (St. *juone-*) «Streifen, Reihe, Linie; Richtung; Ansatz, Anlauf» o. l. (est. *jõnt*, *jõnelt* «augenblicklich», f. [*juosta*] *yhteen juoneen*, liv. *ü't ju'ondə* [*júokš*], est. *ühe jõnega* «in einem Ansatz, Strich [laufen]» o. s. v.). Desuden mange andre Afledninger. Beslægtet med f. *juoma* o. s. v., se ovenf. *jůma*.

kaija «Möwe«; *kaiwa* «Silbermöwe»

= liv. *kajāgəs*, est. *kajakas*, f. *kaija*, *kaika*, *kajava*, *kajova*, *kajakka* id. (til Dels ogsaa andre Fugle, f. Ex. f. *kaija* ogsaa Corvus monedula = liv. i Lifl. *kaija*). Ulm.

Disse Ord ere tydeligt onomatopoietiske, og særlig synes de finske Ord at staa i Forbindelse med f. *kajata* give Genlyd eller Genskin, *kajattaa* skrige (om Maagen) o. a. Donner Wb. Nr. 82 (der dog vistnok med Urette mere synes at tænke paa Maagens hvide Farve end paa dens Skrig). Om end de lett. Ord nærmest synes at være laante fra de finske Sprog, medfører dog

alle disse Ords onomatopoietiske Natur, at Forholdet imellem dem og tillige den videre Sammenhæng med en Række lignende Benævnelser i andre Sprog paa Maagen, Alliken o. fl. Fugle ikke med Sikkerhed kan bestemmes; jf. f. Ex. osl. *čajka* monedula, russ. *čajka* larus (for **kěj-*, **kaij-*?; Miklosich Et. Wb. 30), *čavka*, *kavka*, *kava* monedula i forsk. slav. Sprog (smst. 31, 113); endvidere sv. *kaja* monedula (som muligvis ligger til Grund for det finske og liv. Ord i denne Betydning?), Tamm, Svenska ord belysta genom slav. och balt. språken, Upsala 1881, 45, samt Grimm Deutsches Wb. under *kau*.

ka'itēt «fehlen, schaden»; *kaite* «Schaden, Leid, Fehl» (mærk Forskellen i Betoning) ?< liv. *kait* «schaden, beschädigen, Schaden bringen» (Sjögr.-Wied. Wb. 389), *kaij* 1. «Schade, Verlust, Unfall», 2. «schaden»; est. *kahju*, *kaih* (gen. *kahjo*) «Schaden, Verlust, Verletzung»; f. *kaiho* «Vermissen, Bekümmerniss», *kaihota* «betrübt sein, sich beklagen», *kaihottaa* «betrübt machen». Dersom Sammenstillingen er rigtig, maa de lett. Ord nærmest slutte sig til Kausativdannelsen med *-ta-* som i liv. *kait* (der ikke vel omvendt kan være laant fra Lett.) og f. *kaihottaa*. (Bielenstein I, 438 antyder, at lett. *kaitēt* kunde være Kausativ til *kais-t* «heiss werden», hvad der vanskelig synes foreneligt med Betydningen.)

kā'ls (Bielenstein I, 53), *kā'lis* (Ulm.) «ein Band oder halbes Schock, ɔ: 30 Stück» < liv. *kā̆l* id., est. *kahl* (*-u-*, *-a-*) «Büschel; Haufen», *kahl kalu* «30 Stück Fische», f. *kahlo* id. (jf. liv. *kå'l'* «Binde, Gürtel», f. *kahle* «Kette» o. s. v.). Af tydelig livisk Oprindelse se S. 87 § 21, jf. S. 120 § 59.

kal'a «in Oppekaln [Øst-Lifl.] der Hebel, in Salisburg [NV.-Lifl., ligesaa Hainasch] der Rollbalken, um ein Boot in's Wasser zu stossen» (Ulm.); *kal'i* pl. m. «die Balken, über welche das Boot an's Land gezogen wird» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 171) < liv. *kal'l'* (pl. *kā̆l'id*), est. *kall* (pl. *-id*), f. *kaljo*, *kalju* id. (f. *kalju* ogsaa «glatt; Eisbahn», jf. *kalea* «glatt» o. s. v.; Budenz ÖSz. Nr. 37, Donner Wb. Nr. 201, hvor dog adskilligt maa udgaa).

kama (eller *kamma*?), *kamba* «Steinbutte» < liv. *kā̆ma* (part., illat. *kammə*, S. 52 f.) id., est. *kamm* (*-i-*), *kamp* (gen. *kambi*) id., *kammelijas*, *kammel* «Butte, Platessa flesus» (*kiwi-k.* «Steinbutte»); f. *kampala*, *kampela*, *kammelias* «Flunder» (jf. f. *kampela* «schief» o. a., Donner Wb. Nr. 308). I den lett. Form *kamba* kan *mb* være oprindeligt, = f. *mp*, men kan ogsaa staa for *mm*, jf. Bielenstein § 306. Fra Est. ogsaa estl.-sv. *kamm* Platessa limanda, fra F. ogsaa russ. *kámbala* «Butte, Scholle».

kamara (*kamora*, *kamaṅa*) «harte Kruste, Schwarte am Specke (N. Sessau, Midt-Kurl., Ulm.); Erdkruste, gefrorene Schneekruste &c.»

< est. *kamar* (*-a-*), *kamaras* «Schwarte, Kopfhaut, Grasseite des Rasens &c.», f. *kamara* id. Ulm.

kangars «ein Bergrücken (Hügelzug)» (Sunzel, SV.-Lifl., Ulm.); *kaṅǵeri*, *kaṅeri* «lang sich hinstreckende Dünen» (Irben, NV.-Kurl., Ulm.)

< liv. *kāṅgaŕ* «Hügel, Anhöhe, Düne»; est. *kaṅṅer*, *kaṅṅur* «Steinhaufen, aus Kies gebildeter Hügel»; f. *kangar*, *kanger*, *kankare*, *-i*, *-o* «sandige Anhöhe, sandige Heide» (jf. f. *kangas* «Heide»).

kangas pl. fem. «Webergestell» (Windau, NV.-Kurl., Ulm.; Nieder-Bartau, SV.-Kurl., Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 149)

< liv. *kāṅgas*, est. *kaṅṅas*, f. *kangas* «Gewebe, Zeug» (f. *kangas-puu-t*, est. *kaṅṅas-pū*, liv. *kaṅg-pūd* «Webstuhl»). Bezzenberger a. St. Om Endelsen *-as* se S. 110 Note 1.

(Lejlighedsvis bemærkes, at dette Ord utvivlsomt er ægte finsk, udgaaende fra en Grundbetydning «stiv, udspændt» — jf. f. *kankea* «steif» o. s. v., Donner Wb. Nr. 264, 243 — og ikke, som det formodes af Kluge Et. Wb. under «Kanker», laant fra et supponeret gotisk Ord, som desuden vilde savne al Tilknytning. Dette vilde ikke kunne støttes ved on. *köngulváfa*, *köngurváfa* aranea, hvor Begrebet «vævende» ligger i det sidste Sammensætningsled *-váfa*, medens det förste Led vel er = on. *köngull*, norsk *kongul* Klase, jf. norsk *kongla* Kogle o. s. v., formodentlig med Grundbetydningen af noget rundt ell. lign. Om tysk *Kunkel* jf. S. 192 under *kûda*. Sml. ogsaa GSI 41.)

?lit. *kànklės* «Harfe» se S. 178 ff.

karascha «Festbrot, Kuchen»

< est. *karask* (*-a-*, *-i-*) «Kuchen, Fladen, von ungegorenem Teig». Ulm.

kā'fas pl. (Mancelius), žemait. *kozas* (Geitler LS. 92 og Lit. Dial. 49 efter Dowkont) «Hochzeit» (*kāfu-l'audis*, *kāfinëki* «Hochzeitsgäste, Hochzeitszug», *istabas kāfas* «Hausweihe», *kāfotës* «Hochzeit-machen, heirathen»)

< liv. *kāzgənd* (S. 43 § 11 og Sjögr.-Wied. Gramm. S. 27 § 20), *kāznəgəd*, i Lifl. *kāzned* «Hochzeit» (*tuba k.* «Hausweihe»); est. *kāza* «Genosse, Gatte, Gattin»; = f. *kansa*, *kansa-kunta* «Volk» (*kaase*, *kaaso* «Brautputzerin, Brautjungfer»?); jf. GSI. 120 f. = Einfl. 140. — Ulm. — Efter Ahlqvist VFSK. 182 = KWFS. 205 skulde det liv. Ord (det est.-finske nævner han ikke) være laant fra Lett., hvad der ikke er tænkeligt. Om Stødtonen i lett. *kāfas* jf. S. 87 § 21.

kaska (*koska* Rujen, NV.-Lifl., Ulm.) «Tannenrinde, Gränenborke (die dicke Rinde von Tannen und Fichten)»

< liv. *košk'*, *kuošk'* «abgeschälte Fichtenrinde»; est. *kośk* «in langen Streifen abgezogene Fichtenrinde, jede dicke Rinde überhaupt»; f. *kosku*, *-us*, *-ut* cortex pini durior et crassior (jf. Budenz ÖSz. Nr. 49, hvor dog liv. *kašk* «Krätze» bör udgaa [ligesom Donner Wb. Nr. 91]; se ovf. S. 78 § 12 og Bielenstein I, § 220). Lett. *kaska* kunde ganske vist synes at være afledt af *kasīt* «kratzen, schaben»; herimod taler dog bestemt bl. a. Sideformen med *o* (jf. S. 91 § 24 Anm). I intet Tilfælde kan det finske Ord være et Laaneord af baltisk Oprindelse.

k'eda, *k'edra*, *k'edriņa* «Spindel»

< est. *kedr*, *kehr* (*-a-*) «Scheibe, Spindel, Rolle oder Tritze (am Webstuhl)», f. *keträ*, *kehrä* id., liv. (*kedr?*) *keddər* i *keddər-varž* «Spindel» = est. *kedr-wars*, f. *keträ-varsi* id. (liv. *kedr*, est. *kedra-ma*, f. *keträtä*, *kehrätä* «spinnen»); ægte finsk, se Ahlqvist VFSK. 75 = KWFS. 81; Budenz ÖSz. Nr. 387; Donner Wb. Nr. 57. Maa udgaa af Sammenstillingerne hos Leskien Abl. 100, om det end er muligt, at Formerne uden *r* og med *r* maa skilles, saaledes at den første, *k'eda*, (skönt maaske kun af folkeetymologisk Vej?) staar i Forbindelse med det ægte Verbum lett. *k'edināt*, lit. *kedénti* «(Wolle) zupfen».

k'eke «Blutkuchen» (Rujen, NV.-Lifl., Ulm.)

< est. *käkk* (gen. *käki*) «Klos, Ballen, Blutklos», liv. *jei-käk* «Eisstück». Fra Est. ogsaa estl.-sv. *käkk* id., tysk i Østersøprov. *Keck* «Blutkuchen».

k'eksis «Haken, Bootshaken, Feuerhaken» (*k'eksēt* «mit dem Bootshaken stossen»)

< liv. *kekš*, «Bootshaken», f. *keksi* id., «langstieliger Haken» (f. *keksiä* «mit Bootshaken suchen; forschen, entdecken, erfinden, auffinden; merken»). Ordets Etymologi er for øvrigt ganske uklar. Det forekommer ogsaa paa gl. Svensk (*kexi*, *kœxe*) og i sv. Dialekter (f. Ex. estl.-sv. *käks*), ligesom paa Norsk (*kjeks*) og gl. Dansk (*kex*, *keis* jf. *keis* Molbech Dial.-Lex. 263), hvad enten det finske Ord er optaget fra Svensk (som Ahlqvist mener VFSK. 212 = KWFS. 240) eller omvendt — hvad der ikke er helt umuligt — det svenske (nordiske) fra Finsk, ligesom i ethvert Tilfælde det lettiske. Efter Bielenstein I, § 187 ægte lettisk, hvad der paa Grund af hele Ordets Form, særlig ogsaa Forlyden (*k'e-*), er ganske usandsynligt.

k'eluwainis «des Weibes Schwestermann»

en Afledning (snarere dannet paa Lettisk i Lighed f. Ex. med *swainis* «Weibes Bruder» [lit. «Weibes Schwestermann»], af St. *sva-* [preuss. *swai-s*?] suus, end

svarende til en opr. finsk, nu i alt Fald ukendt Afledning [paa *-ainen*?]) af liv. *kälu* «Schwägerin»; est. *käli*, *kälü*, *kälo* «Mannesbruders Weib», *käli-mēs*, *kälüsk* «des Weibes Schwestermann» (Wiedemann Ehstn. Wb. 269, 1581); f. *käly* soror mariti, uxoris, uxor fratris. Ordet er temmelig udbredt i de finsk-ugriske Sprog (Ahlqvist VFSK. 190 = KWFS. 214; Donner Wb. Nr. 230), hvorfor Muligheden af fjærnere Sammenhæng med gr. *γάλως*, lat. *glos*, osl. *zlŭva* indtil videre maa lades uafgjort; det lett. Ord kan paa Grund af sit *k* i ethvert Tilfælde ikke være umiddelbart rodbeslægtet med disse, men kan kun forklares paa ovennævnte Maade ved Laan.

k'emers «der grosse Radbohrer» (Rujen, NV.-Lifl., Ulm.); *k'emere* «Axenbohrer» (Salisburg, smst., Bezzenberger L. Dial. 171)

= est. *kämer*, *keamer* (*kämbrik*, *käber*) «grosser Bohrer, Nabenbohrer». Oprindelse mig ubekendt.

k'enģe «Schuh, aus Tuchstreifen geflochten, mit Ledersohlen» (Riga, Ulm.)

< liv. *kēńga*, *kāńga*, i Lifl. *k'äṅ*, *k'eṅ*, est. *kiṅg*, *keṅg* (*-a-*), f. *kenkä* «Schuh» (jf. GSI. 39 f.; Ahlqvist VFSK. 132 = KWFS. 148; Donner Wb. Nr. 320).

k'epa, *k'ebla*, *k'epsla* «Tatze, Bärentatze»

< liv. *käpā*, est. *käpp* (gen. *käpa*) «Pfote, Klaue, Hand», f. *käppä*, *käpälä* «Tatze, Pfote, Hand» (jf. Donner Wb. Nr. 278 [hvor dog meget maa udskilles], Ahlqvist i Öfvers. af Finska Vet.-Soc. Förh. XXI, 1878—79, 106). Hører herhen ogsaa lett. *k'ept* (præs. *k'epju*; ikke i Bielensteins Fortegnelse I, S. 358) «haften, mit den Klauen anpacken» Ulm. (refl. *k'eptēs* «ankleben, sich ballen» = *k'epēt*?) jf. liv. *käpp* «tappen (von Hunden, Bären u. dgl.)», est. *käppa-ma* «ergreifen, mit der Hand fassen», f. *käpätä käppään* «gelinde schlagen, schnippen, greifen», der alle ere afledte af ovennævnte Subst. (jf. S. 132 § 73)? Derimod er liv. *kepp* præs. *kepūb* «sich ballen (wie der Schnee)» laant fra lett. *k'epēt*, der i hvert Tilfælde maa skilles fra *k'epa*. — Fra est. *käpp* ogsaa estl.-sv. *käpp* «tass».

[?lit. *kepùrė* «Hut» se S. 185.]

k'ere «Wurzel eines Baumes sammt Moos und Erde» (Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 19 i et Æventyr fra Oberbartau, SV.-Kurl.: *egle ar wissu k'eri* Granen med hele Klumpen ved)

< liv. *k'era* «Knaul», est. *kera* «Knaul, dichtes, verwickeltes Geträuch u. dgl.», f. *kerä* id.

k'ereschas, *k'ereschi*, *k'erschas*, *k'erschi* pl. «Gluthfang, Gluthsteine im Rihjenofen und Badstubenofen»

< *keres* (Pernau), *keris* (St. *-se-*, *-kse-*) «obere Abtheilung des Bauerofens; Leuchtthurm» (jf. Heikel, Gebäude d. Čerem. etc. 196: «Dieses Gewölbe [auf dem Ofen] hindert die Dampfhitze nach oben zu steigen, wenn auf die Steine des Ofens oder die obere Abtheilung desselben, die *keris* genannt wird, Wasser gegossen wird o. s. v.»). Heraf ogsaa estl.-sv. *kärêst* «torkugn ofvanpå ugnen».

k'ērpa «eine Iltis-art» (ukendt i Hainasch, NV.-Lifl.)

< liv. *kārpa* «Iltis, Wiesel»; est. *kärp* (gen. *kärbi*) «Thier aus dem Marder-geschlecht, Steinmarder (NW.), Sumpfotter, Wiesel (Pernau), Iltis (Werro)»; f. *kärppä* Hermelin, jf. f. *kirppa* «Wiesel». S. 68 har jeg betragtet det lange *ē* som et Vidnesbyrd om, at det lett. Ord særlig er laant fra Liv.; det kan dog ogsaa bero paa speciel lett. Forlængelse foran *rp*; alligevel taler Endelsen *a* for liv. Oprindelse, ikke estisk.

k'esele «Fischreuse, Kescher beim Krebsfangen; (ogsaa *k'eselis*) Hafersack, der dem Pferde vorgehängt wird» (Kremon, SV.-Lifl., o. a. St., Ulm.); lit. (Memel) *keselis* «Bernsteinkescher zum Fischen» (Geitler LS. 90)

< est. *kessel* (gen. *kesla*, *-sli*) «Netzsack zum Tragen von Fischen, Kober zum Füttern der Pferde, kleiner Sack oder Korb aus Bast oder Rinde mit überfallendem Deckel» (*käśś*, *keśś* «Netz um Heu u. dgl. zu tragen»); f. *kesseli* «geflochtener Korb, Ranzen» (*kessi*, *kessu* «Korb», *kassi* «Tragnetz); vot. *kaššali*, *kaššōli*, *košseli* id. Af russ. *košél'* (*koš*) id. (Miklosich Et. Wb. 134 f.), hvoraf umiddelbart lett. *kaschelis*, *kaschele*, lit. *kaszelė*. Herefter maa Brückner 96 (under *kozelkà*) og 174 forandres.

k'idas pl. «Fisch-Eingeweide; auch Gänse-Gekröse (im Kownoschen)»; *(iʃ-)k'idāt* «Fische ausweiden»

< liv. *kid* pl. *kidūd* «Fischdärme»; est. *kida* (*kidu*) «allerlei faseriges, bes. Fleischfasern, Kiemen, Bart (der Fische) &c.», pl. *kidad* «ausgenommenes Eingeweide der Fische»; jf. f. *kita* «Rachen» (?), *kidus* (St. *-ukse-*), est. *kius* (St. *-use-*, *-ukse-*) «Kieme». Deraf liv. *kidd* (præs. *kidūb*), est. *kidu-ma*, *kiduta-ma* «Fische ausweiden». Herhen hører ogsaa f. *kitkeä*, est. *kitku-ma*, liv. *kitk* «ausraufen, jäten» (est. *kalu kitkuma* «Fische ausnehmen, reinigen», *kitk* [*-u-*] «Ausgerauftes, ausgenommenes Fischeingeweide», f. *kitku* «Unkraut»), hvoraf maaske lett. *(iʃ-)k'īk'ēt* «Strömlinge ausweiden» (*k'ischk'i* pl. «Eingeweide»?).

k'īk'ēt «Strömlinge ausweiden» se *k'idas*.

k'ikuts «Schnepfe» se *tikutis*.

k'ī'la, *k'īlas* pl., *k'ī'ls*, *k'ī'lis* (Mancelius *kielis*) «Pfand»

< liv. *kī'l*, est. *kihl* (*-a-*), f. *kihla* id. GSI. 124 = Einfl. 144; Ulm. Stødtonen viser særlig hen til livisk Oprindelse, S. 67, S. 87 § 21.

k'ilis, *k'ilka* (Salis, NV.-Lifl.), *k'ilates* pl. «Küllöströmlinge»

< est. *kilu* «kleine Strömlingsart»; f. *kilo* «Fischbrut» (*kilo-haili* «Sprotte»).

k'impa «Heufuder (Allendorf, NV.-Lifl.); Streit», *k'impatës* «sich einlassen; in Streit gerathen»; *?k'impele* «Gezänk, Verdruss, Unannehmlichkeit»; *k'impis*, *k'impińsch* «Klumpen, Bündel (Ruthen), Handvoll («präparirter Baumschwamm»?), *?k'empa* «Handvoll»

< liv. *kimp* «Bündel; Lärm, Unruhe»; est. *kimp* (gen. *kimbu*, *-o*) «Bündel (*witsa-k.* Ruthenbund); Verbindung, Gesellschaft, Handel, Verwickelung; Verlegenheit, Bedrängniss» (*kimple-ma* «zanken, uneinig sein, in Verlegenheit gerathen»); f. *kimppu* id., o. s. v. Lett. *k'ibele* og *k'ink'ele* = *k'impele* ere af nedertysk Oprindelse: mnt. *kibbelen*, *kevelen* altercari, jf. *kinke* Schiller & Lübben.

k'īne «eine kleine den Pferden auf der Weide beschwerlich fallende Fliege» (Rujen, NV.-Lifl.)

< est. *kīl* (*-u-*), *kīl'* (*-i-*) «Bremse, Oestrus», *hobuse-kīl* «Pferdebremse»; f. *kiili*, *kiiliäinen* id. Ogsaa estl.-sv. *kīl* id.

k'ipis, *k'ipe*, *k'ipa* «ein kleines Gefäss zum Schöpfen (Kippe provinc.)»

?< est. *kipp* (syd-est., gen. *kipi*), *kibu*, *kiba* «kleines Schöpfgefäss, Schöpfgelte (mit senkrechtem Griff)»; f. *kippa*, *kippo*, *kippu* «kleine hölzerne Kanne, kleiner Eimer, Schöpfgelte». Ikke noget oprindelig finsk Ord (jf. Ahlqvist VFSK. 126 = KWFS. 141); men dets Historie er mig uklar. Jf. lett. *ziba* (*k'iba* NV.-Lifl., *k'ipis* Kremon, SV.-Lifl.) «ein kleines hölzernes Gefäss, in das namentlich Butter gethan wird».

k'iris (gen. *k'iŕa*) «schwarzes Ochskalb mit weissem Streifen über den Rücken» (Rujen, NV.-Lifl.)

< est. *kiri* (gen. *kiŕja*), liv. i Lifl. *k'iri*, i Kurl. *k'ēra*, f. *kirja* «Buntwerk, Zeichnung, bunte Färbung; Schrift, Buch etc.», især i Est. i mange Sammensætninger om brogede Farver af Dyr; est. *kiŕju* «bunt», *kiŕjak* «buntes Rind, bes. Kuh», f. *kirjo*, *kirjas* id., etc. (Donner Wb. Nr. 182). — Hvad Endelsen angaar (Nom. *-is*, St. *-ja-*), afspejler det lett. Ord næppe umiddelbart de finske Sprogs St. *kirja-*, men slutter sig til lett. Dannelser af lignende Form saasom *lauzis* blisset Oxe, *sirmis* Skimmel o. m. a. (Bielenstein I, S. 260). Jf. nedf. *walǵis*.

k'īris «Lachmöwe» (*k'īrlis* «die dreizehige Möwe; in der Bibel [5. Mos. 15, 13] Fischaar»)

< est. *kīr* (*-u-*), *tīr* (*-u-*), *tīŕ* (*-i-*) «Meerschwalbe, Sterna hirundo»; f. *kiiri*, *kirra*,

kirri, *kirri-kaija*, *tiira*, *-i*, *-o* id.; liv. *kir kajāgəs* «kleine schwarzköpfige Möwe, Larus tridactylus». Onomatopoietiske Ord.

k'iſināt «forschen; durch Zeichen anlocken; refl. nach etwas verlangen»
?< liv. *küzz* (*küzūb*), est. *küzi-ma*, f. *kysyä* «fragen, fordern»; Kausativ est. *küzita-ma* «befragen, nachforschen». Nærmest vilde vel det lett. Ord (med Kausativsuff. *-ina-*) svare til denne sidste Kausativdannelse (jf. S. 133). Lett. *i* kan vel staa for *ü* (der ellers alm. bliver til *ju*, *u*, S. 100 § 36) ligesom f. Ex. i Stednavnet *Ikschk'ile* i Lifl. < liv.-est. *Üks-küla* og alm. i Ord af tysk Oprindelse.

k'īsis (gen. *k'īscha*; Mancelius *kiessa*, *kiessis*) «Kaulbars, Stint»
< liv. *kīš* (med Tilbagevirkning af den lett. Form?), est. *kīsk* (gen. *kīza*), f. *kiiski* id., Perca cernua.

koska se *kaska* S. 258.

kubjas «der ehstnische Name für *stahrasts* [Aufseher in der Landwirtschaft, < russ. *stárosta*] oder *wagars* [s. d.], an der ehstnischen Gränze gebraucht» (Ulm.)
< est. *kubjas* «Frohnvogt, Aufseher der Arbeiter», *küla-k.* «Dorfältester». Heraf ogsaa estl.-sv. *kubias*, *kubius* id.

kude «Stelle in Flüssen, wo die Fische laichen» (Salis, NV.-Lifl.), *kudetës* «laichen»
< liv. *kud* (pl. *kudūd*), est. *kudu*, (syd-est.) *kuda*, *kude*, f. *kutu* «Laich»; liv. *kudd*, est. *kude-ma*, f. *kutea* «laichen».

kugre, *kūre* «Karausche», Carassius vulgaris (ellers *karūse*)
< liv. *kogrəs*, *koggərs*, est. *kogr* (*-i-*, *-e-*, *-a-*), f. *kouri* (**kogri*) id. Omvendt findes det tysk-lett. Ord for Karusen ogsaa i est. *karus*, liv. i Lifl. *karušk.*

ku'ija «grosser Korn- oder Heuhaufen» (ogsaa tysk i Østersøprov. *Kui*, *Kuije*)
< est. *kuhi* (gen. *kuhja*) «Haufen, Schober (Heu, Stroh, Getreide)», liv. *kū'i* (pl. *kū'jəd*; om *ū'* for *uh* jf. S. 60 f.) id., vot. *kuhja*, f. *kuhja*, *kuhjo* id. Om Stødtonen i det lett. Ord, der, om end med Afkortning af *ū*, særlig stemmer med Liv., se S. 87 § 21. — Bielenstein I, 136.

Med lit. *kúgis* «grosser Heuhaufen von mehreren Fudern» (Ulm.; jf. Leskien Abl. 38) har det lett. Ord intet at göre. En Afledning af f. *kuhja* er f. *kuhila*, *kuhilas* «Hocke» (*kuhjalas* Porkka, Ueb. d. ingrischen Dial., 1885, 21), est. *kuhelas*, *kuhelik* «grosser Kornschober» (jf. est. *kuhik* «ein Fuder Sommergetreide von 100 Bund»), skönt Ahlqvist (VFSK. 40 = KWFS. 45 og Öfvers. af F. Vetensk.-Soc. Förhandl. XXI, 1878—79, 105) vil skille disse Ord ad og aflede

det sidste af lit. *kūlýs* «Bund Stroh», lett. *kūlis*, *kūls* «Garbe, Bund». Formerne ere imidlertid saa afvigende, at denne Sammenstilling ikke kan forsvares. Jf. ogsaa Donner Wb. Nr. 122 og Techmer I, 263.

kukainis «Käfer, fliegendes Insect»; *kukaiñi* «gross und klein Vieh» (Wenden, Lifl.; «*kuckaiñi* Kefer» Manc.)

< liv. *kukki* (pl. *-ist*) «Insect, Käfer»; pl. *kukkist* «fliegendes Ungeziefer»; *pitkā k.* «Schlange»; jf. est. *kuklane* «Ameise», *kukne* «Schlange», *kukrik*, *kukris* «kleiner, schwarzer Käfer, Erdfloh» (*kukku-ma* «fallen; eine plötzliche Bewegung machen»?). Om liv. *-i* = f. *-(a)inen* jf. S. 50 f. — Ulm.

kukuri pl. «Flachsknospen»; *kukuriñi* pl. «Saathülsen von Flachs und Klee»

< liv. *kukkər* «Schelle; Samenkapsel»; est. *kupar*, syd-est. *kukar* «Samenkapsel (bes. die Frucht des Flachses)»; *kukk* (gen. *kuku*) «Fruchtknoten, Zapfen, Knospe» (jf. f. *kukka* «Blume»). — Ulm.

Et andet lett. *kukurs* «Buckel, namentlich beim Zusammenziehn vor Kälte, oder Gebücktsein vor Alter» (*kukurůs nest* [«ein Kind] auf dem Rücken tragen»; *kukurus mest* «Purzelbäume schlagen») er vel ogsaa udgaaet fra Estisk: *kuker*, *kukur* 1. «Beutel» (= f. *kukkaro*), 2. = *kukal* «Nacken, Hinterkopf» (= f. *kukkura*, *kukkula* «Gipfel, Spitze»?); *kukerpal'l'* «Purzelbaum», *kukerda-ma* «einen Purzelbaum schlagen».

?*kūla* «dürres Gras» se S. 190.

kulmis «ein Viertel Lof» (Rujen, NV.-Lifl.)

< liv. *kül'm*, i Lifl. *küli*, est. *külimet*, *külimit* «ein Getreidemass (von verschiedener Grösse)». Ogsaa tysk (i Østersøprov.) *Külmit* (Sitzungsber. d. gel. estn. Ges. zu Dorpat, 1884, 192); muligvis kan det lett. Ord være gaaet herigennem; oprindelig, som det synes, en Sms. af est. *küli*, *kül'w*, liv. *kūla*, f. *kylvö* «Saat» og est. *mõt*, f. *mitta* «Mass».

kune, *kuna* «Frosch — wird in manchen Gegenden (namentl. an der ehstn. Grenze) von *warde*, dem grünen Frosche, Laubfrosche, unterschieden» (Ulm.)

> est. *konn* (*-a-*), liv. *kuõna*, *kõna* (S. 53), f. *konna* id. S. 100 § 36. — Ulm.

kuſa «Haut (ungewöhnl.); Kruste auf Wunden» (N.-Lifl.)

< liv. *koza* «gelinder Frost; dünnes Eis auf dem Schnee; dünner Schorf auf Wunden»; syd-est. *kozo* «Haut (von Schlangen, Früchten etc.)», *hal'l'i-k.* «Schimmelhaut».

k'ute, *k'utēt* se *schk'ute*, *schk'utēt*.

kutēt (*k'utēt*, *kudēt*) «jucken», *kutināt* (*k'idināt*) «kitzeln (tr.)»; žemait. *kutė'ti*, *kutinė'ti* id.

?< liv. *kutīnt*, *kitīnt*, *gədīnt* «kitzeln», est. *kuti*, *küdi* «Kitzel», *küdise-ma* «Kitzel empfinden», *kutista-ma*, *küdista-ma* «Kitzel erregen, kitzeln; f. *kutita* «jucken», *kutise-n -is-ta*, *kutittaa* «kitzeln» (Donner Wb. Nr. 64). — Thunmann 92. — At vi her skulde have en Art onomatopoietiske Ord, der tilfældig faldt sammen i begge Sprogstammer, er höjst usandsynligt. Paa Laan fra de baltiske til de finske Sprog kan i intet Tilfælde tænkes.

?*kůkle* «Harfe» se *kanklės* S. 178.

?*laida*, *laide* «Ruderbank» se S. 193.

laulāt, *salaulāt* «copuliren, trauen» (saaledes allerede Katekismus 1586 = Bezzenberger, Lit. u. lett. Drucke II, S. 10^{17} *ßouwe loulathe drouge*, S. 15^{5} *wens labs loulātz droux*; østlett. *[sa]łoułōt* Bezzenberger Lett. Dial. 19, *sałaułot* Gromota lyugszonu, 1811, S. 81, 137, 143 o. oft.; ogsaa preuss.-lett., til Dels med *õ* for *au*, Bezzenb., Spr. d. pr. L. 32, 136, ovf. S. 135, jf. S. 104 Note 2 nordvestkur. *lōl-*; Afledninger heraf ere *lauliba* «Ehe», *laulnēks* «angehender Ehemann»)

< liv. *loul* (præs. *lōlab*) «singen; trauen, verehelichen», *lōlat* (Kausat.) «trauen, copuliren» (ved Tilbagelaan fra Lett. *loulib* «Ehe», *loulnikād* pl. «Trauleute»); est. *laul-ma laula-n* «singen», *laulata-ma* «singen lassen; copuliren, trauen»; f. *laulaa* «singen» (ogsaa «eine Zauberformel singen, durch das Hersagen einer Zauberformel beschwören»). — Bielenstein I, 389; Ulm.; Bezzenb., Spr. d. pr. Lett. 136; ovf. S. 104 § 46, S. 133 VI, S. 136 f.

Den ejendommelige, ikke blot i Lettisk, men allerede i Livisk og Estisk fremtrædende Betydningsovergang fra «synge» til «ægtevie» er næppe fremkaldt ved Kristendommen, men staar meget snarere i Forbindelse med de finske Folks hedenske Bryllupsskikke, ved hvilke netop Sangen spillede en væsentlig Rolle. Jf. f. Ex. Kalevala 22. og 23. Sang; Ahlqvist, Votisk gramm. S. 91 ff.; L. v. Schroeder, Die Hochzeitsbräuche der Esten, Berlin 1888, 184 ff.; Savvaitov, Grammatika zyrjanskago jazyka, 1850, 149—168; Aminoff, Syrjänische Hochzeitsgesänge, i Acta Soc. Scient. Fenn. XI, 1880, 203 ff.; M. Buch, Die Wotjäken, smst. XII, 1883, 513 ff., o. m. a. St.

launags paa nogle Steder «Vespermahlzeit», paa andre Steder «Mittagsmahlzeit», «Mittag» (saal. bl. a. preuss.-lett., se Bezzenberger, Spr. d. pr. Lett. 62, 152; «*launagha-laix* Vesperzeit» Mancelius); lit. (Memel) *laúnag(a)s* «Vesperkost, Nachtessen» (Geitler LS. 94; Bezzenberger LF. 134; Brückner 22 Note); lett. *launaga-wējsch*, *launadſis* (*lounädſis*, *lonädſis* Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 32, 33, jf. ovf. S. 135) «Südwestwind; Südwind», *launats'*

«Südost» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 172); *palaunags*, *palaunadſe*, *-dſis* «Zeit zwischen Vesper und Abendessen; Vesperkost; kleines dem Vesperbrote vorhergehendes Essen»; lit. (Memel) *pàlaunagė* «Vesperbrot» (Geitler LS. 100; herefter atter preuss.-lett. *palaunaģe* id., Bezzenb. 62)

< liv. *lōnag*, *lūnag* (for **løunag* S. 54), i Lifl. *lünnug* «Südost», *lōnagi*, *lūnagi*, i Lifl. *längi* «Mittagessen» (ved Tilbagelaan fra Lett. *palounag*, *palounagist* «Vesperbrot»); est. *lõuna*, *lõunag*, *lõunaŋg* o. fl. Former «Süd, Südost; Mittag» (*lõunasta-ma* «zu Mittag essen»); f. *louna*, *lounas* «Mittag; Südwest» (i nogle Egne Syd eller Sydost), *lounake* «Mittagsmahlzeit» (sml. syrjænsk *lun* «Tag, Süden»? om dette jf. Budenz ÖSz. S. 686). — Om lett. *au* < *ōu* (*øu*) se S. 104 f. § 46. — Ulm.; Bezzenb. Lett. Dial. 172, Spr. d. preuss. Lett. 136.

l'empers, *lempers*, *l'empis*, *lempis*, *lempuris* «Schlafmütze, Taugenichts, Lümmel» (*lempigs* «schlafmützig, lümmelhaft»); *lumbis*, *l'umbis*, *lumpis* «ein dummer Klotz»

< liv. *lömp*, *lømp* (pl. *-id*) «Lump, Taugenichts, Schlingel»; est. *lõmper* «Pfuscher, Landstreicher»; f. *lemppa* «nachlässige, ungelenke Person» (*lempata* «sich nachlässig, ungelenk bewegen»). Om de lett. Former med *e* se S. 98 § 32, om *u* jf. S. 100 § 36 sidste Stykke 2). — Baumgärtel, Deutsche Bestandth. d. lett. Wortvorr. 14, tænker paa tysk *Lampe*, der dog ligger altfor fjærnt; ty. *Lump* passer ikke ret i Betydningen til de lett. Former med *u*.

lènts «Südwest» (Kurl.)

< liv. *lānts*, est. *lāź* (*lāz*, *lāts*) id., *läńs* (*läńts*) «Westen», f. *länsi* (St. *länte-*) id. — Bezzenberger Lett. Dial. 172.

leste «Butte»

= est. *lest* (*-a-*) «Flaches, Plattes; Balg, Schote, Hülse; Steinbutte», i den sidste Betydning ogsaa *leste*; liv. *l'estā*, *liestā* «Butte». — Ulm. — Det est.-liv. Ord synes dels paa Grund af Formen dels paa Grund af den bredere Betydning ikke vel at kunne være laant fra lett. *leste*; men hvorledes er paa den anden Side Forholdet dels til lit. *lėksztas*, lett. *leſns*, *lēſns*, *lēſs* «flach (z. B. von einer Schüssel)», dels til russ. og polsk *lešč* Brasen (Brückner 176; Miklosich Et. Wb. 166)? Sammenhængen er i det hele uklar.

liberis, *l'iberis* «Schmeichler, Schwätzer», *l'ebers* «Schwätzer»; *liberēt*, *l'iberēt* «locken, schmeicheln»

< est. *libe-ma*, *libenda-ma*, *liberda-ma* m. fl. Former «schmeicheln», liv. *libīnt* «schmeicheln, locken» (jf. S. 131 X Slutn.); f. *liperö*, (*lipilaari*,) *liverö*, *leperö* «Schwätzer, Schmeicheler», *lipertää*, *liperöitä* «wie ein Schwätzer, Schmeichler

sich betragen», *lepertää* «leicht schwatzen, sich durch Reden einschmeicheln» (jf. f. *lipeä*, est. *libe*, *lipe*, liv. *libdi*, *libd* «glatt, schmeichlerisch»).

linga «Schleuder» (*lingůt* «schleudern»)

?< liv. *lĭńga* (paavirket af Lett. m. H. t. Endelsen *a*), est. *liŋg* (*-u-*), f. *linko* id. (deraf liv. *lĭńgast*, i Lifl. *lĭń* [præs. *lĭńgub*], est. *liŋŋuta-ma*, f. *lingota*, *lingottaa* «schleudern»). Thunmann 91.

Det finske Ord er utvivlsomt af germansk (gotisk eller nordisk?) Oprindelse (germ. Stamme **slengwōn-*, **slingwōn-*, jf. Leffler, Om *v*-omljudet, 1877, S. 46 ff.) og bör tilföjes i GSI. ligesom lap. *šlenggo* id. Jf. Ahlqvist VFSK. 214 = KWFS. 242, hvorimod Donner Wb. III, S. 179 med Urette betragter det som ægte. (Yngre Laan fra Tysk er est. *liŋg* gen. *liŋŋi* «Schlinge».) Det lett. Ord sættes af Bielenstein, I, S. 147, og Ulmann i Forbindelse med *lĭgůt*, lit. *lingůti* «hin und her schwanken» (jf. Leskien Abl. 72; = preuss. *lingo* «Steigbügel»? skulde est. *liŋg* [*-u-*] i visse Betydninger som *kaewa-liŋg* «Brunnenschwengel», *liŋgu-ma* «schwingen, schwenken, bewegen; sich bewegen» være paavirket fra Baltisk?). Efter Rask, Undersøg. om det gl. Nord. Sprogs Opr. 154, og Ahlqvist, a. St., er derimod *linga* et germansk Laaneord. Dette er vistnok sandsynligere baade paa Grund af Form (bevaret *n*) og Betydning; men Forlyden *l* for *sl* tyder da hen paa, at det ikke er direkte indkommet fra et germ. Sprog, men gaaet igennem et finsk Sprog.

l'ipa (*lĭpa* Rujen, NV.-Lifl.; Oppekaln, Ø.-Lifl.) «kurzes Schwänzchen; Klappe an einer Mütze; Anhängsel» (*lĭpa* «der Schwanz des Hasen» Taunagi, Gouv. Vitebsk, Bezzenberger Lett. Dial. 173)

< est. *lipp* (gen. *lipu*) «Flagge, Wimpel, langes Band (an der Haube oder Mütze); Schweif, Anhang»; f. *lippu* id. (liv. *lipūk* «Blättchen»).

līwis, *līwe* «ein Stossnetz in seichtem Wasser, eine dreieckige Garnreuse, ein Stromnetz wie ein Prisma gestaltet»

= est. *līw* (*-i-*) «Handnetz (von einem Holzreifen ausgespannt gehalten und an einem Stiele, auch auf einem dreieckigen Gestelle)» (*līwi-ma* «mit dem Handnetz fischen»). Oprindelse mig ubekendt.

luga, *lugus*, *luģis* «Mal; Anfall; Befinden, Zustand; Anzahl; Melodie»

< est. *lugu* «Geschichte, Musikstück; Umstand, Zustand; Zahl; Mal»; f. *luku* id.; liv. *lug* (pl. *-ūd*) «Zahl».

lustes pl., *luschk'i* pl. «Trespe, Bromus secalinus»

= est. *luste*, *luštjas*, *lust* (*-a-*), *luster*, *lustes* id., f. *luste*, *lusti*, *lustus* Lolium temulentum, *luste-heinä* Bromus secalinus (*lusta* Hierochloe borealis). Liv. *luškod* pl. (Sj.-Wied. Wb. 389) Bromus slutter sig til den særlig lettiske Afledningsform *luschk'i*. Ordets Oprindelse og Historie er for øvrigt dunkel. Ogsaa svensk *losta*, estl.-sv. *lusta*, *lüst* Bromus.

luza, *luzka*, *lūze* «Quappe»

< liv. i Lifl. *luts*, est. *luts* (*-u-*) id.; jf. f. *lutsu* «Sau». Fra Est. ogsaa estl.-sv. *luts* (Nukkö), *lüts* (Wichterpal) «smålake» (Freudenthal o. Wendell, Ordb. ö. estl.-svenska diall. 132 f.).

lûdes wējsch «Nordwestwind» (Ulm.), *lōts*, gen. og akk. *lōd'* «Nordwest» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 173)

< liv. *lúod*, est. *lōde*, *lōe*, f. *luode* id. Jf. GSI. 131 = Einfl. 152.

lûms, *lûma* «ein Mal; Fischzug; Mast (in der Klapperjagd)» («*lohma* Fischzug» Mancel.; *lûmēt* «einkreisen [Jagd]»; *lûmigs* «erfolgreich»?); lit. (som det synes, kun i žemaitisk og memelsk Dialekt) *lûma*, *lûmas* efter Nesselmann: «Art, Gattung (*wēno lûmo* gleicher Art)», efter Geitler LS. 95: «1) Stand, Zustand, Verhältniss, 2) Schicksal (*wienu luomu* in einem Stück, in einem Zug)» (jf. smst. 120 žem. *wienaluomiszkas* «in allen Theilen dasselbe»; *łoma* efter samme Lit. Dial. 51 ogsaa i Bet. «ein Streifen Landes» hos Dowkont), efter Kurschat Wb.: «*lomà* Mal; *tai máno lomà* an mir ist die Reihe (Crottingen)»

< est. *lōm* (*-a-*) 1. «Erzeugtes (Geschöpf, Thier etc.)»; 2. «Fischzug, die Stelle dazu, Fangstelle, Einkreisung (von Wölfen und anderem Wild); Wolkenzug; Mal»; liv. *lúomøs* «Geschöpf, Thier; Zug mit dem Netze»; f. *luoma* «Anfang, erster Entwurf, Anscheeren; Geschöpf, Kreatur; Verhängniss, Schicksal; angeborene Beschaffenheit; Wurf, Netzzug; Einkreisung; Graben».

De finske Ord ere regelmæssige Afledninger af en Verbalstamme *luo-*, *lō-*: f. *luo-n luo-da*, est. *lō-ma*, liv. *lúo-d* «anfangen (Gewebe, Stickerei etc.), schaffen, erzeugen; werfen» (f. Ex. f. *l. sukkaa* «den ersten Entwurf zu einem Strumpfe machen», *l. ojaa* «einen Deich graben, aufwerfen», *l. vettä* «Wasser schöpfen», *luotu* «geschaffen, vom Schicksale bestimmt»). Grundbetydningen for at skabe, frembringe synes nærmest at være «sætte (slaa) en Væv op» (jf. f. *loimi* «Kette, Aufzug», stamen telae, af *luo-* + Suffix *-ime-* [der efter Enstavelsesstammer danner Nom. paa *-imi*, efter Flerstavelsesstammer paa *-in*]).

Lige overfor denne Stamme staar imidlertid lit. *lém-ti*, lett. *lem-t* «bestimmen» (jf. Leskien Abl. 71 f.; Mahlow Lang. Voc. 119; J. Schmidt Vocal. II,

496 og KZ. XXVI, 11 Note), hvortil visse af de ovf. angivne lit.-lett. Betydninger umiddelbart synes at kunne slutte sig. Det ser da nærmest ud, som om vi i Lett.-lit. have en Sammenblanding af et fra de finske Sprog laant Ord, der her vilde faa Formen *lûma* eller *lûmas*, og et ægte Ord af den sidstnævnte Rod (om opr. af Formen *lûma-* eller *loma-* [lett. *lāma-*], kan være Tvivl underkastet), hvilket i Betydning tilfældigvis for en Del maa have faldet sammen med eller grænset nær op til hint finske Ord (jf. Ness. *loma* «Ziel», Geitler *lûma* «Schicksal», Mitteil. d. lit. litter. Ges. I, 65 — i memelsk Dialekt, hvor for øvrigt *û* og *o* ere faldne sammen —: *isz sàvo lómôs, kùre¸ Dêvs būs lē'me¸s* «over sin Skæbne, som Gud maatte have bestemt» [ogsaa cit. af Leskien anf. St.]; mærk ogsaa lett. Sideform med *ā* i visse Udtryk som *wēnâ lāmâ* «in einer Masse, durcheinander»).

madaras pl. Galium (boreale, verum; Aparine; ogsaa *maranas*, *marnakas*; jf. Mag. d. lett. lit. Ges. IV, 2, 26)

= est. *madar*, *madaras*, f. *matara* (*mattara*) id. (Om Brugen af denne som Farveurt [rødt] se bl. a. Ahlqvist VFSK. 86 = KWFS. 95; Kreutzwald & Neus, Myth. u. mag. Lieder d. Ehsten 101; Sjögren, Anteckn. om församlingarna i Kemi-Lappmark, 1828, 208.) Fra Finsk vel ogsaa lap. *madar* id., medens selve det finsk-est. Ord atter synes laant fra Nordisk: isl. *maðra*, sv. *mådra*, *måra* (*mattara*), ags. *mædere*, eng. *madder* Rubia tinctorum. Det lett. Ord kan hidrøre fra samme Kilde, men er dog snarere gaaet gennem Est.(-Liv.?).

Det andet lett. Navn for samme Plante, *marana-s* («Kraut damit man roht färbt *Mahrani*» Mancelius), genfindes ligeledes i nogle af de finske Sprog: syd-est. *maran* (*-a-*), *marane* (*maratse-*) id., vot. *marana* «växt, som innehåller ett färgämne» (Ahlqvist Vot. gramm. S. 101, 15,17, S. 137), jf. f. *maratti* = *matara*. Om Oprindelsen til dette Ord kan jeg intet nærmere oplyse.

maigs, *smaigs* «sanft, süss» (*maigs lētutińsch* mild Regn, *maigs mēgs* sød Sövn, Kurl.)

?< liv. *maigās* «lüstern; lecker, naschhaft», est. *magjas*, *maias* id., ogsaa «lecker, schmackhaft», f. *maajas* id.

Donner, Techmer I, 263, betragter lett. *maigs* som Stamordet for liv. *maigās* (de tilsvarende Ord i Søstersprogene nævner han ikke); men dette er umuligt allerede af den Grund, at den lett. Form kun stemmer med den liviske, i hvilken Forbindelsen *-aig-* ved en for dette Sprog ejendommelig Udvikling er traadt i Stedet for *-agj-* (**magjas*, se nærmere S. 44 § 15), men ikke til de andre Sprogs Former. Dersom der overhovedet er nogen Forbindelse her — hvad der paa Grund af Betydningsforskellen ikke er aldeles sikkert — kan

følgelig det lett. Ord kun være laant fra Livisk. Om det prothetiske *s* i Sideformen *smaigs* se S. 84 § 19.

mākars «Ost» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 173), «Ostwind, Südostwind» (Dondangen, NV.-Kurl., Ulm.)

< liv. *mā̆gər*, est. (Øsel) *mākār* «Ost» (egl. «Landside», sms. af liv. *mā̆*, est. *mā* Land og liv. *kā̆r*, est. *kār* «Bogen; Himmelsgegend»). Bezzenberger a. St. Jf. *weſchģers*.

maksa «Bezahlung, Preis», *maksāt* «bezahlen» (Undeudsche Psalmen 1587 (1886) 20^{18}, 21^{7}, 49^{6}, 58^{31}; Mancelius; øst-lett. *moksa* [for saa vidt man ikke i Stedet derfor bruger det fra Slavisk laante *zena*, *zāns*], *moksot*)

< liv. *maks*, est. *maks* (*-u-*), f. *makso* «Bezahlung»; liv. *maks* præs. *maksāb*, est. *maksa-n maks-ma*, f. *maksaa* «bezahlen»; jf. mord. *maksa-n* «geben»; Budenz ÖSz. Nr. 487. — Ulm.; Donner Techm. I, 267 (Bielenstein I, S. 265, 385, betragter med Urette de lett. Ord som ægte, beslægtede med lit. *mokėti* «können, verstehen; vermögend, im Stande sein, daher bezahlen, die schuldige Zahlung leisten» [Ness., jf. Leskien Abl. 115], hvilket ogsaa opstilles af Ulm.).

maranas se *madaras*.

maurût «brüllen (vom Rindvieh)»

< liv. i Lifl. *mour*, est. *mõura-ma*, f. *möyrätä* id. (sml. f. *mouruta*, *mauruta* «wie eine läufische Katze miauen, spinnen; murren, schreien»).

menģe «Spiel», *menģēt* «scherzen, spielen»

< liv. *mäṅg* (pl. *-ad*), est. *mäṅg* (*-i-*, *-a-*, *-u-*) «Spiel (zum Zeitvertreib und Musik)»; liv. *mäṅg* (præs. *mäṅgab*, i Lifl. *mäñub*), est. *mäṅga-ma*, *mäṅgi-ma*, *mäṅg-mä* «spielen» (jf. f. *mänkiä* «stossen, schlagen, poltern, lärmen»).

?*merga* «sanfter Regen» se S. 201 *merka*.

mērk'is «Ziel, Merkmal, Zeichenstange in der See»

stammer fra Nordisk, særlig Svensk (gl. sv. *mærki*), men er muligvis gaaet gennem de finske Sprog: liv. *merk*, *merk'* (pl. *merkid*), est. *märk* (gen. *märģi*), f. *merkki* id. GSI. 134 = Einfl. 155.

mudas, *mudi* pl. «verfaultes Seegras, Seetang»

< liv. *muda* «Seeschlamm, Seetang, der zum Düngen gebraucht wird»; est. *muda* «Koth, Schlamm, Meerauswurf» (*mere-muda* «Tang, Seegewächse» o.s.v.); f. *muta* «Schlamm, Koth». — Ulm. — Lit. «*mà'ds*, *modai* schlamm, den eintrocknendes

oder ablaufendes wasser bildet» (Bezzenberger LF. 143) maa derimod være Laan fra Tysk, jf. mnt. *mod(d)e*, *mudde* samt eng. *mud* o. s. v. Forholdet mellem dette germanske og det finske Ord er dunkelt; muligvis kunde det sidste bero paa Laan fra et af de ældre østgerm. Sprogtrin, hvor Ordet kan have været tilstede, skönt det ikke er overleveret. Dog er det muligt, at det er ægte finsk.

muiſcha «Herrenhof, Landgut» (Katekismus 1586 [1875 S. 12^5, 15^4] *muyſche*; *muiſchnëks* «Gutbesitzer, Edelmann»)

= est. *mõiz* (*mõiza*, *mõizi*), vot. *mõiza*, *mõisa* (kreev. «*moise*») id., liv. *moiz* (pl. *-ød*) «Gutsgebäude, Hof, pl. Landgut», f. *moisio* id., ogsaa «das eben urbar gemachte und umzäunte Land im Walde»; est. *mõiznik*, liv. *moiznika* «Gutbesitzer, Edelmann», f. *moisniekka* id. Ordet findes endvidere paa Russisk med samme Betydning som paa Lettisk: *mýza* (og Afledningen *myznik*).

Oprindelig lettisk er Ordet i intet Tilfælde (hvad Donner, Techmer I, 261, 267 mener); men om det er indkommet her fra Russisk (Brückner 177, jf. Bielenstein I, 136) eller fra Finsk, kan ikke sikkert afgöres (*ſch* kunde maaske nærmest tale for det sidste, jf. f. *moisio*, syd-est. *mõizi*?). Overhovedet er dets Etymologi og förste Hjemstavn ganske dunkel. Efter Ahlqvist VFSK. 23 = KWFS. 27 er det kommet til Finsk fra Russisk (hvorfra i ethvert Tilfælde Afledningen paa *-niekka* = *-nik* maa være udgaaet); det omvendte turde dog lige saa vel kunne tænkes, saaledes at den sidste af de ovf. anf. Betydninger i Finsk kunde være den oprindelige. Jf. ovf. S. 12.

mul'īt, *mul'āt*, «in Schmutz herumrühren, wühlen; ohne Zähne essen» (Salis, NV.-Lifl.)

< liv. *mul'l'* (præs. *mul'ūb*) «kauen», est. *mulju-ma* «quetschen, drücken, reissen», f. *muljuta* «über den Haufen werfen».

mulka «eine halbgefüllte Stelle im Zaune zum Uebersteigen für Fussgänger» (Rujen, Kremon, V.-Lifl.)

< liv. *mulk* (pl. *-ød*), est. *mulk* (*-u-*) id. (jf. f. *mulkata* «um einander werfen, über den Haufen werfen»). Ulm.

murda, *murds* (Mancelius *murrda*, *murrds*) «ein von Ruthen geflochtener Fischkorb, Reuse»

< liv. *mērda*, *mūrda*, est. *mõrd* (*-a-*), f. *merta* id. Om lett. *u* = liv. *ø*, est. *õ* se S. 100 § 36. Oprindelsen dunkel; jf. GSI. 134. Finsk Paavirkning skyldes ogsaa russ. (Dial.) *morda*, *mereda* (*mereta*? [heraf mokša-mord. *merata*]; *nereto* o. l. med Tilslutning til *√ner* «tauchen»?) ved Siden af ægte *mereža* id.

musts «ein brauner Ochs; ein Hundsname»

< liv. *mustā*, est. *must* (*-a-*), f. *musta* «schwarz (braun)»; est. *mustu* «schwarzer Ochs»; f. *musti* «schwarzer Hund, Ochs», est. *muśt* (*-i-*) «Name für einen schwarzen Hund».

mûna, *mûns* «Deputat, Proviant als Lohn; Proviantlieferung»

< liv. *múon*, est. *mõn* (*-a-*), f. *muona* id.

nagla «Nagel, clavus»

af germansk Oprindelse (jf. Bielenstein I, 268); men Ordets Form, navnlig Endelsen *-a* fem. vækker nogen Mistanke om, at det muligvis er indkommet i Lett. gennem de finske Sprog, der som gammelt Laaneord have *nagla*, liv. *naggøl*, *nagl*, syd-est. *nagl* (*-a-*), nord-est. *nael* (*-a-*), o. s. v. id. GSI. 136 = Einfl. 157.

narmas pl. «Fetzen von Kleidern» (Kurl.)

< liv. *nārmas* (pl. *narmød*) «Borte, Franse», *narmøs*, *narmis* (Inessiv pl.) «zerlumpt»; est. *narmas* (ogsaa *narb*) «Franze, Faser» (heraf ogsaa estl.-sv. *narm* id.) Jf. f. *naarma*, *narmi* «Schramme, Ritze, Wunde»? Nogle tvivlsomme Sammenstillinger hos Donner Wb. III, S. 53. Om den lett. Endelse *-as* pl. jf. muligvis ovf. *kangas* og S. 110 Note 1.

nū'ja og *nūja* (allerede Mancel.) «Knüttel, Stock»

< est. *nui* (gen. *nuia*), *nuhi* (gen. *nuhja*), liv. *nuja*, f. *nuija*, *nuhja* id. Donner Wb. III, Nr. 887 f. Den lett. Form synes at udgaa fra en til est. *nuhi*, f. *nuhja* svarende liv. Form med *ū* og Stødtone, jf. S. 60 f., S. 87 § 21. — Ulm.; Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 136.

nuka, *ńuka*, *nuks* «das Brotende, ein derber Schnitt Brot»

< liv. *nukā* «dickes, keilförmiges Stück Brot von dem einen Ende der Schnittfläche» (*nük* pl. *-īd* «Rüssel, Schnauze»), est. *nukk* (gen. *nuku*, *-i*, *-a*), *nükk* (*-i-*, *-a-*) «vorstehendes Ende». Jf. Donner Wb. III, Nr. 863 (hvorimod liv. *nukā* uden Grund er udskilt herfra og henført til Nr. 895). Den lett. Form med *ń* maa svare til en liv.-est. Form med *ü*, S. 100 § 36. — Ulm.

pada «Piek in der Karte»

vistnok < est. *pada*, f. *pata* id., liv. *pada* med forandret Betydning «Coeur, Herzen». Vel nærmest fra svensk *spader*, med Kontamination med est., liv. *pada*, f. *pata* «Grapen». Mangelen af forlydende *s* i den lett. Form tyder hen paa est.-liv. Indflydelse.

paij «Kinderwort, das namentlich bei bittender Anrede schmeichelnd hinzugesetzt wird»; *paija-s* «Kinderspielzeug», *paijāt*, *paijůt* «streicheln, liebkosen»

< est., f. *pai* «gut, lieb» (e. *pai herra* «lieber Herr» o. l.); est. *pai* (gen. *paiu*), f. *paija*, *paiju* «Spielsache»; liv. *paij*, est. *paiu-ma*, *paita-ma*, f. *paijata* «streicheln». Ogsaa estl.-sv. og tysk i Østersøprov. *pai*. — Bielenstein I, 384; Ulm.; Donner Techmer I, 267.

paiſīt (præs. *paiſu* og *-iju*) «das Anstürmen des Wogenschwalles an's Ufer; stürmen; überschwemmen»; *paiſums* «Ueberströmen des Wassers über die Ufer, Fluth, Brandung; Ueberschwemmung»

< liv. *paiz*, est. *paizu-ma*, f. *paisua* «schwellen, überschwemmen» (liv. *ved paizəmi*, est. *wee paizumine*, f. *veden paisuminen*, *-mus* «Fluth, Ueberschwemmung»). — Bielenstein I, 402; 430; Ulm.

pātis «isabellfarbig (von Pferden)»

< est. *pāt'* (gen. *pādi*) «fahl, gelblich, hell gelbbraun», *pāt'jas* «gelblich», f. *paatti* (Kanteletar[3] 466), *paatti-hevonen* «blackhäst».

pauna, *paune*, *paunis* «Ranzen, Tornister; Bündelchen» (*paune* «Watsack» Mancelius)

< liv. *pōna* (*pounə*, jf. S. 53 f., S. 41 § 2) «Bündel; Wespennest»; est. *paun* (*-a-*) «Ranzen, Felleisen», f. *pauna* id. (Eller omvendt?)

peka «Pfote, Tatze (gewöhnlicher *k'epa* [s. dette S. 259])»

?< est. *päkk* (gen. *päka*) «Ballen (an der Hand, am Fuss)», f. *päkkä*, *päkeä*, *pääkeä*, *päe* (*päkehe-*) id., liv. *päg* «die Fusssohle vorn». Jf. Budenz ÖSz. Nr. 483. Fra Est. ogsaa estl.-sv. *päkk* id.

En anden Betydning af lett. *peka*, ogsaa *beka*, er «ein grosser Pilz (Kuhpilz)» (jf. «*pekk* Seestern, Qualle», «*päkas* Seetang» Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 113 Note 5?), hvormed stemmer liv. *päka* «Pilz». Om det er samme Ord som det foregaaende eller hvorledes Forholdet er, kan jeg ikke afgöre.

pese «Zündschwamm»

?< est. *päss* (*-a-*, *-u-*), syd-est. *pess* id. Eller omvendt?

pestīt, *atpestīt* «losmachen, befreien, erlösen», *pestitajs* «der Erlöser» (Katekismus 1586, Undeutsche Psalm. 1587, Mancel., østlett. o. s. v., S. 136 f.)

< liv. *päst* (*-a-*), est. *peast-ma* (*peasta-*), f. *päästää* id. (Kausativ af *pääse-n* «loskommen»). Budenz ÖSz. Nr. 545. Den lett. Form slutter sig her til den liv. med Afkortning af Vokalen (*ä*), se S. 68 (*ā* — ved ny Forlængelse? —

i *pāstītoeis* «Erlöser», Andrepno, Gouv. Vitebsk, Bezzenberger Lett. Dial. 83). — Bielenstein I, 402 (Ulm., der med Urette ogsaa anfører russ. *spas-ti*).

pī'ladſis, *pī'lags* «Eberesche, Sorbus»

< liv. *pī'lgəs*, *pī'ləg* (jf. S. 60), i Lifl. *pīlag*, est. *pihlakas*, *pihlak*, *pihl*, f. *pihlaja* id. (mord. m. *pizäl*, e. *pizel'*, čerem. *pizle* o. s. v., sml. f. Ex. Donner i Bidrag t. känned. af Finl. natur och folk XXIV, 123). Stødtonen i Lett. stemmer særlig med Liv., S. 86 § 21. — Ulm. — Herfra ogsaa tysk *Piel*beerenbaum id.

pifiks «ein an der Grenze übernommenes ehstnisches Wort: klein, ein kleiner» (Ulm.)

< est. *pizikene* id. — Thunm. 91.

polme «eine Fischerstange zum Fortstossen des Netzes unter dem Eise»

< est. *põlme* (Pernau), *põli* id.

porgāt, *půrgat* «die kleinen Fische aus dem Netzbeutel auslesen»

< est. *põrga-ma* «auskehren, ausfegen», f. *perkaa-n* «reinigen, roden» (*p. kalaa* «Fische ausnehmen»).

pudis «Kinderbrei»

< est. *pudi* «Brei, Eingebrocktes» (*pude* «locker, mürbe»; *pudi-ma* «zerkleinern», liv. *pudd* «bröckeln, locker werden» o. s. v., Budenz ÖSz. Nr. 473). Om lett. og lit. *putra*, der paa Grund af sit *t* ikke kan høre sammen med denne Stamme, se ovf. S. 210.

puika «Junge, Knabe»

< est. *poeg* (*-a-*), liv. *púoga*, i Lifl. *puog*, f. *poika* o. s. v. «Sohn, Knabe, Junges»; GSl. 40; Budenz ÖSz. Nr. 552. — Bielenstein I, 136; Ulm.; Donner Techmer I, 267. — Fra Finsk ogsaa russ. (Dial.) *pójga* puer, Grot, Filolog. razysk.[2] I, 472.

Et, som det synes, hermed beslægtet Ord er lett. *puisis* (gen. *puischa*; Mancelius *puissis*; dial. *puischis* Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 40, 60) «Knabe, Junge, Junggeselle» = liv. *pois* (*pois* S. 103 § 44; pl. *puõšid* S. 54), i Lifl. *puiz* (pl. *poist*), est. *poiś* (gen. *poizi*), vot. *poisi*, kreev. «*poissi*» id. At det skulde være et oprindeligt lett. Ord af indoeuropæisk Rod, beslægtet f. Ex. med skr. *putra-* eller lat. *puer* eller *pusus*, *pusio* (jf. Fick Wb. I, 679), er lidet sandsynligt, især da der ellers ikke i de baltisk-slaviske Sprog lader sig eftervise nogen dermed sammenhørende Dannelse. Snarere er det en Videredannelse af det ovennævnte finske Ord; men om denne er bleven til paa finsk Grund og derfra overført til Lettisk eller omvendt, lader sig ikke bevise, da Ordet, hvad dets Dannelsesmaade angaar, staar isoleret paa begge Sider. Lettisk Op-

rindelse antages af Ahlqvist VFSK. 186 = KWFS. 210 og Budenz a. St., finsk af Donner a. St., Bezzenberger, Spr. d. pr. Lett. 136 og, som det synes, Bielenstein a. St. Det sidste forekommer mig efter Formen sandsynligst.

puk'e «Blume»

?< liv. *puť'kəs* (*pusk*, pl. *-ūd*), i Lifl. *puť't'*, *puk'k'* (pl. *-id*) id., der atter er samme Ord som est. *puť'k* (gen. *putke*), *putkes*, f. *putki* «Röhre, hohler Stengel», dernæst alene eller i Sammensætninger Heracleum, Angelica eller forskellige andre Skærmplanter, lap. *boƀka*, *boska*, *posk*, *posko* Angelica archangelica, e.-mord. *počka* «Röhre, Spule», *poršeń p.* Heracleum sibiricum. Jf. Budenz ÖSz. Nr. 523.

pulgůt «üble Nachrede führen, schmähen» (Katekismus 1586 = Lit. u. lett. Drucke II, *pulgayam* 9^{28}, *pulgoiam* 10^{2}; Undeudsche Psalm. 1587 [1886] *pulgotays* 23^{8}, 26^{29}, ellers *pulga-* 28^{6}, 26^{8} o. fl. St.)

< liv. *puolg*, *polg* (præs. *-əb*) «schmähen, lästern; vorwerfen, tadeln»; est. *põlga-ma* «verachten»; jf. f. *polkea* «treten, drücken, zertreten, verwerfen, Einspruch thun». Om lett. *u* se S. 100 § 36,2. — Bielenstein I, 398; Ulm.

pulka, *pulk'is* «Stöpsel, Pflock, hölzerner Nagel»

< liv. *pūlka*, est. *pulk* (gen. *pulga*), f. *pulkka* id. Om der atter er nogen Forbindelse mellem det finske Ord og tysk *Pflock* (jf. eng. *plug*), hvoraf Baumgärtel 23 med Urette afleder det lettiske Ord, turde være saare tvivlsomt.

pune «Knollen, Knoten», *punis* «Beule» (*puńu wēders* «ein Dickbauch»), *puns* «Auswuchs am Baum, Höcker»; *punte* «Beule; Auswuchs an Bäumen; Berg im Monde; hervorstehender Bauch bei Thieren und Menschen» (V.-Lifl.; Lemsal og Salisburg *ponte*; Ulm.)

= est. *puńń* (*-i-*), *punn* (*-u-*), *puńo* «harter, gedrungener, rundlicher Gegenstand (Ball, Knaul, kleiner Lägel, Pfropf etc.; *kõht ēs puńńis*, *põńńis* er hat einen dicken Bauch etc.)», *punnuta-ma*, *ponnuta-ma põnuta-ma* «schwellen», jf. *ponts* (*-u-*) «Klotz, Klumpen», *puńtijas*, *puńtjas* «derb, dick, plump, dickbäuchig»; f. *puntias* id. Oprindelse tvivlsom.

purga, *půrga* «ein fadenlanger Stock mit einem Klotze am Ende, um damit vor dem Herausziehn Fische in's Netz zu treiben» (*purag'* gen. *purgas* Bezzenberger Lett. Dial. 153 Note 1; *purgāt*, *půrgāt* «die Fische mit der *p.* treiben»); *půrka* «eine Krücke mit langem Stiele, zum Heraustreiben von Fischen und Krebsen aus Uferhöhlungen» (Edwahlen, NV.-Kurl.)

< est. *põrk* (gen. *põrga*), liv. *boŕg* (jf. S. 72 f. § 2), f. *porkka* id. Om lett. *u*, *ů* se S. 100 § 36,2, jf. S. 94 § 29.

[?*putra*, lit. *putrà* «Grütze» se S. 210.]

rabāt «Aehren auf dem Felde ausschlagen (Rujen, NV.-Lifl.); die Roggengarben vor dem Dreschen gegen etwas schlagen, um die reifsten Körner herauszubringen»

< liv. *rabb* (præs. *rabūb*) «schlagen, hauen, hacken», est. *raba-ma* «schlagen, schütteln, schwingen (*rukkid r.* Roggengarben schlagen)», f. *rapaa-n ravata* id. Jf. Donner Wb. III, Nr. 969, 1032, 1036.

rauka-s pl. «die Rungen am Bauerwagen» (V.-Lifl.)

< est. *rõuk* (gen. *-gu*, *-ga*, *-ge*), *rauk* (gen. *-gu*) «aufrecht stehender Stab, Pflock, *rõugud* pl. (am Leiterwagen) die vier Stützen für die Leitern», vot. *rõukko* id.; jf. f. *roukko*, *roukku* «Querholz, um die Schlittenständer oben zusammenzuhalten» (jf. Donner Wb. III, Nr. 994). Om *au* se S. 105 § 46.

rawa (sjæld.) «Riff; eine Sand- oder Steinbank im Meere»

= est. *rawa* «unter dem Wasser verborgener Stein», liv. *rova* id., pl. «Riff». Jf. S. 88 § 23. Om Ordet fra Lett. er optaget i Liv.-Est. eller omvendt, er ikke sikkert; dog turde det sidste være sandsynligst; sml. f. *ravio* «Steinhaufen»? (jf. Donner Wb. III S. 108 Nr. 994; det smst. anf. f. *raunio*, est. *raun* [*-a-*] «Steinhaufen» er utvivlsomt af germ. Oprindelse, jf. GSI. 142 = Einfl. 165, sandsynligvis udgaaet fra en af oldn. *hreysar* pl. id. forudsat Form **hraunisjō-z*, beslægtet med oldn. *hraun* Lava, jf. Noreen i Arkiv f. nord. Filol. III, 13 f.). Lit. *rėvà* «Hügel, Riff im Wasser» stemmer ikke med lett. *rawa*; mon af mnt. *rif*, *ref*?

rawasts «eine grosse Familie» (Salis, NV.-Lifl.)

< est., f. *rahwas*, liv. *ro'uz* (S. 61 ned.), i Lifl. *raus* «Volk, Leute». — Ulm. — Den lett. Form synes at udgaa fra en oprindelig Partitiv-(Infinitiv-)form est. *rahwast*, liv. *ro'ust*, *raust*.

reņģe «Strömling»

vel af est. *räim*, *räime* id., «Clupea harengus L. var. membras». Liv. i Lifl. *reńģ* id. er vel snarere laant fra Lett. Lydudviklingen af den lett. Form, navnlig *-ģe*, er for øvrigt uklar. — Ulm.

rēpsis (gen. *rēpscha*; Mancelius *rebschi* pl.) «Reps (Fisch)»

< liv. *repšəs*, *repš*, est. *räbus* (gen. *-use*) «Rebs, Weissfisch, Salmo (Coregonus) maraenula», f. *rääpys* (St. *-ykse-*), veps. *ŕäpus* id. Den liv. Form turde atter være paavirket af Lett. (jf. S. 98). Heraf ogsaa russ. *ŕápucha*, *ŕápuška* (*rja-*) id. (eller er dette Kilden til det finske Ord?) samt fra Lettisk tysk i Østersø-provinserne *Rebs*, *Reps*.

rija, *rīja* (i Kurl. mest pl. *rijas*) «Korndarre, Riege»; lit. (žem.) *rijė*, *rejė*, *reja* «Scheune» (Geitler LS. 106)

= est. *rei* (gen. *reie*), ogsaa *rehi*, *rihi*, *riha*, *rīh* «Dresch- und Darrscheune, Riege», liv. *rī*, f. *rīihi* (St. *rīihe-*) id. (vot. *rihi* «Stube»). Jf. endvidere russ. *ríga* (dial. *rej*), hvideruss. *reja*, tysk (prov.) *Riege*, *Rije*, sv. *ria*, estl.-sv. *rī* id., samt gl. sv. (gutn.) *ri*, nysv. Dial. *ri* (*räi*), *rie* Stang, særl. Stang, hvorpaa Korn hænges til Törre.

Donner, Techmer I, 269, anser det finske Ord for laant fra det lit.-lett. Foruden at imidlertid den finske Form (med *h*) ikke kan forklares heraf, er dette sidste i sig selv saa isoleret og saa begrænset i sin Udbredelse, at det umuligt kan være ægte. Efter Brückner 125, 182 er det laant fra (Hvide-)russ., og ganske vist synes der at være en nær Forbindelse navnlig mellem den lit. og den hvideruss. Form; men ogsaa paa russ. Omraade er dette for de andre slav. Sprog fremmede Ord tydeligt laant udefra. Det er utvivlsomt med Rette, at Ahlqvist VFSK. 40 = KWFS. 46 søger Kilden baade til det russ. og til det lit.-lett. Ord i det finske. Derimod maa Oprindelsen til selve dette lades uafgjort. Efter Ahlqvist a. St. er det laant fra det ovf. nævnte svenske Dialektord *ri*, *rie* Stang (det maatte da vel i ethvert Tilfælde være fra en meget ældre Form deraf med *h*: **rīh*-?); efter Säve, Gutniska urkunder, Stockholm 1859, S. XXX er derimod dette — over Estl.-sv. — laant fra Finsk-Est., hvad der i og for sig forekommer mig sandsynligere. Tysk (prov.) *Riege*, *Rije* udgaar fra Lett. eller Russ.

rinda, *rinde* «Reihe, Zeile, geschlossener Kreis» (*rindāt* «ordnen», *rindēt* «in eine Reihe, sei sie gerade oder kreisförmig, stellen»), lit. (Memel, žemait.) *rìnda* id. (Geitler LS. 106 efter Dowkont; Bezzenberger LF. 164)

?< liv. *rīnda*, est. *rind* (gen. *rinna*), f. *rinta* «Brust; Strich, Reihe»; det sidste er her meget tydeligt kun en særlig Udvikling af Grundbetydningen «Bryst» (lap. *radde* id.). Er det lett.-lit. Ord af finsk Oprindelse, hvad der forekommer mig sandsynligt, maa det naturligvis skilles fra lit. *rėdas* (*rėda*) «Ordnung, Zurichtung; Schmuck» og de dermed sammenhørende Ord, med hvilke det sammenstilles af Fick Wb. II, 762 og Bielenstein I, 147; andre, men temmelig tvivlsomme Sammenstillinger hos Leskien Abl. 77 f. (lit. *rindà* «Krippe, Rinne» er saaledes vistnok et helt andet Ord); jf. ogsaa Brückner 125 Note 195 og Miklosich Et. Wb. 276. Overhovedet turde de Vanskeligheder i etymologisk Henseende, som de nævnte baltiske Ord og forskellige andre, der mere eller mindre ligne dem, frembyde, væsentlig bero paa Krydsning eller Sammen-

blanding af flere, oprindelig forskellige Ord eller Ordstammer, der til Dels atter skyldes Laan fra andre, ikke blot slaviske og maaske germanske, men ogsaa finske Sprog (jf. S. 129 III og Note 1).

rinduksis «Netzbeutel»

< liv. *rīndoks* «Netzbeutel; Ende des Netzes»; samme Ord som f., est. *rinnus* (St. *-ukse-*, egl. **rindukse-*) «Brustriemen; Brustbedeckung», af *rinta* Bryst, se ovf. *rinda*.

roida «Graus, Schutt» (Rujen, Dickeln, NV.-Lifl.)

< est. *roid*, *rõid* (gen. *roiu*) «grober Sand, Kies, Unreinigkeit, Staub». S. 101 § 38.

ſaimůt (og *ſa'imůt* Bielenstein I, 73, 484), *saimůt* (det sidste, som det synes, østlett., Gromata lyugszonu 1811, 41, 93 o. a. St., Bezzenberger Lett. Dial. 8) «lästern, schimpfen» (Undeutsche Psalm. 1587 [1886] 57^{30}, 26^{30}); lit. (Memel, žemait.) *žaimoti* «höhnen» (Geitler LS. 122), *žaimotis* «verspotten, sich verspotten (durch Herausstrecken der Zunge u. drgl.)» (Bezzenberger LF. 201 f.)

< est. *sõima-ma* «schimpfen, ausschelten», liv. *soim*, *suoim* «schelten, schmähen, lästern», f. *soimaan soimata* id. S. 81 § 15; S. 101 § 38; S. 133 VII. — Bielenstein I, 398; Ulm.

ſaksenis, *saksenis* (Ulm.; *ſaksinis*, *saksinis* Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 33) «Südwestwind»

afledt med den ved Navne paa Vinde særlig brugelige Endelse *-enis* (Bielenstein § 215,3) sandsynligvis af liv. *saksa*, est. *saks* (*-a-*) «deutsch, Deutscher», næppe egentlig af lett. *saksis* Sachser. Jf. nedf. *sāmenis* under *Sāms*. — Bezzenberger a. St. 136.

[?*sala*, lit. *salà* «Insel» se S. 214.]

salaka (Mancelius *sallaka*) «ein grosser Stint»

< liv. *salāk* «grosser Stint, Salmo eperlanus L.»; est. *salakas* «Pliete, Weissfisch (Cyprinus alburnus L.), junger Ias (Coregonus ias Asm.)»; f. *salakka*, *salkki*, veps. *salag* Cyprinus (Aspius) alburnus. Jf. russ. *salákuša* «Sprotte»?

Sāms, *sāmelnëks*, *Sāmētis* «nach Allunan ein Finne, und *Sāmu-ſeme* Finnland, *Sāmu-sala* Oesel; gewöhnlich heisst *Sāmu-ſeme* auch Oesel und *Sāmētis* Oesulaner; nach Bielenstein gilt *Sāms* in Kurl. für Oesulaner und Finnen» (Ulm.); hos Mancelius derimod med *oh* = *å*: «Finnland *Sohma-Semme*», «Finnisch [reden] *Sohma wallodu* [*runnaht*]»

< liv. *Súomə mā̆*, est. *Sõme mā*, f. *Suomi*, *Suomen-maa* Finnland; liv. *Suomili*, est. *Sõmelane*, f. *Suomalainen* Finne, finsk. Hertil slutter sig umiddelbart den

ældre lett. Form med *å* (jf. S. 95 § 29). Øsel hedder derimod liv. (Kolken) *Sāme-mā̊* (en Indbygger *Sāmli*) eller i Lifl. *Sār-mā*, i Kurl. *Sā̊r-mā̊* (hvilket sidste ogsaa betyder Estland, vel fordi Nationaliteten her er den samme som den, Liverne nærmest have Lejlighed til at lære at kende paa Øsel), est. *Sāre-mā*, f. *Saaren-maa* (egl. «Ø-land»), ogsaa est. *Kure-mā*, f. *Kurjen-maa* (egl. «Traneland»; om disse Navne jf. Ahlqvist Kieletär I, 4, 67 f.). Her er liv. *Sāme-mā̊* — som allerede Vokalen *ā*, ikke *å̄*, i Forbindelse med Ordets Begrænsning til kolkensk Dialekt viser — en ligefrem og vistnok forholdsvis ung Efterligning af lett. *Sāmu-ſeme* (hvoraf ogsaa kreev. «*Sama*» id.), og maa paa ingen Maade umiddelbart sammenstilles med f. *Suomi* eller lap. *Sabme*. Selve den lett. Form *Sām-* er utvivlsomt først opstaaet paa Lettisk; hvorledes den er udviklet, er dunkelt; dog er jeg nærmest tilböjelig til at tro, at den — hvad der ogsaa vilde stemme med Betydningen — beror paa en Kontamination af det ældre, hos Mancelius bevarede Navn paa Finland, *Sům-*, og det liv.-est. Navn paa Øsel, *Sā̊r-mā̊*, *Sāre-mā*. (I Formen *Sāmelnëks* hos Ulm. maa *l* skyldes en Indflydelse fra det finske Suffix: est. *-lane*, liv. *-li*.) I Betydningen Finne bruges paa Lett. nu sædvanligt, ved Efterligning fra Tysk (jf. S. 72 Note 1), *Pin(n)is* samt *Piń(ń)u-ſeme* Finland.

En lett. Afledning er *sāmenis* (*sāminis* Bezzenberger, Spr. d. preuss. Lett. 33, 136) «Nordwestwind», egl. «Øsel-vind», altsaa benævnt saaledes i Forhold til Rigabugten. Om Formen jf. ovf. *ſaksenis*.

santmetti «Masken» (Walk, N.-Lifl.)

< est. *sańdi-Mańdid*, *Mańdi-sańdid* «Bursche, welche am Martiniabend verkleidet umher gehen und Gaben einsammeln». — Ulm.

ſāris, *sāris* «Insel, Holm» (Rujen, NV.-Lifl.)

< est. *sā́r* (gen. *sāre*), liv. *sā̊r*, f. *saari* id. — Ulm.

sedums «Meeresbucht, kleiner Hafen»

< liv. *sadamā̊* «Hafen», est. *sadam* (*-a-*) «Anfurth, Landungsplatz, Hafen», f. *satama* id. — Ulm. — Anden Stavelses *u* paa Lett. beror paa en Tilslutning til den almindelige Afledningsendelse *-um-s* (Bielenstein I, 301 ff.); maaske er Ordet indkommet igennem nordvestkur. Dialekt, hvor denne Endelse har Formen *-am-s* (jf. S. 106 Note 1 og S. 135), og derpaa, ved at vandre videre, forandret i Analogi med den almindelige Form af den. Om første Stavelses *e* jf. *wesars*.

selgą «die Höhe des Meeres» (Ulm.; *selgâ* «auf der Höhe des Meeres, am Horizont des Schiffers» Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 172 Note)

< liv. *sālga*, i Lifl. *selga*, *sälga* o. a. F., est. *sel'g* (gen. *sel'ja*), *säl'g*, f. *selkä* «Rücken»; est. *mere sel'g*, f. *meren selkä* «die Höhe des Meeres» (utvivlsomt ligesaa paa Liv., skönt det ikke udtrykkelig anføres hos Sjögr.-Wied.) — Bezzenb. a. St.

sēne, *sēn(i)s* f. (Mancelius *sehnes* pl.) «Pilz, Riezchen»

< liv., est. *sēń*, f. *sieni* id. (Donner Wb. Nr. 735). — Ulm.

sīga (*sīǵe*, *sīka*; Mancel. *siegha*) «Schnäpel», Salmo (Coregonus) Lavaretus L.

< liv. *sīg*, *sīgøs*, est. *sīg* (gen. *sīa*), f. *siika*, veps. *sig* id. Oprindelsen er dunkel; men til Lettisk ligesom ogsaa til Russ. (*sig*, jf. Miklosich Et. Wb. 296; heraf atter syrj. *sig* id.) synes Ordet i ethvert Tilfælde at være kommet fra Finsk. Usikker er det historiske Forhold mellem det finske Ord og oldn. *síkr*, sv., østnorsk *sik* id. Ordet er endvidere (fra Svensk eller med Forandring af *g* til *k* i Udlyd?) gaaet over i Tysk (i Østersøprovinserne) *Siek*, og herfra sandsynligvis atter til Lit. (Memel) *sykis*, *sykė*, der ikke kan høre umiddelbart sammen med det lett. Ord. Jf. Tamm, Svenska ord belysta gen. slav. och balt. språken, 1881, 39.

soga (*saga*), *sega*, *suga* (*schuge*) især i pl. «Grundeis, Treibeis», *suga* ogsaa «Aufwasser auf dem Eise»

< liv. *soga* «Schnee mit Wasser gemischt; pl. Träber»; est. *soga* «Verwirrung», *wīna-s.* «Bodensatz, trüber Rest vom Weine»; f. *soka* «Abfall, Bodensatz, Unrath».

sonis (*zone*) «Schaafbock» (Salis, Allendorf, Lemsal, NV.-Lifl.)

< liv. i Lifl. *sonn* id., est. *sõńń* «Stier», syd-est. «Widder» (= *lamba-s.*, *s.-oinas*), f. *sonni* «Stier». — Ulm.

stuǵi pl. «die Stützen, welche das am Lande auf Rollen stehende Boot halten» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 176; jf. *stuǵis* [«ein Messerstumpf», = lit. *stungis*;] «eine Roggen-Gubbe»? [Salis, NV.-Lifl., Ulm.])

mon < liv. *tüg* (jf. S. 46 § 15), est. *tugi*, f. *tuki* (St. *tuge-*, *tuke-*) «Stütze» med prothetisk *s*?

suburs se S. 215, 216 *sêbras.*

suga «Geschlecht, Race, Familie (in weiterm Sinne)»; *sugus* «Art»

< liv. *sug* (pl. *-ūd*), est. *sugu*, f. *suku* «Art, Geschlecht, Race». — Ulm.

suits «überflüssig», lit. (žemait.) *suitis* «reichlich» (Geitler LS. 49, 113, jf. Brückner 139)

= liv. *søit*, *søitə* «überflüssig» (af Wiedemann betegnet som ham ubekendt). Bielenstein I, 136 synes nærmest at anse det lett. Ord for laant fra Liv. Staar

det liv. Ord i Forbindelse med est. *suit-ma*, *sūt-ma* «können, vermögen, aushalten», f. *suittaa* «hinreichen, hinlänglich sein; können, vermögen; vergüten, ersetzen»? I saa Fald vilde det kunne anses for ægte finsk; men Forholdet er mig tvivlsomt.

sulainis «Bedienter, Diener» (Mancelius *sullains*, *-nis*; Grom. lyugsz. 1811, 336, 337 o. a. St.; jf. ovf. S. 136)

< liv. *sulli* (jf. S. 50 f.), est. *sulane* (St. *-ase-*, *-atse-*) id.; f. *sulha*, *sulho*, *sulhanen* «Junggesell; schöner Mann; Freier, Bräutigam». Ahlqvist VFSK. 184 = KWFS. 207, og Donner, Techmer I, 259, 268, aflede det finske Ord af det lettiske; den finske Form (med *h*) kan imidlertid ikke forklares af den lettiske, men vel omvendt. Ahlqvist a. St. antager da tillige til Forklaring af dette *h* en (sekundær) Indflydelse fra russ. *slugá* Tjener, som han endvidere anser for Originalen til det lettiske Ord; dette sidste kan dog umuligt være rigtigt, og en Sammenhæng mellem det finske og det russiske Ord maa ligeledes henstaa som tvivlsom, dels fordi Lydforholdene i Virkeligheden slet ikke passe, dels fordi Grundbetydningen i de finske Sprog ikke synes at kunne være «Tjener», men meget snarere «ung Mand» ell. lign. Derimod kan der ikke være Tvivl om, at *sulainis*, som allerede udtalt af Bielenstein I, 286, er et (gammelt) Laan fra Livisk eller Estisk, hvad saa end ellers Oprindelsen til det finske Ord maatte være.

ſusteri, *ſusteres*, *ſustrenes* (ogsaa *ſchusteri*, *ſchustrenes*, *ſchustik'i* Brasche D.-Lett. Wb.) «Johannisbeeren», *ſusteri*(?), *ſustriņi* «Johannisbeerstrauch», Ribes rubrum (sg. *ſusters* som Artsnavn, *melnais ſusters* Solbær, Ribes nigrum, efter Mag. d. lett. lit. Ges. IV, 2, 32)

< est. *sõster* (gen. *sõstra*), f. *siestar*, *siehtar* Ribes dels rubrum dels nigrum (udbredt i de fleste finsk-ugriske Sprog, jf. Donner Wb. Nr. 630 og Bidrag till kännedom af Finl. natur och folk XXIV, 128). Om lett. *u* < *õ* jf. S. 100 § 36 sidste Stykke. Liv. (Kolken) *sustriņ-d*, (Pisen) *zustər-d*, i Lifl. *mustad zustar mared* Ribes nigrum, skyldes Tilbagelaan fra Lett.

sůbars se S. 215, 216 *sèbras*.

Sům- se *Sāms*.

schk'irsts (Mancel. *schkirrsts*, *-sta*) «Kasten, Kiste, Lade; Sarg»

< est. *kirst*, *kerst* (*-u-*) «Kasten, Sarg», liv. *kirst*, i Lifl. *k'irst*, *šk'irst* «grosse Kiste, Kasten», f. *kirstu* id. Ogsaa optaget paa Russ. gl. *korsta* «arca, Sarg», dial. *kersta* = *mogila*, Grav (Grot, Filolog. razyskanija² I, 471; Miklosich Et. Wb. 132). Om det foransatte *sch* paa Lett. jf. S. 84 § 19.

schk'ute, *k'ute* sædv. pl. *-es* «Küttis» («eine Fruchtbarmachung des Ackers durch Feuer, indem man trockenes Holz oder Strauchwerk mit der aufgepflügten Erde bedeckt, dasselbe anzündet, dann die Asche ausbreitet und bald darauf die Saat verrichtet» Hupel), *schk'utēt*, *k'utēt* «Küttis brennen»

< liv. *kütt* (præs. *kütāb*), i Lifl. *t'utt* (pr. *t'utab*) «brennen, heizen», est. *küt-ma kütan* id., *küte* «Heizung», *kütis* (St. *-ise-*, *-ikse-*) «Heizen, Brennen, Schwenden; Brennmaterial, aus Strauchwerk u. Rasen gebildete Haufen (zum Schwenden des gerodeten Landes)»; f. *kyteä* «glühen, glimmen», *kydettää*, *kytätä kyttään* «abschwenden, den Boden anzünden», *kydetys* (St. *-ykse-*) «Schwendenland». Fra Est. ogsaa tysk i Østersøprov. *Küttis*. Brugen af Plur. *(sch)k'utes* = est. *kütis* er muligvis at forklare i Analogi med S. 110 Note 1. Jf. for øvrigt S. 100 § 36 Slutn. og om det foransatte *sch* S. 84 § 19. — Bielenstein I, 414.

taims «eine Art Lachs»; *taimińsch* (Mancel.) «Lachsforelle»

= est. *taim* (*-e-*) «Lachsforelle (Salmo taimen Pall.)»; liv. i Lifl. *taimin* id. («Salmo trutta L.»); f. *taimen* Salmo fario, trutta (jf. liv. [Kolken] *tāmik*, f. *tammakko*, lap. n. *dabmok*, sv. *tabmok* id.?). — Ulm. — Ogsaa optaget paa Russ. (*tajmén'*), Svensk (*taimen*) og Tysk i Østersøprov. (jf. Sjögr.-Wied. Liv. Gramm. S. LXXXVI «300 piscium qui taymen dicuntur», 14. Aarh.). Oprindelse dunkel; dog vistnok snarere optaget fra de finske Sprog i Lett. end omvendt.

teiba «Forelle»

= est. *täib*, *teib* (gen. *-we*, *-wi*) «eine Abart des Alantbleiers (wahrscheinlich Squalius oder Cyprinus leuciscus L.)»; liv. *teba*, *töba* «Alantfisch, Cyprinus jeses» (eller «Tobiesenfisch, Ammodytes tobianus L.»); f. *seipi*, *säpi*, *teipi* «Aspe, Rapfen, Karpfen», altsaa forskellige Cyprinider.

teldas pl. «bedeckter Wagen, Karosse» («scheint nicht bekannt» Ulm.)

< est. *tõld* (gen. *tõlla*) «Kutsche», f. *telta* velum quodvis obductum, et gammelt germ. Laaneord (**telda-*; GSI. 152 = Einfl. 175; Schiefner hos Ahlqvist KWFS. 130). Eller er det lett. Ord (med *e* ligeoverfor est. *õ*) et dermed parallelt Laan?

tērauds (*tährohds*, *-tz* Mancelius, jf. S. 104 Note 2) «Stahl»

< liv. *tērōda* (ell. *terrōda*; *ē* at forklare efter S. 52 f. a) id., egl. Æg-jærn, sammensat af *tera* «Schneide» og *rōda* (S. 54 øv.), i Lifl. *raud* «Eisen»; ligesaa f. *terärauta* id. f. Ex. i «Hr. Martins» Oversættelse af Landsloven c. 1550 (Virittäjä II, 1886, 19); jf. lat. *acies ferri* id., oldn. *eggteinn*, *eggvölr*. Ellers hedder Staal f. *teräs* (St. *teräkse-*), est. *teras* (St. *-ase-*, *-akse-*), egl. hvad der kan bruges til Æg (*terä*, et ægte finsk Ord, Budenz ÖSz. Nr. 242, Donner Wb. Nr. 456). Det

er ganske med Urette, at Ahlqvist KWFS. 71 (jf. ogsaa Schrader, Sprachvergleich. u. Urgesch. 296) anser de finske Ord for Laan fra Lettisk. Ang. Formen af det tydeligt fra Livisk laante lett. Ord jf. ovf. S. 68, S. 104 f. § 46 med Note 2, S. 135.

lit. (žemait.) *tikùtis* «Himmelsziege»; lett. *k'ikuts*, *k'iku-kaſa* «Pfuhlschnepfe, Doppelschnepfe»

= est. *tikutes*, *tikutaja* «Becassine (Ascalopax gallinago L.)», *tikuta-ma* «meckern (von dem Ruf der Doppelschnepfe)». Onomatopoietisk.

tildars «Strandläufer»

< est. *tilder* (gen. *til'dri*), *tildre* «Pfuhlschnepfe (Totanus glottis L., T. ochropus L.), *jõe-t.*, *wee-t.* Strandläufer (Actitis hypoleucos L.)»; f. *tilleri* Totanus (liv. **tīldar*?).

tilka (Lemsal, Kremon, V.-Lifl.; Siuxt, Kurl.), *tilēns* (Alt-Rahden, Midt-Kurl.) «Eiszapfen»; *tilka* ogsaa «herabfliessender Speichel» (Kurl.)

< est. *tilk* (gen. *tilga*), syd-est. *tsilk* «Tropfen» (*tilku-ma* «tropfen», *sū tilgub wet* «der Mund wässert»; *tila* «Eiszapfen», *jä-tsilk* id.), liv. *tīlka*, f. *tilkka*, veps. *tilk* id. — Ulm. — Fra Est. ogsaa estl.-sv. *tilk* id.

tosa «schlimmer Geruch, giftiger Dampf» (Allendorf, NV.-Lifl.)

< est. *toss* (*-u-*) «Dampf, Dunst, Hauch».

(Et herfra forskelligt Ord er lett. *tosa* «ein nuschliges (nicht vorwärts kommendes) Frauenzimmer» (NV.-Lifl.; ogsaa *toska*) = est. *tošš* «Tölpel, Schlafmütze», *tossakas* id.; «träge, tölpelhaft», f. *tosso*, sml. dansk *Tosse*.)

tunga «das Eisgedränge beim Ausgehen des Eises» (Salis, NV.-Lifl.)

> est. *tuŋg* (*-i-*, *-a-*, *-u-*) «Gedränge», f. *tunko*, *-u* id. (e. *tuŋgi-ma* «dringen, sich drängen», f. *tunkea* «drängen, stopfen, packen»; liv. *tüŋg* [jf. S. 44 § 15] «wühlen, verwühlen»).

turba «ein Fisch (Salis, Lemsal, NV.-Lifl.), grosse Radaune?», *turbis* «der Alant», «der Bleier (Fisch)», *tūrbala*, *dûrbe*, *dûre*, *dūre* id.

= liv. (Pisen) *tūrba*, (Kolken) *dūrbal* «Bleier (Cyprinus ballerus L.)»; est. *turwas* (gen. *turba*), syd-est. *turb* (gen. *turwa*) «Durbe (Squalius dobula L.)»; f. *turppa*, *turppo* (*turpas*), *turpa* (*turpo*), *turvas* (*turpaa-*) «Karpfen; Aspe (Aspius rapax), Rapfen (Squalius cephalus)». Ordet, der synes at være opr. finsk, er ogsaa optaget i Tysk (i Østersøprov.) *Durbe* eller *Turbe* (jf. ovf.).

uikāt «andern Hirten zurufen»

< liv. *uik* «entgegen rufen, halloen», est. *huika-ma* «rufen, zurufen, jodeln (bes. im Walde)», f. *huikkaan huikata* id. (af Interjektionen *hui*).

uka, kun i Lokativ i Talemaaden *ukâ ët* «verderben, zu nichte werden», *ukatës* «zu Grunde gehen»

< liv. *ukā* i Iness. *ukās* og Illat. *ukkə*; *ukkə lād* «zu Grunde gehen»; est. *hukk*, i Iness. *hukas* og Ill. *hukka*; *hukka mine-ma* «verderben, zu Grunde gehen» = *hukka-ma* (ogsaa trans. «zu Grunde richten»), syd-est. *hukku-ma*; f. *hukka*, *mennä hukkaan* id. = *hukkua* (*hukata* trans.). — Ulm.

umbe tīkli «Netze mit Maschen von mittlerer Grösse, welche vor der Laichzeit gebraucht werden» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 178)

?< liv. *umbə* (*ümbi*) «unklar; ungebahnt, verstümt» (*umbəs kiet* «verdeckt kochen»); est. *umbe*, f. *umpi* (i Sms.) «verschlossen (ohne Ein- oder Ausgang), unzugänglich, verstopft, nicht klar, trüb». — Bezzenb. a. St.

urga «kleiner Bach, bes. Morastbach (Lifl.); Wasserloch, Pfütze», *ûrga* «Loch in der Erde (Dondangen, NV.-Kurl.), morastige Pfütze, ausgefahrene Stelle auf Wald- und Wiesenwegen (Autz, Kurl.), Schlucht mit steilen Seitenwänden, in der ein Flüsschen fliesst (Sackenhausen, V.-Kurl.)»

< liv. *ūrga*, i Lifl. *ūrg* «kleiner Bach; Niederung mit fliessendem Wasser», est. *urg* (gen. *uru*) «Vertiefung, Höhle» = *org* (gen. *oru*, *oro*) «Thal, Waldschlucht», f. *orko* «feuchtes Thälchen, Niederung». — Bielenstein I, 318.

waba, sædvanl. *wabas* pl. «die Holzgabeln, auf welchen die Netze getrocknet werden; Zaunstaken»

= liv. *vaba*, pl. *-ād* «Trockenstange am Strande für die Netze», est. *wabe-d*, *wabu-d*, *wabl-id*, id., f. *vapa*, *vave* (pl. *vapeet*), *vavas* (pl. *vapaat*) id., ogsaa «(Angel-)Ruthe». Efter al Sandsynlighed er det lett. Ord laant fra Livisk, ikke omvendt det finske fra hint, og der kan da ikke være noget Slægtskab mellem lett. *waba* og germ. *weban* o. s. v. (Schade, Altdeutsches Wb.[2] 1108).

wagare, *wagaris* «Hauptaufseher über die Hofsarbeit» (Kurl.; i Lifl. *stārasts* af russ.-polsk *starosta*)

< liv. *vagār* «Dorfältester; Frohnvogt», som det synes, en Afledning — med Suff. *-ar*, der betegner den handlende Person og almindeligt plejer at föjes til Verbalstammer (Sjögr.-Wied. Gramm. § 18) — som i Betydning vilde svare til en finsk Participialdannelse *vakaaja* af Verbet *vakaa-n va'a-ta* «vergewissern, bekräftigen, verbürgen; justiren»; dette Verbum, som dog ikke kan paavises paa Liv. eller Est., er atter afledt af Adj. *vaka*, *vakaa* «fest, sicher, ruhig, getreu, fromm» = liv. og est. *vaga* «still, fromm, ruhig». — Ulm. (Bielenstein § 193 afleder det lett. Ord af *waga* «Furche» [jf. ovf. S. 235], hvad der dog

vilde være en lidet sandsynlig Betydningsovergang; desuden tilföjer han selv: «im Lettischen vielleicht das einzige Wort dieser Bildung» [med Suff. *-ari-s*, *-are*].)

wa'i se *woi*.

wa'ijaga (*wayage* 1587, se nedf.; øst-lett. ogsaa *wojaga* Bezzenberger Lett. Dial. 82, men *wajag* Grom. lyugsz. 1811, 282 o. s. v.) 3. Pers. upers., inf. *wa'ijadſēt* «nöthig sein» (*man* [Dat.] *waijaga naudas* [Gen. — for Abl.? Bezzenb. BB. IX, 248 —] «ich habe Geld nöthig», jf. Bielenstein II, 229; deraf *waijadſība* «Bedürfniss», *waijadſigs* «nöthig»)

< liv. *vajāg*, i Lifl. *vajag* «Bedürfniss, Anliegen; nöthig, nothwendig; fehlend» (*min* [«Dat.»] *um sīnda* [Partitiv ell. Infin.] *vajāg* «ich habe dich nöthig»; *vajāgli* «mangelhaft»; ved nyere Laan fra Lett. *vaidzib* «Bedürfniss», *vaidzig* «nöthig», jf. S. 105 § 48); est. *waja*, *wajak* «Mangel, Bedürfniss; fehlend, nöthig, woran etwas fehlt» (*mull on waja* «ich bedarf»); vot. *vajaga* id. (kreev. «*waeg*» «müssen, man muss»), f. *vaja*, *vajaa* (for **vajaga*) id. (ogsaa med en afkortet Stammeform *vai-*: *vaili* «Mangel», *vaillinen* «mangelhaft» o. a.); lap. *vaǥjeg*, *vajeg* id. (jf. Qvigstad 17, 113). — Ulm.; Bielenstein I, 444.

Hvad end for øvrigt Etymologien til de finske Sprogs *vaja* (*vai-*), *vajaga* og dette Ords videre Slægtskabsforhold maatte være, tyder dog alt bestemt paa, at lett. *waijaga* er udgaaet derfra, ikke omvendt. Kun Stødtonen i det lett. Ord kunde vække Betænkelighed; men da denne alligevel i adskillige Tilfælde synes at have trængt sig ind sekundært (jf. ovf. f. Ex. *kā'ſas*, *ſa'imůt* ved Siden af *ſaimůt*), kan der næppe lægges nogen afgörende Vægt herpaa. I Overensstemmelse hermed maa den lett. Form *waijaga*, der som Verbalform desuden indtager en særegen Stilling bl. a. ved sit regelmæssig bevarede *-a* («eine absonderliche Bildung» Bielenstein I, 444, jf. II, 129), vistnok betragtes som en oprindelig Nominalform («opus») med underforstaaet *ir* («est»); idet dette, som ogsaa ellers i visse Tilfælde, udelodes, blev *waijaga* af Sprogfølelsen efterhaanden opfattet som en Verbalform, hvortil der da i Overensstemmelse med den intransitive Betydning naturligt dannedes en Infinitivstamme paa *-ē-* (jf. ovf. S. 133; sml. f. Ex. Toblers Forklaring af gl. fransk *estovoir estuet* af lat. *est opus*, ital. *abbisogna* for *ha bisogno* KZ. XXIII, 421 ff.). Naar der i Undeudsche Psalmen 1587 (1886, S. 20[14]) læses: «*Nhe wens Arstz gir tam Wesselam wayage*», da synes ganske vist Nomin. *Arstz* kun at kunne være en «Germanismus» (smst. Anm. S. 80; mærkeligt nok har endnu Adolphi, Lett. Geistl. Lieder und Collecten, Mitau 1685, S. 113 i den samme Psalme Nom.: «*Ne kahds Ahrste tam Wesselam waijag*», derimod f. Ex. Vermehretes Lett. Handbuch, smst. 1685, S. 123 rigtig: «*Teem Wesseleem ne wajaga Ahrstes*» [Math. 9, 12]); men er ogsaa Tilföjelsen af

«*gir*» (= nuvær. *ir*) ene og alene at forklare paa samme Maade? eller skulde det være tilladt heri at se en Levning af det af mig antagne ældre Forhold? At Mancelius i sin Lettus, 1638, har «nothwendig *wajagha*», kunde muligvis ogsaa pege hen paa, at denne Form for ham ikke har staaet ganske som et Verbum (disse plejer han desuden ellers altid at opføre i Infinitiv)?

waka «was dem Hofe an Frohn und Abgaben zu leisten (jetzt erlöschend und allmählich aus der Sprache verschwindend)», *wakas-grāmata* «Wackenbuch»

< liv. *vakā*, est. *wakk* (gen. *waka*) «hölzernes Gefäss; Lof, Scheffel», f. *vakka* id.; est. *wakk* (gen. *waku*) «District, Bezirk», *waku-kubjas* «Bezirksvorsteher, Bezirksrichter», *waku-raha* «(früher gebräuchliche) jährliche Abgabe von d. einzelnen Bauerstellen», *waku-rāmat* «Wackenbuch (worin die zu leistenden Frohnen verzeichnet waren)». Den est. Stammeform paa *u* er en sekundær Sideform til den paa *a*, udgaaende oprindelig fra Pluralisstammen (*-u-* = f. *-oi-*) og fortrinsvis (eller udelukkende?) brugelig i Sms.; Grundbetydningen er ogsaa her «Skæppe-» som Maalsenhed for Afgifter (jf. den finske Talemaade *olla vakoillansa* «seine Gebühren erheben», egl. «være paa sine Skæpper»), og jeg vil foreløbig betragte det som tvivlsomt, om man virkelig er berettiget til at opstille et est. *wakk* (*-u-*) som et selvstændigt Ord med Betydn. «District» (i Hupels est. Ordbog opføres for øvrigt kun «*wakka ramat*»). Den ovf. anf. tyske Provincialisme «*Wackenbuch*» stammer naturligvis ogsaa fra Est. Efter Ahlqvist VFSK. 176 f. = KWFS. 199 er f. *vakka*, est. *wakk* laant fra russ. *věko* «eine aus Lindenbast gemachte Schachtel», hvad der forekommer mig lidet sandsynligt.

walģis «ein weisser Ochse»

< est. *walgu*, f. *valki*, *valko* id., af est. *walge*, liv. *vālda* (for **valgeda*), f. *valkea* «weiss». — Ulm. — Hvad Endelsen *-is* (St. *-ja-*) angaar, slutter Ordet sig vistnok kun til lettiske Analogier (se Bielenstein I, S. 260) og kan næppe umiddelbart afspejle en paa Liv. og Est., som det synes, heller ikke forekommende Dannelse paa *-i* (**valgi*) = f. *valki* (S. 117 Note 3). Jf. ovf. *k'iris*.

walgums «eine Anfurth; ein bestimmter Fischerplatz am Meere für die einzelnen Fischer» (Kurl.)

< liv. *vālgam*, *vālgamǟ* «Anfurth, Landungsplatz»; est. *walgma* «Stelle am Ufer, wo die Böte an's Land gezogen werden»; f. *valkama*, ogsaa *-me*, *-mo*, *valka* «Hafen für Boote, Hafenplatz, Landungsplatz» — et ægte finsk Ord, se Budenz ÖSz. Nr. 588 (sml. ogsaa est. *walgu-ma* «herabfliessen, rinnen, sich senken», f. *valkaa* id.); Ahlqvist VFSK. 147 = KWFS. 163; Donner Techm. I, 265. Jf. ovf. *sedums*.

wanga «Handhabe zum Tragen eines Geschirres, sei's Strick, Bast oder Holz»
= est. *waŋg* (gen. *waŋŋu*) «Griff, Thürgriff, Bügel; Krümmung»; f. *vanko*, *vanku* (*vanka*) «Feuerhaken (fürs Schwendenland)», jf. *vanki* (gen. *vangen*) «dragstång mellan ett par oxar, skakel».

Det lett. Ord opføres (med ?) som ægte Leskien Abl. 93 (lit. *vingis* «Krümmung» o. s. v.), hvad der kunde synes ret tiltalende, og det finske Ord maatte da være (gammelt) Laan fra de baltiske Sprog. Men den ulettiske Form (*-ang-*) saa vel som den særlige Betydningsoverensstemmelse mellem Lettisk og Estisk gör det dog sandsynligere, at Ordet er oprindelig finsk og indkommet i Lettisk fra Estisk.

waruksis, *waruksne* «das Seitenbrett am Boote (scheint in Livl. unbekannt)»
< liv. *varūkst* pl. «angesetzte Seitenbretter an einem Boote»; est. *wara-d* «mit Pflöcken befestigte Erhöhung des Bootsrandes» (*waruta-ma* «den Schiffsbord erhöhen (mit *warad*)»); f. *varus* (St. *-ukse-*) «Wehr, Schutzmittel» (jf. GSI. 158 = Einfl. 181 f.).

wembele, *wembels* «eine dicke Ruthe» (V.-Lifl.); *wembelēt* «durchprügeln»
< est. *wemmal* (gen. *wembla*), *wemmel* (gen. *wemble*) «Prügel, Knüttel», (*wemmelda-ma* «prügeln») = f. *vempele*, *vemmel* (St. *vempele-*), *vempelä*, veps. *vembel*, *bembel* «Bogen; Krummholz (am Kummet)» (*vemmeltää* «biegen»).

wesars, *wesers* «Schmiedehammer»
< liv. *vazār*, est. *wazar*, syd-est. *wasar* «Hammer», f., vot. *vasara* (kreev. «*wassar*») id. Om dette Ord, der ogsaa forekommer i andre af de finsk-ugr. Sprog, jf. S. 189. Forandringen af *a* til *e* er foregaaet i Lett. (sml. f. Ex. ovf. *sedums*) og har intet at göre med en tilsvarende Forandring af *a* til *æ* i Lap. *væčer* id. (jf. Qvigstad 7). Ubeslægtet er syd-est. *wõsaj*, *wõzar* «Strauchbeil, Strauchmesser», f. *vesuri* id. (af est. *wõza*, f. *vesa* «Schössling»), hvoraf Donner, Techm. I, 263, afleder det lett. Ord. Betydningerne ere dog her for forskellige, til at denne Forklaring kan billiges. Med Urette betragter omvendt Ahlqvist VFSK. 56 = KWFS. 63 f. *vasara* som laant fra lett. *wesars* (Formen *wasars* existerer ikke). — Ulm.

weſchģers «Westwind» (NV.-Kurl.), *wäſchgir* «Westen» (Angern, Kurl., Bezzenberger Lett. Dial. 172 N.)
< liv. *vežgər* «Westen, Westwind», est. *wezi-kär* «Westnordwest (Øsel), West» (egl. «Vand-, Sø-side», jf. *mākars* S. 269). — Bezzenb. a. St.

wimba «Wemgalle» (en Fisk, Abramis vimba)

= liv. *vīmba*, i Lifl. *vimb*, est. *wimb* (gen. *wimma*), f., vot. *vimpa* id. Ordets Oprindelse er ganske dunkel; efter al Sandsynlighed er det dog fra de finske Sprog kommet til Lettisk, og ligesaa til Russisk (*výmba*), Svensk (*vimba*) og Tysk, særlig i Østersøprov. (*Wimme* og alm. *Wemgalle*, det sidste umiddelbart udgaaende fra est. *wimma-kala*, en Sammensætning med *kala* Fisk).

wirza «Jauche, Mistwasser»

< liv. *vīrtsa*, est. *wirts* (*-a-*), f. *virtsa* id.

wiska, *wischka* «Worfschaufel», *wiskāt*, *wischkāt* «worfeln»

< est. *wiska-ma*, liv. *visk*, f. *viskata* «werfen, worfeln»; est. *wiskel*, f. *viskain* «Worfschaufel». — Bielenstein I, 305.

wīſchůt «mögen, wollen; ist mit der Negation verbunden vorzugsweise gebräuchlich»

< est. *wīt'si-ma* «Lust haben, mögen» (*ta ei wīt'si tõd teha* «er mag nicht arbeiten (aus Trägheit)»), f. *viitsiä* id. Maa udgaa Leskien Abl. 27, hvor det ogsaa kun med Tvivl er optaget.

wo'i, *wa'i* (*wui*, *uj*, *u* se nedf., *wa* Bezzenberger, Spr. d. preuss. L. 108, 130) «1. oder (bei Zusammenstellung von Verschiedenartigem; dagegen *jeb* bei Gleichartigem oder Synonymen; *woi* — *woi* entweder — oder); 2. Fragepartikel, leitet ebensowohl directe als indirecte, ebensowohl einfache als Doppelfragen ein und ist nothwendig zur Bezeichnung des Satzes als Frage, wofern kein Fragepronomen oder kein interrogatives Adverb schon da ist» (Ulm.; se nærmere Bielenstein II, 344 ff. § 599)

< liv. *vui*, *voi*, *vu*, *u*, i Lifl. *voi*, *vai*, *vei* 1. Spörgepartikel som i Lett.; 2. «oder»; *vui* — *aga* 1. ogsaa *vui* — *vui*, utrum — an, 2. (i Lifl. *voi* — *voi*) aut — aut (jf. Sjögr.-Wied. Gramm. 201, 230 f.); est. *wõi*, syd-est. *wai* aut; an; *kas* — *wõi* utrum — an, aut — aut; Udtryk for Forundring ell. l., f. Ex. *wõi nõnda*, syd-est. *wai nī* «also so!» (se udførligere om hele Brugen Hurt i Verhandl. d. gel. estn. Ges. X, 82 ff.); f. *vai* an (f. Ex. *menet-kö vai tulet-ko* «gehst du oder kommst du?»); at (f. Ex. *vai jos et tule* «aber wenn du nicht kommst»); Udtryk for Forundring (f. Ex. *vai niin* «ah so!»).

At den lett. Partikel er laant fra de finske Nabosprog, er aldeles utvivlsomt (selv om Formen eller Brugen i Livisk — og ligesaa kreev. *voi* som Spörgepartikel — muligvis delvis maatte bero paa en Tilbagevirkning?). Den vexlende Form i Lett. afspejler vistnok blot forskellige oprindelige Sideformer (dels med *ai*, dels med *õi* eller *oi*, jf. S. 91 § 24 Anm., S. 100 § 36, S. 103 § 44); naar Bielenstein a. St. siger: «in Erwägung des Umstandes, dass die lett.

Sprache eigentlich gar nicht den Difthong *oi* besitzt, dass der oberländische Dialect für *wói wúi* hat, und endlich dass die Lippenlaute sämmtlich und insbesondere auch *w* oft verdumpfenden Einfluss auf den Vocal ausübt, scheint es, dass *wói* eben nur eine Uebergangsstufe zum *wúi* (hochlettisch), *wuj* (Irmelau), *uj*, *u* (Dondangen [NV.-Kurl.]), ist und den grössten Anspruch auf Ursprünglichkeit die Form *wái* hat», er denne Slutning næppe ganske tilstedelig, i det mindste hvad Udviklingen indenfor Lettisk angaar. At *wai* skulde være opstaaet af *waid* «es ist, ist es?» (Bielenst. I, 191 Note), er i ethvert Tilfælde ganske umuligt.

[*?zepure* se S. 185 *kepurê.*]

?zimds se S. 187 **kimdas.*

Register.

(De til Sidetallene föjede mindre Tal betegne Paragrafer og Underafdelinger af disse.)

1. Finsk (ubetegnet eller f.) med Karelsk (kar.), Estisk (e.), Livisk (l.), Vepsisk (ve.) og Votisk (vo.).

(Ved fælles Ord anføres i Regelen kun den finske Form. Den i Finsk brugelige Bogstavorden følges, med *ä*, *ö* efter *z*; l. *å* (= *a̋*) sættes under *a*, *ø* efter *ö*, *õ* efter *o*.)

(*å* l. 40 1. 93 27.)
åbil', *-øl'* l. 93 27. 106. 156.
Åbrøms l. 114 54,3.
addøl l. 75 6. 92 25. 140. 159.
åder(s) l. 125 65,3.
Ådøms l. 106. 114 54,3.
agj ve., *agja* kar., *ai* e. 44.
ahdas 75 7. 82. 87 22. 112 51. 128 70. 143. 148. 158.
ahingas 75 7. 82. 87 22. 112 51. 143. 148. 158.
ahmalo 156.
ahrain 157.
ahven l. 147 n.[2]
aigā l. 44. 61.
åik l. 78 12. 120 60,2.
aina 101 39. 148. 157.
āina l. 102 40. 223.
airas l. 110 n.[1]
ais- l. 65. 140 n.[1]
aistiek l. 129 iii.
āistar l. 140. 158.
algatši, *-gidž* l. 77 11. 106.
aljo, *alju* 149 n.[3]
al'l' l. 221. 245.
āmbil' l. 106.
ampiainen 224.
āndig l. 64.
Ańdrøks l. 111 3.
ańgos l. 55. 61 iib. 157.
ankea 116 n.[3]
ankerias 74 3. 88 22. 105 47. 115 56. 118 58. 143. 147. 158.
ansa 80 14. 82. 87 22. 121 61. 146. 159.
antura f., *andur* e. 252.
apila(s) 93 26. 144. 147. 156.
ap- l. 65.
apostoli 8.
ap(s)nīk l. 129 iii.
åpš l. 81 15. 93 27. 120 60,2.
aptumšømi l. 111 3.
apustil' l. 106.
arina 157.
arŕ l. 129 iv.
aršt l. 130 ix.
ārt l. (67. 94 27.) 248.
arta, *-o* 112 52. 159.
-as e., l. 110 f.
aśś e., *aš* l. 126 67.
astraga vo. 157.
at- l. (e.) 65.
atav ve. 159.
atkārpa l. 67.
atkūn(t)š l. 65.
atmatta l. 67.
atrain 157.
atraita l. 100 38.
atvēl' l. 67.
aurinko 82. 104 45. 147. 160.
autia 30.
avat l. 88 23.
azrag ve., *azrain* kar. 157.
-ba e., l. 160 f.
båb l. 123 63,1.
båik l. 78 12. 94 27. 125 65,2.
bål l. 93 27.
bål'a l. 53.
balad, *-až* l. 72 2. 161.
bålgøn l. 106.
balińt l. 131 x.
bal'k l. 120 60,2.
balv l. 140.
bara l. 113 54.
bard ve. 162.
bårg l. 139.
bårińt l. 93 27.
bart l. 132 72.
bed'd'ørs, *bed'røs* l. 74 4. 97. 125 65,3.
bekār l. 97.
bēnda l. 97. 125 65,1.
bērød l. 97.
bīdelt l. 132 72.
biedrøs, *-dørs* l. 72 2. 87 21. 102 42. 114 54,3.
bikt l. 126 67.
bīlda l. 125 65,1.
birgil' l. 106.

biršt l. 125 65,2.
birž, *bīrža* l. 125 65,1.
blåd' l. 130 IX.
blašk l. 72 2.
blēd', *bleid* o. a. l. 84 19, 87 21. 97. 120 60,2.
bol't l. 64.
boušl l. 104 46. 120 60,2.
bred'd' l. 129 III.
brāk' l. 130 IX.
bredīk l. 84 19.
brī l. 72 2.
brīn l. 130 VII. VIII.
brīnəm, *-um* l. 106.
brōtš l. 131 XI.
broutš l. 77 11. 129 IV. 130.
broutšt l. 131 XI. 132 72.
brūdgana l. 105 48. 114 54,1.
brūik l. 78 12. 130 IX.
brūni l. 111 3.
brúok(ə)st l. 106.
brūs l. 100 36. 120 60,2.
brūt, *-t'* l. 125 65,2. 199.
brūt' l. 131 IX.
brūts l. 125 65,2.
bruvv, *brüvv* l. 130 IX.
būd l. 123 63,2.
bula l. 113 54.
bul'l' l. 48 N. 60. 120 60,2.
būmbal l. 105 48.
būndla l. 107 48.
buńg l. 130 VII.
būńga l. 100 36. 123 63,1.
búod' l. 125 65,2.
búog l. 94 29.
búokštəb l. 94 29.
búolg(ən) l. 73 2.
buŕa l. 125 65,1. 139.
burbil't l. 132 72.
buŕŕ l. 100 36. 129 IV.
burž l. 130 IX.
buš l. 125 65,2.
buzārt l. 73 2.
büs l. 64.
büš l. 125 65,2.
bābers l. 72 2. 97.
bār l. 97.
bäs l. 97.
daba l. 72 2. 164.
dadžā l. 72 2. 77 11. 120 60,1. 165.
dagāržpeidi l. 73 2.
dagl l. 72 2. 165.
dak(s)tiń l. 105 48.
dakt l. 126 67.
dālba l. 88 23. 123 63,1. 165.
dåldər l. 106.
dalīb(əs) l. 123 63,3.
dal'l'a l. 72 2.
dańtš l. 120 60,2.
dårsnika l. 72 2. 105 48.
deg(g) l. 97. 120 60,2.
dek l. 120 60,2.
dēl' l. 97. 125 65,2.
dēń, *dein*, *dien* l. 103 42. 131 IX.
dīd' l. 73 2.
dienest l. 126 67.
diespalīdz l. 139.
Dougav l. 74 4. 104 46.
dradžād l. 120 60,1. 138 N.[2]
drât l. 84 19.
draudz l., *-dze* e. 77 11. 104 46.
draugəs l. 87 21. 104 46.
dreij l. 130 VI.
drigməs l. 111 3.
drougəs l. 87 21. 104 46.
drūm l. 140 N.[2]
drúoš l. 81 15. 84 19. 94 29. 120 60,2.
dūliń l. 168.
duma l. 100 36. 113 54. 168.
dump l. 130 VII.
dunders l, 105 48. 121 60,3.
duńtš l. 72 2. 77 11. 100 36. 120 60,2.
dúob l. 72 2. 74 4. 94 29. 125 65,2.
dúobən l. 106.
dúoš l. 94 29.
dūr l. 100 36. 125 65,2. 169.
dūra, *dursa* VO. 168.
dzelān l. 77 11. 105 48.
dzīzləs l. 77 11. 110. 123 63,3.
dägut, *-ət* l. 97. 105 48.
(*e* 41 6; N.[2] 85 30. 98 32 A.)
ēbrəg l. 97.
el'l' l. 125 65,2.
eŋgləs, *-əls* l. 78 12. 121 60,3.
ērbəg l. 97.
ērgil'd l. 97.
erzəl l. 97. 106. 139.
ēvil' l. 97. 132 72.
ēvil't l. 132 72.
ēzəl l. 97.
eža l. 81 15. 97.
gåd l. 74 4. 130 VI.
gadāg(əs) l. 73 2. 74 3. 176.
gad'd' l. 131 XI.
gais l. 100 38.
galv l. 130 VII. 140.
gańg l. 78 12.
gara l. 113 54.
gārban l. 73 2.
-gas e., l. 111.
gat'vai l. 140.
gåž l. 93 27. 129 IV.
gēr l. 97. 131 IX.
gīm l. 78 12. 99 34. 120 60,2.
glaib l. 129 IV.
glåst l. 131 XI.
gläbb l. 129 IV.
gläbž l. 132 72.
glāv l. 97.
gōdali l. 104 46. 111 3.
gous l. 104 46.
grabīš l. 72 2. 88 23. 106.
graiz l. 131 XI.
grebīl l. 107.
greis l. 103 44.
grēvəs l. 125 65,3.
grikād, *-īd* l. 99 34. 120 60,2.
grina l. 113 54.
groud(əs) l. 74 4. 84 19. 104 46. 114 54,3.
grouž l. 81,15. 104 46. 129 IV.
gruoip l. 94 29.
grūz, *-ž* l. 129 IV.
grūzd, *-žd* l. 132 XII.
gružād l. 120 61,1.
gräbž l. 132 72.
grämm l. 130 VII.
grämž l. 129 IV.
guba l. 100 36. 123 63,1.
gūlma l. 73 2.
gúob(əs) l. 72 2. 87 21. 94 29. 123 63,3.
gúod l. 72 2. 94 29. 114 54,2.
gúodińt l. 131 X.
gúogəs l. 247.
guŕkəs l. 121 60,3.
guŕšt l. 125 65,2.
gūst l. 131 XI.
gülb, *-lg* l. 73 2.
-gəs l. 111. 216.
(*h* 78 f. 13.)
haara 88 22. 146. 248.
hain e. 102 40. 223.

hakahtaa 143 N.[2]
hako 244.
halaja, *-va* 246.
halea, *-ia* 116 56. 118 58. 148. 245.
haljakka 116 56. 245.
haľjas e. 80. 115 56. 118 58. 148. 245.
halla 79. 82. 87 22. 121 61. 147. 221.
halli 117 57d. 119 58. 147. 221. 245.
halme 245.
hamina 105 47.
hammas (*hambas*) 10 N. 74 3. 80. 82. 87 22. 112 51. 144. 146. 246.
hamppu 178.
hanhi 80. 81 14. 82. 126 66. 146. 247.
hara, *-o* 146. 147. 247 ff.
harakka 74 5. 79. 86. 87 22. 105 47. 121 61. 143. 146. 221.
harja 79. 88 22. 96 30. 116 56b. 118 58. 147. 222.
harkki 248. 253.
harmaa 79. 98 33. 113 53. 148. 223.
harmi 117 57d. 119 58. 223.
hehko, *hehvo* 146 N.[4]
heimo 28 N.[1] 79. 103 43. 122 62. 145. 222.
heinä 79. 102 40. 112 52. 147. 223.
herhiläinen 79. 98 33. 108. 118 57. 119 58. 146. 224.
herne(h), *-es* 8. 80. 98 33. 117 57c. 118 58. 147. 251.
hihna 79. 98 33. 121 61. 147. 223.
hiiva 81 14. 99 33. 146. 218.
hinta 14.
hirvi 144. 146. 225.
hosia 253.
huikata (103.) 282.
hähk ve. 79. 223.
härkä 98 33. 146. 250 f.
härmä 79. 92 25. 96 30. 121 61. 147. 221.
hörhiläinen = *herh-*, 224.
-ib l. 105 48.
ie- l. 66.
iel l. 102 42.
ienaid l. 67.
ienåšid l. 67.
iespēi l. 129 IV.
-ig l. (64.) 105,48.
ihra, *itra* 147. 174.
-iń l. 105 48.
-int, *-ińt*, *-īnt* l. 105 48. 131 X.
irras, *irta*, *irti* 148. 174.
is- l. 66.
isnīk l. 67. 130 V.
issīk l. 129 III.
istēr l. 67.
istieken l. 129 III.
jaara 96 31. 112 52. 169.
jakť l. 126 67. 130 IX.
jālgab l. 254.
jātnika l. 94 27.
jo 148. 174.
joud l., *jouto*, *-u*, *-aa* f. 254.
jū(d)as e., *juutas* f. 175.
judr e., *jud'rəs*, *-d'd'ərs* l. 141. 175.
jūg l. 175.
juhta 147. 175.
juk(k)o, *-a* 175.
jyvä 92 25. 112 52. 147. 175.
jäster l. 97. 107 48.
jäärä 96 31. 112 52. 146. 169.
-ka 172 f.
kaarne, *-is* 146 N.[3]
kaba e. 176.
kabal, *-āl* l. 170.
kabāt l. 74 4. 88 23. 123 63,2.
kabbil l., *kābel*, *kabli* e. 76 8. 107 48. 176.
kadāg l. 73 2. 74 3. 176.
kagla = *kakla*.
kaide 28. 218 f.
kaija, *kajava* o. a. 255 f.
kaikki 101 39. 148. 186.
kaima 100 37. 145. 177.
kaimiń l. 100 38. 177.
kais l. 100 38. 131 XI.
kait l. 256.
kakla 72 1. 85. 87 22. 113 52. 146. 177.
kåla l. 88 23. 123 63. 139. 140.
kal'ai l. 105 48. 121 60,2.
kalsən l. 88 23. 106.
kalvəd l. 140.
kamana 176.
kāmpt l. 88 23.
kåna l. 53.
kangas 257.
kanep e., l., *-īp* l. 177.
kannel, *kantele* 105 47. 124 64a. 146. 178 ff.
kannus 179.
kansi 146 N.[1]
kapel e., *kapīl'*, *-ppil* l. 76 8. 107 48. 176.
kapli 176.
kappale 113 53. 144. 170.
kapris 28.
kåpšləs, *-əl* l. 87 21. 93 27. 121 60,3.
kår l. 93 27. 130 VII.
karappi 182.
karāt(əks) l. 88 23. 111 3.
kårdint l. 131 X.
karhi, *-ia* 183.
karińt l. 131 X.
kārpa l. 123 63. 139.
karpaso 182.
karpio, *-ppi* 183.
karsas 148. 218.
kārš l. 129 IV (jf. 183).
karta 9 N.[1] 149 N.[1] 218.
kartano 170 f.
kårtəs l. 110. 125 65,3.
karus e., *-ušk* l. 262.
karva 9 N.[1] 104 45. 113 52. 147. 171.
karvari, *-ta* 9 N.[1]
karvas, *karpaa* 147. 181 f.
karve 146. 186.
-kas e. 111.
kassa 12.
kassi, *kašk* l. 78 12. 258.
kataja 73 2. 74 3. 88 22. 105 47. 116 56b. 118 58. 146. 176.
kattila 113 52. 183.
kauha 79. 104 45. 113 52. 146. 184.
Kauko 148 N.
kaula = *kakla*.
kauŕ e., *kauru* f. 104 45. 171.
kauris 28.
kauś e. 120 60,2. 184.
kauta, *-o* 30.
kavīnt l. 88 23. 131 X.

kazāk(øs) l. 114 54,3.
kåzgønd l. 43 11. 257.
kēd' l. 84 19.
keihäs 189.
keir l. 78 12. 103 44.
keizar l. 103 44.
kekri 147 N.[3]
keksi 258.
kela 113 52. 144. 146. 185.
keli 95 30. 117 57 d. 119 58. 147. 185.
kelta 72 1. 75 6. 95 30. 121 61. 148. 172.
kemm l. 49 b. 97. — 50 d. 131 IX.
kepp l. 130 IX. 259.
kerta 96 30. 121 61. 144. 148. 186.
kesseli, *kessi* 260.
kēv l. 78 12. 97. 125 65,2.
kēzar l. 103 44.
-ki (*-gi*) 172.
kiermøs l. 78 12. 102 42. 139. 188.
kihveli 176.
kiivas 99 N.
kill l. 77 11. 82. 141. 173.
kīm, *kiń* e. 219.
kinnas (*kindas*) 98 33. 112 51. 144. 146. 187.
kinner, *kinttu* 146. 188.
kińńøs l. 121 60,3.
k'ipil l. 176.
kippa 261.
kirnu 30 N.[1]
kirstu 280.
k'irt l. 132 72.
kirves 9 N.[1] 98 33. 117 57 b. 118 58. 146. 152. 189.
kīsøl l. 106.
kīš l. 262.
kivgøs l. 111 N.[3]
klāi l. 129 IV.
klaibakas, *klaip* e. 100 38. 189.
klann l. 131 XI.
klapā l. 123 63,1.
kliba l. 84 19. 99 34. 113 54.
klibb l. 130 VII.
klija l. 123 63,1.
klúon l. 94 29.
knaš(š) l. 120 60,2.
knieb, *knīb* l. 129 IV.
knišløs, *-øl* l. 121 60,3.
knouš(øl) l. 104 46.
knutā l. 123 63,1.
-ko, *-kö* 174.
koig l. 78 12.
kokk l. 64.
kold, *kõld* e. 95 30. 172.
kõnal e. 122 62. 192.
kord, *kõrd* e. 96 30. 186.
kousa, *-i*, *-ikka* 184.
kouš l. 104 46. 120 60,2. 184.
kõik e. 101 39. 102 41. 186.
kråi l. 129 IV.
kråig l. 120 60,2.
krama (Flint) l. 88 23. 113 54.
krama (Skurv) l. 88 23.
krastā l. 114 54,1.
kråtiń l. 105 48.
kraukel, *-il* l. 104 46.
krēl'as l. 97. 110. 125 65,3.
krešil l. 72 2. 81 15. 106. 125 65,2.
kretl'a l. 107 48. 120 60,1.
krievøs l. 84 19. 87 21. 102 42. 114 54,3.
krisdúol' l. 125 65,2.
krissøld, *-slød* l. 106.
krīt' l. 126 67.
krīzdøg l. 106.
kroipa l. 83 17. 120 60,1.
krouv l. 83 17. 104 46. 129 III. IV.
kruk' l. 120 60,2.
krúon l. 131 IX.
krupā l. 100 36. 114 54,1.
krābīkš l. 88 23. 132 72.
krābīš l. 72 2. 88 23. 106.
krämp l. 89 23.
kräpil'd l. 97.
krøm(p)š l., *krõmps* e. 99 34.
krømšøl l. 100 36.
Krøstøs l. 99 34.
kuhila(s) 262.
kuil l. 103 44. 190.
kuker, *-ur* e. 263.
kukīl', *-il'*, *-kil* l., *kukel* e. 106.
kukki l. 263.
kukkør l., *kukar* e. 263.
kuksina 185.
kulea 190 f.
kulo 99 35. 122 62. 144. 147. 190.
kulsøm l. 106.
kul't e. 103 44. 120 60,2. 190.
kulta 11. 30.
kuńa l. 100 36. 192.
kuningas 112 51.
kuńst l. 84 19.
kuńgst l. 132 XII.
kuoig l. 78 12.
kuokl l. 178.
kuontalo 94 28. 122 62. 146. 192.
kúop l. 94 29. 129 IV.
kuoseli 192.
kúotš l. 120 60,2.
kupla l. 113 54.
kupp l. 129 III.
kurdiš ve. 116 57. 119 58. 192.
kurli, *kūrli* l. 111 3. 192.
kurp l. 191.
kurpponen 124 64 c. 146. 191 f.
kurre VO., *kuŕt* e. 117 57. 119 58. 192.
kūrta l. 100 36. 113 54. 126 67. 139.
kurv l. 140.
kurva 12.
kušt l. 78 12.
kutita o. a. 264.
kūtr l. 114 54,2.
kuuro(i), *kuurnè* 192.
kuwwas e. 190.
kyhveli 176.
külimet, *-mit* e. 263.
kypärä 8. 75 6. 96 30. 124 64 c. 146. 185.
küpil' l. 176.
käbint, *kämpt* l. 88 23. 131 X.
käki 96 30. 124 64 b. 146. 172.
käly 259.
kämer, *keamer* e. 259.
käp l. 88 23.
kä(ä)rme(s) 98 33. 117 57 c. 118 58. 146. 188.
kõnig l. 64.
køidas l. 75 6. 83 19. 102 41. 112 51. 141. 218.
-køs l. 111.
kõrda l. 96 30. 186.
la vakkør l. 106.
lahto 75 7. 83 18. 122 62. 144. 146. 219.
lai, *laji* 196.
laide 193.

laidər l. 100 38.
laiha 81 14. 101 39. 113 52. 148. 196.
laik l. 194.
laiska 80 14. 100 37. 113 52. 144. 148. 193.
laita (ratio) 101 39. 121 61. 148. 196.
laita (latus) 147. 193.
laita (cursus) 193.
laiva 100 37. 113 52. 147. 150. 193.
lakkia 128 70. 194.
lakstəgala l. 106. 123 63,1.
lakt l. 126 67.
lamātəks l. 88 23. 111 3.
lapia, *-o* 146. 197.
laš l. 120 60,2. 194.
lattea 83 18. 116 56. 118 58. 148. 208.
lattu 83 18. 116 56. 127 68. 208.
lauk l. 104 46.
laukki (*-o*) 74 5. 104 45. 117 57 d. 119 58. 147. 194.
laulaa 264.
lauta, *-tti* 83 18. 104 45. 145. 209.
lava 209.
Lēdu e. 103 N.
lehmä 250.
leipä 147 N.[1] 189.
Leiš l. 103 44. 120 60,2.
lentš l., *leńts* e. 97. 125 65,2.
lentta 123 N.[2]
lest(e) e., *l'estā* l. 265.
letsekəl l. 106.
Lētu (*lētwa*) e. 103 N.
lidəm l. 106.
lidzib, *-ig* l. 99 34. 105 48.
liehme, *liekki*, *liemu* 102 N.[2]
liekə l. 75 6. 102 41.
lien l. 131 IX.
lies l. 102 42. 123 63,2.
liesm l. 102 42.
liešk l. 123 63,2.
lietsnika l. 105 48.
Liettua 103 N.
liika 195.
liina 196.
liista, *-e* 12.
liiva 173.
likkəm l. 99 34. 106.
lina e., l. 196.
linko 266.
līnta l. 123 63,1.
lintti f., *lińt* e. 123 N.[2]
līn(əs) l. 99 34. 121 60,3.
liŋg e., *līŋga* l. 266.
liperə o. a. 265 f.
lipsnā l. 114 54,1.
liskād l. 123 63,1. 138 N.[2]
līšt e. 13.
liud e. 83 19.
lohi 80 8. 89 24. 117 57 d. 119 58. 147. 194.
loimi 267.
lōk e. 94 29.
louhi, *-e*; *-ia* 80. 104 45. 117 57 d. 119 58. 195.
louk l. 76 8. 104 46. 114 54,2.
loul; *-ib* l. 264.
loulnika l. 105 48. 264.
louna 265.
loup l. 104 46. 131 XI.
luhi, *-o* 80. 99 35. 195.
luhta 75 7. 99 35. 113 52. 142 N.[2] 147. 197.
lúok l., *luokka*, *-i* f. 94 29.
luoma 267.
lúon, *-ń* l. 94 29. 125 65,2.
lúotš l. 77 11. 94 29. 131 XI.
lúotšekləs, *-kəl* l. 106. 121 60,3.
lúož l. 130 VI.
lupāt l. 100 36.
lūr l. 131 IX.
luste, *-i* o. a. 267.
lūš l. 100 36. 120 60,2.
lutīnt l. 131 X.
luuta 75 6. 83 18. 94 28. 121 61. 146. 225.
lātsas, *-e* e., *lātšəs* l. 77 11. 97. 123 63,3. 140. 195.
lōda l. 83 19.
lōga, *ləiga* l. 75 6. 102 41. 113 52. 141. 195.
lōnag l. 54 b. 265.
maggon l., *magon*, *-un(as)* e. 74 4. 88 23. 105 48. 197.
mågər l. 269.
maigās l. 44 15. 84 19. 101 38. 268.
maikst, *maisəl* l. 100 38.
mailəs, *-iń* l. 100 38.
mait e., *māita* l. 56. 61. 76 8. 87 21. 100 38. 123 63,1. 140. 197.
maja 93 26. 138 N.[1] 145. 198.
maksaa, *-o* 269.
måldər l. 106.
malk e., *mālka* l. 75 6. 198.
malka, *-o* 75 6. 86. 88 22. 122 61. 142 N.[2] 145. 146. 198.
mallas 28.
mål't l. 132 72.
mānts l. 77 11.
maran e. 268.
markkinat 105 47. 106.
matara 268.
måtərs l. 125 65,3.
maza e. 81 15. 114 54,1. 200.
med'd' l. 97. 130 VIII.
meij l. (*mei* e.) 103 44.
meitəl l. 97.
mēldar l. 97. 105 48.
meldiń l. 105 48.
mel(t)sas e. 200.
mēm l. 97.
mēr l. 61. 87 21. 97. 120 60,2.
meri 92 25. 122 61. 124 64 b. 147. 150. 199.
merta 270.
mesi 200.
metso(i) 146. 200.
metsä 77 10. 95 30. 116 56 b. 118 58. 144. 146. 200.
mētəl l. 97. 106.
miekka 30 N.[2] 189.
mier l. 102 42. 114 54,2.
miesnika l. 105 48.
miestiń l. 105 48. 200.
mīl l. 131 IX.
mīlińt l. 131 X.
mil(d)zə l. 125 65,2.
mirdz l. 132 XII.
mīst l. 131 XI.
moisio f., *moiz* l. 12. 103 44. 270.
moni 89 N.[2]
morsian 76 9. 77 10. 89 24. 108. 116 N.[1] 122 62. 145. 199.
morsio 108. 122 62. 199.
mõdu e., *mõtu* VO. 95 30. 127 68. 146. 200.
mõiz e. = *moisio*.
mõltsas e. 200.

mõrduma e. 199.
mõts e. 95 30. 200.
mudž l. 132 XII.
mūk l. 100 36.
mul'd, *mulš* l. 132 XII.
muli 83 18. 99 35. 117 57 d. 119 58. 147. 226.
múorøs l. 125 65,3.
múotš l. 77 11. 94 29. 131 XI.
musti 117 N.3 271.
muta 269 f.
mūžig l. 100 36. 105 48.
mužž l. 132 XII.
mām l. 97.
mändrøks l. 75 6. 82. 96 30. 111 3. 141. 201.
mäntä 75 6. 96 30. 124 64 c. 146. 201.
mänty, *-õ* 201.
mäṅg l., e. 269.
mär l., e. 97.
märkä 75 6. 96 30. 148. 201.
mätør l. 97. 106. 123 63,2.
määrä 97.
naara 93 N.3 138 N.1 202.
nagla, *naula* 271.
naid(e) l. 67.
napa 28 N.1 74 3. 88 22. 122 61. 144. 146. 201.
nār e. 93 N.3 202.
nari, *-its* e. 202.
narits(as) o. s. v. e. 202.
naš'k l. 130 IX.
naud', *-di*, *-t'* e. 104 46. 202.
nåv l. 93 27. 125 65,2. 130 IX.
nēd, *nēt* e. 102 42.
nēgøs l. 78 12. 97. 121 60,3.
neiti 168.
nekrüš l. 120 60,2.
nepaa, *-ain*, *-as* 28 N.1 95 30. 108. 127 69,3. 145. 203.
nērkaš l. 97.
neula 30.
nēžød l. 81 15. 97.
nīd l. 99 34. 132 XII.
nied l. 102 42. 130 IX.
niedrøs, *-dørs* l. 102 42. 106. 123 69,3.
niek l. 102 42.
-niekka 106 N. 270.
niekla 30.
nier l. 102 42.
niisi 76 9. 99 33. 126 66. 146. 203 f.
niitti 203 f.
-nika l. (*-nik* e.) 105 48; N.2 114 54,1.
nikīd l. 120 60,2. 203.
nikkøn l. 50 e. 76 8. 106. 203.
Nikløks l. 111 3.
nitsīnt l. 131 X.
nori 202.
nõbu e. 95 30. 127 69. 203.
nugār l. 82. 141. 204.
nuhja, *nuija* 271.
nukā l. 271.
nukero 82. 99 35. 105 47. 122 62. 146. 204.
nūm e. 94 29. 123 63,2. 205.
nummør(s) l. 50 e. 114 54,2.
núo- l. 66.
nuode 94 28. 113 53. 144. 145. 251.
núoim, *núojøm* l. 107 48.
núom l. 94 29. 123 63,2. 103 VI. 205.
núomaṅṅ l. 67. 131 XI.
núopel'l' l. 130 VIII.
núot l. 94 29.
núovada l. 67.
nyt 100 35. 148. 204.
nä- l. 97.
nädal e., l., *-īl* l. 106.
nägal, *-ar* e. 97. 202.
nägant l. 203.
närkaš l. 97.
õbøs l. 125 65,3.
odelma, *-lva*, *-rva* 159.
oinas 89 24. 105 47. 112 51. 147. 160.
oka(s), *oas*, *okka* 89 24. 147. 157.
olut, *olu(s)* 89 24. 90. 126 68. 127 69. 146. 157 f.
opper l. 50 e. 64.
(*ou* l. 42 2. 104 46. 135.)
oubøs l. 125 65,3.
ougløs, *-gøl* l. 104 46.
ouŕ l. 104 46. 131 IX.
ovāt l. 88 23.
õhw e., *-va* VO. 146 N.4
-pa 160.
pa- l. 66.
paarre 75 6. 81 14. 88 22. 93 26. 124 64 a. 144. 146. 162.
paasma 12. 93 N.1
paatsa(s) 205.
paatukka 12.
påd' l. 120 60,2.
pada e., l. 146 N.1 271.
pagrøb, *-ub* l. 106.
pågøs l. 162 N.2
pai 272.
paimen 72 1. 101 39. 127 69,2. 147. 208.
paipøl l. 76 8. 100 38. 106.
pakaiži l. 66.
pakakšin l. 66.
pakal, *-el* e. 76 8. 205.
pakana 8. 12. 93 N.1
pakkøld 76 8. 106. 205.
pakla, *paula* 13. 14 N. 205.
påkst l. 93 27. 126 67.
pakúods l. 67. 114 54,3.
pål' l. 84 19.
palāg l., *palak(as)* e. 74 4. 88 23. 114 54,2. 206.
pal'āk(øs) l. 105 48. 114 54,3.
palāndøks 72 1. 82. 111 3. 141. 161.
paldies l. 139.
palounag l. 265.
palve(h); *-oa*, *-ota* 72 1. 128 70. 161.
panko 206.
paṅṅ l. 53. 120 60,2.
panu 127 68. 144. 145. 206.
papāstøm, *paperd* l. 111 3.
papu 210.
pår- l. 66.
paretš l. 78 12.
parta 81 14. 146. 162.
pårtiekøn l. 129 III.
pasaka l. 67. 88 23.
pasma 93 N.1
påsmø l. 114 54,2.
passør l. 106.
pastāl l., *-al*, *-el* e. 88 23. 207.
pata 146 N.1 271.
patīk l. 129 III.
patukka 12.
pauna 272.
pavalg l. 114 54,2.
pavēdør(s) l. 67. 97. 120 60,3.

pēgel e. 103 42.
pel'l' l. 130 VIII. 131 XI.
pelut 95 30. 127 68. 147. 207.
perkele(s) 75 6. 95 30. 105 47. 113 53. 117 57c. 118 58. 147. 207.
perš l. 72 N. 97.
pess e. 97. 272.
petra, *peura* 83 18. 103 N. 146. 162.
pie- l. 66.
piederr l. 67. 132 XII.
piedrəb l. 67. 106. 138 f.
pieplūd l. 130 V.
piepəd l. 103 42.
pihlaja 273.
pii 10 N. 247.
piiras, *-akka*, *-o* 12.
piki 13.
pīkst l. 132 XII.
pīn l. 48 N. 129 I.
pirtti 74 5. 98 33. 126 66. 146. 208.
piru 96 N.[1] 207.
pīt' l. 125 65,2.
plaga l. 123 63,1.
plakā l. 125 65,1. 141.
plåt' l. 125 65,2.
pleit l. 72 N.
plek l. 120 60,2.
plēšəd l. 97.
pletš l. 97. 120 60,2.
plett l. 130 IX.
plēv l. 97.
plikk l. 131 IX.
plikškīnt l. 131 X.
plīndert l. 132 72.
ploutš, *plōtš* l. 209.
pluntš l. 130 VII.
pluntšint l. 131 X.
plúokst l. 81 15. 138.
plúos, *-š* l. 131 XI.
pluškən l. 106.
pl'ära l. 97.
pois l., *poiś* e. 103 44. 273.
porkkana 12.
porsas 80. 89 24. 91. 112 51. 143. 147. 206.
post l. 64.
pōst e. 94 29.
pot'ā l. 64.
povār l. 88 23.
põrgu e. 96 N.[1] 207.
pragu e. 83 18. 219.
prakšk l. 132 XII.
prētś, *prēź* e. 125 N.[1]
priš l. 72 N.
prōpst l. 64.
proul l. 104 46.
prūš l. 84 19.
puba l. 75 6. 100 36. 123 63,1. 140. 210.
pudār, *-drəs* l. 105 48.
pūik l. 100 36. 120 60,2.
puiz l. 103 44. 273.
pulkka 274.
pūmpa l. 100 36.
puńkid l. 120 60,2.
punn l. 120 60,2.
púogəs l. 206.
púoš l. 94 29. 129 IV.
púošt l. 94 29. 130 VIII.
púot l. 94 29.
purīnt l. 131 X.
purje(s) 124 64a. 147. 163.
pūsl l. 106.
pūšəl l. 81 15. 100 36. 106. 120 60,2.
putki 78 12. 274.
putro, *puuro* 210.
pūts, *putšəs* l. 100 36. 125 65,3.
pūt l. 64.
päkā l. 97. 123 63,1. 272.
päŕ e. 97.
pärkənd l. 207.
päss e. 97. 272.
päst, *päzz* l. 47 20. 68. 272.
pöllö 146 N.[3]
pəis l. 103 44.
raamattu 83 19.
ragu e. 83 18. 219.
rahka 146 N.[2]
råib l. 83 19. 129 IV.
raiź e. 102 40.
rako 38 18. 122 62. 219.
råntəs l. 83 19. 93 27. 123 63,3. 140.
rastas 80 14. 83 18. 88 22. 91 25. 112 51. 146. 220.
ratas 74 5. 88 22. 112 51. 146. 211.
ratsas 211.
raunio 275.
rauta 189.
rawa e. 88 23. 275.
rēdnika l. 97.
rehi, *rei*, *rihi* e. 276.
reisi 76 9. 102 40. 146. 212.
rēk l. 130 VII.
reki 92 25. 124 64b. 146. 211.
reńǵ l. 275.
reńń l. 53.
repš(əs) l. 275.
rētš l. 97. 141. 211.
rēź e. 125 N.[1]
ridama e., *ridd* l. 129 III.
rieb l. 103 42. 129 IV.
riekst l. 103 42.
rieska 96 31. 113 52. 143. 147. 209.
riet l. 103 42. 130 IX.
rihma 212.
riihi 276.
rikš l. 120 60,2. 130 VII.
rīndəks l. 277.
rinta 99 34. 276.
rīv l. 130 IX.
roṅg e. 100 36. 123 63,1.
Rongoteus 13. 147 N.[3]
routa 83 18. 93 26. 147. 173.
rova l. 88 23. 275.
rubīž l. 94 29.
ruda l. 100 36. 113 54.
rugai l. 121 60,2.
rūim, *rūm* l. 125 65,2.
ruis (*rugis*) 116 57. 119 58. 213.
rul'l' l. 50d. 131 IX.
rūn e., l. 69.
runo 213.
runts l. 77 11. 120 60,2.
ruṅg e., *rūṅga* l. 100 36. 123 63,1.
ruobiž l. 94 29.
Ruotsi 38 N.[3]
rúož l. 94 29. 125 65,2.
rušīnt, *ružīnt* l. 131 X.
rutkəs l. 100 36. 114 54,3.
rūtš l. 87 21. 129 IV. 130.
(*ruumen* 173.)
ruuna 69.
rüggəs, *rügš* l. 49b. 213.
rämdən l. 97. 106.
räts, *t's-* e. 97. 141. 211.
rästäs f., *rästas* e. 91 25. 220.
rääpys f., *räpus* e. 98. 275.
-s 107 ff. N.; e., l. 110 f.

sa- l. 66.
saapas 12.
saap(uk)ka 12.
sahk e., *sahra* f. 147 n.[1]
sain e., *sāina* l. 102 40. 217.
saiwas e. 102 40. 220.
saksa 39 n. 277.
sala l. 214.
salagg l. 246.
salava 246.
sald l. 81 15. 114 54,2.
salko 80 13. 246.
salo 80 14. 122 62. 146. 214.
sama l. 81 15. 113 54.
sammal 105 47. 144. 146. 214.
Sampsa, *Simpsa* o. a. 148 n.
sapagat l. 67 n.
sapidd 66 med n.[1]
saplūd 67. 130 v.
sard e. 81 15. 114 54,2. 214.
sari e. (= *hari*) 80. 222.
sari e. 81 15. 139 n.[4]
sarükānd l. 67 n.
sarvas 225.
sata 75 6.
savaliks l. 67 n.
savedd l. 67 n.
savõdl, *-vodl* l. 66 med n.
seinä 80 14. 102 40. 122 61. 146. 217.
seipi 281.
seiväs 76 9. 83 18. 102 40. 112 51. 146. 220.
sepi, *-pä* o. s. v. 177.
sēr l. 129 iv. 139.
sēra-, *sērima* e. 129 n.[2]
sērš l. 97. 129 iv. 139.
seula, *siegla*, *siekla* 12. 30.
seura 113 52. 145. 215.
siek l. 103 42.
siekəld l. 103 42.
siemen 80 14. 96 31. 127 69,1. 144. 147. 216.
sier l. 131 ix.
siestar, *siehtar* 280.
siisna 80. 223.
siksnəs, *-səns* l. 81 15. 99 34. 106. 123 63,3.
sikspārnəs l. 125 65,3.
sīkst l. 81 15. 99 34.
silta 76 9. 98 33. 113 52. 146. 232.
sipuli 12.
sīpəl l. 106.
sirppi f., *sirp* e. 12. 78 11.
sisar 80 14. 96 30. 127 69,1. 144. 145. 217.
siula 14.
skabbərs, *-brəs* l. 74 4. 106. 114 54,3.
skalīnt l. 131 x.
skēď l. 84 19. 97.
skeńd l. 130 ix.
skepp l. 130 ix.
sklānda l. 84 19. 88 23.
skrúodiľ, *-iŕ* l. 94 29. 106.
skubīnt l. 131 x.
skuk' l. 120 60,2.
skuńst l. 84 19.
skúorštiń l. 94 29. 139.
skúotiľ, *-el* l. 94 29.
skuttiľ l. 106.
skõď l. 84 19. 97.
slaktār l. 105 48.
slå(i)p l. 87 21. 93 27. 130 v.
slå(i)pəd l. 93 27. 125 65,2.
slikt l. 99 34.
sludint l. 131 x.
slūžəd l. 123 63,2.
småd, *smād* l. 130 ix.
smaga l. 84 19. 113 54.
smēď l. 125 65,2.
smēk l. 131 ix.
smekk l. 131 ix.
smeľľ l. 129 iv.
smilgst l. 132 xii.
smitt l. 130 ix.
smouľ l. 226.
sõbr e. 113 52. 215.
sõir e. 102 41. 113 52. 217.
sõster e. 280.
sõzar, *sõhar* e. 81 14. 96 30. 217.
spåľ l. 84 19.
spåŕ l. 125 65,2.
spårnəs l. 114 54,3.
spēľ l. 131 ix.
spēršk l. 84 19.
spīď l. 132 xii.
spiegiľ l. 103 42. 106. 132 72.
spiegiľt l. 132 72.
spiōnt l. 132 72.
spīt l. 130 ix.
spitālig l. 105 48.
spits, *-tš* l. 130 ix.
språdz, *-dž* l. 93 27. 125 65,2. 130 ix.
spradža l. 84 19. 120 60,1.
språg o. s. v. l. 130 v.
spredīk l. 84 19. 97.
spried, *spriež* l. 129 iv.
sproudž l. 129 iv.
sprukstəd l. 126 67.
sprúogən l. 106.
ståd l. 131 xi.
ståd(əs) l. 94 27. 114 54,3.
ståst l. 131 xi.
ståv l. 114 54,2.
stedīľ l. 106.
stēń l. 103 42.
steńń l. 132 xii.
stēndaŕ l. 97. 105 48.
stoklåž l. 84 19.
stråik l. 78 12. 140 n.[2]
stråip l. (Straf, straffe) 94 27. 125 62,2. 130 ix.
stråip l. (træffe) 84 19. 94 27. 130 viii.
stråń l. 84 19.
strått l. 84 19.
strēpiľt, *strepuld* l. 132 72.
strīd l. 130 ix.
strīk l. 84 19.
strīp l. 84 19.
strump l. 84 19.
strüńk l. 100 36.
strämpal l. 97. 105 48.
strõp l. 97.
stuid l. 131 xi.
stümbaŕ, *-ər* l. 100 36. 106.
stúobrəs, *-bər* l. 84 19. 87 21. 94 29. 106.
stārkiľ l. 97.
stəvk l. 84 19.
suka 75 6. 80. 99 35. 122 61. 146. 226.
sukia 128 70.
sulane e., *sulli* l., *sulha* 280.
sustrińd l. 280.
sutīnt l. 131 x.
suťť e. 81 15. 120 60,2. 220.
svai ve. 235.
svara l. 113 54.
svēršk l. 84 19.
svēt, *sveit* l. 97. 130 viii.
sviď l. 78 12. 97. 120 60,2. 138 n.[2]

svina l. 84 19. 113 54.
sviŋŋə l. 132 XII.
svät l. 97. 130 VIII.
sän(d)əl l. 97. 106.
särg l. 97.
särməs l. 81 15.
säsk l. 97. 223.
sääli; *-iä* 81 15.
səira l. 102 41. 113 52. 217.
səit(ə) l. 279.
šiekəld l. 81 15. 103 42.
škēp, *-āp* l. 97.
škērəd l. 84 19.
škiel l. 131 IX.
škiŋk l. 130 VII.
škīrba l. 99 34.
škirr l. 129 IV.
škirt l. 132 72.
škärš l. 218.
šnukšt l. 132 XII.
šūl l. 81 15. 100 36. 246.
tagi, *-ijas* e. 116 56a. 118 58. 165.
tagl e., l. 72 2. 165.
tahdas 147 N.[1]
tahkiainen 74 3. 165.
taibas l. 76 9. 102 40. 112 51. 220.
taikina 28.
taim e., *taimen* f. 281.
taivas 101 39. 112 51. 147. 166 f.
takā l. 76 8. 88 23. 114 54,1.
tak(k)iainen 72 2. 74 3. 108. 146. 165.
takla, *-gla* 72 2. 88 22. 96 30. 122 61. 144. 165.
talb, *-lw* e. 165.
talkoo 75 6. 122 62. 145. 227.
tal'l' l. 53.
tammi 32.
tapa 28 N.[1] 72 2. 122 61. 144. 148. 164.
tapā l. 76 8. 123 63,1.
tapārnika l. 88 23.
tåpil' l. 94 27.
-tar, *-tär* 167.
tarha 72 1. 80. 85. 88 22. 113 52. 146. 166.
tarina 228.
tarista?, *taroa* 128 70. 228.
tarpa 147. 165.
tårpiŋt l. 94 27. 131 X.
taru, *tarw* e. 230.
tarvas 104 45. 112 51. 146. 228 ff.
tatsā, *tatš* l. 226.
taula = *takla*.
tedri e., *ted'rəs*, *-d'd'ərs* l. 96 30. 231.
tegat e. 97.
teiwas e. 76 9. 83 18. 102 40. 220.
tel'l' l. 131 IX.
telt l. 126 67.
telta 281.
temmata 128 70. 231.
tēr l. 67.
tērōda, *terr-* l. 105 46. 281.
terva 28 N.[1] 96 30. 122 61. 144. 146. 166.
tetri 75 6. 96 30. 117 57d. 119 58. 144. 146. 231.
ties l. 103 42.
tikutes, *-taja* e. 282.
tilbil l. 99 34.
till l. 99 34.
tilder e., *tilleri* f. 282.
tiriŋt l. 131 X.
titilbi l. 99 34.
toe (*togeh*) 89 24. 117 57c. 118 58. 144. 147. 226.
tohk, *tohi* e. 76 7. 232.
toklåž l. 84 19.
tori 233.
torvi 104 45. 124 64b. 147. 231.
toup l. 131 XI.
tõmmu e. 227.
tõrw e. 96 30. 166. — 231.
tõuras e. 228.
tråŋ l. 84 19.
traŋa l. 120 60,1.
trep l. 97.
trēpil't l. 132 72.
triets l. 129 IV. 130.
trīk l. 84 19.
trikåi l. 93 27.
trīp l. 84 19.
trūb l. 84 19.
trul'l' l. 100 36.
trump l. 84 19.
trúoksnəmi l. 111 3.
trūr, *trūv* l. 130 IX.
truš(ā) l. 120 60,1.
tsaun l. 77 11. 104 46. 125 65,3.
tsemm l. 125 65,2.
tsērm l. 77 11. 97. 188.
tsepīd l. 77 11. 97. 106.
tsepl'a l. 120 60,1.
tsiemiŋ l. 77 11. 177.
tsier l. 131 IX.
tsiesəd l. 103 42.
tsieš l. 129 IV.
tsietəm l. 77 11. 103 42.
tsīrlind l. 77 11.
tsirp l., *tsiŕp* e. 78 11.
tsārm l. 77 11. 97. 188.
tšerkst l. 132 XII.
tšība l. 77 11.
tšiv(k)st l. 132 XII.
tšouməl l. 77 11. 104 46. 106.
tšounəs l. 77 11. 104 46. 110. 125 65,3. 140.
tšukār l. 77 11. 105 48.
tšupā l. 77 11. 123 63,1.
tšurint l. 131 X.
tšäbīkš l. 89 23. 132 72.
tšäkīl, *-kla* l. 77 11. 97. 120 60,1.
tšäkst l. 132 XII.
tūb l. 100 36.
tudr e. = *judr* 175.
tuhansi, *-hat* 75 7. 76 9. 99 35. 105 47. 126 66. 148. 233.
tukīl' l. 65.
tukla l. 76 8. 100 36. 113 54.
tume e. 116 56. 118 58. 227.
tumma 144. 227.
tuohi 72 1. 93 26. 126 66. 146. 232.
tuohus 168.
túotšt l. 132 XII.
tupa 122 61. 146. 220.
tupūks l. 111 3. 138 N.[2]
tūr l. 83 19. 169.
turku 12. 127 68. 233.
turp(p)a, *-o* 282.
tūt'; *tūtšt* l. 132 XII.
tuulas, *-aja* 99 35. 142 N.[2] 147. 168.
tuuma 12.
tuura 99 35. 146. 168.
tyhjä 80. 100 35. 116 56b; N.[1] 118 58. 148. 233.
tüm(m)e e. 116 56. 227.
tümjas e. 116 56a. 118 58. 168.

tytär 10 N. 74 5. 100 35. 127 69,1. 145. 167.
täkīl l. 97. 106.
täpīnt l. 89 23. 105 48. 131 x.
täs mūs l. 139.
täti 145 N.[2]
tögat e., *tökötti* f. 97.
tōra l. 96 30. 166.
tørg l. 99 34. 127 68 A. 233.
uba l. 75 6. 100 36. 123 63,1. 210.
udras, *-us* e. 100 36. 112 51. 234.
ūdrøs, *-dørs* l. 100 36. 110. 114 54,3. 234.
und e., *ūnda* l. 82 N.
uŋgør(s) l. 121 60,3.
uodeŕ, *-oŕ* l. 72 N. 94 29. 106. 125 65,2.
uodeŕt l. 132 72.
úoriń l. 94 29.
urg e., *ūrga* l. 283.
us- l. 67.
utar 99 35. 147. 234.
uuhi 93 N.[1] 205.
vaaja 44 15. 116 56b. 118 58. 146. 235.
vaali-puu, *vaalo* 236.
vaapsainen 88 22. 236.
vadmøl, *-al* l. 106.
vāǵ, *vaig* l. 78 12.
vagār l. 283.
vaha 76 7. 80. 88 22. 113 52. 146. 238.
vai 287.
vaidzib, *-ig* l. 107 18. 284.
vaigā l. 44 15. 235.
vaino (*-oa*, *-ota*) 100 37. 122 62. 128 70. 239 f.
vaippa 124 64 c. 241.
vair l. 100 38. 130 VII.
vaja, *-aa* f., *vajāg* l. 284.
vakka 285.
vakkør l. 106.
vako 74 3. 122 62. 147. 235.
vak't l. 126 67. — 130 IX.
wāl e., *vål* l. 94 27. 236.
vald l. 88 23. 131 XI.
vālga l. 88 23. 114 54,1.
walitsema e., *vålikš* l. 236.
valkama 285.
valta; *vallita* 236.
wanik e., *vāńka* l. 101 38. 140. 141. 235.
vanko, *-i* 286.
vanttu, *vantus*, *-ut* 28. 158.
vapa 283.
vapsainen 80 14. 88 22. 108. 122 61. 146. 236.
vårgøl l. 106.
varpa, *-rve* 243.
varras 237. 238.
varsi 76 9. 117 57 d. 119 58. 146. 237 f.
varsta, *-rtta* 237. 238.
varten 237.
vasara 189. 286.
vask l. 238.
vastālova l. 72 N. 57.
vât l. 94 27. 126 67.
vât' l. 126 67.
vata 234.
veij l. 98 32 A. 238.
veij(øs) l. 80. 96 31. 241.
vekk l. 131 IX.
vēl', *vēl* l. 131 IX. 67. 97.
vēntar l. 76 8. 97. 105 48.
vērbikš l. 75 6. 97. 132 72. 140. 141. 240.
vērg l. 74 4.
verho 241.
verks, *vierks* l. 132 72. 240.
verst l. 125 65,2.
verta 240.
vesuri 286.
vēzøs l. 97. 121 60,3.
veža l. 120 60,1.
vežgør l. 286.
vēžøs, *veižøs* l. 81 15. 87 21. 97. 121 60,3. 241.
vidra ve. 234.
Vidumå l. 127 68 A.
vielä 96 31. 148. 240.
vier l. 131 IX.
vierre 244.
viesøl l. 103 42.
viga l. 123 63,1.
vihvilä 80. 98 33. 147. 242.
viina 13.
vīl' l. 72 N.
vīlkatøks l. 76 8. 99 34. 111 3.
villa 82. 98 33. 122 61. 147. 242.
viltib, *-ig* l. 105 48.
vil'tšiń't l. 131 x.
vimpa (*-mb-*) 99 34. 287.
virpa, *-i*, *-o*, *-u* 74 3. 98 33. 113 52. 146. 242 f. 244.
virst l. 99 33.
virsu 244.
virta (*wirre* e.) 243.
wiru e. 99 33. 243.
virve 98 33. 146. 243. 244.
viržøld, *vēr-* l. 241.
wīs(k), *wīz* e. 76 7. 81 15. 99 34. 140. 244.
vīsøl l. 106.
višīnt l. 131 x.
vitt l. 130 IX.
vīzøs l. 81 15. 87 21. 99 34. 110. 123 63,3. 140. 244.
voi l., *wōi* e. 287.
vuohi 80. 93 26. 118 57. 119 58. 124 64 b. 147. 205.
vuo(n)na 160.
vuota 74 3. 93 26. 122 61. 147. 205.
vägāl l. 77 11. 96 31. 105 48. 141. 238.
wähi, *-hk* e. 76 7. 80. 96 31. 116 56b. 118 57. 58. 119. 147. 241.
vä(i)jyä 238.
väive 241.
väki 148 N.[1]
Vänta l. 97.
vārbøkš = *vērbikš*.
vārpil' l. 97.
wärs e. 97. 120 60,2.
vārt(s) l. 97. 114 54,3. 241.
zåig l. 78 12. 81 15. — 131 IX.
zal'l' l. 125 65,2. 140.
zārka l. 114 54,1.
zēdas l. 103 44. 110. 123 63,3.
zel'l' l. 120 60,2.
zibb l. 132 XII.
zīd l. 99 34. 125 65,2.
zied(øs) l. 81 15. 114 54,3.
zīlba l. 99 34.
zīm; *zīmt* l. 132 72.
zirmi l. 81 15. 111 3. 223.
znúot l. 84 19. 94 29.
zuin l. 130 VIII.
zustor(d), *-ar* l. 280.
zvańń l. 130 VIII.
zvier l. 131 IX.

zvirgzd l. 84 19.
zäl l. 81 15.
zäp l. 81 n.[2]
žnoudž l. 81 15. 83 17. 104 46. 129 iv. 130.
žälig l. 81 15. 97.
ädal(as) e. 92 25. 159.
äes (*äges*) 147. 169.
ämal l. 156.
ämm l. 49 b. 97.
ärgil'd, *-el'd* l. 97.
ätelä 75 6. 92 25. 96 30. 105 47. 113 52. 147. 159.

2. **Andre finsk-ugriske (og tatariske) Sprog** (Lappisk [lp.], Mordvinsk [m.; em. = Ersa, mm. = Mokša], Čeremissisk [č.]; Čuvašisk [čuv.] o. s. v.).

aðes lp. 158.
agas syrj. 169.
aibmo lp. 222.
aik lp. 32.
ain lp. 157.
akšo lp. 189.
alddo lp. 250.
alek, *-ik* lp. 245.
aƀes lp. 158 f.
audes lp. 30.
bab magy. 210.
baiman lp. 208.
balvvalet, *balvvo* lp. 162.
bart(ta) lp. 208.
batte lp. 146 n.[1]
-be lp. 161.
boba m. 210.
borjas lp. 163.
boróka magy. 176.
burnja syrj. 33.
bærgalak lp. 207.
bævrre, *bævrek*, *-et* lp. 162.
čokko lp. 226.
čuolgo lp. 246.
čuõŋja lp. 80.
dabmok lp. 281.
dappe lp. 164.
darvve lp. 166.
dorvve lp. 231.
duhaš, *-as* lp. 168.
duhat lp. 233.
duorbbot; *duorban*, *durbon* lp. 166.
duövlle lp. 165.
dušše lp. 80. 233.
eder č. 153. 167.
el'de mm. 250.
erde č. 153. 212.
fazék magy. 146 n.[1]
gaibme lp. 177.
gaik, *-t* lp. 187.
gappalak lp. 170.
gapper lp. 185.
garbes lp. 181.
garrat lp. 172.
garvve lp. 171.
giekka lp. 172.
gobdas, *govdas* lp. 179.
gonagas lp. 191.
guiggo lp. 147 n.
gukse lp. 184.
guoibme lp. 177.
guzsaly magy. 192.
gælle lp. 185.
gærdde lp. 186.
gærmas, *-š* lp. 188.
habres lp. 225.
harja, *-e* lp. 222.
har(r)e; *harrat*, *-it* lp. 248.
harves lp. 225.
heima, *-el* lp. 222.
herke lp. 250.
híd magy. 232.
hærgge lp. 250.
idir č. 153. 167.
il'anas m. 196.
ište č. 223.
jurt m., votj., tat. 170.
kaddelas lp. 178.
kaime, *-man* lp. 177.
kaik lp. 187.
kakuk magy. 172.
kaláka magy. 227.
kamtes lp. 187.
kańt em., *-tf* mm. 178.
kappaluh lp. 170.
kapper lp. 185.
kar syrj., votj. 170.
karab syrj. 182.
kardā mm., *-do*; *-das* em. 33. 72 1. 153. 170.
kardá čuv. 170.
kauča lp. 79. 184.
kavs mm. 184.
keder č. 231.
kendžalá č. 192.
kerep o. a. ostj., vog. 182.
keres em. 183.
kert magy. 170.
kiekka lp. 172.
kirda em., *kyrda* mm. 96 30. 121 61. 153. 186.
kobdas lp. 179.
kokse lp. 184.
komdoš č. 146 n.[1]
konagas lp. 191.
korab votj. 182.
kovš em. 184.
kök syrj. 172.
köröb syrj. 181.
kört syrj. 218.
kšna em. 79. 121 61. 153. 223.
kueibme, *kuöibme* lp. 177.
kukse lp. 184.
kukšin m., č. 185.
kukšum čuv. 185.
kuku m., č. 172.
kulá č. 190.
kulo em., *kulu* mm. 191.
kurukš, *kurša* č. 183.
kuvšin votj., perm., tat. 185.
küdör č. 231.
kærbma, *kærmaš* lp. 188.
kærde lp. 186.
laida, *-ta* lp. 193.
laiddo lp. 193.
laikke lp. 193.
laive lp. 193.
lapát magy. 197.
laszos, *loszos* magy. 194.
laške lp. 193.
lašše lp. 196.
lata mm., *lato*, *latalks* em. 33.
laudde lp. 209.
lianas m. 196.
lišme m. 250.

l'on syrj., vog. 196.
lopa m. 153. 194.
lopata syrj. 197.
losos perm., *lŏś* syrj. 194.
lufta, *lukta* lp. 197.
luossa lp. 80. 194.
luöudde lp. 209.
madar lp. 268.
manda mm., *-o* em. 201.
mari č. 199.
merata mm. 270.
meževel' em. 176.
mirde mm., *mírde* em. 199.
moarsse, *morsse* lp. 199.
moh magy., *moko* č. 214.
moŕa m., votj., *morö* syrj. 199.
mort syrj. 199.
mukoro em., *mokyr*, *mukyr* mm. (82.) 153. 204.
mœcce lp. 200.
mœndde lp. 201.
nallo lp. 30.
napad lp. 127 69,3. 203.
nappe lp. 201.
nevod m., perm., votj. 234.
nœpad, *-at*, *nœppe* lp. 127 69,3. 203.
odar m. 33. 153. 234.
ösztön(y) magy. 157.
pakl'at em. 205.
pap vog. 210.
pard(a), *-ek* lp. 162.
par(y)ś votj. 206.
part, *pärte* lp. 208.
pat č. 146 n.[1]
pänakud mm., *peńada* em. 206.
-pe lp. 161.
peel' em., *pejel* mm. 103 43. 153. 207.
peurek lp. 162.
pirgene, *piŕ-* em. 75 6. 95 30. 153. 207.
porjes, *-os* lp. 163.
por(y)ś syrj., perm. 206.
pot č., *pōt* vog., *put* ostj. 146 n.[1]
pört č. 153. 208.
pridda lp. 162.
pures vog., *purys* ostj. 206.
purgine em. 153. 207.
puŕhts, *puŕts* o. s. v. m. 153. 206.
pürt čuv. 153. 208.
pœrkal lp. 207.
rākkat lp. 219.
rieske lp. 209.
roz m., *rozs* magy., *rša* č. 213.
rudzeg syrj. 213.
rudn(a), *runa*; *rudnet* lp. 213.
ruoidda, *-ta* lp. 102 40. 212.
rækka lp. 211.
ræšme lp. 212.
śada mm., *-o* em. 75 6.
sammal, *samel* lp. 214.
sar syrj., *saras* o. l. ost., *sariš* vog. 199.
śarda mm., *-o* em. 225.
sargge, *sar(r)e* lp. 248.
sarva, *sarves* lp. 225. 230.
sazor em. 80 14. 153. 217.
säzgan mm. 143 n.[2]
sebre lp. 215.
sed(e) m. 76 9. 153. 232.
sederä č. 232.
se(i)mol lp. 214.
seine lp. 217.
sem(y) ostj. 216.
serte, *sörte* magy. 222.
siebman, *siem(en)* lp. 216.
sig syrj. 279.
sildde lp. 232.
siźgan em. 143 n.[2]
sogy votj. 226.
sorv lp. 225.
stir, *-ŕ* mm. 127 69,1. 153. 167.
stoppo lp. 220.
suoidne lp. 79. 102 40. 223.
suoldne lp. 79.
suolo(i) lp. 214.
suörgge, *suörre* lp. 248 f.
sura mm., *śuro* em. 80 14. 93 26. 153. 219.
śuru mm. 249.
suzer votj. 153. 217.
sœidne lp. 217.
sœmol lp. 214.
sœrvve lp. 215.
szarka magy. 221.
szárny magy. 249.
szarvas magy. 225. 230.
šabra mm. 216.
šaldde lp. 232.
šar č. 79. 153 (jf. 222).
šenš em. 80. 153. 247.
šište, *-a*, *šüštö* č. 153. 223.
šlenggo lp. 266.
šna mm. 79. 121 61. 153. 223.
šo(a)rp vog. 225.
šordo č. 225.
šuda, *šüdö* č. 75 6.
šurno č. 153. 154. 219.
šužar o. s. v. č. 153. 217.
tabmok lp. 281.
tapló magy. 165.
tappe lp. 164.
tar perm. 231.
tarve lp. 166.
tehteŕ, *teiter* em. 127 69,1. 153. 167.
tengež č., *tenger* magy. 199.
tižem, *tüžem* č., 99 35. 153. 233.
tjöt syrj. 145 n.[2]
to(a)fent lp. 233.
toppe lp. 220.
tošše lp. 80. 233.
t'oža, *-ov* em., *t'ožän* mm. 99 35. 153. 233.
tölgy magy. 232.
tuhat lp. 233.
tuma mm., *-o* em., *tum(o)* č. 32.
tuovle lp. 165.
tupe lp. 220.
tur votj. 231.
tusan, *-en* lp. 233.
tušše lp. 233.
tysjača, *tyštša* em. 233.
t'ädra lp. 231.
ukska em. 153. 236.
uzeŕ, *-ere* m. 189.
üdür č. 153. 167.
üštö č. 223.
vadar, *vodar* č. 153. 234.
vagjeg, *vajeg* lp. 284.
vai(d)no, *-u* lp. 239.
vaippe-radno 242.
vartan syrj. 238.
vepses, *vievses* lp. 237.
voina m. 240.
vuolla lp. 158.
vurto č. 153. 237.
vœčer lp. 286.
zariz, *-ez* votj. 199.
zu syrj. 226.

3. Litauisk (ubetegnet eller li.), Lettisk (le.) og Preussisk (pr.).

(Ved fælles Ord anføres i Regelen kun den litauiske Form.)

(*a* 87 ff. 143. — *ā* le. 92 ff.)
ābuls le. 93 26. 144. 156.
ainat pr. 156.
airis le. 110 n.[2]
akėczos 169.
akstinas 157.
akůtas 157.
alaſch le. 252.
alu pr., *alus* 126 f. 157 f.
amols le. 156.
-am-s (= *-um-s*) le. 106 n.[1] 135. 278.
-ana-t (= *-ina-t*) le. 133. 135.
andrus le. 82 17. 127 68 a. 252.
**anguria-s*, *angurgis* pr. 88 22. 143. 158.
anksztas 143. 158.
anksztirai 158.
ansa, *ąsa* 82. 159.
ardai 159.
ark'is le. 253.
āſ- (= *aiſ-*) le. 140 n.[1]
aschas, *-i* le., *asys* o. s. v. li. 91 24 a. 253.
aszerys 147 n.[2]
at- (*et-* pr.) 92 25. 159.
atolas 92 25. 159.
auszra, *-rinė* 160.
avinas 160.
ba 160.
balandis 82. 141. 161.
balvas; *-vůti* 128. 161.
balvonas 162.
bargs, *bārgs* le. 139.
bārkste le. 88 22. 144. 162.
barzda 162.
beka le. 272.
bl'ůda le. 83 19.
botagas 12. 93 n.[1]
brėdis 162 f.
bùrė, *-rys* li., *buras*, *-rwes* le. 124 64. 139 n.[4] 163.
burkantai li., *-kāns* le. 12.
burwe, *-wis* le. 139.
bůja le. 73 2. 87 21. 95 29. 137. 253.
(*cz* li. 77 10. 116 n.[1])
daba 144. 164.
dagys 116. 165.
dagla, *-is* le. 88 22. 144. 165.
dalba, *-s* le. 165.
darva, *derva* 96. 144. 166.
darwakslis, *-snis* le. 166.
daržas 166.
dedres le. 175.
degla, *-is* le. = *dagla*.
dėvas 166.
dradſchi le. 138 n.[2]
drūmas le. 140 n.[2]
dukter-, *-tė* 167.
dūlajs, *dūlis* le., *dulis* li. 168.
dūma 12.
dumjsch, *dums* le. 168.
dūre le. 168. — 282.
durwis le. 139 n.[4]
důlis, *-l'a*, *-le* le. 253.
důrbe, *důre* le. 282.
(*dſ* le. 77 11. 130. 137.)
dſilna le. 77 11. 141. 142 n.[1] 173.
(*dž* li. 77 10. 116 n.[1])
(*e*, *ė* 91 f. 95 ff. 143.)
ekėczos 169.
ėras 169.
ērſelis le. 97. 139.
(*ë* 101 f. 143.)
-ga, *-ge*, *-gi* 172.
gabal(a)s 73 2. 113 53. 144. 169.
gardas 170.
gaura le., *geauris* pr. 171.
gauras 9 n.[1] 104 45. 171.
gegė 172.
gelta, *-as* 172.
**gilna* se *dſilna*.
glývas li., *glīwa* le. 173.
grůdas, *grodas* 173.
grůpe le. 94 29.
-gu 174.
idis, *-us* le. 99 34. 127 68 a. 253.
Ikschk'ile le. 261.
ilmaka le. 254.
instran pr. 174.
irti (*irdens* o. s. v. le.) 274.
jade le. 254.
jau 174.
jauda le. 104 46. 254.
javas 92 25. 175.
jeda le. 254.
jedals, *-els* le. 67. 74 4. 98 32. 254.
Jelgawa le. 254.
jērs le. 169.
judr(i)os 141. 175.
julga le. 74 4. 100 36. 124 63. 255.
jungti, *-tas* 175.
jůdas 175.
jůma, *-s* le. 95 29. 123. 255.
jůnis le. 95 29. 120 59. 255.
kaba le. 175.
kablys li., *-is* le. 176.
kadagys (*kadik'is* le.) 116. 176.
kaija, *kaiwa* le. 255.
kaimynas 177.
kaisīt le. 100 38.
kaite; *-tėt* le. 256.
kaklas 177.
kal'a le. 256.
kāl(i)s le. 87 21. 94 27. 120 59. 256.
kama, *kamba* le. 89 23. 256.
kamara le. 89 23. 257.
kamėna(s) 176.
kańepes le. 177.
kangars, *kań(ģ)eri* le. 82 17. 257.
kangas le. 74 4. 82 17. 89 23. 110 n.[1] 257.
kanklė-s 105 47. 137. 145. 178 ff.
kaplys li., *-is* le. 176.
karascha le. 257.
karbas li., *kārba* le. 181 ff.
karbija 181. 183.
karpa li., *kārpa* le. 123 63,1. 139.
kārpa le. 183.
kā(r)sis le. 183.
karszti 183. (129 iv).
karta, *-as* 96 30. 185 f.
kasa 12.
kāſas le. 83 17. 87 21. 94 27. 257.

kaska le. 91 24 A. 258.
kaschelis, *-e* le., *kaszelė* 260.
kaschk'is, *kasa*, *-is* le. 78 12.
katilas 183.
kaus(i)s le. 120 60,2. 184.
kauszas 184.
k'ebla le. 259.
k'eda, *k'edra* le. 258.
k'eke le. 258.
k'eksis le. 120 59. 258.
kelan pr. 113 52. 144. 185.
kelias 115. 117 d. 185.
k'elmwainis le. 258 f.
k'emers le. 259.
k'empa le. 261.
k'enģe le. 78 12. 125. 259.
k'epa le. 76 8. 78 12. 132 73. 259.
k'epēt; *k'eptės* le. 130 IX. 259.
k'ept le. 132 73. 259.
kepurė 185.
kêrda pr. 96 30. 144. 185.
k'ere le. 259.
k'er(e)schas, *-i* le. 259 f.
k'ērpa le. 68. 76 8. 123. 260.
kerpė 186.
k'eselis le., li. 260.
kėk 186.
k'ermis le. 102 42. 188.
k'ibele le. 261.
k'idas le. 260.
(iſ-)k'īk'ēt le. 260.
k'ikuts le. 282.
k'īla, *-s*, *-is* le. 67 f. 78 12. 87 21. 99 34. 261.
k'ilis, *-lka* le. 261.
**kimdas* 98 33. 112 51. 137. 144. 145. 187.
k'impa, *-is*; *-ele* le. 261.
k'īne le. 261.
k'ink'ele le. 261.
kinka o. s. v. 187.
k'ipa, *-e*, *-is* le. 261.
k'iris le. 99 34. 261.
k'īris le. 261.
kirmis 188.
kirvis 152. 189.
k'iſināt le. 99 34. 133. 262.
k'isis le. 99 34. 262.
k'ischk'i le. 260.
klaips le., *klėpas* li. 79 N. 189.
koska le. 91 24 A. 258.
kotas 190.
kozas 257.
Krėws le. 18. 21.
kubjas le. 262.
kude; *-ēt* le. 125. 262.
kugre le. 125. 162.
kuija le. 87 21. 103 44. 262.
kuilis le. 190.
kukainis le. 263.
kukuri, *-urs* le. 263.
kūla le. 99 35. 122 62. 144. 190.
kūlė 190. 191.
kulmis le. 263.
kuna, *-e* le. 100 36. 123. 263.
kunigas 191.
kurbas 182.
kūre le. 125. 262.
kurpė 191.
kurtus, *-czas* o. s. v. 116 57. 119 58. 192.
kurva 12.
kurwis le. 182.
kuſa le. 263.
kutēt, *-ināt* le., *kutėti*, *-inėti* li. 264.
k'ute-s; *-ēt* le. 76 8. 84 19. 100 36. 281.
kůdas, *-elis* 94 28. 192.
kůkle le. 137. 145. 178 ff.
kvėtys 79 N.
laida, *-e* le. 193.
laisks le. 144. 193.
laiva(s) 193.
lakti 194.
lapas 194.
laszis, *-isza(s)* 194.
laukas, *-is* 194.
laulāt le. 104 46. 133. 136 f. 264.
launag(a)s; *-adſis* le. 105 46. 264.
laužis; *laužti* 194.
lempers o. s. v. le. 98 32. 265.
lents le. 82 17. 98 32. 265.
leste le. 265.
lēzas, *-es* le. 195.
lėkas 195.
lėsas 196.
lėsma le. 102 42; N.[2]
lėta 196.
liberis le. 265.
lynas li., *līnis* le. 197.
linai 196.
linga le. 83 17. 266.
linta 123 N.[2]
l'ipa le. 124 63. 266.
liska le. 138 N.[2]
lysta, *-e* 13.
līwis le. 266.
loma, *-as* 267.
lopėta 197.
luga, *-is*, *-us* 74 4. 100 36. 127 68 A. 266.
luksztas 197.
lustes, *luschk'i* le. 267.
luza, *-e* le. 267.
lūžti 195.
lůdes wējsch le. 95 29. 125. 267.
lůma, *-as* 95 29. 267.
madaras le. 268.
magone le. 197.
maigs le. 84 19. 268.
maita 197.
māja le. 198.
mākars le. 76 8. 269.
maksa; *-āt* le. 89 23. 124 63. 133. 136. 269.
malka 198.
maranas le. 268.
marės, *-ios* 124. 198 f.
marti 116 N.[1] 199.
maſs le. 200.
maurůt le. 105 46. 133. 269.
medis, *medža-* 77 10. 115 55. 116. 144. 200.
medus le. 127 68 b. 200.
meleta 200.
menģe; *-ēt* le. 83 17. 98 32. 125. 133. 269.
mentė, *menturė* 82. 141. 200.
merga; *merka* le. 201.
mērk'is le. 269.
(*Mitava* 255.)
mudas le. 269.
mugura le. 204.
muiſcha le. 12. 103 44. 270.
mul'īt, *-āt* le. 270.
mulka le. 100 36. 270.
murda, *-s* le. 74 4. 100 36. 123. 270.
musts le. 271.
můna, *-s* le. 95 29. 271.
naba le. 144. 201.
nagla le. 271.

nāre, *nārs* le. 93 n.[3]
nariza le., *-yczos* li. 201 f.
narmas le. 271.
nauda le. 202.
negals le. 202.
nepatis o. s. v. 127 69. 203.
nevadas 234.
nytis li., *nīte* le. 203 f.
nu 204.
nugara 141. 204.
nūja le. 271.
nuka o. s. v. le. 76 8. 100 36. 271.
nůma le. 205.
(*o* 92 f. 26. 143.)
(*o*, *õ*, *ou* le. = *au* 104 n.[2] 135.)
oda 93 26. 205.
ožys, **ožė* 124 64 b. 205.
pada le. 271.
padis 205.
pagonas 12. 93 n.[1]
paij o. s. v. le. 101 38. 272.
paiſīt le. 81 15. 101 38. 133. 272.
pāksts le. 126 n.[2]
pakulos 205.
palags le. 114 n.[1] 206.
palaikas li., *palëks* le. 105 48.
palaunadſe le., *-gė* li. 265.
**panga* 206.
panu pr. 127 68 b. 144. 206.
parszas 143. 206.
pāsms, *-a* le. 12.
pastala le. 207.
pātaga le. 12.
pātis le. 76 8. 120 59. 272.
pauna, *-e*, *-is* le. 272.
pavārs le. 88 23.
peilis 207.
peka le. 272.
pelus 127 68 b. 207.
perkūnas 113 53. 117 57 c. 207.
pese le. 97. 272.
pestīt o. s. v. le. 68. 98 32. 133. 136. 137. 272.
pẽmen-, *-mů* 208.
pikis 13.
pīladſis, *-ags* le. 78 12. 87 21. 273.
Pinnis le. 278.
pyragas 12.
pirtis 208.
piſiks le. 273.
platus 116. 208.
plaukts le., *plautas* 209.
plů(k)sts le. 81 15. 138.
polme le. 91 24 a. 273.
porgāt le. 273.
posmas 12. 93 n.[1]
povārs le. 88 23.
praga 219.
prẽskas 144. 209.
pudis le. 120 59. 273.
puika le. 103 44. 273.
puisis le. 103 44. 136. 273.
puk'e le. 78 12. 274.
pulgůt le. 100 36. 133. 137. 274.
pulka, *-k'is* le. 100 36. 274.
pune, *-is* le. 274.
pupa 210.
purga, *půrga*, *-ka* 100 36. 274.
putra 210.
půǵis le. 206.
půrgāt le. 273.
půst le. 94 29; n.[1]
rabāt le. 74 4. 133. 275.
ragės 210 f.
raitas 211.
ratas 211.
rauka le. 105 46. 275.
rawa le. 88 23. 275.
rawasts le. 89 23. 126 n.[2] 275.
reja, *rejė* 276.
renǵe le. 275.
rẽpsis le. 98 32. 275.
rẽtis 141. 211.
rẽva 275.
rẽdas 276.
rẽtas 212.
rid-, *rist* le. 129 iii.
rija, *rīja* le., *rijė* li. 276.
rinda le. 74 4. 83 17. 99 34. 276.
rinduksis le. 277.
risz- (*riszimas*) 212.
rogės 210.
roida le. 101 38. 277.
rugys 212.
runa le. 213.
runga le. 100 36.
ruńǵis, *-itis* le. 13.
rūnis; *-īt* le. 69.
ſābaks le. 12.
saga le. 91 24 a. 279.
ſaimůt, *sai-* le. 81 15. 101 38. 133. 136. 277.
ſaksenis, *saks-* le. 277.
sala 214.
salaka le. 277.
samanos 144. 214.
sāmenis le. 278.
Sāms le. 94 27. 277 f.
santmetti le. 278.
ſārds le. 215.
sari, *saŕi* le. 88 22. 116 56 b. 144. 222.
ſāris, *sāris* le. 81 15. 94 27. 120 59. 278.
sarwe, *-is* le. 81 15. 139 n.[4]
sẽbras li., *sebrs* le. 215.
sedums le. 278.
sega le. 279.
selga le. 278.
sẽmen- 127 69, 1. 144. 216.
sẽne, *-is* le. 81 15. 98 32. 279.
serma, *sērma* le. 92 25. 221.
serst, *sērst* le. 129 iv. 139.
sert, *sērt* le. 129 iv. 139.
seser-, *-sů* 144. 217.
sẽna 217.
sẽrs le. 217.
sīga, *-ǵe*, *-ka* le., *sykis* li. 279.
sikszna 223.
sīpols le. 12.
sirpe, *-s* le. 78 11.
sirwis pr. 144. 224.
syva, *-as* 218.
skardas li., *skārds* le. 218.
skersas 218.
skẽtas 218.
skūarstīns, *skurstinis* le. 94 29.
sla(g)ſds le., *sląsta(s)* li. 144. 219.
smaigs le. 84 19. 101 38. 268.
ſnůts le. 144. 251.
soga le. 91 24 a. 279.
sonis le. 91 24 a. 279.
sopagas 12.
sora 219.
spilwa le. 139 n.[4]
sprādſe le. 125 med n.[1]
spraga 219.
stẽbas 102 40. 219.
strāk'a, *-k'is* le. 140 n.[2]
strazdas 220.

stuba 220.
stuǵi le. 279.
suburs le. 215 f.
suga le. = *soga*.
suga, *-us* le. 81 15. 100 36. 279.
suit(i)s 279.
sulainis le. 100 36. 136. 280.
ſusteri o. s. v. le. 280.
ſutis le. 220.
sûbars le. 215 f.
ſûbs le. 82. 144. 246.
Sûm- le. 277 f.
swek'is (*swackas*, *swickis*) le. 97. 138 n.[2]
ſchagas le. 244.
ſchēligs le. 97.
schk'īnis le. 219.
schk'irsts le. 84 19. 280.
schk'ute-s; *-ēt* le. se *k'ute-s*.
(*sz* 78 ff.)
szalna 220.
szarka 143. 221.
szarma 92 25. 221.
szeima 222.
szerys, *-as* 88 22. 116 56b. 144. 222.
szeszkas 223.
szënas 223.
szikszna 223.
szirmas 223.
szirszys o. s. v. 224.
**szirvi-*, *-a-*? 224.
szlůta 225.
szmulas, *-is* 226.
szukos 226.
taims le. 101 38. 281.
takiszas o. s. v. 144. 226.
talka 226 f.
tamsus 144. 227.
tarti 228.
tauras 228.
taurė 230.
teiba le. 103 44. 281.
teldas le. 281.
tempti 231.
tērauds le. 68. 105 46. 281.
teteris le., *-rva(s)* 144. 231.
tikutis 282.
tildars le. 282.
tilka le. 76 8. 282.
tiltas 232.
timsras, *-us* 227.
tosa le. 91 24a. 282.
toszis 126 n.[1] 232.
tresde pr. 91 25. 220.
tūkstantis 232.
tuksch le. 233.
tumsch le. 144. 227.
tunga le. 282.
tupa, *-eſis* le. 111 3. 138 n.[2]
turba, *-is* le. 282.
turgus 12. 127 68. 233.
tuszczas 116 56b; n.[1] 233.
tůle le. 95 29. 253.
ūda le. 82 n.
ūdrs le., *udra* li. 234.
udrůti 233.
uikāt le. 103 44. 133. 282.
ukâ le. 283.
umbe le. 283.
undes le. 82 n.
ungurys se **anguria-*.
urga, *ûrga* le. 283.
(*ů* 94 f. 173.)
waba l. 283.
wads le. 234.
vaga 235.
wagare, *-is* le. 283.
vagis 116. 235.
wai le. 287.
waijaga o. s. v. 133. 136. 284 f.
vaina 239 f.
vainikas 101 38. 235.
vaira(s) 110 n.[2]
waka le. 285.
valdyti 236.
walǵis le. 78 12. 285.
walgums le. 285.
wāls le. 235.
wanga le. 82 17. 286.
vapsa 92 25. 236.
varpstis, *-ė* 237.
waruksis, *-sne* le. 286.
vaszkas 238.
vėgėlė 141. 238.
veju, *vyti* 238.
vėl 240.
wembele, *-ls* le. 286.
verpti 240.
vertas 240.
verž- 241.
wesars, *-ers* le. 286.
weſchǵers le. 81 15. 286.
vėvesa 241.
vėžys (*vežys*) 96 31. 241.
vënat 156.
wëpe le. 241 f.
Widſeme le. 127 68a.
viksva 242.
vilna 242.
wimba le. 99 34. 287.
virbas 242.
vyrius 243.
virvė 244.
wirza le. 99 34. 287.
wīſe, *-a* le., *vyža* li. 244.
wiska, *wischka* le. 287.
wīſchůt le. 133. 287.
woi le. 287.
(*z* le. 77 11. 130. 137.)
zaune le. 77 11.
zena le. 14. 269.
zērms, *-e* le. 188.
ziba le. 261.
zimds le. se **kimdas*.
zirpe le. 12. 78 11; n.[2]
zone le. 279.
(*ž* 78 ff.)
žaimoti 277.
žalias 244.
žalga 246.
žambas 82. 144. 246.
žansis, *žąsis* 82. 247.
žaras 247.
žirgas 249 ff.
žirnis 251.

4. **Slavisk** (č. = čechisk; p. = polsk; r. = russisk; oldslavisk ubetegnet).

ąda 82 n.
cybulja r. 12.
gaval č. 170.
gąsli (*gusli* r.) 181.
girvas r. 225.
chlěbŭ 79 n. 189 f.

jarĭcĭ 169.
kambala r. 256.
karbas r. 182.
kavał č., *kawał* p. 170.
kavałok hv.-r. 170.
kersta r. 280.
korab(ljĭ 182.
korob(a), *-bija* r. 181. 183.
korsta gl. r. 280.
kotĭlŭ 183.
kovš, *kovšik* r. 184.
krabij 181. 183.
kurp' p., *kurpy*, *-iny* r. 192.
kuvšin (*kukšin*) r. 185.
kŭnegŭ, *-zĭ* 191.
lava, *lavica* r. 209.
Litva r. 103 n.
loch r. 194.
lojva r. 193.
lososś r. 194.
mereda, *-ta*, *-ža* r. 270.
mjanda r. 201.
morda r. 270.
myza r. 12. 104 44. 270.
nereto o.s.v. r. 270.
otava r. 159.
parus r. 163.
pojga r. 273.
prja gl. r. 163.
putr(j)a (l.-)r. 210.
rej r., *reja* hv.-r. 276.
riga r. 276.
rjapucha r. 273.
salakuša r. 277.
sebra r. 215. 216.
serp r. 12. 78 11.
sig r. 279.
sjabr, *sjabra* r. 215. 216.
skoblĭ (*skobel'* r.) 176.
šabr o.s.v. r. 215. 216.
tajmeń r. 281.
torg r. 12. 233.
uda r. 82 n.
vymba r. 287.

5. **Germansk** (g. = gotisk; da. = dansk; n. = norsk; e.-sv. = svensk i Estland; t. = tysk [særlig i Østersøprovinserne]).

aina- 157.
aloð ags., *alud-* 158.
brind(e) sv. 162.
durbe t. 282.
**hraunisjō-z* 275.
hreysar on. 275.
ístra on. 174.
kaddik, *-ig* t. 176.
kajma, *-e* sv. 177.
kamm e.-sv. 256.
karfi on. 182.
karp e.-sv. 183.
**katila-z* 183.
kaus sv., *kausse* nt. 184.
keck t. 258.
kexi o.s.v. sv., n., da. 258.
kód e.-sv. 186.
koks n., sv. 184 f.
kous da., *kowse* nt. 184.
krellen t., *krällar* e.-sv. 97 n.[1]
kubias, *-us* e.-sv. 262.
**kuninga-z* 191.
kunkel t. 192. 257.
külmit t. 263.
küttis t. 281.
käkk e.-sv. 258.
käpp e.-sv. 259.
kärêst e.-sv. 260.
köngulváfa on. 257.
lafve sv. 209.
lindare sv. 197.
losta (*lusta*) sv. 267.
lucht(-heu) t. 197.
luts, *lüts* e.-sv. 267.
mai e.-sv. 198.
metsis e.-sv. 200.
möðu e.-sv. 200.
narm e.-sv. 271.
nēþla g. 30.
niete-n t. 203.
pielbeerenbaum t. 273.
päkk e.-sv. 272.
ragge, *regge* t. 211.
rebs, *reps* t. 275.
ri, *rie* sv. (gl., dial.) 276.
riege, *rije* t. 276.
**rugi-z* 213.
runa g. 213.
rune gl. sv. 69.
**sēdl* g. 12. 30.
sikr on., *siek* t. 279.
talkus, *talk(e)* t. 227.
**telda-* 281.
tilk e.-sv. 282.
turbe t. 282.
wackenbuch t. 285.
**vagja-* (*veggr* on.) 235.
vai e.-sv. 235.
vaipa- (*veipr*, *-a* on., o.s.v.) 242.
**vantu-z* 158.
wemgalle, *wimme* t. 287.
vimba sv. 287.
ätal e.-sv. 159.

6. Andre indoeuropæiske Sprog.

adladd kymr. 159.
balān, *-ōn* osset. 161.
toldze, *t'uldz* osset. 232.
xēd, *xīd* osset. 232.

Rettelser og Tilföjelser.

S. 14 L. 5 f. n. (Note 1) efter tilbage tilf. til
- 17 - 1 lig læs lige
- 23 - 21 maatte l. maattet
- 29 - 5 blande l. blandede
- » - 28 det l. der
- 36 - 19 *stuba* udgaar.
- 50 - 15 (vestl. *rūl'-øb*) l. (vestl. *rūl'-ib*)
- 52 - 9 f. n. § 11 l. § 12
- 54 - 5 § 9 l. § 12
- 60 - 8 Foran l. Ved korte Vokaler foran
- 65 - 2 tilföj: ligesaa f. Ex. *-m(øs)*, et ganske vist ogsaa ægte livisk, men da kun med Verbalstammer forekommende Suffix (= f. *-ma* og *-ime-*), i *juvām*, *juvāmøs* Fordel, Formue = lett. *labums* (af *juva*, f. *hyvä* god = lett. *labs*).
- 68 - 12 tilföj: Navnlig synes de Laaneord, der ere indskrænkede til de nordligste Egne af det lettiske Omraade i Livland, i det væsentlige at have deres Kilde i Estisk.
- 73 - 15 *buras* .... *puŕŕød* | udgaar (jf. S. 163).
- 77 - 13 *k*, *d* l. *k*, *g*
- 88 - 2 lett. l. lit.
- 91 - 6 f. n. *treste* l. *tresde*
- 94 - 2 f. n. (N. 1) efter *puhdistaa* tilf. liv. *pūst*, *pūtst*
- 97 - 8 *vēntaŕ* l. *vēntar*
- 98 - 4—5 marae-kula l. marae-nula
- 100 - 15 *putšøs* l. *pūtšøs*
- 102 - 2 f. n. (N. 2) *liesma* l. *liesm*
- 116 - 21 *tumjsch* l. *tumsch*
- 117 - 22 (*laúkas* Blis) l. (*laúkas* Adj. blisset)
- 141 - 18 est. *rāt̄š* l. est. *rāts*, *rāt's*
- 144 - 7 let*i*s. l. lett.
- » - 11 foran *lahto* tilf.: *härmä* Rimfrost (lett. *serma*, *sērma* og *sarma* men lit. kun *szarma*).
- 149 - 6 f. n. (N. 3) efter estiske sættes Komma.
- 153 - 14 f. n. *purgene* l. *purgine*
- » - 9 f. n. e. *śura* l. e. *śuro*
- » - 8 *šiste* l. *šište*
- 155 tilf. en Note: Hos Tomaschek, Kritik d. ält. Nachrichten üb. d. skyth. Norden, II. Die Nachrichten Herodots üb. d. skyth. Karawanenweg nach Innerasien (Sitz.ber. d. Wien. Ak., phil.-hist. Cl. CXVII, 1888) S. 11 f., — en Afhandling, som jeg först er bleven bekendt med under Trykningen af de sidste Partier af Ordfortegnelsen og derfor ikke har kunnet

tage Hensyn til — meddeles ogsaa Exempler paa mordvinske og čerem. Ord af lit. Oprindelse, blandt hvilke dog de Sammenstillinger, der gaa udenfor de her medtagne, alle forekomme mig enten saare tvivlsomme eller helt uantagelige (en enkelt af disse er berört S. 223). I Modsætning til Donner kommer denne Forf. af kulturhistoriske Grunde til det samme Resultat som jeg, at den baltiske («aistiske») Indflydelse paa de finske Sprog er ældre end den gamle gotisk-nordiske og maa tilhøre «de förkristelige Aarhundreder».

S. 175 L. 11 *-jud'røs* l. *jud'røs*

- 178 - 4 læs: (med *e* i anden Stavelse) da atter være laant
- » - 11 f. n. efter estn. Ges. I, 1 tilf. og VIII, 45 f.
- 211 - 9 efter § 25 tilf.: (sml. f. *kessi, kesseli* Kurv af russ. *koš, košél'*, f. *terve* sund af russ. *zdoróvyj*, osl. *zdravŭ*?)
- 220 - 4 tilf.: Fra Finsk atter n. lap. *sœibes* sudes saepium binae juxta compositae, inter quas longurii collocari possint.
- 222 - 13 f. n.: Fra de baltiske Sprog muligvis ogsaa čerem. *šar* pilus equinus, jf. dog Budenz ÖSz Nr. 315.
- 242 - 12 tilf. tysk i Østersøprovinserne *Weepe* «Hülle, Weiberhülle von Wolle oder Leinwand» Hupel.

Enkelte mindre Inkonsekvenser o. l. turde finde Undskyldning i det S. 134 Note 1 oplyste.

(Forts. fra Omslagets S. 2.)

		Kr.	Øre
	IV, med 12 Tavler, 1874	12.	50.
1.	**Ussing, J. L.** Kritiske Bidrag til Grækenlands gamle Geographi. Med et Kaart over Thessalien. Résumé en français. 1868	»	75.
2.	**Holm, E.** Danmarks Politik under den svensk-russiske Krig 1788—90. Résumé en français. 1868	1.	15.
3.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. I. Underhandlingerne om Valdemar II's Fangenskab. Grevskabet Nørrehalland. Résumé en français, 1869	»	85.
4.	**Henrichsen, R. J. F.** Om den palatinske Anthologies Oprindelse, Alder og Forhold til Maximos Planudes's Anthologie. 1869	»	50.
5—6.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. II. Om Kong Valdemars Jordebog. III. Nordtydske Fyrster faa Del i den danske Kongefamilies Arvegods. 1871	2.	50.
7.	**Gislason, Konr.** Nogle Bemærkninger om Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Henseende. 1872	»	75.
8.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. IV. Kong Erik Glipping og den romerske Kurie i Kongens Strid med Ærkebiskop Jacob Erlandsen. 1872	1.	50.
9.	**Rordam, H. F.** Bemærkninger om den historiske Kritik, oplyst ved nogle kritiske Bidrag til dansk Historie. Med 8 Tavler (Prøver af ældre danske Historikeres Haandskrifter). 1873	2.	65.
10.	**Ussing, J. L.** Kong Attalos' Stoa i Athen. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1873	1.	35.
11.	**Gislason, Konr.** Om Navnet Ýmir. 1874	»	75.
	V (under Pressen).		
1.	**Müller, L.** Det saakaldte Hagekors's Anvendelse og Betydning i Oldtiden. Résumé en français. 1877	3.	25.
2.	**Lange, Jul.** Det ioniske Kapitæls Oprindelse og Forhistorie. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1877	1.	80.
3.	**Ussing, J. L.** Nye Erhvervelser til Antiksamlingen i Kjøbenhavn. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1884	2.	»

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter,

6te Række.

Historisk og philosophisk Afdeling.

	Kr.	Ore
I (under Pressen).		
II, 1888—89	12.	»
1. **Finsen, V.** Om den oprindelige Ordning af nogle af den islandske Fristats Institutioner. 1888	5.	50.
2. **Lehmann, Alfr.** Om Genkendelse. Forsøg paa en experimental Verifikation af Forestillings-Associationernes Teori. 1888	1.	50.
3. **Heiberg, J. L.** Om Scholierne til Euklids Elementer. Résumé en français. 1888	2.	50
4. **Ussing, J. L.** Phratrí-Beslutninger fra Dekeleia. Résumé en français. 1889	»	65.
5. **Starcke, C. N.** Etikens teoretiske Grundlag. 1889	2.	80.
6. **Lehmann, Alfr.** Skelneloven. En Korrektion af Webers Lov og den Ebbinghaus'ske Kontrastlov paa Grundlag af psykometriske Undersøgelser. 1889	2.	»
III (under Pressen).		
1. **Høffding, H.** Psykologiske Undersøgelser. 1889	3.	25.

Dansk Ordbog. Tome III, **I-L.** 1820	8.	»
— — — IV, **M-O.** 1829. Tome V, **P-R.** 1826 à	6.	»
— — — VI, **S.** 1848	12.	»
— — — VII, 1, **T.** 1853	4.	»
— — — VII, 2, **U.** 1863	2.	»
Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ. Chronologisk Fortegnelse over hidtil trykte Diplomer og andre Brevskaber til Oplysning af den danske Historie. T. I. (822—1536). 1847	10.	»
—— T. II, Pars 1. (1536—1631). 1870. Pars 2. (1632—1660). 1870 à	6.	»
—— Series secunda. T. I. (789—1536). 1880—89	30.	»
Det i Angers fundne Brudstykke af et Haandskrift af Saxo Grammaticus, i fotolith. Facsimile. 1879	2.	50.
Molbech, C. Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Historie i dets første Aarhundrede. 1843. 8vo.	4.	»
Storm, Gustav. Snorre Sturlassöns Historieskrivning. Med et Kort. 1873. 8vo.	3.	35.

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

eBooks from your library by

eBooks on Demand

digitised by

University of Tartu Library

UNIVERSITY OF TARTU
LIBRARY